

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till
polislag och vissa lagar i samband med den**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att det stiftas en ny polislag som ersätter den nuvarande polislagen. Dessutom föreslås att det görs ett stort antal närmast tekniska ändringar i andra lagar som reglerar polisens verksamhet. Samtidigt som denna proposition avläts en proposition med förslag till en ny förundersökningslag och en ny tvångsmedelslag.

I den nya polislagen föreslås exaktare och mera heltäckande bestämmelser än de nuvarande om polisens befogenheter, dels med beaktande av de grundläggande och mänskliga rättigheterna och dels brottsbekämpningens behov. Det föreslås att regleringen av grunderna för individens rättigheter och skyldigheter lyfts upp från förordningsnivå till lagnivå.

Den nya polislagen kommer att innehålla betydligt exaktare och utförligare bestämmelser om de principer som ska iakttas i polisverksamheten. I lagen föreslås nya bestämmelser om respekten för de grundläggande och mänskliga rättigheterna och om ändamålsbundenhetsprincipen.

Den föreslagna lagens bestämmelser om allmänna befogenheter är huvudsakligen överensstämmande med den nuvarande lagen. Bestämmelsen om skydd mot brott och störningar föreslås bli preciserad. I bestämmelserna om säkerhetsvisitationer och säkerhetskontroller föreslås vissa kompletteringar och förtydliganden. I de grundläggande bestämmelserna om användning av maktmedel föreslås inga ändringar, men i lagen tas in noggrannare bestämmelser om användning av skjutvapen. Det konstateras uttryckligen att en polisman i tjänsteutövning har rätt till nödvärn enligt strafflagen. I nödvärn handlar en polisman då under tjänsteansvar.

Den föreslagna lagens 5 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information bygger i stor utsträckning på bestämmelserna i 10 kap. i den tvångsmedelslag som föreslås i

den proposition som har samband med denna proposition. Hemliga metoder för inhämtande av information kan enligt förslaget användas för förhindrande av brott under förutsättningar som i väsentliga avseenden stämmer överens med dem som kan användas för utredning av brott. Dessa metoder får användas för avslöjande av brott endast när det är fråga om landsförräderibrott och brott som begås i terroristiskt syfte, så som närmare föreskrivs i lagen. Hemliga metoder för inhämtande av information kan i vissa fall också användas för avvärjande av fara.

I bestämmelserna om hemliga metoder för inhämtande av information har i mån av möjlighet beaktats både rättssäkerheten och brottsbekämpningens effektivitet. Det föreslås att domstolarnas beslutsbefogenheter ökas i dessa avseenden. Hemliga metoder för inhämtande av information är enligt den nya polislagen teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av uppgifter om basstationer, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation (teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning), inhämtande av identifieringsuppgifter om teleadresser eller teleterminalutrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser. En del av dessa metoder är nya. I lagen föreslås preciseringar och justeringar av de nuvarande definitionerna och förutsättningarna för användning av hemliga metoder för inhämtande av information.

Den föreslagna polislagens bestämmelser om täckoperationer är noggrannare än den nuvarande lagens. Utgångspunkten är den att en polisman som utför en täckoperation inte får begå eller ta initiativ till brott. En polis som utför en täckoperation kan enligt försla-

get emellertid gå fri från straffansvar trots att polismannen i sitt uppdrag gjort sig skyldig till smärre brott. En polisman som under en täckoperation deltar i en kriminell sammanslutnings verksamhet får under noggrant definierade förutsättningar och i begränsad utsträckning påverka sammanslutningens verksamhet t.ex. genom att skaffa fordon för sammanslutningen. En förutsättning är då att åtgärden skulle ha vidtagits också annars, att den inte kommer att orsaka i lagen närmare beskriven fara eller skada och att den på ett avgörande sätt främjar syftet med täckoperationen. Den som deltar i en täckoperation kan också i ett sådant fall gå fri från straffansvar.

Domstolen skulle avgöra om inhämtandet av information avsett brottslighet av ett sådant slag att den berättigat en täckoperation. Detta gäller inte täckoperationer som företas i datanät.

Det föreslås att underrättelse om användning av hemliga metoder för inhämtande av information regleras noggrannare än för närvarande. När man överväger att skjuta upp underrättelsen eller att inte underrätta objektet, t.ex. för att skydda en infiltratör, måste man vid bedömningen också beakta objektets rätt att bevaka sina intressen. I polislagen föreslås vidare bestämmelser om användning av s.k. överskottsinformation.

I den nya polislagen föreslås bestämmelser om polispersonalens tystnadsplikt och tystnadsrätt samt i anslutning därtill en ny bestämmelse om skyldigheten att avslöja information. Den som hör till polisens personal är trots sin tystnadsplikt och tystnadsrätt skyldig att avslöja identiteten hos en person som lämnat konfidentiell information eller agerat i samband med bevisprovokation genom köp eller en täckoperation, eller att avslöja information om en taktisk eller teknisk metod om detta är nödvändigt för bedömning av förutsättningarna för att inleda förundersökning eller utredning av ett brott, när det finns anledning att anta att informationslämnaren i denna egenskap eller den som agerat i samband med bevisprovokationen täckoperationen i det uppdraget har gjort sig skyldig till brott.

Enligt förslaget tas i ett eget kapitel in bestämmelser som innehållsmässigt motsvarar de nuvarande bestämmelserna om polisundersökning, dvs. om annan polisiär undersökning än förundersökning av brott. Skyldigheten att göra polisundersökning ska enligt förslaget alltid vara baserad på en bestämmelse i lag.

Avsikten är att de föreslagna lagarna ska träda i kraft tidigast ca ett år efter att de antagits och stadfästs.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLL	3
ALLMÅN MOTIVERING	7
1 INLEDNING	7
2 NULÄGE	8
2.1 Lagstiftningen.....	8
Polislagen	9
Lagstiftningen om gränsbevakningsväsendet	13
Gränsbevakningslagen.....	13
Lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet.....	14
Lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning	14
Tullagen	14
Lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten.....	15
2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i EU och andra länder	15
2.3 Bedömning av nuläget.....	16
Polislagen	16
Allmänt	16
2 kap. Stadganden om befogenheter.....	19
5 kap. Särskilda stadganden.....	26
Polislagens 3 kap. Stadganden om inhämtande av information	31
Allmänt	31
Definitioner av hemliga metoder för inhämtande av information	33
Förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information.....	40
Andra frågor som gäller användning av hemliga metoder för inhämtande av information.....	54
Lagstiftningen om gränsbevakningsväsendet, tullagen och lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten	64
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN	64
3.1 Målsättning.....	64
3.2 De viktigaste förslagen.....	65
Polislagen	65
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER.....	68
4.1 Konsekvenser för den offentliga ekonomin	68
4.2 Konsekvenser för myndigheterna.....	69
4.3 Könsrelaterade konsekvenser	69
4.4 Andra samhällsrelaterade konsekvenser.....	70
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN.....	71
6 ANDRA OMSTÄNDIGHETER SOM INVERKAT PÅ PROPOSITIONEN.....	71
DETALJMOTIVERING.....	73
1 LAGFÖRSLAG	73
1.1 Polislag.....	73
1 kap. Allmänna bestämmelser	73
2 kap. Allmänna befogenheter	77
3 kap. Säkerhetskontroller i polisens lokaler	90
4 kap. Teknisk övervakning och rätt att få information	90

5 kap.	Hemliga metoder för inhämtande av information	92
6 kap.	Polisundersökning	146
7 kap.	Tystnadsplikt och tystnadsrätt	151
8 kap.	Skadestånd och arvoden	158
9 kap.	Särskilda bestämmelser	161
1.2	Polisförvaltningslagen	164
1.3	Lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet	165
1.4	Gränsbevakningslagen	166
1.5	Lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet	168
1.6	Lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning	169
1.7	Lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten	169
1.8	Tullagen	171
1.9	Lagen om allmänna åklagare	172
1.10	Veterinärvårdslagen	172
1.11	Lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet	172
1.12	Lagen om frivilligt försvar	173
1.13	Lagen om farkostregistret	173
1.14	Lagen om polisutbildning	173
1.15	Lagen om sjöfartsskydd på vissa fartyg och i hamnar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet	173
1.16	Utlänningslagen	173
1.17	Lagen om bemötande av utlänningar som tagits i förvar och om förvarsenheter	174
1.18	Järnvägstransportlagen	174
1.19	Lagen om säkerhetskontroller vid domstolar	174
1.20	Lagen om ordningsvakter	174
1.21	Lagen om förmyndarverksamhet	174
1.22	Lagen om besöksförbud	174
1.23	Skjutvapenlagen	175
1.24	Statstjänstemannalagen	175
1.25	Lagen om näringsförbud	175
1.26	Lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen	175
1.27	Lagen om behandling av berusade	175
2	NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	175
3	IKRAFTTRÄDANDE	176
4	FÖRHÅLLANDE TILL GRUNDLAGEN SAMT LAGSTIFTNINGSORDNING	176
4.1	Inledning	176
4.2	Polislagens bestämmelser	178
4.3	Bedömning av lagstiftningsordningen	187
	LAGFÖRSLAG	188
1.	Polislag	188
2.	Lag om ändring av polisförvaltningslagen	224
3.	Lag om ändring av lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet	227
4.	Lag om ändring av gränsbevakningslagen	232
5.	Lag om ändring av lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet	235
6.	Lag om ändring av lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning	239
7.	Lag om ändring av lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten	240
8.	Lag om ändring av tullagen	242

9. Lag om ändring av lagen om allmänna åklagare	245
10. Lag om ändring av 34 och 36 § i veterinärvårdslagen.....	246
11. Lag om ändring av 4 och 5 § i lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet.....	247
12. Lag om ändring av 24 § i lagen om frivilligt försvar.....	248
13. Lag om ändring av 20 § i lagen om farkostregistret.....	249
14. Lag om ändring av 16 § i lagen polisutbildning	250
15. Lag om ändring av 9 och 17 § i lagen om sjöfartskydd på vissa fartyg och i hamnar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet	251
16. Lag om ändring av utlänningslagen.....	252
17. Lag om ändring av 23 § i lagen om bemötande av utlänningar som tagits i för- var och om förvarsenheter	256
18. Lag om ändring av 29 § i järnvägstransportlagen.....	257
19. Lag om ändring av 1 § i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar.....	258
20. Lag om ändring av lagen om ordningsvakter	259
21. Lag om ändring av 37 § i lagen om förmyndarverksamhet.....	260
22. Lag om ändring av 5 § i lagen om besöksförbud.....	261
23. Lag om ändring av skjutvapenlagen	262
24. Lag om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen	263
25. Lag om ändring av 21 a § i lagen om näringsförbud	264
26. Lag om ändring av 9 a § i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen	265
27. Lag om ändring av 1 § i lagen om behandling av berusade.....	266
BILAGA.....	267
PARALLELLTEXT.....	267
2. Lag om ändring av polisförvaltningslagen	267
3. Lag om ändring av lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksam- het	273
4. Lag om ändring av gränsbevakningslagen.....	283
5. Lag om ändring av lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevak- ningsväsendet.....	288
6. Lag om ändring av lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning	295
7. Lag om ändring av lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten	297
8. Lag om ändring av tullagen	300
9. Lag om ändring av lagen om allmänna åklagare	306
10. Lag om ändring av 34 och 36 § i veterinärvårdslagen.....	307
11. Lag om ändring av 4 och 5 § i lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet.....	308
12. Lag om ändring av 24 § i lagen om frivilligt försvar.....	310
13. Lag om ändring av 20 § i lagen om farkostregistret.....	311
14. Lag om ändring av 16 § i lagen polisutbildning	312
15. Lag om ändring av 9 och 17 § i lagen om sjöfartskydd på vissa fartyg och i hamnar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet	313
16. Lag om ändring av utlänningslagen.....	315

17. Lag om ändring av 23 § i lagen om bemötande av utlänningar som tagits i förvar och om förvarsenheter	322
18. Lag om ändring av 29 § i järnvägstransportlagen.....	323
19. Lag om ändring av 1 § i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar.....	324
20. Lag om ändring av lagen om ordningsvakter	325
21. Lag om ändring av 37 § i lagen om förmyndarverksamhet.....	327
22. Lag om ändring av 5 § i lagen om besöksförbud.....	328
23. Lag om ändring av skjutvapenlagen.....	329
24. Lag om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen	331
25. Lag om ändring av 21 a § i lagen om näringsförbud	332
26. Lag om ändring av 9 a § i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen	333
27. Lag om ändring av 1 § i lagen om behandling av berusade.....	334

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Den gällande polislagen (493/1995) trädde i kraft den 1 oktober 1995. Lagen innehåller allmänna bestämmelser om polisens verksamhet, t.ex. befogenhetsbestämmelser som gäller upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt användning av maktmedel, om inhämtande av information för förebyggande, avslöjande eller utredning av brott t.ex. genom s.k. okonventionella brottsbekämpningsmetoder (täckoperationer och bevisprovokation genom köp) och hemliga tvångsmedel samt bestämmelser om polisundersökning. I särskilda stadganden föreskrivs bl.a. om handräckning och tystnadsplikt.

Efter att polislagen stiftades har den ändrats i flera repriser. År 2001 fogades till lagen bestämmelser om ovan nämnda okonventionella brottsbekämpningsmetoder, dvs. täckoperationer och bevisprovokation genom köp, samt utökades polisens befogenheter att få teleidentifieringsuppgifter och utföra teknisk observation i syfte att förebygga brott. I det sammanhanget justerades också vissa bestämmelser om polismäns skyldigheter och till lagen fogades bestämmelser om säkerhetskontroller i polisens lokaler. År 2005 genomfördes en omfattande partiell revidering av polislagen som bl.a. innebar att teleavlyssning och teknisk avlyssning får utföras i syfte att förebygga terroristbrott. Det blev också möjligt att inhämta uppgifter om mobilteleapparaters läge i syfte att förebygga vissa typer av brott.

Tack vare ändringarna i och tilläggen till polislagen kan den fortfarande anses vara relativt konsekvent och heltäckande. Å andra sidan finns det också flera skäl att göra ändringar i lagstiftningen. Det viktigaste skälet kan anses vara att den gällande tvångsmedelslagen och polislagen till följd av de partiella reformerna i vissa avseenden har blivit svåra att överblicka och hantera, i synnerhet på grund av bestämmelserna om hemliga tvångsmedel och polislagens bestämmelser om inhämtande av information. Riksdagen har upprepade gånger uppmärksammat detta. Grundlagsutskottet har bl.a. konstaterat att

lagstiftningen om användning av teletvångsmedel är svår att tillämpa och har därför ansett det vara skäl att vidta åtgärder för att totalrevidera denna lagstiftning. Samtidigt är det skäl att fördomsfritt bedöma de nuvarande rättsskydds- och tillsynssystemen (GrUU 11/2005 rd). Riksdagen godkände 2005 ett uttalande (RSv 83/2005 rd) enligt vilket riksdagen förutsätter att regeringen ser till att en totalöversyn av polislagen bereds omsorgsfullt och att den proposition som lämnas till riksdagen är möjligast klar och konsekvent.

Också de högsta laglighetsövervakarna har uppmärksammat behovet av en totalrevidering. Det är emellertid inte fråga enbart om lagstiftningens tydlighet. Dessutom har man lyft fram frågan om hur långt säkerhetsmyndigheternas befogenheter ska sträcka sig och förutsättningarna för utnyttjande av befogenheterna, medborgarnas rättssäkerhet samt vissa enskilda behov att justera lagstiftningen.

När det gäller utvecklingen av bestämmelserna i anslutning till säkerhetsmyndigheternas befogenheter är det skäl att utöver laglighetsövervakarnas avgöranden dessutom beakta Europadomstolens avgöranden och de internationella förpliktelserna. Fokuseringen på de grundläggande och mänskliga rättigheterna t.ex. till följd av Europeiska människorättskonventionen (FördrS 19/1990) har lett till ett behov att understryka parternas rättigheter i samband med brottsundersökning samt över huvud taget deras rättigheter som blir föremål för åtgärder då polisen utövar sina befogenheter. Även om det inte finns något behov att göra ändringar i paragraferna i samband med att de tas in i nya lagar kan det vara skäl att göra ändringar i eller komplettera detaljmotiveringarna t.ex. på basis av ett par decenniers tillämpningspraxis och den praxis som utvecklats under den tiden. Övergripande frågor som är viktiga med tanke på behovet att göra ändringar i lagstiftningen är vilka förutsättningar polisen har att inhämta information samt vilka rättsskyddsarrangemang som aktualiseras i sammanhanget. I den proposition med förslag till tvångsmedelslag som avläts i samband med

denna proposition ingår en närmare behandling av frågan om användning av hemliga tvångsmedel.

Den tekniska utvecklingen medför behov att ändra och komplettera lagstiftningen. Detta gäller t.ex. genomsökning och beslag samt sådant hemligt inhämtande av information som riktas mot datanät och elektroniskt material.

Polislagen är en allmän lag som i första hand reglerar polisens verksamhet. Andra lagar som gäller polisens allmänna befogenheter är förundersökningslagen och tvångsmedelslagen. De nämnda lagarna gäller också gränsbevaknings-, tull- och militärmyndigheternas verksamhet, via lagstiftningen om dem. För polislagens vidkommande kan i synnerhet nämnas gränsbevakningslagen (578/2005), tullagen (1466/1994) och lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten (1251/1995). Den 1 januari 2010 trädde lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet (687/2009) i kraft. Syftet med lagen är att främja samarbetet mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet (PTG-myndigheterna) och dra upp gemensamma riktlinjer för PTG-myndigheternas verksamhet. Revideringen av polislagen innebär att vissa ändringar måste göras i de nämnda lagarna. Det finns ingen anledning att i detta sammanhang separat granska behoven att se över och göra ändringar som berör gränsbevaknings-, tull- och militärmyndigheternas befogenheter. Det är inte ändamålsenligt heller av den anledningen att omfattande revideringar av lagstiftningen om dessa myndigheter bereds på annat håll.

Inrikesministeriet gav juris licentiat, vice häradshövding Klaus Helminen i uppdrag att som utredningsperson utreda förutsättningarna för totalrevidering av förundersökningslagen, tvångsmedelslagen och polislagen. Helminens utredning om behovet att förnya lagstiftningen om säkerhetsmyndigheternas befogenheter (Turvallisuusviranomaisten toimivaltuussäännöstöjen uudastamistarpeet, nedan utredningspersonens utredning) publicerades den 3 juli 2006 som nr 32/2006 i inrikesministeriets publikationsserie. I sin utredning föreslår Helminen att förundersökningslagen, tvångsmedelslagen och polisla-

gen totalrevideras och anlägger synpunkter på hur författningarnas struktur kunde utvecklas. Dessutom föreslår utredningspersonen ett stort antal detaljerade lagstiftningsändringar.

Totalrevideringen av förundersöknings-, tvångsmedels- och polislagstiftningen är också baserad på regeringsprogrammet. Enligt regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens II regering ska en totalrevidering av förundersökningslagen, tvångsmedelslagen och polislagen genomföras. Dessutom ska förundersöknings-, åtalsprövnings- och domstolsbehandlingen av krävande brottmål effektiviseras och försnabbas genom att åklagarna i större utsträckning deltar i förundersökningen och genom att tillräckliga resurser för detta säkerställs.

Totalrevideringen av förundersökningslagen, tvångsmedelslagen och polislagen är uppdelad på två propositioner så att denna proposition gäller polislagen och de lagar i samband med den som hör till inrikesministeriets föredragningsansvar, medan den andra propositionen som avläts samtidigt och hör till justitieministeriets föredragningsansvar gäller förundersökningslagen och tvångsmedelslagen och de lagar som har samband med dem. I denna proposition används benämningen den proposition som har samband med denna proposition om den sist nämnda propositionen.

Detta lagstiftningsprojekt har beretts så att bedömningen av projektets könsrelaterade verkningar har ägnats särskild uppmärksamhet.

2 Nuläge

2.1 Lagstiftningen

I avsnittet om bedömning av nuläget redogörs närmare för innehållet i flera paragrafer. För undvikande av överlappningar är utgångspunkten den att dessa paragrafer inte refereras närmare i detta avsnitt.

Polislagen

1 kap. Allmänna stadganden

I kapitlets början (1—5 §) ingår allmänna bestämmelser om polisens uppgift, allmänna principer för polisens verksamhet, utförande av uppgifter och angelägenhetsordning, meddelande av grunden för en åtgärd samt om åtgärdsfördröjning och åtgärdseftergift.

I polislagens 6 § definieras begreppet polismän på ett allmänt plan. Polismän är i förordning nämnda tjänstemän som tillhör befälet, underbefälet eller manskapet. I polisförordningens (1112/1995) 1 § föreskrivs närmare om saken. I polislagens 6 a § föreskrivs om användningen av uniform. Enligt bestämmelsen om polisbefogenheter i 7 § 1 mom. har en polisman vid utförandet av sina uppgifter i hela landet sådana befogenheter som stadgas i polislagen eller i någon annan lag. I paragrafens 2 och 3 mom. föreskrivs särskilt om polisaspiranters och yngre konstaplars befogenheter. I polislagens 8 § föreskrivs att Polisstyrelsen med vissa begränsningar kan ge en namngiven person sådana särskilda polisbefogenheter som denne behöver i en viss uppgift.

I polislagens 9 § föreskrivs om en polis-mans verksamhetsområde och tjänstgörings-skyldighet. En polisman är skyldig att tjänst-göra inom den polisens verksamhetsom-råde där denne är placerad. En polisman kan även förordnas att tjänstgöra utanför verk-samhetsområdet för den enhet där polisman-nen är placerad. I paragrafens 3 mom. fö-re-skrivs att en polisman är skyldig att utan sär-skilt förordnande i hela landet och även utan-för sitt verksamhetsområde och på sin fritid vidta brådskande åtgärder i vissa särskilda fall. I 9 a § föreskrivs om en polis-mans skyl-dighet att inställa sig i tjänst närmast i vissa fall där det är fråga om upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Enligt polisla-gens 9 b § får en polisman vara biträde eller ombud för den som misstänks för ett brott endast i sådana fall som nämns i paragrafen. I slutet av polislagens 1 kap. finns bestäm-melser om polismäns uppförande och bisys-slor samt om polismäns kondition och yrkes-skicklighet.

2 kap. Stadganden om befogenheter

Bestämmelserna i detta kapitel har karaktä-riserats som ett slags bemyndiganden som är viktiga för ordningspolisverksamheten (ut-redningspersonens utredning, s. 72). I början av kapitlet föreskrivs om en polis-mans rätt att för utförande av ett visst uppdrag få upp-gifter för utredande av personers identitet. I 10 a § som fogades till lagen år 2005 fö-re-skrivs om en polis-mans befogenheter i sam-band med gränskontroll och tullåtgärder. De följande bestämmelserna (11-13 §) gäller gripande av en person i avsikt att skydda denne, gripande av en efterlyst person och husrannsakan för gripande av en person.

Kapitlets följande bestämmelser (14-22 §) gäller skydd för områden som omfattas av hemfrid och offentlig frid, husrannsakan när en person befinner sig i fara eller är försvun-nen, förhindrande av en farlig gärning eller händelse, vidtagande av åtgärder, avspärran-de av en plats eller ett område, skingrande av folksamling, skydd mot brott och störande beteende, stoppande och flyttning av fordon samt säkerhetsvisitation. I 23 § föreskrivs om omhändertagande av farliga föremål och äm-nen.

I polislagens 22 a § föreskrivs om befo-genheter för en främmande stats tjänsteman. En i artikel 40 i tillämpningskonventionen till avtalet om gradvis avskaffande av kontroller vid de gemensamma gränserna, dvs. i Schengenkonventionen avsedd behörig tjäns-teman i en stat har rätt att på finskt territori-um förfölja en gärningsman som på tjänste-mannens eget lands territorium ertappats på bar gärning eller flyende fot, samt att gripa personen i fråga och utföra en säkerhetsvisi-tation på finskt territorium enligt vad som bestäms i Schengenregelverket som är bin-dande för Finland. I paragrafen föreskrivs dessutom närmare om stoppande av fordon, säkerhetsvisitation, förutsättningarna för att använda maktmedel och ersättande av skada som åsamkats utomstående.

Såsom nämns i inledningsavsnittet fogades år 2005 till kapitlet bestämmelser om säker-hetskontroller i polis-inrättningar och polisens övriga verksamhetslokaler (22 b—22 f §). Syftet med bestämmelserna är att sörja för säkerheten, trygga ordningen och skydda

egendom. I bestämmelserna föreskrivs hur säkerhetskontroller ska utföras, om omhändertagande av föremål som påträffats vid en säkerhetskontroll och om användning av maktmedel vid säkerhetskontroll.

Av de återstående paragraferna i polislagens 2 kap. kan nämnas 27 § som framför allt gäller användning av maktmedel. Enligt paragrafens 1 mom. får en polisman i ett tjänsteuppdrag för att bryta ner motstånd, avlägsna en person från en plats, gripa en person, förhindra att någon som berövats sin frihet flyr, avlägsna ett hinder eller avvärja ett överhängande brott eller någon annan farlig gärning eller händelse använda maktmedel i den mån det behövs och kan anses försvarligt. I paragrafens 3 mom. föreskrivs att den som bistår en polisman under vissa förutsättningar har rätt att använda maktmedel. Enligt paragrafens 4 mom. har polisen rätt att med försvarsmaktens bistånd använda militära maktmedel för att förhindra eller avbryta ett terroristbrott enligt vad som föreskrivs i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen.

3 kap. Stadganden om inhämtande av information

I kapitlets 28 § definieras olika sätt att inhämta information. Enligt paragrafens 1 mom. 1 punkten avses med teknisk övervakning fortlöpande eller upprepat iakttagande eller fortlöpande eller upprepat avlyssning av allmänheten, fordonsförare, fotgängare eller fordon med hjälp av en teknisk anordning samt automatisk upptagning av ljud eller bild. Enligt 29 § har polisen rätt att, efter att på förhand meddelat om detta, på allmän plats företa teknisk övervakning för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, förebyggande av brott, identifiering av personer som är misstänkta för brott samt för bevakning av särskilda övervakningsobjekt.

Enligt 28 § 1 mom. 2 punkten avses med observation fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller dennes verksamhet. Enligt 30 § 1 mom., där det föreskrivs om förutsättningarna för observation, får en polisman för att förebygga eller avbryta brottslig verksamhet bedriva observation av en person som inte befinner

sig i en bostad, om det på grundval av personens uppförande eller något annat finns skäl att misstänka att denne gör sig skyldig till brott. Enligt 30 § 2 mom. får i samma avsikt som i 1 mom. även bedrivas observation av en person som inte befinner sig på ett hemfridskyddat område, om det finns grundad anledning att misstänka att personen medverkar till ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

Liksom enligt tvångsmedelslagen får teknisk observation också enligt polislagen utföras på tre olika sätt. Polislagens definitioner skiljer sig emellertid i viss mån från motsvarande definitioner i tvångsmedelslagen. Med teknisk observation avses enligt polislagens 28 § 1 mom. 3 punkten fortlöpande eller upprepat, med hjälp av en teknisk anordning utförd avlyssning av en viss person och upptagning av ljud (teknisk avlyssning), iakttagande och avbildande av personen (optisk övervakning) samt spårning av hur ett fordon eller en vara förflyttas (teknisk spårning).

Enligt 31 § 1 mom. får en polisman utföra teknisk observation av en person som inte befinner sig i ett rum eller utrymme som används för stadigvarande boende eller av ett fordon eller en vara, om det finns grundad anledning att anta att observationen kan ge uppgifter som behövs för avvärjande av ett brott. Under samma förutsättningar får teknisk observation dessutom riktas mot en person som avtjänar straff i en straffanstalt eller som är internerad i tvångsinrättning eller mot en rannsakningsfånge, när denne befinner sig i sin cell eller i anstaltens övriga utrymmen som står till fångarnas förfogande. I paragrafens 3 mom. föreskrivs om ytterligare villkor för teknisk observation. Dessa villkor sammanhänger med arten eller allvarligheten av det brott som ska avvärjas. Enligt paragrafens 4 mom. får en polisman även utföra teknisk observation av en person som befinner sig i en bostad, om detta är nödvändigt för att polisåtgärden tryggt ska kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas.

I 30 a § föreskrivs om förutsättningarna och metoderna för observation som bedrivs av en främmande stats tjänsteman. Liksom

22 a § sammanhänger denna paragraf med Schengenkonventionen och gäller sådan observation eller teknisk observation av en person som har påbörjats på tjänstemannens eget lands territorium.

År 2001 fogades till polislagens 2 kap. bestämmelser om okonventionella metoder för avvärjande och undersökning av brott. Till lagens 28 § 1 mom. fogades då 4 och 5 punkten som definierar begreppen täckoperation och bevisprovokation genom köp. Med täckoperation avses fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en person eller persongrupp eller om personens eller gruppens verksamhet genom infiltration. En förutsättning för en täckoperation är att den är nödvändig för att förhindra, avslöja eller utreda annan brottslig verksamhet som avses i 5 a kap. 2 § i tvångsmedelslagen eller att den är nödvändig för att förhindra, avslöja eller utreda ett brott eller ett straffbart försök till ett brott som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen, och det på grund av den persons uppträdande som är föremål för inhämtande av uppgifter eller annars finns grundad anledning att misstänka att personen i fråga gör sig skyldig till ett sådant brott. Det är fråga om brott som berättigar till teleavlyssning vid förundersökningen och om vissa barnpornografibrott. Enligt 31 a § är täckoperation tillåten i en bostad om tillträdet eller vistelsen sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Beträffande husrannsakan gäller likväl vad som bestäms i tvångsmedelslagen.

Med bevisprovokation genom köp avses ett köpeanbud eller sådant köp av ett föremål, ett ämne eller egendom som ska betraktas som köp av ett provparti och som polisen gör i syfte att förhindra, avslöja eller utreda ett brott eller i syfte att återfå vinningen av ett brott, om inte syftet oundgängligen kräver köp av ett större parti än ett provparti eller köp av ett föremål, ett ämne eller egendom som en bestämd helhet. Enligt polislagens 31 b § har en polisman rätt att använda sig av bevisprovokation genom köp, om detta är nödvändigt för att förhindra, avslöja eller utreda ett häleribrott eller en stöld eller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller för att finna ett föremål, ämne eller egendom som på

grund av ett sådant brott olagligt innehas eller utbjuds till försäljning eller för att återfå vinningen av ett sådant brott.

Till polisens metoder för inhämtande av information hör också teleövervakning och teleavlyssning som i polislagens 28 § 1 mom. 6 och 7 punkten definieras på motsvarande sätt som i tvångsmedelslagen. Förutsättningarna för teleövervakning är enligt 31 c § 1 mom. desamma vad beträffar arten eller allvarligheten av det brott som misstänks eller ska avslöjas som enligt tvångsmedelslagens definition av teleövervakning. Enligt paragrafens 2 mom. kommer teleövervakning emellertid dessutom i fråga i en situation där det är nödvändigt för att avvärja fara som hotar liv eller hälsa.

Enligt polislagens 31 f § kan polisen beviljas tillstånd att få uppgifter om de mobiltelefonapparater om vilka uppgifter vid en viss tidpunkt registreras i telesystemet via en basstation som finns i närheten av en viss plats, om erhållandet av uppgifterna kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande av ett brott som avses i 31 c § 1 mom. eller avvärjande av en fara som avses i 31 c § 2 mom.

Teleavlyssning kommer i fråga endast när det gäller avvärjande eller avslöjande av sådana terroristbrott som nämns i 31 d § 1 mom. Förutsättningarna är sålunda snävare än när det gäller teleavlyssning för utredning av brott enligt tvångsmedelslagen. Liksom när det gäller teleövervakning kan teleavlyssning enligt paragrafens 2 mom. utföras också om det är nödvändigt för att avvärja en överhängande allvarlig fara som hotar liv eller hälsa.

I polislagens 31 e § föreskrivs om avlyssningsförbud. Vad som i 5 a kap. 10 § i tvångsmedelslagen föreskrivs om förbud mot att avlyssna en misstänkt, gäller också annan teknisk avlyssning eller teleavlyssning som sker med stöd av polislagen än avlyssning som riktas mot den misstänkte.

I polislagens 28 § 1 mom. 8 punkten definieras också användning av informationskällor som ett sätt för inhämtande av information. Med användning av informationskällor avses inhämtande av information genom att en person som inte tillhör polisförvaltningen används som informationskälla. I 36 § a före-

skrivs närmare om användning av informationskällor.

Beslut om teknisk observation, täckoperation och bevisprovokation genom köp enligt 31 § 1 mom. fattas av de polistjänstemän som nämns i 32 § 1 mom. och 32 a § 2 och 3 mom. Enligt 32 a § 3 mom. ska den polisenhet som beslutat om en täckoperation eller bevisprovokation genom köp ge en rapport om verksamheten till inrikesministeriet, som årligen avger en berättelse om användningen av täckoperationer och bevisprovokation genom köp till riksdagens justitieombudsman.

Enligt 32 b § 1 mom. ska beslut om teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge samt om teknisk observation i sådana i 31 § 2 mom. avsedda fall där den tekniska avlyssningen eller optiska övervakningen förutsätter att en anordning som används för observationen placeras i ett rum eller utrymme i vilket den som ska observeras vistas eller i ett fordon som den som ska observeras använder eller där den tekniska avlyssningen eller den optiska övervakningen riktar sig mot en person som är omhändertagen av fängårdsväsendet fattas av en domstol.

Enligt polislagens 32 c § kan en polisman som hör till befälet i en brådskande situation besluta om teleövervakning, inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge eller om teknisk observation till dess att en domstol har avgjort ärendet. Detta gäller dock inte teknisk avlyssning eller optisk övervakning av en person som är omhändertagen av fängårdsväsendet. Sedan domstolen fått ett yrkande eller en anmälan i samband med en temporär åtgärd kan den i enlighet med 32 d § 1 mom. förbjuda fortsatt teleövervakning, inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge eller teknisk observation eller uppställa begränsningar beträffande en åtgärd eller uppställa sådana villkor för användningen av information som den anser vara nödvändiga.

I slutet av polislagens 3 kap. (33–36 §) föreskrivs att den som varit föremål för observation, teknisk observation, teleövervakning och teleavlyssning under vissa förutsättningar ska underrättas om detta. I kapitlet ingår också bestämmelser om åtgärder för att förhindra att inhämtande av information avslö-

jas t.ex. genom användning av vilseledande eller förtäcka registeranteckningar eller användning av falska dokument samt om rätt att få uppgifter av en myndighet, av en privat sammanslutning eller av en privatperson 4 kap. stadganden om polisundersökning

Enligt polislagens 37 § avses med polisundersökning annan polisen ålagd undersökning än förundersökning med anledning av brott. Vid polisundersökning ska i tillämpliga delar iakttas stadgandena om förfarandet vid förundersökning. Som exempel på polisundersökning kan nämnas undersökning av arbetsolycksfall, undersökning med anledning av att en person försvunnit och utredning av dödsorsak.

I polislagens 4 kap. finns vissa specialbestämmelser om polisundersökning. Dessa gäller en persons ställning vid polisundersökning (38 §) samt skyldigheten att infinna sig och tryggande av undersökning (39 §). Beroende på undersökningen ska på en persons ställning tillämpas bestämmelserna om part vid förundersökning eller bestämmelserna om en person som är misstänkt för brott. Om den som har kallats till polisundersökning underlåter att hörsamma kallelsen utan godtagbar orsak, får personen i fråga på befallning av en polisman som tillhör befälet hämtas till undersökningen. En polisman har också rätt att för polisundersökning få tillträde till den plats eller det område där den händelse som undersöks har inträffat, besiktiga föremål eller handlingar som kan vara av betydelse för undersökningen, utföra försök som behövs för undersökningen samt lösgöra och ta prov som behövs för den. Ett ytterligare villkor för åtgärden är att den med fog kan antas ha stor betydelse vid utredningen av saken.

5 kap. Särskilda stadganden

Kapitlet inleds med två paragrafer i vilka det föreskrivs om handräckning av polisen och handräckning till polisen (40 och 41 §). Därefter föreskrivs om komplettering av polispersonalen när sådan behövs med hänsyn till statens säkerhet eller exceptionella förhållanden (42 §).

I polislagens 43 § föreskrivs om polisanställdas tystnadsplikt och i 44 § om polisanställdas rätt att förtiga uppgifter.

Polislagens 5 kap. avslutas med bestämmelser (45—52 §) om biståndsskyldighet, frivilligverksamhet, befogenheter för den som bistår en polisman, betalning av ersättningar, tvångsutförande, person- och egendomsskada, andra myndigheters verksamhet i polisuppgifter, vissa straffbara gärningar i anslutning till polisens verksamhet (51 §) samt om begränsningar i rätten att färdas och vistas inom ett område. Enligt 53 § 1 mom. om internationellt samarbete gäller om handräckning som polisen ger till polisen i en främmande stat var därom särskilt stadgas eller avtalas i internationella avtal som är förpliktande för Finland.

Lagstiftningen om gränsbevakningsväsendet

Gränsbevakningslagen

Enligt gränsbevakningslagens 17 § utför gränsbevakningsväsendet gränsövervakning och gränskontroller. Bestämmelser om befogenheter i fråga om gränskontroll (t.ex. kroppsvisitation och genomsökning av fordon) ingår i 28 § där det föreskrivs att vissa paragrafer i tvångsmedelslagen ska tillämpas i tillämpliga delar. I lagens 29 och 31 § föreskrivs om automatisk identifiering vid gränsövergångsställen och om teknisk övervakning i anslutning till gränsövervakningen.

Enligt gränsbevakningslagens 20 § 1 mom. ser gränsbevakningsväsendet till att allmän ordning och säkerhet upprätthålls vid gränsövergångsställena när polisen är förhindrad att göra det. I 32 § föreskrivs om befogenheterna när det gäller dessa uppgifter och hänvisas till vissa paragrafer i polislagen.

Enligt gränsbevakningslagens 21 § kan gränsbevakningsväsendet på begäran av en polisman som hör till befälet i ett enskilt fall sköta sådana brådska polisuppgifter som polisen inte utan dröjsmål kan sköta. I brådska fall behövs ingen begäran. I 22 § föreskrivs dessutom om terrorismbekämpning och andra särskilda situationer. I situationer som regleras i de nämnda två paragraferna har en gränsbevakningsman de befogenheter som fastställs för polismän i 2 kap. i polisla-

gen, om inte en polisman som tillhör befälet eller polisens fältchef begränsar dem.

Enligt gränsbevakningslagens 34 § 1 mom. har en gränsbevakningsman i tulluppgifter enligt 24 § samma befogenheter som en sådan annan behörig myndighet som avses i 14 § i tullagen. I gränsbevakningslagens 34 § 2 mom. hänvisas dessutom till tullagens 15 § om kroppsbesiktning och vissa typer av granskning.

I gränsbevakningslagens 5 kap. som innehåller bestämmelser om befogenheter ingår utöver de bestämmelser som nämnts redan ovan en bestämmelse om användning av maktmedel (35 §) som i många avseenden stämmer överens med polislagens 27 § om polisens användning av maktmedel. Vidare ingår i kapitlet paragrafer som stämmer överens med polislagens motsvarande bestämmelser om utredande av identitet (36 §) och gripande av en efterlyst person (37 §). Bestämmelsen i 27 § om utredning av gränstilldragelser samt om förutsättningar för in- och utresa påminner om vad som i polislagens 4 kap. föreskrivs om polisundersökning.

I gränsbevakningslagens 6 kap. föreskrivs om förebyggande och utredning av brott. Enligt lagens 41 § 1 mom. är gränsbevakningsväsendet en förundersökningsmyndighet enligt förundersökningslagen. Gränsbevakningsväsendet vidtar åtgärder för förebyggande och utredning av brott samt för väckande av åtal självständigt eller tillsammans med en annan myndighet, enligt vad som föreskrivs i detta kapitel eller någon annanstans.

Enligt gränsbevakningslagens 41 § 2 mom. gäller i fråga om en gränsbevakningsmans befogenheter inom sitt ansvarsområde för förebyggande och utredning av brott samt för väckande av åtal vad som i polislagen, förundersökningslagen, tvångsmedelslagen eller någon annanstans föreskrivs om polismäns befogenheter, med undantag av täckoperation, bevisprovokation genom köp, teleavlyssning och teleövervakning. Vad som i 31 f § i polislagen och i 5 a kap. 3 a § i tvångsmedelslagen föreskrivs om polisens rätt att inhämta uppgifter om mobilteleapparater och i 33 § i polislagen om teknisk observation tillämpas även på gränsbevakningsväsendet.

I de flesta paragraferna i gränsbevakningslagens 6 kap. föreskrivs om fördelning av befogenheter mellan gränsbevakningsväsendet och övriga förundersökningsmyndigheter. I 42 § räknas de typer brottmål upp som undersöks av gränsbevakningsväsendet. I lagens 44 § 1 mom. föreskrivs att om inte något annat följer av bestämmelserna om arbetsfördelningen mellan gränsbevakningsväsendet, polisen och tullens överför gränsbevakningsväsendet förundersökningen av tullbrott enligt tullagen till tullens och förundersökningen av andra brott till polisen, ifall arten och omfattningen av ärendet eller de nödvändiga förundersökningsåtgärderna förutsätter det eller ifall förundersökningsmyndigheten i fråga kräver det. Gränsbevakningsväsendet ska trygga förundersökningen av det ärende som överförs till dess att överföringen har gjorts. I gränsbevakningslagens 46 § föreskrivs om undersökningsledare vid förundersökning som utförs av gränsbevakningsväsendet.

När det gäller gränsbevakningsväsendets befogenheter ska som styrnings- och begränsningsgrunder iakttas de allmänna principer som framgår av gränsbevakningslagens 2 kap., bl.a. krav på saklighet, opartiskhet och försonlighet (6 §) och proportionalitetskravet (7 §). I lagens 10 § föreskrivs dessutom att i polisuppgifter ska iakttas principerna i polislagen och i andra lagar som gäller polisens uppgifter. I tulluppgifter iakttas principerna i tullagen och i andra lagar som gäller tullövervakning. I förundersökningsuppgifter iakttas principerna i förundersökningslagen och i andra lagar som gäller förundersökningsmyndighetens uppgifter.

De ändringar i lagstiftningen om gränsbevakningsväsendet som gjordes i samband med behandlingen av regeringens proposition RP 219/2008 rd har beaktats i denna proposition.

Lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet

I lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet (579/2005) föreskrivs om gränsbevakningsväsendets personregister och om annan hantering av personuppgifter. I lagens 7 § föreskrivs om un-

dersöknings- och handräckningsregistret och i 8 § om användning av informationssystemet för polisärenden vid utförande av gränsbevakningsväsendets uppdrag. I flera paragrafer hänvisas till den gällande polislagen, i synnerhet till 1 §. Dessutom föreskrivs i lagens 18 § om rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson.

Lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning

I lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) föreskrivs om gränsbevakningsväsendets förvaltning, utbildning, forskningsverksamhet och anställningsförhållanden. I 17 § föreskrivs om tystnadsplikt och förbud att utnyttja information och i 18 § om rätt att förtiga uppgifter.

Tullagen

Till tullverkets uppgifter hör utredning av tullbrott som avses i tullagens 3 § 1 mom. 5 punkten. Enligt tullförordningens (543/1994) 7 § utförs förundersökning av tullbrott av tull-, polis- eller gränsbevakningsmyndighet i enlighet med vilken myndighet som fått vetenskap om brottet, såvida nämnda myndigheter inte kommer överens om annat.

Enligt bestämmelsen om användning av maktmedel i tullagens 17 § ska polislagens 27 § 1, 2 och 4 mom. om en polismanns rätt att använda maktmedel i vissa situationer på motsvarande sätt tillämpas på en tullman. På den som bistår en tullman i ett tjänsteuppdrag på begäran av eller med samtycke av tullmannen ska tillämpas polislagens 46 §.

Av tullagens 20 a § framgår att tullmyndigheterna har rätt att utföra teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation för utredning av brott enligt vad som föreskrivs i tvångsmedelslagen. I lagens 20 b § föreskrivs om tullmyndigheternas rätt att, efter att på förhand ha meddelat om detta, företa teknisk övervakning för förebyggande av tullbrott och identifiering av personer misstänkta för tullbrott. I tullagens 20 c—20 i § föreskrivs om tullmyndigheternas rätt att för förhindrande, avbrytande eller avslöjande av tullbrott utföra teknisk observation och teleövervakning på motsvarande sätt som enligt

polislagens 3 kap. Tullmyndigheterna har inte rätt att utföra täckoperationer eller bevisprovokation genom köp.

Enligt tullagens 43 § ska vid utredning av tullbrottmål utöver särskilda stadganden om förundersökning och tvångsmedel iakttas stadgandena i tullagen. En tullman har vid förundersökning som utförs av tullmyndighet samma rätt att vidta utredningsåtgärder och använda tvångsmedel som en polisman vid polismyndighets förundersökning. I tvångsmedelslagens 1 kap. 6 § 3 punkten föreskrivs om anhållningsberättigade tullmän. I tullagens 43 § 3 och 4 mom. föreskrivs om undersökningsledare och om skyldigheten att på kallelse inställa sig för att höras vid förundersökning i tullbrottmål.

I tullagens 47 a § föreskrivs att vad som i 44 § i polislagen föreskrivs om rätt för den som tillhör polisens personal att förtiga uppgifter ska tillämpas även på den som hör till tullverkets personal.

Lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten

I lagen (1251/1995) och i förordningen (1344/1995) om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten föreskrivs om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten. I andra meningen i den nämnda lagens 1 § 2 mom. föreskrivs att om undersökningens opartiskhet eller brottets allvarlighet förutsätter det, ska uppgiften i sin helhet överföras till polisen.

Utöver bestämmelserna om förundersökning innehåller lagen bestämmelser om övriga uppgifter som hör till huvudstabens undersökningsavdelning och om undersökningsavdelningens ställning. På undersökningen av brott som ska handläggas som militära rättegångsärenden tillämpas i alla situationer militära disciplinlagen, oberoende av om förundersökningen görs av ett truppförband vid försvarsmakten, huvudstabens undersökningsavdelning eller polisen. Den disciplinära förmannen kan oberoende av vem som gör förundersökning och hur denna utförs besluta om ett militärt brottmål slutligen ska behandlas i disciplinärt förfarande eller om ärendet ska sändas till en åklagare för åtalsprövning.

I 4 § i lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten föreskrivs att de tjänstemän vid huvudstabens undersökningsavdelning som närmare anges i 2 § har i de uppgifter som avses i 1 § sådana befogenheter som i förundersökningslagen, tvångsmedelslagen och polislagen föreskrivs för polismän. Vid förundersökning som utförs av försvarsmakten får teleavlyssning och teleövervakning inte användas. Detsamma gäller också täckoperationer och bevisprovokation genom köp, trots att dessa metoder inte uttryckligen nämns i bestämmelserna. När befogenheterna utövas ska enligt 4 § 2 mom. i tillämpliga delar förfaras så som föreskrivs i förundersökningslagen, tvångsmedelslagen och polislagen. I 5 § föreskrivs om observation och teknisk observation vid säkerhets- och övervakningsuppgifter.

I enlighet med lagen om försvarsmakten (551/2007) upprätthåller försvarsmakten säkerhet och ordning på områden som stadigvarande används av försvarsmakten. En tjänsteman i vakt- eller jourtjänst har med stöd av den nämnda lagen under vissa förutsättningar rätt att utreda personers identitet, avlägsna och gripa personer samt att säkerhetsvisitera personer i samband med att de grips. Säkerhetsvisitation får göras också i enlighet med 23 § i militära disciplinlagen. Enligt lagen om försvarsmakten får säkerhetskontroll under vissa förutsättningar göras i fråga om personer som anländer till, vistas på eller avlägsnar sig från försvarsmaktens område samt vid behov i fråga om deras fordon och saker som de medför. I 22–23 § i lagen om försvarsmakten finns dessutom bestämmelser om maktmedel i anslutning till upprätthållandet av säkerhet och ordning samt militärpersoners och militära förmäns användning av maktmedel.

2.2 Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i EU och andra länder

I avsnitt 2.2 i den allmänna motiveringen till förundersöknings- och tvångsmedelskommissionens betänkande som har samband med denna proposition behandlas den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i EU och andra länder. I det sammanhanget

behandlas vissa centrala frågor och andra frågor som har ägnats särskilt intresse i samband med kommissionens beredning, dvs. täckoperationer, bevisprovokation genom köp och kontrollerade leveranser samt övervakning av hemliga metoder för inhämtande av information.

I avsnittet om bedömning av nuläget, i den allmänna motiveringen samt även i detaljmotiveringen refereras ett antal prejudikat från Europadomstolen.

2.3 Bedömning av nuläget

Polislagen

Allmänt

I detaljmotiveringen redogörs närmare för ändringsförslagen. Polislagen är relativt detaljerad för att vara en generell lag om polisens verksamhet. Flera av de allmänna bestämmelserna i lagens 1 kap. är av en sådan art att de snarare hör hemma i polisförvaltningslagen.

Polislagens bestämmelser om inhämtande av information utgör tillsammans med bestämmelserna om hemliga tvångsmedel i tvångsmedelslagens 5 a kap. en komplicerad och svårhanterlig helhet. Frågan om omstrukturering av denna helhet behandlas närmare nedan.

Efter att polislagen stiftades har man börjat lägga större vikt vid de grundläggande och mänskliga rättigheterna. I polislagen ges polisen befogenheter som möjliggör kännbara ingrepp t.ex. i den persons frihet och fysiska integritet som är föremål för en åtgärd. De högsta laglighetsövervakarnas och Europadomstolens avgöranden har relevans också för polislagens bestämmelser och för tolkningsanvisningarna i motiveringen. De allmänna principer för polisens verksamhet som berör de grundläggande och mänskliga rättigheterna regleras på ett oöverskådligt och bristfälligt i den gällande lagens 2 §.

När polisens befogenheter definieras är det skäl att dessutom beakta grundlagens 2 § 3 mom. där det föreskrivs att all utövning av offentlig makt ska bygga på lag. Detta har samband med att det i de förordningar som utfärdats med stöd av polislagen finns be-

stämmelser som hör hemma i lag eftersom de med stöd av grundlagens 80 § 1 mom. har samband med individens rättigheter och skyldigheter. Även om paragraferna inte i sak skulle ändras i samband med att de överförs till den nya lagen, är det skäl att komplettera motiveringen till vissa bestämmelser på grund av förändringar i tillämpningen och i praxis.

Polisens uppgifter om särskilt personskydd

I polislagens 1 § föreskrivs om polisens uppgifter. Enligt paragrafens 1 mom. ska polisen trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga brott, reda ut brott och sörja för att brott blir föremål för åtalsprövning. Begreppet allmän ordning och säkerhet anses av hävd ingå i tryggandet av rätts- och samhällsordningen. Allmän ordning och säkerhet är ett grundläggande begrepp när det gäller polisens uppgiftsbeskrivning, men det är svårt att entydigt fastställa begreppets innebörd.

Tryggandet av rätts- och samhällsordningen och upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet kan anses innebära bl.a. uppgifter som gäller särskilt personskydd, t.ex. uppgifter som behövs för att skydda parterna i rättsprocesser, i synnerhet vittnen. I betänkandet om anonym bevisning och polisens rätt att i en täckoperation delta i brottslig verksamhet (justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2005:5) behandlas vissa frågor i anslutning till vittnesskydd. I betänkandet anförts att det enligt den gällande polislagens bestämmelser om skydd mot brott och störningar är möjligt för polisen att skydda också hotade vittnen.

Utöver vittnen finns det också andra grupper av människor som är i behov av särskilt personskydd, exempelvis i situationer där polisens egen personal, andra förundersökningsmyndigheter och åklagare utsätts för hot, dvs. i situationer där myndigheter är hotade. Också statsbesök och statsöverhuvuden är i behov av särskilt skydd. Personer som berörs av besöksförbud är en grupp som måste granskas som en helhet.

Trots skillnaderna när det gäller olika grupper och hotbilder är det ändamålsenligt

att granska sådana typiska hotsituationer som beskrivs ovan som en egen helhet. Avsikten är att behoven att ändra bestämmelserna om vissa hotsituationer ska redas ut separat i samarbete mellan justitieministeriet och inrikesministeriet. I det sammanhanget ska det bl.a. utredas med vilka metoder och arrangemang det allmänna kan garantera den personliga säkerheten för grupper som är i behov av särskilt skydd. Regleringen av polisens uppgifter och befogenheter utgör emellertid redan nu en grund som gör det möjligt att med de resurser som står till buds vidta nödvändiga åtgärder för att skydda olika grupper.

De allmänna principerna för polisverksamheten

I polislagens 2 § föreskrivs om de allmänna principerna för polisens verksamhet. I paragrafen föreskrivs för det första att polisen i sin verksamhet ska vara saklig, opartisk och främja försonlighet (1 mom.). Enligt paragrafens 2 mom. ska polisens åtgärder inte medföra större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att en uppgift ska kunna fullgöras. Enligt samma bestämmelse ska åtgärderna vara motiverade i förhållande till hur viktig och brådskande uppgiften är samt till övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen. Enligt paragrafens 3 mom. ska polisen i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar sträva efter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Polisen får inte göra större ingrepp i någons rättigheter än vad som är nödvändigt för utförande av polisens uppgifter.

Definitionen av de allmänna principerna i polislagens 2 § kan anses vara otillfredsställande och otillräcklig. Från lagstiftningsteknisk synpunkt kan det inte godtas att de olika principerna inte tydligt särskiljs från varandra genom egna benämningar och paragrafer. En sådan precisering kan också anses främja tillämpningen av dem. I den gällande paragrafen har principerna inte heller konsekvent sätt delats upp på olika moment.

I bestämmelserna om polisverksamhetens allmänna principer kan utöver de principiella bestämmelser som föreslås i den proposition

om en ny förundersökningslag som ansluter sig till denna proposition beaktas de bestämmelser om allmänna principer som ingår i gränsbevakningslagens 2 kap. De principiella bestämmelser som ingår i gränsbevakningslagen, som stiftades ca tio år efter polislagen, har nyligen varit föremål för diskussion.

Med tanke på de grundläggande och mänskliga rättigheternas betydelse är det skäl att fästa särskilt avseende vid respekten för dem. Också utredningspersonen föreslår i sin utredning (s. 20) att man överväger att komplettera polislagens principbestämmelser med en bestämmelse om de grundläggande och mänskliga rättigheterna. I gränsbevakningslagens 11 § (samordning av de principer som ska iakttas i gränsbevakningsväsendets uppgifter) föreskrivs att om inte något annat bestäms någon annanstans ska av de likvärdiga åtgärder som finns att tillgå för fullgörande av en uppgift i första hand väljas den som bäst garanterar att de grundläggande fri- och rättigheterna i grundlagen samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Trots att skyldigheten att tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna framgår av de högsta laglighetsövervakarnas beslutspraxis och direkt kan härledas från grundlagen och de internationella förpliktelser som är bindande för Finland i detta avseende, kan man genom att i lagen ta in en bestämmelse om dessa rättigheter styra polisens verksamhet i en riktning som bättre än för närvarande tillgodoser de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Såsom framgår av motiveringen till gränsbevakningslagens 11 § (RP 6/2005 rd) motiveras bestämmelsen med att det måste säkerställas att de grundläggande fri- och rättigheterna tillgodoses. Detta betyder emellertid inte att den paragraf om de grundläggande och mänskliga rättigheterna som tas in i den nya polislagen behöver vara av samma innehåll som paragrafen i gränsbevakningslagen. Utöver grundlagen måste också andra förpliktelser tas i beaktande, vilket innebär att skyldigheten för det första måste gälla den allmänna respekten för dessa rättigheter. Förverkligandet av rättigheterna har å andra sidan samband med utövandet av befogenheterna i enskilda fall.

Gränsbevakningslagens 6 § motsvarar den princip som framgår av polislagens 2 § 1

mom. I gränsbevakningsbestämmelsen nämns emellertid också främjande av ett likvärdigt bemötande. Eftersom det i samband med könsrelaterade frågor ofta hänvisas till jämställdheten är det snarare skäl att ta in en bestämmelse som hänvisar till jämlikhetsbestämmelsen i grundlagens 6 §. En sålunda kompletterad bestämmelse passar bättre ihop med paragrafen om utförande av polisiära uppgifter (3 § i den gällande lagen) än som en självständig principbetydelse.

I den andra meningen i polislagens 2 § 2 mom. föreskrivs om proportionalitetsprincipen. Som komplement till den bestämmelse om principen som föreslås bli intagen i den nya lagen ska beaktas omständigheter motsvarande dem som föreslås bli nämnda i de bestämmelser om proportionalitetsprincipen som föreslås i den nya förundersökningslagen (4 kap. 4 §) och i den nya tvångsmedelslagen (1 kap. 2 §). Denna synpunkt sammanhänger med det syfte som eftersträvas genom åtgärden samt med åldern, hälsotillståndet och andra motsvarande omständigheter hos den som är föremål för åtgärden. I situationer där polislagen tillämpas kan en polisman å andra sidan försättas i situationer där uppdragets farlighet och de personers uppträdande som är föremål för en åtgärd har betydelse, vilket bör framgå också av polislagens bestämmelse om proportionalitetsprincipen. I den gällande polislagens 27 § 2 mom. och i motsvarande bestämmelse i propositionen nämns motståndets farlighet som en grund för bedömningen av frågan om polisens användning av maktmedel kan försvaras.

Den första meningen i polislagens 2 § 2 mom. och den andra meningen i 3 mom. kan anses ge uttryck för principen om minsta olägenhet. I gränsbevakningslagens 7 § har principen utformats så att större ingrepp inte får göras i någons rättigheter och åtgärderna får inte medföra större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att en uppgift ska kunna utföras, även om förpliktelsen i den nämnda paragrafen nämns under rubriken proportionalitetskrav. Med undantag för principens benämning ger formuleringen i den första meningen i gränsbevakningslagens 7 § på ett lyckat sätt uttryck för principen och vad den omfattar. Den första meningen i

polislagens 2 § 3 mom. där det föreskrivs att polisen i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar ska sträva efter att upprätthålla allmän ordning kan lämpligen tas in i paragrafen om skötsel av uppgifter.

De högsta laglighetsövervakarna har ibland i sin beslutspraxis varit tvungna att beakta kravet på ändamålsbundenhet, vilket innebär att polisen får utnyttja sina befogenheter endast för syften som nämns i lag. Kravet på ändamålsbundenhet kan härledas från grundlagens 2 § 3 mom. som föreskriver att all utövning av offentlig makt ska bygga på lag och att lag noggrant ska iakttas i all offentlig verksamhet. Polisen kan i sin verksamhet göra synnerligen kännbara ingrepp i personers rättsliga ställning, vilket understryker betydelsen av att polisen en följer lagen i sin verksamhet. I syfte att främja och understryka vikten av ett lagenligt förfarande kan principerna för polisverksamheten utökas med principen om ändamålsbundenhet.

Övriga frågor i samband med de allmänna bestämmelserna

I den gällande polislagens 6—9 e § föreskrivs om polismän, uniform, polisbefogenheter, särskilda polisbefogenheter, en polismans verksamhetsområde och tjänstgöringskyldighet, inställelse i tjänst, polismans rätt att vara biträde eller ombud, polismans uppförande, bisysslor samt en polismans kondition och yrkesskicklighet. Utredningspersonen anser i sin utredning (s. 20 och 23) att åtminstone en del av dessa paragrafer kan tas in i polisförvaltningslagen. Av skäl som sammanhänger med lagens tydlighet och överskådlighet samt innehållet i de nämnda paragraferna kan de, med undantag för 6 a § om uniform som har samband med utövande av polisbefogenheter, överföras till ett nytt kapitel i polisförvaltningslagen. Detsamma gäller polislagens 42 § om komplettering av polispersonalen.

Enligt den andra meningen i polisförordningens 17 § 1 mom. ska tjänstemärket visas upp vid behov eller på begäran, när det är möjligt utan att tjänsteuppdraget äventyras. Med beaktande av ärendets betydelse måste författningsnivån anses vara alltför låg. Dessutom är det skäl att precisera och

komplettera meningen. En polisman kan ange sin ställning också på annat sätt än genom att visa upp sitt tjänstemärke. Dessutom måste det ses till att den polisman som har utfört en tjänsteåtgärd kan identifieras vid behov.

Att en polisman anger sin ställning och kan identifieras kan dels underlätta utförandet av uppdrag och dels förbättra möjligheterna för dem som är föremål för åtgärder att få sina rättigheter tillgodosedda i sådana fall då en polis har handlat osakligt, eventuellt t.o.m. lagstridigt. Också riksdagens biträdande justitieombudsman har i sitt avgörande om den s.k. Smash Asem -demonstrationen uppmärksammat rättssäkerhetsaspekten (28.11.2007, dnr 2888/4/06 m.fl.).

Kravet att en polisman måste kunna identifieras är i sista hand baserat på grundlagens 118 § där det föreskrivs att en tjänsteman svarar för att hans eller hennes ämbetsåtgärder är lagliga. Enligt paragrafens 3 mom. har var och en som har lidit en rättskränkning eller skada till följd av en lagstridig åtgärd eller försummelse av en tjänsteman rätt att yrka att denne döms till straff samt kräva skadestånd.

2 kap. Stadganden om befogenheter

Rätten att få tillträde och göra husrannsakan i fråga om personer, egendom och miljö

I polislagens 15 § föreskrivs om husrannsakan när en person befinner sig i fara eller är försvunnen och i 16 § föreskrivs om förhindrande av en farlig gärning eller händelse. Enligt den först nämnda paragrafen har en polisman i syfte att bistå någon, finna en försvunnen person eller utreda ett brott rätt att få tillträde till en bostad eller en annan plats och där företa behövlig husrannsakan, om det finns skäl att befara att någon befinner sig i livsfara, att hans hälsa hotas, att han fallit offer för ett brott eller en olyckshändelse eller om att han annars kan förmodas vara i behov av omedelbar hjälp eller kan förmodas ha avlidit.

Enligt polislagens 16 § har en polisman på förordnande av en polisman som tillhör befälet, och i brådskande fall även utan sådant förordnande, rätt att få tillträde till en byggnad, en annan hemfridsskyddad plats eller ett

fordon, om det finns fog att misstänka att en gärning eller händelse som innebär allvarlig fara för liv, personlig frihet eller hälsa eller som vållar avsevärd skada på egendom eller miljön pågår eller är överhängande. Det förutsätts ytterligare att åtgärden är nödvändig för avvärjande av faran eller för att sprängämnen, vapen eller andra farliga ämnen eller föremål ska kunna eftersökas och tas om hand av polisen.

Polislagens 15 och 16 § gäller, med undantag för bestämmelsen om att finna en försvunnen person eller utreda ett dödsfall, mycket likartade situationer där det är fråga om att avvärja faror och skador. Det är oklart hur paragraferna relaterar till varandra men det är uppenbart att de delvis är överlappande. Paragraferna uppvisar å andra sidan, trots sina likheter, vissa omotiverade skillnader. I syfte att förtydliga lagstiftningen är det skäl att sammanställa paragraferna på ett sådant sätt att de omotiverade skillnaderna samtidigt elimineras.

För det första skiljer sig paragraferna från varandra i det avseendet att endast i början av 15 § nämns syftet med åtgärden, dvs. att bistå någon, finna en försvunnen person eller utreda ett dödsfall. Dessa syften framgår i praktiken av de fall som nämns i slutet av paragrafen. Dessutom är det skäl att beakta att begreppet "försvunnen person" inte definieras i den gällande lagen eller dess motivering (RP 57/1994 rd). En person kan också ha försvunnit av egen vilja. Syftet bör vara uttryckligen att finna personer som med fog kan misstänkas befinna sig i fara eller vara i behov av omedelbar hjälp.

Ytterligare en skillnad mellan paragraferna har att göra med vem som fattar beslut om åtgärderna. Enligt polislagens 15 § har en polisman rätt att vidta de åtgärder som nämns i paragrafen medan en polisman enligt 16 § har rätt att vidta åtgärder på förordnande av en polisman som tillhör befälet och i brådskande fall även utan sådant förordnande. Vid bedömningen av beslutsnivån är det skäl att beakta att båda paragraferna ger tillträde också till hemfridsskyddade platser, närmast bostäder. Möjligheten att ingripa i ett rättsligt skyddat intresse talar för att beslutsfattaren i sådana fall i första hand ska vara en polisman som hör till befälet. I synnerhet synpunkter

som har samband med skyddande av liv och hälsa talar å andra sidan för att en polisman i brådskande fall ska få agera också utan förordnande av en polisman som hör till befälet. Ett sådant tankesätt avspeglar också bestämmelserna i den nya tvångsmedelslagens 8 kap. 15 § som gäller beslut om platsgenomsökning.

I de nämnda paragraferna uttrycks föremålet för åtgärderna på olika sätt. Enligt polislagens 15 § kan åtgärderna riktas mot en bostad eller en annan plats medan de enligt 16 § kan riktas mot en byggnad, en annan hemfridsskyddad plats eller ett fordon. I paragraferna är det fråga om att skydda sådana rättsliga intressen och att på så sätt försöka förhindra uppkomsten av farliga eller skadliga situationer att polisen bör ha möjlighet att få tillträde till alla typer av utrymmen, platser och fordon. Av skäl som sammanhänger med beslutsnivån och lagstiftningens tydlighet kan i lagen tas in ett uttryckligt omnämnande om utrymmen som används för varaktigt boende.

Av de paragrafer som det här är fråga om möjliggör endast 15 § husrannsakan, trots att sådan kan vara påkallad också i sådana fall som avses i 16 § (exempelvis för att söka efter sprängämnen i en bostad). Paragraferna skiljer sig från varandra också när det gäller vilken grad av misstanke som förutsätts i fråga om existensen av ett förhållande eller en omständighet. I den först nämnda paragrafen anges tröskeln med uttrycket ”om det är skäl att befara” och i 16 § med uttrycket ”om det finns fog att misstänka”. Det finns orsak att definiera trösklarna på olika sätt eftersom också den först nämnda tröskeln måste anses förutsätta att det kan anföras särskilda skäl. Uttrycket ”skäligen kan misstänkas” används dessutom i andra paragrafer i denna proposition.

Skingrande av folksamling

Enligt polislagens 19 § 1 mom. har en polisman rätt att befalla en folksamling att skingra sig eller flytta på sig, om folksamlingen äventyrar allmän ordning eller säkerhet eller hindrar trafiken. Om folksamlingen inte lyder befallningen har en polisman rätt att med maktmedel skingra folksamlingen

samt gripa personer som tredskas. Bestämmelsen sammanhänger med polislagens 20 § där det föreskrivs att en polisman har rätt att avlägsna en person från en plats och gripa denne, om det av hans hotelser eller övriga uppförande kan dras den slutsatsen att denne sannolikt kommer att göra sig skyldig till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott (1 mom.) eller kommer att orsaka betydande störning eller överhängande fara för den allmänna ordningen och säkerheten (2 mom.).

I ett avgörande av riksdagens biträdande justitieombudsman (6.9.2005, dnr 2542/4/04 m.fl.) behandlas frågan om bedömning av enskilda personers agerande i en folksamling. I det fallet var det fråga om att avlägsna ett fotbollslags supportergrupp från en åskådarläktare. I avgörandet konstaterades att utgångspunkten för tillämpningen av bestämmelserna är envars individuella ansvar. Enbart den omständigheten att en person hör till ett fotbollslags synliga supportergrupp kan inte vara en tillräcklig orsak att avlägsna denne från läktaren, även om en del av supportergruppens medlemmar uppför sig på ett sätt som ger orsak att avlägsna dem. Enligt biträdande justitieombudsmannens åsikt är det i och för sig förstäligt att det i en situation som denna inte är möjligt att i detalj utreda varje gruppmedlems andel i det störande uppträdandet.

Biträdande justitieombudsmannen ansåg att händelsen aktualiserade frågan om bl.a. polislagen i tillräcklig utsträckning gör det möjligt att avvärja sådana hot mot säkerheten som delvis har sin grund i kollektivt beteende, eftersom även denna lag utgår från individuellt ansvar. Det kan i vissa situationer vara synnerligen svårt att inom ramen för polislagen hantera situationer av det nämnda slaget, eller åtminstone kan det bli nödvändigt att tolka bestämmelserna på ett så extensivt sätt att detta kan ifrågasättas.

Såsom framgår också av vissa andra avgöranden av laglighetsövervakarna (t.ex. beslutet om den ovan nämnda s.k. Smash Asem - demonstrationen) kan demonstrationer och motsvarande händelser där folksamlingar är involverade leda till besvärliga situationer beroende på hur stora folksamlingar det är fråga om eller hur snabbt situationen utveck-

las. I sådana situationer är det nödvändigt att bedöma folksamlingens uppträdande med de enskilda gruppmedlemmarnas agerande som utgångspunkt. Det är då inte nödvändigtvis fråga enbart om sådant störande uppträdande som avses i den gällande lagens 19 § 1 mom. utan situationen kan utveckla sig i en sådan riktning att enskilda personer i folksamlingen sannolikt kan göra sig skyldiga till brott av det slag som avses i 20 § 1 mom. Också i dessa fall gäller å andra sidan ett parallellt individuellt ansvar.

På basis av de nämnda omständigheterna kan polislagens 19 § 1 mom. i samband med att den överförs till den nya lagen för det första kompletteras så att man vid bedömningen av behovet att skingra eller flytta på en folksamling kan beakta om de personer som ingår i folksamlingen sannolikt kommer att göra sig skyldiga till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott. Som motvikt föreslås att man i mån av möjlighet ska beakta de i folksamlingen ingående personernas eget agerande. På denna grund ska befallningen att skingra sig eller flytta på sig emellertid om möjligt avgränsas till den del av folksamlingen vars medlemmar uppträder på ett sätt som äventyrar allmän ordning och säkerhet eller som sannolikt håller på att göra sig skyldiga till brott mot det nämnda rättsliga intresset.

Säkerhetsvisitation

Enligt den gällande polislagens 22 § 1 mom. har en polisman rätt att i samband med gripande, anhållande, häktning, tagande i förvar och handräckningsåtgärd som riktar sig mot någons personliga frihet kroppsvisitera den som åtgärden gäller och granska de saker denne medför för att förvissa sig om att personen i fråga inte medför föremål eller ämnen med vilka denne kan äventyra förvaringen eller utsätta sig själv eller andra för fara. För att trygga säkerheten för deltagarna i en rättegång eller en allmän sammankomst, en offentlig tillställning eller någon annan motsvarande tillställning som förutsätter särskilt skydd, har en polisman rätt att kroppsvisitera en person som anländer till eller vistas i omedelbar närhet av en sådan tillställning och granska de saker som denne medför, i

syfte att förvissa sig om att personen i fråga inte innehar föremål eller ämnen med vilka deltagarnas säkerhet kan äventyras (3 mom.). I paragrafens 5 mom. föreskrivs att sådana farliga föremål eller ämnen som avses i 1 och 3 mom. vid behov ska tas ifrån den som visiteras.

Det sätt på vilket visitation enligt paragrafens 1 mom. ska göras är inexact definierat i jämförelse med det förslag till tvångsmedelslagens 8 kap 29 § 1 punkten som ingår i den proposition som ansluter sig till denna proposition. Enligt den föreslagna bestämmelsen ska kroppsvisitation göras för att undersöka vad en person har i sina kläder eller annars på sig eller i föremål som personen för med sig. När det är fråga om att skydda liv och hälsa bör det vara möjligt att i lika hög grad ingripa i en persons grundläggande rättigheter som vid kroppsvisitation i enlighet med tvångsmedelslagen.

En säkerhetsvisitation innebär ett ingrepp i den personliga integriteten som skyddas enligt grundlagens 7 § 1 mom. Bestämmelsen ger skydd mot kroppsvisitation och medicinska eller andra motsvarande åtgärder som innebär tvång. Enligt grundlagens 7 § 3 mom. får ingrepp i sådana rättigheter inte göras godtyckligt eller utan en i lagen angiven grund. Säkerhetsvisitationer berör också egendomsskyddet enligt grundlagens 15 §, eftersom föremål och ämnen som medför fara eller olägenhet enligt 2 kap. 12 § 4 mom. i den föreslagna polislagen vid behov kan fräntas den visiterade. Grundlagens 7 § har ett nära samband också med grundlagens 10 § om skydd för privatlivet. Av föremål som innehas av en visiterad person kan framgå information som omfattas av skyddet för privatlivet. Det är skäl att i en särskild paragraf föreskriva om hur säkerhetsvisitationer ska genomföras.

Den gällande lagens 22 § 1 mom. beaktar inte situationer där det inte ännu finns förutsättningar att vidta tjänsteåtgärder som berör den personliga friheten men där det av förhållandena eller av den preliminära information som en polisman fått framgår att det finns grundad anledning att trygga polismanens säkerhet i arbetet. Detta kan vara fallet t.ex. i transportsituationer eller då en polisman befinner sig i ett slutet utrymme på tu

man hand tillsammans med en person som är föremål för en polisåtgärd. Biträdande justitiekanslern har i ett avgörande (Justitiekanslerns i statsrådet berättelse för år 2003, s. 86 och 87) påtalat avsaknaden av bestämmelser om polisens befogenheter i en situation där en person som deltagit i en motorcykelklubbs fest hade säkerhetsvisiterats. I det nämnda fallet hade visitationen baserats enbart på den omständigheten att personen i fråga var medlem i klubben, vilket inte utgjorde en tillräcklig grund för säkerhetsvisitation. Såsom konstateras också i biträdande justitiekanslerns avgörande innebär en säkerhetsvisitation ett ingrepp i de grundläggande rättigheterna, dvs. i den personliga friheten och integriteten.

I fråga om paragrafens 3 mom. har det förekommit oklarhet om huruvida bestämmelsen gäller t.ex. sammankomster i anslutning till statsbesök, betydande internationella konferenser och med dem jämförbara internationella tillställningar. Sådana tillställningar kan anses kräva särskilt skydd, vilket det dock räcker att konstatera i motiveringen till paragrafen. Den gällande bestämmelsen är emellertid bristfällig såtillvida att den inte gäller inkvarteringslokaler för deltagare i tillställningar som förutsätter särskilt skydd. När de som deltar i en tillställning är i behov av skydd bör det inte ha någon betydelse om deltagarna befinner sig på den plats där tillställningen ordnas eller i inkvarteringslokaler, t.ex. i ett hotell. Det finns å andra sidan inte nödvändigtvis något behov att kontrollera alla som kommer till platsen för sammankomsten eller till ett hotell. Säkerhetsvisitationen ska alltid göras på ett sådant sätt och i den omfattning som situationen förutsätter, vilket för tydlighetens skull ska konstateras i paragrafen.

Riksdagens biträdande justitieombudsmans redan tidigare nämnda avgörande om den s.k. Smash Asem -demonstrationen tar upp frågan om säkerhetsvisitationer. Biträdande justitieombudsmannen uppmärksammade det faktum att de personer som i samband med polisens insats under demonstrationen avlägsnade sig från platsen visiterades i enlighet med polislagens 22 §. Visitationen gjordes för att säkerställa att personerna i fråga inte innehade föremål eller ämnen som kunde

ha utsatt dem som deltog i demonstrationen för fara.

Enligt biträdande justitieombudsmannens åsikt kan det ifrågasättas om polislagens 22 § 3 mom. kan tillämpas i situationer av det nämnda slaget, eftersom den allmänna sammankomsten redan hade avbrutits. Enligt lagrummets ordalydelse får säkerhetsvisitation inte göras för att trygga sådana personers säkerhet som har deltagit i en tillställning och inte heller för att säkerställa att någon tar med sig ett föremål som denne har för avsikt att senare använda någon annanstans. Enligt biträdande justitieombudsmannens åsikt förefaller det som om man inte beaktat denna typ av situation när polislagen stiftades. I sitt avgörande understryker biträdande justitieombudsmannen att en säkerhetsvisitation innebär ett ingrepp i den personliga integriteten, som enligt grundlagens 7 § 3 mom. inte får kränkas godtyckligt eller utan laglig grund.

Även om riksdagens biträdande justitieombudsman inte i sitt avgörande tagit ställning till frågan om behovet att ändra lagen, kan det i vissa situationer vara befogat att visitera personer som avlägsnar sig från en tillställning. Detta gäller tillställningar där det framkommit någon särskild anledning att visitera personer som avlägsnar sig, t.ex. på grund av att det förekommit ordningsstörningar eller gjorts iakttagelser om farliga föremål eller ämnen. En förutsättning för att ingrepp i de grundläggande rättigheterna ska kunna göras i minsta möjliga utsträckning är att personer som avlägsnar sig från en tillställning inte får visiteras för säkerhets skull. På grund av den grundlagsbestämmelse som biträdande justitieombudsmannen nämner i avgörandet och eftersom all utövning av offentlig makt enligt grundlagens 2 § 3 mom. ska bygga på lag är det emellertid skäl att föreskriva om denna visitationsmöjlighet i den bestämmelse i den nya polislagen som motsvarar den gällande polislagens 22 § 3 mom.

Vid säkerhetsvisitationer kan påträffas föremål och ämnen som det är straffbart att inneha men som inte nödvändigtvis är sådana farliga föremål eller ämnen (t.ex. narkotika) som avses i polislagens 22 § 1 eller 3 mom. För tydlighetens skull är det skäl att föreskriva om frantagande av sådana föremål och ämnen som det annars enligt lag eller be-

stämmelser som utfärdats med stöd av lag är förbjudet att inneha. I den gällande polislagens 22 d § och i den föreslagna polislagens 3 kap. 3 § föreskrivs om omhändertagande av föremål vid säkerhetskontroll i polisens lokaler i motsvarande fall.

Säkerhetskontroll

I polislagens 22 b—22 f § föreskrivs om säkerhetskontroller i polisens lokaler. Dessa bestämmelser togs in i lagen så sent som år 2005 och man har därför inte övervägt att ändra dem i detta sammanhang. Enligt förslaget ska paragrafen om utförande av säkerhetskontroller emellertid förenhetligas med 6 § i lagen om säkerhetsskydd i riksdagen (364/2008).

För att göra lagstiftningen tydligare föreslås att paragraferna om säkerhetskontroll tas in i ett eget kapitel. Detta gäller emellertid inte den sista av paragraferna (närmare bestämmelser om säkerhetskontroll). De frågor som ska regleras genom förordning är det skäl att nämna i en paragraf i slutet av lagen.

Användning av maktmedel och förhållandet till nödvärn

I polislagens 27 § föreskrivs om polisens rätt att använda maktmedel. Enligt paragrafens 1 mom. får en polisman i ett tjänsteuppdrag för att bryta ner motstånd avlägsna en person från en plats, gripa en person, förhindra att någon som berövats sin frihet flyr, avlägsna ett hinder eller avvärja ett överhängande brott eller någon annan farlig gärning eller händelse använda maktmedel i den mån det behövs och kan anses försvarligt. I paragrafens 2 mom. föreskrivs att frågan om huruvida maktmedel är försvarliga ska bedömas med hänsyn till hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farligt motståndet är, vilka resurser som står till förfogande samt övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen. Enligt paragrafens 5 mom. föreskrivs i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen om excess i samband med användning av maktmedel.

Relevanta bestämmelser när det gäller polisens rätt att använda maktmedel är de bestämmelser i strafflagens allmänna del som

gäller nödvärn och användning av maktmedel. I en del av dessa bestämmelser hänvisas till polislagens 27 § 5 mom. Enligt 4 kap. 4 § 1 mom. i strafflagen är en försvarshandling som är nödvändig för att avvärja ett påbörjat eller överhängande obehörigt angrepp tillåten som nödvärn, om inte handlingen uppenbart överskrider det som utifrån en helhetsbedömning ska anses försvarligt. I paragrafens 2 mom. föreskrivs om de förutsättningar under vilka en person som gjort sig skyldig till excess i nödvärn går fri från straffansvar.

Enligt 4 kap. 6 § 1 mom. i strafflagen föreskrivs särskilt genom lag om rätten att använda maktmedel för utförande av tjänsteuppdrag. Enligt paragrafens 2 mom. får när maktmedel används endast sådana åtgärder tillgripas som är nödvändiga för att uppdraget ska kunna utföras och som utifrån en helhetsbedömning ska anses försvarliga med beaktande av hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farligt motståndet är samt situationen också i övrigt. I paragrafens 3 mom. föreskrivs om befrielse från straffansvar i sådana fall då de gränser som föreskrivs i 2 mom. har överskridits vid användning av maktmedel. Gärningsmannen är fri från straffansvar om det finns synnerligen vägande grunder för att anse att det inte skäligt kunde ha krävts att gärningsmannen skulle ha reagerat på ett annat sätt med beaktande av gärningsmannens ställning och utbildning samt hur viktigt uppdraget och hur oförutsedd situationen var.

Den gällande regleringen är baserad på att en tjänsteman som har rätt att använda maktmedel, t.ex. en polisman, också har motsvarande rätt som var och en att tillgripa nödvärn och handla i en nödsituation. De senaste lagändringarna har inte berört rättsläget i fråga. Enligt polislagens ursprungliga 27 § 4 mom. stadgas i strafflagen om nödvärn och nödtillstånd. I detaljmotiveringen till bestämmelsen (RP 57/1994 rd) konstateras: ”En polisman och en person som biträder honom har förutom de särskilda befogenheter som följer av hans uppgift dessutom den rätt till nödvärn och handling i nödtillstånd som allmänt tillkommer alla medborgare. När polisens tjänsteuppdrag utförs kan det vara nödvändigt att använda polisbefogenheter eller förfara på ett sätt till vilket en polisman

har rätt med stöd av polisbefogenheterna och en privatperson med stöd av stadgandena om nödvärn. Det är också möjligt att en polisman i ett tjänsteuppdrag råkar i en situation där han med stöd av stadgandena om nödvärn får förfara på ett sätt som inte ens polisbefogenheterna skulle berättiga honom till.”

I regeringens proposition med förslag till polislagen hänvisades till den revidering av straffrättens allmänna läror som genomfördes ca tio år senare. I samband med den reform som genomfördes i början av 2004 fick polislagens 27 § 4 mom. det innehåll som 5 mom. numera har. Momentet blev 5 mom. år 2005 i samband med att lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980) ändrades. I samband med revideringen av strafflagens allmänna läror fogades till strafflagens allmänna del också en ny paragraf, dvs. 4 kap. 6 § om användning av maktmedel för utförande av tjänsteuppdrag eller av någon annan därmed jämförbar orsak. För polisens vidkommande ingår bestämmelserna om användning av maktmedel i polislagens 27 §.

Revideringen av strafflagens allmänna läror innebär inte någon förändring när det gäller inställningen till polisens rätt till nödvärn. I detaljmotiveringen till strafflagens 4 kap. 6 § (RP 44/2002 rd) konstateras följande: ”De tjänstemän och andra personer som är berättigade att använda maktmedel omfattas, precis som alla medborgare, av den allmänna rätten till nödvärn och till nödtillståndshandlingar. T.ex. polismän kan i tjänsteuppdrag hamna i situationer där det alls inte längre är fråga om att utföra något visst tjänsteuppdrag, utan om att försvara sig eller någon annan mot ett obehörigt angrepp. Då skall försvarshandlingen bedömas enligt nödvärnsrätten, må så vara att gränsen mellan vad som sker inom ramen för myndighetens tjänsteutövningsrätt och vad som sker inom ramen för envars rätt till självförsvar blir svårpreciserad. Problemet konkretiseras främst i situationer där de tillåtna gränserna har överskridits.”

I regeringens proposition om revidering av de allmänna lärorna konstateras i detaljmotiveringen till polislagens 27 § (s. 239) att paragrafen, som trädde i kraft år 1995, har skrivits i enlighet med de principer som propo-

sitionen bygger på och att det inte föreslås att paragrafen ska ändras innehållsligt. Den föreslagna lagändringen är teknisk till sin natur.

I rättspraxis finns ett antal avgöranden där frågan om polismäns rätt till nödvärn behandlas. Det mest kända av dessa fall är högsta domstolens avgörande HD:1993:50 om gisslandramat i S:t Michel (1986) där polismän som deltog i en väpnad insats och beskjutning ansågs ha handlat i en nödvärnssituation för att avvärja ett orätmätigt anfall från en person som tagit gisslan. Polisens rätt till nödvärn behandlas också i högsta domstolens avgörande 2004:75. Där var det fråga om att polismän hade skjutit på en man som hotat dem med en röjningskniv. Den ene polismannen ansågs ha gjort sig skyldig till misshandel såsom excess i nödvärn medan den andre ansågs ha gjort sig skyldig till misshandel och dödsvållande såsom excess i nödvärn. I motiveringen till det sistnämnda avgörandet som tillkom efter omröstning hänvisas till polislagens ursprungliga 27 § 4 mom. och dess motivering samt till polisens rätt till nödvärn som framgår av motiveringen. Enligt avgörandet från 2004 är den straffrättsliga grunden för ansvarsfrihet primär i förhållande till grunden för polisiärt agerande.

I den rättsliga litteraturen förekommer kritiska ställningstaganden i fråga om polisens rätt till nödvärn. Att polisen fortfarande har rätt till nödvärn har t.ex. ansetts vara en kvarleva av polisens s.k. generella befogenheter, som inte hör hemma i ett modernt befogenhetssystem och som det inte heller finns något behov av. Högsta domstolens ståndpunkt i avgörandet från år 2004 har ansetts vara märkligt såtillvida att polisen enligt den inte anses utföra ett tjänsteuppdrag i en situation där motstånd från en privatperson förvandlas till ett angrepp som berättigar till straffrättsligt nödvärn. Detta skulle innebära att en polisman som utför ett tjänsteuppdrag under en kort tid måste agera som en civilperson till dess att en nödvärnssituationen inte längre är för handen. Enligt HD:s tolkning berörs en polisman i en nödvärnssituation inte heller av laglighetskontrollen. Polisens rätt till nödvärn har också ansetts vara snävare än den rätt till nödvärn som andra har. Det har också

ansetts nödvändigt att förtydliga nödvärnsrätten i förhållande till polislagens 27 § och att fastställa att en polisman anses handla under tjänsteansvar också när denne utövar rätten till nödvärn. På detta sätt förtydligas också det allmännas ansvar t.ex. i skadestandsfrågor.

Det finns fortfarande ingen anledning att ändra på den tidigare i förarbetena till lagstiftningen framförda och av högsta domstolens avgöranden framgående standpunkten i fråga om en polismanns rätt att använda nödvärn. Med tanke på en heltäckande reglering av myndigheternas befogenheter kan det inte anses vara tillfredsställande att rätten till nödvärn konstateras endast i motiveringen till regeringens proposition.

Frågan om rätten till nödvärn sammanhänger för det första med att en polis i ett tjänsteuppdrag kan försättas i en situation där det inte längre i första hand är fråga om att utföra tjänsteuppdraget eller där det är nödvändigt att avvärja ett orättmätigt angrepp enligt strafflagens 4 kap. 4 § 1 mom. på så sätt att det inte kan anses att maktmedel används i ett sådant syfte som avses i polislagens 27 § 1 mom. Som exempel kan nämnas en situation där en polisman som under tjänstetid går på en gata blir utsatt för ett överraskande angrepp. Det är då varken fråga om utförande av ett tjänsteuppdrag eller om brytande av motstånd och inte heller om förhindrande av ett överhängande brott. En nödvärnssituation kan uppkomma också i samband med ett tjänsteuppdrag när det inte enbart är fråga om att bryta motstånd för att göra det möjligt att utföra tjänsteuppdraget (t.ex. ett anhållande) utan om att i samband därmed avvärja ett redan påbörjat orättmätigt angrepp mot en polisman eller någon annan.

Eftersom en polisman enligt polislagens 27 § 1 mom. redan nu har rätt att använda maktmedel i anslutning till tjänsteuppdrag, vilket andra medborgare inte har, innebär detta i praktiken att polismannens rätt till nödvärn begränsas i förhållande till den nödvärnsrätt som andra har. Rätten att i enlighet med den nämnda bestämmelsen använda maktmedel kan inbegripa sådant avvärjande av rättskränkningar som för andra personer innebär att de utövar sin rätt till nödvärn.

På det hela taget måste det emellertid konstateras att det är svårt att göra en exakt gränsdragning mellan rätten att utöva myndighetsbefogenheter och den rätt att försvara sig som var och en har. Gränsdragnings- och tolkningsproblemen kan inte helt elimineras genom legislativa lösningar. Eftersom frågorna om nödvärn i mån av möjlighet preciseras i motiveringen, kan i den nya bestämmelse som motsvarar den gällande polislagens 27 § 1 mom. konstateras att en polisman i tjänsteutövning dessutom har rätt till nödvärn enligt vad som föreskrivs i strafflagens 4 kap. 4 §.

I bestämmelsen om nödvärn är det skäl att dessutom nämna att en polisman i en nödvärnssituation handlar under tjänsteansvar då polis mannen i sin tjänsteutövning utövar nödvärn. Omnämmandet av tjänsteansvar sammanhänger med att en polisman enligt rättspraxis inte anses handla under tjänsteansvar när polis mannen utövar sin nödvärnsrätt. Såsom konstateras också i motiveringen till högsta domstolens avgörande HD 2004:75 kan man å andra sidan vid bedömningen av det berättigade i att en polisman använder maktmedel i en nödvärnssituation med fog ställa högre krav på en polisman än på en vanlig medborgare. Detta gäller möjligheterna att lösa en situation med andra metoder än maktmedel. Framför allt är det emellertid svårt att motivera varför en polisman som i egenskap av tjänsteman utövar offentlig makt inte i denna egenskap handlar under tjänsteansvar. Tjänsteansvaret sammanhänger med att en polisman i första hand på grund av sin utbildning och erfarenhet har bättre förutsättningar än vanliga medborgare att i en nödvärnssituation anpassa användningen av maktmedel till den aktuella situationen.

Inrikesministeriet har utfärdat en förordning om polisens användning av maktmedel (979/2004) Förordningen är baserad på polislagens 54 § 3 mom. I och med att den gällande polis lagen ersätts med en ny polis lag upphävs också förordningen. Förordningens 3 och 4 § gäller beredskap för användning av maktmedel och varning därom samt val och användning av maktmedel. I den först nämnda paragrafen föreskrivs dels om varning för användning av maktmedel och dels om beaktande av polis lagens principer. I

den sist nämnda paragrafen föreskrivs bl.a. om användning av skjutvapen och om begränsning av rörelsefriheten för en person. Förordningens paragrafer har en sådan betydelse att det är skäl att med vissa justeringar överföra dem till den nya polislagen.

Polislagen innehåller inga bestämmelser om användning av fängsel eller andra motsvarande metoder som begränsar rörelse- eller handlingsfriheten. Bestämmelser om saken ingår i 4 § 3 mom. i inrikesministeriets förordning om polisens användning av maktmedel. Närmare bestämmelser om användning av fängsel ingår i 13 kap. 2 § i häktningsslagen och i 11 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. Användning av fängsel innebär ett ingrepp i de grundläggande rättigheterna och bör därför regleras i lag. Det räcker inte att åtgärden regleras i de två sist nämnda lagarna eftersom dessa gäller endast häktade och personer i förvar hos polisen. De nämnda bestämmelserna kan emellertid tjäna som förebild för den paragraf som tas in i den nya polislagen.

5 kap. Särskilda stadganden

Komplettering av polispersonalen

I den gällande polislagens 42 § föreskrivs om komplettering av polisens personal i situationer när det behövs med hänsyn till statens säkerhet eller under exceptionella förhållanden. Liksom i vissa av paragraferna i lagens 1 kap. är det fråga om en reglering som innehållsmässigt passar bättre i polisförvaltningslagen än i polislagen.

Tystnadsplikt och tystnadsrätt

Polislagens 43 §

Av rubriken för polislagens 43 § framgår att den handlar om polisens tystnadsplikt. I paragrafens 1 och 2 mom. föreskrivs om tystnadsplikten samt om förbudet att utnyttja eller för utomstående röja vissa uppgifter. I paragrafens 3 och 4 mom. föreskrivs om situationer där tystnadsplikten inte hindrar att uppgifter röjs. I paragrafens 5 mom. föreskrivs att 1, 2 och 4 mom. gäller även efter

att anställningsförhållandet vid polisen har upphört. Paragrafens 6 mom. är en hänvisningsbestämmelse som gäller utlämnande av uppgifter i vissa fall. På grund av att paragrafen tar upp flera teman och för att förtydliga lagstiftningen är det skäl att dela i den i flera paragrafer. Med beaktande av denna omständighet och de till polislagens 44 § anslutna ändringsbehov som konstateras nedan är det skäl att sammanställa bestämmelserna om tystnadsplikten och tystnadsrätten till ett eget kapitel.

I den första meningen i paragrafens 1 mom. konstateras att 17 § i statstjänstemannalagen (750/1994) gäller om tystnadsplikt för den som tillhör polisens personal. Efter polislagen har lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) stiftats. I samband därmed gjordes en sådan ändring i statstjänstemannalagens 17 § att om tystnadsplikt för tjänsteman enligt den nuvarande ordalydelsen gäller vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och i någon annan lag. Trots att hänvisningen till statstjänstemannalagens 17 § fortfarande kan anses vara korrekt är det skäl att i momentet beträffande tystnadsplikten ta in en hänvisning till den centrala lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Momentet kan sålunda ändras i överensstämmelse med statstjänstemannalagens 17 §.

Enligt paragrafens 2 mom. får den som tillhör polisens personal och en annan person som avses i 1 mom. inte på ett sätt som inte skötseln av hans uppgifter förutsätter utnyttja eller olovligen för andra röja omständigheter som hänför sig till en persons integritet och som han har fått kännedom om vid skötseln av uppgifterna, och som skulle vålla personen i fråga skada eller förfång om de röjs. Momentet kan anses vara obehövligt med beaktande av bestämmelserna i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet som stiftats efter polislagen. Enligt 23 § 3 mom. i den nämnda lagen får en person som är i en myndighets anställning inte använda sekretessbelagda uppgifter för att skaffa sig själv eller någon annan fördel eller för att skada någon annan. Enligt lagens 24 § 1 mom. 32 punkten är handlingar sekretessbelagda om de innehåller uppgifter om åsikter som en

person har uttalat privat, om någons levnads-sätt, om deltagande i föreningsverksamhet eller fritidssysselsättningar, familjeliv eller andra med dem jämförbara personliga förhållanden.

Enligt paragrafens 3 mom. hindrar tystnadsplikten dock inte att en omständighet yppas för en myndighet eller en sammanslutning som sköter ett offentligt uppdrag och som på grund av en uppgift som stadgas ankomma på den som behöver få vetskap om en omständighet som annars ska hållas hemlig eller om en persons tillförlitlighet eller lämplighet. Information som behövs för att få visshet om att den som söker sig till eller har en ur säkerhetssynpunkt betydande uppgift är tillförlitlig får i behövlig omfattning lämnas även till en privat sammanslutning eller person.

I fråga om paragrafens 3 mom. kan det konstateras att lagen om säkerhetsutredningar (177/2002) har stiftats efter polislagen. Rätten att yppa information enligt denna bestämmelse kan anses vara inexakt angiven både när det gäller vilken information som får lämnas ut och i fråga om avgränsningen av dem som har rätt att få information. I den bestämmelse i den nya lagen som motsvarar den andra meningen kan det konstateras att det i lag föreskrivs särskilt om utlämnande av information som behövs för att kontrollera tillförlitligheten hos en person som söker sig till eller har en ur säkerhetssynpunkt viktig uppgift.

Polislagens 44 §

Enligt polislagens 44 § 1 mom. är den som tillhör polisens personal inte skyldig att röja identiteten hos en person av vilken han eller hon i sitt anställningsförhållande har fått uppgifter som denne har lämnat konfidentiellt, och inte heller taktiska eller tekniska metoder som ska hemlighållas. Enligt paragrafens 2 mom. är den som tillhör polisens personal inte skyldig att röja uppgifter om identiteten hos en person som deltagit i bevisprovokation genom köp eller en täckoperation, om röjande av uppgifterna skulle äventyra säkerheten för den som deltagit i bevisprovo-

kation genom köp eller en täckoperation eller denne närstående personers säkerhet, möjligheten för den som deltagit i bevisprovokation genom köp eller en motsvarande täckoperation att sköta motsvarande uppgifter i framtiden eller äventyra inhämtandet av information. I paragrafens 3 mom. föreskrivs att när särskilt vägande skäl föreligger kan en domstol dock förordna att i 1 eller 2 mom. nämnda uppgifter ska röjas, om en allmän åklagare utför åtal för ett brott på vilket kan följa fängelse i sex år eller strängare straff. Domstolen får inte ens då förordna att den persons identitet som lämnat uppgifterna eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller täckoperation ska röjas, om detta uppenbart skulle medföra allvarlig fara för dennes eller för denne närstående personers säkerhet.

Paragrafen innehåller bestämmelser som dels gäller tystnadsrätt och dels skyldighet att röja uppgifter. Då man dessutom beaktar det behov att bedöma förutsättningarna för förundersökning som konstateras nedan och den nya bestämmelsen om skyldighet att röja uppgifter i samband med utredning av brott, är det skäl att för tydlighetens skull dela upp den nya lagens bestämmelser om dessa frågor i flera paragrafer.

Den andra meningen i paragrafens 1 mom. om hemlighållande av identiteten hos en person som deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation har således utformats så att det är fråga om en rättighet som tillkommer personer som hör till polisens personal också trots att det är fråga om äventyrande av en viss persons eller denne närstående personers säkerhet. Med tanke på personskyddet vore det i detta avseende snarare motiverat att föreskriva om tystnadsplikt, vilket skulle innebära att regleringen borde tas in redan i bestämmelsen om tystnadsplikt. Tillämpningsområdet kunde enligt samma mening utsträckas till att omfatta personer som lämnat konfidentiella uppgifter, eftersom samma skyddsrelaterade synpunkter gäller också dem. Vid farobedömningen i paragrafens 3 mom. jämföras redan personer som lämnat information konfidentiellt och sådana som deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation.

Paragrafens 3 mom. kan anses gälla röjande av uppgifter i syfte att främja en rättvis

rättegång. I lagen regleras inte över huvud taget den situationen att information borde röjas för att förutsättningarna för att inleda förundersökning ska kunna bedömas eller ett brott utredas. Detta gäller i praktiken yppande av information till polis- eller åklagarmyndighetens anställda och i sådana fall som behandlas nedan också till eventuella målsägande. Bedömning av förutsättningarna för inledande av förundersökning innebär utredning och prövning av om det finns anledning att misstänka en viss person för brott. Sådan utredning och prövning kommer framför allt i fråga när det gäller polisbrott för vilka allmänna åklagaren verkar som undersökningsledare. Liksom i fråga om polisbrott är det i allmänhet då fråga om att upprätthålla förtroendet för myndigheternas verksamhet. Förslaget innebär att brott kommer att utredas efter att tröskeln för förundersökning har överskridits.

Biträdande justitieombudsmannens avgörande 22.9.2004 (dnr 721/4/02) gäller inledande av förundersökning och utredning av brott. Det var fråga om ett fall där förundersökning mot en person inletts efter en anmälan till polisen. Förundersökningen hade avslutats eftersom brott inte kunde bevisas. Klaganden gjorde brottsanmälan för falsk angivelse och krävde att polisen skulle uppge anmälarens namn. En överkonstapel hade med hänvisning till sin tystnadsrätt vägrat avslöja "angivarens" namn. Förundersökningen med anledning av falsk angivelse avslutades.

Biträdande justitieombudsmannen ansåg att klagandens rätt att i enlighet med grundlagen och Europeiska människorättskonventionen få ärendet behandlat i domstol i praktiken hade bortfallit då polisen åberopat sin tystnadsrätt. Biträdande justitieombudsmannen konstaterade att även om tystnadsplikten i och för sig uppenbart är nödvändig är dess omfattning och förutsättningarna för utövandet av den en annan fråga. Han ansåg det vara skäl att överväga en närmare reglering av förutsättningarna för polisens tystnadsrätt.

Liksom i det fall som biträdande justitieombudsmannen avgjort ligger det i allmänhet i målsägandens intresse att utreda falsk angivelse enligt strafflagens 15 kap. 6 §. Det är fråga om att trygga målsägandens åtalsrätt i

enlighet med 1 kap. 14 § i lagen om rättegång i brottmål. Enligt den nämnda paragrafens 1 mom. får en målsägande själv väcka åtal för ett brott endast om allmänna åklagaren har beslutat att inte väcka åtal för brottet eller förundersökningsmyndigheten eller åklagaren har beslutat att förundersökning inte ska göras eller att den avbryts eller avslutas. Enligt paragrafens 2 mom. får den mot vilken åtal har begärts eller väckts alltid väcka åtal för falsk eller ostyrkt angivelse även om allmänna åklagaren inte har fattat ett beslut som avses i 1 mom. I enlighet med de synpunkter som anförs i biträdande justitieombudsmannens avgörande bör röjandeskyldigheten i anslutning till inledande av förundersökning och utredning av brott gälla även sådana fall där det är nödvändigt att röja information i syfte att trygga målsägandens åtalsrätt i enlighet med 1 kap. 14 § i lagen om rättegång i brottmål.

När det gäller röjande av uppgifter som avses i paragrafens 1 och 2 mom. är det med beaktande av deras karaktär skäl att ställa tröskeln högt. Detta innebär att röjandet av identiteten hos en person som konfidentiellt lämnat uppgifter eller som deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation eller uppgifter om sekretessbelagda taktiska eller tekniska metoder måste vara nödvändigt för bedömning av förutsättningarna för inledande av förundersökning eller för utredning av ett brott.

I förundersökningslagens 28 § föreskrivs och i 7 kap. 9 § i den förundersökningslag som föreslås i en proposition som har samband med denna proposition föreslås bestämmelser om tredska vittnen och om vittnesförhör inför domstol. Det är skäl att föreskriva om motsvarande förfarande med tanke på sådana fall där en person som hör till polisens personal vägrar att röja en uppgift som denne är skyldig att röja av skäl som sammanhänger med bedömning av förutsättningarna för förundersökning eller utredning av ett brott. Möjligheten att föra ett ärende till domstol för prövning bör utsträckas till att gälla också målsäganden, av skäl som sammanhänger med tryggheten av dennes åtalsrätt.

Tystnadsplikt och tystnadsrätt för personer som hör till åklagarväsendets personal

Allmänna åklagaren intar en central ställning när det gäller förverkligandet av det straffrättsliga ansvaret. Åklagaren ska i samarbete med förundersökningsmyndigheten se till att ärendena utreds i tillräcklig omfattning. Å andra sidan ska åklagaren också se till att oskyldiga personer inte blir utsatta för åtalsåtgärder och att brottsmisstänkta mänskliga rättigheter vederbörligen respekteras samt att straffprocessen genomförs på ett lagligt och opartiskt sätt.

Avsikten med denna proposition och med den proposition som ansluter sig till den är att i enlighet med den föreslagna nya förundersökningslagens 5 kap. betona och förbättra samarbetet mellan förundersökningsmyndigheten och allmänna åklagaren. Det nämnda kapitlets 3 § om samarbetsskyldigheten är en ny bestämmelse. Enligt den ska förundersökningsmyndigheten så som ärendets art och omfattning förutsätter vid behov informera åklagaren om omständigheter som har samband med genomförandet av förundersökningen och om förundersökningsåtgärder samt över huvud taget om hur undersökningen framskrider. Åklagaren ska i behövlig utsträckning delta i förundersökningen för att säkerställa att ärendet utreds på det sätt som avses i den nämnda lagens 1 kap. 2 §. Detta sammanhänger med att brottmål vid förundersökningen ska förberedas så att de kan tas upp till huvudförhandling. Via förundersökningssamarbetet kan åklagaren få kännedom om de taktiska och tekniska metoder som används samt om sådana personers identitet som lämnat konfidentiell information i samband med bevisprovokation genom köp eller en täckoperation.

I fråga om allmänna åklagaren gäller i stor utsträckning det som anförs i motiveringen till polislagens 44 § (RP 57/1994 rd): ”Med tanke på en effektiv förundersökning är det viktigt att även få konfidentiella uppgifter så att undersökningsåtgärder kan vidtas och riktas åt rätt håll. Om sekretess inte kan utlovas, äventyras möjligheterna att få uppgifter om brott mot personer i underordnad ställning, farliga förbrytare eller om yrkesbrottslighet. Sekretessen skyddar både den person som

lämnar uppgifterna, hans familj och andra personer som hämndåtgärderna kan rikta sig mot.

Inte heller i de fall där rädslan för hämndåtgärder är obefogad är det alltid skäl att utan mera vägande grunder röja den persons identitet som lämnat uppgifterna. Även om det ofta är så, att den som lämnat uppgifterna har en helt personlig uppfattning om sin säkerhet och att denna uppfattning inte enbart grundar sig på fakta, kan ett röjande av hans identitet med förbigående av hans egen uppfattning senare försvåra polisens möjligheter att få uppgifter, i varje fall uppgifter av honom.

En polisman som fått en konfidentiell upplysning som påverkat undersökningen befinner sig i en konfliktfylld situation om domstolen under hot om straff ålägger honom att uppge sin informationskälla medan han samtidigt har fog att förmoda att ett röjande av ifrågavarande persons identitet kommer att ha t.o.m. mycket menliga följder för denne.”

I gällande lagstiftning finns inga bestämmelser om allmänna åklagarens eller andra till åklagarväsendets personal hörande personers tystnadsplikt och tystnadsrätt. Också de sekretessbestämmelser i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet som gäller allmänna åklagaren och som har den största betydelsen från utredningssynpunkt har redan behandlats ovan. Dessa bestämmelser anses emellertid inte vara tillräckligt utförliga heller med tanke på polisen. Avsaknaden av en utförlig reglering av tystnadsplikten och tystnadsrätten för personer som hör till åklagarväsendets personal kan leda till att tekniska och taktiska metoder som polisen använder avslöjas i onödan samt till att personer som konfidentiellt lämnat uppgifter och deltagit i bevisprovokation genom köp eller i täckoperationer eller dessa närstående personer utsätts för konkret fara.

Åklagarväsendets kanslipersonal har en central roll inom åklagarverksamheten. Kanslipersonalen kan få kännedom om uppgifter som omfattas av tystnadsplikten eller tystnadsrätten. Därför måste det föreskrivas att tystnadsplikten och tystnadsrätten gäller åklagarväsendets hela personal på samma sätt som i fråga om polisens personal. Med beaktande av detta och de övriga synpunkter som framförs ovan är det skäl att till lagen

om allmänna åklagare foga en paragraf om tystnadsplikt och tystnadsrätt, som hänvisar till bestämmelserna om polispersonalens tystnadsplikt och tystnadsrätt till den del som det är fråga om tekniska och taktiska metoder eller om identiteten hos personer som konfidentiellt lämnat uppgifter eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller i täckoperationer.

Tystnadsplikten och tystnadsrätten kan råka i konflikt med tryggandet av en rättvis rättegång. Redan enligt 1 § i lagen om allmänna åklagare ska åklagaren se till att kraven på en rättvis rättegång förverkligas. I detta avseende behövs emellertid ingen särskild reglering som gäller åklagare. Hänvisningen till polislagens bestämmelser innebär att åklagarens tystnadsplikt eller tystnadsrätt kan upphävas i vissa situationer då en rättvis rättegång förutsätter det. I den nya tvångsmedslagens 10 kap. 60 § 5 mom. föreskrivs dessutom att meddelande om hemligt inhämtande av information inte medan åtalsprövning eller domstolsbehandling av åtal pågår får uppskjutas eller lämnas därhän, om detta kunde äventyra en parts rätt att vederbörligen försvara sig eller annars bevaka sin rätt vid rättegången. Enligt förslaget är det domstolen som ska göra prövningen i sådana fall.

Polislagens skadeståndsbestämmelser

Obefogade eller lagstridigt genomförda polisiära åtgärder mot privatpersoner kan leda till skadeståndsskyldighet för staten och den tjänsteman som utfört eller beslutat om åtgärden samt till att tjänstemannen blir straffrättsligt ansvarig. Enligt grundlagens 118 § 3 mom. har var och en som lidit rättskränkning eller skada till följd av en lagstridig åtgärd eller försummelse av en tjänsteman eller någon som sköter ett offentligt uppdrag, enligt vad som närmare föreskrivs genom lag, rätt att yrka att denne döms till straff samt kräva skadestånd av det offentliga samfundet eller av tjänstemannen eller den som sköter det offentliga uppdraget.

Skadeståndslagen (412/1974) innehåller allmänna bestämmelser om ersättning för skada. Enligt huvudregeln i lagens 2 kap. 1 § 1 mom. ska den som uppsåtligen eller av vållande förorsakar annan skada ersätta den, om

inte annat följer av vad som föreskrivs i skadeståndslagen.

Enligt skadeståndslagens 3 kap. 2 § 1 mom. är offentligt samfund skyldigt att ersätta skada som förorsakats genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning. Samma skadeståndsskyldighet åligger annat samfund, som på grund av lag, förordning eller bemyndigande i lag handhar offentlig uppgift. Enligt paragrafens 2 mom. föreligger för samfundet ovan i 1 mom. avsett ansvar dock endast om de krav blivit åsidosatta som med hänsyn till verksamhetens art och ändamål skäligen kan ställas på fullgörandet av åtgärden eller uppgiften.

I polislagens 47 § föreskrivs om betalning av ersättningar och i 49 § om förfarandet vid utredning av person- och egendomsskada. Enligt den allmänna bestämmelsen i polislagens 47 § 2 mom. ska av statens medel betalas ersättning för direkta kostnader som åsamkats en utomstående av tvångsåtgärder som polisen vidtagit. I paragrafen föreskrivs också att ersättningen kan jämkas eller avslås, om den som lidit skada i väsentlig grad bidragit till skadan genom sin egen verksamhet eller försummelse. Momentet har utformats och i praktiken också tolkats så att staten under de nämnda förutsättningarna är ersättningsansvarig oberoende av den polis-mans vållande som orsakat skadan. Vid beredningen av denna proposition och den till den anslutna propositionen har också övervägts möjligheten att utsträcka ersättningsansvaret som är oberoende av vållande till att omfatta också andra skadesituationer. På de grunder som refereras nedan i avsnitt 5 föreslås i propositionerna inte någon sådan utvidgning.

Det är skäl att i detta avsnitt i korthet redogöra för vissa omständigheter i anslutning till ersättningar och arvoden för biståndarbete. Enligt polislagens 47 § 1 mom. ska de direkta kostnader som sådan hjälpverksamhet enligt 45 eller 45 a § orsakat ersättas av statens medel. Den som deltagit i hjälparbetet har rätt att av statens medel få ett skäligt arvode enligt den tid han eller hon använt för verksamheten. I fråga om ersättning för skador i samband med hjälpverksamhet gäller också paragrafens 5 mom. där det föreskrivs att skador som åsamkats den som deltagit i

hjälpverksamhet ersätts av statens medel enligt vad som föreskrivs i lagen om ersättning av vissa skador som uppkommit i tjänsteutövning eller arbetsuppgift i statens tjänst (794/1980).

I polislagens 47 § 1 mom. används uttrycket ”direkta kostnader” varmed enligt motiveringen till bestämmelsen (RP 57/1994 rd) avses betalning av ersättning för förstörda eller förkomna kläder, utrustning och arbetsredskap. Enligt paragrafens 5 mom. ersätts skador som åsamkats den som deltagit i hjälpverksamhet av statens medel så som föreskrivs i lagen om ersättning av vissa skador som uppkommit i tjänsteutövning eller arbetsuppgift i statens tjänst. Enligt regeringens proposition (RP 266/2004 rd) är avsikten med paragrafen att föreskriva om ersättning av skador på föremål och fordon. Det inbördes förhållandet mellan bestämmelserna är i någon mån oklart.

I den andra meningen i 47 § 1 mom. som det hänvisas till ovan föreskrivs dessutom att den som deltagit i hjälparbetet har rätt att av statens medel få ett skäligt arvode enligt den tid som denne har använt för verksamheten.

Enligt polisförordningens 20 § 1 mom. beslutar den lokala polisenheten om betalning av arvoden och ersättningar enligt 47 § 1 och 2 mom., inom vars område arbetena eller åtgärderna eller huvuddelen av dem utförts. Ansökan om ersättning ska lämnas skriftligen inom sex månader från den dag då arbetet eller biståndet utfördes, förnödenheter eller redskap användes eller när den som är berättigad till ersättning underrättades om att skadan skett.

I polislagens 49 § föreskrivs om frågor i anslutning till utredning av person- och egendomsskador. I den andra meningen i paragrafens 1 mom. föreskrivs om polisundersökning i sådana fall. Bestämmelsen kompletteras av polisförordningens 14 § 3 mom. som gäller omständigheter som ska utredas vid polisundersökning. Enligt den sist nämnda bestämmelsen ska vid en polisundersökning som görs i ett ärende som avses i 49 § 1 mom. i polislagen utredas omständigheterna under vilka tvångsåtgärder har vidtagits, lednings- och ansvarsförhållandena i samband med åtgärden, skadebeloppet samt i vilken mån den som lidit skada genom sin egen

verksamhet eller försummelse har bidragit till skadan. Det kan inte anses vara sakenligt att reglera frågan på förordningsnivå eftersom regleringen har samband med grunderna för individens rättigheter. Detsamma gäller polisförordningens 20 § där det föreskrivs om ansökan och betalning av ersättning.

Polislagens 3 kap. Stadganden om inhämtande av information

Allmänt

I polislagens 3 kap. föreskrivs om inhämtande av information. I kapitlet regleras användning av teknisk övervakning, observation, teknisk observation, täckoperation, bevisprovokation genom köp, teleövervakning, teleavlyssning och användning av informationskällor. Syftet med dessa metoder är, beroende på situationen, att förhindra, avslöja eller avbryta brott. I vissa fall kan metoderna användas också för avvärjande av en i bestämmelserna närmare definierad fara. I tvångsmedelslagens 6 kap. 7 § konstateras att i polislagen föreskrivs om täckoperationer och bevisprovokation genom köp också till den del dessa metoder kan användas vid utredning av brott. I polislagens 3 kap. föreskrivs om liknande åtgärder för inhämtande om information som i tvångsmedelslagens 5 a kap. som fogades till lagen 1995.

De nämnda kapitlen i polislagen och tvångsmedelslagen har i samband med flera revideringar ändrats och kompletterats efter att de stiftades. Såsom framgår redan av den allmänna motiverings inledande avsnitt utgör bestämmelserna om hemligt inhämtande av information en oenhetlig och svåröverskådlig helhet. Definitionerna och förutsättningarna för användning av metoderna varierar i många avseenden mellan kapitlen och avviker från varandra utan orsak. I denna proposition föreslås bestämmelser om polisens hemliga inhämtande av information och i den till denna proposition anslutna propositionen med förslag till en ny tvångsmedelslag föreskrivs om användning av hemliga tvångsmedel. Eftersom strävan är att förenhetliga regleringen är det nödvändigt att också i denna proposition behandla vissa frågor som har samband med tvångsmedelslagen.

Bestämmelserna om polisens metoder för inhämtande av information måste svara mot den tekniska utvecklingen inom området och detta måste också beaktas vid bedömningen av den gällande lagstiftningen och dess funktion. Detta gäller både de metoder som används och verksamhetsformerna. Det finns också andra brister i de gällande bestämmelsernas tydlighet och tillämpningsområde. Också i detta fall måste man beakta grundlagens 2 § 3 mom. där det föreskrivs att all utövning av offentlig makt ska bygga på lag och att lag noggrant ska iaktas i all offentlig verksamhet. Bestämmelsen förutsätter sålunda noggrann reglering av myndigheternas befogenheter.

De grund- och människorättsliga synpunkterna accentueras i samband med användningen av hemliga tvångsmedel och polisens hemliga metoder för inhämtande av information. Dessa metoder innebär i allmänhet ingrepp i de grundlagsenliga grundläggande rättigheterna och t.o.m. i själva kärnområdet av dessa rättigheter. Detta gäller i synnerhet skyddet av privatlivet, hemfriden och förtroliga meddelanden. Det blir å andra sidan nödvändigt att mot varandra ställa å ena sidan de grundläggande och mänskliga rättigheterna och å andra sidan en effektiv brottsbekämpning. Skyddet av de grundläggande mänskliga rättigheterna utesluter inte i sig en effektiv brottsbekämpning eftersom i synnerhet förhindrande av brott och skadliga händelser samtidigt också innebär att de grundläggande och mänskliga rättigheterna skyddas.

Europadomstolens avgöranden spelar en viktig roll för bedömningen av lagstiftningen i nuläget, med avseende på de personers grundläggande och mänskliga rättigheter som är föremål för hemliga metoder för inhämtande av information. I domstolspraxisen betonas framför allt legalitetsprincipen. Eftersom metoderna innebär ingrepp i de grundläggande och mänskliga rättigheterna måste förutsättningarna och sätten för användning av dem definieras ytterst noggrant i lagen. Vissa av de metoder som det här är fråga om förutsätts vara subsidiära, vilket innebär att de får användas endast om metoder som innebär mindre ingrepp inte kan användas för att utreda eller förhindra brott. Som en all-

män begränsningsgrund måste beaktas att sådana ingrepp i skyddade rättigheter som avses här kan godkännas endast om det är nödvändigt för att skydda samhällsdemokratien. I domstolspraxis har också framställts krav på opartisk efterhandsövervakning när det gäller sådan informationshämtning.

Kännetecknande för de metoder för informationshämtning som det här är fråga om är att de används utan den persons vetskap som är föremål för åtgärden. Man kan sålunda tala om hemligt inhämtande av information. I polislagens kapitel om saken föreslås benämningen hemliga metoder för inhämtande av information.

Det är skäl att utforma polislagens kapitel om hemligt inhämtande av information med utgångspunkt i tvångsmedelslagens kapitel om hemliga tvångsmedel. Detta på grund av att de metoder som regleras i kapitlet är överensstämmande och att det sålunda med tanke på konsekvensen och ändamålsenligheten är önskvärt att definitionerna, användningsförutsättningarna och förfarandena så långt som möjligt stämmer överens med varandra. Av denna anledning bör polislagens bestämmelser avvika från tvångsmedelslagens endast om det med tanke på förhindrande eller avslöjande av brott finns grundad anledning till detta.

Kommissionen föreslår i sitt betänkande att polislagens kapitel om hemligt inhämtande av information ska byggas upp så att det i mån av möjlighet hänvisar till motsvarande kapitel i tvångsmedelslagen. I vissa remissyttranden kritiseras förfarandet med ett stort antal hänvisningar och anses att det gör lagen svåröverskådlig. Vid den fortsatta beredningen utformades polislagens 5 kap. så att dess bestämmelser upprepar tvångsmedelslagens definitioner av hemliga metoder för inhämtande av information. Likaså föreslås att förutsättningarna för användning av de olika metoderna för informationshämtning skrivs ut, utan hänvisningar till motsvarande bestämmelser i tvångsmedelslagen.

Följden av denna utförligare reglering är att antalet bestämmelser är betydligt större än i den gällande lagen. I den gällande lagen är definitionerna samt bestämmelserna om förutsättningarna och beslutsfattandet separerade från varandra, vilket gör kapitlet svår-

överskådliga. Målsättningen att förtydliga lagstiftningen talar för en sådan lösning att polislagens bestämmelser om respektive metoder, liksom tvångsmedelslagens, tas in i egna avsnitt. I kapitlet om hemliga metoder för inhämtande av information föreslås dessutom gemensamma bestämmelser för samtliga metoder.

Definitioner av hemliga metoder för inhämtande av information

I den gällande polislagens 3 kap. 28 § definieras de viktigaste metoderna för inhämtande av information. Flera definitioner avviker i någon mån från motsvarande definitioner i tvångsmedelslagen. I denna proposition och motsvarande proposition om tvångsmedelslagen förenhetligas definitionerna så långt som möjligt.

Teleavlyssning

I den gällande polislagens 28 § 1 mom. 7 punkten definieras teleavlyssning som hemlig avlyssning eller upptagning av ett meddelande som förmedlas till eller från en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning genom ett kommunikationsnät som avses i 6 punkten för utredning av innehållet i meddelandet. Enligt hänvisningen i paragrafens 6 punkt avses med ett kommunikationsnät ett allmänt kommunikationsnät eller ett sådant därtill anslutet kommunikationsnät som avses i kommunikationsmarknadslagen.

Avsikten är att polislagens definition av teleavlyssning ska förenhetligas med definitionen i tvångsmedelslagens 5 a kap. 1 § 1 punkten (RP 266/2004 rd). Polislagens definition är emellertid uppbyggd på två olika punkter och sålunda otydligare än tvångsmedelslagens definition. Dessutom nämns i polislagen inte uttryckligen e-postadress. Det är skäl att samordna regleringen.

I definitionerna av begreppet teleavlyssning nämns de preciserande begreppen teleanslutning, e-postadress och teleterminalutrustning. Liksom i Sveriges lagstiftning kan begreppet teleadress betraktas som ett överbegrepp. Begreppen teleadress och teleterminalutrustning kan emellertid anses innefatta vilken sådan i telenätet ingående information

som helst som gör det möjligt att individualisera parterna i en tele- eller datakommunikation.

Den gällande lagens definition av begreppet teleavlyssning är inte helt entydig när det gäller i vilket skede av utredningen av innehållet i ett meddelande det är fråga om teleavlyssning och i vilket skede andra tvångsmedel kan användas för utredningen. Begreppet meddelande är såtillvida oklart. Den begreppsapparat som används för definiering av teleavlyssning skiljer sig dessutom i någon mån från den som används i samband med teleövervakning. I definitionen av begreppet teleövervakning nämns mottagna meddelanden, vilket innebär att det finns ett behov av att förenhetliga definitionerna.

Riksdagens biträdande justitieombudsman behandlar i ett avgörande 22.9.2004 (dnr 1380/4/02) ett ärende som gäller undersökning av ett meddelande via teleterminalutrustning. En grundläggande förutsättning är enligt avgörandet att terminalutrustningen (en mobiltelefon) tagits i beslag. Enligt avgörandet kunde det å andra sidan ifrågasättas om förutsättningarna för att telefonkommunikation ska vara konfidentiell på ett avgörande sätt lindras i det ögonblick då meddelandet anländer till operatörens e-postlåda, oberoende av t.ex. om den person som meddelandet är riktat till ens haft möjlighet att läsa det.

Med tanke på den tekniska utvecklingen borde definitionen av begreppet teleavlyssning förtydligas också så att i den inte endast nämns att meddelandet avlyssnats och lagrats utan att det också kan vara fråga om någon annan behandling av meddelandet för att ta reda på dess innehåll. Som exempel kan nämnas att läsa och betrakta ett meddelande.

Utgångspunkten för teleavlyssning är att åtgärden riktas mot ett meddelande från en misstänkt person. Från denna synpunkt har s.k. informationsförmedlares samtal visat sig vara problematiska. Sådana samtal innebär att en misstänkt person avsiktligt använder mellanhänder för sin kommunikation. Den misstänkte är sålunda inte själv part i samtal som är föremål för avlyssning. I detta sammanhang måste beaktas att också andra personer än den misstänkte kan använda en teleadress som är föremål för avlyssning. Enligt

laglighetsövervakarnas avgöranden måste avlyssningen i sådana fall omedelbart avslutas. Avlyssningen får inte heller pågå längre än vad som av tvingande skäl behövs för identifiering av den som talar. Det är då fråga om en situation som kan jämföras med avlyssningsförbud.

Det kan i praktiken, t.ex. på grund av arten av ett samtal eller ljuddistortion, vara svårt att få visshet om huruvida det är fråga ett meddelande som den misstänkte själv sänder eller om ett meddelande som är avsett för den misstänkte. E-post som sänds från en teleadress som innehas av en misstänkt kan vara avsändt av någon annan än den misstänkte. Presumtionen bör vara att telemeddelanden som sänds från en teleadress som innehas av en misstänkt är avsända av den misstänkte, om det inte framkommer omständigheter som talar emot ett sådant antagande. I praktiken kan förundersökningsmyndigheten inte åläggas någon långt gående skyldighet att ta reda på hur det förhåller sig. I annat fall kan användningen av hemliga metoder för inhämtande av information förlora sin betydelse på grund av risken för att de avslöjas. Det är emellertid skäl att i definitionen av begreppet teleavlyssning uttryckligen nämna att teleavlyssning kan riktas endast mot meddelanden från eller till en misstänkt person.

Den som är misstänkt för ett brott kan innan tillstånd till teleavlyssning beviljas radera för utredningen viktiga meddelanden från sin teleterminalutrustning. Även om det t.ex. på ett teleföretags server finns en säkerhetskopia av ett sådant meddelande kan detta inte innan tillstånd till teleavlyssning beviljats tas fram med stöd av de befogenheter som gäller teleavlyssning. Eftersom det inte finns några bestämmelser om retroaktiv teleavlyssning måste man i ett sådant fall beslagta utrustningen. Det borde uttryckligen och på motsvarande sätt som för teleavlyssning föreskrivas om sådana åtgärder mot ett teleföretag eller en sammanslutningsabonnent och om förutsättningarna för användning av åtgärderna, eftersom det då är fråga om ett sådant ingrepp i skyddet av förtroliga meddelanden som kan jämföras med teleavlyssning.

I syfte att säkerställa skyddet för förtroliga meddelanden är det dessutom skäl att justera

förutsättningarna för inhämtande av information då man försöker ta reda på innehållet i ett meddelande genom att rikta informationshämtningen t.ex. mot hörlurar eller motsvarande utrustning som via radiosignal står i kontakt med teleterminalutrustning.

Teleövervakning

I den gällande polislagens 28 § 1 mom. 6 punkten definieras begreppet teleövervakning. Begreppet avser inhämtande av hemliga identifieringsuppgifter om textmeddelanden som har sänds från en teleanslutning, e-postadress eller annan teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett allmänt kommunikationsnät eller ett sådant därtill anslutet kommunikationsnät som avses i kommunikationsmarknadslagen eller som har mottagits till en sådant teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning samt inhämtande av uppgifter om en mobilteleapparats läge och tillfällig avstängning av en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning. Avsikten är att definitionen ska stämma överens med tvångsmedelslagens 5 a kap. 1 § 2 punkten (RP 266/2004 rd). En jämförelse mellan definitionernas ordalydelse visar att så inte är fallet. Dessa definitioner borde i likhet med definitionen av begreppet teleavlyssning samordnas, eftersom det inte finns någon motiverad anledning till skillnaderna.

För tydlighetens skull är det skäl att i lagen definiera begreppet identifieringsuppgifter. Det är i detta sammanhang inte möjligt att på ett uttömmande sätt definiera begreppet i detalj, i synnerhet inte i fråga om kommunikation som förmedlas via webben. Det är skäl att hålla omfattningen av definitionerna inom rimliga gränser. Polislagens definition av begreppet identifieringsuppgifter kunde motsvara den som ingår i 2 § 8 punkten i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004).

I de gällande lagarna har bestämmelsen om inhämtande av uppgifter om en mobilteleapparats läge hänförs till definitionen av begreppet teleövervakning. Vid teleövervakning är det alltid fråga om att fastställa var en viss teleadress är belägen. I båda lagarna föreskrivs separat om förfarandet för inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters

läge (tvångsmedelslagens 5 a kap 3 § och polislagens 31 f §). Det är skäl att reglera inhämtande av uppgifter om basstationer på det sätt som metoden avser med andra begrepp än de som används i definitionen av teleövervakning. De frågor som har samband med benämningen på och definitionen av denna metod behandlas nedan i avsnittet om förutsättningarna för användning av hemliga metoder för inhämtande av information. Det är skäl att fortsättningsvis behandla tillfällig stängning av teleterminalutrustning i samband med teleövervakning, eftersom förhindrande av att ett meddelande når adressaten eller annan tillfällig stängning av en teledress innebär ett motsvarande ingrepp i skyddet av ett förtroligt meddelande som inhämtande av sekretessbelagda identifieringsuppgifter via meddelanden. Det är möjligt att polisen inte känner till en viss teledress eller teleterminalutrustning som förorsakar fara utan endast får vetskap om att ett visst område kommer att vara utsatt för fara. Det måste då vara möjligt att förhindra kortvarig användning av ett antal på förhand icke fastställda teledresser och teleterminalutrustningar i syfte att avvärja faran. I paragrafen om teleövervakning kan tas in bestämmelser om saken. De ovan nämnda ändringarna förutsätter också språkliga justeringar.

Frågan om teleövervakning som ett lindrigare tvångsmedel ingår i teleavlyssning har beträffande den gällande lagen gett upphov till oklarhet. Genom en ordagrann tolkning av begreppen teleavlyssning och teleövervakning kan man dra den slutsatsen att identifieringsuppgifter inhämtas i det allmänna kommunikationsnätet eller via meddelanden som förmedlas via kommunikationsnät som anslutits till det. Härav följer konsekvent att identifieringsuppgifterna utgör en del av meddelandet, som sålunda indelas å ena sidan i meddelandets innehåll och å andra sidan i identifieringsuppgifterna. Ett meddelande har inte heller någon betydelse om det inte kan sammankopplas med avsändaren eller mottagaren. Riksdagens biträdande justitieombudsman anser i ett avgörande (13.5.2005, dnr 1884/2/03) att frågan om ett tillstånd till teleavlyssning automatiskt också innebär tillstånd till teleövervakning blir öppen, eftersom varken lagstiftningen eller dess

beredningsmaterial ger något entydigt svar. Lagstiftningen bör preciseras så att det framgår att teleavlyssning inbegriper också identifieringsuppgifter som hänför sig till ett meddelandes innehåll.

Observation

Enligt polislagens 28 § 1 mom. 2 punkten avses med observation fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller dennes verksamhet. Även om det i den gällande tvångsmedelslagen inte ingår någon definition av begreppet observation anses det i den juridiska litteraturen vara tillåtet att med stöd av sedvanerätt använda metoden också vid förundersökning. De i polislagen använda begreppen "fortlopande" och "upprepat" är tolkningsbara och har sålunda i praktiken varit problematiska.

Observation kan innebära hemliga iakttagelser av en viss person i syfte att inhämta information. Karakteriseringen av observationen har en materiell betydelse för definitionerna av flera hemliga metoder för inhämtande av information, i synnerhet när det gäller bestämmelserna om teknisk observation. Det förutsätts inga befogenhetsbestämmelser för att göra sådana tillfälliga iakttagelser. Situationen blir en annan när en misstänkt person observeras under en längre period. Det är då fråga om att systematiskt inhämta information genom åtgärder som innebär att den misstänktes förehavanden iaktas en viss tid. Sådan observation innebär ett ingrepp i skyddet för privatlivet, då man t.ex. ger akt på vad den misstänkte gör och vilka personer den misstänkte träffar under sin fritid. Med tanke på karaktären av sådan systematisk observation och för en heltäckande reglering av myndigheternas befogenheter är det skäl att i lagen ta in bestämmelser om saken.

Enligt den befogenhetsbestämmelse gällande observation som ingår i den nuvarande polislagens 30 § 1 mom. begränsas observationen så att en polisman får bedriva observation av en person som inte befinner sig i en bostad. I den föreslagna paragrafens 5 kap. 13 § 4 mom. preciseras begränsningen så att den gäller utrymmen för stadigvarande boen-

de. Begränsningen ska enligt förslaget gälla också teknisk observation.

I fråga om observation via webben är den rådande uppfattningen den att det inte behövs någon särskild reglering av befogenheterna när det är fråga om allmänna datanät (t.ex. ett diskussionsforum). I detta avseende föreslås inga ändringar. Observation via datanät ska i likhet med annan observation vara såtillvida passiv att informationshämtningen riktas mot interaktiv kommunikation. Observationen ska fortfarande alltid vara riktad mot en viss person. Observationsbefogenheterna kan inte utnyttjas för observation av enbart en viss byggnad, lokal, plats, ett visst diskussionsforum eller annat motsvarande objekt. Det finns inget behov att i lagen ta in särskilda bestämmelser som tillåter sådan observation.

För systematisk observation kan användas kikare, kamera, videokamera, ljusförstärkare och andra motsvarande tekniska anordningar som redan nu får användas för ändamålet. Användning av sådana anordningar förändrar inte åtgärdens karaktär jämfört med iakttagelser som görs enbart med sinnesorgan. Gränsdragningen i förhållande till teknisk observation hänför sig till det faktum att vid teknisk observation används anordningar, metoder eller programvaror som placerats på en viss plats.

Teknisk observation

Teknisk observation indelas i teknisk avlyssning, optisk övervakning (i förslaget till ny polislag "optisk observation") och teknisk spårning. Denna tredelning har i praktiken inte medfört problem.

Enligt polislagens 28 § 1 mom. 3 punkten avses med teknisk avlyssning med hjälp av en teknisk anordning utförd avlyssning av en viss person och upptagning av ljud. I den definition som ingår i tvångsmedelslagens 5 a kap. 1 § 3 a punkten nämns dessutom att det ska vara fråga om att ett sådant samtal eller meddelande som inte är avsett för utomstående och i vilket samtal avlyssnaren inte deltar, i hemlighet avlyssnas eller upptas med hjälp av en teknisk anordning.

Tvångsmedelslagens och polislagens definitioner både av teknisk avlyssning som övriga former av teknisk observation skiljer sig

avsevärt från varandra, utan någon anledning. Tvångsmedelslagens definition innehåller inte uttrycket "fortlöpande eller upprepad" som i praktiken har ansetts vara tolkningsbart. Den omständigheten att teknisk avlyssning varar en längre tid eller är upprepad har inte någon väsentlig betydelse med tanke på den persons integritetsskydd och förtroliga meddelanden som är föremål för åtgärden. Enligt tvångsmedelslagen kan åtgärder som innebär inhämtande av information riktas mot samtal eller meddelanden medan sådana åtgärder enligt det uttryck som används i polislagen ska riktas mot en viss person. Dessa objekt kan i och för sig inte skiljas från varandra, eftersom föremålet för åtgärden dock är en kommunicerande misstänkt person. Denna synpunkt kan beaktas i bestämmelsen om förutsättningarna för användning av teknisk avlyssning.

Det är skäl att i definitionen av begreppet teknisk avlyssning beakta dels den tekniska anordning som används och dels också de metoder och programvaror som gör det möjligt att genomföra avlyssningen. Denna utvidgning av definitionen föreslås med tanke på den tekniska utveckling som redan skett och väntas ske. Dessutom är det skäl att i denna definition liksom i definitionen av begreppet teleavlyssning, utöver avlyssning och upptagning beakta också annan behandling av samtal eller meddelanden.

Med optisk observation avses enligt tvångsmedelslagens 5 a kap. 1 § 3 b punkten att en viss person eller plats där en misstänkt kan antas befinna sig, fortlöpande eller upprepade gånger fotograferas eller observeras i hemlighet med kikare, kamera, videokamera eller någon annan sådan anordning eller metod. Enligt polislagens 28 § 1 mom. 3 punkten avses med optisk observation fortlöpande eller upprepat, med hjälp av en teknisk anordning utförd iakttagande och avbildande av en person. I tvångsmedelslagens definition nämns som föremål för observationen en viss person eller plats där en misstänkt kan antas befinna sig.

Tvångsmedelslagens och polislagens definitioner skiljer sig sålunda från varandra också när det gäller teknisk observation. Med beaktande av de synpunkter som framförts om teknisk avlyssning är det skäl att samord-

na regleringen också i fråga om teknisk observation. Såsom konstateras ovan kan gränsdragningen mot systematisk observation göras så att vid teknisk observation ska användas tekniska anordningar, metoder eller programvaror som installerats på platsen.

Teknisk avlyssning och optisk observation måste betraktas i förhållande till vissa bestämmelser i strafflagen. Olovlig avlyssning kriminaliseras i strafflagens 24 kap. 5 § och olovlig observation i strafflagens 24 kap. 6 §. Det råder ovisshet om förhållandet mellan dessa kriminaliseringar och teknisk avlyssning respektive optisk observation. Definitionerna av begreppen teknisk avlyssning och optisk observation föreslås för tydlighetens skull bli så kompletterade att dessa hemliga åtgärder för informationshämtning får användas trots strafflagens 24 kap. 5 och 6 §. Detta förutsätter naturligtvis att det finns förutsättningar för användning av åtgärden och att beslutsfattandet har skett i rätt ordning. Då ska användningen av teknisk avlyssning och optisk observation inte ha skett obehörigen, på det sätt som avses i de nämnda paragraferna i strafflagen.

Enligt definitionen i polislagens 28 § 1 mom. 3 punkten avses med teknisk spårning spårning av hur ett fordon eller en vara förflyttas och som utförs med hjälp av en teknisk anordning. I tvångsmedelslagens definition nämns dessutom att detta ska ske med hjälp av en radiosändare som har fästs vid kommunikationsmedlet eller varan eller med hjälp av någon annan sådan anordning eller metod.

Då granskningen av polislagens och tvångsmedelslagens bestämmelser om teknisk spårning utsträcks till förutsättningarna för användning av metoden kan det utöver de ovan nämnda skillnaderna i definitionerna noteras att förutsättningarna skiljer sig från varandra också när det gäller ordalydelsen i definitionerna. Enligt tvångsmedelslagen avser teknisk spårning kommunikationsmedel och varor som är föremål för brott medan teknisk spårning enligt polislagens 31 § 1 mom. kan användas för spårning av personer, kommunikationsmedel och varor. Spårning av personer nämns emellertid inte i polislagens definition av teknisk spårning. Det är

sålunda skäl att förtydliga lagstiftningen också i detta avseende.

Avsikten med den nuvarande lagstiftningen är de facto att möjliggöra teknisk spårning av varor, varupartier, löseendom och kommunikationsmedel. Objektet kan sålunda definieras som föremål, ämnen eller egendom. Detta påverkar också förutsättningarna för teknisk spårning. Dessutom är det skäl att i regleringen tydligt beakta det alternativet att syftet med uppföljningen uttryckligen kan vara att följa en viss misstänkt persons rörelser. Benämningen på åtgärden kunde då vara teknisk spårning av en person.

Med beaktande av den teknologiska utvecklingen är det skäl att inte begränsa användningen av teknisk spårning till sådana fall där en myndighet uttryckligen applicerar en teknisk anordning, ett instrument eller ett ämne som möjliggör teknisk spårning. Enligt förslaget ska det vara tillåtet att utnyttja sådana i föremål eventuellt redan befintliga egenskaper som utvecklats för tekniska, kommersiella eller motsvarande syften, antingen som sådana eller på ett sådant sätt att det t.ex. med programvarubaserade arrangemang görs möjligt att utföra teknisk spårning med hjälp av sådana egenskaper. Som exempel kan nämnas hemlig aktivering av en lokaliseringsanordning som finns i ett motorfordon. Utnyttjande av programvaror kan redan nu betraktas som en sådan annan metod som avses i tvångsmedelslagen.

Det är skäl att komplettera regleringen av teknisk observation till den del som det är fråga om observation av en dator eller någon annan motsvarande teknisk anordning eller dess programvara. Det är i nuläget ett problem att polismyndigheterna på grund av att det blivit vanligt med bärbara och mobila anordningar inte med säkerhet kan veta var en anordning används. Åtgärder för att ta reda på var en anordning befinner sig innebär en risk för att den hemliga informationshämtningen avslöjas. Observation som riktas mot en teknisk anordning eller dess programvara kan inte heller annars på ett naturligt sätt hänföras till indelningen av olika former av teknisk observation. Teknisk observation av utrustning kunde vara en lämplig benämning på denna nya metod för informationshämtning. Genom denna observationsform kunde

man utreda omständigheter som är relevanta för utredning av ett brott, dock inte innehållet i konfidentiell kommunikation eller identifieringsuppgifter för ett meddelande, som kan inhämtas genom teleavlyssning, teleövervakning, teknisk avlyssning och optisk observation. Genom teknisk observation av utrustning är det inte heller möjligt att utreda vad som sker på den plats där en anordning eller en programvara är belägen. För tydlighetens skull är det skäl att särskilt föreskriva om teleadresser och identifieringsuppgifter för teleterminalutrustning. I den gällande polislagens 36 § föreskrivs om inhämtande av identifieringsuppgifter som behövs för utförande av polisuppdrag.

Täckoperationer

Enligt polislagens 28 § 1 mom. 4 punkten avses med en täckoperation fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en person eller persongrupp eller om personens eller gruppens verksamhet genom infiltration. Någon motsvarande definition finns inte i tvångsmedelslagen men i 6 kap. 7 § hänvisas i detta avseende till polislagen.

Det är skäl att i definitionen mera utförligt beskriva täckoperationernas karaktär. I definitionen behöver inte längre särskilt nämnas persongrupp. Trots denna ändring kan en täckoperation fortfarande riktas mot enskilda misstänkta som utgör en grupp. De personer som är föremål för en täckoperation måste kunna individualiseras åtminstone med hjälp av deras handlande i anslutning till den brottsliga verksamheten. Detta förutsätter för sin del inte att de enskilda personerna namnges. En täckoperation måste kunna riktas också mot en okänd misstänkt som dock kan individualiseras.

Uttrycket ”fortlopande eller upprepat”, som enligt vad som nämns ovan har visat sig vara problematiskt, har tagits in också i definitionen av begreppet täckoperation. Uttrycket kan anses ingå redan i definitionen av begreppet infiltration och kan sålunda strykas ur definitionen. På basis av gällande lagstiftning är det oklart hur man ska bedöma infiltration som är kortvarig och inte upprepas. Sådan verksamhet kan kräva synnerligen systematiskt och långsiktigt bakgrundsarbete

trots att den är inriktad endast på ett t.ex. tio minuters sammanträffande. Det är skäl att i lagen ta in en uttrycklig bestämmelse om sådan kortvarig spaning av typen täckoperation, som innebär att man agerar i interaktion med föremålet för spaningen. Som exempel kan nämnas att till föremålet för informationshämtningen levereras en försändelse under täckmantel och med hemlighållande av att det är fråga om ett polisuppdrag. Som benämning på denna nya metod för inhämtande av information föreslås förtäckt inhämtande av information.

Bevisprovokation genom köp

Med bevisprovokation genom köp avses enligt polislagens 28 § 1 mom. 5 punkten ett köpeanbud eller ett sådant köp av ett föremål, ett ämne eller egendom som ska betraktas som köp av ett provparti och som polisen gör i syfte att förhindra, avslöja eller utreda ett brott eller i syfte att återfå vinningen av ett brott, om inte syftet oundgängligen kräver köp av ett större parti än ett provparti eller köp av ett föremål, ett ämne eller egendom som en bestämd helhet.

Polislagens definition är komplicerat skriven till den del som det är fråga om köp av ett föremål eller ämne eller egendom i samband med bevisprovokation genom köp. Köp av ett större parti än ett provparti förutsätter att detta är nödvändigt för att genomföra en bevisprovokation genom köp. Detta borde framgå tydligare än enligt den gällande lagens definition.

På basis av lagberedningshandlingarna är det oklart om bevisprovokation genom köp omfattar t.ex. informationshämtning i samband med köpeförhandlingar. Det är i praktiken omöjligt att genomföra bevisprovokation genom köp utan föregående förhandlingsskede och utan att dra sig ur situationen efter köpet. Om en bevisprovokation genom köp definieras som endast en ren köptransaktion måste köperbudandet eller åtgärderna före köpet betraktas som en täckoperation. Det är skäl att i lagen ta in en uttrycklig bestämmelse om sådan nödvändig informationshämtning som har karaktären av en täckoperation och sker före bevisprovokationen och annars har samband med den. En sådan bestämmel-

se kan lämpligen tas in i samband med förut-sättningarna för bevisprovokation genom köp.

Det är skäl att i lagen ta in sådana bestämmelser om bevisprovokation genom köp som klarare än de nuvarande beaktar de praktiska behoven. I polislagen bör tas in ett omnämnande om syftet, dvs. att myndigheten ska få hand om eller finna bevis i ett brottmål, vinningen av ett brott eller föremål, ämnen eller egendom som har samband med ett brott.

Användning av informationskällor

Med användning av informationskällor avses enligt polislagens 28 § 1 mom. 8 punkten inhämtande av information genom att en person som inte tillhör polisförvaltningen används som informationskälla.

Bestämmelsen om användning av informationskällor togs in i polislagen först år 2005. I lagstiftningen ingick inte tidigare någon motsvarande bestämmelse, trots att polisen av tradition har anlitat informatörer. Bestämmelsen gör det möjligt att i stor utsträckning anlita personer som inte hör till polisförvaltningen som informationskällor. Användningen av informationskällor är inte bunden t.ex. till brottets allvarlighetsgrad. Uppgifter om en informationskälla kan föras in i ett sådant personregister som avses i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003). Med hjälp av registret kan informationskällor anlitas i hela landet.

Det faller sig inte naturligt att hänföra samarbetet mellan förundersökningsmyndigheterna till förfarandet med användning av informationskällor. Det är sålunda skäl att avgränsa definitionen av verksamheten till information som fått av personer som inte hör till polisen eller till någon annan förundersökningsmyndighet. Lagstiftningsbehoven gäller uttryckligen styrd användning av informationskällor, som innebär att polisen ber en informationskälla skaffa information som är relevant för förhindrande eller utredning av ett brott. Det är fråga om att anlita en för ändamålet godkänd informationskälla som har lämpliga personliga egenskaper, som är registrerad och som har samtyckt till att inhämta information. En förundersöknings-

myndighets rätt att passivt från en informationskälla ta emot sådan information varken kan eller bör begränsas genom lag.

Kontrollerade leveranser

Kontrollerade leveranser är en metod att inhämta information om mera omfattande kriminell verksamhet och om aktörerna i samband med sådan verksamhet. Kontrollerade leveranser används i synnerhet i anslutning till gränsöverskridande internationell brottslighet. Metoden går ut på att inte stoppa misstänkta eller olagliga varupartier vid gränsen utan att kontrollera dem tills de anländer till destinationsorten. Kontrollerade leveranser används av polisen för informationshämtning. Polisen kan i dessa fall också delta i själva transporten. Kontrollerade leveranser påminner om åtgärdsfördröjning som det föreskrivs om i den gällande polislagens 5 § 1 mom. och om uppskjutande av förundersökningsåtgärder som det föreskrivs om i den föreslagna förundersökningslagens 3 kap. 18 §.

Begreppet kontrollerade leveranser definieras i internationella överenskommelser som är bindande för Finland. Som exempel kan nämnas artikel 2 i i Förenta Nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (FördrS 20/2004) enligt vilken med kontrollerad leverans avses metoden att tillåta att en olaglig eller misstänkt försändelse förs ut ur, genom eller in i en eller flera staters territorium med de behöriga myndigheternas vetskap och under deras övervakning, i avsikt att utreda brott och identifiera personer som är delaktiga i brottet. Utöver den nämnda konventionen kan som exempel på bestämmelser om kontrollerad leverans nämnas konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater (FördrS 57/2004) och Förenta Nationernas konvention om olaglig hantering av narkotika och psykotropa ämnen (FördrS 44/1994).

Riksdagen har redan länge förutsatt att bestämmelser om kontrollerade leveranser tas in i Finlands lagstiftning (t.ex. RSv 92/2003 rd, LaUB 5/2003 rd och FöUB 2/2004 rd). I Finlands lagstiftning har nyligen tagits in bestämmelser om kontrollerade leveranser. I 4

§ i lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet (PTG-myndigheterna) som trädde i kraft 1.1.2010 föreskrivs om förfarandet vid kontrollerade leveranser. Enligt paragrafens 1 mom. ska en PTG-myndighet utan onödigt dröjsmål informera den PTG-myndighet till vars uppgiftsområde ärendet hör om framställningar som den gjort eller mottagit angående handräckning eller rättslig hjälp i samband med leveranser som passerar riksgränsen (internationella kontrollerade leveranser) när framställningarna baserar sig på ett internationellt avtal eller någon annan förpliktelse som är bindande för Finland.

Lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet gäller sålunda internationella kontrollerade leveranser då transporten överskrider Finlands gräns. Lagens 4 § gäller dessutom endast förfarandet vid genomförande av kontrollerade leveranser. Kontrollerade leveranser är en användbar metod också när det är fråga om brott som endast gränsar till vårt lands territorium. Kontrollerade leveranser kan också betraktas som ett särfall av åtgärdsfördröjning, dvs. som ett kontrollerat uppskjutande av åtgärder. Det är sålunda motiverat att ta in bestämmelser om kontrollerade leveranser också i polislagen. Begreppet kan definieras på motsvarande sätt som i de internationella överenskommelserna. Det är fråga om en åtgärd som innebär att man inte ingriper i transport av föremål, ämnen eller egendom eller i andra leveranser och dröjer med att ingripa om detta är nödvändigt för att identifiera dem som är delaktiga i ett pågående brott eller för att förhindra allvarligare brott eller mera omfattande brottslighet än det pågående brottet.

Förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information

Avsikten är att flera av de hemliga metoderna för inhämtande av information ska användas först i sista hand, efter andra metoder. I fråga om vissa av de metoder som nämns i lagen uppställs sålunda förutsättningen att åtgärden kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott. Exempelvis i polislagens 31 b § förutsätts i

fråga om bevisprovokation genom köp att detta är en nödvändig åtgärd för att förhindra, avslöja eller utreda ett brott.

Av det som anförs om teleavlyssning i regeringens proposition RP 22/1994 rd framgår att med förutsättningen att åtgärden ska vara nödvändig inte avses att avlyssningstillstånd kan beviljas endast om ett brott annars inte skulle kunna utredas. Å andra sidan kan tillstånd inte beviljas enbart på den grunden att teleavlyssning skulle underlätta utredningen och inte heller i det fall att det med samma besvär skulle vara möjligt att skaffa bevis med andra metoder. En förutsättning för tillstånd är enligt propositionen att utredningen av ett brott utan teleavlyssning skulle bli oskäligt dyr eller annars mycket arbetskrävande. Också t.ex. den omständigheten kan beaktas att en fördröjning av utredningen skulle medföra särskild fara. I propositionen anförs vidare att om man vid förundersökningen redan har inhämtat tillräckliga bevis för att väcka åtal, kan avlyssningstillstånd inte beviljas. Frågan om tillstånd ska beviljas avgörs i sista hand på basis av en helhetsbedömning. I propositionen uppmärksammas också proportionalitetsprincipen.

Förutsättningen att åtgärden ska vara av synnerlig vikt utsträcks i den gällande polislagen till inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge och i tvångsmedelslagen även till teleövervakning. Den nämnda förutsättningen behövs inte för de metoder för inhämtande av information som det här är fråga om eftersom de inte innebär lika kännbara ingrepp i någons grundläggande rättigheter som t.ex. teleavlyssning.

I kategorin hemliga tvångsmedel ingår också metoder vilkas användning ska begränsas så att de kommer i fråga i sista hand, efter andra hemliga metoder för informationshämtning. Exempelvis i den gällande tvångsmedelslagens 5 a kap. 4 § 3 mom. förutsätts i fråga om teknisk avlyssning av ett utrymme som är avsett för stadigvarande boende att det skulle vara väsentligt svårare eller omöjligt att utreda brottet med hjälp av tvångsmedel som inte i lika hög grad inkräktar på den misstänktes eller andras rättigheter.

Det är skäl att i polislagen ta in bestämmelser som innebär att användningen av hemliga

metoder för inhämtande av information graderas enligt hur kraftigt de ingriper i den persons grundläggande och mänskliga rättigheter som är förenål för åtgärden. I den nya lagen kan sålunda fortfarande användas begreppen ”synnerligen stor betydelse” och ”nödvändig”, som ingår redan i gällande lag. En gemensam förutsättning som gäller samtliga metoder för informationshämtning som regleras i polislagen bör emellertid vara att metoden kan antas resultera i information som behövs för förhindrande eller avslöjande av brott. I fråga om enskilda åtgärder är det skäl att fortsättningsvis föreskriva om andra förutsättningar för användning av metoderna, t.ex. om vilken typ av brott som kan förhindras eller avslöjas med metoden i fråga. Dessa förutsättningar avviker från varandra beroende på vilken metod det är fråga om.

Syftet med användning av de hemliga metoder för inhämtande av information som regleras i polislagen är att förhindra eller avslöja brott. Det är skäl att i polislagen uttryckligen ange vad som avses med förhindrande och avslöjande av brott. Eftersom det måste vara möjligt att använda sådana hemliga metoder för avslöjande av brott på basis av lägre sannolikhet än den tröskel som gäller för inledande av förundersökning, kan såsom förutsättning med fog uppställas att informationshämtningen gäller ett brott med hög allvarlighetsgrad.

I sådana fall där hemlig informationshämtning har inletts i syfte att förhindra eller avslöja ett brott kan det medan inhämtningen pågår visa sig att tröskeln för inledande av förundersökning har överskridits, dvs. att det finns skäl att misstänka att det brott som informationshämtningen avser har begåtts. Med tanke på en sådan situation är det skäl att i polislagen ta in bestämmelser som gör det möjligt att fortsätta informationshämtningen ännu en tid med stöd av ett tillstånd som har beviljats med tillämpning av polislagens bestämmelser om inhämtande av information. Under denna övergångstid måste man emellertid med stöd av tvångsmedelslagen ansöka om ett nytt tillstånd, om ett sådant fortfarande behövs för utredning av brottet.

Förutsättningar för teleavlyssning

Teleavlyssning är en åtgärd som innebär betydande ingrepp i den persons integritet som är föremål för åtgärden och i skyddet av konfidentiell kommunikation. Enligt den nuvarande polislagens 31 d § får teleavlyssning användas för förhindrande eller avslöjande av brott endast om det på grund av en persons uttalanden, hotelser eller uppträdande finns grundad anledning att anta att denne gör sig skyldig till något av de i lagrummet uppräknade allmänna brott som medför allvarlig fara. Polisen kan få tillstånd att i detta syfte använda teleavlyssning om det är fråga om sådana brott i terroristiskt syfte som avses i 34 a kap. 1 § 1 mom. 2 – 7 punkten eller 2 mom. i strafflagen, förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, ledande av terroristgrupp, främjande av en terroristgrupps verksamhet, meddelande av utbildning för terroristbrott, rekrytering för terroristbrott eller finansiering av terrorism. Enligt tvångsmedelslagen kan teleavlyssning användas för utredning av flera typer av brott än de som nämns i polislagens förteckning.

I polislagens 31 d § nämns inte brott som kriminaliseras i strafflagens 12 kap. och som enligt tvångsmedelslagens 5 a kap. 2 § 1 mom. 2 punkten berättigar till teleavlyssning i utredningssyfte. Sådana brott är äventyrande av Finlands suveränitet, krigsanstiftan, landsförräderi, grovt landsförräderi, spioneri, grovt spioneri, röjande av statshemlighet och olovlig underrättelseverksamhet.

Skyddspolisens uppgift är att bekämpa landsförräderibrott som kriminaliseras i strafflagens 12 kap. Enligt polisförvaltningslagens 10 § ska skyddspolisen bekämpa förhåvanden och brott som kan äventyra stats- och samhällsskicket eller rikets inre eller yttre säkerhet samt utföra undersökning av sådana brott. Skyddspolisen ska även upprätthålla och utveckla allmän beredskap för att förebygga verksamhet som äventyrar rikets säkerhet.

En viktig del av skyddspolisens verksamhet går ut på att avslöja och förhindra landsförräderibrott. De skador som uppkommer när rekvisiten för dessa brott uppfylls kan vara synnerligen betydande t.ex. för Finlands

försvar, utrikesförhållanden, statshushållning, utrikeshandel, energiförsörjning och säkerhet. Det moderna informationssamhällets funktioner är sårbara och skadorna kan få långtgående konsekvenser. Med brottens allvarlighet som utgångspunkt kan det konstateras att det lindrigaste föreskrivna maximistraffet för de ovan nämnda brotten är fyra år fängelse (röjande av statshemlighet). Eftersom det är fråga om synnerligen allvarliga brott är maximistraffet för vissa av dem t.o.m. livstids fängelse.

När det gäller att avslöja och förhindra landsförräderibrott kan teleavlyssning ge synnerligen viktig information om potentiella rekryteringsobjekt för underrättelseverksamhet, om kvaliteten på informationskällor, om eventuella planer på olaglig verksamhet och om andra personer som eventuellt deltar i verksamheten. I många fall kan teleavlyssning vara det enda sättet att avslöja arten av informationskällor och bekämpa spioneri i det moderna samhället. I en internationell jämförelse är Finland en exceptionell stat i det avseendet att teleavlyssning hos oss inte är tillåten för att avvärja spioneribrott. På dessa grunder och på de grunder som nämns ovan kan de brott som kriminaliseras i strafflagens 12 kap. fogas till polislagens förteckning över brott som berättigar till teleavlyssning.

Förutsättningar för teleövervakning

Enligt polislagens 31c § 1 mom. har en polisman för att förhindra eller avslöja ett brott rätt att rikta teleövervakning mot en teleanslutning, teleadress eller teleterminalutrustning som är i en persons besittning eller som denne annars antas använda, eller tillfälligt stänga en sådan anslutning eller anordning, om det på grund av personens uttalanden, hotelser eller uppträdande eller annars finns grundad anledning att anta att han eller hon gör sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, till ett brott som är riktat mot ett automatiskt databehandlingssystem och begås med användning av en teleterminalutrustning, till koppleri, hotande av någon som skall höras vid rättskipning, olaga hot, narkotikabrott, straffbart försök till något av de

brott som avses ovan eller till förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte. Polislagens bestämmelse om förutsättningarna för teleövervakning överensstämmer i sak med motsvarande bestämmelse i 5 a kap. 3 §.

En polisman har dessutom rätt att utföra teleövervakning i en situation som avses i 18 § 2 mom. eller i en annan situation, om det är nödvändigt för att avvärja fara som hotar liv eller hälsa. Det är skäl att ta in en sådan bestämmelse om s.k. stormningssituationer också i den nya polislagen.

Flera allvarliga brott finns inte med i den ovan nämnda förteckningen över brott som berättigar till teleövervakning. Även om teleövervakning inte på samma sätt som teleavlyssning innebär ingrepp i kärnområdet för skyddet av förtroliga meddelanden kan här hänvisas till det som ovan anförts i samband med teleavlyssning. Vissa behov att göra ändringar i lagstiftningen kan emellertid konstateras. I förutsättningarna för teleövervakning används i den gällande lagen uttrycket ”brott som är riktat mot ett automatiskt databehandlingssystem”. I dagen datatekniska miljö är uttrycket föråldrat och alltför snävt. Teleövervakning är en effektiv metod att inhämta information i sådana fall där brottet har begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning. Det nyss nämnda uttrycket kan sålunda användas som en förutsättning för teleövervakning. Eftersom det är skäl att utvidga regleringen när det gäller förutsättningarna för teleövervakning måste också den omständigheten beaktas att det inte är fråga om något ingrepp i kärnområdet för skyddet av förtroliga meddelanden. De principer som styr användningen av befogenheterna, i synnerhet proportionalitetsprincipen, gäller också sådana fall då brottet till sin typ eller på grund av det maximistraff som lagen föreskriver i och för sig är av ett sådant slag att det i första hand blir aktuellt att använda informationshämtning.

Om förutsättningarna utvidgas till att omfatta i princip alla typer av brott som begås med användning av teleadresser eller teleterminalutrustning, skulle användningsområdet utöver vissa ekonomiska brott omfatta också brott som riktar sig mot hemfrid och heder. På senaste tid har det förekommit ett antal fall av s.k. skolhot. Dessa fall har be-

dömts som falskt alarm som kriminaliseras i strafflagens 34 kap. 10 §. Det är motiverat att utöka antalet brott som kan läggas till grund för teleövervakning på detta sätt, till följd av den tekniska utvecklingen och de nya gärningsformer som denna för med sig.

Det är också skäl att göra ändringar i lagstiftningen om teleövervakning som sker med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning. När det gäller teleövervakning med innehavarens samtycke kan det inte anses vara motiverat med en lika hög tröskel när det gäller brottets maximistraff som vid andra typer av teleövervakning. En tänkbar tröskel när det gäller allvarlighetsgraden av brott som är en förutsättning för samtyckesbaserad teleövervakning kunde vara att det strängaste föreskrivna straffet för brottet är minst två år fängelse.

Utöver den ovan nämnda bestämmelsen om stormningssituationer är det skäl att i lagen ta in en bestämmelse om att polisen för utredningen av dödsorsaken kan ges tillstånd till teleövervakning av en avliden persons teleadress eller teleterminalutrustning.

I polislagens bestämmelser om förutsättningarna för teleövervakning föreskrivs också att polisen tillfälligt kan stänga en anslutning eller anordning om det finns grundad anledning att anta att innehavaren gör sig skyldig till ett brott som utgör en särskild förutsättning för teleövervakning. Syftet med åtgärden är då att avvärja ett överhängande hot om brott. I den nya polislagen föreslås bestämmelser om befogenheter att vidta motsvarande men i vissa avseenden längre gående åtgärder, dvs. att i ett visst område tillfälligt förhindra användning av en teleadress eller teleterminalutrustning. En förutsättning är då att åtgärden är nödvändig för att avvärja en allvarlig fara för liv eller hälsa och att den genomförs med beaktande av proportionalitetsprincipen.

Förutsättningar för inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge

Enligt polislagens 31 f § kan polisen beviljas tillstånd att få uppgifter om mobilteleapparater om vilka uppgifter vid en viss tidpunkt registreras i telesystemet via en basstation som finns i närheten av en viss plats, om

erhållandet av uppgifterna kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande av ett brott som avses i 31 c § 1 mom. eller avvärjande av en fara som avses i samma paragrafs 2 mom. Enligt lagberedningsmaterialet (RP 266/2004 rd) motsvarar bestämmelsen tvångsmedelslagens 5 a kap. 3 a §. Skillnaderna är enligt propositionen den att uppgifterna kommer att användas för att förebygga brott. En sådan situation uppkommer t.ex. när man i förväg vet att en bestämd plats hotas av allvarlig fara. För att avvärja detta hot är det nödvändigt att få uppgifter om mobilteleapparater som närmar sig platsen eller befinner sig i närheten av den.

Inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge skiljer sig från teleövervakning i det avseendet att inhämtandet av lägesuppgifter riktas mot ett på förhand icke närmare fastställt antal apparater och endast ger rätt att inhämta information om vilka apparater som vid en viss tidpunkt är registrerade i telesystemet via en viss basstation. Frågan om hur omfattande uppgifter om apparaternas läge polisen har rätt att få blir beroende av domstolens prövning. Lagstiftningen förpliktar inte teleoperatörerna att registrera och bevara informationen om apparaternas läge i sina system. Bestämmelsen endast berättigar myndigheterna att få sådana uppgifter som teleoperatörerna av olika skäl har registrerat i sina system.

Enligt den gällande lagen hänför sig inhämtandet av uppgifter om mobilteleapparaters läge alltid till tiden före beviljande av tillstånd. Det kan emellertid uppkomma situationer där uppgifter om apparaters läge måste kunna inhämtas också för tiden efter tillståndsbeslutet, t.ex. när det är fråga om att inhämta uppgifter om var brottsbytet eventuellt har gömts. Av den anledningen borde tillståndet tidsmässigt kunna utsträckas också till teleterminalutrustningar och teleadresser som efter beslutet registrerats i telesystemet via en viss basstation.

För tydlighetens skull är det skäl att för inhämtandet av information om mobilteleapparaters läge använda en benämning som skiljer sig från definitionen av teleövervakning. I denna proposition föreslås benämningen inhämtande av basstationsuppgifter på metoden. Informationen kan fås både om teleter-

minalutrustningar och om teleadresser, vilket innebär att regleringen till denna del bör avgränsas på motsvarande sätt som i fråga om televlyssning och teleövervakning. På grund av den tekniska utvecklingen utformas begreppen teleterminalutrustning och teleadress enligt vad som ovan konstateras så att de omfattar alla tekniska lösningar som kan ge information om apparaters läge. Det är skäl att inte begränsa metoderna för informationshämtning så att de gäller endast mobiltelefoner. Med tanke på utredningen av ett brott kan också någon annan tidpunkt än den då brottet antas ha begåtts, såsom ovan konstateras, ha betydelse för utredningen. Det är skäl att ta detta i beaktande vid utformningen av bestämmelsen.

Systematisk observation

Enligt polislagens 30 § 1 mom. får en polisman för att förebygga eller avbryta brottslig verksamhet bedriva observation av en person som inte befinner sig i en bostad och om det på grundval av dennes uppförande eller något annat finns skäl att misstänka att personen i fråga gör sig skyldig till brott. Enligt paragrafens 2 mom. får i samma avsikt som enligt 1 mom. observation riktas också mot en person som inte befinner sig på ett hemfridsskyddat område, om det finns grundad anledning att misstänka att denne medverkar till ett brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader.

I samband med det ovanstående avsnittet om definitioner av metoder för inhämtande av information konstateras att det finns ett behov att föreskriva om annan än kortvarig hemlig observation av misstänkta personer. Som benämning på sådan observation används i denna proposition systematisk observation. Eftersom metoden ingriper i skyddet av den personliga integriteten förutsätter proportionalitetsprincipen att systematisk observation inte får användas för förhindrande och avslöjande av smärre brott. I propositionen föreslås därför att polisen får rikta systematisk observation mot en person om det finns grundad anledning att misstänka att denne begår ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller stöld eller ett häleribrott. En förut-

sättning är dessutom att den systematiska observationen kan antas vara av synnerlig vikt betydelse för utredningen av ett brott.

Förutsättningarna för teknisk observation

Teknisk avlyssning och optisk observation

I polislagens 31 § föreskrivs om förutsättningarna för teknisk observation i syfte att avvärja brott. Paragrafen gäller teknisk avlyssning, optisk observation och teknisk spårning. Enligt paragrafens 1 mom. får en polisman utföra teknisk observation av en person eller ett fordon eller en vara, om det finns grundad anledning att anta att observationen kan ge uppgifter som behövs för avvärjande av ett brott. Observation får dessutom riktas mot en person som avtjänar straff i en straffanstalt eller är häktad, medan denne befinner sig i sin cell eller i anstaltens övriga utrymmen som står till fångarnas eller de häktades förfogande. Nedan granskas de förutsättningar som har samband med brottets allvarlighetsgrad och art.

I samma moment föreskrivs om en betydande begränsning av teknisk observation. Teknisk observation får nämligen riktas endast mot en person som inte befinner sig i ett rum eller utrymme som används för stadigvarande boende. Enligt polislagens 31 § 4 mom. får polisen utföra teknisk observation också av en person som befinner sig i en bostad, om detta är nödvändigt för att polisåtgärden tryggt ska kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas. Det är då fråga om en s.k. stormningssituation.

Enligt tvångsmedelslagens 5 a kap. 4 § får teknisk avlyssning för utredning av ett brott riktas mot den misstänkte, om de uppgifter som fås genom avlyssningen kan antas vara av synnerligen vikt för utredning av brottet. Till åtskillnad från polislagens 31 § 1 mom. får teknisk avlyssning med stöd av tvångsmedelslagen riktas också mot ett sådant för stadigvarande boende avsett utrymme där den misstänkte sannolikt vistas (s.k. bostadsavlyssning), men förutsättningarna är betydligt strängare än i fråga om annan teknisk av-

lyssning. I polislagen föreskrivs separat om rätten att rikta teknisk observation mot en misstänkt som avtjänar straff i en straffanstalt eller är häktad, när denne befinner sig i sin cell eller i anstaltens övriga utrymmen som står till fångarnas eller de häktades förfogande.

Enligt polislagens 31 § 1 mom. får teknisk observation riktas mot en person som inte befinner sig i ett rum eller utrymme som används för stadigvarande boende. En motsvarande begränsning gäller enligt tvångsmedslagens 5 a kap. 4 a § 3 mom. optisk observation.

Utrymmen som är avsedda för kortvarigt boende (t.ex. hotellrum) jämföras med utrymmen som ligger utanför utrymmen som används för stadigvarande boende (RP 52/2002 rd). Om ett utrymme endast är avsett för men inte används för stadigvarande boende (exempelvis s.k. smygkontor) utgör boendesyftet en presumtion som kan upphävas på grund av en utredning som tyder på det motsatta. Dessutom måste sådana för boende använda hemfridsskyddade utrymmen beaktas som avses i strafflagens 24 kap. 11 §. Högsta domstolen har i ett prejudikat som gäller tolkningen av tvångsmedslagens 5 a kap. 4 § 2 mom. (HD 2009:54) intagit den ståndpunkten att det saknar betydelse för vilket ändamål ett utrymme är avsett, endast ändamålet för vilket det de facto används är relevant.

Enligt polislagens 31 § 2 mom. får en anordning som används för teknisk observation placeras i utrymmen där teknisk observation är tillåten, om observationen förutsätter detta. En polisman har på order av en polisman som hör till befälet rätt att få tillträde till ifrågavarande utrymmen för att installera och avlägsna anordningen. För tydlighetens skull är det skäl att i en separat paragraf föreskrivs om installation och avinstallation av anordningar, metoder och programvaror som används för teknisk observation och enligt denna paragraf ska det också vara möjligt att använda tekniska anordningar och metoder för att trygga installationen av en anordning som används för teknisk observation. Som exempel kan nämnas teknisk störning av en anordning som installerats som skydd för ob-

servationsobjektet medan installationen pågår.

I polislagens 31 § föreskrivs om förutsättningarna för teknisk observation. Enligt paragrafens 3 mom. är en förutsättning för teknisk avlyssning att det på grund av en persons uppträdande eller annars finns grundad anledning att anta att denne gör sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, till ett narkotikabrott eller till i 34 a kap. 2 § i strafflagen avsedd förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte. För optisk observation förutsätts på motsvarande sätt att det på grund av en persons uppträdande eller annars finns grundad anledning att anta att denne gör sig skyldig eller medverkar till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Om den optiska observationen riktar sig mot en person som är omhändertagen av fängervårdsväsendet är förutsättningen gällande brottet densamma som förutsättningen för teknisk avlyssning som nämns i ovan i detta stycke.

Om optisk observation enligt polislagen riktar sig mot ett hemfridsskyddat utrymme eller någon annan plats är det konsekvent att i fråga om allvarlighetsgraden av det brott som övervakningen avser föreskriva om samma förutsättning som när det gäller teknisk avlyssning, dvs. att det föreskrivna strängaste straffet för brottet är minst fyra år fängelse eller att det är fråga om ett sådant i fråga om maximistraffet lindrigare brott som nämns i bestämmelsen om teknisk avlyssning.

I fråga om den för annan optisk observation gällande förutsättningen att det strängaste straffet ska vara mer än fängelse i sex månader kan det konstateras att det för närvarande inte finns några bestämmelser om maximistraff mellan sex månader och ett år. Därför borde förutsättningen om allvarlighetsgraden i dessa fall formuleras så att det för brottet föreskrivna strängaste straffet är minst ett år fängelse.

Teknisk spårning

Teknisk spårning kan riktas endast mot fordon som används av misstänkta personer och mot varupartier som är föremål för brott.

Med tanke på en effektiv brottsbekämpning är tillämpningsområdet för teknisk spårning allt för snävt och skiljer sig i många avseenden också från de förutsättningar för teknisk spårning som nämns i polislagens 31 §. Enligt tvångsmedelslagens 5 a kap. 4 b § 2 mom. har den tjänsteman som gör förundersökningen rätt att placera en spårplanordning inne i det fordon som spårningen gäller, om spårningen förutsätter detta. Tjänstemannen har då rätt att i hemlighet gå in i fordonet för att installera och avlägsna anordningen. Också i detta fall är det för tydlighetens skull skäl att i en separat paragraf föreskriva om installation av anordningar.

Enligt polislagens 31 § 3 mom. är en förutsättning för teknisk spårning, utöver vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. som behandlats i samband med teknisk avlyssning, dessutom att det på grund av en persons uppträdande eller annars finns grundad anledning att anta att denne gör sig skyldig eller medverkar till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. I detta fall är det skäl att höja maximistraftet till fängelse i ett år, eftersom det i lag inte föreskrivs om maximistraff mellan sex månader och ett år.

I definitionsbestämmelsen i polislagens 28 § 1 mom. 3 punkten konstateras att teknisk spårning innebär spårning av hur ett fordon eller en vara förflyttas. I strid med detta kan spårning som en form av teknisk observation enligt 31 § 1 mom. riktas mot personer, fordon, eller varor.

Det är skäl att samordna tvångsmedelslagens och polislagens bestämmelser om förutsättningarna för teknisk spårning. I båda lagarnas definitioner av teknisk spårning är det skäl att nämna föremål, ämnen och egendom. Eftersom teknisk spårning uttryckligen har samband med en brottsmisstanke mot en viss person måste det också kunna antas att ett sådant föremål eller ämne eller sådan egendom finns i personens besittning eller används av denne.

Såsom konstateras i samband med granskningen av definitionerna är det skäl att i polislagen och tvångsmedelslagen ta in också bestämmelser om teknisk spårning av personer. Sådan spårning för att ta reda på var en person vistas och rör sig kan i fråga om det

ingrepp i den personliga integriteten som den innebär eller sin betydelse jämföras med inhämtande av uppgifter om en teleadress och en terminalutrustnings läge samtidigt som man försöker få information om en eller flera personers rörelser. Detta innebär att tröskeln för teknisk spårning av en person måste motsvara tröskeln för teleövervakning och inhämtande av uppgifter om basstationer. Utgångspunkten är då att det strängaste straffet för det brott som utreds är fängelse i minst fyra år, vilket förutsätts också i vissa fall av teknisk avlyssning och optisk observation enligt gällande lag och enligt denna proposition. I bestämmelsen om förutsättningarna för teknisk spårning av en person kan till denna del hänvisas till bestämmelsen om teknisk avlyssning.

Teknisk observation av utrustning samt inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning

Ovan i samband med definitionerna av hemliga metoder för inhämtande av information konstateras det att det är skäl att i lagen ta in bestämmelser om en ny form av teknisk observation, dvs. teknisk observation av utrustning. Härmed avses att en funktion, lagrad information eller identifieringsuppgifterna i en dator eller någon annan motsvarande teknisk anordning inte observeras enbart med sinnesorgan, utan upptas eller behandlas på något annat sätt för att utreda omständigheter som är av betydelse för utredning av brott. Även om man med denna metod för informationshämtning inte tar reda på innehållet i konfidentiella meddelanden och inte heller följer vad som sker på det ställe där anordningen eller programvaran förvaras, ska den nya metoden i enlighet med proportionalitetsprincipen kunna användas endast för att förhindra relativt allvarlig brottslighet. Också när det gäller förutsättningarna för denna åtgärd kan enligt förslaget hänvisas till förutsättningarna för teknisk avlyssning.

I polislagens 36 § 2 mom. föreskrivs inte annat om förutsättningarna för inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning än att uppgifterna i ett enskilt fall behövs för utförandet av en uppgift som ankommer på polisen. Också i

detta fall ska för inhämtandet av information uppställas en tröskel som innebär att lindrigare brott avgränsas utanför tillämpningsområdet. Det är emellertid fråga om informationshämtning med tekniska medel som kan vara ett mellanskede för användning av sådana hemliga metoder för inhämtande av information som innebär djupare ingrepp i de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Installation och avlägsnande av anordningar, metoder och programvaror

Enligt polislagens 31 § 2 mom. får en anordning som används för teknisk observation placeras i utrymmen där teknisk observation är tillåten, om observationen förutsätter detta. En polisman har på order av en polisman som hör till befälet rätt att få tillträde till ifrågavarande utrymmen för att installera och avlägsna anordningen.

Det är skäl att i en särskild bestämmelse föreskriva om installation av anordningar, metoder och programvaror som används vid teknisk observation. I bestämmelsen ska också nämnas vilket rätt den tjänsteman som utför installationen har att i hemlighet ta sig in i objekt eller datasystem där installationer ska utföras samt att tillfälligt kringgå eller eliminera objektens eller datasystemens skyddssystem eller störa dem. Det är skäl att på motsvarande sätt uttryckligen föreskriva om avinstallation av anordningar. Också i samband med avinstallation måste det vara möjligt att kringgå tillfälliga skyddsanordningar.

För tydlighetens skull är det skäl att i paragrafen om installation och avinstallation av anordningar, metoder och programvaror nämna att det föreskrivs särskilt om husrannsakan. Det kan uppkomma problematiska situationer om det i samband med installation eller avinstallation uppstår omständigheter som skulle förutsätta husrannsakan. Som exempel kan nämnas den situationen att det i utrymmen där installation sker upptäcks olovliga vapen eller narkotika. Om åtgärder i fråga om dem inte vidtas omedelbart kan narkotikan komma ut på marknaden eller brott begås med hjälp av vapnen. Situationer av detta slag måste lösas från fall till fall genom att omständigheter som talar för ett in-

gripande vägs mot omständigheter som talar mot ett ingripande. Särskilda bestämmelser föreslås om befogenheten att fördröja åtgärder.

Förutsättningar för täckoperationer

Enligt den gällande polislagens 31 a § har en polisman rätt att företa en täckoperation om det är nödvändigt för att förhindra, avslöja eller utreda annan sådan brottslig verksamhet som avses i 5 a kap. 2 § i tvångsmedelslagen än grovt tullredovisningsbrott eller om det är nödvändigt för att förhindra, avslöja eller utreda ett brott eller ett straffbart försök till ett brott som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen (spridning av barnpornografisk bild). Enligt tvångsmedelslagens 6 kap. 7 § föreskrivs om täckoperationer i polislagen också till den del som sådana operationer kan användas vid utredning av brott.

En förutsättning för en täckoperation är enligt den gällande polislagen dessutom att det på grund av den persons uppträdande som är föremål för inhämtande av uppgifter eller annars finns grundad anledning att misstänka att denne gör sig skyldig till ett sådant brott. Täckoperation är tillåten i en bostad om tillträdet eller vistelsen sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Beträffande husrannsakan gäller likväl vad som föreskrivs i tvångsmedelslagen.

Täckoperationer kan sålunda användas i samband med alla typer av brottsbekämpning, dvs. för att förhindra, avslöja och utreda brott, förutsatt att det är fråga om grova eller samhällsfarliga brott. Detta kan fortfarande anses vara utgångspunkten, dessutom med beaktande av att avsikten är att metoden över huvud taget ska användas i sista hand. Det är skäl att för tydlighetens skull ta in bestämmelser också i tvångsmedelslagen om täckoperationer i samband med förundersökning för utredning av brott. Det är dessutom skäl att särskilt föreskriva om täckoperationer som sker uteslutande i datanätet och som utgör en typ för sig. Kännetecknande för kommunikation i datanät är att aktörernas identitet i viss mån är oklar. Man använder t.ex. signaturer och andra motsvarande sätt att identifiera personer. Dessutom är det lät-

tare att dokumentera täckoperationer i datanät än andra täckoperationer, vilket innebär att det i efterhand är möjligt att noggrannare utreda hur täckoperationen genomförts. I en datanätmiljö finns det inga fysiska riskmoment. Därför är det skäl att inte uppställa lika strikta förutsättningar för täckoperationer i datanät som för operationer i den reella världen.

Av förundersöknings- och tvångsmedelskommissionens betänkande (Totalreform av förundersökningslagen, tvångsmedelslagen och polislagen, kommittébetänkande 2009:2) och dess avsnitt om en internationell jämförelse framgår att det är svårt att dra någon slutsats om i vilken riktning det är skäl att utveckla lagstiftningen om täckoperationer. Europadomstolens praxis har en större betydelse i detta avseende. Framför allt frågan om vad som är tillåtet för en polisman som utför en täckoperation är problematisk. Följande avgöranden är intressanta också med tanke på bevisprovokation genom köp.

Europadomstolens praxis

I det viktiga avgörandet *Lüdi mot Schweiz* (A-238 15.6.1992) konstaterade Europadomstolen i fråga om skyddet av privatlivet att *Lüdi* måste ha varit medveten om att han påbörjat en brottslig aktivitet (narkotikahandel) och följaktligen löpte risken att möta en polisagent med uppgift att avslöja honom. Något brott mot artikel 8 i Europeiska människorättskonventionen förelåg därför inte. Inte heller de åtgärder som tjänstemannen vidtagit i detta syfte (samtal, bevisprovokationer genom köp och administrativ infiltration) ansågs utgöra något problem. I sina avgöranden har Europadomstolen också slagit fast att passiv infiltration inte äventyrar en misstänkt persons rättigheter (*Teixeira de Castro mot Portugal* 9.6.1998).

Avgöranden som gäller brott mot artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen aktualiserar också frågan om polisens anstiftan till brott. I det ovan nämnda målet *Teixeira de Castro* ansåg Europadomstolen att polisen bröt mot bestämmelsen då den anstiftade den klagande parten till narkotikabrott. Det var fråga om anstiftan också i målet *Sequeira mot Portugal* 16.5.2003. Europadomstolen

bedömde frågan om två poliser under täckmantel (agent infiltré) endast ingripit i en redan pågående operation som gällde narkotikahandel eller om de måste anses ha provocerat fram brott (agent provocateur). Europadomstolen ansåg att ingenting i fallet tydde på att brottet skulle ha begåtts utan polisens intervention. Den klagande parten hade sålunda berövats rätten till en rättvis rättegång. I det motsvarande målet *Vanyan mot Ryssland* 15.12.2005 hade polisen i samband med en täckoperation med hjälp av en agent handlat på ett sätt som Europadomstolen ansåg utgöra anstiftan till narkotikabrott.

I avgörandet *V mot Finland* 24.4.2007 påstod den klagande parten att hans mänskliga rättigheter kränkts bl.a. eftersom polisen hade anstiftat honom till ett brott som han annars inte skulle ha begått. Dessutom hade polisen försökt hemlighålla omständigheterna i samband med ett telefonsamtal. Europadomstolen konstaterade att den kontradiktoria principen och jämlikheten mellan parterna är väsentliga element i en rättvis brottmålsrättegång. Dessutom förutsätter artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen att åklagarmyndigheterna för den åtalade röjer all relevant bevisning, oberoende av om den talar för eller emot den åtalades skuld. Denna skyldighet är emellertid inte ovillkorlig. I ett brottmål kan det finnas intressen som står i konflikt med den åtalades fördel, t.ex. den nationella säkerheten eller behovet att skydda vittnen mot hämndåtgärder eller hemlighålla polisens undersökningsmetoder. Artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen tillåter emellertid endast absolut nödvändiga ingrepp i den åtalades rättigheter. I det aktuella målet ansåg Europadomstolen att kraven på en rättvis rättegång inte hade tillgodosetts eftersom den klagande parten inte i alla avseenden i tillräckligt god tid hade kunnat försvara sig med påståendet att han blivit anstiftad. Det förelåg sålunda ett brott mot artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen.

Avgörandet i målet *Malininas mot Litauen* 1.7.2008 gällde frågan om polisen i samband med utredningen av narkotikabrott överskred gränserna för en godtagbar täckoperation när den anstiftade en person att sälja narkotika mot en betydande summa pengar. Europa-

domstolen konstaterade bl.a. att den inte fått några objektiva, till riktigheten bestyrkta utredningar som visade att myndigheterna skulle ha haft giltiga skäl att misstänka den klagande parten för förmedling av narkotika eller för att vara benägen att begå narkotikabrott redan innan en polisman kontaktat honom. Europadomstolen ansåg att polisen inte hade hållit sig inom gränserna för en godtagbar täckoperation. Polismännen hade anstiftat brottet (agents provocateurs) och inte endast medverkat till en pågående brottslig verksamhet. Det förelåg sålunda brott mot artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen.

Arbetsgruppsbetänkandet 2005:5

En arbetsgrupp som tillsatts av justitieministeriet och inrikesministeriet föreslog i sitt betänkande (justitieministeriets arbetsgruppsbetänkande 2005:5) att till polislagen skulle fogas en 36 a § om polisens rätt att i samband med täckoperationer delta i brottslig verksamhet. Enligt paragrafens 1 mom. skulle polisen ha kunnat beviljas tillstånd att delta i brottslig verksamhet om 1) täckoperationen gällde ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet var minst tio år fängelse och 2) om deltagandet kunde antas vara av synnerlig vikt för förhindrande, avslöjande eller utredning av det brott som täckoperationen avsåg.

Enligt 2 mom. i den nya 36 a § som föreslogs i polislagen skulle en polisman som deltog i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet ha kunnat få tillstånd att skaffa utrymmen, fordon och andra redskap, transportera personer, föremål eller ämnen, sköta ekonomiska angelägenheter och hjälpa den kriminella sammanslutningen på andra jämförbara sätt.

Den nämnda paragrafens 3 mom. skulle ha innehållit en bestämmelse om att en polisman också kunde ges tillstånd att delta i ett sådant brott som avsågs i 1 mom. genom att påverka tidpunkten och platsen för brottet eller på något annat jämförbart sätt, om det var fråga om ett pågående brott eller om det fanns grundad anledning att anta att brottet skulle begås också utan polismannens medverkan. Polismannen skulle dessutom på ovan nämnt

sätt ha fått delta i den kriminella sammanslutningens övriga brott i samband med ett sådant brott som avses i 1 mom. om detta var nödvändigt för att förhindra att täckoperationen avslöjades och för att avvärja ett allvarligt hot mot polismannens och denne närstående personers liv eller hälsa. Enligt den föreslagna paragrafens 4 mom. skulle en polisman som deltog i en täckoperation också ha fått göra sig skyldig till trafikförseelser, ordningsförseelser och andra sådana smärre brott som enligt allmän straffpraxis inte kunde leda till strängare straff än böter, om detta var nödvändigt för att förhindra att täckoperationen avslöjades. Enligt förslaget skulle till polislagen göras ett tillägg enligt vilket en polisman dock inte fick delta i brott mot liv eller hälsa eller i brott som kränkte den personliga friheten eller andra personers sexuella självbestämmanderätt och inte heller medverka till att en rättskränkning som orsakades av ett brott som polismannen deltog i ökade mer än i ringa mån.

I den paragraf som föreslogs bli fogad till polislagen skulle det ha föreskrivits om beslut om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet. Tingsrätten skulle ha beslutat om tillstånd till sådant deltagande. Ansökan till domstolen skulle ha gjorts av en till befälet hörande polisman som förordnats av chefen för den polisenhet som beslutat om täckoperationen. Tillstånd skulle ha kunnat beviljas för högst sex månader åt gången.

I betänkandet betonas att det var skäl att begränsa användningen av från rättsordningens synpunkt och med tanke på polisens uppgifter synnerligen exceptionella metoder när det gällde förhindrande och utredning av brottslighet av det allra allvarligaste slaget. Det ansågs att de nya metoderna behövdes framför allt för bekämpande av organiserad allvarlig narkotikabrottslighet och därtill avslutna grova brott. I betänkandet framhölls också den omständigheten att kraven på en rättvis rättegång enligt människorättsdomstolens praxis innebär att polisen inte får anstifta någon att begå brott som denne annars inte skulle begå. Detta är fallet också trots att syftet med anstiftan skulle vara att förhindra eller utreda brottslig verksamhet.

I betänkandet konstateras att bestämmelsen om deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet (strafflagens 17 kap. 1 a §) är skriven på ett sådant sätt att den i princip också gäller polismän. Syftet med bestämmelsen är att kriminalisera verksamhet som inte ännu kan betraktas som medhjälp till brott. Eftersom en polisman som deltar i en täckoperation skulle få rätt att som medhjälpare delta också i en kriminell sammanslutnings brott, är det klart att en sådan polisman bör ha rätt att delta i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet på ett sätt som i och för sig uppfyller rekvisiten i strafflagens 17 kap. 1 a § men inte kan betraktas som medhjälp till konkreta brott. Man ville emellertid begränsa en polismanns rätt att delta i sammanslutningens verksamhet till endast vissa mindre betydande deltagandeformer.

I betänkandet ansågs det att trovärdigheten i fråga om en täckoperations laglighet och de personers rättssäkerhet som är föremål för en täckoperation, inklusive tryggheten av kraven på en rättvis rättegång, förutsätter att beslutsfattandet i vissa fall anförtros en domstol. Detta ansågs utgöra den bästa garantin för att frågan om deltagandet i kriminell verksamhet och villkoren för deltagande blir föremål för en opartisk och grundlig bedömning. Förslaget att tillståndet skulle gälla för högst sex månader hade samband med att det i praktiken visat sig att enskilda täckoperationer är relativt tidskrävande.

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings brottsliga verksamhet ansågs också förutsätta ett effektivare övervakningssystem. Av denna anledning föreslogs ett nytt rapporteringssystem som skulle ha reglerats i en paragraf som hade fogats till polislagen. Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet med en domstols tillstånd samt sådana smärre förseelser som hade varit nödvändiga för att förhindra att en täckoperation avslöjas skulle ha förutsatt ett rapporteringssystem i tre steg. Polismannen skulle ha avgett rapport om sin verksamhet till den chef för polisenheten som beslutat om täckoperationen. Denne chef skulle ha årligen ha rapporterat om verksamheten till inrikesministeriet och inrikesministeriet skulle årligen ha avgett en berättelse

om verksamheten till riksdagens justitieombudsman.

Behoven att utveckla lagstiftningen om täckoperationer

För att en täckoperation ska lyckas är det viktigt att de polismän som deltar i den kan vinna förtroende bland medlemmarna i den kriminella sammanslutningen och på så sätt få tillräckligt detaljerad information om den kriminella organisationen och dennas verksamhet i dess helhet. En förutsättning för att infiltrationen ska lyckas är att polismannen skaffar förtroende och trovärdighet bland medlemmarna. En polisman som deltar i en täckoperation måste för att vinna förtroende vistas bland kriminella och vid behov i praktiken visa sin likgiltighet och t.o.m. sitt godkännande av deras verksamhet. Detta innebär att polismannen också kan ställas inför situationer där denne för att inte bli avslöjad, för att trygga informationshämtningen och för sin egen säkerhet måste kunna delta i sammanslutningens kriminella verksamhet. Som exempel kan nämnas transport av råvaror för tillverkning av narkotika efter att polismannen först resultatlöst med andra metoder försökt få reda på adressen där tillverkningen av narkotika sker.

En polis under täckmantel måste kunna delta i transporter i samband med kontrollerade leveranser. På detta sätt är det möjligt att få reda t.ex. på smugglingsrutter och vilka som organiserar smugglingsverksamheten samt praktiska arrangemang i anslutning till verksamheten. Polisen skulle också i detta fall ha full insyn i smuglingen. Enligt de gällande bestämmelserna finns det små möjligheter att genom en täckoperation få bevis för hur en kriminell organisation är uppbyggd, för att organisationens nyckelpersoner ska kunna ställas inför ansvar. Detta gäller möjligheten att skaffa bevis för sådana personers brottslighet som inte själva i egentlig mening deltar i enskilda brott, t.ex. försäljning av narkotika, utan närmast finansierar verksamheten och utövar beslutanderätt inom organisationen. Verksamhet av det slag som beskrivs ovan kan emellertid utgöra medhjälp till brott eller uppfylla rekvisiten för deltagande i en organiserad kriminell

sammanslutnings verksamhet, som är straffbart enligt strafflagens 17 kap. 1 a §.

I samband med att bestämmelserna om täckoperationer stiftades konstaterades det att en täckoperation inte berättigar till anstiftan eller medhjälp till brott och inte heller till delaktighet i brott (RP 34/1999 rd, LaUU 7/2000 rd och FöUB 17/2000 rd). En polis under täckmantel som begår ett brott kan inte som grund för ansvarsfrihet åberopa nödvärn eller nödtillstånd om polismannen under en täckoperation blir tvungen att delta i ett brott som begås av en kriminell sammanslutning, eftersom nödvärn förutsätter ett påbörjat eller omedelbart förestående orättmätigt angrep och försvar mot en angripare. För att det ska vara fråga om ett nödtillstånd förutsätts att det är fråga om någon annan överhängande och tvingande fara som hotar ett rättsligt skyddat intresse än ett angrepp. Om en polis under täckmantel i samband med en täckoperation blir tvungen att begå en straffbar gärning för att undvika avslöjande och hämndåtgärder, måste gärningen vara nödvändig för att avvärja angreppet, men brottet (försvarsåtgärden) ska inte vara riktat mot en eventuell angripare utan mot en utomstående. Om polismannen gör sig skyldig till en felbedömning kan det bli fråga om en lindring av straffansvaret. Om ett brott har begåtts under förhållanden som nära påminner om förhållanden som motiverar tillämpning av grunden för ansvarsfrihet, mäts straffet enligt en lindrigare skala.

Grunderna för ansvarsfrihet är oklara när det gäller polismän som deltar i täckoperationer. Detta sammanhänger delvis med kravet att det ska föreskrivas i lag om myndigheters befogenheter. Dessutom är det skäl att beakta vad som i strafflagens 5 kap. föreskrivs om medverkan till brott. Det kan anses vara fråga om medgärningsmannaskap t.ex. då en person enligt en gemensam plan har ställt upp som chaufför. Utgångspunkten är den att som medhjälp räcker det med vilken typ av råd eller åtgärder som helst, som hjälper någon annan att begå ett brott. Dessutom har deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet kriminaliserats som ett särskilt brott. Det är skäl att också beakta den omständigheten att en gärning redan i ett tidigt skede, dvs. redan då det före-

ligger risk för ett fullbordat brott, når upp till nivån för ett straffbart försök.

Täckoperationer riktas mot ett relativt begränsat antal personer och ytterst få sådana operationer företas årligen. Det är fråga om en metod som är avsedd att användas i sista hand och det är inte heller i praktiken skäl att använda den i större utsträckning. För att en täckoperation ska vara möjlig måste den person som agerar under täckmantel emellertid ha möjlighet att begå smärre brott om detta är nödvändigt för att uppnå syftet med täckoperationen eller undgå avslöjande. I vissa situationer kan det med tanke på förtroendet och trovärdigheten krävas att personen i fråga uppträder på ett sådant sätt. Detta får i praktiken inte utsätta någon för fara.

Under en täckoperation måste det också vara möjligt att delta i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser enligt vad som föreslås i denna proposition, likväl endast under sådana exakta och strikta förutsättningar som föreskrivs i lagen. Kravet att en kriminell sammanslutning ska uppfylla de förutsättningar som anges i strafflagens 17 kap. 1 a § måste emellertid anses vara alltför strikt. När en täckoperation inleds har man inte ännu nödvändigtvis noggrann information om i vilken mån en målpersons kriminella verksamhet motsvarar definitionen på en organiserad kriminell sammanslutning enligt den nämnda paragrafens 4 mom.

Det är skäl att utveckla regleringen med beaktande av Europadomstolens praxis. Det är också skäl att beakta de synpunkter som framgår av förslagen och motiveringarna i betänkandet av den arbetsgrupp som tillsatts av justitieministeriet och inrikesministeriet. Utgångspunkten bör vara att en polisman som deltar i en täckoperation inte får begå eller ta initiativ till brott. För att syftet med en täckoperation ska nås och för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas är det skäl att tillåta deltagarna att begå smärre brott av typen förseelser. Ordningsbotförseelser är i praktiken brott som inte har någon målsägande och som sålunda inte utsätter en målsägande för skada eller fara. När det gäller deltagande i organiserade kriminella sammanslutningars verksamhet utgör arbetsgruppens förslag en väl genomtänkt utgångs-

punkt som det dock är skäl att avvika från i vissa avseenden.

I enlighet med vad som konstateras i arbetsgruppsbetänkandet är det från rättsordningens synpunkt och med tanke på polisens uppgifter fortsättningsvis skäl att begränsa tillämpningsområdet för täckoperationer som är exceptionella så att det omfattar utredning av brottslighet av det allra allvarligaste slaget. Täckoperationer behövs framför allt för att bekämpa planmässig, organiserad och yrkesmässig brottslighet. Denna metod har i praktiken visat sig vara effektiv också när det är fråga om misstanke om brott mot liv.

Det är vidare skäl att förbättra i täckoperationer deltagande polismäns handlingsmöjligheter i det avseendet att de i överraskande situationer aktivt ska kunna inhämta information också om andra personers brott än de som är föremål för en viss täckoperation samt om sådana målpersoners brott som inte nämns i beslutet om täckoperationen. Sådana situationer ska emellertid behandlas på normalt sätt och så snart som möjligt.

Förutsättningar för bevisprovokation genom köp

Enligt polislagens 31 b § har en polisman rätt att använda sig av bevisprovokation genom köp om detta är nödvändigt för att förhindra, avslöja eller utreda ett häleribrott eller en stöld eller ett sådant brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller för att finna ett föremål, ämne eller egendom som på grund av ett sådant brott olagligt innehas eller utbjuds till försäljning eller för att återfå vinningen av ett sådant brott. I den gällande tvångsmedelslagen föreskrivs inte om förutsättningarna för bevisprovokation genom köp. Enligt tvångsmedelslagens 6 kap. 7 § föreskrivs i polislagen om bevisprovokation genom köp också till den del som denna metod kan anlitas vid utredning av brott.

Så som konstateras redan ovan i avsnittet om definition av bevisprovokation genom köp är det skäl att i bestämmelsen om förutsättningarna för bevisprovokation genom köp föreskriva också om informationshämtning som är nödvändig för att genomföra bevisprovokation genom köp. En förutsättning för

sådan bevisprovokation är dessutom att den är nödvändig för att förhindra eller avslöja ett brott.

Av Europadomstolens ovan i samband med täckoperationer refererade avgöranden framgår att kraven på en rättvis rättegång förutsätter att bevisprovokation genom köp inte används för att förmå den person som den riktas mot eller någon annan att begå ett brott som denne annars inte skulle begå. Denna synpunkt framgår redan av förarbetena till den gällande polislagens 31 b § (RP 34/1999 rd). Också riksdagens lagutskott har uppmärksammat denna fråga i sitt utlåtande (LaUU 6/2005 rd) när utskottet med hänvisning till rättssäkerheten och betydelsen av att polisens verksamhet kan godtas understryker förbudet mot anstiftan av brott. Utskottet ansåg att det utifrån detta förbud är problematiskt att i definitionen av bevisprovokation genom köp stryka kravet att köpet eller köperbudandet ska avse ett föremål eller ämne eller egendom som innehas olagligt eller som olagligt är föremål för handel.

Förutsättningar för användning av informationskällor

Polislagens 36 a § om användning av informationskällor är generell till sin utformning och kortfattad när det gäller innehållet. Enligt paragrafens 1 mom. kan polisen använda en person som inte hör till polisförvaltningen som informationskälla för att sköta en uppgift enligt 1 §. I paragrafens 2 mom. föreskrivs att uppgifter om en informationskälla kan registreras i ett personregister och i 3 mom. föreskrivs om arvode till informationskällan. Såsom konstateras ovan i avsnittet om definition av hemliga metoder för inhämtande av information är det skäl att i lagen ta in bestämmelser om styrd användning av informationskällor. Det föreslås att de nämnda bestämmelserna tas in i polislagens nya 5 kap.

Polislagens 36 a § är som den sista paragrafen i 3 kap. placerad efter 35 och 36 § om rätt att få uppgifter av en myndighet respektive av en privat sammanslutning eller privatperson. I den nya polislagen kan paragrafen innehållsmässigt anses vara jämförbar med paragraferna om hemliga metoder för inhämt-

tande av information i 5 kap., även om den också har beröringspunkter med bestämmelserna om rätt att få information som föreslås i 4 kap. Användning av informationskällor och styrd användning av informationskällor skiljer sig från de flesta bestämmelser om inhämtande av information i förslaget till 5 kap. i det avseendet av den inhämtade informationen kan vara betydelsefull för skötsel av alla sådana typer av uppgifter som avses i polislagens 1 kap. 1 §.

Trots att användning av informationskällor är en effektiv metod utgör den en risk för de polismäns rättssäkerhet som deltar i verksamheten. Dessutom är det skäl att särskilt uppmärksamma informationskällornas säkerhet. Enligt regeringens proposition RP 34/1999 rd får en polisman inte förmå en informationskälla att begå en straffbar gärning. Förfarandet att anlita en informationskälla för bevisprovokation genom köp t.ex. i samband med förhandlingar om köp av narkotika befriar inte informationskällan från straffansvar för sin medverkan till ett brott som begåtts i samband med narkotikabrottet. Det kan också bli fråga om att bedöma vilken andel den polisman som anlitat informationskällan egentligen har i informationskällans brott. Dessutom kan det på grund av de omfattande rekvisiten för narkotikabrott och enligt den juridiska litteraturen om delaktighet vara förbjudet att genom förmedling av en informationskälla upprätta kontakt mellan köparen och föremålet för bevisprovokation genom köp. Det kan också ifrågasättas om polisen ska anlita utbildade utomstående personer så att dessa får vetskap om polisens sekretessbelagda taktiska och tekniska information.

Det är skäl att i lagen uttryckligen föreskriva att styrd användning av informationskällor inte får utföras på ett sätt som förutsätter användning av myndighetsbefogenheter eller äventyrar informationskällans eller någons annans hälsa. Användningen av informationskällor motsvarar långt den situation som gäller i fråga om täckoperationer. En informationskälla handlar de facto i hemlighet på en myndighets vägnar genom att vilseleda andra personer eller åtminstone hemlighålla syftet att inhämta information. Av denna anledning är det både med tanke på den tjäns-

temans rättssäkerhet som styr informationskällan och med tanke på informationskällans rättssäkerhet synnerligen viktigt att källan är medveten om sina rättigheter och skyldigheter samt om de lagliga gränserna mellan tillåtna och förbjudna åtgärder. Det är sålunda skäl att i lagen också föreskriva att informationskällan före den styrda användningen ska informeras om sina rättigheter och skyldigheter samt i synnerhet om vad lagen föreskriver om tillåten och förbjuden verksamhet.

För myndigheten innebär användningen av en styrd informationskälla också att den vid behov ansvarar för informationskällans säkerhet medan inhämtandet av information pågår och därefter. Styrd användning av en informationskälla sker sålunda på myndighetens ansvar. Myndigheten behöver emellertid inte i alla situationer vidta särskilda åtgärder.

Förutsättningar för kontrollerade leveranser

Internationella kontrollerade leveranser används i praktiken endast vid utredning av allvarliga brott. Det är skäl att beakta att syftet med en kontrollerad leverans i allmänhet är att utreda ett allvarligare brott eller en mera omfattande brottskedja än den kontrollerade leveransen, inklusive identifiering av de delaktiga personerna. Å andra sidan kan också leveransen i sig uppfylla rekvisiten för ett allvarligt brott. Till följd av metodens speciella karaktär kan kontrollerade leveranser begränsas till förhindrande och avslöjande av endast allvarliga brott. En naturlig avgränsning kunde baseras på att det finns misstanke om ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år.

En förutsättning för att inte ingripa i ett allvarligt brott är att myndigheten de facto kan övervaka åtgärden och vid behov också ingripa i dess förlopp. Dessutom får användningen av metoden inte utsätta någons liv, hälsa eller frihet för allvarlig fara och inte heller orsaka risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskador. En sådan begränsning av risken för fara innebär att kontrollerade leveranser inte kan användas för uppföljning av människotransporter.

Andra frågor som gäller användning av hemliga metoder för inhämtande av information

Beslutsfattare

En betydande del av de hemliga tvångsmedlen och av polisens hemliga metoder för inhämtande av information kan användas endast med stöd av domstolsbeslut. När domstolen beslutar bevilja tillstånd ska den bl.a. fastställa tillståndets giltighetstid (i regel högst en månad åt gången) och fastställa vem som är föremål för åtgärden samt andra omständigheter.

Enligt den gällande polislagens 32 b § ska domstolen fatta beslut om (alternativen här numrerade) 1) teleavlyssning, 2) teleövervakning, 3) inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge, 4) teknisk observation i sådana i 31 § 2 mom. avsedda fall där den tekniska avlyssningen eller optiska observationen förutsätter att en anordning som används för observationen placeras i ett rum eller utrymme i vilket den som ska observeras vistas eller i ett fordon som den som ska observeras använder, eller 5) där den tekniska avlyssningen eller den optiska observationen riktar sig mot en person som är omhändertagen av fängsvårdsväsendet. Beslutet ska fattas av en i 1 kap. 9 § i tvångsmedelslagen avsedd domstol eller en annan domstol där behandlingen av ärendet lämpligen kan ske. Av hänvisningsbestämmelsen i polislagens 32 b § 3 mom. framgår att domstolen avgör tillståndsärenden på skriftligt yrkande av en anställningsberättigad tjänsteman.

I tvångsmedelslagens 5 a kap. 5 § 1 mom. ingår en i sak nästan likalydande bestämmelse för sådana fall där domstolen beslutar om beviljande av tillstånd för användning av hemliga tvångsmedel.

Enligt polislagens 32 c § 1 mom. beslutar en polisman som hör till befälet om teleövervakning, inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge och om teknisk observation, om åtgärden inte tål uppskov. En polisman som hör till befälet beslutar om åtgärden till dess att domstolen har avgjort ett yrkande om att tillstånd ska beviljas för åtgärden. Yrkandet ska framställas så snart som möjligt och senast 24 timmar efter det att åtgärden har inletts. Yrkandet kan framställas även per

telefon, varvid dess innehåll ska bekräftas skriftligen i efterhand. Domstolen ska tillställas en anmälan om att en åtgärd har upphört. Den rätt som refereras ovan gäller inte teknisk avlyssning eller optisk observation av en person som är omhändertagen av fängsvårdsväsendet. Domstolen kan efter att ha fått yrkandet eller anmälan förbjuda fortsatt användning av en hemlig metod för inhämtande av information eller uppställa begränsningar eller sådana villkor som den anser vara nödvändiga för användningen av informationen.

Enligt polislagens 32 § 1 mom. ska en polisman som tillhör befälet eller har förordnats till undersökningsledare ge order om sådan teknisk observation som enligt 32 b § inte förutsätter tillstånd av en domstol. Förordnande för teknisk avlyssning i mer än tre dygn ska ges av den polisman som är chef för polisdistriktet eller chef eller biträdande chef för en riksomfattande polisenhet.

I polislagens 32 a § 1 mom. föreskrivs att beslut om en täckoperation ska fattas av en genom förordning av inrikesministeriet föreskriven chef för en polisenhet. Enligt 2 mom. i samma paragraf ska beslut om bevisprovokation genom köp fattas av chefen för polis-inrättningen, chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen eller av en polisman som denne förordnar och som hör till befälet.

Det är sakenligt att låta domstolen avgöra ärenden som gäller användning av sådana hemliga metoder för inhämtande av information som på ett avgörande sätt ingriper i de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Jämfört med nuläget betyder detta framför allt att domstolen kan delta också i beslutsfattandet om täckoperationer till den del som det är fråga om förutsättningarna för användning av dessa metoder i samband med misstanke om vissa typer av brott. Detta innebär att en större grupp människor känner till täckoperationen men de därmed sammanhängande riskerna kan hanteras genom att beslutsfattandet centraliseras till en enda domstol, dvs. till Helsingfors tingsrätt. Däremot finns det inte grunder för att hänskjuta användningen av täckoperation till domstolen för avgörande i sådana fall då det är fråga om täckoperationer som företas uteslutande i datanät.

Den synpunkt som framförs i sista meningen i det föregående stycket talar för en sådan lösning att domstolens beslutanderätt i stor utsträckning ska bevaras oförändrad när det gäller de hemliga metoder för inhämtande av information som för närvarande är i användning. Domstolen ska besluta om teleavlyssning och andra motsvarande metoder för inhämtande av information, om teleövervakning med undantag för sådana fall som för närvarande regleras i 36 § 3 mom. i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation, inhämtande av uppgifter om basstationer och teknisk avlyssning och optisk observation av personer som frihetsberövats på grund av brott. Domstolen ska besluta om optisk observation också när denna riktas mot ett sådant hemfridsskyddat utrymme eller en annan sådan plats som avses i strafflagens 24 kap. 11 §. Trots att det i det sist nämnda fallet är fråga om optisk observation som riktas mot ett utrymme som inte används för stadigvarande boende eller mot en annan sådan plats, förutsätter de synpunkter som ansluter sig till hemfridsskyddet att domstolen fattar beslut om saken. Också vissa av de nya metoder för inhämtande av information som avses i denna proposition ska hänföras till domstolens beslutanderätt. Detta gäller inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk spårning av en person och teknisk observation av utrustning.

Enligt den gällande polislagen får en polisman som hör till befälet i brådskande situationer tillfälligt besluta om teleövervakning, inhämtande av uppgifter om mobiltelefoners läge och med vissa undantag också om teknisk observation. I den nya polislagen kan med dessa åtgärder jämföras teknisk spårning av en person, vilken åtgärd en polisman som hör till befälet således i en brådskande situation tillfälligt kan fatta beslut om.

I fråga om de åtgärder som en ”anhållningsberättigad tjänsteman” är behörig att fatta beslut om enligt tvångsmedelslagen används i polislagen i stället termen ”en polisman som hör till befälet”. I synnerhet när det gäller hemliga metoder för inhämtande av information kan i fråga om den nuvarande polisorganisationen konstateras att vissa polismän som hör till befälet inte i praktiken fattar

beslut om dessa åtgärder eller framställer yrkanden om användning av dem. Dessa beslut fattas i allmänhet av samma anhållningsberättigade polismän som använder befogenheter i ärenden som gäller motsvarande hemliga tvångsmedel. Av den anledningen föreslås att i polislagens 5 kap. i stället för uttrycket ”en polisman som hör till befälet” används uttrycket ”en anhållningsberättigad polisman”. Liksom enligt den nuvarande lagen ska de anhållningsberättigade polismännen och på motsvarande sätt övriga anhållningsberättigade tjänstemän räknas upp i tvångsmedelslagen (i lagförslagets 2 kap. 9 §).

En anhållningsberättigad tjänsteman ska självständigt kunna besluta om samtyckesbaserad teleövervakning i vissa fall, om annan teknisk observation än sådan som omfattas av domstolens beslutanderätt, om inhämtande av identifieringsuppgifter som gäller teleadresser eller teleterminalutrustning, om skyddande av hemligt inhämtande av information med undantag för registeranteckningar och om röjandeförbud som gäller framställning av falska dokument och hemligt inhämtande av information. Till dessa delar är det fråga om metoder och åtgärder som i princip inte innebär några risker för rättssäkerheten, t.ex. fara för brottsprovokation, och som inte innebär något djupt ingrepp i objektets grundläggande och mänskliga rättigheter.

Förtäckt inhämtande av information, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser utgör en särskild kategori när det gäller beslutanderätten. Såsom ovan konstateras ska domstolen delta i beslutsfattandet om täckoperationer. Med beaktande av de aspekter som kan anläggas på de mänskliga och grundläggande rättigheterna är detta inte nödvändigt i fråga om de övriga nämnda metoderna. Detsamma gäller nätverksbaserade täckoperationer. Med beaktande av bestämmelserna i polislagens 3 kap. samt i inrikesministeriets förordning om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information (174/2008) har beslutanderätten när det gäller hemligt inhämtande av information redan nu överförs på cheferna för centralkriminalpolisen, skyddspolisen och polisinsättningarna i fråga om täckoperationer och bevisprovokation genom köp. Be-

sluten kunde, förutom av dem, fattas av anhållningsberättigade polismän som specialutbildats för hemligt inhämtande av information.

Domstolsförfarandet

Enligt tvångsmedelslagens 5 a kap. 6 § 1 mom. ska vid handläggning och avgörande av tillståndsärenden i tillämpliga delar iakttas vad som i tvångsmedelslagens 1 kap. föreskrivs om handläggning av häktningsärenden. Enligt paragrafens 2 mom. ska ett yrkande som har framställts av en anhållningsberättigad tjänsteman utan dröjsmål tas upp till behandling i domstol i närvaro av tjänstemannen eller en av denne förordnad tjänsteman. Behandlingen kan också ske med anlitande av videokonferens eller någon annan lämplig teknisk dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan både höra och se varandra. Enligt hänvisningsbestämmelsen i polislagens 32 b § 3 mom. gäller angående behandlingen av tillståndsärenden som avses i polislagen dessutom i tillämpliga delar vad som föreskrivs i tvångsmedelslagens 5 a kap.

Tvångsmedelslagens 5 a kap 6 § 2 mom. innehåller också undantag från bestämmelserna om behandling av häktningsärenden. Ärendet avgörs utan att den misstänkte eller innehavaren av teleavslutningen, teleadressen eller teleterminalutrustningen eller av det utrymme som ska avlyssnas eller övervakas hörs. När ett ärende som avses i 3 § 2 mom. behandlas (teleavlyssning med målsägandens samtycke) ska dock innehavaren av teleanslutningen eller teleadressen ges tillfälle att bli hörd, om inte skäl som har samband med utredning talar emot det. Ändring i beslut som avses i tvångsmedelslagens 5 a kap. 6 § får inte sökas genom besvär, men klagan mot beslutet får anföras utan tidsbegränsning. Klagan ska behandlas skyndsamt.

I den proposition som ansluter sig till denna proposition föreslås att bestämmelser om domstolsbehandling av häktningsärenden tas in i den nya tvångsmedelslagens 3 kap. I denna proposition föreslås i fråga om domstolsförfarandet en bestämmelse som hänvisar till de bestämmelser i det ovan nämnda kapitlet som kan tillämpas vid domstolsbe-

handling av ärenden som gäller hemliga metoder för inhämtande av information.

De högsta laglighetsövervakarna har i vissa fall kritiserat domstolarna med anledning av deras beslut som gällt hemliga metoder för inhämtande av information. I vissa fall har domstolarna beviljat tillstånd till sådana åtgärder trots att i yrkandet inte lagts fram konkreta fakta till stöd för brottsmisstanken eller att en del av motiveringarna bortlämnats ur yrkandet och att yrkandet innehållit tolkningsbara uttryck.

Högsta domstolens prejudikat HD 2007:7 gäller domstolsbehandlingen i ärenden av detta slag. I avgörandets motivering konstateras att domstolens uppgift är att värna om den misstänktes rättssäkerhet. Det är viktigt att domstolen när den behandlar ett yrkande utreder de faktauppgifter som brottsmisstanken påstås vara baserad på. Sålunda kan enbart den omständigheten att den tjänsteman som framställt yrkandet hänvisar till uppgifter som framkommit vid utredningen eller tjänstemannens slutsatser på basis av uppgifterna inte betraktas som en tillräcklig utredning av förutsättningarna för brottsmisstanken. Till stöd för yrkandet måste anges konkreta omständigheter som kan läggas till grund för bedömningen ”skäl att misstänka”. Domstolen måste vid behov också kräva klara motiveringar av nödvändigheten att använda tvångsmedel. Den bör framför allt beakta de fakta som brottsmisstanken mot en viss person och förutsättningarna för användning av en viss åtgärd är baserade på. På detta sätt får domstolen bättre förutsättningar att överväga om det finns förutsättningar för hemliga åtgärder som på ett kännbart sätt ingriper i den persons grundläggande rättigheter som är föremål för åtgärderna. Frågan har betydelse också med tanke på efterhandskontrollen av yrkanden och beslut.

Den gällande lagens beslutsförfarande är onödigt tungrovt i sådana fall där de misstänkta tungprepade gånger byter teleadresser eller teleterminalutrustningar. Det har konstaterats att beviljandet av nya tillstånd i sådana fall medför en hel del extra arbete både för förundersökningsmyndigheterna och för domstolarna. Av denna anledning måste ärenden som gäller nya teleadresser och teleterminalutrustningar kunna behandlas utan

att den som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, i sådana fall då det inte förflutit någon lång tid från den muntliga behandlingen av ett tillståndsärende som gällde föregående liknande åtgärd. En månad kunde vara en skälig tidsgräns i detta avseende.

I den nya regleringen av täckoperationer är det skäl att förbjuda överklagande av beslut som gäller sådana åtgärder. Domstolsbeslut om hemligt inhämtande av information vinner inte laga kraft, vilket innebär att ett nytt yrkande vid behov kan framställas. I situationer där yrkandet avslås skulle överklagandet leda till att flera människor får kännedom om avsikten att i hemlighet inhämta information, vilket i sin tur skulle öka risken för att informationshämtningen och de som deltar i den avslöjas.

Enligt polislagens 32 b § 2 mom. ska straffanstaltens direktör ges tillfälle att bli hörd när ett ärende som gäller teknisk avlyssning eller optisk observation av en person som är omhändertagen av fängsvärdsväsendet behandlas i domstol. Av ändamålsenlighets-skäl bör regleringen till denna del ändras så att en representant för anstalten ska beredas tillfälle att bli hörd om detta inte är onödigt med beaktande av att denne tidigare har blivit hörd. Med att företrädaren för anstalten tidigare har blivit hörd avses här också att företrädaren har meddelat polismyndigheten sin ståndpunkt. Denna vidarebefordrar ståndpunkten till domstolen.

Skyddande av hemligt inhämtande av information

Enligt polislagens 33 a § 1 mom. kan polisen, när det är nödvändigt för att förhindra att observation, teknisk observation, bevisprovokation genom köp, en täckoperation eller användning av informationskällor avslöjas, använda vilseledande eller förtäckta uppgifter, göra och använda vilseledande eller förtäckta registeranteckningar eller framställa och använda falska dokument. En polisenhet som har fattat beslut om att registeranteckningar ska göras eller dokument framställas ska föra en förteckning över anteckningarna och dokumenten, utöva tillsyn över användningen av dem samt se till att anteckningarna

rättas (3 mom.). Den polisenhet som har beslutat om att registeranteckningar ska göras eller dokument framställas och den polisenhet som har beslutat om användningen av registeranteckningarna eller dokumenten ska göra upp en rapport om registeranteckningarna, framställningen av dokumenten samt användningen av anteckningarna och dokumenten till inrikesministeriet, som årligen ska avge en berättelse om saken till riksdagens justitieombudsman (5 mom.).

Den paragraf i polislagen som det här är fråga om ändrades 2005. Enligt regeringens proposition med förslag till ändringen (RP 266/2004 rd) föreskrivs det i paragrafen inte om några nya befogenheter utan avsikten med bestämmelsen är endast att trygga en effektiv användning av redan existerande metoder, med beaktande av dessa metoders särskilda karaktär. Före lagändringen var det möjligt att skydda inhämtandet av information endast under täckoperationer. I sin nya utformning gör paragrafen det möjligt att flexibla och tryggare infiltrera kriminella sammanslutningar och dra sig ur sådana operationer. I samband med bevisprovokation genom köp är det inte meningen att registeranteckningar och dokument ska användas på samma sätt som i samband med täckoperationer, utan endast i sådana enskilda situationer där det är nödvändigt att skydda operationen med tanke på polismannens trygghet och för att förhindra att bevisprovokationen avslöjas.

Det är skäl att i polislagens 5 kap. ta in motsvarande bestämmelser om skyddande av hemligt inhämtande av information samt om befogenheter att fatta beslut i dessa ärenden.

Förbud mot avlyssning och observation

Enligt tvångsmedelslagens 5 kap. 10 § 1 mom. får teleavlyssning och teknisk avlyssning inte riktas mot samtal mellan en misstänkt och dennes rättegångsbiträde eller samtal mellan en misstänkt och en präst som avses i 17 kap. 23 § 2 mom. i rättegångsbalken. Teleavlyssning och teknisk avlyssning får inte heller riktas mot samtal mellan den misstänkte och personer som avses i 20 § (närstående) samt 23 § 1 mom. 3 punkten (läkare, apotekare och barnmorskor samt dessas

biträden) och 24 § 2 och 3 mom. i nämnda kapitel, om inte förundersökningen gäller ett brott för vilket straffet kan vara fängelse i sex år eller mera eller försök till eller delaktighet i ett sådant brott. Om det under avlyssningen framkommer att det är fråga om ett samtal mellan nämnda personer, ska åtgärden avbrytas och eventuella upptagningar eller anteckningar omedelbart förstöras. Enligt paragrafens 2 mom. får teknisk avlyssning och optisk övervakning inte heller riktas mot samtal mot en i 4 § 4 mom. avsedd fånge och en läkare, sjukvårdare, en psykolog eller en socialarbetare.

I polislagen 31 e § föreskrivs att vad som i 5 a kap. 10 § i tvångsmedelslagen bestäms om förbud mot att avlyssna en misstänkt gäller också annan teknisk avlyssning eller teleavlyssning som sker med stöd av polislagen än avlyssning som riktas mot den misstänkte.

Bestämmelserna om avlyssningsförbud har visat sig vara problematiska i synnerhet när det gäller samtal mellan en misstänkt och dennes rättegångsbiträde. Laglighetsövervakarna har i sina avgöranden framhållit vikten av att trygga advokatsekretessen och misstänkta personers rättigheter i samband därmed. Enligt tvångsmedelslagens 5 a kap. 10 § har ett rättegångsbiträde absolut vittnesförbud när det gäller sådant som huvudmannen har anförtrott denne för att driva sitt mål, om inte huvudmannen samtycker till att rättegångsbiträdet vittnar. Ett sådant förbud inskränker sig sålunda till endast en viss typ av ärenden som rör rättegångsbiträden. Det är skäl att denna skillnad framgår också av bestämmelserna om hemliga metoder för inhämtande av information. Skyddandet av kommunikationen mellan en misstänkt och dennes rättegångsbiträde är en omständighet som talar för att förbudet i andra än de nämnda fallen ska åsidosättas endast om åtgärden är baserad på ett brott för vilket det strängaste straffet är minst sex år fängelse.

Tvångsmedelslagens 5 a kap. 10 § gäller inte optisk observation. I vissa fall kan det dock vara möjligt att optiskt eller genom en bildupptagning ta reda på innehållet i ett meddelande t.ex. genom läppavläsning eller tolkning av teckenspråk eller genom uttydning av ett skriftligt meddelande. Eftersom

optisk observation i sådant fall kan jämföras med avlyssning är det skäl att i detta avseende komplettera lagstiftningen. Samtidigt som regleringen kompletteras är det också skäl att i stället för den gällande lagens begrepp "samtal" använda det mera omfattande begreppet "meddelande". Definitionen skulle sålunda uttryckligen omfatta också andra än muntliga meddelanden. Förbudet behöver emellertid inte utsträckas längre än till teleavlyssning, teknisk avlyssning och optisk observation, eftersom skyddet av förtroliga meddelanden gäller uttryckligen dessa metoder.

En situation som enligt den gällande lagen är oklar uppkommer då en misstänkt person och en person som avses i tvångsmedelslagens 5 a kap. 10 § misstänks för samma brott eller för ett därmed direkt anslutet brott och då för båda personernas vidkommande har fattats beslut om teleavlyssning, teknisk avlyssning eller optisk observation. För tydlighetens skull är det skäl att särskilt föreskriva att förbudet åsidosätts i ett sådant fall.

Överskottsinformation

I tvångsmedelslagens 5 a kap. 13 § 1 mom. föreskrivs om förvaring av överskottsinformation. Överskottsinformation som har erhållits genom teleavlyssning eller teknisk avlyssning och som inte har samband med ett brott eller som gäller något annat brott än det för vars utredning tillståndet till eller beslutet om teleavlyssning eller teknisk avlyssning har givits ska förstöras efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller lämnats därhän. Informationen får dock förvaras och lagras i förundersökningsmyndigheternas register som avses i lagen om polisens personregister, om den gäller ett sådant brott för vars utredning teleavlyssning eller teknisk avlyssning får användas, eller den behövs för att förhindra ett brott som avses i 15 kap. 10 § i strafflagen. Information som inte ska utplånas ska förvaras i ytterligare fem år efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller lämnats därhän. Tvångsmedelslagens 5 a kap. 13 § gäller sålunda utplåning och förvaring av överskottsinformation.

Varken i tvångsmedelslagens 5 a kap. 13 § 1 mom. eller någon annanstans i lagen föreskrivs huruvida överskottsinformation får utnyttjas och, om så är fallet, hur detta ska ske. Regeringens proposition RP 52/2002 rd med förslag till ändring av tvångsmedelslagen är positiv till utnyttjande av överskottsinformation, på basis av principen om fri bevisföring. I propositionen konstateras dessutom att domstolen i ett enskilt fall kan förbjuda användning av bevis. Enligt den juridiska litteraturen kan en domstol av vägande skäl förbjuda användning av bevis i ett enskilt fall.

Europadomstolens praxis kan anföras som motivering för friare användning av överskottsinformation i förhållande till situationer där det råder bevis- eller bevisföringsförbud. Exempelvis målet *Schenk mot Schweiz* (Europadomstolen: A-140 12.7.1988) gällde bevis som framskaffats på ett olagligt sätt. Det var fråga om ett fall där en upptagning av en teleavlyssning hade skaffats på ett olagligt sätt eftersom den inte i enlighet med den nationella rättsordningen hade skaffats på förordnande av en domare. Den klagande parten hade utnyttjat möjligheten att ifrågasätta upptagningens autenticitet och motsätta sig att den utnyttjades. Den klagande parten hade också initierat en undersökning mot en polisman som handlat lagstridigt, och partens biträde hade haft möjlighet att förhöra polismannen i fråga, som instämts som vittne i målet. Dessutom hade den klagande parten inte som vittne instämt den polisman som ansvarat för undersökningen och vars uppgift var att skaffa fram bevis. Europadomstolen beaktade också den omständigheten att det inspelade telefonsamtalet inte var det enda beviset som domen baserats på. Det förelåg inget brott mot artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen. I ett liknande mål *Parris mot Cypern* 4.7.2002 hänvisade Europadomstolen till målet *Schenk mot Schweiz* och konstaterade bl.a. att det var nödvändigt att undersöka om rättegången som helhet betraktad varit rättvis. Till denna del kunde hänvisas också till målet *Khan mot Storbritannien* 12.5.2000.

I målet *Matheron mot Frankrike* 29.3.2005 var det fråga om användning av överskottsinformation i det avseendet att till rättegångsmaterialet hade fogats ett protokoll över tele-

fonavlyssning som utförts i ett annat brottmål och att den åtalade i det senare brottmålet inte haft tillfälle att bestrida lagligheten av telefonavlyssningen. Europadomstolen hänvisade till brottsutredningens godtagbara syfte. Det måste finnas sakenliga och tillräckliga garantier mot missbruk av observationssystemet. I sådana fall ska det sålunda undersökas om den klagande parten haft tillfälle till ”effektiv övervakning” för att bestrida telefonavlyssningarna som inte var riktade mot honom, med beaktande av att han inte kunnat vara part i det mål för vilket telefonavlyssningen utförts. Europadomstolen ansåg att kassationsdomstolens rättspraxis kunde leda till att rättsskydd förvägrades personer som motsatte sig resultaten av telefonavlyssning som utförts i ett annat brottmål och som inte gällde dem. Enligt avgörandet förelåg det brott mot artikel 8 i Europeiska människorättskonventionen.

Av Europadomstolens praxis kan man dra den slutsatsen att om utnyttjandet av information som skaffats utan stöd i lag eller i strid med lag under vissa förutsättningar inte har inneburit brott mot artikel 6 i Europeiska människorättskonventionen, kan inte heller utnyttjande av information som erhållits som biprodukt till ett tvångsmedel leda till ett sådant resultat. Detta kan anföras som motivering för att överskottsinformation ska kunna utnyttjas friare jämfört med bevis som framskaffats på olagligt sätt.

Också de högsta laglighetsövervakarna har i viss utsträckning behandlat frågan om utnyttjande av överskottsinformation. I ett beslut av riksdagens biträdande justitieombudsman (dnr 2837/4/01) var det fråga om att centralkriminalpolisen med en domstols tillstånd hade använt i samband med utredningen av grovt bedrägeri erhållna teleövervakningsuppgifter gällande klaganden också för utredning av ett annat brott som klaganden misstänktes för. Detta ansågs i avgörandet inte strida mot lagen. I ett annat avgörande av riksdagens biträdande justitieombudsman (dnr 1616/4/06) var det fråga om huruvida överskottsinformation bör utplånas under en pågående rättegång. I ett mål som gällde häleribrott hade som bevismaterial använts en i samband med en annan förundersökning (tillgrepp) gjord upptagning av en teleavlyss-

ning som innehöll överskottsinformation. Uppgifter som erhållits i samband med det andra brottmålet hade enligt lagen inte fått utplånas ännu under tingsrättsbehandlingen av häleribrottet. Däremot hade förundersökningen av tillgreppsbrottet avslutats redan under hovrättsbehandlingen av häleribrottet. Eftersom upptagningen redan hade blivit en del av rättegångsmaterialet hade det med tanke på frågan om det var tillåtet att använda den senare åtminstone inte någon avgörande betydelse när polisen i enlighet med tvångsmedelslagen måste utplåna den överskottsinformation som den innehade.

Högsta domstolen har i fråga om utnyttjande av överskottsinformation som uppkommit i samband med teknisk observation i sitt prejudikat HD 2007:58 konstaterat att det inte är i lag förbjudet att använda en upptagning som innehåller sådan information som bevis vid en rättegång. Högsta domstolen konstaterade att lagen inte innehåller någon bestämmelse som hindrar att material som erhållits genom teknisk avlyssning används som bevis vid en rättegång enbart på den grunden att tingsrättens beslut om tillstånd för den tekniska avlyssningen senare överklagats och upphävts. Högsta domstolen ansåg, med beaktande också av grunden för upphävande av tillståndsbeslutet, att den på basis av tillståndet utförda tekniska avlyssningen och inhämtandet av den information som ljudupptagningen innehöll i och för sig hade skett på ett lagligt sätt. I fråga om utnyttjandet av överskottsinformationen framhålls i avgörandet att det är fråga om ett brott för vilket kan utdömas fängelse och för vars utredning ljudupptagningen i fråga har en central betydelse som bevis. Skyddandet av en brottsling hade i sak inget samband med misstanken om det grova narkotikabrott för vilket avlyssningstillståndet ursprungligen beviljats. Det är å andra sidan skäl att observera att teknisk avlyssning enligt tingsrättens tillståndsbeslut fick riktas uttryckligen mot personen i fråga medan denne vistades i en motorcykelklubbs utrymmen. Användningen av ljudupptagningen som bevis äventyrade inte i och för sig den misstänktes rätt till en rättvis rättegång, med beaktande av att han i varje fall hade möjlighet att i domstolen ifrågasätta ljudupptagningens bevisvärde samt att få

vittnen förhörda med anledning av den. Under dessa förhållanden var det enligt högsta domstolen inte motiverat att till överskottsinformation som fåtts genom teknisk avlyssning förhålla sig på ett annat sätt än till annan information som av en tillfällighet framkommit i samband med att polisen utfört laglig förundersökning. Det fanns sålunda ingen anledning att förbjuda användning av ljudupptagningen som bevis i brottmålet som gällde skyddande av en brottsling, inte heller på den grunden att ljudupptagningen innehöll sådan överskottsinformation som avses i tvångsmedelslagens 5 a kap. 13 §.

När det gäller bedömning av behovet att reglera utnyttjande av överskottsinformation måste man beakta att teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av uppgifter om basstationer och teknisk observation oundvikligen resulterar i en hel del information som inte gäller det brott som avses i beslutet om tvångsmedlet. Enligt den linje som hittills följts i Finland har överskottsinformation utnyttjats med stöd av den juridiska doktrinen och rättspraxis. Av Europadomstolens praxis kan man dock också i denna fråga dra den slutsatsen att förfarandet måste regleras tillräckligt utförligt och exakt. Av dessa skäl och eftersom det är fråga om att trygga det grundlagsenliga skyddet av konfidentiell information kan frågan om utnyttjande av överskottsinformation inte lämnas oreglerad, vilket den för närvarande är. Det är skäl att ta in bestämmelser om saken både i tvångsmedelslagens 10 kap. om hemliga tvångsmedel och i polislagens 5 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information.

I fråga om regleringen av utnyttjande av överskottsinformation är det skäl att observera att grundlagen begränsar lagstiftarens prövningsrätt. Enligt grundlagens 10 § 3 mom. kan genom lag bestämmas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång och säkerhetskontroll samt under frihetsberövande. Denna grundlagsbestämmelse innebär att regleringen av överskottsinformation utsträcks till information som fåtts genom teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av uppgifter om basstationer och teknisk observation.

Det är konsekvent att överskottsinformation enligt den föreslagna bestämmelsen får användas för förhindrande, avslöjande och utredning av brott, då informationen gäller ett brott som hade fått utredas eller förhindras genom den informationshämtning som används i det konkreta fallet. Dessutom borde möjligheten att använda informationen utsträckas till andra brott av en viss allvarlighetsgrad. Dessutom borde överskottsinformation få användas för förhindrande av brott, för inriktning av polisens verksamhet och som utredning för att stödja en persons skuldlöshet.

En särskild grupp utgörs av situationer där överskottsinformation utnyttjas i syfte att styra polisens verksamhet. Informationen används då indirekt så att den inte används som bevis eller som grund för ett tvångsmedel eller en metod för inhämtande av information utan t.ex. för att ge undersökningen en viss inriktning. Det finns fortfarande ingen anledning att ställa upp några förutsättningar för sådant utnyttjande av överskottsinformation, vilket det emellertid för tydlighetens skull är skäl att uttryckligen nämna i lagen. Detsamma gäller användning av överskottsinformation som stöd för en persons oskyldighet. Detta trots att en utredning som stöder en persons oskyldighet samtidigt kan stärka misstankarna mot en annan person.

I den gällande polislagen föreskrivs inte om överskottsinformation. Av de skäl som anförs ovan är det motiverat att i den nya polislagens kapitel om hemliga metoder för inhämtande av information föreskriva också om användning av överskottsinformation.

Meddelande om användning av hemliga metoder för inhämtande av information samt partsoffentlighet

I polislagens 33 § 1 mom. föreskrivs att en polisman som har fattat beslut om teknisk observation enligt 31 § 1 mom. eller om placering av anordning som används för teknisk observation enligt 31 § 2 mom., en polisman som med stöd av 32 b § beslutat om teleavlyssning, teleövervakning eller teknisk observation eller framställt yrkande om detta till domstol eller en polisman som med stöd av 32 c § beslutat om teleövervakning eller

teknisk observation ska efter det att den tekniska observationen, teleövervakningen eller teleavlyssningen har avslutats underrätta den person som varit föremål för åtgärden därom, om detta inte äventyrar det ändamål för vilket information inhämtas eller förundersökningen av ett brott. Meddelande behöver inte lämnas om observation eller om teknisk observation enligt 31 § 4 mom. (s.k. stormning) eller om vad en dylik åtgärd grundar sig på. (2 mom.).

Parternas rätt att bli informerade om användning av hemliga metoder för inhämtande av information är en viktig förutsättning för en rättvis rättegång. En i detta avseende fristående fråga gäller rätten att få information om en handling eller upptagning som tillkommit vid användning av en hemlig metod för inhämtande av information. I 11 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet föreskrivs om en parts rätt att ta del av en handling. Enligt paragrafens 1 mom. är utgångspunkten den att en part har rätt att hos den myndighet som behandlar eller har behandlat ett ärende ta del också av en myndighetshandling som kan eller har kunnat påverka behandlingen, även om handlingen inte är offentlig. I paragrafens 2 mom. föreskrivs om sådana fall där en part eller dennes ombud eller biträde inte har sådan rätt som avses i 1 mom. Begränsningen gäller t.ex. sådana fall då utlämnande av uppgifter ur en handling skulle strida mot ett synnerligen viktigt allmänt eller enskilt intresse och sådana fall där en handling har upprättats i samband med en förundersökning som ännu pågår, om utredningen skulle försvåras av att uppgifter lämnas ut.

Syftet med artikel 6 i Europeiska mänskorskorättskonventionen är bl.a. att skydda parterna mot hemliga rättegångar. Jämlikheten mellan parterna (equality of arms) och principen att parterna ska höras är viktiga principer när det gäller bedömningen av frågan om en rättegång som helhet betraktad ska anses vara rättvis. Principerna förutsätter att en part ska ha möjlighet att lägga fram sin sak under förhållanden som inte i sakligt hänseende försätter denne i en sämre situation än motparten. Detta innebär att parterna ska känna till och ha tillgång till bevisen och bevisföringen. Dessutom ska parterna ha möjlighet

att testa bevisföringens tillförlitlighet, förhöra motpartens vittnen och yttra sig om motpartens bevisföring. Jämlikheten innebär att parterna ska ha samma möjligheter att lägga fram relevanta bevis. Det är emellertid skäl att beakta att det vid förundersökningen och rättegången förekommer sinsemellan motstridiga målsättningar och intressen. Dessutom är det skäl att beakta att den omständigheten att någonting saknas i rättegångsmaterialet inte ännu kränker jämlikheten mellan parterna. Den situationen att en part har tillgång till eller känner till en omständighet som hemlighålls för en annan part måste bedömas på ett annat sätt.

I Europadomstolens rättspraxis finns ett antal avgöranden som gäller detta tema. I målet *Jasper mot Storbritannien* 16.2.2000 konstaterade Europadomstolen att en part inte har någon ovillkorlig rätt att få vetskap om bevis, inte ens om de har en avgörande betydelse. Konkurrerande intressen ska vägas mot den åtalades rättigheter. Sådana är enligt Europadomstolen intressen som har samband med den nationella säkerheten, vittnesskyddet och polisens hemliga undersökningsmetoder. Också den omständigheten tillmättes betydelse att i den bevisning som åklagaren åberopat under rättegången inte till någon del ingick sekretessbelagt material och sådant hade inte heller lagts fram för jurymedlemmarna under rättegången. Europadomstolen konstaterade att den kontradiktoriska principen och principen om jämlikhet mellan parterna så långt som möjligt hade beaktats under rättegången liksom även garantier som var ägnade att skydda den åtalades intressen. Det förelåg inget brott mor artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen.

I målet *Edwards och Lewis mot Storbritannien* 22.7.2003 konstaterade Europadomstolen däremot att det förelåg brott mot artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen. På grund av att material sekretessbelagts fick de åtalade inte reda på om polisen eventuellt använt brottsprovokation (fallet *Edwards*). I det material som domaren hade tillgång till fanns det en uppgift om att den klagande parten före den överklagade operationen skulle ha deltagit i förmedling av heroin, men denna uppgift avslöjades för första gången först i Europadomstolen. Också i fallet *Lewis* var

det fråga om ett påstående om att den klagande parten skulle ha provocerats att begå brott. Också i det fallet var det fråga om sekretessbelagt material men vid tidpunkten för överklagandet hade behandlingen inte ännu inletts. Europadomstolen intog samma ståndpunkt som de klagande parterna, dvs. att det i båda fallen var omöjligt att säga om brottsprovokation skett, eftersom relevant material undanhölls. Europadomstolen inriktade sig därför att på undersöka påståendena om provokation och i samband därmed undersökte den om förfarandet så långt som möjligt uppfyllde kravet på en kontradiktorisk rättegång och jämlikhet mellan parterna och huruvida det i samband med rättegången fanns garantier för att de åtalades intressen tryggades. Det föreföll i dessa fall som om det sekretessbelagda materialet hade kunnat gälla en sådan fråga som avgörs av en lagfaren domare. Klagandena hade bett domaren överväga möjligheten att särskilja detta material från bevismaterialet, eftersom polisen hade provocerat dem att begå brott. För att kunna avgöra frågan om en provokation verkligen hade ägt rum borde domaren ha undersökt i vilken omfattning polisen deltagit i brottet och hur anstiftan eller påtryckningen hade skett. Om de åtalade hade kunnat visa att polisen handlat på ett olämpligt sätt borde åtalen ha lagts ned. Klagandenas begäran hade sålunda haft en avgörande betydelse för rättegången och påståendena kunde inte i alla avseenden utredas i domstolen. Europa uppmärksammade också den omständigheten att domaren som förkastat påståendena om provokationen redan hade sett åklagarens material och att varken klaganden eller dennes biträde haft någon möjlighet att ta del av det. Det var fråga om en liknande situation också i målet *V. mot Finland* 24.4.2007.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i ett avgörande (dnr 137/2/04) på basis av sina iakttagelser i samband med en inspektion konstaterat att en undersökningsledare anhängit om att inte över huvudtaget behöva göra anmälan om användning av tvångsmedel, med endast den motiveringen att förundersökningen fortfarande pågick. Tingsrätten hade i allmänhet beviljat tillstånd till förfarandet. Biträdande justitieombudsmannen ställde också frågan om inte åtminstone tryg-

gande av liv och hälsa bör vara ett argument för att inte behöva göra anmälan. Enligt biträdande justitieombudsmannens ställningstagande är det skäl att i lagen beakta också sådana situationer där utredningen har avbrutits.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har dessutom i ett annat avgörande (dnr 571/2/08) fäst särskild uppmärksamhet vid underrättandet om att täckoperation eller bevisprovokation genom köp använts, med tanke på de krav som den åtalades rättigheter och särskilt tryggheten av en rättvis rättegång ställer.

Tvångsmedelslagens bestämmelser om möjligheten att inte göra anmälan är utformade på ett annat sätt än polislagens motsvarande bestämmelser. Enligt tvångsmedelslagen ska en domstol besluta om att skjuta upp meddelandet och om att inte meddela, medan sådana beslut enligt polislagen i flera fall ska fattas av polisen, också då en domstol har beslutat om informationshämtning. När det gäller tvångsmedelslagen är det skäl att låta domstolen avgöra saken eftersom parternas rättigheter och behov av information bäst kan bedömas på detta sätt.

Enligt den föreslagna lagen ska det vara möjligt att inte över huvud taget röja hemligt inhämtande av information i sådana fall då det är nödvändigt för att trygga inhämtandet av information, trygga statens säkerhet samt skydda liv och hälsa. När det gäller skyddandet av liv och hälsa har det i praktiken visat sig att de som varit föremål för informationshämtning noga försöker ta reda på inblandade personers roller och verkliga identitet efter att förundersökningsmyndighetens åtgärder mot dem har avslöjats. Detta möjliggör i sin tur hämndåtgärder. Om man i samma ärende har anlitat en informationskälla och en person under täckmantel räcker det att redan en av dessa avslöjas för att båda personernas och deras närståendes liv och hälsa ska vara i fara. I enlighet med Europadomstolens praxis ska frågor som gäller uppskjutande och förvägrande av information emellertid prövas utifrån kravet på en rättvis rättegång. Det tillmäts då betydelse att en part har rätt att vederbörligen försvara sig och att över huvud taget bevaka sin rätt vid rättegången.

Det är skäl att i lagen också ta in en bestämmelse om under vilka förutsättningar partsoffentligheten kan begränsas i samband med hemligt inhämtande av information. Detta gäller inhämtande av information ur dokument och upptagningar som gäller användning av tvångsmedel. I detta avseende är samma synpunkter relevanta som när det gäller själva meddelandet om användning av tvångsmedel.

Övervakning av hemligt inhämtande av information

Enligt 5 a kap. 15 § i den gällande tvångsmedelslagen utövar Polisstyrelsen tillsyn över de åtgärder som avses i detta kapitel. Inrikesministeriet ska årligen avge en berättelse till riksdagens justitieombudsman om användningen av teleavlyssning och teleövervakning samt teknisk avlyssning. Samtidigt ska också lämnas en redogörelse om användningen av teknisk observation i straffanstalterna. Enligt polislagens 32 a § ska den polisenhet som har beslutat om en täckoperation eller bevisprovokation genom köp ge en rapport om verksamheten till inrikesministeriet, som årligen avger en berättelse om användningen av täckoperationer och bevisprovokation genom köp till riksdagens justitieombudsman.

Det är skäl att komplettera inrikesministeriets rapportering till riksdagens justitieombudsman så att den täcker de viktigaste tvångsmedlen och metoderna för inhämtande av information. När det gäller tillsynen över hemligt inhämtande av information torde det inte vara nödvändigt med nya arrangemang eller strukturer för tillsynen, utan det är snarare skäl att effektivisera tillsynsnätverket och tillsynsmetoderna.

Genom organisationsreformen 1.1.2010 överfördes inrikesministeriets tillsynsskyldighet på Polisstyrelsen. Inrikesministeriet ska emellertid fortsättningsvis avge berättelser till riksdagens justitieombudsman om polisen och gränsbevakningsväsendet. Tullstyrelsen och försvarsministeriet avger självständiga berättelser. Dessutom har enhetscheferna vid de nämnda förundersökningsmyndigheterna enligt lagen ålagts tillsynsskyldighet.

Den interna kontrollen omfattar för närvarande alla åtgärder som avses i tvångsmedelslagens 5 a kap. medan skyldigheten att avge berättelse gäller endast en del av dessa tvångsmedel. Inrikesministeriet rapporterar om dessa tvångsmedel i en något större utsträckning än lagen förutsätter. Det är skäl att genom förordning närmare föreskrivna om myndighetsenheternas rapporteringsskyldighet. I fråga om de konkreta metoderna ska rapporteringsskyldigheten gälla alla hemliga metoder för inhämtande av information och alla hemliga tvångsmedel, både med avseende på användning och övervakning.

Lagstiftningen om gränsbevakningsväsendet, tullagen och lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten

Det råder ett fast samband mellan å ena sidan polislagen och å andra sidan lagstiftningen om gränsbevaknings-, tull- och militärmyndigheterna. I gränsbevakningslagen, lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet, lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning, tullagen och i lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten hänvisas på många ställen till den gällande polislagen. I de nämnda lagarna föreskrivs också utan hänvisningar om motsvarande befogenheter som polisen har enligt polislagen och kommer att få enligt den nya tvångsmedelslagen.

Det är inte ändamålsenligt att i detta sammanhang närmare gå in på behoven att göra ändringar i bestämmelserna om gränsbevaknings-, tull- och militärmyndigheternas befogenheter och lägga fram förslag till ändringar. Ändringsbehoven beror framför allt på att det föreslås nya hemliga metoder för inhämtande av information samt på att bestämmelserna om och gränsdragningen mellan flera redan existerande metoder förändras.

Det är skäl att också beakta den omständigheten att det pågår separata projekt för att se över befogenheterna. Som exempel kan nämnas de projekt som syftar till revidering av tullagstiftningen och lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten. Det finns sålunda ingen anledning att i denna

proposition ta in andra än s.k. tekniska ändringar.

Utgångspunkten för förslaget till ny polislag (5 kap. 1 § 4 mom.) är att gränsbevaknings-, tull- och militärmyndigheternas befogenheter när det gäller de nya hemliga metoderna för inhämtande av information inte ska omfatta styrd användning av informationskällor. Också till denna del är det emellertid skäl att ytterligare utreda saken. Det är i sista hand fråga om vilka utredningar som kan läggas fram om behoven att använda de olika metoderna.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Målsättning

Revideringen av polislagen ingår i ett paket tillsammans med förundersökningslagen och tvångsmedelslagen. Avsikten med projektet är att uppdatera och komplettera polislagens bestämmelser så att de blir entydigare samt att utveckla dem i konsekvens med de ändringar som skett i lagstiftningen. Till revideringsbehovet ansluter sig också ett antal lagstiftningstekniska frågor. Skrivningen av bestämmelserna förenklas och moderniseras. Viktiga målsättningar är att understryka de grundläggande och mänskliga rättigheterna, att på ett heltäckande och tydligt sätt reglera myndighetsbefogenheterna med beaktande av kraven på en effektiv brottsbekämpning samt att precisera lagstiftningen i sakligt och språkligt hänseende.

En gemensam målsättning för revideringen av polislagen och tvångsmedelslagen, som föreslås bli reviderad i en proposition som har samband med denna proposition, är att så långt som möjligt förenhetliga och samordna regleringen av hemliga tvångsmedel respektive polisens metoder för inhämtande av information som det föreskrivs om i polislagen.

Beredningen av propositionen har särskilt inriktats på eliminering av de tillämpnings- och tolkningsproblem som de högsta laglig-

hetsövervakarna påtalat i den nuvarande lagstiftningen.

De kompletteringar, preciseringar och ändringar som krävs i de tre centrala lagarna är så pass omfattande att det är skäl att stifta nya lagar.

3.2 De viktigaste förslagen

Polislagen

Allmänna bestämmelser

I den nya polislagens 1 kap. ingår allmänna bestämmelser. Kapitlets principbestämmelser kompletteras och preciseras. I kapitlets nya bestämmelser föreskrivs om respekten för de grundläggande och mänskliga rättigheterna och om principen om ändamålsbundenhet. I kapitlets 8 § föreskrivs om en polismans skyldighet att ange sin ställning och om skyldigheten att se till att en polisman som har utfört ett tjänsteuppdrag vid behov kan identifieras. Den gällande polislagens 7-9 e § där det föreskrivs om polismäns ställning och skyldigheter föreslås bli flyttade till polisförvaltningslagen. Också den gällande polislagens 42 § (komplettering av polispersonalen) föreslås bli flyttad till nämnda lag.

Allmänna befogenheter

I den nya polislagens 2 kap. föreskrivs om polismäns allmänna befogenheter. Kapitlets bestämmelser motsvarar i stor utsträckning den gällande lagens 2 kap.

Bestämmelserna i den gällande lagens 15 och 16 § sammanslås i den föreslagna lagens 6 § om tillträde och genomsökning i färd- och skadesituationer. Paragrafen gäller förutsättningarna för genomsökning, utrymmen och andra platser som omfattas av hemfrid eller offentlig frid samt utrymmen och andra platser som allmänheten inte har tillträde till och fordon, tröskeln för utförande av åtgärder ("om det finns grundad anledning att befara") och beslutsnivån (en polisman som hör till befälet ska fatta beslut i sådana fall då föremålet är ett utrymme som används för stadigvarande boende och då det inte är fråga om en brådskande situation).

I lagförslaget 9 § om skingrande av folksamling föreslås en sådan komplettering att en polisman ska ha rätt att befalla en folksamling att skingra sig eller flytta på sig om personer i folksamlingen uppträder hotfullt eller annars på ett sådant sätt att det är sannolikt att de kommer att göra sig skyldiga till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott. Å andra sidan ska polisen om möjligt avgränsa sina åtgärder till att gälla personer som genom sitt uppträdande orsakar behovet att skingra folksamlingen eller be dem flytta på sig.

Enligt lagförslaget 10 § 3 mom. om skydd mot brott och störande beteende kan en polisman skydda personer och bevaka platser för att förhindra eller avbryta vissa typer av brott. Också i detta fall är det fråga om brott mot liv, hälsa, frihet, hemfrid eller egendom.

I lagförslaget 12 § om säkerhetsvisitation görs en sådan ändring att paragrafen stämmer överens med vad som i tvångsmedelslagens 8 kap. 29 § 1 punkten föreskrivs om kroppsvisitation. En polisman kan i samband med ett tjänsteuppdrag visitera en person för att hitta föremål eller ämnen, om detta är nödvändigt för att trygga polismannens arbetssäkerhet och fullgörandet av tjänsteuppdrag. Enligt paragrafen får säkerhetsvisitation utföras också i inkvarteringslokaler eller i dessas omedelbara närhet. Polisen får vidare kroppsvisitera personer som avlägsnar sig från en tillställning eller plats som avses i 3 mom., om det där eller i inkvarteringslokaler har förekommit ordningsstörningar eller om det annars har framkommit något särskilt skäl att visitera dem. I 3 mom. föreskrivs vidare att personer får kroppsvisiteras på det sätt och i den omfattning som situationen kräver. Vid säkerhetsvisitation ska den visiterade fråntas farliga föremål och ämnen som det enligt lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av lag är förbjudet att inneha. Till polislagen fogas också en helt ny 13 § där det föreskrivs hur säkerhetsvisitation ska utföras.

I 17 § om användning av maktmedel föreskrivs om en polismans rätt till nödvärn enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 4 § i strafflagen. I en sådan situation handlar polismannen under tjänsteansvar. Vid bedömningen av om nödvärn kan försvaras ska de krav be-

aktas som kan ställas på polismannen med beaktande av dennes utbildning av erfarenhet. I kapitlets 18—20 § föreslås bestämmelser om beredskap för och varning om användning av maktmedel samt om användning av skjutvapen och fängsel. Dessa bestämmelser är i stor utsträckning baserade på 3 och 4 § i inrikesministeriets förordning om användning av maktmedel.

Säkerhetskontroller i polisens lokaler

I den nya polislagens 3 kap. föreskrivs om säkerhetskontroller i polisens lokaler på motsvarande sätt som i den gällande lagens 22 b—22 e §.

Teknisk övervakning och rätt att få information

I lagförslagets 4 kap. föreslås motsvarande bestämmelser om teknisk övervakning som i den gällande polislagens 28 § 1 mom. 1 punkten och 29 §. Också polisens rätt att för utförande av tjänsteuppdrag få information av myndigheter samt av privata sammanslutningar och personer (4 kap. 2 och 3 §) föreslås bli reglerad på motsvarande sätt som i den nuvarande polislagens 35 och 36 §.

Hemliga metoder för inhämtande av information

I lagförslagets 5 kap. föreslås bestämmelser om hemligt inhämtande av information. Kapitlet är baserat på den föreslagna tvångsmedslagens 10 kap. som det i bestämmelserna delvis hänvisas till. I kapitlet föreskrivs om användning av hemliga metoder för inhämtande av information i syfte att förhindra och avslöja brott, i vissa fall också för avvärjande av faror som närmare preciseras i bestämmelserna.

I kapitlets 1 § 2 och 3 mom. definieras vad som avses med förhindrande och avslöjande av brott. De i kapitlet föreskrivna metoderna får användas för avslöjande av brott endast om avsikten är att avslöja ett i 3 § avsett landsförräderibrott som kriminaliserats i strafflagens 12 kap. eller ett sådant brott i terroristiskt syfte som avses i strafflagens 34 a kap. Dessa är samma brott som i enlighet

med 5 § kan förhindras genom beviljande av teleavlyssningstillstånd.

I kapitlets 4 § föreskrivs om fortsatt hemligt inhämtande av information för utredning av brott om det under informationshämtning som inletts för att förhindra eller avslöja brott framgår att det finns anledning att misstänka att ett brott som varit föremål för informationshämtning har begåtts.

Flera preciseringar föreslås när det gäller definitionerna av hemliga metoder för inhämtande av information. De behandlas närmare i motiveringen till respektive paragrafer. Flera ändringar föreslås också i bestämmelserna om vilka metoder som kan användas för att förhindra eller avslöja vissa typer av brott. I fråga om varje metod för inhämtande av information föreskrivs i respektive paragrafer om förutsättningarna och beslutsbefogenheterna.

Förutsättningarna för teleavlyssning föreslås i viss mån bli så utvidgade att avlyssning ska tillåtas dels för förhindrande eller avslöjande av brott som begås i terroristiskt syfte och dels också för att förhindra eller avslöja allvarliga brott mot staten.

Bestämmelserna om teleövervakning föreslås bli så kompletterade att polisen kan ges tillstånd att tillfälligt förhindra användning av teleadresser eller teleterminalutrustningar inom ett visst område om detta är nödvändigt för att avvärja en allvarlig fara som hotar liv eller hälsa (8 § 4 mom.). Polisen kan också beviljas tillstånd att för utredning av dödsorsak utföra teleövervakning av en teleadress eller teleterminalutrustning som en avliden haft i sin besittning (8 § 5 mom.). Vidare föreslås att bestämmelserna om teleövervakning med samtycke av den som innehar teleadress eller teleterminalutrustning preciseras (9 §).

I polislagens 5 kap. 13 § föreslås en grundläggande bestämmelse om observation, som det föreskrivs om redan i den nuvarande polislagen. Avsikten är inte att ändra definitionen av begreppet observation. I paragrafen föreskrivs uttryckligen om systematisk observation (13 § 2 mom.).

Teknisk observation indelas liksom för närvarande i teknisk avlyssning, optisk observation och teknisk spårning (17—22 §). Dessa metoder för inhämtande av informa-

tion föreslås bli innehållsmässigt preciserade, men förutsättningarna bibehålls huvudsakligen oförändrade. I polislagen föreslås inte någon sådan bestämmelse om bostadsavlyssning som föreslås i tvångsmedelslagen. I lagförslagets 21 § föreskrivs om teknisk spårning av föremål, ämnen eller egendom och i 21 § 3 mom. föreskrivs uttryckligen om teknisk spårning av hur en person förflyttar sig. I 23 § föreslås en bestämmelse om teknisk observation av utrustning. Enligt bestämmelsen jämföras förutsättningarna för denna form av observation med förutsättningarna för teknisk avlyssning.

I lagförslaget ingår mera detaljerade bestämmelser än i gällande lag om täckoperationer (28—34 §) och om bevisprovokation genom köp (35—38 §). Avsikten är att koppla också domstolen till beslutsfattandet när det gäller täckoperationer (33 §). Förutsättningarna för ”förtäckt inhämtande av information” som sker under endast kortvarig interaktion är lindrigare (15 och 16 §). I polislagens 5 kap. föreslås också bestämmelser om kontrollerade leveranser (43 och 44 §). De polismän som definieras i 16 § har beslutsbefogenheter när det gäller sådana leveranser. I kapitlet föreslås också bestämmelser om användning av informationskällor (40—42 §) som det föreskrivs om i den gällande polislagens 36 a §.

Vidare föreslås i polislagens 5 kap. bestämmelser om förfarandet vid domstolsbehandling av tillståndsärenden som gäller hemliga metoder för inhämtande av information, om skyddande av hemligt inhämtande av information, om förbud mot avlyssning och observation, om användning och förvaring av överskottsinformation, om underrättelse om hemligt inhämtande av information, om begränsning av offentlighet i vissa fall samt om tillsyn över hemligt inhämtande av information.

Lagförslaget innehåller också bestämmelser om nya metoder för inhämtande av information, dvs. förtäckt inhämtande av information, teknisk observation av utrustning, inhämtande av identifieringsuppgifter om teleadresser och teleterminalutrustning, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser.

Polisundersökning

De i lagförslagets 6 kap. föreslagna bestämmelserna om polisundersökning motsvarar i stor utsträckning 4 kap. i den gällande lagen. Enligt det nya kapitlets 1 § 1 mom. avses med polisundersökning annan undersökning som polisen ålagts genom lag än förundersökning med anledning av brott. Av kravet att polisen ska ha ålagts undersökningen genom lag följer att i momentet konstateras att polisen såsom för närvarande föreskrivs i polisförordningens 14 § 1 mom. är skyldig att göra polisundersökning för att hitta en försvunnen person. Om en undersökningsledare har utsetts för polisundersökningen ska denne besluta om hämtning (3 § 2 mom.).

Tystnadsplikt och tystnadsrätt

I lagförslagets 7 kap. föreskrivs om polisanställdas tystnadsplikt och tystnadsrätt.

I kapitlets 1 § 1 mom. föreskrivs att personer som hör till polisens personal inte får lämna ut uppgifter som avslöjar identiteten hos en person som har lämnat information konfidentiellt eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation, om utlämnandet av informationen kan äventyra den persons säkerhet som gett uppgifterna eller i en täckoperation, eller en närstående persons säkerhet. Tystnadsplikten gäller också om utlämnandet av uppgifterna om identiteten kan äventyra pågående eller framtida inhämtande av information. I lagförslagets 4 § som i övrigt motsvarar den gällande lagens 44 § 3 mom. konstateras att en domstol kan bestämma att information ska lämnas ut om en parts rätt att försvara sig på behörigt sätt eller på annat sätt bevaka sin rätt under rättegången annars kränks.

I den nya polislagen föreslås en bestämmelse om utlämnande av information som inte fanns i den gällande lagen. Enligt lagförslagets 5 § 1 mom. är de som hör till polisens personal trots sin tystnadsplikt eller tystnadsrätt skyldiga att lämna ut information som är nödvändig för bedömning av förutsättningarna för att inleda förundersökning, när det finns grundad anledning att anta att den som

konfidentiellt lämnat uppgifter i sin egenskap av uppgiftslämnare eller den som deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation i detta uppdrag har gjort sig skyldig till brott. Om en person som hör till polisens personal vägrar lämna ut information kan en domstol på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman eller på yrkande av målsäganden för att säkerställa dennes åtalsrätt, på basis av prövning som beaktar olika synpunkter bestämma att informationen ska avslöjas.

Bestämmelsen om tystnadsrätt i lagförslaget 3 § 1 mom. motsvarar till sitt innehåll 44 § 1 mom. i den nuvarande lagen.

Skadestånd och arvoden

I den nya polislagens 8 kap. föreskrivs om skadestånd och arvoden på motsvarande sätt som i den nuvarande polislagen och polisförordningen i fråga om ersättningsskyldighet och utredning av skador.

I kapitlets 1 § föreslås en bestämmelse enligt vilken person- och egendomsskador som orsakats utomstående genom tvångsåtgärder som polisen vidtagit ska ersättas av statens medel. Enligt paragrafens 2 mom. inskränker kapitlets bestämmelser inte den skadelidandes rätt till ersättning med stöd av skadeståndslagen eller någon annan lag.

Kapitlets 4 § motsvarar med vissa preciseringar den gällande lagens 47 § om ersättningar till personer som deltagit i hjälpverksamhet för egendomsskador och om arvoden för den tid som de har använt för arbetet. Till en person som deltagit i polisens hjälpverksamhet och drabbats av ett olycksfall ska betalas ersättning av statens medel enligt samma grunder som för olycksfall i arbete. I kapitlets 6 § föreskrivs om skadeutredning på ett sätt som i stor utsträckning motsvarar 49 § i den nuvarande lagen och 14 § 3 mom. i polisförordningen.

Enligt kapitlets 7 § ska beslut om ersättning för skador och om betalning av arvode fattas av den polisenhet inom vars område åtgärderna eller hjälpverksamheten eller huvuddelen av dessa har utförts eller för vars

räkning åtgärderna har vidtagits. När det är fråga om ersättning som ska betalas av statens medel för ett olycksfall som drabbat en person som deltagit i hjälparbete ska ärendet behandlas av Statskontoret.

Särskilda bestämmelser

I den föreslagna polislagens 9 kap. ingår bestämmelser som till sitt innehåll motsvarar 5 kap. i den nuvarande lagen. Flera av dessa bestämmelser gäller relativt viktiga frågor, t.ex. handräckning av polisen och handräckning till polisen (föreslagna 1 och 2 §), allmän biståndsskyldighet för att leta efter, rätta och hjälpa försvunna personer samt för att avvärja betydande egendomsskador eller miljöolägenheter, frivilligverksamhet, tvångsutförande, vissa straffbestämmelser, begränsningar i rätten att färdas och vistas i ett område samt internationellt samarbete (3—9 §). I slutet av kapitlet föreskrivs i 10 § om bemyndigande att utfärda förordning. Enligt detta kan liksom för närvarande genom förordning av statsrådet eller inrikesministeriet utfärdas närmare bestämmelser om vissa saker.

4 Propositionens konsekvenser

4.1 Konsekvenser för den offentliga ekonomin

Denna proposition med förslag till revidering av polislagen och vissa lagar i samband med den får inga betydande ekonomiska konsekvenser för myndighetsorganisationerna. Inga nya myndigheter föreslås bli inrättade.

Uppdateringen av myndigheternas datastem och manuella blanketter får statsekonomiska konsekvenser.

I den nya polislagens 2 kap. 10 § 3 mom. föreskrivs om polismäns möjligheter att skydda personer och bevaka platser för att förhindra eller avbryta brott. En person kan skyddas t.ex. genom att denne placeras på en viss plats som reserverats för skyddsåtgärder. Det finns inga statistiska uppgifter om antalet fall av detta slag och om kostnaderna för dem. På årsnivå kan det vara fråga om högst några tiotal tusen euro.

4.2 Konsekvenser för myndigheterna

Propositionen får inga betydande konsekvenser för relationerna mellan myndigheterna. Detta gäller både uppgifter som de sköter sinsemellan och deras behörighetsförhållanden.

Den föreslagna polislagens 5 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information föranleder vissa ändringar i förhållandena mellan myndigheterna, på samma sätt som den föreslagna tvångsmedelslagens motsvarande 10 kap. om hemliga tvångsmedel. Som exempel kan nämnas att domstolen enligt förslaget deltar i beslutsfattandet om användning av täckoperationer. Domstolarna får ökade befogenheter också när det gäller avgöranden om vissa andra åtgärder.

Vad beträffar myndigheternas uppgifter och förfaranden kommer deras befogenheter att omfatta nya typer av ärenden. Närmast är det emellertid endast fråga om en noggrannare och mera heltäckande definition av uppgifterna och befogenheterna. Avsikten med procedurbestämmelserna är att främja rättssäkerheten samt respekten för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Uppgifterna, befogenheterna och förfarandena kan inte alltid tydligt särskiljas från varandra.

De förslag som ingår i propositionen kan antas få konsekvenser för myndigheternas, i synnerhet för polismyndighetens arbetsmängder. Dessa konsekvenser och framför allt frågan om i vilken utsträckning myndigheterna kan sköta uppgifterna med sina nuvarande resurser är emellertid svåra att bedöma. Personalresurserna har en avgörande betydelse för hur effektivt de uppgifter som följer av de föreslagna lagarna kan skötas.

Propositionens lagförslag medför behov att uppdatera myndigheternas datasystem. Om de ändringar som propositionen föranleder genomförs som en del av informationssystemet för polisärenden (VITJA-projektet) får denna proposition inga betydande ekonomiska verkningar till följd av att datasystemen uppdateras. Det är i varje fall inte ännu möjligt att bedöma de ekonomiska verkningarna av uppdateringarna.

Med beaktande av den reform som det här är fråga om är det uppenbart att de tjänste-

män som tillämpar lagstiftningen om förundersökning, tvångsmedel och polisens verksamhet är i behov av utbildning för hela personalen i samband med att den nya lagstiftningen införs. Det blir nödvändigt att ordna också utbildning om datasystemen på grund av att totalrevideringen av lagarna kräver omfattande uppdateringar av systemen.

4.3 Könsrelaterade konsekvenser

Den lagstiftning som föreslås i denna proposition gäller å ena sidan framför allt upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, oftast på så sätt att polisen konkret ingriper då en person uppträder störande eller hotfullt genom att gripa och säkerhetsvisitera personen och ta denne i förvar. Å andra sidan använder polisen åtgärder som till sin typ är tvångsmedel eller hemligt inhämtande av information i syfte att förhindra brott eller avvärja fara som orsakas av ett överhängande eller pågående brott. De bestämmelser om polisundersökning som föreslås i 6 kap. påminner för sin del om förundersökning av brott också i det avseendet att en privatperson är skyldig att på kallelse av polisen infinna sig till polisundersökning och bli förhörd.

I fråga om de polisåtgärder som nämns i föregående stycke kan det konstateras att användning av polisåtgärder mot personer som orsakar störning, uppträder hotfullt eller planerar eller begår brott (t.ex. avlägsnande av en person från en plats, gripande eller hämtning samt skyldigheten att infinna sig till polisundersökning) avgörs på basis av andra omständigheter än vederbörandes kön. Utifrån dessa premisser finns det begränsade möjligheter att med den lagstiftning som kommer i fråga främja t.ex. jämställdheten mellan könen. Exempelvis i situationer där polisen larmas till hem där någon uppträder störande, kränkande eller hotfullt vidtas polisåtgärder i syfte att värna om en skyddsbehövande persons, ofta en närståendes eller grannes rättigheter och trygghet. Den skyddsbehövande är i praktiken ofta en kvinna, men polisen måste ingripa oberoende av

den störande personens och den utsatta personens kön.

Den nya lagstiftningen är genomgående skriven på ett könsneutralt sätt. I detta sammanhang liksom över huvud taget när det gäller utveckling av lagstiftning kan det i och för sig konstateras att könsrelaterade synpunkter inte nödvändigtvis behöver beaktas i paragraferna. Tolkningsanvisningar kan vid behov ges i detaljmotiveringen. I motiveringen till den nuvarande polislagens paragrafer ingår inte många tolkningsanvisningar av det slag som avses här.

I förundersöknings- och tvångsmedelskommissionens betänkande som ligger till grund för denna proposition refereras vissa könsrelaterade och statistiska aspekter på behandlingen av brottmål. Eftersom de polisåtgärder som regleras i polislagen oftast syftar till förhindrande eller avbrytande av brott gäller de aspekterna också i dessa avseenden.

I den föreslagna polislagens 1 kap. 6 § 1 mom. om utförande av uppgifter och viktighetsordning föreskrivs om polisens skyldighet att främja likabehandling. Enligt motiveringen till paragrafen får ingen utan godtagbar grund särbehandlas t.ex. på grund av kön.

Enligt polislagens 2 kap. 10 § 3 mom. kan en polisman skydda en person eller bevaka en plats för att förhindra eller avbryta brott som avses i 1 mom. Trots att polisen redan nu anses ha sådana befogenheter är det skäl att för tydlighetens skull understryka detta i lagen. Det kan t.ex. vara fråga om att förhindra våldshandlingar i samband med äktenskapsgräl.

Enligt den föreslagna polislagens 2 kap. 13 § 2 mom. ska vid säkerhetsvisitation iakttas den diskretion som förhållandena kräver. Vid tillämpning av bestämmelsen är det skäl att beakta samma synpunkter som vid kroppsvisitation enligt tvångsmedelslagen. Enligt den i en proposition som har samband med denna proposition föreslagna förundersökningslagens 8 kap. 32 § 3 mom. får kroppsvisitation inte förrättas av en person av motsatt kön som inte är yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården, om den visiterades kropp berörs manuellt eller det görs ingrepp i dennes kroppsliga integritet på något annat motsvarande sätt.

I den föreslagna polislagens 3 kap. 2 § 2 mom. föreskrivs att en säkerhetskontrollör som i polisens lokaler kroppsvisiterar en person i samband med säkerhetskontroll ska vara av samma kön som den kroppsvisiterade.

4.4 Andra samhällseliga konsekvenser

Propositionens förslag främjar rättssäkerheten samt de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Polisens befogenhetsutövning innebär ingrepp i rättsliga intressen som skyddas i grundlagen och i internationella konventioner om de mänskliga rättigheterna. Detta gäller i synnerhet rätten till liv, personlig frihet och integritet (grundlagens 7 §), skyddet för privatliv, hemfrid och förtroliga meddelanden (10 §) samt egendomsskydd (15 §). I all myndighetsverksamhet ska beaktas jämlikhetsprincipen och diskrimineringsförbudet (6 §). Enligt grundlagens 21 § ska också rättssäkerhetsfrågor uppmärksammas. Frågor i anslutning till de grundläggande och mänskliga rättigheterna behandlas förutom i detta avsnitt också nedan i avsnittet om förhållandet till grundlagen och lagstiftningsordningen.

De i lagstiftningen inskrivna principerna spelar en viktig roll när det gäller förverkligandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. I den föreslagna polislagens 1 kap. ingår noggrannare och mera heltäckande bestämmelser än i den gällande lagen om de principer som styr polisverksamheten. Enligt kapitlets 2 § ska polisen respektera de grundläggande och mänskliga rättigheterna och när den utövar sina befogenheter välja det motiverbara alternativ som bäst tillgodoser dessa rättigheter. Utöver de nya principerna skyddas de grundläggande och mänskliga rättigheterna redan av den nuvarande lagstiftningens principer och av de principer som föreslås bli överförda till de nya lagarna (t.ex. proportionalitetsprincipen och principen om minsta olägenhet). Detsamma gäller bestämmelsen i kapitlets 6 § 1 mom. där det föreskrivs att polisen i sin verksamhet ska vara saklig och opartisk samt främja likabehandling och försonlighet.

En omständighet som understryker respekten för de grundläggande och mänskliga rät-

tigheterna är också att den föreslagna lagen innehåller noggrannare bestämmelser än den nuvarande om utövandet av myndighetsbefogenheter. I samma riktning inverkar den omständigheten att flera förordningsbestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter lyfts upp till lagnivå.

Brottsbekämpningen och säkerheten främjas genom att polisen och övriga säkerhetsmyndigheter effektivt kan förhindra och avslöja brott. Samma effekt uppnås genom de befogenheter som gör det möjligt att förhindra störande och skadligt uppträdande eller ingripa redan medan det pågår. Förslagen som innebär precisering och komplettering av myndigheternas befogenheter i vissa avseenden kommer sannolikt att främja brottsbekämpningen och säkerheten, dock med beaktande av de krav som rättssäkerheten och skyddet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna ställer.

5 Beredningen av propositionen

I den allmänna motiveringens inledande avsnitt har redan nämnts den utredning som juris licentiat, vicehäradshövding Klaus Helminen år 2006 gjorde på uppdrag av inrikesministeriet.

Justitieministeriet och inrikesministeriet tillsatte den 12 mars 2007 förundersöknings- och tvångsmedelskommissionen för beredning av ett förslag till revidering av förundersökningslagen, tvångsmedelslagen och polislagen. Kommissionen överlämnade sitt betänkande den 20 maj 2009 (justitieministeriets kommittébetänkande 2009:2), inklusive sju avvikande åsikter eller yttranden.

Förundersöknings- och tvångsmedelskommissionens betänkande sändes ut på en omfattande remissomgång som resulterade i 57 yttranden. Dessa har publicerats i sammandrag (inrikesministeriets publikation 34/2009). Yttrandena är överlag positiva till totalrevideringen av de tre lagarna. I många yttranden framställs emellertid anmärkningar i fråga om flera detaljer i lagförslagen. Remissinstansernas synpunkter framgår av sammandraget.

Efter remissomgången tillsatte justitieministeriet och inrikesministeriet den 30 september 2009 en styrgrupp som gavs i uppdrag att

på basis av förundersöknings- och tvångsmedelskommissionens betänkande och de avvikande åsikterna samt yttrandena om betänkandet sammanställa förslagen till en proposition.

För den fortsatta beredningen av polislagstiftningen tillsatte inrikesministeriet 12.10.2009 ett beredningsprojekt. I den fortsatta beredningen har också deltagit företrädare för försvarsministeriet och finansministeriet när det gällt frågor som hänför sig till dessa ministeriers sakområden. Från inrikesministeriet har i beredningen deltagit en företrädare för staben för gränsbevakningsväsendet när det gällt ändringarna i gränsbevakningslagstiftningen.

I propositionen har inte tagits med vissa av förundersöknings- och tvångsmedelskommissionens förslag som resulterat i övervägande negativ respons. Detta gäller t.ex. förslaget att källskyddet vid förundersökning skulle ha kunnat brytas under vissa snäva förutsättningar, om den som ursprungligen gett informationen sannolikt gjort sig skyldig till sekretessbrott. I den nya polislagen föreslås inte heller sådana på strikt ansvar baserade skadeståndsbestämmelser som kommissionen avsåg i sitt betänkande. Avsikten är att lagstiftningen om offentliga samfunds skadeståndsansvar ska revideras under de närmaste åren. I samband därmed är det ändamålsenligt att också granska ersättningsfrågor som har samband med befogenhetsutövning i enlighet med polislagen.

6 Andra omständigheter som inverkat på propositionen

Till riksdagen avläts separat en proposition med förslag till ny förundersökningslag och ny tvångsmedelslag samt till ändring av lagar i samband med dem. Den nämnda propositionen och denna proposition är skrivna på ett sådant sätt att de och deras lagförslag i princip kan behandlas och sättas i kraft oberoende av varandra. I fråga om riksdagsbehandlingen av lagförslagen är det emellertid skäl att observera det nära sambandet mellan den föreslagna tvångsmedelslagens 10 kap. om hemliga tvångsmedel och den föreslagna polislagens 5 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information. Den föreslagna

polislagens 6 kap. om polisundersökning tangerar vissa bestämmelser i förundersökningslagen. Bestämmelserna i polislagens 2 kap. om allmänna befogenheter, t.ex. när det gäller gripande och genomsökning, måste för sin del granskas med beaktande av motsvarande bestämmelser i den föreslagna tvångsmedelslagen.

Till riksdagen har avlåtits en proposition med förslag till lag om ändring av lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (/). I 11 § i propositionens lagförslag föreskrivs om överskottsinformation som fått genom hemliga metoder för inhämtande av information. Regleringen av överskottsinformation ska genomföras i enlighet med denna proposition och i enlighet med tvångsmedelslagen som föreslås i en proposition som har samband med denna proposition.

Till riksdagen har också avlåtits regeringens proposition med förslag till lag om ändring av skjutvapenlagen och av vissa andra lagar som har samband med den, till godkännande av tilläggsprotokollet mot olaglig tillverkning av och handel med skjutvapen, deras delar och komponenter och ammunition till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet, samt till lag om sättande i kraft av de bestämmelser i tilläggsprotokollet som hör till

området för lagstiftningen (RP 106/2009 rd). Den gällande polislagens 35 § och 36 § 3 mom. om rätt att få uppgifter föreslås bli ändrade i ett av de lagförslag som ingår propositionen. Motsvarande bestämmelser (4 kap. 2 och 3 §) föreslås bli ändrade också i den polislag som föreslås i denna proposition. Detta bör beaktas vid riksdagsbehandlingen.

Aktuellt i riksdagen är också regeringens proposition till riksdagen med förslag till konsument säkerhetslag och lag om ändring av 44 kap. 1 § i strafflagen (RP 99/2010 rd), regeringens proposition till riksdagen med förslag till konkurrenslag (RP 88/2010 rd) och regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om övervakningsstraff och elektronisk övervakning i öppna anstalter. I regeringens propositioner hänvisas till bestämmelsen om handräckning i gällande polislag som följer: 7 kap. 46 § i propositionen om konsument säkerhetslagen (RP 99/2010 rd), 37 § i propositionen om konkurrenslagen (RP 88/2010 rd) och 35 § i propositionen om lagen om övervakningsstraff (RP 17/2010 rd). Propositionerna ska tas i beaktande vid riksdagsbehandlingen av den regeringsproposition som är under behandling.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag**1.1 Polislag****1 kap. Allmänna bestämmelser**

1 §. Polisens uppgifter. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att polisens uppgift är att trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga, avslöja och utreda brott och föra brott till åtalsprövning. Enligt momentets andra mening ska polisen upprätthålla säkerheten i samarbete med andra myndigheter samt med sammanslutningar och invånarna och sköta det internationella samarbete som hör till dess uppgifter.

Momentet är delvis baserat på 1 § i gällande polislag. Den första meningen om upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt åtgärder i anslutning till brott hänför sig till uppgiften att trygga rätts- och samhällsordningen. Tryggandet av rätts- och samhällsordningen kan sålunda betraktas som ett överbegrepp som omfattar åtminstone merparten av polisens närmare definierade uppgifter.

I momentets första mening nämns dessutom avslöjande av brott. Detta nämns inte uttryckligen i den gällande paragrafen, även om det enligt bestämmelserna om inhämtande av information i polislagens 3 kap. blir möjligt att i stor utsträckning använda de i kapitlet nämnda metoderna också i syfte att avslöja brott. Detsamma gäller den föreslagna lagens 5 kap. Det har förekommit oklarhet om vad som i polislagen avses med avslöjande av brott och hur detta begrepp skiljer sig från utredning av brott.

Med utredning av brott avses åtgärder som vidtas efter att den förundersökningströskel som avses i den nya förundersökningslagens 3 kap. 3 § 1 mom. har överskridits. Enligt momentet ska förundersökningsmyndigheten göra förundersökning om det med anledning av en anmälan till den finns anledning att misstänka att ett brott har begåtts. Frågan om tröskeln för inledande av förundersökning

behandlas närmare i motiveringen till den nämnda bestämmelsen. I den föreslagna polislagens 5 kap. 1 § 3 mom. definieras begreppet avslöjande av brott. Tips, brottsanalys och andra motsvarande metoder kan visa att ett brott eventuellt redan har begåtts men någon konkret grund för inledande av förundersökning finns då inte ännu. Avslöjande av brott innebär att polisen vidtar åtgärder för att avslöja direkt relevanta omständigheter (i synnerhet gärningsman, gärningstidpunkt och -plats samt element som hör till brottsrekvisiten) som tyder på att ett brott har begåtts eller håller på att begås eller planeras och som kan läggas till grund för inledande av förundersökning. Eftersom brottet i samband med avslöjandet redan ska ha begåtts eller åtminstone vara i görningen skiljer sig begreppet avslöjande av brott från begreppet förhindrande av brott, vilket innebär ett ingripande redan innan brottet begås.

Det är i detta sammanhang skäl att i anslutning till frågan om förande av brott till åtalsprövning understryka polisens skyldighet att i enlighet med lagförslagets 6 § 1 mom. handla opartiskt. Det är inte något självändamål att i anslutning till brottsbekämpningen föra brott till åtalsprövning, utan detta är resultatet av en förundersökning som med iakttagande av principerna i denna lag, förundersökningslagen och tvångsmedelslagen har resulterat i en brottsmisstanke som eventuellt i sin tur leder till att åtal väcks.

Den andra meningen i paragrafens 1 mom. föreslås jämfört med motsvarande bestämmelse i den gällande lagen bli ändrad så att samarbetet mellan sammanslutningar och invånarna omfattar också annat än regionalt samarbete. Den gällande lagens avgränsning motsvarar inte de verksamhetsmetoder och -behov som förekommer i praktiken. I momentets andra mening föreskrivs också om det till polisens uppgifter hörande internationella samarbetet, vars betydelse har ökat efter att den gällande polislagen stiftades. Polisens internationella uppgiftsområde bestäms både via lagstiftningen om samarbetet och genom internationella förpliktelser.

Också enligt den nuvarande lagen har polisen till uppgift att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Allmän ordning och säkerhet har redan länge varit ett centralt begrepp när det gäller polisens uppgiftsbeskrivning. Begreppet har en omfattande och delvis oklar innebörd. I begreppet ingår åtminstone all polisiär verksamhet vars avsikt är att skapa och upprätthålla en trygg livs- och verksamhetsmiljö för samhällsmedlemmarna, avvärja och förebygga rättskränkningar och störningar samt undanröja pågående störningar och utreda rättskränkningar som redan begåtts. Begreppets grammatikaliska utformning kan ge intrycket att bestämningen "allmän" hänför sig också till ordet "säkerhet". Här avses emellertid inte endast detta utan enligt vedertagen uppfattning är polisens skyldighet att skydda också enskilda personers säkerhet samt att trygga säkerheten på privata platser.

Polisen ska dels trygga allmän ordning och säkerhet och dels vidta specialåtgärder för att skydda vissa personer och persongrupper. Dessa åtgärder kan anses inbegripa tryggnad av enskilda personers säkerhet. Till kategorin särskilda personer och persongrupper hör bl.a. vittnen som det kan vara nödvändigt att skydda för att en straffprocess ska kunna genomföras med framgång. Persongrupper som kan behöva specialskydd kan också bestå av myndigheter, såsom polismän och åklagare, statsöverhuvud och motsvarande personer på statsbesök samt personer som har besöksförbud och personer i dessas närmaste omgivning.

Enligt paragrafens 2 mom. ska polisen sköta uppgifter i samband med tillståndsförvaltningen och andra uppgifter som uttryckligen föreskrivs i lag samt inom ramen för sina uppgifter ge var och en den hjälp som han eller hon behöver. Om det finns skäl att anta att en person har försvunnit eller råkat ut för en olycka ska polisen vidta nödvändiga åtgärder för att finna personen.

I momentets första mening nämns uttryckligen ärenden i samband med tillståndsförvaltning som en viktig del av polisens verksamhet. Enligt bestämmelsen ska tillståndsärenden skötas av polisen närmast när allmän ordning och säkerhet förutsätter detta. Som exempel kan nämnas skjutvapentillstånd och

pass samt godkännande av ordningsvakter och andra vakter. Till polisens uppgifter hör också att göra säkerhetsutredningar.

I momentets andra mening föreskrivs att polisen ska leta efter försvunna personer. Motsvarande bestämmelse ingår för närvarande i polisförordningens 14 § 1 mom., vilket inte kan anses vara rätt författningsnivå med beaktande av uppgiftens betydelse och den omständigheten att det i den föreslagna lagen föreskrivs om befogenheter med avseende på personer som har försvunnit eller råkat ut för en olycka. Denna uppgift har samband med rätten att få tillträde till och genomsöka platser som det föreskrivs om i lagförslagets 2 kap. 6 §. I sådana fall som avses i paragrafen är det fråga om situationer där det är motiverat att anta att en person är utsatt för fara eller i behov av omedelbar hjälp. Såsom konstateras i motiveringen till paragrafen kan en person ha försvunnit av egen vilja. När en person anmäls försvunnen vet man i allmänhet inte orsaken eller kan inte dra några slutsatser om orsaken till försvinnandet, vilket innebär att man i varje fall måste vidta nödvändiga åtgärder av det slag som avses i momentet. I samband med detta moment kan det bli fråga om att tillämpa också 6 kap. 1 § 1 mom. 1 punkten enligt vilken polisen på basis av en anmälan eller av någon annan särskild orsak ska göra polisundersökning i nödvändig omfattning för att med anledning av en anmälan eller av någon annan särskild orsak hitta en försvunnen person.

I paragrafens 3 mom. hänvisas till de centrala lagarna när det gäller polisens brottsbekämpning, dvs. till förundersökningslagen och tvångsmedelslagen.

I de högsta laglighetsövervakarnas praxis (t.ex. i biträdande justitieombudsmannens beslut 18.12.2003, dnr 1634/4/01) framhålls det att polislagens 1 § inte är en befogenhetsbestämmelse. Paragrafen ger inte polisen befogenheter att vidta vilka typer av åtgärder som helst för att utföra uppgifterna i fråga och polisen kan sålunda inte enbart på basis av denna paragraf ingripa i en persons rättigheter som är skyddade i lag. I sådana fall då polisen ingriper i en persons rättssfär ska befogenheterna alltid vara baserade på en uttrycklig bestämmelse. Detta ska beaktas ock-

så vid tolkningen av den föreslagna paragrafen.

Det är å andra sidan skäl att beakta grundlagens 22 § enligt vilken det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Den nämnda paragrafen innebär för polisen också skyldigheter att utöva sina befogenheter. Denna synpunkt understryks också i Europadomstolens praxis. T.ex. i målet *Kontrova mot Slovakien* 31.5.2007 var det fråga om myndigheternas positiva skyldighet att vidta konkreta förebyggande åtgärder för att skydda en person vars liv var i fara på grund av en annan persons brottsliga verksamhet. Det ska att inom ramen för befogenheterna vidtas åtgärder som på ett rationellt sätt är ägnade att avvärja sådan fara. Frågan om polisens skyldighet att trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna samt om metoderna i detta avseende behandlas också t.ex. i målen *Surugiu mot Rumänien* 20.4.2004, *Ouranio Toxo m.fl. mot Grekland* 20.10.2005 och *Babylonova mot Slovakien* 20.6.2006.

2 §. Respekten för de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Enligt denna paragraf ska polisen respektera de grundläggande och mänskliga rättigheterna, och när den utövar sina befogenheter välja det motiverbara alternativ som bäst tillgodoser dessa rättigheter.

Den princip som paragrafen ger uttryck för är ny i polislagstiftningen. Motsvarande bestämmelse har tagits in i gränsbevakningslagens 11 § som gäller samordning av de principer som ska iakttas i gränsbevakningsväsendets uppgifter. Paragrafen är så utformad att den omfattar alla typer av polisverksamhet och inte enbart samordning av de principer som framgår av polislagen och andra lagar. Paragrafen gäller sålunda också t.ex. förundersökning, eftersom i den nya förundersökningslagen inte uttryckligen föreskrivs om de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

3 §. Proportionalitetsprincipen. I denna paragraf preciseras proportionalitetsprincipen jämfört med den andra meningen i den gällande lagens 2 § 2 mom. Polisens åtgärder ska kunna försvaras i förhållande till hur viktigt, farligt och brådskande dess uppgift är, det mål som eftersträvas samt uppträdande,

ålder, hälsa och andra motsvarande omständigheter som gäller den person som är föremål för åtgärden och övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen.

Den gällande lagens uttryck ”motiverade” ändras till ”ska kunna försvaras”, på motsvarande sätt som i de bestämmelser om proportionalitetsprincipen som föreslås i den till denna proposition anslutna propositionen om förundersökningslagen och tvångsmedelslagen. I konsekvens med ändringarna i de andra lagarna föreslås att det föreskrivs om det mål som eftersträvas i denna paragraf, trots att detta delvis har samband med hur viktig uppgiften är, samt om beaktande av personrelaterade omständigheter. Åldern har betydelse i synnerhet när det är fråga om unga personer. Med uttrycket ”den person som är föremål för åtgärden” avses den person vars rättssfär en polisman ingriper i genom sina åtgärder. Det är i detta sammanhang skäl att understryka att tillämpningen av proportionalitetsprincipen också kan leda till avstående från åtgärder. Av de nya bedömningsgrunder som föreslås i paragrafen har uppdragets farlighet samband framför allt med det motstånd som en polisman möter eller eventuellt kommer att möta i ett uppdrag. Det finns sålunda ett samband mellan denna paragraf och bestämmelsen om användning av maktmedel i lagförslaget 2 kap. 17 §. I vissa situationer kan man med fog anta att en person som är föremål för en åtgärd kan uppträda på ett sätt som äventyrar polisens arbetssäkerhet, vilket kan beaktas vid valet av metod. Farligheten sammanhänger å andra sidan inte nödvändigtvis med en persons uppträdande utan kan över huvud taget gälla de förhållanden under vilka en åtgärd utförs. En polisman kan i ett uppdrag hamna i en farlig situation där det blir fråga om att använda befogenheter som normalt inte skulle användas i ett sådant uppdrag.

Också en i paragrafen nämnd persons uppträdande kan ha samband med polisens arbetssäkerhet, men det är inte enbart fråga om ett uppträdande som orsakar fara utan om en persons uppträdande över huvud taget. Här kan beaktas t.ex. synpunkter som sammanhänger med hur en person rättar sig efter polisens order eller uppmaningar eller hur sam-

arbetsvilligt en person förhåller sig till sina lagfästa skyldigheter. Exempelvis enbart den omständigheten att en person är samarbetsovillig och negativt inställd till polisen får i samband med identifiering av denne inte i sig vara en faktisk orsak till att personen tas i förvar (biträdande justitieombudsmannens beslut 30.12.1992, dnr 1063/4/91).

4 §. Principen om minsta olägenhet. Enligt denna paragraf får genom polisens åtgärder ingens rättigheter inskränkas i större utsträckning och ingen orsakas större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att utföra uppdraget. Paragrafen är baserad på den första meningen i den gällande lagens 2 § 2 mom. men föreslås bli kompletterad så att den motsvarar den första meningen i gränsbevakningslagens 7 §.

5 §. Principen om ändamålsbundenhet. I denna paragraf föreskrivs om den i förhållande till gällande lag nya principen att polisen får utöva sina befogenheter endast i föreskrivna syften.

Principen har samband med den redan i motiveringen till 1 § nämnda omständigheten att polisens befogenheter alltid ska vara baserade på uttryckliga bestämmelser. Bestämmelser som ingriper i individers rättigheter och skyldigheter ska vara intagna i lag. Principen om ändamålsbundenhet gäller all polisär verksamhet, också användningen av befogenheter vid förundersökning och i samband med användning av tvångsmedel.

6 §. Utförande av uppgifter och viktighetsordning. I paragrafens 1 mom. konstateras för det första att polisen i sin verksamhet ska vara saklig och opartisk samt främja likabehandling och försonlighet. En nyhet jämfört med motsvarande gällande bestämmelse är omnämmandet att polisen ska främja likabehandling. Bestämmelsen anknyter till grundlagens 6 §. Polisen ska i sina uppgifter handla så att ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person.

I det föreslagna momentet ska enligt förslaget dessutom tas in den första meningen i den gällande lagens 2 § 3 mom. enligt vilken polisen i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar ska sträva efter att upp-

rätthålla allmän ordning och säkerhet. Bestämmelsen passar in i denna paragraf om polisens uppgifter.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs huvudsakligen på motsvarande sätt som i den gällande lagens 3 § att polisen ska utföra sina uppgifter effektivt och ändamålsenligt. När förhållandena kräver det ska uppgifterna ställas i viktighetsordning. I paragrafens första mening föreslås en strykning av det i detta sammanhang onödiga uttrycket "som möjligt".

Det är skäl att i detta sammanhang uppmärksamma den omständigheten att paragrafen fortfarande inte berättigar polisen att helt åsidosätta uppgifter som ankommer på den utan endast att vid behov ställa uppgifterna i viktighetsordning. En polisman får låta bli att utföra eller avbryta en uppgift som hör till polismannen endast med stöd av en uttrycklig bestämmelse som berättigar till detta. Exempelvis i lagförslaget 1 kap. 9 § 1 mom. föreskrivs om förutsättningarna för åtgärdseftergift. I den föreslagna förundersökningslagens 3 kap. 9 § föreskrivs om avstående från och avslutande av förundersökning.

7 §. Information om grunden för en åtgärd. I denna paragraf föreskrivs på motsvarande sätt som i den gällande lagens 4 § om information om grunden för en åtgärd. I paragrafens 1 mom. ersätts det andra ordet "eller" med "och". I början av paragrafens 2 mom. ersätts uttrycket "eller någon annan lag stadgar annat" med uttrycket "om inte något annat föreskrivs i lag". Avsikten med denna ändring är endast att förenkla meningsbyggnaden. Bestämmelser som åsidosätter denna paragraf om att informera respektive inte informera om grunden för en åtgärd ingår t.ex. i lagförslaget 5 kap. om hemligt inhämtande av information samt i den förundersökningslag och tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som ansluter sig till denna proposition.

8 §. Skyldigheten att ange sin ställning som polisman samt identifiering av polismän. Jämfört med den gällande lagen föreslås i den nya paragrafens 1 mom. en bestämmelse enligt vilken en polisman vid behov ska presentera sig som polis för den som är föremål för en åtgärd och på begäran visa upp sitt tjänstemärke, om presentationen eller uppvi-

sandet kan ske utan att åtgärden äventyras. Polisen ska se till att en polisman som utfört ett tjänsteuppdrag vid behov kan identifieras (2 mom.). Denna paragraf är delvis baserad på polisförordningens 17 § 1 mom. enligt vilket tjänstemärket ska visas upp vid behov eller på begäran, när det är möjligt utan att tjänsteuppdraget äventyras.

I allmänhet behöver en polisman inte meddela sin tjänsteställning. Denna skyldighet kan aktualiseras t.ex. i fall där en polisman inte använder uniform eller där polismannen vill gå in i en lokal eller byggnad utan att bli sedd av en person som är föremål för åtgärden. Det räcker att polismannen muntligen uppger sin ställning. Också utan begäran kan polismannen visa upp sitt tjänstemärke. Tjänstemärket ska på begäran alltid visas upp om detta kan ske utan att åtgärden äventyras. En åtgärd kan äventyras i synnerhet när det är fråga om hemligt inhämtande av information.

Om polisen i samband med ett uppdrag orsakar person- eller egendomsskador ska ärendet i varje fall klaras upp så att de procedurmässiga förpliktelser förverkligas som föreskrivs i 8 kap. 6 §. I ett sådant sammanhang kan det också bli fråga om att reda ut en polismans identifieringsuppgifter.

Såsom konstateras i den allmänna motiveringen sammanhänger utredningen av identifieringsuppgifterna (närmast namn och tjänsteställning) för en polis som utfört en tjänståtgärd framför allt med möjligheterna att utreda tjänståtgärdens laglighet. I paragrafens 2 mom. föreskrivs inte närmare hur en polisman i praktiken ska kunna identifieras. Enligt lagförslagets 9 kap. 10 § 2 mom. 1 punkten kan genom förordning av inrikesministeriet närmare föreskrivas om saken liksom även om angivande av polismannens tjänsteställning. För att göra det möjligt att identifiera polismän kan användas t.ex. namnbrickor eller siffror på uniformerna samt framför allt noggrann protokollföring av patrulluppdrag och tjänsteuppgifter.

9 §. Åtgärdseftergift och åtgärdsfördröjning. Paragrafens 1 och 2 mom. överensstämmer i sak med 5 § 2 och 3 mom. i den gällande lagen. Ändringarna är av teknisk natur. I paragrafens 2 mom. föreskrivs med hänvisning till ändamålsenlighetssynpunkter

att en person endast på begäran har rätt att få information. Hänvisningsbestämmelsen i paragrafens 3 mom. ersätter 1 mom. i den gällande paragrafen. I lagförslagets 5 kap. 46 § 1 mom. föreskrivs om fördröjning av åtgärder i samband med hemligt inhämtande av info

10 §. Uniform. Bestämmelsen om uniform motsvarar huvudsakligen 6 a § i den gällande lagen. Uttrycket ”om inte uppdragets art eller karaktär kräver något annat” föreslås bli ändrad till ”då uppdragets art eller karaktär förutsätter detta”. Enligt lagförslagets 9 kap. 10 § 2 mom. 11 punkten kan genom förordning av inrikesministeriet föreskrivas närmare om när tjänsteuppgifterna är av sådan art eller sådan karaktär att de förutsätter användning av uniform.

11 §. En polismans rätt att ge befallningar. Denna paragraf motsvarar 26 § i den gällande lagen. Bestämmelsen är av en sådan karaktär att den passar bättre i kapitlet med allmänna bestämmelser. En förutsättning för att ge befallningar är liksom enligt den gällande lagen att en polisman med stöd av någon annan bestämmelse har befogenheter att utföra uppgiften i fråga.

12 §. Polismän. Denna paragraf motsvarar i sak 6 § i den gällande polislagen. Enligt lagförslagets 9 kap. 10 § 1 mom. 1 punkten kan genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om tjänstemän som är polismän. För närvarande föreskrivs om polismän i den gällande polisförordningens 1 §.

2 kap. Allmänna befogenheter

1 §. Identifiering. I denna paragraf föreskrivs om identifiering huvudsakligen på motsvarande sätt som i den gällande lagens 10 §. Till paragrafen föreslås bli fogat ett nytt 2 mom. om nuvarande praxis att identifiera personer med hjälp av signalement. Den gällande paragrafens 2 mom. föreslås bli 3 mom., för tydlighetens skull med tillägg av orden ”för identifiering”.

I paragrafens nya 2 mom. föreskrivs om polismäns rätt att identifiera personer med hjälp av signalement, om de inte kan identifieras på annat sätt. I momentet föreskrivs om en relativt rutinmässig polisåtgärd. Om en person som är föremål för en polisåtgärd inte

kan visa upp en identitetshandling eller om personens identitet inte på ett tillförlitligt sätt kan utredas på annat sätt, kan polisen med hjälp av personregister utreda identiteten t.ex. genom att jämföra personens tatueringar eller ärr eller andra särskilda kännetecken med polisens personregister.

Identifieringen ska i första hand ske på den konkreta plats där uppdraget utförs och i andra hand på polisstationen. I praktiken förs vederbörande ofta till polisinrättningen och identifieras där med hjälp av de personregister som polisen har tillgång till. Orsaken till förfarandet är att polisen inte kan kontakta personregister från alla sina fordon.

Om en gripens persons identitet på ett tillförlitligt sätt kan utredas med hjälp av ett ansiktsfoto i ett personregister behöver personen i fråga inte i onödan identifieras med hjälp av andra signalement. Identifieringen får inte ingripa i den gripens rättigheter i högre grad och den gripne får inte orsakas större olägenhet genom identifieringen än vad som är nödvändigt.

Vid identifiering ska i tillämpliga delar iakttagas vad som i tvångsmedelslagens 8 kap. 32 § 2—4 mom. föreskrivs om genomsökning av personer. Detta innebär bl.a. att en grundlig genomsökning av personen ska ske i ett särskilt utrymme som är reserverat för ändamålet. Om den som genomsöks utsätts för manuell kroppslig beröring eller om det sker något motsvarande ingrepp i dennes kroppsliga integritet ska den som utför åtgärden vara av samma kön som den person som kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas. Detta gäller i praktiken närmast situationer där identifieringen måste göras med hjälp av särskilda kännetecken, såsom tatueringar eller ärr.

I paragrafens 3 mom. (förra 2 mom.) tilläggs orden ”och om gripandet är nödvändigt för att klarlägga identiteten”. Härmed avses att gripande är den metod som i sista hand kommer i fråga för identifiering av en person.

Det är skäl att understryka att de i lagen angivna maximitiderna, såsom 24 timmar enligt paragrafens 3 mom. är absoluta tidsgränser. I synnerhet principen om minsta olägenhet innebär att en person som gripits ska frigges så snart som möjligt.

2 §. Gripande av en person för att skydda denne. Denna paragraf motsvarar den gällande lagens 11 §, med preciseringar i slutet av 2 mom.

Enligt den sista meningen i den gällande paragrafens 2 mom. får en person som inte har frigetts före klockan 20 dock hållas kvar till klockan 8 följande morgon, om skäl därtill föreligger till följd av att personen i fråga saknar bostad eller nattlogi eller av någon annan särskild orsak. I samband med att momentet tas in i den nya lagen föreslås en sådan precisering att gripandet i dessa fall sammankopplas med syftet att skydda personens liv eller hälsa. Dessutom föreslås att i bestämmelsen görs tillägget att vederbörande också ska sakna bostad eller nattlogi. Utgångspunkten är den att personen i fråga också kvälls- och nattetid, om denne så önskar, ska frigges efter 24 timmar.

3 §. Gripande av efterlysta. I denna paragraf föreskrivs på motsvarande sätt som i den gällande lagens 12 § om gripande av efterlysta.

I samband med efterlysningsåtgärder och gripande av efterlysta är det viktigt att beakta de principer som föreskrivs i lagens 1 kap., i synnerhet proportionalitetsprincipen och principen om minsta olägenhet. En efterlysning kan gälla t.ex. en åtgärd i anslutning till ett smärre brottmål, vilket innebär att det är skäl att förhålla sig med reservation till alternativet att gripa en person.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har tagit ställning till frågan om tillämpning av den gällande polislagens 12 § i ett fall där en efterlyst person fördes från ett tåg till en polisinrättning för förhör, vilket ledde till att dennes utrikesresa förhindrades (beslut 11.8.2008, dnr 3784/4/06). Klaganden misstänktes inte avvika från förundersökningen men polisen kände inte till hans adress. Polisen fick i och för sig efterlysa klaganden för att denne skulle kunna förhöras. Frågan om efterlysningens innebörd var en annan sak. I beslutet hänvisades också till att den misstänkte enligt förundersökningslagen utan kallelse kunde hämtas till förhör endast om misstanken gällde ett brott som kunde leda till fängelse och det var sannolikt att den misstänkte inte hörsammade kallelsen eller att den misstänkte försvårade förundersök-

ningen genom att fly eller förstöra bevis eller på något annat sätt. Klaganden som misstänktes för två fall av snatteri hade de facto i det aktuella fallet hämtats till förhör utan kallelse. Biträdande justitieombudsmannen ansåg det över huvud taget vara skäl att gå så till väga att om förutsättningarna för att bli hämtad till förhör utan kallelse enligt förundersökningslagen inte är uppfyllda i fråga om en efterlyst person, är det skäl att i efterlysningen endast be om ett meddelande om den misstänktes vistelseort och delgivning av en förhörskallelse samt, om den misstänkte så önskar, om förhör. Annars kan det vid tillämpning av polislagens 12 § uppkomma situationer som är oskäligen från den misstänktes synpunkt. En person som inte hörsammar en kallelse kan efterlysas på nytt och uppmanas infinna sig för förhör, varvid det också i högre grad skulle vara motiverat att direkt föra personen i fråga till polisstationen. De synpunkter som framförs i biträdande justitieombudsmannens avgörande kan betraktas som vägledande också för tolkningen av den föreslagna paragrafen.

I lagen finns inga bestämmelser som definierar begreppet efterlysning, trots att detta begrepp används i flera lagar som reglerar myndigheternas verksamhet. Med en efterlysning som utfärdas av polisen avses ett meddelande som är baserat på en behörig polismyndighets beslut och som med hjälp av polisens personregister delges myndigheterna med begäran om information som behövs för att påträffa en viss person. Syftet med efterlysningen är att en i den angiven tjänsteåtgärd ska kunna riktas mot den efterlyste eller mot egendom i dennes besittning.

4 §. Genomsökning för gripande av en person. Enligt paragrafens 1 mom. har en polisman rätt att för att få tag på en person som ska hämtas till polisförhör enligt bestämmelserna i det föreslagna 6 kap. göra husrannsakan eller platsgenomsökning så som föreskrivs i 8 kap. i tvångsmedelslagen.

Enligt paragrafens 2 mom. ska en polisman som hör till befälet besluta om genomsökning. En annan polisman kan utan beslut av en polisman som hör till befälet göra genomsökning när det på grund av att ärendet är brådskande är nödvändigt att genomsökning görs omedelbart. Trots att det

föreskrivs om beslutsförfarandet i tvångsmedelslagen som ansluter sig till denna proposition behövs detta informativa moment.

Enligt paragrafens 3 mom. gäller vad som föreskrivs i 1 mom. också när polisen enligt lag ger en annan myndighet handräckning för gripande av en person. En polisman som hör till befälet ska besluta om sådan genomsökning.

I den gällande polislagens 13 § 1 mom. föreskrivs om husrannsakan för att söka efter en person som ska hämtas till förhör, hos denna person eller i andra byggnader, rum eller fordon. I detta lagförslag nämns att det föreskrivs i den nya tvångsmedelslagens 8 kap. om genomsökning för att hitta en person som ska hämtas till polisundersökning. Med husrannsakan avses här allmän husrannsakan enligt den nya tvångsmedelslagens 8 kap. 1 § 2 mom. och med platsgenomsökning sådan genomsökning som avses i tvångsmedelslagens 8 kap. 1 § 4 mom. Enligt tvångsmedelslagens 8 kap. 3 § 1 mom. i punkten får allmän husrannsakan förrättas i ett utrymme eller på en annan plats som innehas av en person som ska hämtas till förundersökning. Enligt 2 mom. i den nämnda paragrafen förutsätter allmän husrannsakan på en annan plats att personen i fråga på synnerligen välgående skäl kan antas vistas där. Enligt tvångsmedelslagens 8 kap. 4 § får platsgenomsökning göras för att hitta en person som avses i kapitlets 3 § 1 mom. Enligt den föreslagna paragrafens 1 mom. ska också de övriga bestämmelser i 8 kap. tillämpas som gäller t.ex. förfarandet (6 §) och protokoll (18 §).

Paragrafens 3 mom. motsvarar 2 mom. i den gällande paragrafen med den ändringen att en polisman som hör till befälet ska fatta beslut om handräckning för genomsökning enligt 3 mom. Detta tillägg föreslås för konsekvensens skull eftersom beslut om handräckning enligt 9 kap. 1 § 3 mom. i denna lag ska fattas av en polisman som hör till befälet, om inte något annat uttryckligen föreskrivs i lag.

5 §. Skydd av hemfrid och offentlig frid. Denna paragraf motsvarar med vissa preciseringar 14 § i den gällande lagen. Paragrafens 1 mom. preciseras med en hänvisning till strafflagens 24 kap. 11 § och 3 §. En polis-

man har enligt bestämmelsen på begäran av innehavaren av ett utrymme eller en annan plats som omfattas av hemfrid enligt 24 kap. 11 § i strafflagen eller av offentlig frid enligt 3 § i samma kapitel eller på begäran av dennes företrädare rätt att avlägsna en person som utan laglig rätt tränger sig in eller i smyg eller genom att vilseleda någon annan tar sig in eller gömmer sig där inte lyder en uppmaning att avlägsna sig.

I strafflagens 24 kap. 11 § föreskrivs att hemfridsskyddade platser är bostäder, fritidsbostäder och övriga utrymmen som är avsedda för boende, såsom hotellrum, tält, husvagnar och fartyg som kan bebos, trappuppgångar i bostadshus samt gårdar som utgör de boendes privata område och de byggnader som är fast förbundna med sådana gårdar. I strafflagens 24 kap. 3 § föreskrivs att utrymmen och platser som skyddas av offentlig frid är ämbetsverk, affärslokaler, kontor, produktionsinrättningar, möteslokaler och andra motsvarande lokaler eller byggnader samt sådana byggnaders omgärdade gårdsområden, kasernområden och andra områden som är i försvarsmakten eller gränsbevakningsväsendets användning och där det enligt beslut av behörig myndighet är förbjudet att röra sig.

I den föreslagna paragrafens 3 mom. föreskrivs att om det är sannolikt att en upprepning av störningen inte kan förhindras genom att personen avlägsnas, har en polisman rätt att gripa och hålla den störande personen i förvar. Den gripne får hållas i förvar endast så länge som det är sannolikt att störningen upprepas, dock högst 12 timmar efter gripandet. I syfte att skydda mot brott eller störningar får en person med stöd av 10 § gripas för högst 24 timmar.

6 §. Tillträde och genomsökning i färo- och skadesituationer. Enligt paragrafens 1 mom. har en polisman rätt att få tillträde till utrymme eller annan plats som omfattas av hemfrid eller offentlig frid eller till en annan plats som allmänheten inte har tillträde till eller till ett fordon och där vid behov utföra genomsökning om det finns grundad anledning att befara att 1) en gärning eller händelse som äventyrar liv, hälsa eller personlig frihet eller orsakar betydande skada på egendom eller miljön är omedelbart överhängan-

de eller pågår, 2) någon är i behov av omedelbar hjälp på grund av ett brott som redan begåtts eller en olyckshändelse som redan har inträffat eller av någon annan motsvarande orsak, eller 3) en avliden påträffas vid genomsökningen.

I momentet sammanställs regleringen i den gällande polislagens 15 § (husrannsakan när en person befinner sig i fara eller är försvunnen) och 16 § (förhindrande av en farlig gärning eller händelse). De gällande bestämmelserna är delvis överlappande och det är också annars oklart hur de relaterar till varandra. Dessutom föreslås att obefogade skillnader mellan de gällande paragraferna elimineras.

I början av det föreslagna momentet ska inte längre såsom i gällande 15 § konstateras att syftet med att få tillträde är att bistå någon, finna en försvunnen person eller utreda ett dödsfall. Dessa syften framgår indirekt av de olika punkterna i momentet. Principen om ändamålsbundenhet i lagens 1 kap. 5 § ska gälla också dessa fall. Särskilt när det är fråga om försvunna personer kan det konstateras att syftet uttryckligen är att hitta personer som med fog kan antas vara utsatta för fara eller i behov av omedelbar hjälp. Av den föreslagna lagens 1 kap. 1 § 2 mom. följer att polisen är skyldig att vidta åtgärder för att hitta försvunna personer. Dessa åtgärder kan under de förutsättningar som anges i momentet inbegripa t.ex. tillträde till en bostad och genomsökning av den.

Enligt momentet förenhetligas föremålen för åtgärderna så att rätten att få tillträde och genomsöka objekt gäller alla sådana hemfridsskyddade eller av offentlig frid skyddade utrymmen och andra platser eller sådana utrymmen eller andra platser som allmänheten inte har tillträde till samt fordon. Förenhetligandet innebär också att genomsökning i alla de fall som avses i momentet vid behov kan göras. En förutsättning för tillträde och genomsökning är dessutom i samtliga fall att det finns grundad anledning att anta att det föreligger ett sådant förhållande eller en sådan omständighet som avses i någon av momentets punkter. Det måste alltid finnas någon grund till stöd för en sådan misstanke, men avsikten är dock inte att ställa upp en onödigt hög tröskel.

I paragrafens 2 mom. konstateras att i en situation enligt 1 punkten är en ytterligare förutsättning att åtgärden är nödvändig för att en fara eller skada ska kunna avvärjas eller för att sprängämnen, vapen eller andra farliga ämnen eller föremål ska kunna eftersökas och tas om hand. Detta motsvarar 16 § i den gällande lagen.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att tillträde till ett utrymme som används för stadigvarande boende i andra än brådskanfall kräver ett förordnande av en polisman som hör till befälet. Enligt den gällande lagen förutsätts ett förordnande av en polisman som hör till befälet endast i sådana fall som avses i 16 §. Det är skäl att förutsätta ett förordnande eller beslut av en polisman som hör till befälet endast i fråga om utrymmen som används för stadigvarande boende, vilket skulle stämma överens också med de bestämmelser som gäller beslut om husrannsakan (den nya tvångsmedelslagens 8 kap. 15 §). I brådskanfall situationer kan också en polisman som inte hör till befälet besluta om tillträde till ett utrymme.

7 §. Vidtagande av åtgärder. Denna paragraf motsvarar med vissa ändringar 17 § i den gällande lagen. I den föreslagna paragrafens första mening nämns, utöver rum och förvaringsplats såsom i den gällande lagen, dessutom något annat objekt för åtgärden. Med beaktande av sådana utrymmen och andra platser som i 4–6 § nämns som eventuella objekt för åtgärder är den gällande lagens avgränsning allt för snäv.

I paragrafen ingår inte längre den gällande paragrafens 2 mom. enligt vilket husrannsakan enligt 13 § inte utan särskilda skäl får förrättas mellan klockan 21 och 6. Detta har samband med att i den föreslagna nya 2 kap.4 § som ersätter 13 § hänvisas till den nya tvångsmedelslagens 8 kap. där det i 6 § mom. föreskrivs att husrannsakan inte utan särskilt skäl får förrättas mellan klockan 22 och 7.

Paragrafens sista mening kompletteras med ordet ”motsvarande” före ”anteckningar”. Detta understryker att det inte räcker med vilken anteckning som helst utan åtgärderna måste protokollföras tillräckligt utförligt.

8 §. Avspärrning av platser och områden. Paragrafen motsvarar 18 § i den gällande la-

gen. Paragrafens 1 mom. föreslås bli så kompletterat att en polisman får vidta de i momentet nämnda åtgärderna för att trygga polisundersökning. I den gällande lagen föreskrivs till denna del endast att polisen får vidta de nämnda åtgärderna för att trygga undersökning. I 10 § (3 mom.) i lagen om sammankomster (530/1990) föreskrivs uttömmande om polisens rätt att anvisa platsen för en allmän sammankomst. För att trygga polisundersökning får polisen dessutom ge i 4 mom. nämnda befallningar om åtgärder i fråga om föremål.

9 §. Skingrande av folksamling. Denna paragraf motsvarar 19 § i den gällande polislagen, likväl så att till 1 mom. fogas två meningar. Enligt den första meningen har en polisman rätt att befälla en folksamling att skingra sig också om personer i folksamlingen uppträder hotfullt eller annars på ett sådant sätt att det är sannolikt att de kommer att göra sig skyldiga till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott. Enligt momentets nya sista mening ska polisen om möjligt avgränsa sina åtgärder till att gälla dem som genom sitt uppträdande orsakar behovet att skingra folksamlingen eller be den flytta på sig.

I den allmänna motiveringen redogörs för bakgrunden till de kompletterande meningar som föreslås i paragrafens 1 mom. Meningarna står i samband med varandra såtillvida att den första nya meningen gör det möjligt att utgående från enskilda personers uppträdande dra slutsatser om en folksamling medan den andra nya meningen förpliktar polisen att om möjligt beakta enskilda personers egna uppträdande. Detta innebär att en befallning att en folksamling ska skingra sig eller flytta på sig om möjligt ska avgränsas till de personer i folksamlingen som uppträder på ett sätt som äventyrar allmän ordning och säkerhet eller som sannolikt kommer att göra sig skyldiga till ett sådant brott som nämns i momentet.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs fortsättningsvis om en 12 timmars övre gräns för hur länge personer för hållas i förvar. Enligt lagförslagets 10 § får en person som gripits hållas i förvar högst 24 timmar efter gripandet. I paragrafens 3 mom. hänvisas till 21 och 22 § i lagen om sammankomster och föreskrivs

fortsättningsvis uttömmande om omständigheter som avses i dessa paragrafer.

10 §. Skydd mot brott och störande beteende. Denna paragraf motsvarar med vissa ändringar 20 § i den gällande polislagen. Det föreslås att den gällande paragrafens 1 och 2 mom. sammanslås. Enligt paragrafens 1 mom. har en polisman rätt att avlägsna en person från en plats om det utifrån personens hotelser eller övriga uppträdande är sannolikt att denne kommer att göra sig skyldig till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott eller kommer att orsaka betydande störning eller överhängande fara för allmän ordning och säkerhet.

Tillämpningsområdet för den gällande lagens 20 § föreslås bli så utvidgat att en person kan avlägsnas från en plats om det är sannolikt att denne kommer att göra sig skyldig till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott. Enligt den nuvarande regleringen kan en persons tidigare uppträdande beaktas endast i sådana fall där det är fråga om allmän ordning och säkerhet.

När det gäller paragrafens 1 mom. är det skäl att beakta två olika sannolikhetströsklar. För det första kan en person avlägsnas från en plats om det finns grundad anledning att anta att denne kommer att uppträda på ett sådant sätt som nämns i bestämmelsen. Detta innebär t.ex. att om personen i fråga uppträder så att det kan antas att denne kommer att göra sig skyldig t.ex. till brott mot en annan persons liv eller hälsa kan den först nämnde personen avlägsnas från platsen. Bedömningen ska enligt förslaget alltid göras från fall till fall. För det andra kan åtgärder vidtas mot en person på basis av dennes tidigare uppträdande, om det är sannolikt att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till sådant som nämns i bestämmelsen. Exempelvis om samma person inom en kort tid mer än en gång uppträder på ett sätt som avses i bestämmelsen och man kan dra den slutsatsen att personen i fråga åter kommer att uppträda på detta sätt, kan denne avlägsnas från platsen på grund av sitt tidigare uppträdande.

Den föreslagna paragrafens 2 mom. motsvarar 20 § 3 mom. i den gällande polislagen. I paragrafen föreslås ett till innehållet nytt 3 mom. enligt vilket en polisman kan skydda en person eller bevaka en plats för att för-

hindra eller avbryta ett sådant brott som avses i 1 mom. Den första meningen i paragrafens 1 mom. gäller brott mot liv, hälsa, frihet, hemfrid och egendom.

Med tanke på en heltäckande reglering av polisens befogenheter konstateras i den föreslagna paragrafens nya 3 mom. för tydlighetens skull de befogenheter som polisen redan för närvarande anses ha. Bestämmelsen anger inte på vilket sätt en person ska skyddas. Detta kan ske t.ex. så att personen i fråga placeras på en viss plats som reserverats för skyddsåtgärder. I praktiken vidtas skyddsåtgärder i allmänhet på begäran av en person som känner sig hotad. Att ordet avbryta nämns i paragrafen beror på att skyddsbehovet i vissa fall kan framgå efter att en rättskränkning redan börjat.

Den föreslagna paragrafen ansluter sig tydligare än motsvarande bestämmelse i den gällande lagen till den föregående paragrafen, som enligt den nya meningen understryker det individuella ansvaret också i situationer där det är fråga om folksamlingar.

11 §. Stoppande och flyttning av fordon. Denna paragraf ersätter den gällande lagens 21 § i vars 1 och 2 mom. det onödigt detaljerat föreskrivs om situationer där en polisman har rätt att befalla att ett fordon ska stoppas, flyttas eller befalla att det ska flyttas. Enligt den föreslagna bestämmelsen har polisen denna rätt om det är motiverat för att fullgöra polisens uppgifter. Härmed avses att det ska finnas ett godtagbart skäl för flyttning av fordon. När åtgärder vidtas enligt paragrafens 1 mom. understryks betydelsen av de principer som nämns i polislagens 1 kap.

12 §. Säkerhetsvisitation. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att en polisman har i samband med gripande, anhållande, häktning, tagande i förvar och andra åtgärder som riktar sig mot den personliga friheten rätt att kontrollera vad en person har i sina kläder eller annars på sig eller i medhavda saker, för att förvissa sig om att personen inte innehar föremål eller ämnen varmed denne kan äventyra sin förvaring eller utsätta sig själv eller andra för fara. En polisman får i samband med tjänsteuppdrag kroppsvisitera en person för att hitta sådana föremål eller ämnen också i andra fall, om det av grundad anledning är nödvändigt för att trygga polismannens ar-

betssäkerhet och fullgörandet av tjänsteuppdraget.

Jämfört med 22 § 1 mom. i den gällande lagen föreslås för det första den ändringen att ordet "handräckningsåtgärd" i den första meningen utbyts mot ordet "åtgärder". Bestämelsen gäller sålunda alla polisiära åtgärder mot den personliga friheten, oberoende av om det är fråga om handräckning till en annan myndighet. Dessutom föreslås att sättet för utförande av visitationen ändras i överensstämmelse med vad som föreskrivs om kroppsvisitation i den föreslagna tvångsmedslagens 8 kap. 29 § 1 punkten. I den föreslagna polislagens 2 kap. 13 § föreskrivs närmare om verkställande av säkerhetsvisitation.

Momentets andra mening är ny jämfört med den gällande lagen. Exempelvis i samband med inledande förhör kan det uppkomma situationer där det inte ännu finns förutsättningar för gripande men där man utifrån förhållandena (exempelvis iakttagelser om eventuella vapen eller en persons fientliga uppträdande) eller förhandsuppgifter (polisen har t.ex. fått en varning eller uppgifter om en persons tidigare uppträdande) kan dra den slutsatsen att en person som är föremål för en polisåtgärd innehar farliga föremål eller ämnen. Behovet av säkerhetsvisitation kan sammanhånga både med en viss situation över huvud taget och med den person som är föremål för en åtgärd. Det är skäl att beakta också vilka möjligheter polismannen i fråga har att försvara sig, med beaktande av platsen för händelsen.

Den mening som fogats till momentet berättigar inte polisen att göra säkerhetsvisitationer av razziatyp utan det måste alltid finnas en motiverad anledning till en visitation. Exempelvis endast den omständigheten att en person förhåller sig negativt till polisen är inte en grundad anledning att göra en säkerhetsvisitation utan det måste dessutom finnas någon annan grund som berättigar visitationen, t.ex. personens tidigare uppträdande. Som orsak räcker enligt biträdande justitieombudsmannens avgörande som refereras i den allmänna motiveringen inte heller enbart den omständigheten att en person är medlem i en viss motorcykelklubb.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs på motsvarande sätt som i den gällande lagens 22 § 2 mom. att i samband med frihetsbegränsande åtgärder kan en person kroppsvisiteras eller saker som personen för med sig kontrolleras också för att hitta dokument som behövs för identifiering av denne.

Paragrafens 3 mom. skiljer sig från motsvarande gällande bestämmelse. Enligt momentet har en polisman på det sätt och i den omfattning som situationen kräver rätt att kroppsvisitera personer som anländer till eller avlägsnar sig från en rättegång eller en sammankomst, offentlig tillställning eller annan motsvarande tillställning som förutsätter särskilt skydd och personer som anländer till eller avlägsnar sig från deltagarnas inkvarteringslokaler samt personer som uppehåller sig i omedelbar närhet av den plats där tillställningen ordnas eller inkvarteringslokalerna och granska saker som de för med sig, för att förvissa sig om att de inte innehar föremål eller ämnen som kan äventyra säkerheten för deltagarna, de personer som uppehåller sig i inkvarteringslokaler eller andra personer. För att en person som avlägsnar sig ska få visiteras förutsätts det att ordningsstörningar har inträffat under tillställningen eller i inkvarteringslokalerna eller att det annars har framkommit något särskilt skäl.

Jämfört med den gällande lagen har i början av momentet tagits in det nya uttrycket "på det sätt och i den omfattning som situationen kräver". Utgångspunkten bör inte vara att alla personer som anländer till en tillställning eller till inkvarteringslokaler visiteras. Dessutom är det skäl att utföra visitationen på ett sätt som i så liten utsträckning som möjligt ingriper i den personliga integriteten och egendomsskyddet. Vid bedömningen av behovet och det praktiska genomförandet av visitationen är det skäl att i mån av möjligheter och i tillräcklig utsträckning beakta den risk som anländande personer utgör. Behovet av grundlig säkerhetsvisitation understryks i sådana fall där polisen på grund av information som den fått eller på grund av andra omständigheter (t.ex. hotbilder) har särskild anledning att vara på sin vakt.

Sådana sammankomster som förutsätter särskilt skydd och andra motsvarande tillställningar som nämns i momentet är t.ex.

statsbesök och betydande internationella konferenser. En nyhet i bestämmelsen är för det första att regleringen utsträcks till att gälla också inkvarteringslokaler för deltagare (t.ex. hotell). En ändring jämfört med den gällande bestämmelser innebär vidare att också personer som avlägsnar sig från en tillställning kan kroppsvisiteras om det i samband med tillställningen eller inkvarteringslokalerna framkommit något särskilt skäl. Det är då i allmänhet fråga om att under en tillställning har förekommit sådana ordningsstörningar som avses i paragrafen eller att det annars har förekommit farliga föremål eller ämnen. Polisen kan också ha fått information som den bedömer vara tillförlitlig om att en person innehar sådana föremål eller ämnen vid en tillställning.

Den första meningen i paragrafens 4 mom. motsvarar sista momentet i den gällande paragrafen. Enligt momentet ska sådana farliga föremål och ämnen som avses i 1 och 3 mom. vid behov fråntas den visiterade. I momentet föreslås ytterligare en mening enligt vilken också sådana föremål och ämnen ska fråntas den visiterade som det annars enligt lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av lag är förbjudet att inneha.

Det tillägg som föreslås i momentet har samband med att man ibland i samband med säkerhetsvisitation påträffar föremål och ämnen som det är straffbart att inneha men som inte nödvändigtvis är sådana farliga föremål eller ämnen som avses i 1 eller 3 mom. (t.ex. narkotika). Att innehavet är straffbart betyder att det i dessa fall är fråga om brottmål på vilka kan tillämpas bestämmelserna om beslag i den nya tvångsmedelslagens 7 kap. Enligt kapitlets 1 § kan ett föremål eller ämne tas i beslag om det kan antas att det kommer att dömas förverkat. Det är skäl att alltid ta sådana påträffade föremål och ämnen i beslag som det är straffbart att inneha. När föremål och ämnen fråntas en visiterad person för att tas i beslag ska tvångsmedelslagens 7 kap. 8 § tillämpas. Föremål kan förstöras med stöd av 24 § i det nämnda kapitlet om det inte finns någon specialbestämmelse som berättigar till detta. Om det är fråga om ett föremål eller ämne som anses vara farligt men som det inte är straffbart att inneha kan

föremålet eller ämnet förstöras i enlighet med 15 § 3 mom. i detta kapitel.

13 §. Verkställande av säkerhetsvisitation. I denna paragraf föreskrivs hur säkerhetsvisitation ska verkställas och om metoderna i detta avseende. Denna paragraf i polislagen är ny.

Säkerhetsvisitation är en rutinmässig åtgärd i den praktiska polisverksamheten. Säkerhetsvisitation innebär i praktiken genomsökning av en persons kläder, fickor, plånbok, väskor och andra tillhörigheter som personen för med sig.

Syftet med 12 § om säkerhetsvisitation är klart. Det är fråga om att trygga arbetssäkerheten för polismän och annan personal inom säkerhetsbranschen samt att skydda deras egen och andra personers hälsa och säkerhet. Syftet med visitationen och verkställandet av den är också att säkerställa att polisen kan hålla kvar frihetsberövade i samband med att de grips, anhålls, häktas, tas i förvar och i samband med andra åtgärder som riktas mot den personliga friheten.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs om förfarandena vid säkerhetsvisitation. Säkerhetsvisitation kan för det första verkställas manuellt vilket innebär ytlig genomsökning av de kläder som en person som är föremål för en polisiär åtgärd har på sig samt av tillhörigheter som personen för med sig. En manuell säkerhetsvisitation gör det möjligt att i viss mån granska en persons kläder och tillhörigheter också innehållsmässigt. En säkerhetsvisitation ger emellertid inte rätt att granska t.ex. data som registrerats i en persons mobiltelefon och inte heller dokument i en portfölj eller innehåll i en anteckningsbok som påträffas i en ficka. Manuell visitation är i praktiken polisens vanligaste metod att verkställa säkerhetsvisitation.

Säkerhetsvisitation kan verkställas också med metalldetektor. Detta är den mest ändamålsenliga metoden närmast i samband med sådana välbesökta tillställningar som avses i 12 § 3 mom. Säkerhetsvisitation med metalldetektor innebär ett mindre ingrepp i vederbörandes kroppsliga integritet än t.ex. en manuell visitation. I ordningspolisens verksamhet är det emellertid inte alltid möjligt eller ens ändamålsenligt att använda metalldetektor.

I bestämmelsen nämns också säkerhetsvisitation med tränad hund. Med tränad hund avses en polishund eller annan hund som skolas för att användas av en myndighet. En hund som har ett gott väderkorn är till mycket stor nytta t.ex. då personer som är föremål för polisiära åtgärder ska säkerhetsvisiteras och det misstänks att de i sina kläder har gömt explosiva eller motsvarande ämnen på ett sätt som är svårt att upptäcka okulärt. Det är ändamålsenligt att använda tränade polishundar t.ex. vid sådana välbesökta tillställningar som avses i 12 § 3 mom. Med någon annan motsvarande teknisk anordning avses t.ex. genomlysningsskärmar. Uttrycket ”på något annat jämförbart sätt” understryker att en polisman i enskilda fall har prövningsrätt om situationen är sådan att det inte är möjligt att använda någon av de ovan nämnda metoderna.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om de principer som ska iaktas i samband med polisens säkerhetsvisitationer, med beaktande också av de allmänna principer för polisens verksamhet som nämns i polislagens 1 kap. Det är motiverat att i denna paragraf särskilt nämna principen om minsta olägenhet, redan på grund av polisens mångsidiga uppgifter. Syftet med principen är att understryka vikten av att i samband med säkerhetsvisitationer alltid göra en helhetsbedömning, trots att det är fråga om rutinmässiga polisåtgärder.

I bestämmelsen hänvisas också till diskretionsprincipen. Denna innebär att den visiterade ska behandlas sakenligt. Omständigheter som måste beaktas kan gälla t.ex. en persons ålder och hälsotillstånd samt anständighetssynpunkter. Med anständighetssynpunkter avses bl.a. att säkerhetsvisitationen när det är möjligt ska verkställas av en person av samma kön som den visiterade. I traditionell ordningspolisverksamhet kan detta krav inte alltid uppfyllas, redan med beaktande av könsfördelningen inom poliskåren.

14 §. Omhändertagande av farliga föremål och ämnen. Paragrafen motsvarar 23 § i den gällande lagen. I paragrafens 3 mom. tillfogas ordet ”motsvarande” före ”anteckningar”. Detta motsvarar den komplettering som föreslås i 7 §.

15 §. Hantering av omhändertagen egendom. Denna paragraf motsvarar 24 § i den

gällande lagen likväl med den kompletteringen i 1 mom. att föremål och ämnen ska återlämnas till innehavaren utan dröjsmål och senast inom 14 dygn. Utredningspersonen anser i sin utredning (s. 23) att orden ”utan dröjsmål och senast” bör fogas till bestämmelsen för att tidsfristen 14 dygn inte ska uppfattas som en huvudregel. Med beaktande av de principer som styr polisens verksamhet (i synnerhet principen om minsta olägenhet) är det också i detta fall motiverat att anse att den tid som anges i lagen är en maximitid. Till paragrafens 4 mom. föreslås bli fogad en mening enligt vilken över försäljningen och förstöringen ska upprättas protokoll eller göras motsvarande anteckningar i någon annan handling.

16 §. Fasttagande och avlivande av djur. I denna paragraf föreskrivs att en polisman har rätt att ta fast och som en sista utväg avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa eller betydande skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken. Ett djur får också avlivas om det skulle innebära uppenbar grymhet mot djuret att hålla det vid liv.

Paragrafen skiljer sig från 25 § i den gällande polislagen på så sätt att i den nämns avlivande som en sista utväg. Liksom enligt den gällande paragrafen är utgångspunkten den att rätten att avliva ett djur inte är beroende av om någon äger djuret, om djuret är fridlyst eller om djuret får jagas vid den aktuella tidpunkten eller på den aktuella platsen. Uttrycket ”som en sista utväg” avser emellertid att eventuella alternativ till avlivande i tillräcklig utsträckning måste utredas med beaktande av förhållandena i det enskilda fallet.

Såsom framgår av biträdande justitieombudsmannens beslut (19.10.2004, dnr 612/4/04) om avlivande av en varg som förorsakat skador måste andra myndighetsbeslut (t.ex. jord- och skogsbruksministeriets beslut) beaktas vid avlivande av djur. Riksfattande riktlinjer för djurskyddet får inte heller åsidosättas genom tolkningsbara lokala avgöranden. I det nyss nämnda avgörandet understryks också den omständigheten att paragrafen om fasttagande och avlivande av djur inte får tillämpas så extensivt att syftet med jaktlagen (615/1993) och jaktförord-

ningen (666/1993) urvattnas. Utgångspunkten är den att staten är ansvarig för skador som orsakas av vilt.

17 §. Användning av maktmedel. I den föreslagna paragrafens 1 mom. sammanslås 1 och 2 mom. i den gällande polislagens 27 §. I momentet föreskrivs om rätten att använda maktmedel och om grunderna för bedömning av maktmedlens försvarlighet. I enlighet med den gällande lagen är syftet med användning av maktmedel att bryta ner motstånd, avlägsna en person från en plats, gripa en person, hindra att någon som berövats sin frihet flyr, avlägsna ett hinder eller förhindra ett överhängande brott eller någon annan farlig gärning eller händelse. Vid bedömningen av om maktmedel kan försvaras är det skäl att fortsättningsvis beakta hur viktigt och brådskande uppdraget är, hur farligt motståndet är, vilka resurser som står till förfogande samt övriga omständigheter som är relevanta för helhetsbedömningen av situationen.

Såsom konstateras i den allmänna motiveringen upphävs inrikesministeriets förordning om polisens användning av maktmedel i och med att den nya polislagen stiftas. I den första och andra meningen i förordningens 4 § 2 mom. föreskrivs att när det gäller val av användning av maktmedel bör man beakta sannolika effekter och följder av användningen av maktmedel med avseende på den person som blir föremål för dem och i synnerhet utomståendes säkerhet. Bedömningen av effekter och följder bör vara fortgående. De synpunkter som framförs i dessa meningar kan betraktas som tolkningsanvisningar när det gäller det föreslagna momentet. De ska beaktas också i samband med användning av åtgärder som kan betraktas som nödvärn. Enligt 9 kap. 10 § 2 mom. 6 punkten i denna lag kan det fortsättningsvis genom förordning av inrikesministeriet föreskrivas närmare om definitioner som avser användning av maktmedel, utbildning i användning av maktmedel, övning i och uppföljning av användning av maktmedel, rätt att bära maktmedelsredskap, förvaring av maktmedelsredskap och om övervakning av maktmedelsanvändning. Avsikten är emellertid att i lagen ska tas in grundläggande bestämmelser om användning av maktmedel, inklusive om beredskap för och varning om användning av maktmedel

(18 §), användning av skjutvapen (19 §) och användning av fängsel (20 §).

Med stöd av den gällande polislagens 54 § 3 mom. har utfärdats också inrikesministeriets förordning om stoppande av fortskaffningsmedel (1087/2001). Också den förordningen upphävs i och med att den nuvarande polislagen upphävs. I förordningen föreskrivs bl.a. om användning av maktmedel och skjutvapen. Den föreslagna polislagens 2 kap. 17—20 § ska iakttas också när det gäller stoppande av fortskaffningsmedel. Enligt den föreslagna polislagens 9 kap. 10 § 2 mom. 4 punkten kan genom förordning av inrikesministeriet utfärdas närmare bestämmelser också om stoppande av fordon.

I den föreslagna paragrafens 2 mom. ingår en bestämmelse som är ny i förhållande till den gällande lagen. Enligt bestämmelsen har en polisman i tjänsteutövning rätt till nödvärn enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 4 § i strafflagen (39/1889). I en sådan nödvärnssituation handlar polismannen under tjänstansvar. Vid bedömningen av om nödvärn kan försvaras ska de krav beaktas som kan ställas på polismannen med beaktande av dennes utbildning av erfarenhet.

I den nya bestämmelsens första mening konstateras uttryckligen det som tidigare framgick endast av lagstiftningens förarbeten (RP 57/1994 rd om stiftande av polislagen och RP 44/2002 rd om revidering av strafflagens allmänna läror). Också enligt rättspraxis har polismän rätt till nödvärn (HD 1993:50 och 2004:75). De synpunkter på polismäns rätt till nödvärn som framgår av förarbetena och rättspraxis kan anses vara motiverade trots att lagstiftningen till följd av att polislagens 27 § stiftats och ändringarna i strafflagens bestämmelser om de allmänna lärorna har kompletterats och ändrats under 1990- och 2000-talen.

I den allmänna motiveringen har redan behandlats situationer som har samband med polismäns rätt till nödvärn och hur långt denna rätt sträcker sig. Förslaget innebär att en polisman under tjänstetid är i tjänsteutövning oberoende av om polismannen som bäst utför ett visst tjänsteuppdrag eller inte. En polisman måste anses vara i tjänsteutövning också när polismannen blir tvungen att vidta åtgärder under sin fritid eller efter inställelse i

tjänst. Bestämmelser om sådana situationer ingår i den gällande polislagens 9 § 3 mom. och 9 a §, som i likhet med flera andra bestämmelser i den gällande polislagens 1 kap. föreslås bli överförda till polisförvaltningslagen.

Bestämmelserna om tjänsteansvar i samband med nödvärn och excess i nödvärn innebär enligt denna proposition att en polisman inte längre bedöms som en civilperson i en nödvärnssituation. Reformen understryker det allmännas ansvar i situationer där polisen handlar i nödvärn. I nödvärnssituationer eller vid excess i nödvärn står polismän under laglighetskontroll. I praktiken har framför allt sådana situationer visat sig vara problematiska där en grund som ger polisen rätt att använda maktmedel ligger så nära den straffrättsliga rätten att handla i nödvärn eller i nödtillstånd att det är svårt att påvisa vilkendera situationen det är fråga om. Förslaget rättar till detta missförhållande och i fortsättningen kan situationer av det slaget i enlighet med denna konstruktion bedömas som en enhetlig helhet. I och med att nödvärn sammankopplas med tjänsteansvar förbättras rättsskyddet för skadelidande, eftersom regleringen förtydligar och betonar statens skadeståndsansvar. Tjänsteansvaret innebär också att excess i nödvärn dessutom kan bestraffas som tjänstebrott och att det sålunda kan bli fråga om tjänstemannarättsliga påföljder. Tjänsteansvaret innebär vidare att på en polisman, såsom konstateras i högsta domstolens avgörande HD 2004:75, vid bedömningen av rätten att använda maktmedel i en nödvärnssituation med fog kan ställas högre krav än på en vanlig medborgare.

Momentets hänvisning till strafflagens 4 kap. 4 § innebär att i nödvärnssituationer ska tillämpas också bestämmelsen i slutet av den nämnda paragrafens 1 mom., enligt vilken vid bedömningen ska beaktas angreppets art och styrka, försvararens och angriparens person samt övriga omständigheter. Vidare tillämpas bestämmelsen om excess i nödvärn i den nämnda paragrafens 2 mom. I nödvärnssituationer ska sålunda inte tillämpas den sista meningen i den föreslagna paragrafens 1 mom. om grunderna för bedömningen av om maktmedlen kan försvaras och inte heller bestämmelserna i strafflagens 4 kap. 6 § 3

mom. om befrielse från straffansvar i sådana fall där de gränser som föreskrivs i 6 § 2 mom. har överskridits vid användningen av maktmedel.

I nödvärnssituationer ska emellertid beaktas momentets tredje mening enligt vilken utgångspunkten är den att på en polismans handlande i nödvärn kan ställas högre krav än på en vanlig medborgares. Detta gäller både försvarshandlingar och dimensioneringen av sådana åtgärder.

Paragrafens 3 och 4 mom. motsvarar 27 § 3 och 4 mom. i den nuvarande lagen.

I paragrafens 5 mom. föreslås en hänvisningsbestämmelse till bestämmelserna om excess vid användning av maktmedel och om excess i nödvärn. Bestämmelser om excess vid användning av maktmedel finns i strafflagens 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § samt om excess i nödvärn i strafflagens 4 kap. 4 § 2 mom. och 7 §.

18 §. Beredskap för och varning om användning av maktmedel. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att den som utför ett tjänsteuppdrag och har anledning att befara motstånd eller ett obehörigt angrepp enligt 4 kap. 4 § 1 mom. i strafflagen ska på ett lämpligt och ändamålsenligt sätt bereda sig på användning av maktmedel.

Momentet motsvarar delvis 3 § 1 mom. i inrikesministeriets förordning om polisens användning av maktmedel. Såsom tidigare konstaterats upphävs förordningen i samband med att den nya polislagen stiftas. Denna bestämmelse liksom bestämmelserna i de två följande paragraferna har sådana konsekvenser för individens rättigheter och skyldigheter att de i enlighet med grundlagens 80 § 1 mom. måste utfärdas genom lag.

Jämfört med motsvarande bestämmelse i den gällande lagen föreslås att i momentet för det första tas in ett omnämnande om ett sådant obehörigt angrepp som avses i strafflagens 4 kap. 4 § 1 mom. Detta har att göra med att också i 17 § 2 mom. föreslås en bestämmelse om användning av metoder som måste anses vara nödvärn. Beredskapsskyldigheten gäller framför allt nödvärnssituationer eftersom det i sådana fall kan bli nödvändigt att använda kraftiga maktmedel, inklusive skjutvapen. I sådana situationer är det i synnerhet med beaktande av att deras bråds-

kande natur skäl att i mån av möjligheter ombesörja planering, ledning och övervakning av maktmedlen. I fråga om nödvärn kan tillämpningsområdet för bestämmelsen emellertid bli relativt smalt eftersom det typiska för nödvärnssituationer att de uppkommer plötsligt och oförutsett.

Enligt förordningen ska principerna i den gällande polislagens 2 § beaktas. I den föreslagna polislagens 1 kap. utökas principerna och fördelas på flera paragrafer. Med avseende på polislagens föreslagna 2 kap. 18 § har de principer som nämns i polislagens 1 kap. en särskild betydelse, även om behovet att iakttä principerna alltid måste bedömas från fall till fall. När det gäller lagens 1 kap. 2 § måste man beakta att maktmedel i allmänhet innebär ingrepp i grundlagsfästa grundläggande rättigheter, i synnerhet i den personliga integriteten som avses i grundlagens 7 § 3 mom. Enligt den föreslagna polislagens 1 kap. 6 § 1 mom. ska polisen i sin verksamhet vara saklig och främja försämlighet. Dessutom ska polisen i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar sträva efter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

De viktigaste principerna för styrningen av användningen av maktmedel är proportionalitetsprincipen och principen om minsta olägenhet, som det föreskrivs om i den föreslagna polislagens 1 kap. 3 och 4 §. Också i samband med användningen av maktmedel kan det bli aktuellt att informera om grunden för en åtgärd (1 kap. 7 §) eller om skyldigheten att ange sin ställning som polisman (1 kap. 8 §). Den sist nämnda skyldigheten kan anses vara nödvändig i situationer där en person som är föremål för en åtgärd måste uppmanas att avstå från ett förfarande (t.ex. motstånd) och där föremålet för åtgärden inte vet att den som framför uppmaningen är en polisman.

Enligt paragrafens 2 mom. ska en person som är föremål för tjänsteuppdrag varnas för risken att bli utsatt för maktmedel, om det är möjligt och ändamålsenligt att varna denne. Varningen ska ges på ett för ändamålet lämpligt och begripligt sätt. Momentet motsvarar huvudsakligen 3 § 2 och 3 mom. i inrikesministeriets förordning om polisens användning av maktmedel. I jämförelse därmed är be-

stämmelsen dock något allmännare till sin utformning, eftersom om beredskap för och varning om användning av maktmedel kan med stöd av 9 kap. 10 § 2 mom. 6 punkten ges närmare bestämmelser genom förordning av inrikesministeriet.

19 §. Användning av skjutvapen. Denna paragraf motsvarar med vissa ändringar de fyra sista meningarna i 4 § 2 mom. i inrikesministeriets förordning om användning av maktmedel. Det i förordningen använda uttrycket "fast egendom" ersätts i paragrafens 1 mom. med uttrycket "motsvarande hinder". Fast egendom utgör i och för sig mera sällan hinder som måste avlägsnas med skjutvapen. Det nya uttryck som föreslås är mera flexibelt. I bestämmelsen nämns fortfarande föremål och djur. Det i samma moment använda ordet "annans" avser någon annan person än den vars verksamhet det är fråga om att stoppa. Det kan också vara fråga om en fara som hotar den som använder skjutvapen.

Paragrafens 2 mom. motsvarar 2 § 3 punkten i inrikesministeriets förordning om polisens användning av maktmedel, där begreppet användning av skjutvapen definieras. Med användning av skjutvapen avses varning för användning av i 2 § i skjutvapenlagen (1/1998) avsett skjutvapen, hot om användning av skjutvapen och avfyrande av skott. Att ta fram ett skjutvapen och göra det funktionsdugligt betraktas inte som användning av skjutvapen. Bestämmelsen föreslås bli intagen i lagen eftersom definitionen av begreppet användning av skjutvapen avviker från vad som i allmänhet förstås med användning av skjutvapen.

Enligt 2 § 4 punkten i inrikesministeriets förordning om polisens användning av maktmedel avses med hot med skjutvapen riktande av skjutvapen så att det är fara för att den som vapnet riktas mot, med hänsyn till allmän livserfarenhet, kan bli föremål för användning av de allra kraftigaste maktmedelsredskap, om inte den befallning efterföljs som förstärks med hjälp av hot med skjutvapen. Definitionen av användning av skjutvapen och andra maktmedel kan också i fortsättningen regleras genom inrikesministeriets förordning, med stöd av den föreslagna polislagens 9 kap. 10 § 2 mom. 6 punkten.

I den föreslagna paragrafens 3 mom. föreskrivs om beslutsnivån på ett sätt som avviker från det nuvarande. I paragrafen föreslås en mera allmän bestämmelse om att beslut om vapenhot och avlossande av skott ska fattas av en polisman som hör till befälet, om detta är möjligt med beaktande av hur bråds-kande situationen är. Förslaget sammanhänger å ena sidan med allvarlighetsgraden av dessa sätt att använda vapen och å andra sidan med att situationer som gäller användning av maktmedel i praktiken uppkommer snabbt och det inte tillnärmelsevis alltid är möjligt att få ett beslut av en polisman som hör till befälet. I praktiken sammanhänger möjligheten att få en sådan polis-mans beslut om användning och hot om användning av skjutvapen ofta med en polisinsats som redan har pågått en tid, exempelvis en belägringssituation. Såsom konstateras ovan anses användning av skjutvapen innefatta också hot om användning av skjutvapen. Redan med stöd av 18 § 2 mom. är det den polisman som använder skjutvapen som är skyldig att varna och därför är det inte möjligt att till denna del hänskjuta beslutsfattandet till en tjänsteman som hör till befälet.

De avgöranden av högsta domstolen som nämns i motiveringen till 17 § gäller situationer där skjutvapen använts. Europadomstolen har i flera mål tagit ställning till frågan om användning av skjutvapen. Exempelvis i målet Tzekov mot Bulgarien 23.3.2006 hänvisade domstolen till artikel 2 i Europeiska människorättskonventionen (rätten till liv) och sin praxis enligt vilken användning av skjutvapen i samband med att en person anhålls inte kan anses vara berättigad då man vet att personen i fråga och dennes uppträdande inte utgör någon fara för liv eller hälsa och det inte finns någon anledning att misstänka att personen gjort sig skyldig till våldsbrott. Detta var fallet också i sådana fall där man eventuellt inte hade kunnat anhålla en person utan användning av skjutvapen. Samma synpunkter beaktades i målet Juozaitiene mot Litauen 24.4.2008 där man vid bedömningen av ett brott mot artikel 2 beaktade den omständigheten att också passagerarna i en flyktbil utsattes för livsfara på grund av polisens beskjutning.

I Europadomstolens mål Huohvanainen mot Finland 13.3.2007 framgår det att användning av maktmedel i sådana fall som avses i artikel 2.2 i Europeiska människorättskonventionen (exempelvis för att försvara någon mot olaglig våldsgärning) kunde vara berättigad då den är baserad på en uppriktig uppfattning som på goda grunder kan anses vara korrekt vid händelsetidpunkten, trots att den senare visar sig vara felaktig. I annat fall påförs polismän ett orealistiskt ansvar som kan äventyra deras och andra personers liv. Enligt avgörandet är relevanta omständigheter framför allt förhållandena under händelseförloppet, situationens utveckling samt planeringen och övervakningen av polisoperationen på ett sådant sätt att myndigheterna visat tillräcklig omsorg för att försäkra sig om att alla risker för livsfara hade minimerats och att myndigheterna inte varit vårdslösa i sitt val av agerande. Av detta avgörande liksom även av ett annat senare avgörande i målet Kasa mot Turkiet 20.5.2008 framgår att man vid bedömningen av om polisen handlat korrekt i samband med användningen av vapen ska beakta om polisen uppmanat personen i fråga att ge sig och varnat för vapen-användning samt om polisen först har utsatts för beskjutning.

20 §. Användning av fängsel. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att rörelse- eller handlingsfriheten för en person som är föremål för tjänsteuppdrag får begränsas med handbojor, plastfängsel eller på något annat motsvarande sätt om det är nödvändigt för att i samband med tjänsteuppdraget förhindra rymning, be-tvinga våldsamt uppträdande eller avvärja överhängande risk för våld. Begränsning av rörelse- och handlingsfriheten på något annat motsvarande sätt kan innebära t.ex. användning av en anordning som hindrar en person som är föremål för polisiära åtgärder att spot-ta på polismän eller utomstående. På en person som uppträder lugnt ska inte utan vägan-de skäl användas anordningar som hindrar rörelse- eller handlingsfriheten.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs för det första att begränsning av rörelse- eller handlingsfriheten inte får fortgå längre än nödvändigt. Enligt momentets andra mening får begränsningen inte åsamka den person som

är föremål för åtgärden fara eller onödig smärta.

Paragrafens 1 och 2 mom. är delvis baserade på 4 § 3 mom. i inrikesministeriets förordning om polisens användning av maktmedel. I paragrafen föreskrivs emellertid mera detaljerat om begränsningarna, med beaktande av 13 kap. 2 § i häktningsslagen och de bestämmelser om användning av fängsel som ingår i 11 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. För tydlighetens skull hänvisas till dessa paragrafer också i paragrafens 3 mom.

Liksom i förordningens bestämmelse föreslås å andra sidan i paragrafens 2 mom. inget omnämnande om att personer som är föremål för polisiära åtgärder inte får fjättras vid konstruktioner i rörliga fordon. Denna slutsats kan man dra redan på basis av de principer som framgår av andra meningen i 2 mom. och i 1 kap.

21 §. Gränskontroll och tullåtgärder. Denna paragraf motsvarar 10 a § i den gällande lagen.

22 §. Befogenheter för främmande staters tjänstemän. Denna paragraf motsvarar huvudsakligen 22 a § i den gällande lagen. I paragrafens 1 mom. korrigeras hänvisningen så att den avser artikel 41 § i tillämpningskonventionen och i slutet av momentet korrigeras hänvisningarna i överensstämmelse med den föreslagna lagen så att det samtidigt konstateras vad som föreskrivs i de bestämmelser som hänvisningarna avser. Paragrafens 4 mom. föreslås bli ändrat så att det hänvisar till vad som i 8 kap. föreskrivs om skadeståndsansvar.

3 kap. **Säkerhetskontroller i polisens lokaler**

1 §. Säkerhetskontroll. Denna paragraf motsvarar 22 b § i den gällande lagen.

2 §. Utförande av säkerhetskontroll. Denna paragraf motsvarar huvudsakligen 22 c § i den gällande lagen som här föreslås bli indelad i två moment. Den föreslagna paragrafens 1 mom. motsvarar de två första meningarna i den gällande paragrafen medan 2 mom. delvis motsvarar den sista meningen i den gällande paragrafen.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att om det på grund av säkerhetskontroll eller annars finns grundad anledning att misstänka att en person för med sig sådana föremål eller ämnen som i 1 mom. kan personen kroppsvisiteras för att hitta dem. Säkerhetskontrollören ska vara av samma kön som den kroppsvisiterade.

För att ange sannolikhetsgraden används i den nuvarande lagen uttrycket ”om det finns grundad anledning att misstänka”. Detta uttryck föreslås inte bli ändrat i svenskspråkiga lagtexten. Också grundlagsutskottet har godkänt uttrycket i sitt betänkande (GrUB 3/2008 rd) i samband med behandlingen av en lagmotion med förslag till lag om säkerhetsskydd i riksdagen, där det var fråga om en motsvarande bestämmelse om kroppsvisitation. Enligt grundlagsutskottets åsikt uppfyller bestämmelsen också förbudet mot godtycke i grundlagens 7 § 3 mom. och tillgodoser kravet på proportionalitet.

Till paragrafens 2 mom. fogas också en bestämmelse om att säkerhetskontrollören ska vara av samma kön som den kroppsvisiterade. Detta krav gäller manuell kroppsvisitation.

3 §. Omhändertagande av föremål som hittats vid säkerhetskontroll. Denna paragraf motsvarar 22 d § i den gällande lagen.

4 §. Användning av maktmedel vid säkerhetskontroll. Paragrafens 1 mom. motsvarar 22 e § 1 mom. i den gällande lagen. Enligt paragrafens 2 mom. föreskrivs i 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen om excess vid användning av maktmedel.

4 kap. **Teknisk övervakning och rätt att få information**

1 §. Teknisk övervakning och förutsättningar för sådan. I paragrafens 1 mom. definieras begreppet teknisk övervakning. Därmed avses fortlöpande eller upprepat iakttagande eller fortlöpande eller upprepat avlyssning av fordon, fordonsförare, fotgängare eller allmänheten med hjälp av teknisk anordning samt automatisk upptagning av ljud eller bild. Definitionen motsvarar 28 § 1 mom. 1 punkten i den gällande polislagen.

Enligt paragrafens 2 mom. får polisen efter att på förhand ha informerat om saken företa

teknisk övervakning på allmän plats eller allmän väg, för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, förebyggande av brott, identifiering av personer som är misstänkta för brott samt för bevakning av särskilda övervakningsobjekt. Bestämmelsen motsvarar i sak 29 § i den gällande polislagen.

Med begreppet allmän plats avses i ordningslagens (612/2003) 2 § vägar, gator, gångbanor, torg, parker, badstränder, idrottsplaner, vattenområden, begravningsplatser och andra motsvarande områden som kan användas av allmänheten samt byggnader, kollektiva trafikmedel och andra motsvarande platser, såsom ämbetsverk, kontor, trafikstationer, köpcentra, affärslokaler och restauranger som antingen under någon tillställning eller annars kan användas av allmänheten. För tydlighetens skull föreslås att ordet "allmän" läggs till framför ordet "väg".

2 §. Rätt att få information av myndigheter. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att polisen oberoende av tystnadsplikt, på begäran av en polisman som hör till befälet, har rätt att för tjänsteuppdrag avgiftsfritt få behövlig information och handlingar av myndigheter och sammanslutningar som tillsatts för att sköta offentliga uppgifter, om inte överlämnande av informationen eller handlingarna till polisen eller användning av informationen som bevis uttryckligen har förbjudits eller begränsats i lag.

Momentet motsvarar i sak 35 § 1 mom. i den gällande polislagen, med det undantaget att i bestämmelsen inte nämns 3 mom. utan i stället direkt att en polisman som hör till befälet ska besluta om informationshämtningen.

Enligt paragrafens 2 mom. har polisen för att kunna avgöra om en körrätt, ett vapentillstånd eller ett annat tillstånd ska förbli i kraft, på begäran av en polisman som hör till befälet rätt att oberoende av tystnadsplikt få information om tillståndshavarens hälsotillstånd, bruk av berusningsmedel eller våldssamma beteende, om det finns grundad anledning att anta att tillståndshavaren inte längre uppfyller förutsättningarna för tillståndet.

Momentet motsvarar i sakligt hänseende 35 § 2 mom. i den gällande polislagen. Det föreslås inte längre något särskilt moment om

beslut som fattas av en polisman som hör till befälet.

Enligt paragrafens 3 mom. får sekretessbelagd information som fås med stöd av 2 mom. användas endast för bedömning av tillståndshavarens pålitlighet, lämplighet eller övriga förutsättningar för tillståndets giltighet och för bedömning av om tillståndsvillkoren är uppfyllda. Bestämmelsen motsvarar i sak 35 § 4 mom. i den gällande polislagen.

3 §. Rätt att få information av privata sammanslutningar och personer. Enligt paragrafens 1 mom. har polisen, beroende av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företags-, bank- eller försäkringshemlighet, rätt att få information som behövs för förhindrande eller utredning av brott. Om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det har polisen samma rätt att få information som behövs vid polisundersökning enligt 6 kap. Bestämmelsen motsvarar i sakligt hänseende 36 § 1 mom. i den gällande polislagen. Bestämmelsen motsvarar i sak 36 § 1 mom. i den gällande polislagen.

Enligt paragrafens 2 mom. har polisen rätt att i enskilda fall av teleföretag och av sammanslutningsabonnenter få kontaktuppgifter för teleadresser som inte är upptagna i en offentlig katalog eller information som specificerar en teleadress eller teleterminalutrustning, om informationen behövs för ett polisuppdrag. Polisen har motsvarande rätt att få information om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postverksamhet.

Bestämmelsen motsvarar i sak 36 § 2 mom. i den gällande polislagen med det undantaget att paragrafen i tekniskt hänseende är snävare när det gäller teleadresser. Till denna del hänvisas till det som framförs i samband med de bestämmelser om teleavlyssning och -övervakning som föreslås i tvångsmedelslagens 10 kap. Bestämmelserna om inhämtande av information med tekniska anordningar och om Kommunikationsverkets kontroll föreslås bli överförda till den nya polislagens 5 kap. 25 § och till den nya tvångsmedelslagens 10 kap. 25 § (Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser och teleutrustning).

Det är fråga om en sådan åtgärd i samband med sedvanlig polisverksamhet som inte enligt den gällande lagen förutsätter begäran av en polisman som hör till befälet. I denna bestämmelse föreslås ingen ändring.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att polisen för sin tillståndsförvaltning har rätt att få information av privata sammanslutningar och personer så som föreskrivs i 2 § 2 och 3 mom. Frånsett vissa tekniska justeringar motsvarar momentet 36 § 3 mom. i den gällande polislagen.

5 kap. Hemliga metoder för inhämtande av information

Allmänna bestämmelser

1 §. Tillämpningsområde och definitioner. I paragrafen räknas upp de hemliga metoder för inhämtande av information som kan användas för att förhindra och avslöja brott samt hänvisas till tvångsmedelslagen i fråga om utredning av brott. I paragrafen föreskrivs också om användning av dessa metoder i gränsbevaknings- tull- och militärmyndigheternas verksamhet. Avsikten med denna nya paragraf är närmast att förtydliga tillämpningsområdet för polislagen och vissa andra lagar.

Enligt paragrafens 1 mom. föreskrivs i detta kapitel om teleavlyssning, om inhämtande av information i stället för teleavlyssning, om teleövervakning, om inhämtande av basstationsuppgifter, om systematisk observation, om förtäckt inhämtande av information, om teknisk observation (teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning), om inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadress eller teleterminalutrustning, om täckoperationer, om bevisprovokation genom köp, om användning av informationskällor och om kontrollerade leveranser i syfte att förhindra, avslöja eller avvärja risk för brott. Dessa metoder för inhämtande av information kan användas i hemlighet för dem som de riktas mot.

I momentet beskrivs i korthet karaktären av de hemliga metoderna för inhämtande av information med omnämnande av möjligheten att använda metoderna i hemlighet för objek-

ten. Detta innebär endast att det är möjligt att använda metoderna i hemlighet, vilket dock inte i samtliga fall är nödvändigt. Om informationen inte äventyrar t.ex. möjligheten att förhindra ett brott finns det ingen anledning att hålla metoderna hemliga. I stället för ”inhämtande av uppgifter om en mobilteleapparats läge” föreslås det mera beskrivande uttrycket ”inhämtande av basstationsuppgifter”. Nya och delvis nya metoder för inhämtande av information är, av de metoder som nämns i momentet, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation av utrustning, inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadress eller teleterminalutrustning, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser.

Polislagens definitioner av hemliga metoder för inhämtande av information motsvarar de definitioner av hemliga tvångsmedel som föreslås i 10 kap. i tvångsmedelslagen som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition. I polislagen används emellertid endast begreppen hemligt inhämtande av information och hemliga metoder för inhämtande av information medan i tvångsmedelslagen används begreppet hemliga tvångsmedel.

Det är inte fråga om en befogenhetsbestämmelse som ger rätt att i enskilda fall använda olika metoder för inhämtande av information. I momentet nämns endast syftet med användningen av dessa i polislagen nämnda metoder, dvs. förhindrande av brott, avslöjande av brott och avvärjande av risk för brott.

I paragrafens 2 mom. definieras begreppet förhindrande av brott. Därmed avses åtgärder som syftar till att förhindra brott, försök till brott och förberedelse till brott, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet finns grundad anledning att anta att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till brott samt åtgärder som syftar till att avbryta ett redan påbörjat brott eller begränsa den direkta skada eller fara som brottet medför.

Det är fråga om att förhindra ett brott för det första när detta kan ske innan sådana åt-

gärder har vidtagits som uppfyller brottsrekvisiten. För tydlighetens skull nämns också förhindrande av straffbart försök. Med förhindrande av förberedelse avses förberedelse till en straffbar gärning, t.ex. förberedelse till mord eller grovt rån, trots att själva förberedelsen inte är kriminaliserad. Förhindrande av förberedelse innefattar också förhindrande av straffbar förberedelse.

Med uttrycket ”när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån uppgifter om en persons verksamhet som fått på något sätt” avses direkta iakttagelser av en persons egen verksamhet och av en utomstående person, t.ex. tips från en informationskälla och annan indirekt utredning. Uttryckets innebörd är i sak densamma som enligt den gällande polislagen, det är endast kortare till sin utformning. Information som fått genom iakttagelser och på annat sätt inbegriper också bl.a. information som fått genom förfrågningar, observationer och antydningar/tips samt slutsatser på basis av brottsanalyser. En förutsättning är att det på basis av denna information med fog kan antas att en person gjort sig skyldig till brott.

Även om brottsrekvisiten i sådana fall där det är fråga om avbrytande av ett brott har uppfyllts så långt att det t.ex. är fråga om ett straffbart försök, ska avbrytandet av brottet här jämföras med förhindrande av brott. Detsamma gäller också begränsning av den direkta skada eller fara som brottet medför. Det kan t.ex. vara fråga om en situation där en gärning som i och för sig uppfyller rekvisiten redan har begåtts men där följderna inte ännu uppkommit eller ännu kan begränsas.

I paragrafens 3 mom. definieras begreppet avslöjande av brott. Därmed avses åtgärder som syftar till att klarlägga om det för inledande av förundersökning finns en i 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen avsedd grund, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet kan antas att ett brott har begåtts.

I bestämmelserna om inhämtande av information i den gällande polislagens 3 kap. konstateras på många ställen att inhämtande av information kan användas för avslöjande av brott. Begreppet avslöjande av brott definieras emellertid inte. Därmed avses gräzo-

nen mellan förhindrande respektive utredning av brott. Som exempel kan nämnas den situationen att man fått tips om att ett brott redan har begåtts men det inte finns någon konkret grund för misstanken och inte heller någon sådan orsak att misstänka brott som avses i den föreslagna förundersökningslagens 3 kap. 3 § 1 mom.

Syftet med avslöjande av brott är att få reda på sådana relevanta omständigheter om ett redan begånget brott som kan läggas till grund för att inleda förundersökning, t.ex. om element som ingår i rekvisiten samt om gärningsmannen, gärningstidpunkten och gärningsplatsen. Det är sålunda inte fråga om brottsutredning eftersom förutsättningar för inledande av förundersökning saknas. Det är inte heller fråga om förhindrande av brott, eftersom brottet redan antas ha blivit begånget.

Den i momentet angivna tröskeln ”kan antas” är lägre än förundersökningslagens tröskel ”skäl att misstänka”, även om de skillnaderna mellan uttrycken inte är stora. Det är fråga om en liten gradskillnad. När tröskeln ”skäl att misstänka” har överskridits ska förundersökning inledas och då kan de hemliga tvångsmedel användas som regleras i den nya tvångsmedelslagens 10 kap. I 4 § i detta kapitel föreslås bestämmelser om fortsatt hemligt inhämtande av information för utredning av brott.

I kapitlets 3 § begränsas på ett avgörande sätt de åtgärder som kan vidtas för avslöjande av brott. Med tanke på rättssäkerheten är det skäl att förhålla sig synnerligen restriktivt till sådan preliminär undersökning före förundersökningen. Det kan bli fråga om att avslöja brott med hjälp av hemligt inhämtande av information närmast i skyddspolisens verksamhet. Detta betyder emellertid inte att polisen inte får avslöja redan begångna brott utan i stället att hemligt inhämtande av information för avslöjande av brott ska begränsas med hänvisning till de grundläggande och mänskliga rättigheterna. I praktiken är förändringen inte särskilt betydande eftersom tröskeln för inledande av förundersökning är relativt låg.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs att vad som i detta kapitel föreskrivs om polisens eller en polismans rätt att använda hemliga metoder för inhämtande av information gäller

med undantag för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor även gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna och militärmyndigheterna enligt vad som särskilt föreskrivs i lag.

Momentet motsvarar 10 kap. 1 § 2 mom. i tvångsmedelslagen som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition, med den skillnaden att endast polisen enligt gällande lag har möjlighet att utöver de metoder som nämns i 10 kap. 1 § 2 mom. använda teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning för förhindrande, avslöjande och avvärjande av risk för brott. Avsikten med bestämmelsen är inte att ta ställning till frågan om de nämnda metoderna kan tillåtas för tull-, gränsbevaknings- eller militärmyndigheterna. Såsom tidigare har konstaterats är det skäl att särskilt utreda till vilka delar de nämnda metoderna ska stå till myndigheternas förfogande.

I paragrafens 5 mom. hänvisas till 10 kap. i den nya tvångsmedelslagen.

2 §. Föresättning för användning av hemliga metoder för inhämtande av information. I paragrafens 1 mom. föreskrivs om en gemensam allmän föresättning (att man med den metoden kan antas få information för förhindrande, avslöjande eller avvärjande av risk för brott) för samtliga hemliga metoder för inhämtande av information. Motsvarande bestämmelser ingår i den nuvarande lagens paragrafer om föresättningarna för användning av befogenheter. I bestämmelserna om vissa metoder för inhämtande av information föreskrivs emellertid fortfarande om särskilda föresättningar.

I paragrafens 2 mom. bestäms att utöver vad som nedan föreskrivs om särskilda föresättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av personer, teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser användas bara om dessa metoder kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande el-

ler avslöjande av ett brott. För täckoperationer och bevisprovokation genom köp förutsätts dessutom att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna förhindras eller avslöjas.

Uttrycket ”utöver vad som nedan föreskrivs om särskilda föresättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information” i början av momentet avser att i bestämmelserna om respektive metoder för inhämtande av information ska anges föresättningarna för användning av metoden, exempelvis att det på basis av den persons yttranden, hotelser eller uppträdande som är föremål för metoden i fråga med fog kan antas att denne gör sig skyldig till ett brott av en viss allvarlighetsgrad eller att metoden för inhämtande av information får användas endast i fråga om ett visst utrymme eller en viss plats.

Momentets bestämmelser innebär att föresättningarna för användningen av hemliga metoder för inhämtande av information ändras i förhållande till de nuvarande. Föresättningarna för användning av metoderna regleras i överensstämmelse med de föresättningar för användning av hemliga tvångsmedel som föreskrivs i 10 kap. i tvångsmedelslagen, som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition. I momentet regleras dessutom vissa nya metoder. I den allmänna motiverings avsnitt om föresättningarna för användning av hemliga metoder för inhämtande av information har redan refererats vad som i detta moment avses med föresättningen ”av synnerlig vikt”.

Föresättningen att dessa metoder kan antas vara av synnerlig vikt föreslås bli utsträckt till att gälla teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser. Dessa metoder kan innebära så stora ingrepp i de grundläggande och mänskliga rättigheterna att det är motiverat att uppställa en särskild föresättning för användningen av dem. Teknisk spårning av en person utgör enligt förslaget sådan teknisk

spårning som närmare definieras i 21 § 3 mom.

Förutsättningen att metoden kan antas vara av synnerlig vikt för att förhindra eller avslöja ett brott gäller inte i fråga om teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter, förtäckt inhämtande av information, annan teknisk spårning än teknisk spårning av en person samt inhämtande av identifieringsuppgifter om teledresser eller teleterminalutrustning. Dessa hemliga metoder för inhämtande av information innebär inte lika kännbara ingrepp i objektens grundläggande och mänskliga rättigheter som de ovan nämnda metoderna, vilket innebär att regleringen får bli beroende av de förutsättningar som gäller respektive metod.

Bland de hemliga metoderna för inhämtande av information finns det sådana som är avsedda att användas i sista hand, efter andra metoder för informationshämtning. I den gällande polislagens 31 b § används i fråga om bevisprovokation genom köp uttrycket ”nödvändigt”. Enligt lagberedningsmaterialet har i fråga om bevisprovokation förutsatts att denna metod ska användas i sista hand, trots att i den gällande polislagens 31 a § används uttrycket ”om det är nödvändigt”. Enligt det föreslagna momentet förutsatts det fortfarande att täckoperationer och bevisprovokation genom köp används i sista hand, men det föreslås att kravet beskrivs med orden ”metoden är nödvändig”. I fråga om dessa metoder förutsatts för det första att den information som fås med hjälp av dem kan antas ha en synnerligen viktig betydelse för förhindrande eller avslöjande av brott och dessutom att användningen av dem också är nödvändig för att förhindra eller avslöja brott. För användning av dessa hemliga metoder för inhämtande av information uppställs sålunda klart strängare särskilda förutsättningar.

Enligt paragrafens 3 mom. ska användningen av en hemlig metod för inhämtande av information avslutas inom den tid som anges i tillståndet eller beslutet, om syftet med användningen har nåtts eller om det inte längre finns förutsättningar för att använda metoden. Genom denna ändring understryks det att hemliga metoder inte i något fall får användas under en längre tid än nödvändigt, trots att tillståndet fortfarande skulle vara i

kraft. Det är klart att användningen av en hemlig metod för inhämtande av information ska avslutas senast då tillståndets giltighetstid upphör.

3 §. Hemligt inhämtande av information för att avslöja brott. Denna paragraf uppställer strängare förutsättningar än den gällande polislagen när det gäller inhämtande av information för att avslöja brott.

Enligt paragrafens 1 mom. får metoderna i detta kapitel, förutom för att förhindra brott, användas när det gäller att avslöja följande typer brott: 1) äventyrande av Finlands suveränitet, 2) krigsanstiftan, 3) landsförräderi, grovt landsförräderi, 4) spioneri, grovt spioneri, 5) röjande av statshemlighet, 6) olovlig underrättelseverksamhet, 7) brott som begås i terroristiskt syfte och som avses i 34 a kap. 1 § 1 mom. 2-7 punkten eller 2 mom. i strafflagen, 8) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, 9) ledande av terroristgrupp, 10) främjande av terroristgrupps verksamhet, 11) meddelande av utbildning för terroristbrott, 12) rekrytering för terroristbrott, eller 13) finansiering av terrorism.

Det är sålunda fråga närmast om avslöjande av brott i fall som hör till skyddspolisen. Av de skäl som nämns i den allmänna motiveringen föreslås att i bestämmelsen beaktas dels terroristbrott och dels också andra sådana allvarliga brott som avses i strafflagens 12 kap.

I fråga om avslöjande av brott ska enligt förslaget inte tillämpas de metodrelaterade förutsättningar som avses i bestämmelserna om hemliga metoder för inhämtande av information. De i 2 § nämnda förutsättningarna för informationshämtning ska emellertid tillämpas.

4 §. Fortsatt hemligt inhämtande av information för utredning av brott. I denna paragraf föreskrivs att om det under tiden för hemligt inhämtande av information som inlett för att förhindra eller avslöja brott framgår att det finns anledning att misstänka att ett brott om vilket inhämtas information har begåtts, får information för utredning av brottet dock inhämtas i ytterligare tre dygn med stöd av ett tillstånd enligt detta kapitel, dock högst så länge tillståndet är giltigt. Om det för utredningen av ett brott är nödvändigt att använda ett sådant hemligt tvångsmedel

som avses i 10 kap. i tvångsmedelslagen, ska ärendet inom den nämnda tiden föras för avgörande till den myndighet som är behörig att besluta om användning av tvångsmedlet.

I sådana fall som avses i paragrafen blir det möjligt att fortsättningsvis använda hemligt inhämtande av information då en i polislagen angiven grund faller bort, men det finns ett behov att fortsätta inhämtandet med stöd av tvångsmedelslagen. Utan den föreslagna paragrafen skulle det vara nödvändigt att sluta använda en metod för inhämtande av information omedelbart t.ex. i det fallet att man inte lyckas förhindra ett brott och misstänker att det redan har begåtts.

Med stöd av paragrafen får information för utredning av ett brott dock inhämtas i ytterligare tre dygn, dock högst så länge tillståndet är giltigt. Om tillståndet går ut t.ex. inom två dygn efter att en situation konstaterats får användningen av en metod för inhämtande av information dock inte fortsättas i tre dygn. Inom den i momentet angivna tiden är det nödvändigt att ansöka om tillstånd eller beslut enligt tvångsmedelslagen eller också måste man sluta använda metoden för inhämtande av information.

Inhämtande av information ur telenät

5 §. Teleavlyssning och dess förutsättningar. I paragrafens 1 mom. definieras begreppet teleavlyssning. Med teleavlyssning avses att ett meddelande som tas emot av eller sänds från en viss teleadress eller teleterminalutrustning genom ett sådant allmänt kommunikationsnät eller ett sådant därtill anslutet kommunikationsnät som avses i kommunikationsmarknadslagen avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt för utredning av innehållet i meddelandet och de identifieringsuppgifter i anslutning till det som avses i 8 §. Teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en sådan person som med fog kan antas begå ett brott som avses i 2 mom.

Definitionen av begreppet teleavlyssning och de förutsättningar för teleavlyssning som nämns i de följande momenten föreslås bli intagna i samma paragraf närmast för tydlighetens skull. Till momentet fogas dessutom en definition av begreppet teleavlyssning

som är något exaktare än definitionen i den gällande polislagens 28 § 1 mom. 7 punkten. Definitionen stämmer överens med motsvarande definition i den nya tvångsmedelslagen. I definitionen av teleavlyssning och i definitionerna av andra metoder för inhämtande av information används inte längre ordet ”hemlig”. Detta har att göra med att möjligheten att i hemlighet för objekten använda hemliga metoder för inhämtande av information konstateras redan i 1 § 1 mom.

Vid teleavlyssning är det fråga uttryckligen om att avlyssna kommunikation i sådana allmänna nät som avses i kommunikationsmarknadslagen. Enligt kommunikationsmarknadslagens 2 § 1 mom. 1 punkten avses med kommunikationsnät ett system som består av sammankopplade ledningar och anordningar och som är avsett för överföring eller distribution av meddelanden via ledning, med radiovågor, optiskt eller på något annat elektromagnetiskt sätt. Enligt momentets 2 punkt avses med allmänt kommunikationsnät ett kommunikationsnät som tillhandahåller en grupp av användare som inte har avgränsats på förhand. I den juridiska litteraturen har det ansetts att teleavlyssning inte kan riktas mot s.k. separata nät eller nät som upprätthålls för eget behov. Informationshämtning kan dock göras med andra metoder om ett separatenät inte är anslutet till ett allmänt kommunikationsnät och om förutsättningarna för användning av metoden annars är uppfyllda.

Med avvikelse från 28 § 1 mom. 7 punkten och 31 d § 1 mom. i den gällande polislagen nämns i definitionen av begreppet teleavlyssning för tydlighetens skull endast teleadresser och teleterminalutrustning. Med teleterminalutrustning avses utrustning som för sändning, bearbetning eller mottagande av meddelanden är avsedd att via ledning, per radio, optiskt eller på något annat elektromagnetiskt sätt vara antingen direkt kopplad till en anslutning i allmänt kommunikationsnät eller att direkt eller indirekt kopplad till en anslutning i allmänt kommunikationsnät fungera med det allmänna kommunikationsnätet.

Det kan vara fråga om gränssnittsinformation i vilket kommunikationsnät som helst eller om en egenskap som kan sammankopplas

med en viss användare eller abonnent och om information eller en egenskap som ingår i utrustningen och därmed också kan sammankopplas med användaren eller abonnenten. Information av detta slag kan sålunda bestå t.ex. av e-postadresser, IP-adresser, användarnamn och lösenord, profiler eller annan information i telenätet, varmed parterna i tele- eller datakommunikation kan individualiseras. Definitionen av begreppet teleavlyssning inbegriper sålunda också telefoners serienummer (IMEI-kod) och annan information som direkt identifierar en teleutrustning eller leder till att den kan identifieras.

Begreppet meddelande definieras i 2 § 1 mom. 1 punkten i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation. Med meddelande avses samtal, elektronisk post, textmeddelanden, talmeddelanden och andra motsvarande meddelanden som i ett kommunikationsnät förmedlas mellan parterna eller till en mottagarkrets som inte är utvald på förhand. Begreppet omfattar så gott som alla former av information, dock inte sådan styr- och signaltrafik mellan datorer som inte har något samband med ett meddelande. Befogenhet att använda teleavlyssning behövs enligt förslaget inte för utredning av innehållet i nätkommunikation som är tillgänglig för alla. Data som gör det möjligt att identifiera nätmeddelanden är emellertid konfidentiella, vilket också motsvarar gällande rätt.

Teleavlyssning avser meddelanden som tas emot av eller sänds från en viss teledress eller teleutrustning. Den som har befogenhet till teleavlyssning kan komma åt meddelandet när det förmedlas i kommunikationsnätet på ett sådant sätt att meddelandet har passerat den avsändande teledressens gränssnitt och sålunda blivit avsänt, men har inte passerat den mottagande teledressens gränssnitt och kan således fortfarande tas emot. Detta innebär att sedan t.ex. ett textmeddelande anlänt till en mobiltelefon förmedlas det inte längre i den bemärkelse som avses här. Om det efter förmedlingen av ett meddelande t.ex. av tekniska skäl i teleoperatörens server finns en kopia som inte längre finns i mottagarens utrustning, kan det bli fråga om att i stället för teleavlyssning skaffa information i enlighet med 6 § 1 mom.

Riksdagens biträdande justitieombudsman har i vissa avgöranden ansett att situationen är problematisk då en s.k. A-abonnents (uppringaren) samtal efter en tryckning på sändknappen avlyssnas och upptas innan B-abonnenten (mottagaren) svarar. I denna fråga har också hovrätterna gett varierande avgöranden. I Kouvola hovrätts avgörande 14.9.2004 (Dnr R 04/493) ansågs det att information som registreras efter intryckning av sändknappen hör till området för teleavlyssningstillstånd. Helsingfors hovrätt har för sin del 26.10.2005 gett en dom som avviker från den nyss nämnda domen (Dnr R 05/1005). I detta avgörande beaktades som bevis inte det som klaganden sagt innan samtalet kopplats upp. Det är skäl att här konstatera att av skäl som sammanhänger med de existerande tekniska lösningarna betraktas ett samtal till denna del som ett avsänt meddelande.

Det förelås att definitionens ordalydelse preciseras också så att i den utöver avlyssning och upptagning av meddelanden också nämns annan behandling av meddelandens innehåll. Innehållet i ett e-postmeddelande utreds okulärt och genom läsning, men bifogade ljudfiler kan också avlyssnas. Ett meddelande kan också vara krypterat. Upptagning av ett meddelande som förmedlas i ett allmänt kommunikationsnät för att ta reda på dess innehåll betraktas fortsättningsvis som teleavlyssning även om meddelandet inte i sig, på grund av att det är krypterat, kan avlyssnas av någon annan än avsändaren och mottagaren.

En befogenhet till teleavlyssning inbegriper inhämtande av sådana identifieringsuppgifter om ett meddelande som avses i föreslagna 8 §. Ett meddelande utan identifieringsuppgifter (t.ex. om avsändaren och mottagaren) är i praktiken betydelselöst. I detta avseende inkluderas teleövervakning i teleavlyssning. Genom en befogenhet till teleavlyssning kan det emellertid inte t.ex. förhindras att ett meddelande når mottagaren. Identifieringsuppgifter som erhålls i samband med teleavlyssning innehåller inte heller information om var teleterminalutrustningen är belägen. Detta avses med det uttryckliga omnämnandet om utredning av identifieringsuppgifter i anslutning till 8 §. Om också information om

var utrustningen är belägen behövs måste ett teleövervakningstillstånd skaffas.

I momentet föreslås ett uttryckligt konstaterande av att teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en person som med fog kan antas begå ett sådant brott som avses i 2 mom. Avsikten är att understryka att teleavlyssning inte får riktas mot någon annan än en nämnd persons meddelanden. Denne kan visserligen vara en person som ännu är okänd för polisen och som med fog kan misstänkas vara delaktig i en straffbar gärning. Personen kan då individualiseras med hjälp av en teleadress eller teleterminalutrustning som denne innehar eller annars kan antas använda och med hjälp av dennes delaktighet. Det måste emellertid uttryckligen ombesörjas att beviljande av avlyssningstillstånd för teleadresser eller teleterminalutrustningar som används av okända personer inte de facto leder till avlyssning av vissa teleadresser eller teleterminalutrustningar, oberoende av vem som använder dem.

I kapitlets 50 § föreskrivs om avlyssningsförbud.

Enligt paragrafens 2 mom. kan polisen beviljas tillstånd till teleavlyssning för att förhindra brott, om den person som är föremål för teleavlyssningen på grund av sina yttranden, hotelser eller sitt uppträdande med fog kan antas göra sig skyldig till 1) äventyrande av Finlands suveränitet, 2) krigsanstiftan, 3) landsförräderi, grovt landsförräderi, 4) spioneri, grovt spioneri, 5) röjande av statshemlighet 6) olovlig underrättelseverksamhet 7) brott som begås i terroristiskt syfte och som avses i 34 a kap. 1 § 1 mom. 2-7 punkten eller 2 mom. i strafflagen, 8) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, 9) ledande av terroristgrupp, 10) främjande av terroristgrupps verksamhet, 11) meddelande av utbildning för ett terroristbrott, 12) rekrytering för ett terroristbrott, eller till 13) finansiering av terrorism.

I fråga om de metoder som nämns i polislagens 5 kap. tillämpas förutsättningarna enligt 2 § tillsammans med de förutsättningar som gäller respektive metod. Av de skäl som nämns i den allmänna motiveringen föreslås att till förteckningen över brott som berätti-

gar till teleavlyssning fogas de brott som nämns i 1-6 punkten.

Enligt paragrafens 3 mom. kan polisen dessutom beviljas tillstånd till teleavlyssning, om det är nödvändigt för att avvärja en allvarlig fara som omedelbart hotar liv eller hälsa. Momentet motsvarar i sak 31 d § 2 mom. i den gällande polislagen. Momentet gäller s.k. "stormningssituationer".

6 §. Inhämtande av information i stället för teleavlyssning. I denna nya paragraf föreskrivs om vissa informationshämtningsmetoder som påminner om teleavlyssning.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs att om det är sannolikt att meddelanden som avses i 5 § och dess identifieringsuppgifter inte längre är tillgängliga genom teleavlyssning, kan polisen för att förhindra brott beviljas tillstånd att inhämta informationen hos ett teleföretag eller en sammanslutningsabonnent, under de förutsättningar som anges i 5 §. Enligt förslaget ska informationen inhämtas genom åtgärder som till sin typ är beslag eller kopiering. I den nya tvångsmedelslagens 7 kap. föreskrivs om beslag. En förutsättning för användning av denna metod för inhämtande av information är också att den kan antas ha en synnerligen viktig betydelse för förhindrande eller avslöjande av ett brott (2 § 2 mom.).

Med teleföretag avses i momentet ett nätföretag eller tjänsteföretag enligt kommunikationsmarknadslagens 2 § 21 punkten. Ett nätföretag är enligt kommunikationsmarknadslagens 2 § 7 punkten ett företag som tillhandahåller ett kommunikationsnät som det äger eller på någon annan grund förfogar över för överföring, distribution eller tillhandahållande av meddelanden. Ett tjänsteföretag är för sin del enligt den nämnda paragrafens 19 punkt ett företag som överför meddelanden i ett kommunikationsnät som det förfogar över eller har fått tillgång till av ett nätföretag eller som distribuerar eller tillhandahåller meddelanden i ett masskommunikationsnät.

I momentet är det fråga om sådana fall där ett meddelande som åtkommit med stöd av en befogenhet till teleavlyssning har försvunnit men fortfarande tekniskt kan fås av ett teleföretag eller en sammanslutningsabonnent. Syftet med bestämmelserna är också att förhindra kringgående av förutsättningarna för användning av teleavlyssning.

Beslag och kopiering kan utföras endast under de förutsättningar som gäller för teleavlyssning. Tröskeln för användning av åtgärden föreslås vara att det är sannolikt att meddelandet och identifieringsuppgifterna i anslutning till det inte längre kan fås genom teleavlyssning.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att om inhämtande av information för utredning av innehållet i ett meddelande riktas mot en personlig teknisk anordning som lämpar sig för att sända och ta emot meddelanden och som finns direkt i anslutning till en teleterminalutrustning eller mot förbindelsen mellan en sådan anordning och en teleterminalutrustning, kan polisen, för att förhindra brott beviljas tillstånd att utföra teknisk avlyssning endast under de förutsättningar som nämns i 5 §.

Avsikten med momentet är att förhindra att tillämpningströskeln för teleavlyssning sänks under normalnivån i sådana fall då avlyssningen kan ske t.ex. genom en personlig apparat för teknisk avlyssning av ett samtal (en s.k. bluetooth -hörlur). Den person som är föremål för informationshämtningen kan emellertid i dessa fall med fog anta att kommunikationen är konfidentiell som när den går direkt via mobiltelefonen.

Enligt momentet kan information i stället för genom teleavlyssning inhämtas i syfte att ta reda på innehållet i ett meddelande. Ett omnämnande om att en sådan anordning ska finnas i direkt samband med en teknisk anordning skulle utesluta olika typer av mobila ljudupptagningsapparater. Detta skulle preciseras också genom att apparaterna uttryckligen skulle vara personliga hjälpanordningar för sändning och mottagande av meddelanden eller andra sådana tekniska anordningar. På grund av den tekniska utvecklingen är det emellertid inte möjligt att i lagen på ett uttömmande sätt räkna upp anordningar av detta slag.

Dessutom föreslås i momentet ett uttryckligt omnämnande om att inhämtande av information i stället för teleavlyssning skulle innebära att det riktas direkt mot förbindelsen mellan en personlig teknisk anordning och en teleterminalutrustning. Informationshämtningen skulle då inte i sig riktas mot hjälpanordningen utan mot förbindelsen mellan denna och motsvarande radio- eller annan för-

bindelse med teleterminalutrustningen. Så- lunda skulle avlyssning av t.ex. ett högtalar- samtal eller annat högljutt samtal inte i den bemärkelse som avses i momentet betraktas som inhämtande av information i stället för teleavlyssning.

7 §. Beslut om teleavlyssning och annat motsvarande inhämtande av information. Enligt paragrafens 1 mom. kan domstolen på yrkande av en polisman som avses i 2 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten (anhållningsberättigad polisman) besluta om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning.

I momentet införs den nya termen ”anhållningsberättigad polisman” som kommer att användas endast i detta kapitel. Begreppet avser de polismän som räknas upp i tvångsmedelslagens 2 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten. I 10 kap. om hemliga tvångsmedel i den tvångsmedelslag som ingår i den proposition som har samband med denna proposition används begreppet anhållningsberättigad tjänsteman. I polislagen föreskrivs om polisens uppgifter och befogenheter och det är sålunda logiskt att i stället för begreppet anhållningsberättigad tjänsteman använda begreppet anhållningsberättigad polisman, som anger att beslutsfattaren är en polisman. Bestämmelsen om anhållningsberättigade polis- tjänstemän som har beslutsbefogenheter motsvarar sålunda den nya tvångsmedelslagens 10 kap. I de övriga kapitlen i polislagen ska enligt förslaget användas det nuvarande begreppet ”polisman som hör till befälet”.

I övrigt motsvarar momentet i sak 32 b § i den gällande polislagen.

Enligt den föreslagna paragrafens 2 mom. kan tillstånd beviljas för högst en månad åt gången. Momentet motsvarar huvudsakligen 32 b § 3 mom. i den gällande polislagen.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om den information som ska ingå i yrkandet och beslutet. I yrkandet och beslutet om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning ska nämnas 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och den antagliga brottstidpunkten, 2) den person som med fog kan antas göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten, 3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teleavlyssningen grundar sig på, 4)

tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag, 5) den teledress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot, 6) den anhållningsberättigade polisman som leder och övervakar teleavlyssningen, och 7) eventuella begränsningar och villkor för teleavlyssningen.

I inrikesministeriets gällande förordning om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information (174/2008) föreskrivs vad som ska uppges i protokoll och beslut som gäller vissa av polisens metoder för inhämtande av information. Nu föreslås det att det ska föreskrivas på lagnivå om innehållet i beslut som gäller respektive metoder för inhämtande av information. Besluten motsvarar till sitt innehåll i sakligt hänseende motsvarande beslut om hemliga tvångsmedel i enlighet med 10 kap. i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition.

I yrkandet och beslutet ska utförligare än för närvarande nämnas information som gör det möjligt att bedöma om förutsättningarna för användning av en metod för inhämtande av information är uppfyllda. Genom ändringen understryks polisens skyldighet att föra fram och motivera omständigheter som domstolen kan lägga till grund för sina egna slutsatser när det gäller förutsättningarna för användning av metoder för informationshämtning. Ävsikten med ändringen är sålunda att förbättra tillståndsprocessen i kvalitativt hänseende.

Med uttrycket ”det brott som åtgärden avser” avses här det brott som ska förhindras eller avslöjas och med brottstidpunkten avses den förmodade tidpunkten för brottet. I 2 punkten avses i samband med en i polislagen nämnd hemlig metod för inhämtande av information en person som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott eller, när det gäller avslöjande av ett brott, en person som med fog kan antas ha gjort sig skyldig till ett brott. Den sist nämnda personen är emellertid inte misstänkt i den bemärkelse som avses i förundersökningslagen. Med uttrycket ”de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teleavlyssningen grundar sig på” (punkt 3) avses fakta som talar för att personen i fråga kommer att begå eller har begått ett brott. Punkterna 4—7 ska tillämpas

som sådana. När det gäller hemliga metoder för inhämtande av information ska enligt förslaget överlag införas exakta tidpunkter genom att uppges exakta klockslag för tillståndens och beslutens giltighet när det gäller inhämtande av information via telenät samt även teknisk avlyssning och optisk observation (4 punkten). Det är skäl att nämna dessa tidpunkter i beslutet.

8 §. Teleövervakning och dess förutsättningar. I paragrafens 1 mom. definieras begreppet teleövervakning. Definitionen motsvarar till sitt sakinnehåll definitionen i den gällande polislagens 28 § 1 mom. 6 punkten. Med teleövervakning avses att identifieringsuppgifter inhämtas om ett meddelande som har sänts från en teledress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 5 § eller som har mottagits till en sådan adress eller utrustning, samt att uppgifter om en teledress eller teleterminalutrustnings läge inhämtas eller att användningen av den tillfälligt förhindras. Med identifieringsuppgifter avses i 2 § 8 punkten i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation avsedda uppgifter om ett meddelande vilka kan förknippas med en abonnent eller användare och behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden.

I lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation ingår allmänna bestämmelser om skydd av konfidentiella meddelanden. Enligt lagens 4 § 1 och 2 mom. är meddelanden, identifieringsuppgifter och lokaliseringsuppgifter konfidentiella, om inte annat föreskrivs i denna eller i någon annan lag. Ett meddelande är inte konfidentiellt om det är föremål för allmän mottagning. Identifieringsuppgifterna i anslutning till meddelandet är emellertid konfidentiella. I 17 § i lagen om yttrandefrihet i masskommunikation föreskrivs om utlämnande av identifieringsuppgifter om ett nätmeddelande, dvs. om ett meddelande som spritts till allmänheten genom radiovågor, ett elektroniskt kommunikationsnät eller med någon annan teknik. Med ordet ”konfidentiella” avses i 4 § 1 mom. i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation att meddelanden, identifieringsuppgifter och lokaliseringsuppgifter får behandlas endast för ändamål som särskilt föreskrivs i lag. Mo-

mentet skyddar alla typer av meddelanden som sänds i kommunikationsnät. Vid användning av identifieringsuppgifter är det i allmänhet fråga om utredning av kommunikationsparter.

I motiveringen till lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (RP 125/2003 rd) preciseras begreppet identifieringsuppgifter så att de kan omfatta uppgifter som bland annat anger vilken väg kommunikation routas, dess varaktighet, tidpunkt, eller mängden överförd data, det använda protokollet, den position där avsändarens eller mottagarens terminalutrustning befinner sig på en viss basstations område, det avsändande och mottagande nätet samt kommunikationens början, slut och varaktighet. Uppgifterna kan också avse den form i vilken meddelandet förmedlas i nätet. Den avgörande faktorn är att dessa uppgifter ska kunna kopplas till en abonnent eller användare. I fråga om begreppet identifieringsuppgift bör det beaktas att den abonnent till vilken identifieringsuppgifterna kan kopplas kan vara både en fysisk och en juridisk person. Dessutom måste det beaktas att man med hjälp av teleövervakning kan få identifieringsuppgifter om telemeddelanden, men rätten att få identifieringsuppgifter innebär inte rätt till teleövervakning.

I definitionen används i fortsättningen för tydlighetens skull i stället för teledelmedelande begreppet meddelande, vilket stämmer överens med den föreslagna definitionen av begreppet teleavlyssning. Av de skäl som nämns ovan i anslutning till teleavlyssning används dessutom i fortsättningen endast begreppen teledress och teleterminalutrustning. Teleövervakning omfattar också inhämtande av information om teledressers och teleterminalutrustningars läge. Definitionen är något mera omfattande än den gällande lagens definition, där det också nämns inhämtande av information om mobilteleapparaters läge. Den tekniska utvecklingen har lett till att det finns många olika typer av mobila kommunikationsapparater. Det råder inte alltid ens klarhet om huruvida det är fråga om en mobil eller liknande apparat. Den föreslagna definitionen innefattar över huvud taget inhämtande av information om alla typer av mobila teledressers och teleterminal-

utrustningars läge, oberoende av om det i och för sig är fråga om en mobilteleapparat.

Tillfälligt förhindrande av användningen av en teledress eller teleterminalutrustning motsvarar i sak sådan tillfällig stängning som avses i den gällande lagen. Det föreslagna uttrycket beskriver bättre åtgärdens karaktär. Användningen av en teledress kan förhindras dels genom ett teleföretags försorg och dels också med en förundersökningsmyndighets tekniska metoder, anordningar eller programvaror.

Till momentet fogas för tydlighetens skull en definition av begreppet identifieringsuppgift, som är baserat på 2 § 8 punkten i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation. Det är inte möjligt att uttömmande och entydigt definiera begreppet identifieringsuppgift. Begränsningen av definitionen till uppgifter om ett meddelande innebär att sådan styrningstrafik mellan datorer som inte har samband med ett meddelande inte omfattas av skyddet för konfidentiell kommunikation. Motsvarande begränsning gäller såsom ovan nämns också teleavlyssning.

Enligt paragrafens 2 mom. kan polisen för att förhindra brott beviljas tillstånd till teleövervakning av en teledress eller teleterminalutrustning som innehåller eller sannolikt annars används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till 1) brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, 2) brott som begåtts med användning av en teledress eller teleterminalutrustning, 3) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel eller koppleri, 4) narkotikabrott, 5) förberedelse till ett brott som begås i terroristiskt syfte, eller till 6) grovt tullredovisningsbrott. De nämnda brotten är i fråga om storleksklass och typ, med små undantag desamma som räknas upp i 31c § 1 mom. i den gällande polislagen.

Uttrycket ”ett brott som är riktat mot ett automatiskt databehandlingssystem och begås med användning av en teleterminalutrustning” som används i den gällande polislagens 31 c § 1 mom. föreslås bli ersatt med uttrycket ”brott som begås med användning av en teledress eller teleterminalutrustning”. Följden av denna ändring är att i momentet

inte heller särskilt nämns hotande av någon som ska höras vid rättskipning eller olaga hot. Teleövervakning kan användas också för förhindrande av dessa brott om de har begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning. Denna ändring jämfört med gällande lag innebär också att teleövervakning kan användas för att förhindra utnyttjande av personer som är föremål för sexhandel och för att förhindra tullredovisningsbrott. Vid tillämpningen av momentets 2 punkt ska beaktas de principer som gäller användning av metoder för inhämtande av information, i synnerhet proportionalitetsprincipen.

Enligt paragrafens 3 mom. har polisen trots 2 mom. rätt att utföra teleövervakning, om det för att avvärja fara som hotar liv eller hälsa är nödvändigt att sådan utförs omedelbart. Bestämmelsen stämmer innehållsmässigt överens med 31 d § 2 mom. i den gällande polislagen. En nyhet är att polisen i brådskande ordning kan ges tillstånd att spåra en person utan sådana tidskrävande element som måste iakttas vid teleövervakning. Det är sålunda fråga om ett slags snabbspårning i sådana fall då det är nödvändigt för att avvärja en fara som hotar liv eller hälsa.

Momentet gäller i praktiken motsvarande åtgärd som vid en nödlokalisering enligt 35 § i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation, dvs. spårning av en person med hjälp av identifierings- och lokaliseringssuppgifter som anger läget för tele- eller terminalutrustning. Polisen kan i brådskande fall spåra en person antingen med sina egna datasystem eller genom att be nödcentralsverket om handräckning. Åtgärden skiljer sig till sin karaktär från nödlokalisering i det avseendet att syftet med en brådskande lokalisering är att spåra en person för att förhindra dennes verksamhet när det finns grundad anledning att anta att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till ett brott mot en annan persons liv eller hälsa. Genom brådskande lokalisering kan också polisens resurser inriktas på ett visst område för att gripa en person.

Det i momentet använda uttrycket ”utförs omedelbart” betyder att polisen i första hand ska skaffa sådan lägesinformation som avses i 1 mom., men om detta anses vara en allt för långsam åtgärd för att uppnå målet får perso-

nen lokaliseras omedelbart. Denna befogenhet kan användas t.ex. då en person har använt grovt våld och därefter flytt från platsen eller hotat att använda grovt våld, t.ex. döda sin make. Man kan spåra den person som flytt eller yttrat hotelsen och följa dennes rörelser samt förhindra ett eventuellt brott.

Med omnämmandet ”trots 2 mom.” avses att åtgärden kan riktas också mot någon annan än en i 2 mom. avsedd persons telefon. I 10 § 4 mom. i det föreslagna kapitlet föreskrivs om beslutsförfarandet.

Enligt paragrafens 4 mom. har polisen också rätt att kortvarigt hindra användning av teleadresser eller teleterminalutrustningar inom ett visst område. Åtgärden ska vara nödvändig för att avvärja allvarlig fara som hotar liv eller hälsa och den får inte förorsaka större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för utförande av uppdraget.

Detta är en ny bestämmelse. Det är inte fråga om att tillfälligt förhindra användningen av en viss teleadress eller teleterminalutrustning som är föremål för teleövervakning utan om att förhindra kortvarig användning av ett okänt antal teleadresser och teleterminalutrustningar, i syfte att avvärja en fara.

Som exempel på en ny befogenhet kan nämnas den situationen att polisen får ta emot ett hot om en bomb på en viss plats. Då kan användningen av teleadresser och teleterminalutrustningar på det aktuella området förhindras för en så lång stund att gärningsmannen inte hinner utlösa bomben med mobiltelefon eller annan fjärrstyrning. Med denna befogenhet kan människorna på området också evakueras. Som ett annat exempel kan nämnas den situationen att en person som deltar i ett internationellt toppmöte veterligen är utsatt för ett allvarligt hot. Trots andra säkerhetsåtgärden får man inte full visshet om att det inte har placerats ut sprängladdningar längs ruten. Polisen kan då för att trygga bilkortegen använda t.ex. en teknisk anordning som förhindrar användning av teleadresser och teleterminalutrustningar på strategiska platser längs ruten. För utomstående innebär en sådan åtgärd endast en kortvarig olägenhet som är klart mindre än det intresse som ska skyddas. För åtgärden uppställs emellertid motsvarande villkor som för teleavlyssning. Åtgärden ska sålunda vara nöd-

vändig och faran ska vara av allvarlig natur. Intressen som ska skyddas enligt förslaget är endast liv och hälsa. Åtgärden får inte heller orsaka större skada eller fara än vad som är nödvändigt för att utföra uppgiften. På detta sätt understryks betydelsen av principen om minsta olägenhet vid användning av befogenheten.

Det uppställs sålunda relativt strikta förutsättningar för den nya befogenheten som kan användas endast i exceptionella fall. Såsom framgår närmare nedan ska beslut om åtgärden fattas av chefen för centralkriminalpolisen, skyddspolisen eller rörliga polisen eller av chefen för en polisinsättning eller i bråds-kande fall av en anhållningsberättigad polis-man.

I paragrafens 1 och 2 mom. föreskrivs om tillfälligt förhindrande av att enskilda teleadresser eller teleterminalutrustningar används.

Enligt paragrafens 5 mom. kan polisen beviljas tillstånd att för utredning av dödsorsak enligt lagen om utredande av dödsorsak utföra teleövervakning av en teleadress eller teleterminalutrustning som en avliden haft i sin besittning, om det finns grundad anledning att anta att åtgärden resulterar i information som behövs för att dödsorsaken ska kunna utredas.

Polisen har enligt gällande lag inte rätt att använda information som fås genom teleövervakning i sådana fall som avses i momentet. När det gäller utredning av dödsorsak är det fråga om ett viktigt intresse, redan för att ett eventuellt brott mot liv ska kunna uteslutas. Information av detta slag kan t.ex. ge besked om var den avlidne senast har rört sig. På så sätt kan man också få utredning om de förhållanden som lett till döden. Så som närmare framgår nedan är det dessutom domstolen som ska besluta om sådan teleövervakning som avses i momentet.

Paragrafens 6 mom. innehåller en förtydligande hänvisningsbestämmelse. Enligt den föreskrivs i 35 § i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation om utlämnande av uppgifter till myndigheter som tar emot nödmeddelanden.

9 §. Teleövervakning med samtycke av den som innehar teleadress eller teleterminalutrustning. Detta är en ny paragraf. Enligt pa-

ragrafen får polisen med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning för att förhindra brott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till 1) brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, 2) brott som har medfört att teleadressen eller teleterminalutrustningen obehörigen innehas av någon annan, 3) brott mot besöksförbud, ofog som avses i 17 kap. 13 § 2 punkten i strafflagen eller hemfridsbrott som avses i 24 kap. 1 § 3 punkten i strafflagen, om brottet begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen, 4) något annat än ett i 3 punkten avsett brott som begåtts genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen, eller till 5) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel.

I fråga om de brott som nämns i paragrafens 2 och 3 punkt föreskrivs om samtyckesbaserad teleövervakning för närvarande i 36 § 3 mom. i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation. Brott som har begåtts med användning av teleadress eller teleterminalutrustning delas in i två punkter på grund av att indelningen har betydelse för beslutsfattandet enligt 10 §.

Att teleövervakningen gäller en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas av den som ger samtycket avser faktisk besittning. Sålunda kan t.ex. en arbetsgivare inte ge samtycke till teleövervakning av en mobiltelefon som är i en arbetstagares användning. Inte heller tillfällig användning av en annan persons mobiltelefon kan berättiga till att ge samtycke till teleövervakning av telefonägarens kommunikation. Samtycket ska alltid ges i skriftlig form. Det kan skrivas in t.ex. i ett förhållningsprotokoll. I bråds-kande situationer kan samtycke emellertid ges muntligen men det är då skäl att så snart som möjligt bekräfta det skriftligen. Som vittne betraktas t.ex. en person som innehar ett meddelande om ett brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning.

Enligt den rådande uppfattningen i doktrinen kan var och en på ett giltigt sätt ge sitt samtycke till teleövervakning av en tele-

adress eller teleterminalutrustning i sin besittning, men samtycket ska ges före åtgärden och vara genuint frivilligt och den som ger samtycket ska ha insett dess betydelse. Polisen får inte utöva påtryckning eller sätt ställa ledande frågor för att få samtycket. Polisen kan nämna möjligheten att använda samtyckesbaserad teleövervakning, men vederbörande ska alltid själv få dra sina slutsatser om användningen av en viss metod för inhämtande av information.

Vid samtyckesbaserad teleövervakning kan det vara fråga om att förhindra ett brott mot den som ger samtycket eller också om ett brott som riktar sig mot någon annan person. I praktiken ska det råda ett sådant samband mellan den som ger sitt samtycke och den andra personen att teleövervakningen av en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas av den som ger samtycket kan ha betydelse för förhindrandet av brottet.

10 §. Beslut om teleövervakning. Polisen ska besluta om teleövervakning på nedan nämnt sätt när det är fråga om att avvärja en hotande fara, tillfälligt förhindra användning av en teleadress eller teleterminalutrustning eller i vissa fall om samtyckesbaserad teleövervakning. I andra fall ska domstolen besluta om övervakningen.

Enligt paragrafens 1 mom. ska domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad polisman besluta om teleövervakning enligt 8 § 2 och 5 mom. samt 9 § 1, 4 och 5 punkten och om teleövervakning i de fall som avses i 3 §. Detta är utgångspunkten för allt inhämtande av information genom telenät. Om ett ärende i andra fall än sådana som avses i 3 § inte tål uppskov får enligt 2 mom. en anhållningsberättigad polisman besluta om teleövervakningen till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till nämnde polisman så snart det är möjligt, dock inom 24 timmar från det att metoden började användas.

Om ett ärende i andra fall än sådana som avses i 3 § inte tål uppskov får enligt 2 mom. en anhållningsberättigad polisman besluta om teleövervakningen till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till nämnde polisman så snart det är möjligt, dock inom 24

timmar från det att metoden började användas.

Om en anhållningsberättigad polisman i en brådskande situation har fattat beslut och domstolen anser att det inte funnits förutsättningar för åtgärden måste användningen av metoden för inhämtande av information avslutas och det material och de anteckningar om informationen som fåtts på detta sätt måste omedelbart utplånas (57 §). Ett undantag utgör i detta avseende sådana fall där överskottsinformation får användas i enlighet med 54 §.

Ärendet ska föras till domstol också i det fall att användningen av teleövervakning upphör inom 24 timmar efter att den påbörjades. I annat fall skulle man genom helt kortvarig informationshämtning kunna kringgå de krav som ställs på beslutsförfarandet. Den omständigheten att ärendet också i sådana fall förs till domstol främjar lagenligheten i detta avseende. Detta gäller också i andra situationer där en anhållningsberättigad polisman tillfälligt kan besluta om användning av en hemlig metod för inhämtande av information.

Enligt paragrafens 3 mom. ska chefen för centralkriminalpolisen, skyddspolisen eller rörliga polisen eller chefen för en polisinsättning besluta om teleövervakning som avses i 8 § 4 mom. Om ärendet inte tål uppskov får en anhållningsberättigad polisman besluta om teleövervakningen till dess att en i 1 mom. avsedd polisman har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till nämnde polisman så snart det är möjligt, dock inom 24 timmar från det att metoden började användas.

Eftersom en åtgärd som avses i 8 § 4 mom. kan ingripa i flera personers rättigheter genom att användning av teleadresser och teleterminalutrustningar kortvarigt förhindras i ett visst område t.ex. genom att en basstation stängs, är det ändamålsenligt att en hög polistjänsteman beslutar om åtgärden. En anhållningsberättigad polisman skulle dock ha möjlighet att med ett brådskande beslut befullmäktiga motsvarande åtgärder, om situationen är av det slaget att ärendet inte kan avgöras av en sådan polischef som avses i bestämmelsen.

Enligt paragrafens 4 mom. ska en anhållningsberättigad polisman ska besluta om teleövervakning enligt 8 § 3 mom. och 9 § 2 och 3 punkten. En anhållningsberättigad polisman ska förutom i brådskande lokaliseringsfall dessutom besluta om teleövervakning i sådana fall som enligt 36 § 3 mom. i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation för närvarande kan avgöras med samtycke av vederbörande.

Enligt paragrafens 5 mom. kan tillstånd meddelas för högst en månad åt gången. Tillstånd kan beviljas så att det gäller även en viss tid före beslutet, vilken kan vara längre än en månad. Bestämmelsen motsvarar i sak 32 d § 2 mom. i den gällande polislagen och 5 a kap. 7 § 1 mom. i tvångsmedelslagen.

I paragrafens 6 mom. föreskrivs om vad som ska nämnas i ett yrkande och ett beslut om teleövervakning.

11 §. *Inhämtande av basstationsuppgifter och dess förutsättningar.* I paragrafens 1 mom. definieras begreppet inhämtande av basstationsuppgifter. Därmed avses inhämtande av information om teleterminalutrustningar och teleadresser som har registrerats i ett telesystem via en viss basstation. I 31 f § i den gällande polislagen föreskrivs om inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge. Det föreslås att benämningen ändras eftersom det nya namnet bättre beskriver åtgärdens karaktär. I den gällande lagen används begreppet mobilteleapparat som i viss mån utvidgas genom uttrycket ”teleadresser och teleterminalutrustningar”. Det innebär en ändring i jämförelse med den gällande lagen att inhämtandet av basstationsuppgifter kan gälla också framtida teleadresser och teleterminalutrustningar.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om förutsättningarna för inhämtande av basstationsuppgifter. Enligt momentet kan polisen beviljas tillstånd att inhämta basstationsuppgifter som är relevanta för förhindrande av brott. När det är fråga om en basstation som är belägen i närheten av en förmodad brottsplats och när det är fråga om en person som på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott som nämns i 8 § 2 mom., som gäller förutsättningarna för teleövervakning.

Enligt paragrafens 3 mom. har polisen dessutom rätt att inhämta basstationsuppgifter om det är nödvändigt för att avvärja en fara som hotar liv eller hälsa. Denna bestämmelse motsvarar i sak 31 f § i den gällande polislagen.

12 §. *Beslut om inhämtande av basstationsuppgifter.* Enligt paragrafens 1 mom. ska domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad polisman besluta om inhämtande av basstationsuppgifter. Om ärendet inte tål uppskov får en anhållningsberättigad polisman besluta om inhämtande av basstationsuppgifter till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart som möjligt, dock senast inom 24 timmar från det att metoden började användas. Momentet motsvarar delvis 32 b § 1 mom. och 32 c § 1 mom. i den gällande lagen.

Enligt paragrafens 2 mom. beviljas tillstånd för en viss tidsperiod. Jämfört med 31 f § i den gällande polislagen utsträcks befogenheten till att gälla information som hänför sig till tiden före beslutsfattandet. Också information som hänför sig till tidpunkten före beslutet kan ha betydelse för förhindrande av ett brott. Det väsentliga är att informationens relevans kan motiveras.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs vad som ska nämnas i yrkandet och beslutet om inhämtande av basstationsuppgifter. Momentets 2 punkt ska tillämpas så att det är fråga om fakta som kan läggas till grund för antagandet att basstationens område har betydelse för förhindrandet av ett brott.

Systematisk observation, förtäckt inhämtande av information och teknisk observation

13 §. *Systematisk observation och dess förutsättningar.* Enligt paragrafens 1 mom. avses med observation iakttagande av en viss person i hemlighet för att inhämta information.

I den nuvarande polislagens 28 § 1 mom. 2 punkten och 30 § föreskrivs om observation i syfte att förhindra eller avbryta brottslig verksamhet. Med observation avses enligt den först nämnda bestämmelsen fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller dennes verksamhet.

Den allmänna definitionen av begreppet observation har också betydelse för definitionerna av olika former av observation. Detta gäller i synnerhet sådan systematisk observation som avses i 2 mom. Avsikten är att momentets definition i sak ska motsvara 28 § 1 mom. 2 punkten i den gällande polislagen. I den definitionen förutsätts observationen vara fortlöpande eller upprepad. Såsom redan konstaterats i den allmänna motiveringen har begreppen "fortlopande" och "upprepad" i praktiken ansetts vara diffusa och det föreslås sålunda att de slopas.

Vid observation i enlighet med polislagen görs det iakttagelser i syfte att förhindra brott. Observationen inbegriper syftet att inhämta information om en viss person, vilket skiljer observation från övervakning. Kännetecknande för åtgärden är också att iakttagelser görs i hemlighet. Observation kan genomföras så att den som är föremål för åtgärden inte märker att han eller hon iakttas, trots att observationen i och för sig genomförs helt öppet, t.ex. från en bil med polisens emblem. Det kan sålunda dels vara fråga om att göra iakttagelser i hemlighet och dels om att göra iakttagelser så att syftet med inhämtandet av information hemlighålls.

Att begreppet iakttagande används tyder på att det inte sker någon växelverkan mellan observatören och den observerade. Observatören får t.ex. inte aktivt, i syfte att inhämta information inleda samtal med objektet. I samband med en täckoperation eller förtäckt inhämtande av information hör det å andra sidan till verksamhetens natur att det förekommer interaktion med objektet och att sådana situationer eftersträvas. Detta hindrar emellertid inte att det vid observationen sker interaktion med objektet t.ex. i situationer där observatören ofrivilligt avslöjas. Observationen kan ske på ett visst avstånd men också på nära håll, t.ex. från ett grannbord i ett café. Observatören kan då vid behov dra sig ur situationen också interaktivt, i praktiken genom att samtala med objektet. I sådana situationer ska initiativet till interaktionen dock komma från den som är föremål för informationshämtningen.

Vid observation får enligt nuvarande praxis som stöd för egna sinnesiakttagelser användas bl.a. kikare, kamera, videokamera, ljus-

förstärkare och andra liknande tekniska anordningar. Vid gränsdragningen mot optisk observation är det väsentligt att metoden i fråga i enlighet med förslaget till 19 § 1 mom. används med hjälp av en för ändamålet utplacerad teknisk anordning, metod eller programvara. Tekniska anordningar som används för observation ska under hela operationen kontrolleras och användas av en polisman.

För tydlighetens skull är det skäl att nämna att observation kan utföras också i datanät. Observation som utförs genom att man i ett datanät med en dator följer bloggdiskussioner utgör enligt förslaget inte t.ex. optisk observation, även om det är nödvändigt att använda dator för ändamålet. Det är då fråga om ett särdrag som har samband med denna verksamhetsmiljö. Dator används i sådana situationer på samma sätt som av övriga användare.

Enligt paragrafens 2 mom. avses med systematisk observation annan än kortvarig observation av en person som med fog kan antas begå ett brott. Systematisk observation är en helt ny form av observation. På samma sätt som enligt definitionen av begreppet observation används också systematisk observation i hemlighet, vilket också innebär undvikande av interaktion.

För systematisk observation kan inte fastställas någon kortaste varaktighet. Minimitiden för sådan observation är beroende av förhållandena i det enskilda fallet. Observationen kan anses vara systematisk också då den inte pågår någon längre tid per gång, men upprepas efter en viss tid. När det gäller bedömningen av kortvarigheten har tiden mellan den första och sista observationsåtgärden betydelse. Typiskt för systematisk observation är att man följer vad en misstänkt gör och vilka personer han eller hon träffar.

Enligt momentet är det möjligt att utföra endast systematisk observation när det gäller en sådan person som avses i momentet. Observation av andra personer än en misstänkt kan således ske endast som en kortvarig enskild åtgärd, närmast av den anledningen att man för att förvissa sig om att observationsobjektet är det rätta måste göra iakttagelser också av andra personer.

Enligt paragrafens 3 mom. får polisen för att förhindra brott systematiskt observera en person som avses i 2 mom. om det finns grundad anledning att misstänka att denne begår ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, eller stöld eller ett häleribrott.

Såsom framgår av den allmänna motiveringen sammanhänger denna tröskel med den omständigheten att systematisk observation innebär ett ingrepp i den personliga integriteten. En förutsättning för systematisk observation är enligt 2 § 2 mom. också att denna kan antas ha en synnerligen viktig betydelse för att förhindra eller avslöja ett brott.

Enligt paragrafens 4 mom. får observation enligt denna paragraf inte riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende. Observation genom sinnesiakttagelser i syfte att förhindra och avslöja brott får emellertid riktas också mot en person som befinner sig inom hemfridssfären.

I den allmänna motiveringen har redan behandlats den särskilda betydelse som ett utrymme som används för stadigvarande boende har med avseende på skyddet av hemfriden. Sådana utrymmen hör till kärnområdet för hemfridsskyddet. Också i detta sammanhang avses med "utrymme" en plats som avgränsas av väggar och ett tak eller motsvarande konstruktioner. Utrymmen som används för stadigvarande boende kan inte definieras på ett uttömmande sätt. Den faktiska användningen av ett utrymme har inte nödvändigtvis något samband med dess ursprungliga syfte.

Hemfridsskyddade platser är enligt strafflagens 24 kap. 11 § bostäder, fritidsbostäder och övriga utrymmen som är avsedda för boende, såsom hotellrum, tält, husvagnar och fartyg som kan bebos, trappuppgångar i bostadshus samt gårdar som utgör de boendes privata område och de byggnader som är fast förbundna med sådana gårdar. Bestämelsen skyddar hemmet och dess omedelbara omgivning. Med bostad avses bl.a. lägenheter i flervåningshus och radhus samt egna hemshus och delar av sådana.

Bostäder och delar av bostäder är typiska utrymmen som används för stadigvarande boende. Också om trappuppgången i ett bostadshus omfattas av hemfridsskyddet kan

den inte anses vara ett utrymme som används för stadigvarande boende. Inte heller hemfridsskyddade gårdsbyggnader hör enligt förslaget till tillämpningsområdet för momentet, om de inte används för stadigvarande boende. Semesterbostäder, hotellrum, tält och husvagnar samt andra motsvarande utrymmen används i allmänhet inte för stadigvarande boende.

Momentet innebär att en polisman som beslutar om observation och systematisk observation måste göra en bedömning av och vid behov ta reda på hur det förhåller sig. Om ett utrymme är avsett för stadigvarande boende är presumtionen den att utrymmet också måste användas för stadigvarande boende. Denna presumtion kan upphävas om utredningen stöder motsatsen. Om ett utrymme inte är avsett för stadigvarande boende är presumtionen på motsvarande sätt den att utrymmet inte används för sådant boende. Också denna presumtion kan upphävas. Exempelvis ett hotellrum eller en kontorslokal kan de facto användas för stadigvarande boende medan å andra sidan en bostadslägenhet de facto kan användas som kontor.

14 §. Beslut om systematisk observation. Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om systematisk observation fattas av en anhållningsberättigad polisman. Ett sådant beslut kan fattas för högst sex månader åt gången (2 mom.). I paragrafens 3 mom. föreskrivs vad som ska nämnas i beslutet. I detta avseende hänvisas till det som anförs ovan i motiveringen till 7 och 10 §.

15 §. Förtäckt inhämtande av inhämtande av information och dess förutsättningar. I denna nya paragraf föreskrivs om informationshämtning som delvis liknar en täckoperation men är kortvarig och som inte innebär ett liknande förtroendeförhållande med objektet som en täckoperation.

Enligt paragrafens 1 mom. avses med förtäckt inhämtande av information sådan informationshämtning genom kortvarig interaktion med en viss person, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla polismannens uppdrag.

Ett omnämnande om informationshämtning som riktas mot en viss person innebär att åtgärden kan riktas också mot någon annan än en person som avses i 2 mom. och som med

fog kan antas begå ett brott. Som exempel kan nämnas den situationen att en kriminell grupp beställer en taxi som de facto körs av en polisman och polismannen följer med gruppen. Dessutom kan befogenheten innebära t.ex. att en försändelse till en viss person levereras av en person som uppträder som bud. I sådana situationer finns den möjligheten att försändelsen tas emot av någon annan person än den som avses i 2 mom. Det är fråga om förtäckt inhämtande av information också då en polisman föreställer servitör i en restaurang för att kunna inhämta information i närheten av en viss person.

Någon exakt tidsgräns kan inte anges för hur länge en förtäckt informationshämtning får pågå, eftersom den andra parten genom sina åtgärder kan förlänga situationen trots att syftet med informationshämtningen redan uppnåtts. Om polismannen drar sig ur situationen på ett onaturligt sätt kan detta också avslöja att information inhämtats.

Till åtskillnad från observation och systematisk observation faller det sig naturligt att använda befogenheten uttryckligen för att personligen träffa objektet eller inleda någon motsvarande interaktion med objektet, dock inte motsvarande längre umgänge och ett sådant särskilt förtroendeförhållande som när det är fråga om en täckoperation. Vid förtäckt inhämtande av information kommer infiltration inte i fråga. Befogenheten får inte användas i syfte att kringgå bestämmelserna om täckoperationer. Avsikten är inte heller annars att ersätta bestämmelserna om täckoperationer. Att inleda en täckoperation skulle emellertid vara ett onödigt tungrovt förfarande för sådan kortvarig enskild informationshämtning.

I verksamhetens natur ingår dessutom endast att använda falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter. Som exempel kan nämnas användning av ett transportföretags overall och namnskylt. En sådan skyddsmedel kan användas endast för att hemlighålla en polismans uppdrag, med andra ord för att förhindra avslöjande. Inhämtande av information kan skyddas i enlighet med 46 §.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att polisen för att förhindra brott får använda förtäckt inhämtande av information, om det med anledning av en persons yttranden eller övriga

uppträdande med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till 1) brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, 2) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel eller koppleri, 3) narkotikabrott, 4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, 5) grovt tullredovisningsbrott eller till 6) stöd eller häleri i samband med planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet.

16 §. Beslut om förtäckt inhämtande av information. Denna paragraf är ny. Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om förtäckt inhämtande av information fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen, chefen för en polisinspektion eller en för uppdraget förordnad anställningsberättigad polisman som särskilt utbildats för förtäckt inhämtande av information.

Kravet att den som fattar beslutet ska vara en för uppdraget förordnad anställningsberättigad polisman som särskilt utbildats för ändamålet sammanhänger med att det är ytterst viktigt att fastställa gränsen mellan förtäckt inhämtande av information och en täckoperation, för att befogenheten inte ska användas på ett sådant sätt att det de facto kommer att vara fråga om en täckoperation. Utbildning är också ett sätt att minska risken för att brottsprovokationen och inhämtandet av information avslöjas samt ett sätt att främja verksamhetens resultat. Dessa synpunkter på förtäckt inhämtande av information gäller i ännu högre grad täckoperationer och bevisprovokation genom köp.

Enligt paragrafens 2 mom. ska beslut om förtäckt inhämtande av information fattas skriftligen. I beslutet ska nämnas 1) åtgärden och dess syfte tillräckligt specificerat, 2) den polisenhet som genomför det förtäckta inhämtandet av information och den polisman som ansvarar för uppdraget, 3) det brott som ligger till grund för åtgärden, 4) den person som det förtäckta inhämtandet av information riktas mot, 5) de fakta som ligger till grund för brottsmisstanken, 6) den planerade tidpunkten för genomförandet av åtgärden, och 7) eventuella begränsningar och villkor för det förtäckta inhämtandet av information.

Med åtgärd avses t.ex. att det är fråga om att leverera en försändelse till en viss adress

och syftet är att ta reda på vem som tar emot försändelsen. När det gäller användning av befogenheten förutsätts det uttryckligen att det utses en polisman som ansvarar bl.a. för att åtgärden inte de facto är en täckoperation. I beslutet ska också nämnas det brott som ska förhindras men den person behöver inte namnges som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott. I beslutet behöver endast nämnas den person som är föremål för inhämtandet av information och som de facto fortfarande kan vara okänd för polisen.

Liksom i fråga om andra metoder för inhämtande av information ska också de fakta som misstanken mot en person grundas på beskrivas i beslutet om förtäckt inhämtande av information på ett sådant sätt att en utomstående kan övertygas om att det finns förutsättningar för användning av metoden i fråga. Tidpunkterna för inledande och avslutande av förtäckt inhämtande av information behöver inte anges med exakta klockslag eftersom det snarare är fråga om att utföra en enskild åtgärd vid en lämplig tidpunkt. Beslutsfattaren kan i fråga om förtäckt inhämtande av information fastställa begränsningar och uppställa villkor, liksom vid användning av andra hemliga metoder för informationshämtning. Begränsningarna kan bero t.ex. på proportionalitetsprincipen samt på ändamåls- enlighets-, rättssäkerhets- och arbetarskyddssynpunkter. Förtäckt inhämtande av information kan inte utföras i en bostad, inte ens i det fall att polisen går in i bostaden med bostadsinnehavarens medverkan. Det anses inte ännu vara fråga om förtäckt inhämtande av information i en bostad då försändelsens mottagare ber den polisman som uppträder som bud vänta t.ex. i bostadens tambur medan mottagaren kvitterar försändelsen.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att beslutet vid behov ska ses över vid förändrade omständigheter. Det är möjligt att misstanken mot en person medan man väntar på att åtgärden ska genomföras preciseras så att den avser ett brott som inte över huvud taget kan förhindras med den befogenhet som det är fråga om. Också andra förändringar i förhållandena kan leda till att beslutet justeras. Momentet ålägger den för åtgärden ansvarige polismannen att kontrollera förutsättningarna för förtäckt inhämtande av information och

behovet av informationshämtningen i synnerhet då skillnaden i tid mellan beslutet och genomförandet av informationshämtningen är betydande.

17 §. Teknisk avlyssning och det förutsättningar. I paragrafens 1 mom. definieras begreppet teknisk avlyssning. Med teknisk avlyssning avses att en viss persons samtal eller meddelande som inte är avsett för utomstående och i vilket avlyssnaren inte deltar, trots 24 kap. 5 § i strafflagen avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt med hjälp av en teknisk anordning, metod eller programvara i syfte att ta reda på innehållet i samtalet eller meddelandet eller en i 4 mom. avsedd persons verksamhet. I definitionen nämns utöver avlyssning och upptagning också behandling av samtal eller meddelanden på något annat sätt samt på ett teknikneutralt sätt med hjälp av en teknisk anordning, metod eller programvara. Den föreslagna definitionen är betydligt exaktare än den som ingår i 28 § 1 mom. 3 punkten i den gällande polislagen.

Uttrycket ”trots 24 kap. 5 § i strafflagen” har att göra med att olovlig avlyssning kriminaliseras i den nämnda paragrafen. Uttrycket innebär att den som utför teknisk avlyssning inte gör sig skyldig till olovlig avlyssning, förutsatt att den hemliga metoden för inhämtande av information används på rätt sätt. Beslutet om teknisk avlyssning ska sålunda ha tillkommit i rätt ordning och avlyssningen ska användas i enlighet med lagen.

Om det konstateras att den person som avses i momentet avlägsnar sig från utrymmet för en längre tid än endast för ett ögonblick måste avlyssningen avbrytas eller, om det inte är fråga om avlyssning i realtid, måste informationen i efterhand utplånas från upptagningen. Det kan å andra sidan i praktiken vara omöjligt att märka att personen i fråga återvänder till utrymmet utan att avlyssningen kontinuerligt pågår. Om den avlyssnade lämnar utrymmet för ett ögonblick behöver avlyssningen i allmänhet inte avbrytas. Om det inte är fråga om avlyssning i realtid ska informationen i efterhand utplånas från upptagningen. Det kan å andra sidan vara omöjligt att i praktiken märka att personen i fråga återvänder om avlyssningen inte pågår konti-

nuerligt. Om personen i fråga lämnar utrymmet för ett ögonblick behöver avlyssningen i allmänhet inte avbrytas. I 51, 52 och 56 § föreskrivs närmare om kontroll och undersökning av upptagningar samt om avbrytande av teknisk avlyssning. Också i dessa fall kan det bli aktuellt att tillämpa 53—55 § om överskottsinformation.

Definitionen av begreppet teknisk avlyssning sammanhänger med det faktum att t.ex. ett högljutt samtal i ett offentligt utrymme kan avlyssnas utan någon tvångsåtgärd eller metod för inhämtande av information. Det samma gäller naturligtvis samtal som avlyssnaren deltar i (HD 1981 II 182). I den juridiska litteraturen har det ansetts att det inte heller är fråga om teknisk avlyssning då man med en avlyssningsanordning följer ljud som orsakas av en misstänkt persons rörelser. Däremot är det fråga om teknisk avlyssning då man med en teknisk anordning avlyssnar eller spelar in vad den andra personen säger under ett telefonsamtal, dvs. då avlyssningen riktas mot de ljudvågor som samtalet alstrar.

Tvångsmedelslagens definition av begreppet teknisk avlyssning ändrades år 2003 så att i definitionen endast nämns meddelande i stället för så som tidigare ”muntligt meddelande”. I beredningsmaterialet (RP 52/2002 rd) motiverades ändringen bl.a. med den ökade användningen av kryptoteknik och krypteringsarrangemang. I regeringens proposition konstateras att när det t.ex. är fråga om teknisk observation av tangentbordet till en dataterminal i samband med sändandet av e-post, lämnar frågan om observationen kan betraktas som ett sådant samtal eller muntligt meddelande som avses i definitionen av teknisk avlyssning rum för tolkning. Sådant observation av ett tangentbord omfattas enligt momentet också av definitionen av begreppet teknisk avlyssning. Skillnaden jämfört med sådan teknisk observation av utrustning som avses i 23 § består i att av den sist nämnda metoden inte får användas för att inhämta information om innehållet i ett meddelande.

I den gällande lagen föreskrivs inte om syftet med teknisk avlyssning. I definitionsbestämmelsen föreslås ett uttryckligt omnämnande om att syftet med teknisk avlyssning är att ta reda på innehållet i ett samtal eller meddelande. Syftet kan utöver att ta reda på

det egentliga innehållet vara att identifiera parterna i ett samtal eller en kommunikation eller att i något annat avseende ta reda på vad en misstänkt person gör.

Enligt paragrafens 2 mom. får teknisk avlyssning inte riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende. Avlyssning kan utföras genom att inrikta den på ett utrymme som inte används för stadigvarande boende eller på någon annan plats. Förbudet gäller emellertid inte teknisk avlyssning för avvärjande av en sådan fara som avses i 5 mom., dvs. så kallad stormningsavlyssning.

Enligt paragrafens 3 mom. får polisen i syfte att förhindra brott rikta teknisk avlyssning mot en person som befinner sig utanför ett utrymme som används för stadigvarande boende och mot en person som befinner sig i en myndighets utrymme och berövats sin frihet på grund av brott. Avlyssningen kan riktas mot utrymmen eller platser som det på sannolika grunder kan antas att den person som inhämtandet av information gäller befinner sig i eller på eller besöker.

Enligt momentet kan teknisk avlyssning riktas mot en person som befinner sig i ett sådant hemfridsskyddat utrymme som avses i strafflagens 24 kap. 11 §, förutsatt att utrymmet inte används för stadigvarande boende. Det saknar betydelse var en teknisk anordning, metod eller programvara installeras. Bestämmelser om installation och avinstallering av anordningar, metoder eller programvaror föreslås i 26 § i det kapitel som nu är föremål för granskning.

Momentet motsvarar delvis 31 § 1 mom. i den gällande polislagen. I paragrafen föreslås en modernisering av ordalydelsen i fråga om frihetsberövande. Avlyssning av en frihetsberövad person ska emellertid inte längre förutsätta att denne måste befinna sig i en cell eller avtjäna straff i en straffanstalt eller vara isolerad i en tvångsinrättning eller häktad. Det är onödigt att nämna dessa förutsättningar eftersom en frihetsberövad person de facto kan avlyssnas endast i utrymmen som denne har tillstånd att besöka eller vistas i. En förutsättning för teknisk avlyssning är fortfarande att en person på grund av sina yttranden eller hotelser eller sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till något av de brott som nämns nedan.

För tydlighetens skull föreskrivs i momentet särskilt om avlyssning som riktas mot ett utrymme eller en annan plats. Teknisk avlyssning kan utföras så att den de facto riktas mot ett utrymme eller en plats som över huvud taget får avlyssnas. Det är då fråga om s.k. utrymmesavlyssning.

I sådana situationer som avses i momentet kan polisen inte genomföra kontinuerlig teknisk avlyssning på grund av risken för att avslöjas, utan endast i vissa utrymmen och på platser som har betydelse för förhindrande av brott. Som exempel kan nämnas den situationen att en person från en allmän plats förflyttar sig till ett lagerutrymme. Polisen kan inte utan att avslöja sig följa personen till lagerutrymmet utan den tekniska avlyssningen måste utföras på något annat sätt. Detta innebär i praktiken att utrymmet på förhand måste förseas med avlyssningsanordningar.

Som en förutsättning för teknisk avlyssning uppställs också en relativt hög bevisröskel (sannolikhet) för att personen i fråga ska vistas i eller besöka ett utrymme eller en annan plats. Sambandet mellan personen och utrymmet är som svagast i sådana fall då denne endast besöker utrymmet. Man måste med fog kunna anta t.ex. att personen i utrymmet överlämnar ett parti narkotika till en annan person. Med vistelse avses att en person befinner sig i utrymmet eller på en annan plats under en längre tid än endast för ett besök, men ändå inte så varaktigt att det är fråga om boende.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs om brott som motiverar teknisk avlyssning. En förutsättning är att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till 1) brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, 2) narkotikabrott, 3) förberedelse till ett brott som begås i terroristiskt syfte, eller till 4) grovt tullredovisningsbrott. Enligt 2 § 2 mom. är en förutsättning för teknisk avlyssning dessutom att användningen av denna metod kan antas ha en synnerligen viktig betydelse för förhindrande eller avslöjande av ett brott.

Enligt paragrafens 5 mom. har polisen trots 2 mom. alltid rätt att utföra teknisk avlyssning, om det är nödvändigt för att en polisåtgärd

tryggt ska kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas.

Momentet motsvarar i sak 31 § 4 mom. i den gällande polislagen. Sådan teknisk avlyssning kan, så som ovan nämns, riktas också mot ett utrymme som används för stadigvarande boende.

18 §. Beslut om teknisk avlyssning. Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om teknisk avlyssning som riktas mot en misstänkt som berövats sin frihet på grund av brott fattas av en domstol på yrkande av en anhållningsberättigad polisman.

Det blir såtillvida enklare att fatta beslut om teknisk avlyssning att chefer för polisenheter och andra personer som nämns i polislagens 32 § inte längre behöver besluta om teknisk avlyssning. Enligt förslaget krävs inte längre beslut av en polisman i chefsställning för teknisk avlyssning i över tre dygn, så som föreskrivs i 32 § i den gällande polislagen.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs sålunda att en anhållningsberättigad polisman ska besluta om teknisk avlyssning som avses i 17 § 5 mom. och om annan än i 1 mom. avsedd teknisk avlyssning. Det först nämnda lagrummet gäller s.k. stormningsavlyssning. I andra situationer än sådana som nämns i 1 mom. är det fråga om att rikta teknisk avlyssning t.ex. mot en lagerhall som en person som är föremål för informationshämtning sannolikt vistas i och besöker och där avlyssningen med fog kan antas resultera i information som behövs för förhindrande av ett brott.

Enligt paragrafens 3 mom. kan tillstånd till eller beslut om teknisk avlyssning ges för högst en månad åt gången. Bestämmelsen överensstämmer med motsvarande bestämmelse i 10 kap. i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs vad som ska nämnas i yrkande och beslut om teknisk avlyssning. Det är skäl att särskilt beakta att i yrkandet och beslutet ska nämnas fakta som tyder på att ett visst utrymme eller en annan plats är av en sådan beskaffenhet att den person som är föremål för inhämtandet av in-

formation sannolikt kan antas vistas där eller besöka stället. Detta har samband med den resultatförväntning som nämns i förutsättningarna för avlyssning. Det är skäl att dessutom uppmärksamma den omständigheten att det utrymme som den tekniska avlyssningen riktas mot inte i samtliga fall behöver preciseras på motsvarande sätt som en misstänkt persons bostad. Man kan t.ex. veta att en person ska komma till en stad och ta in på hotell, men i det skedet då beslutet fattas vet man inte ännu vilket hotell eller hotellrum personen kommer att bo i.

19 §. Optisk observation och dess förutsättningar. I paragrafens 1 mom. definieras begreppet optisk observation. Med optisk observation avses att man med en kamera eller en annan utplacerad teknisk anordning, metod eller programvara, trots 24 kap. 6 § i strafflagen iakttar eller gör upptagningar av en viss person, ett utrymme eller någon annan plats.

Liksom i definitionen av begreppet teknisk avlyssning konstateras också i definitionen av begreppet optisk observation att denna riktas mot en viss person. Dessutom kan optisk observation emellertid riktas också mot ett visst utrymme eller en annan plats. På ett teknikneutralt sätt nämns i bestämmelsen dels kamera och dels också andra tekniska anordningar, metoder och programvaror. Optisk observation skiljer sig från observation och systematisk observation i det avseendet att man vid optisk observation använder utplacerade tekniska anordningar, metoder och programvaror. Inte heller i definitionen av begreppet teknisk avlyssning används längre begreppen "fortlöpande" och "upprepat".

Liksom i definitionen av begreppet teknisk avlyssning fastställs i definitionen av begreppet optisk observation denna metods förhållande till verksamhet som är förbjuden enligt strafflagen. Enligt strafflagens 24 kap. 6 § 1 mom. gör sig den skyldig till olovlig observation som obehörigen med en teknisk anordning 1) iakttar eller avbildar en person som vistas på en hemfridsskyddad plats eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller på någon annan motsvarande plats, eller 2) på ett integritetskränkande sätt iakttar eller avbildar en person som vistas i en sådan byggnad eller lokal eller på ett sådant omgärdat

gårdsområde som avses i 3 § (brott mot offentlig frid) och dit allmänheten inte äger tillträde. Uttrycket "trots 24 kap. 6 § i strafflagen" innebär att man i samband med denna metod inte gör sig skyldig till olovlig observation förutsatt att metoden i fråga används på rätt sätt. Det förutsätts att beslutet om optisk observation har tillkommit i rätt ordning och att observationen används i enlighet med lagen.

I detta sammanhang är det emellertid skäl att understryka betydelsen av principerna för användningen av hemliga metoder för inhämtande av information då den optiska observationen utförs på ett sätt som i avsaknad av befogenhet skulle innebära att observatören gör sig skyldig till olovlig observation. Detta gäller i synnerhet sådana utrymmen och andra platser som avses i strafflagens 24 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten. I enlighet med proportionalitetsprincipen är det skäl att vid avvägningen beakta i vilken utsträckning användningen av metoden leder till kränkning av rättigheter, i detta fall hemfrid och integritet. Det är dessutom skäl att beakta principen om minsta olägenhet och diskretionsprincipen. I synnerhet toaletter, omklädningsrum och andra motsvarande utrymmen får inte utan vägande skäl utsättas för optisk observation.

Optisk observation kan genomföras också på annat sätt än genom en myndighetsanordningar. Den kan utföras t.ex. så att kameraövervakningsutrustning som en stad förfogar över riktas mot en viss misstänkt person för att tillgodose polisens intressen. Om man däremot till polisen endast överlämnar bildmaterial som eventuellt stöder förhindrande eller utredning av ett brott och upptagningen av materialet skett utanför polisens kontroll och inte i polisens intresse, är det inte fråga om optisk observation.

Att med en teknisk anordning iaktta eller avbilda en viss person betraktas sålunda inte som optisk observation om anordningen inte är utplacerad på platsen. I dessa fall är det, beroende på åtgärdens varaktighet, fråga om observation eller systematisk observation. Kravet att utrustningen ska ha placerats på en viss plats innebär i praktiken att optisk observation inte är en kortvarig åtgärd. Med begreppet "utplacerad" avses t.ex. att en an-

ordning, metod eller programvara har fästs i en vägg eller ett tak eller på något annat lämpligt ställe. Kännetecknande för optisk observation är dessutom, på grund av definitionen, att anordningen, metoden eller programvaran i allmänhet följer objektet utan att en polisman eller någon annan förundersökningsmyndighet samtidigt behöver göra iakttagelser och vara närvarande. Bestämmelser om installation och avinstallation av spårningsanordningar ges i 26 § i det kapitel som nu är föremål för granskning. När det är fråga om sådan spårning av en person som innebär att en tjänsteman innehar och i realtid använder en spårningsanordning ska åtgärden, beroende på fallet, betraktas som observation eller systematisk observation.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om förbud mot observation av bostäder. Enligt momentet får optisk observation inte riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende. Med stadigvarande boende avses det samma som i gällande lag. Uttrycket ”utrymme som används för stadigvarande boende” har behandlats redan ovan. Förbudet mot observation av sådana utrymmen gäller emellertid inte teknisk observation i syfte att avvärja en fara, dvs. så kallad stormningsobservation.

Enligt paragrafens 3 mom. har polisen för att förhindra brott rätt att rikta optisk observation mot personer utanför utrymmen som används för stadigvarande boende. Polisen kan ges tillstånd att rikta optisk observation också mot personer som befinner sig i en myndighets utrymme och berövats sin frihet på grund av brott. Optisk observation får riktas mot utrymmen eller platser som det på sannolika grunder kan antas att den person som inhämtandet av information gäller befinner sig i eller på eller besöker.

Liksom i fråga om teknisk avlyssning framgår det av momentet att föremål för optisk observation är en viss person, medan avlyssning kan riktas mot ett visst utrymme som har ett tillräckligt fast samband med personen i fråga. Till denna del kan hänvisas till det som ovan i motiveringen till 17 § konstateras om teknisk avlyssning. Optisk observation kan enligt förslaget riktas mot sådana i strafflagens 24 kap. 11 § avsedda hemfridskyddade utrymmen som inte används för

stadigvarande boende, vilket framgår av följande moment. Föremål för observation kan också vara andra hemfridskyddade platser än utrymmen.

Enligt paragrafens 4 mom. är en förutsättning för optisk observation av hemfridskyddade utrymmen och andra platser som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen och av personer som på grund av brott berövats sin frihet att personen i fråga på grund av sina yttranden eller handlingar, sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott som avses i 17 § 4 mom. En förutsättning för annan optisk observation är att en person med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år.

Momentets hänvisning till 17 § 4 mom. innebär att förteckningen över brott som kan motivera teknisk avlyssning ska iaktas. Också i den gällande polislagens 31 § 4 mom. hänvisas till brott som ger möjlighet till teknisk observation av frihetsberövade personer. Av orsaker som sammanhänger med hemfridskyddet utsträcks denna möjlighet till att gälla också hemfridskyddade utrymmen och andra platser.

Enligt 31 § 3 mom. i den gällande polislagen är en förutsättning för teknisk observation i andra fall att det finns anledning att misstänka en person för brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. På grund av de straffskalor som används i Finland innebär detta i praktiken att det för brottet föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år. Av denna anledning är en förutsättning enligt den sista meningen i paragrafens 4 mom. att det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år.

Enligt paragrafens 5 mom. har polisen trots 2 mom. alltid rätt att utföra optisk observation, om det är nödvändigt för att en polisåtgärd tryggt ska kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas. Det är fråga om så kallad stormningsobservation. Momentet motsvarar i sak 31 § 4 mom. i den gällande polislagen.

20 §. Beslut om optisk observation. Enligt paragrafens 1 mom. ska domstolen på yrkan-

de av en anhållningsberättigad polisman besluta om optisk observation, om observationen riktas mot ett hemfridsskyddat utrymme eller en annan plats som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen eller mot en misstänkt som berövats sin frihet på grund av brott.

Momentets reglering av beslutsfattandet stämmer överens med 10 kap. 20 § 1 mom. i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition. I fråga om regleringen av beslutsfattandet understryks skyddet av hemfridsskyddade utrymmen och andra platser.

Enligt paragrafens 2 mom. ska en anhållningsberättigad polisman besluta om optisk observation som avses i 19 § 5 mom. och om annan än i 1 mom. avsedd optisk observation.

I det fall som först nämns i momentet är det fråga om s.k. stormningsobservation. I andra situationer än de som nämns i 1 mom. är det fråga t.ex. om att rikta optisk observation mot en lagerhall som den person som är föremål för informationshämtningen sannolikt vistas i och besöker och där det med fog kan antas att observationen ger information som behövs för att förhindra ett brott.

Enligt paragrafens 3 mom. kan tillstånd till eller beslut om optisk observation ges för högst en månad åt gången. För närvarande är maximitiden för optisk observation inte reglerad. Giltighetstiden för tillstånd till optisk observation är densamma som enligt den nya tvångsmedelslagen.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs om yrkande och beslut om optisk observation på motsvarande sätt som om övriga hemliga metoder för inhämtande av information. Tillämpningen av de uttryck som nämns i beslutet behandlas ovan i samband med beslut om teknisk avlyssning.

21 §. Teknisk spårning och dess förutsättningar. I paragrafens 1 mom. definieras begreppet teknisk spårning. Därmed avses att förflyttning av föremål, ämnen eller egendom spåras med hjälp av radiosändare som har fästs eller som redan finns på objektet eller med hjälp av någon annan sådan teknisk anordning, metod eller programvara.

Definitionen är mera omfattande än i 28 § 1 mom. 3 punkten i den gällande polislagen och utformas på samma sätt som motsvaran-

de definition i den nya tvångsmedelslagen. Det är i princip möjligt att följa hur vilket som helst föremål eller ämne eller vilken som helst egendom förflyttas. I definitionen nämns för tydlighetens skull spårning av förflyttningar till åtskillnad från andra former av optisk observation. Detta innebär naturligtvis också information om var föremål och ämnen befinner sig när de inte är i rörelse.

Definitionen begränsar inte sådana uppföljningsmetoder som avses i 31 § 1 mom. i den gällande polislagen utan den tekniska spårningen kan på ett teknikneutralt sätt utföras med olika anordningar, metoder och programvaror. Dessutom föreslås i definitionen för tydlighetens skull ett omnämnande om att egenskaper som ett objekt redan har kan utnyttjas. Teknisk spårning kan sålunda i sin helhet genomföras med en redan existerande egenskap eller också kan den i något avseende kompletteras genom polisens försorg. Som exempel kan nämnas hemlig aktivering av en lokaliseringsanordning som redan finns i ett fordon i syfte att utföra teknisk spårning.

Enligt paragrafens 2 mom. får polisen polisen för att förhindra brott rikta teknisk spårning mot föremål, ämne eller egendom som är föremål för ett brott eller som en person antas inneha eller använda, om det på grund av dennes yttranden eller hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år. Också i den gällande lagen föreskrivs att en förutsättning för teknisk spårning är att en person misstänkts för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. På grund av de straffskalor som tillämpas föreslås en ändring av förutsättningen som gäller brottets allvarlighetsgrad.

Teknisk spårning får riktas mot föremål, ämnen och egendom som en person antas inneha eller använda. Härmed avses att tillämpningsområdet för det första omfattar situationer där man med säkerhet vet att en person innehar ett visst föremål eller ämne eller viss egendom. Tillämpningsområdet innefattar också situationer där ett föremål eller ämne eller egendom inte ännu är i personens besittning eller användning men med fog kan antas komma i dennes besittning eller an-

vändning i ett senare skede. Som exempel kan nämnas den situationen att polisen har fått information om att en utomstående person kommer att överlämna hälerigods till en viss person. Genom att följa detta får man sålunda reda på var stulna föremål finns.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om teknisk spårning av en person. Motsvarande bestämmelse finns inte i den gällande lagen. I momentet föreskrivs att om syftet med teknisk spårning är att följa hur en person förflyttar sig genom att en spårningsanordning fästs i de kläder som denne bär eller ett föremål som han eller hon bär med sig (*teknisk spårning av en person*), får åtgärden genomföras bara om personen i fråga med fog kan antas begå ett brott som avses i 17 § 4 mom.

Teknisk spårning av en person får sålunda utföras om personen i fråga med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott som berättigar också till teknisk avlyssning. När det gäller förberedelse för teknisk spårning är det följaktligen skäl att i fortsättningen göra skillnad mellan åtgärder som syftar till att spåra personen i fråga respektive åtgärder som syftar till att spåra föremål, ämnen eller egendom. En förutsättning för teknisk spårning av en person är enligt 2 § 2 mom. dessutom att metoden kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott. Teknisk spårning av en person kan utföras t.ex. genom att en spårningsanordning placeras i en rock eller något annat klädesplagg som personen i fråga har på sig eller i en portfölj som denne bär med sig. Spårning av ett fordon betraktas dock alltid som teknisk spårning.

Enligt paragrafens 4 mom. har polisen dessutom rätt att utföra teknisk spårning om det är nödvändigt för att en polisåtgärd tryggt ska kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller en persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas. Det är således fråga om s.k. stormningsspårning. Momentet motsvarar i sak 31 § 4 mom. i den gällande polislagen.

22 §. Beslut om teknisk spårning. Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om teknisk spårning av en person fattas av en domstol på yrkande av en anhållningsberättigad polisman. Om ärendet inte tål uppskov får en an-

hållningsberättigad polisman besluta om spårning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart som möjligt, dock inom 24 timmar från det att metoden började användas.

Om en anhållningsberättigad polisman i en brådsnande situation har fattat ett sådant beslut och domstolen anser att det inte finns förutsättningar för metoden i fråga måste användningen av metoden avslutas och det material som fåtts på detta sätt och anteckningarna om de uppgifter som fåtts på detta sätt genast utplånas (57 §). Ett undantag utgör i detta avseende sådana fall där överskottsinformation får användas i enlighet med 54 §.

Enligt paragrafens 2 mom. ska en anhållningsberättigad polisman besluta om teknisk spårning som avses i 21 § 4 mom. (s.k. stormningsspårning) och om annan än i 1 mom. avsedd teknisk spårning.

Enligt paragrafens 3 mom. kan tillstånd och beslut meddelas för högst sex månader åt gången. När det gäller teknisk spårning är tillståndets giltighetstid densamma som enligt den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs vad som ska nämnas i yrkandet och beslutet om teknisk spårning på ett sätt som motsvarar vad som föreskrivs om information som ska nämnas i yrkanden och beslut om andra hemliga metoder för inhämtande av information.

23 §. Teknisk observation av utrustning samt dess förutsättningar. I denna nya paragrafs 1 mom. definieras begreppet teknisk observation av utrustning. Därmed avses att en funktion, lagrad information eller identifieringsuppgifterna i en dator, eller någon annan motsvarande teknisk anordning på något annat sätt än enbart genom sinnesförmålor observeras, upptas eller behandlas på något annat sätt för att utröna omständigheter som är av betydelse för förebyggande av ett brott.

Såsom konstateras i den allmänna motiveringen är ett problem i den gällande lagstiftningen att polisen på grund av att olika typer av mobila anordningar blivit allt vanligare inte med säkerhet vet var en anordning används. När det gäller teknisk observation av

utrustning har det ingen betydelse var en anordning används, eftersom avsikten med befogenheten inte är att ta reda på vad som sker på den plats där anordningen är belägen. Vid teknisk observation av utrustning görs inga iakttagelser med syn eller hörsel. I detta avseende kan sålunda teknisk observation av utrustning inte jämföras med observation, systematisk observation, teknisk avlyssning eller optisk observation.

Teknisk observation av utrustning riktas mot tekniska anordningar och över huvud taget mot information som en misstänkt person lagrat i en anordning. Sådan information kan ingå i dokument som lagrats i en anordning. Teknisk observation av utrustning kan användas för att följa interaktionen mellan en person och en teknisk anordning. Genom befogenheten är det möjligt att skaffa identifieringsuppgifter om en anordning och dess programvara samt information om sådan signal- eller styrtrafik som inte har samband med ett meddelande. En form av teknisk observation av utrustning är s.k. tangentavlyssning i syfte att ta reda på exempelvis ett lösenord för en server. Åtgärden ska huvudsakligen vara av teknisk natur, till åtskillnad från observation som sker enbart med syn eller hörsel. I motiveringen till 17 § behandlas tangentavlyssning för att ta reda på innehållet i ett meddelande.

Definitionen innebär att vilken teknisk anordning som helst inte kan vara föremål för teknisk observation av utrustning. Anordningen ska vara av datortyp. Utöver datorer kan t.ex. olika typer av mobila elektroniska apparater och s.k. smarttelefoner omfattas av definitionen. Också observation av passerkontrollsystem kan falla in under definitionen av teknisk observation av utrustning.

Teknisk observation av utrustning kan utföras med motsvarande anordningar, metoder och programvaror som annan teknisk observation. Teknisk observation av utrustning kan utföras för undersökning av vilka som helst omständigheter som är relevanta för förhindrande av brott. Befogenheterna begränsar inte möjligheten att använda andra former av teknisk observation.

Enligt paragrafens 2 mom. får genom teknisk observation av utrustning inte inhämtas information om innehållet i ett meddelande

eller om identifieringsuppgifter som avses i 8 §. Med denna förtydligande bestämmelse dras en gräns i förhållande till de övriga metoder för inhämtande av information som regleras i kapitlet. Såsom konstateras ovan i motiveringen till 17 § är observation av tangentbord i syfte att ta reda på innehållet i ett meddelande en form av teknisk avlyssning. Teknisk observation av utrustning får inte heller användas som ett sätt att kringgå bestämmelserna om teleavlyssning eller teleövervakning, trots att tröskeln är hög också för användning av teknisk observation av utrustning, om man ser till de brott som berättigar till användning av denna metod. Om det under pågående teknisk observation av utrustning framgår att observationen riktas mot innehållet i ett meddelande eller mot sådana identifieringsuppgifter som avses i 8 §, måste användningen av denna metod för inhämtande av information avbrytas så snart som möjligt och de upptagningar som fåtts genom metoden och anteckningarna om information som fåtts på detta sätt ska omedelbart utplånas (56 § 1 mom.).

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om förutsättningarna för teknisk observation av utrustning. Enligt momentet har polisen rätt att utföra teknisk observation av utrustning om det på grund av en persons yttranden, hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas att denne kommer att begå ett brott som avses i 17 § 4 mom. Polisen får rikta teknisk observation av utrustning mot en dator eller annan motsvarande teknisk anordning som personen i fråga sannolikt använder eller mot dess programvara. En förutsättning för teknisk observation av utrustning är enligt 2 § 2 mom. dessutom att metoden kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott.

Avgränsningen av metoden till anordningar som används av en misstänkt person innebär att anordningarna inte behöver vara i den misstänktes ägo eller besittning. Föremålet för åtgärden kan också vara en anordning eller programvara som den misstänkte inte ännu använder men kommer att använda i framtiden. Ordet "sannolikt" betyder emellertid att bevisröskeln för att det råder ett samband mellan en anordning och en misstänkt person är hög. Om det konstateras att

en teknisk anordning används av någon annan än den misstänkte ska åtgärden avbrytas och eventuella upptagningar och anteckningar information som fått genom åtgärden ska förstöras (56 § 1 mom.) om inte teleavlyssningen eller den tekniska avlyssningen enligt 2 mom. i samma paragraf kan riktas mot en sådan annan person för vars vidkommande förutsättningarna för metoden i fråga är uppfyllda. Teknisk observation av utrustning jämföras i fråga om kravet på brott som motiverar åtgärden med teknisk avlyssning. Därför hänvisas i momentet till 17 § 4 mom.

24 §. Beslut om teknisk observation av utrustning. Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om teknisk observation av fattas av en domstol på yrkande av en anhållningsberättigad polisman. Om ärendet inte tål uppskov får en anhållningsberättigad polisman besluta om teknisk observation av utrustning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart som möjligt, dock senast 24 timmar efter att metoden började användas.

Om en anhållningsberättigad polisman i ett brådskande fall har fattat beslut om åtgärden och domstolen anser att det inte finns förutsättningar för den, ska användningen av metoden avbrytas och det genom den erhållna materialet och anteckningarna om informationen som fått genom metoden ska utplånas (57 §). Ett undantag utgör i detta avseende sådana fall där överskottsinformation får användas i enlighet med 54 §.

Enligt paragrafens 2 mom. kan tillstånd meddelas för högst en månad åt gången. Tillståndets giltighetstid är i fråga om teknisk observation av utrustning densamma som enligt den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition.

Enligt paragrafens 3 mom. ska i yrkandet och beslutet om teknisk observation av utrustning nämnas samma saker som i fråga om andra hemliga metoder för inhämtande av information.

25 §. Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning. Enligt paragrafens 1 mom. får polisen för att förhindra brott med en teknisk anordning inhämta identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, när det är fråga

om brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år.

Momentet motsvarar befogenhetsbestämelsen i 36 § 2 mom. tredje meningen i den gällande polislagen. För närvarande utgör brottets allvarlighetsgrad inte någon förutsättning för rätten att få information. Enligt det föreslagna momentet är en förutsättning att det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år. Enligt 36 § 2 mom. i den gällande polislagen har polisen rätt att få de nämnda uppgifterna om de i ett enskilt fall behövs för utförandet av en uppgift. Det torde inte finnas några polisuppgifter där det finns behov att använda tekniska anordningar för att skaffa identifieringsuppgifter för en teleadress eller teleterminalutrustning, om det inte är fråga om ett brott. Eftersom befogenheten också innebär ett ingrepp i skyddet av privatlivet är det motiverat att ange brottets allvarlighet som en förutsättning för användningen av metoden. Förslaget innebär att förutsättningarna för rätten att få information skärps något.

Enligt paragrafens 2 mom. får polisen för inhämtande av information som avses i 1 mom. endast använda tekniska anordningar som uteslutande kan användas för identifiering av teleadresser och teleterminalutrustningar. Kommunikationsverket ska kontrollera att tekniska anordningar uppfyller kraven i detta moment och att de inte har egenskaper som stör det allmänna kommunikationsnätets anordningar eller tjänster. Momentet motsvarar i sak fjärde meningen i 36 § 2 mom. i den gällande polislagen.

Enligt paragrafens 3 mom. ska beslut om inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser och teleterminalutrustning fattas av en anhållningsberättigad polisman. Med avvikelser från den gällande polislagen föreslås att i denna paragraf föreskrivs också om beslutsfattaren.

26 §. Installation och avinstallation av anordningar, metoder och programvaror. Denna paragraf är delvis ny. Enligt paragrafens 1 mom. har en polisman rätt att fästa en anordning, metod eller programvara som används för teknisk observation på föremål, ämnen, egendom, utrymmen och andra platser eller informationssystem som åtgärden riktas mot, om det behövs för observationen. För att in-

stallera, ta i bruk och avinstallera anordningen, metoden eller programvaran har polismannen då rätt att i hemlighet ta sig in i de ovan nämnda objekten eller informationssystemen samt att kringgå, låsa upp eller på något annat motsvarande sätt tillfälligt passera eller störa objektens eller informationssystemens säkerhetssystem. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

I 31 § 2 mom. i den gällande polislagen föreskrivs om polisens rätt att placera anordningar för teknisk observation i utrymmen samt om polisens rätt att få tillträde till utrymmen för att installera och avlägsna anordningar. I det föreslagna momentet beskrivs noggrannare än i den gällande bestämmelsen de åtgärder som får vidtas för att utföra teknisk observation och som motsvarar de ändringar som annars föreslås i bestämmelserna om teknisk observation.

En utvidgning jämfört med den gällande lagen innebär bestämmelsen om att objektens eller informationssystemens säkerhetssystem får kringgå, låsas upp eller på något annat motsvarande sätt tillfälligt passeras eller störas. I lagen föreslås ett uttryckligt omnämnande om detta. Det är fråga om en åtgärd som kan jämföras med att dyrka lås.

I den föreslagna paragrafens 2 mom. föreskrivs att anordningar, metoder och programvara som används för teknisk observation får installeras i utrymmen som används för varaktigt boende, endast om en domstol har gett tillstånd till det på yrkande av en anhållningsberättigad polisman eller om installationen är nödvändig i sådana fall som avses i 17 § 5 mom., 19 § 5 mom. eller 21 § 4 mom.

Också i detta fall ska sådana utrymmen för stadigvarande boende skyddas som hör till kärnområdet för hemfriden. Om en domstol ger tillstånd till användning av en metod för inhämtande av information ska den på yrkande av en anhållningsberättigad polisman särskilt besluta också om tillstånd till placering av en anordning i ett sådant utrymme. Detta gäller i allmänhet fall där den tekniska observationen i sig riktas mot ett utrymme som används för stadigvarande boende. Det är också möjligt att en anordning, metod eller programvara måste placeras i ett utrymme som används för stadigvarande boende trots

att observationen riktas mot ett utrymme utanför detta eller mot någon annan plats. Om domstolstillstånd i ett sådant fall inte behövs för användning av metoden måste ett sådant tillstånd dock inhämtas för placering av en anordning, metod eller programvara. Tillstånd ska sökas innan metoden börjar användas. Tillstånd behövs inte längre för avinstallation av en anordning, metod eller programvara.

En anordning, metod eller programvara får utan domstolstillstånd installeras i ett utrymme som används för stadigvarande boende för att i sådana fall som avses i momentet avvärja en fara, dvs. i situationer där det är fråga om s.k. stormningsobservation.

27 §. Observation och teknisk observation som utförs av främmande staters tjänstemän. Denna paragraf motsvarar i sak 30 a § i den gällande polislagen. Den felaktiga artikelhänvisningen föreslås bli korrigerad.

Täckoperationer och bevisprovokation genom köp

28 §. Täckoperationer och dess förutsättningar. Enligt paragrafens 1 mom. avses med täckoperation systematiskt inhämtande av information om en viss person eller dennes verksamhet genom infiltration, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar används eller falska handlingar framställs eller används för att förvärva förtroende som behövs för inhämtandet av information eller för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas.

Enligt 28 § 1 mom. 4 punkten i den gällande polislagen avses med täckoperation förlöpande eller upprepat inhämtande av information om en person eller persongrupp eller om personens eller gruppens verksamhet genom infiltration. I den föreslagna definitionen beskrivs täckoperationer på ett utförligare sätt. I definitionen nämns inte längre ”förlöpande” och ”upprepat” eftersom dessa bestämmelser ingår redan i begreppet infiltration. En täckoperation kan å andra sidan också vara kortvarig. Som exempel kan nämnas den situationen att en täckoperation mot en misstänkt räcker endast tio minuter men (t.ex. ett sammanträffande) har förberetts under en lång tid genom olika åtgärder för att

vinna den persons förtroende som är föremål för inhämtandet av information. Infiltration skiljer sig till sin karaktär från kortvarigt förtäckt inhämtande av information i det avseendet att infiltratören måste vinna den persons förtroende som är föremål för åtgärden. En täckoperation pågår också i allmänhet under en längre tid än förtäckt inhämtande av information.

I definitionen nämns inte heller att täckoperationen riktas mot en grupp. Det har medfört tolkningssvårigheter att föremål för en täckoperation enligt den gällande polislagens definitionsbestämmelser kan vara en person eller persongrupp medan det förefaller som om den gällande polislagens 31 a § alltid förutsätter att föremålet för täckoperationen individualiseras ("... finnas grundad anledning att misstänka att han eller hon gör sig skyldig till ett sådant brott...").

Vid en täckoperation i enlighet med polislagen är det fråga om att förhindra eller avslöja ett brott, till åtskillnad från sådana täckoperationer som avses i tvångsmedelslagen (åtgärder efter att förundersökningströskeln överskridits). Det finns då grundad anledning att misstänka att en person gjort sig skyldig till ett brott som kunde förhindras eller avslöjas genom en täckoperation. Oklarheten kan då gälla den eller de personer som på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldiga till eller medverka till brott som avses i 2 mom. En förutsättning för inledande av en täckoperation i syfte att förhindra eller avslöja ett brott är såsom nämns nedan ett uttryckligt beslut varav också föremålet för inhämtandet av information ska framgå. En täckoperation kan ha så betydande konsekvenser för objektets ställning och även för de polismäns säkerhet som deltar i den att det är skäl att göra en exakt avgränsning av objektet.

De personer som är föremål för inhämtandet av information måste kunna individualiseras åtminstone via sina roller eller uppgifter, även om polisen fortfarande inte känner till deras identitet. I fråga om varje person som informationshämtningen avser ska då separat bedömas om det finns förutsättningar för att rikta en täckoperation uttryckligen mot denne. Den nya definitionen betyder sålunda

inte att en täckoperation inte kan riktas mot en persongrupp utan endast att varje person som informationshämtningen avser måste individualiseras i beslutsskedet. En täckoperation kan emellertid utvidgas i enlighet med 34 §.

En polisman som utför en täckoperation kan aktivt fråga föremålet för operationen om omständigheter som är relevanta för det brott som ska förhindras eller avslöjas eller på annat sätt påverka objektet så att denne avslöjar omständigheterna i fråga. I och för sig hör det till täckoperationens natur att hemlighållandet av en polismans ställning de facto gäller också andra personer. I synnerhet en person som har infiltrerat en kriminell grupp kan i praktiken inte undvika interaktion med personer utanför gruppen. Infiltratören måste i sådana situationer kunna uppträda på ett naturligt sätt för att hans eller hennes säkerhet inte ska äventyras eller informationshämtningen avslöjas. Om en annan person än objektet i en sådan situation på eget initiativ för infiltratören berättar om sin egen eller någon annan persons brottslighet kan infiltratören ta emot uppgifterna trots att den som berättar om brotten inte är föremål för täckoperationen. Om man anser det vara motiverat att utvidga täckoperationen till denne ska man förfara i enlighet med 34 §.

Ordet infiltration beskriver verksamhetens natur. I talspråket förstås med infiltration att en person ansluter sig till en organisation eller en annan grupp i syfte att skaffa information inifrån eller påverka gruppens verksamhet (RP 34/1999 rd). Infiltrationen hemlighålls för objektet och för utomstående. Infiltratören ska i allmänhet verka på den plats som står under observation. Det är möjligt att rikta infiltrationen också mot en enda misstänkt person.

Enligt den föreslagna bestämmelsen får i samband med en täckoperation användas falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar och dessutom får falska handlingar framställas eller användas för att skaffa det förtroende som behövs för inhämtandet av information eller för att förhindra att informationshämtningen avslöjas. Det anses redan nu möjligt att använda dessa typer av metoder, trots att det inte finns bestämmelser om dem i gällande lag. Till täck-

operationens natur hör att man vid behov t.o.m. får ljuga, vilket annars inte är tillåtet i myndighetsverksamhet. En polisman som lämnar falska uppgifter får emellertid inte göra sig skyldig till brott, t.ex. bedrägeri.

Täckoperationer får emellertid riktas mot personer som medverkar till brott, varmed i regeringens proposition RP 34/1999 rd avses personer vilkas eget handlande inte behöver vara straffbart. Enligt propositionen medverkar en person till ett brott om det mellan denne och gärningsmannen existerar ett avtal, en plan, en rollfördelning eller något annat sådant samarbetsförhållande som har samband med kriminalitet.

För att det ska vara fråga om medverkan räcker det att en person finansierar en brottslings liv, inhyser brottslingar eller för deras bruk skaffar, hyr eller tillverkar fordon eller andra redskap. Sådana normala kontakter med en brottsling som beror på släktskap, familjeförhållanden eller kundförhållanden betraktas emellertid inte som medverkan om inte kontakterna inkluderar verksamhet av det slag som beskrivs ovan.

Enligt paragrafens 2 mom. får polisen för att förhindra brott rikta en täckoperation mot en person, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog kan anses att denne kommer att begå eller medverka till något annat i 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen avsett brott än grovt tullredovisningsbrott eller ett brott som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. En förutsättning är dessutom att inhämtandet av information måste anses nödvändigt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller kan väntas bli fortsatt eller upprepad. Det är dessutom skäl att beakta lagförslagets 5 kap. 2 § 2 mom. där det förutsätts att täckoperationen kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott.

De brott som berättigar till användning av metoden motsvarar dem som nämns i 31 a § i den gällande polislagen. Förutsättningarna för täckoperation föreslås bli så preciserade att den brottsliga verksamheten ska vara planmässig, organiserad och yrkesmässig. Dessutom är det möjligt att företa en täckoperation om inhämtandet av information kan anses vara behövligt på grund av att den

brottsliga verksamheten kan väntas bli fortsatt eller upprepad. Härmed avses inte att den brottsliga verksamheten måste vara planmässig, organiserad eller yrkesmässig, men att den med fog kan anses uppnå en viss grad av kontinuitet eller upprepning.

Enligt paragrafens 3 mom. får polisen rikta en täckoperation som företas uteslutande i datanät mot en person, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog kan antas att denne kommer att begå ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller om det är fråga om ett brott som avses i 17 kap. 19 § i strafflagen.

Typiskt för interaktionen i datanät är att parterna inte alltid känner till varandras identitet eftersom parterna kan uppträda t.ex. under signatur. Dessutom kan täckoperationer i datanät dokumenteras enklare och noggrannare än när det är fråga om andra täckoperationer. Efteråt kan det sålunda på ett tillförlitligt sätt utredas hur täckoperationen förlöpt.

I en IT-miljö finns inte heller samma säkerhetsrisker som när det gäller sedvanliga täckoperationer. Dessa omständigheter bidrar till att tröskeln för täckoperationer i datanät är lägre än för andra täckoperationer. Eftersom barnpornografibrott under de senaste åren i stor utsträckning har flyttat till webben föreslås att täckoperationer i datanät får företas när det är fråga om innehav av barnpornografisk bild.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs att en täckoperation får företas i en bostad endast om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan. Momentet motsvarar 31 a § i den gällande polislagen.

Det är skäl att i momentet uttryckligen nämna att det föreskrivs särskilt om husrannsakan. Befogenheten att företa en täckoperation berättigar inte till ”hemlig husrannsakan” men å andra sidan ska den som utför en täckoperation, för att förhindra avslöjande och inhämta information, ha rätt att gå in i en persons bostad under en täckmantel som skapats för ändamålet. En person som deltar i en täckoperation kan ofta inte utan att avslöja sig ens vägra gå in i en bostad i en sådan situation. Med användning av en bostad avses

faktisk användning. I praktiska situationer är det inte möjligt att på ett tillförlitligt sätt förvisa sig om vem som är en bostads ägare eller lagliga innehavare. Därför används i momentet uttrycket ”den som använder bostaden”. I sådana situationer som avses i momentet kan det bli fråga om alla sådana uttryckliga och konkludenta viljeyttringar som kan tolkas så att personen i fråga har godkänt tillträdet till eller vistelsen i bostaden.

29 §. Brottsförbud. I paragrafens 1 mom. konstateras för tydlighetens skull principen att en polisman som företar en täckoperation inte får begå brott eller ta initiativ till brott. Förbudet avser också initiativ som inte är sådan anstiftan till brott som avses i strafflagen.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om vissa situationer där en polisman som begått brott går fri från straffansvar. Om en polisman som företar en täckoperation begår en trafikförseelse, en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, går polismannen fri från straffansvar om gärningen varit nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas.

I den gällande lagen finns ingen allmän bestämmelse om att en polisman som deltar i en täckoperation i vissa situationer kan gå fri från straffansvar. I vägtrafiklagens (267/1981) 48 § 5 mom. föreskrivs emellertid att en polisman, en tullman och en gränsbevakningsman har i observationsuppgifter, en polisman och en tullman i tekniska observationsuppgifter och en polisman i täckoperationsuppgifter och uppgifter som har samband med bevisprovokation genom köp samma rätt som en förare av en polisbil som avger föreskrivna ljus- och ljudsignaler att med iakttagande av särskild försiktighet avvika från bestämmelserna i denna lag.

Momentet betyder inte att gärningarna i fråga inte skulle undersökas så som särskilt föreskrivs i lag. Ansvarsfrihet kan komma i fråga endast när det konstateras att en gärning varit nödvändig för att uppnå syftet med en täckoperation eller för att förhindra att informationshämtning avslöjas. Möjligheten att slippa straffansvar är sålunda relativt begränsad. I förhållande till den nämnda bestämmelsen i vägtrafiklagens 48 § 5 mom. ska

den föreslagna bestämmelsen tillämpas t.ex. då en polisman som företar en täckoperation inte har iakttagit särskild försiktighet, vilket innebär att inte heller det nämnda momentet skulle tillämpas. En polisman som företar en täckoperation kan då på basis av det föreslagna momentet gå fri från straffansvar.

30 §. Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att om en polisman som företar en täckoperation under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skaffar lokaler, fordon eller andra sådana hjälpmedel, transporterar personer, föremål eller ämnen, sköter ekonomiska angelägenheter eller bistår den kriminella sammanslutningen på andra jämförbara sätt, går denne fri från straffansvar, om det på synnerligen giltiga skäl kan antas att 1) åtgärden genomförs också utan polismannens medverkan, 2) polismannens verksamhet inte äventyrar eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller orsakar betydande fara för eller skada på egendom, och 3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med täckoperationen.

Syftet med bestämmelsen är att täckoperationer ska kunna företas för att utreda och avvärja organiserad och yrkesmässig brottslighet. Infiltratören försätts då lätt i en situation där dennes handlande vid en efterhandsbedömning kan anses vara brottsligt. Strafflagens bestämmelser om delaktighet i brott utsträcker straffbarheten mycket långt och den som deltar i en kriminell gruppens verksamhet kan överraskande göra sig skyldig till ett brott. I synnerhet för den som deltar i en sådan sammanslutning som avses i strafflagens 17 kap. 1 a § 4 mom. är risken att göra sig skyldig till brott stor. Bestämmelsen begränsar en infiltratörs rätt att verka i sammanslutningen till endast vissa tekniska åtgärder för att vinna gruppens förtroende och för att effektivisera spaningen på gruppen.

I momentet förutsätts inte att det uttryckligen är fråga om en sådan organiserad kriminell sammanslutning som avses i strafflagens 17 kap. 1 a § 4 mom. även om så i allmänhet är fallet. När en täckoperation inleds kan man inte vara säker på om den kriminella sammanslutningen uppfyller de i det sist nämnda

momentet angivna förutsättningarna, eftersom utredningen då ännu är i begynnelseskedet. Liksom enligt momentet förutsätts emellertid att flera personer bedriver organiserad kriminell verksamhet som uppvisar sådana drag som avses i strafflagens 17 kap. 1 a § 4 mom. Det är i allmänhet fråga om en sammanslutning som funnits en viss tid, som har en strukturerad hierarki och arbetsfördelning och som handlar i samförstånd för att begå allvarliga brott.

Enligt bestämmelsen går en polisman som deltar i en täckoperation fri från straffansvar om han eller hon har hållit sig inom de gränser som anges i momentet, även om en del av polismannens handlande uppfyller rekvisiten för ett brott. Anledningen till att sådan användning av maktmedel som annars vore straffbar inte bestraffas är att polisen enligt lag har rätt att vidta vissa åtgärder som annars är lagstridiga, t.ex. gå in i hemfrids-skyddade utrymmen utan innehavarens tillstånd eller frihetsberöva personer. I vissa sådana situationer som beskrivs i bestämmelsen är det snarare fråga om att en polis under en täckoperation försätts i en situation där det är svårt för denne att inte handla på ett sätt som åtminstone vid en efterhandsgranskning är straffbart. Det är skäl att bedöma en sådan gärnings strafffrihet utgående från att det är fråga om en ursäktande grund. En omständighet som talar för denna lösning är att man, i en situation där polisen inte öppet utövar sina befogenheter, inte ens formellt vill ge polisen rätt att begå brott. För att slippa ansvar måste polisen sålunda framför allt se till att förfarandet uppfyller de förutsättningar som nämns i bestämmelsen.

En polisman som deltar i en täckoperation får aldrig ta initiativ till ett brott eller ge sådan hjälp som leder till att ett brott begås. Det förutsätts alltid att man vid den tidpunkt då en åtgärd vidtas på synnerligen goda grunder kan anta att åtgärden skulle genomföras också utan polismannens medverkan (1 punkten). Ett förfarande som kan betraktas som anstiftan till brott är alltid straffbart.

Dessutom förutsätts det (2 punkten) att polismannens verksamhet inte kommer att äventyra eller skada någons liv, hälsa eller frihet eller utsätta egendom för betydande fara eller skada. Denna begränsning utesluter

deltagande i alla typer av verksamhet som kan äventyra eller skada utomstående eller utsätta egendom för betydande fara eller skada. Begränsningen (i fråga om andra rättsliga intressen än egendom) anger att åtgärder i praktiken får vidtas endast i situationer där det finns endast en avlägsen och ytterst osannolik risk för fara eller skada. Det är närmast fråga om att en polis som företar en täckoperation får delta i verksamhet som inte i sig är brottslig eller som kan vara straffbar endast på grund av att gruppen anses vara en sådan kriminell sammanslutning som avses i strafflagen.

Ytterligare en förutsättning är att biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med täckoperationen (3 punkten). Också denna förutsättning visar att avsikten är att lagrummet uttryckligen ska göra det möjligt att infiltrera en organiserad kriminell sammanslutning. Just i en sådan kan en infiltratör inge förtroende i gruppen endast genom att förfara på samma sätt som de övriga. En polisman som deltar i täckoperationen får således inte bistå gruppen i samband med verksamhet där det finns möjlighet att göra sig skyldig till ett brott, om inte biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med täckoperationen. Härmed avses den informationshämtning för vilken tillstånd till täckoperationen har fått. Uppnåendet av syftet kan främjas t.ex. genom anskaffning av ett sådant utrymme eller fordon som gör det möjligt att genomföra informationshämtningen på ett tryggt och effektivt sätt. En åtgärd kan motiveras också med att man vill vinna gruppens förtroende.

Frågan om de inom ramen för en täckoperation vidtagna åtgärderna är godtagbara ska i första hand och i mån av möjlighet bedömas redan innan verksamheten inleds, dvs. då beslutet om användningen av metoden för informationshämtning bereds. Alla situationer som uppkommer under en täckoperation kan emellertid inte förutses. Trots det måste infiltratören så långt som möjligt hålla sig inom de gränser som anges i momentet.

I bestämmelsen begränsas också de åtgärder som en polisman som deltar i en täckoperation får vidta inom gruppen när de ovan nämnda förutsättningarna är uppfyllda. Polismannen får för det första i syfte att utföra

täckoperationen skaffa lokaler, fordon och andra hjälpmedel. Det kan t.ex. vara fråga om att styra gruppens verksamhet till en viss omgivning eller att förmå gruppen att använda ett visst fordon och därmed göra det lättare och tryggare att spåra den. Denna typ av deltagande medför sällan någon risk för att begå brott, utom i det avseendet att infiltratören deltar i gruppens verksamhet som i sig är kriminell.

En polisman som deltar i en täckoperation kan dessutom transportera personer, föremål och ämnen. Detta innebär en väsentlig risk för att begå brott eftersom handlandet kan främja ett brott som inte i sig ingår i deltagandet. Utgångspunkten är den att sådana transporter är tillåtna om de inte har något samband med ett brott utan endast med gruppens verksamhet över huvud taget. Det kan uppkomma problematiska situationer t.ex. då en infiltratör i egenskap av chaufför är med om att transportera narkotika mellan förvaringsställen eller till kunder. Frågan om sådan transport ska kunna godtas måste bedömas med beaktande av den i momentets 2 punkt nämnda begränsningen att verksamheten inte får äventyra eller skada någons liv, hälsa eller frihet eller utsätta egendom för betydande fara eller skada. Exempelvis transport av narkotikapartier mellan gömställen kan tillåtas. En infiltratörs deltagande i en sådan transport kan t.o.m. minska den risk som avses i 2 punkten, eftersom deltagandet förbättrar möjligheterna att förhindra att partiet distribueras. Det är å andra sidan klart att en infiltratör inte får transportera ett narkotikaparti i syfte att överlåta det till en köpare för distribution, om man inte vet att partiet också efter överlåtelsen kan spåras av polisen.

Skötsel av gruppens ekonomiska angelägenheter torde sällan orsaka fara eller skada av det slag som förbudet i 2 punkten avser. Sådana åtgärder kan förbättra möjligheterna att konfiskera gruppens tillgångar.

Momentet gör det möjligt att bistå också andra jämförbara grupper. Biståndet kan bestå t.ex. i att föreslå alternativa rutter då gruppen planerar narkotikatransporter. Om det genom förfarandet är möjligt att styra en transport till en rutt som är fördelaktig med tanke på polisens övervakning torde det inte

uppkomma risk för någon förbjuden fara eller skada. Också ett förfarande av denna typ kan emellertid i sig straffas som medhjälp, vilket innebär att det förutsätter en sådan bestämelse som den föreslagna.

Enligt paragrafens 2 mom. får en polisman som företar en täckoperation delta i ombesörjandet av en försändelse som är föremål för en kontrollerad leverans enligt 43 §. En förutsättning är att deltagandet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med leveransen.

Sådant deltagande som avses i momentet kan innebära delaktighet i ett brott, t.ex. i ett narkotikabrott. Eftersom det emellertid är fråga om ett förfarande som sker under polisens övervakning innebär inte enbart medverkan att polisen försätts i en konfliktsituation av det slag som lätt uppkommer när det gäller ett brott som begås i samband med en annan täckoperation. Bestämmelsen berättigar emellertid ett sådant förfarande. Av skäl som sammanhänger med risken för brottsprovokation är det nödvändigt att en polisman som företar en täckoperation inte själv medverkar till att det misstänkta brottet blir allvarligare eller får längre gående konsekvenser än det annars skulle få. I 43 § föreskrivs om förutsättningarna för och begränsningarna av kontrollerade leveranser.

En förutsättning för en infiltratörs deltagande är att detta på ett avgörande sätt främjar syftet med en kontrollerad leverans. Infiltratörens deltagande kan t.ex. främja utredningen av ett allvarligare brott än det pågående brott som motiverar den kontrollerade leveransen.

31 §. Framställning om och plan för täckoperation. Denna paragraf är baserad på 5 § i inrikesministeriets förordning om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information. På grund av ärendets betydelse är det skäl att ta in dessa bestämmelser i lagen.

32 §. Beslut om täckoperation. Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om en täckoperation fattas av chefen för centralkriminalpolisen, av chefen för skyddspolisen eller av chefen för en polisinsättning som anges i en förordning av statsrådet. Enligt 32 a § 1 mom. i den gällande polislagen fattas beslut om täckoperation av en genom förordning av in-

rikesministeriet föreskriven chef för en polis-enhet. Enligt 4 § i inrikesministeriets förordning om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information fattas beslut om en täckoperation av chefen för centralkriminalpolisen eller av chefen för skyddspolisen. Bestämmelserna som gäller beslut om täckoperationer lyfts enligt förslaget upp till lagnivå.

I momentet föreskrivs också att chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen, chefen för polisinsrättningen eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska besluta om täckoperationer som uteslutande är nätverksbaserade. Om en täckoperation också de facto förutsätter infiltration kan beslutsförfarandet som gäller nätverksbaserade täckoperationer inte användas.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att beslut om en täckoperation kan meddelas för högst sex månader åt gången. Täckoperationens varaktighet begränsas inte i den gällande polislagen. Lagstiftarens avsikt är emellertid att det i sista hand ska komma i fråga att använda en täckoperation som hemlig metod för inhämtande av information. Därför är det motiverat att förutsättningarna för täckoperationen omprövas minst var sjätte månad. Förutsättningarna ska också annars kontinuerligt följas upp medan täckoperationen pågår. Den nya polislagen innebär också allmänt taget en övergång till reglering av varaktigheten för samtliga hemliga metoder för inhämtande av information.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs vad som ska ingå i ett beslut om en täckoperation på ett sätt som i sak motsvarar 6 § i förordningen om polisens inhämtande av information. I beslutet ska emellertid med avvikelse från förordningen nämnas huruvida åtgärder enligt 30 § kan genomföras inom ramen för täckoperationen (deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet eller i kontrollerade leveranser), samt de fakta som ligger till grund för åtgärderna. Sådana identifieringsuppgifter som avses i momentets 3 punkt är t.ex. koder.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs på motsvarande sätt som i den nämnda förordningens 6

§ om beslut som gäller översyn av beslutet och avslutande av en täckoperation.

33 §. Beslut om förutsättningarna för täckoperation. I denna nya paragraf föreskrivs att, ifall avsikten är att information som fåtts genom en täckoperation används i rättegång såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig, ska den polisman som har fattat beslut om täckoperationen låta domstolen avgöra om det enligt 28 § 2 mom. fanns förutsättningar för en täckoperation eller om det var fråga om en täckoperation i sådana fall som avses i 3 §.

Enligt paragrafen ska beslutsnivån vara desto högre ju djupare en hemlig metod för inhämtande av information ingriper i de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Domstolen ska bedöma om att inhämtandet av information måste anses nödvändigt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller kan väntas bli fortsatt eller upprepad. En täckoperation som enbart är nätverksbaserad förutsätter inte en domstols avgörande.

Polisen ska i mån av möjlighet redan innan en täckoperation inleds sträva efter att bedöma, om information som fås genom täckoperationen kommer att användas i rättegång såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig. Bedömningen kan leda till att det är fråga om en täckoperation som avses i 10 kap. i tvångsmedelslagen. Även i en situation som regleras i den nu aktuella paragrafen kunde å andra sidan frågan om användandet av en täckoperation föras till domstolen redan innan täckoperationen inleds. Ifall handläggningen av ett här avsett ärende sker efter att en täckoperation påbörjats, kommer domstolen att bedöma om förutsättningar för täckoperationen funnits redan när metoden för inhämtande av information inleddes, om information som fåtts genom täckoperationen kommer att användas såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig. En sådan bedömning ska domstolen göra oberoende av om täckoperationen ännu pågår eller inte. Om domstolen stannar för bedömningen att förutsättningar för en täckoperation inte funnits, innebär detta att information som fåtts genom täckoperationen inte får utnyttjas såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig.

En domstol ska behandla sådan i 32 § 3 mom. nämnd information som förutsätts ingå i polisens beslut endast till den del som det är nödvändigt för att bedöma de förutsättningar som avses i 28 § 2 mom. Det blir inte fråga om att behandla t.ex. identifieringsuppgifter om de polismän som utför täckoperationen, täckoperationens syfte och genomförandeplan och frågan om huruvida sådana åtgärder som avses i 30 § kan vidtas inom ramen för täckoperationer. De ärenden som avses i paragrafen ska i enlighet med 45 § 1 mom. centraliseras till Helsingfors tingsrätt. Vid domstolsbehandlingen iakttas bestämmelserna om andra sådana hemliga metoder för inhämtande av information som ska behandlas i domstol, men trots detta ska vid behandlingen av ett sådant ärende fästas särskilt avseende vid sekretess- och säkerhetssynpunkter.

Eftersom sådana metoder för inhämtande av information som avses i detta kapitel får användas dels för förhindrande av brott och dels för avslöjande av brott som avses i 3 § är det skäl att ta in ett särskilt omnämnande om saken i den föreslagna bestämmelsen. Domstolen ska sålunda också bedöma om det är fråga om en täckoperation i sådana fall som avses i 3 §.

34 §. Utvidgad täckoperation. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att om det under en täckoperation framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det brott som ligger till grund för den kommer att begå ett annat brott som avses i 28 § 2 mom., med direkt anknytning till det första brottet, och som omedelbart måste förhindras med en täckoperation, får den polisman som företar täckoperationen utvidga denna till att omfatta också förhindrande av det brottet. Frågan om utvidgad täckoperation ska dock utan ogrundat dröjsmål och inom tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den polisman som beslutat om täckoperationen. Detta moment liksom även paragrafens 2 mom. är nya jämfört med den gällande lagen.

Såsom tidigare konstaterats ska i beslutet om en täckoperation individualiseras den person som är föremål för täckoperationen och det eller de brott som ska förhindras ge-

nom den. Det är möjligt att den person som är föremål för täckoperationen medan den pågår t.ex. visar sig ha begått också ett annat brott än det som enligt beslutet motiverar informationshämtningen.

Om en polisman som företar en täckoperation helt fritt får besluta om informationshämtning i en sådan situation som avses i momentet, förlorar förutsättningarna för täckoperationen sin betydelse och beslutet om täckoperationen kommer de facto att fattas av infiltratören. Situationen kan i varje fall vara överraskande och unik i den bemärkelsen att det inte längre i ett senare skede är möjligt att få fram informationen.

Enligt momentet ska brottet ha direkt anknytning till det brott som det är meningen att förhindra eller avslöja genom täckoperationen. Det nya brottet ska också vara av ett sådant slag att tillstånd kan beviljas. Som exempel kan nämnas en situation där beslutet gäller grovt narkotikabrott och det under täckoperationen framgår att det finns grundad anledning att anta att föremålet för täckoperationen gör sig skyldig också till grov penningtvätt. En utvidgning kommer dessutom i fråga endast i den situationen att det för förhindrande eller avslöjande av det nya brottet är nödvändigt att omedelbart utvidga täckoperationen. Om infiltratören gör den bedömningen att informationshämtningen i ett senare skede åter kommer att ge resultat, får täckoperationen inte omedelbart utvidgas. När det är fråga om ett brott för vilket tillstånd inte kan beviljas får infiltratören endast uppträda naturligt för att inte avslöjas och för att trygga den redan pågående informationshämtningen.

Infiltratörens beslut ska protokollföras och senast inom tre dygn hänskjutas till den polisman som beslutat om täckoperationen. I dessa situationer behövs sålunda inte längre något domstolsbeslut.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att om det under en täckoperation framgår att det med fog kan antas att en annan person än den som är föremål för täckoperationen begår ett brott som avses i 28 § 2 mom. och mot vilken det omedelbart bör riktas en täckoperation för att förhindra brottet, får den polisman som företar täckoperationen utvidga denna också till den personen. Frågan om utvidgad täckope-

ration ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast inom tre dygn efter att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den polisman som beslutat om täckoperationen för behandling i syfte att avgöra om det enligt det nämnda momentet finns förutsättningar för en täckoperation. Det ovannämnda gäller också utvidgning av en täckoperation som uteslutande företas i datanät.

I sådana fall som avses i momentet stämmer förfarandet och verksamhetsprinciperna överens med det som framförs i motiveringen till 1 mom. Utvidgningen av täckoperationen gäller emellertid endast den som inte i det ursprungliga beslutet om täckoperationen var föremål för informationshämtning. I det första skedet av utvidgningen ska beslutet fattas av den polisman som företar täckoperationen. Denne ska emellertid utan ogrundat dröjsmål hänskjuta ärendet till den polisman som beslutat om täckoperationen, i praktiken oftast till chefen för centralkriminalpolisen eller till chefen för skyddspolisen. I 33 § ingår bestämmelser om de fall i vilka till domstolen ska hänskjutas avgörandet om förutsättningarna för en täckoperation föreligger.

35 §. Bevisprovokation genom köp och dess förutsättningar. Enligt paragrafens 1 mom. avses med bevisprovokation genom köp ett köpeanbud eller ett köp av ett föremål, ett ämne, egendom eller en tjänst som polisen gör att förhindra ett brott gör i syfte att ta om hand eller påträffa ett föremål, ett ämne eller egendom som har samband med ett brott. En förutsättning för köp av annat än provpartier är dock att köpet är nödvändigt för genomförandet av bevisprovokation genom köp.

Momentet motsvarar huvudsakligen 28 § 1 mom. 5 punkten i den gällande polislagen. I definitionen nämns att också en tjänst kan vara föremål för ett köpeanbud eller ett köp. Ett köp av en tjänst får emellertid inte strida mot god sed. En polisman får erbjuda sig att köpa eller om det är nödvändigt t.o.m. köpa sexuella tjänster, men inte använda sådana tjänster. Det kan finnas ett behov av sådant begränsat köp t.ex. för att förhindra koppleri-brott. Å andra sidan kan i och för sig lagliga verkstadstjänster, t.ex. bilservice köpas i syfte att förhindra grovt skattebedrägeri. Det kan vara fråga om bevisprovokation genom

köp också om en civilklädd polisman på en servicestation köper en dunk bränsle som misstänkts vara stulet.

Ytterligare en skillnad jämfört med den gällande polislagens definition är att i momentet uttryckligen nämns syftet med bevisprovokation genom köp. I den föreslagna paragrafens 1 mom. uttrycks syftet med bevisprovokation genom köp på ett sätt som i viss mån avviker från den nya tvångsmedelslagens 10 kap. 34 § 1 mom., eftersom bevisprovokation genom köp enligt polislagen inte har samband med utredning av brott.

Fortfarande kommer köp av provpartier i första hand, vilket motsvarar regleringen i den gällande polislagen. Enligt lagutskottets utlåtande LaUU 6/2005 rd kan det i fråga om köp av föremål, ämnen och egendom med avseende på den allmänna acceptansen för polisens verksamhet inte anses vara befogat att en polisman kan uppträda som presumtiv köpare och till exempel köpa mycket stora partier narkotika eller att verksamheten kan pågå mycket länge. Utskottet anser att det är skäl att begränsa rätten att köpa föremål, ämnen eller egendom till framför allt provpartier. Föremål eller egendom som någon olagligt innehar är dock inte alltid av den typen att de kan säljas i partier. I sådana fall måste köpeanbudet kunna gälla hela föremålet eller hela egendomen. Enligt momentets ordalydelse är det tillåtet att köpa också en större mängd än ett egentligt provparti, även om det inte ännu är fråga om att köpa hela föremålet, ämnet eller egendomen. I så fall måste man emellertid särskilt omsorgsfullt förvissa sig om att förvärvet av ett annat parti än provpartiet inte leder till en brottsprovokation. Ytterligare en förutsättning är att förvärvet är nödvändigt för att genomföra bevisprovokationen genom köp.

I 36 § 1 mom. föreskrivs separat om bevisprovokation genom köp när det är fråga om säljanbud uteslutande till allmänheten, eftersom beslutsfattandet då avviker från huvudregeln. Det är skäl att redan i detta sammanhang konstatera att bevisprovokation genom köp inte inbegriper t.ex. förfrågningar med anledning av tidningsannonser.

Bevisprovokation genom köp kan liksom för närvarande riktas också mot någon annan än den som begått det egentliga förbrottet.

Exempelvis en effektiv bekämpning av narkotikabrott förutsätter att polisen kan få tillräcklig information om distributionskanalerna och betalningsförbindelserna samt om bakgrundsorganisationen och dess ledning. I samband med bevisprovokation genom köp är det också möjligt att vidta förberedande åtgärder som t.ex. lagring och förflyttning av varor före det egentliga köpeanbudet eller köpet. En sådan åtgärd kan också utgöra en del av vederlaget.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om förutläggningarna för bevisprovokation genom köp. Polisen får i syfte att förhindra brott genomföra bevisprovokation genom köp, om det är fråga om ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller stöld eller häleribrott och det är sannolikt att något av de mål som nämns i 1 mom. kan uppnås genom åtgärden.

När det gäller bevisprovokation genom köp är de berättigande brotten de samma som enligt 31 b § i den gällande polislagen. De resultatförväntningar som ställs på åtgärden är baserade på sannolikhet. Enligt kapitlets 2 § 2 mom. ska bevisprovokation genom köp kunna antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott.

Enligt paragrafens 3 mom. får den som genomför bevisprovokation genom köp endast utföra sådan informationshämtning som är nödvändig för att genomföra bevisprovokationen. Bevisprovokationen ska genomföras så att den inte förmår den person som är föremål för åtgärden eller någon annan att begå ett brott som denne inte annars skulle begå.

Det har i praktiken varit oklart vilken typ av informationshämtning som får göras före respektive efter en bevisprovokation genom köp. Erfarenheter visar att en bevisprovokation inte kan genomföras utan ett föregående informationshämtnings- och förhandlingskede samt ett naturligt avslutningsskede. Före bevisprovokationen måste man kunna förvissa sig om att det föremål eller ämne eller den egendom som köpet avser innehas av den person som är föremål för åtgärden. Då kan man utesluta risken för brottsprovokation. På grund av dessa omständigheter konstateras i momentet uttryckligen att den som genomför en bevisprovokation genom köp

får utföra endast sådant informationshämtning som är nödvändig för genomförandet av bevisprovokationen. Befogenheten att genomföra bevisprovokationen får inte användas för att kringgå exempelvis bestämmelserna om täckoperationer genom att endast utföra en informationshämtning, utan att försöka genomföra en egentlig bevisprovokation genom köp.

I momentet föreslås ett uttryckligt omnämnande om skyldigheten att genomföra bevisprovokationen på ett sådant sätt att den inte får den person som är föremål för åtgärden eller någon annan att begå ett brott som denne annars inte skulle begå. Om det för genomförande av en bevisprovokation genom köp är nödvändigt att anlita en utomstående person t.ex. för att skapa kontakt mellan den som genomför bevisprovokationen och den person som är föremål för denna, måste man försäkra sig om att bevisprovokationen inte leder till att den utomstående personen begår ett brott i samband med upprättandet av kontakten. Polisen kan å andra sidan inte åläggas någon särskilt sträng skyldighet att ta reda på hur det förhåller sig eftersom sådana i förhållande till själva bevisprovokationen avlägsna personers verksamhet ofta ligger utanför polisens påverkningsmöjligheter. Förbudet gäller naturligtvis framför allt den person som köpeanbudet framförs till eller som är säljare.

I paragrafens 4 mom. nämns att bevisprovokation genom köp är tillåten i en bostad bara om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Dessutom konstateras att det föreskrivs särskilt om husrannsakan. Motsvarande bestämmelser finns inte i 31 b § i den gällande polislagen. Detta regleras endast i 31 a § i fråga om täckoperationer. Av rättssäkerhetsskäl är det motiverat att utsträcka regleringen till att gälla bevisprovokation genom köp, eftersom en sådan åtgärd kan genomföras också i en bostad. Det är skäl att föreskriva om detta på motsvarande sätt som i fråga om täckoperationer (28 § 4 mom.).

36 §. Beslut om bevisprovokation genom köp. Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om bevisprovokation genom köp fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen eller chefen för en polisinsätt-

ning som anges i en förordning av statsrådet. Beslut om bevisprovokation genom köp som gäller säljanbud uteslutande till allmänheten får fattas också av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Regleringen motsvarar delvis 32 a § 2 mom. i den gällande polislagen. Eftersom risken för brottsprovokation är relativt liten när det gäller bevisprovokation genom köp som gäller säljanbud uteslutande till allmänheten kan också beslutsfattandet ske på en lägre nivå.

Enligt paragrafens 2 mom. kan beslut om bevisprovokation genom köp meddelas för högst två månader åt gången. I den gällande polislagen föreskrivs inte hur länge bevisprovokation genom köp får pågå, men i praktiken har det uppställts tidsgränser för informationshämtning i samband med bevisprovokation genom köp. Det föreslås att användningen av hemliga metoder för inhämtande av information regleras tidsmässigt också i andra avseenden. Bevisprovokation genom köp ska kunna genomföras inom en kortare tid än en täckoperation, men på grund av bevisprovokationens karaktär och omfattning kan det också bli nödvändigt att fatta ett nytt beslut i ärendet. Förutsättningarna för beslutet måste emellertid omprövas när ett nytt beslut fattas.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs huvudsakligen på motsvarande sätt som i 10 § 2 mom. i inrikesministeriets förordning om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information vad som ska nämnas i ett beslut om bevisprovokation.

37 §. Plan för genomförande av bevisprovokation genom köp. Enligt paragrafens 1 mom. ska det över genomförandet av bevisprovokation genom köp upprättas en skriftlig plan, om det är nödvändigt med hänsyn till operationens omfattning eller andra motsvarande skäl. Momentet motsvarar 8 § 1 mom. i inrikesministeriets förordning om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information.

En särskild plan som avser genomförandet av bevisprovokation genom köp kan behövas av den anledningen att beslutet om bevisprovokationen inte fattas av samma polisenhet som den som genomför bevisprovokationen.

Dessutom kan det vara nödvändigt att upprätta en plan, i synnerhet för avvärjande av de risker som är förenade med verksamheten.

Enligt paragrafens 2 mom. ska planen för genomförande av bevisprovokationen vid behov ses över vid förändrade omständigheter. Bestämmelsen grundar sig på 8 § 1 mom. i ovannämnda förordning.

38 §. Beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att ett skriftligt beslut ska fattas om genomförande av bevisprovokation genom köp. Beslutet fattas av en anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information och som ansvarar för genomförandet av bevisprovokationen. Momentet motsvarar 8 § 2 mom. i inrikesministeriets förordning om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information, med den skillnaden att för genomförandet ska ansvara en anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Detta är nödvändigt med tanke på risken för att det sker brottsprovokation i samband med bevisprovokation genom köp.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs på basis av förordningens 8 § 3 mom. vad som ska nämnas i ett beslut om bevisprovokation genom köp och i 3 mom. föreskrivs om beslut i brådskande situationer på ett sätt som i sak motsvarar förordningens 8 § 4 mom. Också paragrafens 4 mom. om översyn av beslutet om bevisprovokationen är baserat på förordningen (8 § 5 mom.).

39 §. Säkerheten för en polisman vid förväckt inhämtande av information, täckoperation och bevisprovokation genom köp. Enligt paragrafens 1 mom. får en anhållningsberättigad polisman besluta att en polisman som ska genomföra hemligt inhämtande av information, en täckoperation eller bevisprovokation genom köp ska förses med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning och observation, om utrustningen är motiveerad för att polismannens säkerhet ska kunna tryggas.

Detta moment gäller s.k. säkerhetsavlyssning och -observation. Enligt straffbestämmelsen om avlyssning är det inte straffbart att i hemlighet spela in sina egna samtal. Användningen av sådana anordningar som avses

i momentet utgör inte heller annars sådan orättmätig verksamhet som kan leda till straffansvar för olovlig avlyssning eller observation. Säkerhetsavlyssning och -observation från riktas endast mot personer som är i interaktion med en polisman som genomför en täckoperation eller bevisprovokation genom köp. Uttrycket ”avlyssning och observation” avser att man beroende på fallet kan använda antingen en anordning som möjliggör avlyssning eller observation eller också en anordning som möjliggör både avlyssning och observation.

Enligt paragrafens 2 mom. får avlyssningen och observationen upptas. Upptagningarna ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga polismannens säkerhet. Om upptagningarna trots allt behöver bevaras av orsaker som gäller rättssäkerheten för någon som har del i saken, får upptagningarna bevaras och användas i detta syfte. De ska i så fall utplånas när saken har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

Enligt momentet begränsas bevarande och utnyttjande av upptagningar från säkerhetsavlyssningar och -observationer. Dessa får inte bevaras och användas för andra ändamål än de som nämns i bestämmelsen. Det kan i dessa fall vara fråga om t.ex. att en polisman har utsatts för våld eller varit tvungen att använda våld eller också kan det vara fråga om att någon har orsakats skada i samband med förtäckt inhämtande av information, en täckoperation eller bevisprovokation genom köp. I dessa fall kan upptagningarna behövas vid behandlingen av brottmålet eller skadeståndsärendet.

Användning av informationskällor samt kontrollerade leveranser

40 §. *Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor.* Paragrafen motsvarar i sak 10 kap. 39 § i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition, med det undantaget att i polislagens definition nämns att informationskällor kan användas för skötsel av uppgifter som avses i 1 kap. 1 § i polislagen.

Som exempel på annat än brottsbekämpning kan nämnas den situationen att polisen

via en informationskälla får sådan information om en hobbyskytts hälsotillstånd som leder till att myndigheten kräver ett läkarintyg och därefter drar in dennes vapenlicens. Information som fås via en informationskälla kan sålunda indirekt användas t.ex. i ärenden som hör till tillståndsförvaltningen.

I definieras begreppet användning av informationskällor. Med användning av informationskällor avses annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för skötsel av i 1 kap. 1 § i polislagen avsedda uppgifter av personer som inte hör till polisen eller till någon annan förundersökningsmyndighet (informationskälla).

Enligt den föreslagna definitionen är enskilda uppgiftslämnare inte sådana informationskällor som avses i paragrafen. Enligt gällande lag kan också tjänstemän vara informationskällor. Enligt definitionen hör en informationskälla inte till polisen eller till någon annan förundersökningsmyndighet, eftersom samarbetet mellan förundersökningsmyndigheter inte på ett naturligt sätt kan betraktas som användning av informationskällor. Genom bestämmelsen preciseras den gällande lagen (polislagens 28 § 1 mom. 8 punkten) där med användning av informationskällor avses inhämtande av information genom att en person som inte tillhör polisförvaltningen används som informationskälla.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om förutsättningarna för styrd användning av informationskälla. Enligt momentet får polisen be att en för ändamålet godkänd informationskälla som har lämpliga personliga egenskaper och är registrerad samt har samtyckt till inhämtandet av information ska inhämta uppgifter som avses i 1 mom. (styrd användning av informationskälla).

Enligt 36 a § 1 mom. i den gällande polislagen kan polisen använda en person som inte hör till polisförvaltningen som informationskälla för att sköta en uppgift enligt 1 §. Lagberedningsmaterialet ger inte klart besked om hur en informationskälla kan användas och vad som över huvud taget avses med användning.

Det är inte fråga om styrd användning av en informationskälla då en person på eget initiativ ger polisen upplysningar som denna

kan antas vara intresserad av och som polismyndigheten kan utnyttja enligt sin prövning. Kännetecknande för styrd användning är att de uppgifter som informationskällan lämnar skaffas utan att föremålet för informationshämtningen vet om det.

Samtycke som avses i momentet ska alltid vara genuint frivilligt. Förhållandet mellan polisen och informationskällan får inte vara osakligt t.ex. i det avseendet att polisen utövar påtryckning mot informationskällan genom att utlova förmåner som enligt gällande lagstiftning inte kan ges. Det kan uppkomma ett osakligt beroendeförhållande också då informationskällan blir så viktig att polisen åsidosätter alla andra metoder för informationshämtning.

Momentets omnämmande att informationskällan ska vara lämplig till sina personliga egenskaper har framför allt samband med att informationskällan kan ha osakliga skäl till att uppträda som informationskälla. Det kan t.ex. vara fråga om eftersträvande av ekonomisk nytta eller någon annan förmån eller om ett hämndmotiv. När den styrda användningen av en informationskälla inleds är det skäl att utreda också i vilket syfte informationskällan går med i den styrda verksamheten.

De uppgifter som fås genom användning av en informationskälla kan vara relevanta för en straffprocess. Ofta kan det å andra sidan, med tanke på skyddet av liv och hälsa, anföras välgående skäl för att hemlighålla informationskällans identitet. Dessa omständigheter beaktas i 58 § och i 7 kap.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om begränsningar när det gäller styrd användning av informationskällor och över huvud taget informationshämtning. Vid styrd användning av informationskällor får en informationskälla inte ombes inhämta uppgifter på ett sätt som förutsätter utövande av myndighetsbefogenheter eller äventyrar informationskällans eller någon annans liv eller hälsa. Innan en styrd användning av informationskälla inleds ska informationskällan upplysas om sina rättigheter och skyldigheter och i synnerhet om vad som är tillåten och förbjuden verksamhet enligt lagen. Informationskällans säkerhet ska vid behov tryggas under och efter inhämtandet av information.

Endast tjänstemän får utöva myndighetsbefogenheter om det inte uttryckligen föreskrivs något annat om saken. En informationskälla föreslås inte få rätt att utöva befogenheter som berör kärnområdet för de grundläggande rättigheterna. Också från denna utgångspunkt är det klart att en informationskälla inte får användas för kringgående av de begränsningar som gäller utövande av myndighetsbefogenheter. Detta konstateras också i vissa av Europadomstolens avgöranden. Det är t.ex. inte tillåtet att kringgå bestämmelserna om husrannsakan genom användning av en informationskälla (Allan mot Storbritannien 5.11.2002). Detsamma gäller teknisk observation (Van Vondel mot Nederländerna 25.10.2007, M.M. mot Nederländerna 8.4.2003 och A. mot Frankrike 23.11.1993). Polisen får inte förse en informationskälla med anordningar som möjliggör avlyssning eller observation.

I samband med användning av informationskällor är det emellertid tillåtet för en informationskälla att umgås i kriminella kretsar eller att träffa och samtala med sedan tidigare bekanta personer. Däremot är det fråga om kringgående av befogenheten att utföra en täckoperation om en informationskälla för att få information som polisen bett om blir tvungen att infiltrera en kriminell grupp som informationskällan inte sedan tidigare hör till. Informationskällan får inte hänvisas till eller användas för sådant förfarande.

Det är fråga om tillåten informationshämtning också t.ex. då man i samband med en bevisprovokation upprättar kontakt mellan en köpare och objektet för provokationen eller låter dem bekanta sig med varandra. Informationskällan kan också förmedla information eller t.ex. i någon mån uppträda som tolk. Denna möjlighet begränsas emellertid av den omständigheten att polisens eller informationskällans handlande inte får leda till att informationskällan genom sitt agerande gör sig skyldig till ett brott. Från informationskällans synpunkt är det t.ex. betänkligt redan att upprätta kontakt mellan en person som säljer narkotika och den som genomför bevisprovokation genom köp, eftersom informationskällans agerande i en sådan situation kan bedömas som ett narkotikabrott eller medhjälp till ett sådant brott. Rekvisiten för

brottet i fråga omfattar ett stort antal olika gärningssätt och straffbarhetsområdet är vidsträckt. För att undvika brottsprovokation måste polisen vid användning av mellanhänder i första hand agera såtillvida passivt att en sådan mellanhand inte gör sig skyldig till brott och så att informationskällan inte förmå en annan person att begå brott. I detta avseende kan nämnas t.ex. Europadomstolens avgörande i målet Vanyan mot Ryssland 15.12.2005 och Ramanauskas mot Litauen 5.2.2008.

I Europadomstolens praxis kan nämnas också mål där det varit fråga om informationskällans säkerhet (Teixeira de Castro mot Portugal 9.6.1998, Fox, Campbell och Hartley mot Storbritannien: A-182 30.8.1990 och Vanyan mot Ryssland 15.12.2005). Polisen får inte ge informationskällor uppdrag som äventyrar deras liv eller hälsa. Också en informationskällas närstående kan utsättas för fara, vilket måste beaktas i samband med organiseringen av verksamheten. Det beror på det enskilda fallet om och i vilken utsträckning man måste trygga informationskällans säkerhet under och efter informationshämtningen. Om det i enlighet med 58 § är nödvändigt att avslöja styrd användning av en informationskälla innebär detta i praktiken att polisen måste vidta åtgärder för att skydda informationskällan.

41 §. Behandling av uppgifter om en informationskälla och betalning av arvode. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att uppgifter om en informationskälla kan registreras i ett personregister. På behandlingen av uppgifterna tillämpas lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet. Momentet motsvarar 36 a § 2 mom. i den gällande polislagen.

Enligt paragrafens 2 mom. kan till en registrerad informationskälla betalas arvode. Av grundad anledning kan arvode betalas även till en oregistrerad informationskälla. Särskilda bestämmelser gäller om skatteplikt för arvodet. Momentet motsvarar i sak 36 a § 3 mom. i den gällande polislagen.

42 §. Beslut om styrd användning av informationskälla. Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om styrd användning av informationskällor fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen, chefen

för en polisinrättning eller av en för uppdraget förordnad anställningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Beslutsnivån motsvarar sålunda på grund av riskerna i samband med styrd användning av informationskällor huvudsakligen den beslutsnivå som gäller bevisprovokation genom köp.

Enligt paragrafens 2 mom. kan beslut om styrd användning av informationskällor meddelas för högst två månader åt gången. Detta motsvarar den föreslagna bestämmelsen om bevisprovokation genom köp. I den gällande polislagen finns ingen motsvarande tidsmässig begränsning.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas skriftligen. I beslutet ska nämnas 1) den som föreslagit åtgärden, 2) den polisenhet som genomför inhämtandet av information och den polisman som ansvarar för genomförandet av detta, 3) identifikationsuppgifterna för informationskällan, 4) det brott som ligger till grund för åtgärden, 5) syftet med inhämtandet av information och planen för genomförandet av detta, 6) beslutets giltighetstid, och 7) eventuella begränsningar och villkor för den styrda användningen. Bestämmelsen om beslutets innehåll motsvarar de bestämmelser som gäller innehållet i andra motsvarande beslut om informationshämtning.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs att beslutet vid behov ska ses över när omständigheterna förändras. Beslut om att styrd användning ska avslutas ska fattas skriftligen. Regleringen motsvarar i huvudsak den som föreslås i fråga om täckoperationer och bevisprovokation genom köp.

43 §. Kontrollerade leveranser och förutsättningar för sådana. I paragrafens 1 mom. definieras begreppet kontrollerad leverans. Enligt momentet får polisen avstå från att ingripa i transporten eller någon annan leverans av föremål, ämnen eller egendom eller dröja med att ingripa, om det behövs för identifiering av personer som medverkar i ett brott som håller på att begås eller för att förhindra ett brott som är allvarligare eller en brottslig verksamhet som är mera omfattande än det brott som håller på att begås (*kontrollerad leverans*). I den gällande polislagen

finns inga bestämmelser om kontrollerade leveranser.

Såsom framgår av den allmänna motiveringen är kontrollerade leveranser en form av internationell rättshjälp. Metoder som motsvarar kontrollerade leveranser är emellertid användbara också vid nationell brottsbekämpning inom statsgränserna. Regleringen gäller båda formerna av kontrollerade leveranser. Paragrafen motsvarar i sak 10 kap. 41 § i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition, med det undantaget att kontrollerade leveranser enligt polislagen kan användas för att förhindra brott som är allvarligare än ett brott som håller på att begås samt mera omfattande brottslig verksamhet.

Kontrollerade leveranser är en särskild form av fördröjande av åtgärder. I 3 kap. 12 § i den förundersökningslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition ingår allmänna bestämmelser om fördröjning av förundersökningsåtgärder. Sådan fördröjning innebär i allmänhet emellertid att polisen inte på en tid vidtar några åtgärder i fråga om ett ärende som undersöks. En kontrollerad leverans innebär att polisen ger akt på en pågående leverans men skjuter upp ingripandet i den. I den föreslagna polislagens 5 kap. 46 § föreskrivs å sin sida om skyddande av hemligt inhämtande av information. Enligt den paragrafen får ingripandet i ett brott som är föremål för informationshämtning skjutas upp om detta är nödvändigt för att förhindra att informationshämtningen avslöjas.

Vid en kontrollerad leverans är det ofta fråga om att följa transporter av föremål, ämnen eller egendom som innehas olagligt. Det måste emellertid beaktas av själva transporten inte nödvändigtvis utgör ett brott, om transportören t.ex. inte är medveten om karaktären av eller bakgrunden till de föremål som han transporterar. Avsikten är att utreda allvarlig eller omfattande brottslighet som ligger bakom transporten till den del som det inte är fråga om identifiering av personer som är delaktiga i ett pågående brott. Som exempel kan nämnas den situationen att en kontrollerad leverans gäller endast några få relativt värdelösa stulna föremål. Avsikten med den kontrollerade leveransen är då inte

att förhindra eller utreda stölden av dessa föremål, utan i stället att ta reda på var föremålen hamnar. Avsikten kan då vara t.ex. att förhindra ett grovt häleribrott. En kontrollerad leverans kan å andra sidan avse t.ex. ett litet narkotikaparti om avsikten är att förhindra ett grovt narkotikabrott som ligger bakom transporten.

Momentets uttryck ”föremål, ämnen eller egendom” utesluter att det tillämpas på människotransporter. Detta har samband med att bestämmelserna om kontrollerade leveranser dock inte ska begränsa användningen av andra liknande åtgärder, såsom systematisk observation eller teknisk observation. Även om människotransporter inte kan vara föremål för kontrollerade leveranser kan t.ex. grovt ordnande av olaglig inresa utredas med andra metoder för informationshämtning.

Enligt paragrafens 2 mom. får polisen använda kontrollerade leveranser för att förhindra brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Det förutsätts dessutom att de kontrollerade leveranserna kan övervakas och att det går att ingripa i dem vid behov. Åtgärden får inte heller orsaka betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada. Det föreskrivs särskilt om myndighetssamarbete för att genomföra kontrollerade leveranser.

Med brott avses i momentet det brott vars delaktiga det är fråga om att identifiera eller det bakom transporten eventuellt liggande allvarligare brott eller den mera omfattande brottsliga verksamhet som man vill förhindra.

En förutsättning för kontrollerad leverans är dessutom att polisen på så sätt har kontroll över situationen att den vid behov kan ingripa i den kontrollerade leveransen. Det kan bli nödvändigt att ingripa om den kontrollerade leveransen medför sådan fara som avses i momentet. Det är också möjligt att en utländsk förundersökningsmyndighet som har framställt en rättshjälpsbegäran ber att leveransen ska avbrytas. En kontrollerad leverans får sålunda inte orsaka sådan fara som närmare definieras i momentet. Användning av kontrollerade leveranser förutsätter riskbedömning som måste uppdateras under leve-

ransen. Uttrycket ”betydande” anger att en smärre fara inte räcker för att förhindra och inte heller förutsätter att den kontrollerade leveransen avbryts.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att i fråga om internationella kontrollerade leveranser inom ramen för internationella avtal eller andra förpliktelser som är bindande för Finland gäller dessutom vad som särskilt föreskrivs i lag. Momentet hänvisar till 4 § i lagen om samarbete mellan polisen, tulln och gränsbevakningsväsendet, där det föreskrivs om förfarandet vid kontrollerade leveranser. I denna proposition föreslås vissa ändringar i den nämnda paragrafen.

44 §. Beslut om kontrollerade leveranser. Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om kontrollerade leveranser som utförs av polisen fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen, chefen för en polisinsrättning eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. För tydlighetens skull konstateras det i momentet att det föreskrivs särskilt om andra myndigheters beslut om kontrollerade leveranser. Den sista meningen har, utöver med den paragraf som nämns i motiveringen till den föregående paragrafens 3 mom., också samband med att det i framtiden kan föreskrivas om särskilda beslutsbestämmelser som gäller andra myndigheter. Regleringen av polisens beslutsfattande begränsar inte den beslutanderätt som tillkommer andra behöriga myndigheter.

På grund av de risker som är förenade med kontrollerade leveranser måste besluten fattas på en hög nivå. I synnerhet på grund av att det är fråga om brådskande situationer är det skäl att besluten fattas av en anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Enligt paragrafens 2 mom. kan beslut om kontrollerade leveranser meddelas för högst en månad åt gången. Det kan visa sig att denna tid är alltför kort, eftersom myndigheten inte är en aktiv aktör när det gäller transport av föremål, ämnen eller egendom inom ramen för en kontrollerad leverans. I sådana fall kan det också fattas ett nytt beslut om den kontrollerade leveransen, om det fortfarande finns förutsättningar för den.

Enligt paragrafens 3 mom. ska i beslut om kontrollerade leveranser ska nämnas 1) det brott som ligger till grund för åtgärden samt brottstidpunkten, 2) den person som med fog kan antas begå det brott som avses i 1 punkten, 3) de fakta som ligger till grund för brottsmisstanken mot personen i fråga, 4) syftet med inhämtandet av information och genomförandeplanen, 5) den transport eller leverans av annat slag som är föremål för åtgärden, 6) beslutets giltighetstid, och 7) eventuella begränsningar och villkor för de kontrollerade leveranserna.

De uppgifter som ska nämnas i beslutet är i stort sett desamma som de som ska nämnas i beslut om andra hemliga metoder för inhämtande av information. Ett beslut om en kontrollerad leverans kan ha betydelse då det i efterhand görs en straffrättslig ansvarsbedömning. Av denna anledning bör av beslutet och protokollet noggrant framgå alla omständigheter som är relevanta för genomförandet av den kontrollerade leveransen. Detta gäller också genomförandeplanen.

Enligt paragrafens 4 mom. utfärdas genom förordning av statsrådet bestämmelser om underrättelse av ett beslut enligt denna paragraf till en sådan PTG-kriminalunderrättelseenhet som avses i 5 § i lagen om samarbete mellan polisen, tulln och gränsbevakningsväsendet. Sådan underrättelse är viktig för att de involverade myndigheterna ska få uppdaterad information om pågående kontrollerade leveranser.

Gemensamma bestämmelser

45 §. Förfarandet i domstol. I denna paragraf sammanställs de viktigaste bestämmelserna om domstolsbehandlingen.

Enligt paragrafens 1 mom. ska vid handläggning och avgörande av tillståndsärenden som gäller hemligt inhämtande av information bestämmelserna om handläggning av häkningsärenden i 3 kap. 1, 3, 8 och 10 § i tvångsmedelslagen iakttas i tillämpliga delar. Ärenden som gäller täckoperationer behandlas vid Helsingfors tingsrätt.

Också när det gäller beslut om andra hemliga metoder för inhämtande av information ska tvångsmedelslagens 3 kap. 1 § 1 mom. om behörig domstol tillämpas på beslutsfat-

tandet. Detsamma gäller bestämmelserna om domstolens beslutanderätt i kapitlets 1 § 2 mom. Av bestämmelserna i det nämnda kapitlets 3 § ska tillämpas 1 mom. om yrkandets skriftliga form. I fråga om utredning av förutsättningarna för användning av informationshämtning ska 3 kap. 8 § tillämpas i sin helhet. Vidare tillämpas 3 kap. 10 § där det föreskrivs att beslut ska ges omedelbart eller efter slutförd behandling av de ärenden som hör till samma omfattande brottsliga verksamhet.

Tillståndsärenden som gäller täckoperationer ska behandlas centralt vid Helsingfors tingsrätt. Detsamma gäller underrättelse om bevisprovokation genom köp och om styrd användning av informationskällor, som det föreskrivs närmare om nedan i 58 §. Helsingfors tingsrätt kan på grund av sin storlek och sakkunskap specialisera sig på tillståndsärenden som gäller täckoperationer samt på frågor i anslutning till underrättelse om hemligt inhämtande av information. I Genom lämplig arrangering av sammanträden kan säkerställas att domaren som handlägger dessa ärenden är förtrogen med frågor som gäller hemliga metoder för inhämtande av information och med hemliga tvångsmedel. Det är skäl att centralisera behandlingen också i syfte att begränsa antalet personer som känner till användningen av dessa metoder samt för att verkställa nödvändiga säkerhetsarrangemang.

Enligt paragrafens 2 mom. ska ett yrkande som gäller hemligt inhämtande av information utan dröjsmål tas upp till behandling i domstol i närvaro av den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman som är insatt i ärendet. Ärendet ska avgöras i brådska ordning. Den förordnade tjänstemannen förutsätts vara så insatt i ärendet att han eller hon kan besvara frågor och motivera yrkandet. Ärendet ska avgöras skyndsamt. Detta krav ställs inte i den gällande lagen. Användningen av hemliga metoder för inhämtande av information kunde förlora sin betydelse om domstolen inte åläggs att behandla dessa ärenden brådska.

I momentet föreskrivs vidare att behandlingen också kan ske med anlitande av videokonferens eller någon annan lämplig teknisk dataöverföring där de som deltar i be-

handlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra. Denna bestämmelse motsvarar 5 a kap. 6 § 2 mom. i den gällande tvångsmedelslagen.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att om domstolen har beviljat tillstånd till teleavlyssning eller teleövervakning, får den pröva och avgöra ett ärende som gäller beviljande av tillstånd i fråga om en ny teleadress eller teleterminalutrustning utan att den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, om det har förflutit mindre än en månad från den muntliga förhandlingen i ett tillståndsärende som gäller förhindrande eller avslöjande av samma brott. Ärendet kan behandlas utan att tjänstemannen är närvarande också om användning av metoden för inhämtande av information redan avslutats.

I praktiken begränsas en ändamålsenligt och effektiv användning av polismyndighetens och domstolens resurser av den omständigheten att alla ärenden som gäller byte av teleadresser och teleterminalutrustningar ska behandlas i sammanträde. Problemen accentueras då en misstänkt person avsiktligt byter teleadresser eller teleterminalutrustningar ofta. Ett förenklat förfarande kan tillämpas enligt domstolens prövning och endast om tillståndet fortfarande är i kraft. Tillståndsärendet ska sålunda behandlas minst en gång i månaden, i närvaro av den tjänsteman som svarar för framställandet av yrkandet. En förutsättning för förenklat förfarande är dessutom att det är fråga om en och samma person och om samma berättigande brott som i det tidigare beviljade tillståndet.

Till ett sådant fall som avses i momentets sista mening ansluter sig motsvarande ändamålsenlighetssynpunkter som till den första meningen. Det är i dessa fall fråga om en situation där en anhållningsberättigad polisman tillfälligt, med stöd av 10 § 2 mom., 12 § 1 mom., 22 § 1 mom. eller 24 § 1 mom. har beslutat om användning av en hemlig metod för inhämtande av information.

Enligt paragrafens 4 mom. kan ärendet avgöras utan att den person hörs som med fog kan antas begå eller har begått brottet eller utan att innehavaren av teleadressen, teleterminalutrustningen eller det utrymme som ska avlyssnas eller övervakas hörs. När ett ären-

de som avses i 9 § behandlas ska innehavaren av teleadressen eller teleterminalutrustningen dock ges tillfälle att bli hörd, om inte skäl som har samband med förhindrande av brott talar emot det. Vid handläggning av ett ärende som gäller teknisk avlyssning eller optisk observation av en frihetsberövad, ska en företrädare för den inrättning där denne hålls i förvar beredas tillfälle att bli hörd, om det inte med beaktande av att denne hörts redan tidigare ska anses vara onödigt.

Momentets sista mening motsvarar i sak 32 b § 2 mom. i den gällande polislagen. Enligt den bestämmelsen ska när ett ärende som gäller teknisk avlyssning eller optisk övervakning av en person som är omhändertagen av fängsvårdsväsendet behandlas i domstol, straffanstaltens direktör likväl ges tillfälle att bli hörd. Denna bestämmelse föreslås bli ändrad i en flexiblare riktning så att ett tidigare hörande kan beaktas. Det kan också vara fråga om att polisen har utrett vad en företrädare för anstalten anser om saken och att den tjänsteman som framställer yrkandet om informationshämtning sålunda förmedlar denna åsikt till domstolen. Frågan om vem som ska företräda anstalten bestäms i enlighet med anstaltens arbetsordning eller någon annan motsvarande föreskrift.

Enligt paragrafens 5 mom. får ett tillståndsbeslut inte överklagas genom besvär. Klagan mot beslutet får anföras utan tidsbegränsning. Klagan ska behandlas i brådskannde ordning. Till denna del motsvarar regleringen 5 a kap. 6 § 3 mom. i den gällande tvångsmedelslagen.

I momentet föreskrivs dessutom att den som framställt yrkandet inte får anföras klagan mot ett beslut som gäller en täckoperation. Avsikten är att begränsa antalet personer som känner till täckoperationer. Om tillstånd till en täckoperation inte ges kan den som framställt yrkandet alltid ansöka om ett nytt tillstånd, eftersom beslutet inte får laga kraft. På grund av att det är fråga om hemliga metoder för informationshämtning kan det också vara onödigt att överklaga beslutet. Om tillstånd inte beviljas kan möjligheten att använda hemlig informationshämtning på grund av dröjsmålet i praktiken ha gått förlorad.

I paragrafens 6 mom. föreskrivs att i ärenden som gäller täckoperationer ska domstolen tillställas endast uppgifter som är nödvändiga för behandlingen av ärendet. Det är väsentligt och tillräckligt att det misstänkta brottet eller brottsliga förfarandet beskrivs i allmänna drag. Vid behandlingen av ärendet ska fästas särskilt avseende vid tystnadsplikten och vid att sekretessbelagda handlingar och data skyddas.

Avsikten med momentets bestämmelser är att trygga i täckoperationer och bevisprovokationer deltagande polismäns och deras närmastes liv och hälsa samt att trygga syftet med informationshämtningen.

Momentet syftar t.ex. till att domstolen inte ska behöva informeras om vem som är föremål för informationshämtningen eller på vilken ort informationshämtningen sker. Ärendet kan enligt förslaget vid behov behandlas någon annanstans än i en domstol, t.ex. i polisens lokaler. Det är skäl att fästa särskilt avseende vid tystnadsplikten och datasekretessen. De viktigaste sekretessbestämmelserna ingår i lagen om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar (370/2007).

46 §. Skyddande av hemligt inhämtande av information. I den gällande polislagens 33 a § föreskrivs om förhindrande av att inhämtande av information avslöjas. I den gällande polislagens 5 § 1 mom. föreskrivs dessutom om åtgärdsfördröjning i syfte att förhindra att informationshämtning avslöjas eller i syfte att trygga syftet med att informationen inhämtas.

I den föreslagna paragrafens 1 mom. föreskrivs att när polisen använder sådana hemliga metoder för att inhämta information har den rätt att dröja med att ingripa i ett brott, om fördröjningen inte orsakar betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskador. Det förutsätts dessutom att fördröjningen med att ingripa är nödvändig för att dölja att information inhämtas eller för att trygga verksamhetens syfte.

Polisen kan fördröja en åtgärd endast om fördröjningen inte orsakar betydande fara. Tröskeln är till denna del densamma som vid kontrollerade leveranser (43 § 2 mom.). Momentet innebär att inte heller att en polis

som utför en täckoperation passivt kan betrakta sådana faror som avses i bestämmelsen. Bestämmelsen förutsätter emellertid inte att polismannen själv ingriper i situationen, utan denne kan avvärja faran också med utomstående hjälp. På detta sätt kan det undvikas att täckoperationen avslöjas.

Enligt paragrafens 2 mom. får polisen använda falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter, göra och använda falska, vilseledande eller förtäckta registeranteckningar samt upprätta och använda falska handlingar, när det är nödvändigt för att skydda sådant hemligt inhämtande av information som redan genomförts, pågår eller kommer att genomföras.

Enligt 33 § 1 mom. i den gällande polislagen får skydd användas endast i samband med observation, teknisk observation, bevisprovokation genom köp, täckoperationer och användning av informationskällor. Skyddsbehovet avser emellertid alla hemliga metoder för inhämtande av information. Detta gäller t.ex. användning av teleövervakning då för åtgärderna används anordningar som antingen helt eller delvis installeras genom en förundersökningsmyndighets försorg.

I fråga om användningen av informationskällor är det skäl att observera att en informationskälla i enlighet med denna bestämmelse inte kan ges t.ex. en ny identitet, utan avsikten är att skydda verksamheten och informationskällan också via de tjänstemän som utför detta arbete. Sålunda kan endast tjänstemän ges sådant skydd som avses i denna paragraf och endast tjänstemän kan använda sig av skyddet.

Enligt paragrafens 3 mom. ska en registeranteckning som avses i 2 mom. rättas efter att de förutsättningar som nämns i momentet inte längre finns. Bestämmelsen motsvarar i sak 33 b § i den gällande polislagen.

47 §. Beslut om skyddande. Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 46 § 2 mom. fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen eller chefen för en polisinsättning enligt vad som anges i en förordning av statsrådet.

Enligt 33 a § 2 mom. i den gällande polislagen ska beslut fattas av en genom förordning av inrikesministeriet föreskriven

chef för en polisenhet. Det föreskrivs närmare om saken i 14 § i förordningen om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information. Bestämmelserna om beslutsfattandet lyfts, med vissa ändringar, upp till lagnivå.

Enligt paragrafens 2 mom. ska en anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information besluta om annat skyddande av inhämtande av information. Enligt 14 § 2 mom. i den förordning som det hänvisas till i föregående moment har beslutanderätten getts chefen för den polisinsättning som Polisstyrelsen förordnat eller chefen för centralkriminalpolisen eller en av chefen förordnad polisman som hör till befälet, som i denna proposition är en sådan anhållningsberättigad polisman som närmare definieras i den föreslagna polislagens 5 kap. 7 §.

Paragrafens 3 mom. motsvarar 33 a § 3 mom. i den gällande polislagen.

48 §. Yppandeförbud som gäller hemliga tvångsmedel. Enligt paragrafens 1 mom. får en anhållningsberättigad polisman av viktiga skäl som hänför sig till förhindrande eller avslöjande av brott förbjuda en utomstående att röja sådana omständigheter om användning av hemligt inhämtande av information som denne fått kännedom om. Det förutsätts dessutom att den utomstående med anledning av sitt uppdrag eller sin ställning har bistått eller blivit ombedd att bistå vid hemligt inhämtande av information. I den gällande polislagen föreskrivs inte om röjandeförbud.

I den gällande förundersökningslagens 48 § föreskrivs om yppandeförbud. Det föreslås att bestämmelsen ändrad och kompletterad tas in i 11 kap. 5 § i den förundersökningslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition. Det är till denna del emellertid fråga om situationer där polisen för en person röjer andra omständigheter i anslutning till en undersökning än sådana som gäller personen själv eller dennes huvudman och som den andra personen inte känner till från förr. Röjandeförbud i samband med hemligt inhämtande av information gäller inte röjande av i samband med undersökningen erhållen information till utomstående utan syftet är att se till att hemligt inhämtande av information inte avslöjas i ett

alltför tidigt skede. Syftet är dessutom att skydda sekretessbelagda taktiska och tekniska metoder.

Som exempel på momentets tillämpningsområde kan nämnas den situationen att en företrädare för ett servicebolag som ansvarar för ett bostadsaktiebolag ombes öppna lås till husbolagets gemensamma utrymmen för installation av tekniska observationsanordningar. Med stöd av momentet kan emellertid inte vem som helst utomstående åläggas yppandeförbud. Utgångspunkten är den att hemligt inhämtande av information ska genomföras på ett sådant sätt att det inte finns risk för att förfarandet avslöjas.

Yppandeförbudet täcker situationer där en utomstående person har bistått polisen och även situationer där en utomstående har ombetts bistå polisen. Det är möjligt att en utomstående person som har ombetts bistå polisen inte kan göra detta, utan någon annan person måste handla på dennes vägnar. Hemligt inhämtande av information kan avslöjas om en person som ombetts bistå polisen utan begränsningar får röja omständigheter som kommit till dennes kännedom.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att yppandeförbud meddelas för högst ett år åt gången. Förbudet ska bevisligen och i skriftlig form delges den som det gäller. I förbudet ska specificeras de omständigheter som förbudet omfattar, nämnas förbudets giltighetstid och uppges hotet om straff för överträdelse av förbudet. Bestämmelsen stämmer huvudsakligen överens med 11 kap. 5 § i den nya förundersökningslagen. Detta gäller även 3 mom. där det föreskrivs att till straff för överträdelse av yppandeförbud döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag.

49 §. Beräkning av tidsfrister. Enligt paragrafens 1 mom. ska vid beräkning av tidsfrister enligt detta kapitel inte tillämpas lagen om beräkning av laga tid (150/1930). I paragrafens 2 mom. föreskrivs att en i månader angiven tid går ut den dag i den bestämda månaden som till sitt ordningsnummer motsvarar den dag från vilken den utsatta tiden börjar löpa. Om motsvarande dag inte finns i den månad då den bestämda tiden löper ut, anses dess sista dag vara den bestämda tidens

slutdag. Den sista meningen avser t.ex. att om giltighetstiden för ett en månads tillstånd börjar 31.3 upphör tillståndets giltighet 30.4.

I den gällande polislagens kapitel om inhämtande av information föreskrivs inte om beräkning av tidsfrister. Det har i praktiken förekommit ovisshet om huruvida lagen om beräkning av laga tid ska tillämpas på beslut och tillstånd. Problemen har gällt perioder som är en månad och längre. Riksdagens biträdande justitieombudsman har uppmärksammat behoven att precisera lagstiftningen.

50 §. Förbud mot avlyssning och observation. Enligt denna paragraf ska i fråga om förbud som gäller teleavlyssning, teknisk avlyssning och optisk observation 10 kap. 52 § i tvångsmedelslagen iakttas i tillämpliga delar.

I fråga om tillämpning av polislagen är det inte fråga om misstänkta personer utan om personer som med fog kan antas göra sig skyldiga till ett sådant brott som utgör en förutsättning för åtgärden. Med avvikelse från vad som föreskrivs i 10 kap. 52 § 2 mom. i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition avses med brott som ska undersökas i polislagen ett brott som ska förhindras eller avslöjas.

Tvångsmedelslagens 10 kap. 52 § 2 mom. ska tillämpas som sådant. Hänvisningen till paragrafens 4 mom. avser en person som med fog kan antas begå eller har begått ett brott som avsikten är att förhindra eller avslöja eller ett därmed nära anslutet brott. Enligt detta moment ska vid avlyssning med stöd av polislagen inte tillämpas avlyssningsförbud om personer som avses i tvångsmedelslagens 52 § 1 eller 2 mom. med fog kan antas begå eller har begått ett brott som det är meningen att förhindra eller avslöja eller ett därtill nära anslutet brott.

Avlyssningsförbud gäller inte heller den situationen att en person i fråga om brott som är nära anslutet till varandra med fog kan misstänkas för brott medan det i fråga om den andra personen är fråga om att förhindra eller avslöja ett brott. En förutsättning är emellertid att det i fråga om dem båda såsom förutsätts i 52 § 4 mom. ska ha fattats ett beslut om teleavlyssning, teknisk avlyssning eller optisk observation.

51 §. Granskning av upptagningar och handlingar. Enligt denna bestämmelse ska en anställningsberättigad polisman eller en av denne förordnad person utan ogrundat dröjsmål granska de upptagningar och handlingar som uppkommit vid hemligt inhämtande av information.

I den gällande polislagens 34 § föreskrivs om hantering av material. Enligt paragrafens 1 mom. ska en polisman som tillhör befälet utan dröjsmål granska de uppgifter som insamlats genom åtgärder enligt 30, 31 och 31 f § och de upptagningar som erhållits genom teknisk övervakning enligt 31 §. Uppgifter som enbart berör utomstående ska utan dröjsmål förstöras efter granskningen, om de inte behövs för utredning av brott.

Förslagen som gäller reglering av hemligt inhämtande av information bygger på den utgångspunkten att en anställningsberättigad polisman är i en central ställning när det gäller dessa åtgärder och är skyldig att övervaka att de utförs enligt lag. Därför föreslås att en sådan polisman ska ombesörja också granskning av upptagningar och handlingar. Om en anställningsberättigad polisman ber en annan tjänsteman granska upptagningar och handlingar, svarar polismannen för att tjänstemannen i fråga har de kunskaper och färdigheter samt den erfarenhet som behövs för att utföra uppgiften.

Granskningsskyldigheten utsträcks till att gälla samtliga hemliga metoder för inhämtande av information. Detta har att göra med att granskningen har en väsentlig betydelse i det avseende att den för verksamheten ansvarige anställningsberättigade polismannen de facto kan övervaka att metoderna används i enlighet med lag.

Vid granskning av upptagningar kan utnyttjas tekniska anordningar, metoder eller programvaror så att granskningen med hjälp av dem kommer att omfatta endast sådana delar av upptagningar som innehåller meddelanden. Övriga delar kan sålunda raderas eller förbigås.

52 §. Undersökning av upptagningar. Enligt denna bestämmelse får upptagningar som uppkommit vid hemligt inhämtande av information undersökas endast av domstol eller en anställningsberättigad polisman. Enligt förordnande av en anställningsberättigad po-

lisman eller enligt anvisning av domstol får upptagningarna undersökas även av en expert eller någon annan som anlitas för inhämtande av information.

Motsvarande bestämmelse ingår i 10 kap. 54 § i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition. I den gällande tvångsmedelslagens 5 a kap. 12 § hänvisas i fråga om undersökning av upptagningar till tvångsmedelslagens 4 kap. 8 §. I den sist nämnda paragrafen föreskrivs om öppnande och undersökning av vissa handlingar. I den nya tvångsmedelslagen ersätts den sist nämnda paragrafen med 7 kap. 11 §.

De personer som berättigas i denna paragraf bestäms på motsvarande sätt som i paragrafen om beslag. Ett slutet brev eller en annan sluten enskild handling som tagits i beslag eller omhändertagits för att tas i beslag får öppnas endast av en undersökningsledare, allmän åklagare eller domstol eller enligt förordnande av undersökningsledaren av en polisman (1 mom.). Genom beslut av undersökningsledaren får vid behov en expert på det datasystem eller dess lagringsplattform som är föremål för åtgärden bistå vid öppnandet av en handling i dataform (2 mom.). Utöver de personer som avses i 1 mom. och domstolen får en öppnad enskild handling granskas endast av den som utreder brottet i fråga samt av undersökningsledaren, åklagaren eller, enligt domstolens anvisning, en sakkunnig eller någon annan person som anlitas för utredning av brottet eller som annars hörs i ärendet (3 mom.).

53 §. Överskottsinformation. Enligt denna paragraf avses med överskottsinformation information som fåtts genom teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter och teknisk observation och som inte har samband med ett brott eller som gäller något annat brott än det för vars förhindrande eller avslöjande tillståndet eller beslutet har getts.

I paragrafen definieras begreppet överskottsinformation utifrån den gällande tvångsmedelslagen. I den gällande tvångsmedelslagens 5 a kap. 13 § föreskrivs om förvaring av överskottsinformation. Enligt bestämmelsens första mening ska överskottsinformation som har erhållits ge-

nom teleavlyssning eller teknisk avlyssning och som inte har samband med ett brott eller som gäller något annat brott än det för vars utredning tillståndet till eller beslutet om teleavlyssning eller teknisk avlyssning har givits förstöras efter det att målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller lämnats därhän. Bestämmelsen gäller sålunda för närvarande inte teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter, optisk observation eller teknisk spårning. Också dessa metoder för informationshämtning kan resultera i relevant överskottsinformation.

54 §. Användning av överskottsinformation. Enligt paragrafens 1 mom. får överskottsinformation användas i samband med utredning av brott, när informationen gäller ett brott för vars förhindrande skulle ha fått användas sådant inhämtande av information enligt detta kapitel genom vilket informationen har fått, eller när det föreskrivna strängaste straffet för brottet är fängelse i minst två år. Överskottsinformation får användas också för utredning av stöld och häre-brott.

I den gällande lagen föreskrivs inte om användning av överskottsinformation. Så som ovan konstateras gäller tvångsmedelslagens 5 a kap. 13 § endast förvaring av överskottsinformation. Lagens förarbeten är knapphändiga i detta avseende. Såsom konstateras i den allmänna motiveringen ställer man sig emellertid i regeringens proposition RP 52/2002 rd i enlighet med den fria bevisteorin positivt till utnyttjande av överskottsinformation.

Enligt vad som framgår av Europadomstolens praxis som refereras i den allmänna motiveringen är det skäl att i lagen ta in heltäckande och exakta bestämmelser om användning av överskottsinformation. Det är skäl att beakta också grundlagens 10 § 3 mom. enligt vilket genom lag kan bestämmas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång och säkerhetskontroll samt under frihetsberövande.

Det kan anses vara konsekvent att överskottsinformation får användas för utredning av brott för det första då den gäller sådana brott som skulle ha fått förhindras med hjälp av den metod varmed informatio-

nen i fråga inhämtats. Detta kan emellertid inte anses vara tillräckligt med tanke på intresset att förhindra, avslöja och utreda brott. Med beaktande av proportionalitetsprincipen är det skäl att utsträcka möjligheten att använda överskottsinformation också till andra brott av en viss allvarlighetsgrad samt, av skäl som sammanhänger med brottsutredningens ändamålsenlighet, till stöld och häre-ri.

Vid användning av överskottsinformation måste det också beaktas att utredningen av ett brott som förundersöks kan ha samband med förhindrande av ett annat brott. Som biprodukt till användning av hemliga tvångsmedel vid förundersökning kan det också uppdagas omständigheter som förutsätter att polisen vidtar åtgärder för att avslöja brott.

Enligt paragrafens 2 mom. får överskottsinformation alltid användas för förhindrande av brott, för inriktning av polisens verksamhet och som utredning för att stödja en persons skuldlöshet. Med användning av överskottsinformation för att inrikta förundersökningen avses att information indirekt utnyttjas på ett sådant sätt att den inte används som bevis eller läggs till grund för användning av en metod för inhämtande av information. Överskottsinformation kan användas för att inrikta polisens verksamhet t.ex. när det gäller förhindrande eller avslöjande av brott, analysverksamhet, utredning av tröskeln för inledande av förundersökning eller inriktande av förundersökningen. Inriktning av förundersökningen avser t.ex. val av undersökningslinje. Det uppställs inga begränsningar för sådan användning av information. Överskottsinformation kan sålunda användas som hjälp i detta avseende, också när det är fråga om smärre brott. I 1 mom. föreskrivs om användning av överskottsinformation vid utredning av brott.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att överskottsinformation också får användas för att förhindra betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada. Med beaktande av användningsändamålet för överskottsinformation i dessa fall föreslås inga tilläggsföresättningar för användningen av informationen.

I fråga om sådana fall som hör till momentets tillämpningsområde kan som exempel nämnas den situationen att teleavlyssning som utförs i syfte att utreda ett grovt narkotikabrott resulterar i information enligt vilken någon annan än den person som är föremål för avlyssningen är på väg för att misshandla en annan person. Det är emellertid skäl att observera att en sådan fara eller skada som avses i momentet inte nödvändigtvis har samband med ett brott utan att det kan vara fråga t.ex. om att förhindra en olycka.

Paragrafens 4 mom. innehåller en hänvisning till den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition. I 10 kap. 56 § i tvångsmedelslagen föreskrivs om hur överskottsinformation som fått med stöd av tvångsmedelslagen får användas för att förhindra brott eller för sådana syften som nämns i 3 mom.

55 §. Utplåning av information. Enligt paragrafens 1 mom. ska hemligt inhämtad information utplånas utan dröjsmål omedelbart efter att det framgått att den inte behövs för att förhindra, avslöja eller utreda brott eller för att avvärja en fara.

Momentet gäller framför allt information som fått genom hemlig informationshämtning. Överskottsinformation som fått i samband med förhindrande eller avslöjande av brott och som inte har samband med något brott ska utplånas efter en kortare tid än i sådana fall som avses i tvångsmedelslagens 10 kap. 57 § 1 mom. Redan på grund av informationens art torde det relativt snart framgå om den behövs eller om den kan utplånas.

Paragrafens 2 mom. gäller överskottsinformation. Enligt momentet får överskottsinformation dock bevaras eller lagras i ett register enligt lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet om den gäller ett brott som avses i 54 § 1 mom. eller om den behövs för att förhindra ett brott som avses i 15 kap. 10 § i strafflagen. Information som inte har lagrats i ett register eller fogats till förundersökningsmaterial ska utan onödigt dröjsmål utplånas så snart det blivit uppenbart att den inte kan användas eller den inte längre behövs för att förhindra eller utreda ett brott.

Momentet motsvarar i det närmaste den gällande tvångsmedelslagens 5 a kap. 13 § 1

mom. I lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet föreskrivs om utplåning av information. Enligt momentet är det tillåtet att bevara och lagra information i sådana fall då överskottsinformation får användas i enlighet med 54 § 1 mom.

Enligt paragrafens 3 mom. ska basstationsuppgifter som avses i 11 § utplånas när målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller lämnats därhän. Denna bestämmelse motsvarar 10 kap. 57 § 2 mom. i den tvångsmedelslag som föreslås i samband med denna proposition. I den gällande polislagens 34 § 1 mom. föreskrivs om förstöring av uppgifter om mobilteleapparaters läge. Enligt den gällande polislagens 34 § 1 mom. ska uppgifter (om mobilteleapparaters läge) som enbart berör utomstående utan dröjsmål förstöras efter granskningen, om de inte behövs för utredning av brott.

56 §. Avbrytande av teleavlyssning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning. Till åtskillnad från den gällande lagen föreskrivs i den nya paragrafens 1 mom. att om det framgår att teleavlyssning riktas mot något annat meddelande än ett meddelande från eller till den person som tillståndet avser och som med fog kan antas begå det brott som ligger till grund för åtgärden, eller att den som den tekniska avlyssningen riktas mot inte befinner sig i det utrymme eller på den plats som avlyssnas, ska avlyssningen avbrytas så snart som möjligt och de upptagningar som fått genom avlyssningen och anteckningarna om de uppgifter som fått genom den ska omedelbart utplånas. Skyldigheten att avbryta åtgärden och utplåna upptagningarna och anteckningarna gäller också teknisk observation av utrustning, om det framgår att observationen gäller innehållet i ett meddelande eller i 8 § avsedda identifieringsuppgifter som avses i 8 § eller att den som person som avses i 23 § 3 mom. inte använder den anordning som är föremål för observationen.

Information som fått före ett avbrott kan vara också sådan överskottsinformation som avses i 53 §. Överskottsinformation kan användas i enlighet med 54 §. I så fall behöver upptagningar och anteckningar inte utplånas omedelbart, utan de kan förvaras i enlighet med 55 §. Upptagningar och anteckningar

som tillkommit före avbrottet behöver inte heller utplånas i situationer där efter avbrottet i enlighet med 2 mom. används teleavlyssning eller teknisk avlyssning eller teknisk observation av utrustning med stöd av 23 och 24 §. Om domstolen anser att förutsättningarna för teleavlyssning, teknisk avlyssning eller teknisk observation av utrustning inte är uppfyllda, ska upptagningarna och anteckningarna utplånas.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att om det i en situation som avses i 1 mom. och innan användningen av inhämtandet av information har avbrutits har uppkommit skäl att med fog anta att en person kommer att begå ett brott som avses i 5 § 2 mom., 17 § 4 mom. eller 23 § 3 mom. får teleavlyssning, teknisk avlyssning eller teknisk observation av utrustning riktas mot personen i fråga. I fråga om beslutsfattandet ska då 7, 18 eller 24 § tillämpas. Om domstolen inte beviljar tillstånd till teleavlyssning, teknisk avlyssning eller teknisk observation av utrustning, ska inhämtandet av information avslutas och de upptagningar som fåtts genom det och de anteckningarna om uppgifter som fåtts genom det genast utplånas.

Enligt momentet kan en anhållningsberättigad polisman fatta tillfälligt beslut om teleavlyssning och om vissa former av teknisk avlyssning. Om det är fråga om teknisk avlyssning av en misstänkt som frihetsberövats på grund av brott ska ärendet avgöras av en domstol. De förfaranden som avses i momentet gäller också den situationen att teknisk observation av utrustning har avbrutits med stöd av 1 mom. När situationen förutsätter det kan således teleavlyssning eller teknisk avlyssning inledas. Om det i en avbrottssituation visar sig vara nödvändigt att skaffa identifieringsuppgifter, ska beslut om teleövervakning fattas i enlighet med 10 §. Teknisk observation av utrustning kan utföras i enlighet med 23 och 24 §, då en anhållningsberättigad tjänsteman i en brådskande situation också kan fatta ett tillfälligt beslut om saken.

57 §. Utplåning av information som fåtts i en brådskande situation. Jämfört med den gällande lagen föreskrivs i den nya paragrafen att om en anhållningsberättigad polisman i en brådskande situation enligt 10 § 2 mom., 12 § 1 mom., 22 § 1 mom. eller 24 § 1 mom.

har beslutat att teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter, teknisk spårning av en person eller teknisk observation av utrustning ska inledas men domstolen anser att det inte finns förutsättningar för åtgärden, ska inhämtandet av information avslutas och det material som fåtts på detta sätt och anteckningarna om de uppgifter som fåtts på detta sätt genast utplånas. Information som fåtts på detta sätt får dock användas under samma förutsättningar som överskottsinformation får användas enligt 54 §.

58 §. Underrättelse om hemligt inhämtande av information. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att den som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation och kontrollerade leveranser ska underrättas om detta skriftligen utan dröjsmål efter att syftet med inhämtandet av information har nåtts. Personen i fråga ska dock underrättas om det hemliga inhämtandet av information senast ett år efter att det har upphört. Den domstol som beviljat tillståndet ska samtidigt skriftligen informeras om underrättelsen.

I den gällande polislagens 33 § föreskrivs om meddelande om observation, teknisk observation, teleövervakning och teleavlyssning. Enligt paragrafens 1 mom. ska efter att den i bestämmelsen angivna åtgärden avslutats den person underrättas som varit föremål för åtgärden, om detta inte äventyrar det syfte för vilket information inhämtas eller förundersökningen av ett brott. Meddelande behöver inte lämnas om observation eller om teknisk observation enligt 31 § 4 mom. (s.k. stormningsobservation) eller om vad en dylik åtgärd grundar sig på (2 mom.).

I det föreslagna momentet räknas upp de hemliga metoder för inhämtande av information som föremålet för åtgärden ska underrättas om. Underrättelsen ska vara på så sätt preciserad att föremålet för informationshämtningen vid behov kan ta reda på orsaken till användningen av den hemliga metoden för inhämtande av information. I underrättelsen ska nämnas t.ex. vilken metod som använts samt var och när den använts. Taktiska och tekniska detaljer om informationshämtningen behöver inte avslöjas. Någon bevislig

delgivning behövs inte utan föremålet för informationshämtningen kan underrättas t.ex. per brev till dennes senast kända adress. Det är inte fråga om underrättelse enligt detta moment om det endast görs en anteckning om saken i ett förundersökningsprotokoll eller en annan handling. Andra personer än föremålet för informationshämtningen behöver inte underrättas om användning av hemliga metoder för inhämtande av information även om dessa de facto blivit utsatta för åtgärden. En sådan situation kan uppkomma t.ex. vid avlyssning av ett utrymme.

Objektet måste underrättas för det första då informationshämtningen har avslutats såsom resultatlös och den information som fått inte kan antas vara av en sådan art att den senare kan leda till fortsatta åtgärder eller kan användas t.ex. som bevis i en straffprocess. Det kan uppkomma problematiska situationer då användningen av en metod för informationshämtning avslutas tidigare i fråga om ett visst objekt än i fråga om andra och en del av objekten fortfarande är föremål för informationshämtning. När det gäller sådana komplexa situationer kan underrättelsen skjutas upp i enlighet med 2 mom.

Trots att åtgärder som syftar till att förhindra eller avslöja brott inte avslutats eller avbrutits, ska objektet för informationshämtningen underrättas senast ett år efter att informationshämtningen avslutats. Med uttrycket ”senast” avses att underrättelsen inte utan anledning får fördröjas. Det har i praktiken förekommit oklarhet om när inhämtandet av information ska anses ha avslutats. Om användningen av en metod de facto har avslutats medan tillståndet eller beslutet fortfarande är i kraft och något nytt tillstånd inte har sökts, ska tidsfristen på ett år räknas från den faktiska tiden då informationshämtningen avslutades. Om informationshämtningen avslutats då giltighetstiden för tillståndet eller beslutet gått ut, ska tidsfristen på ett år räknas från denna tidpunkt. I fråga om retroaktiv informationshämtning ska tidsfristen räknas från den tidpunkt då tillståndet beviljades eller beslutet fattades, trots att information inte ännu fått.

Om det i fråga om samma brott och samma person har fattats ett nytt beslut om användning av samma metod för informationshämt-

ning, ska tidsfristen på ett år räknas från den tidpunkt då den sista informationshämtningen i ärendet faktiskt avslutades eller från utgången av tillståndets eller beslutets giltighetstid. Med tanke på informationshämtningens kontinuitet kan några dagars avbrott mellan beslutens giltighet godtas.

Om den person som är föremål för informationshämtningen har förblivit okänd kan denne naturligtvis inte underrättas. Om man senare får reda på personens identitet ska denne dock underrättas. Sådana situationer kan också utgöra undantag när det gäller de i paragrafen nämnda tidsfristerna, eftersom dessa i vissa fall inte kan iakttas. Om identiteten på den som är föremål för informationshämtning är känd men personen i fråga är försvunnen, förutsätts polisen inte vidta några omfattande åtgärder enbart för att underrätta denne. För underrättelsen räcker det med en efterlysning (t.ex. meddelande om vistelseort).

Enligt paragrafens 2 mom. kan domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad polisman besluta att underrättelsen enligt 1 mom. till den som varit föremål för åtgärden får skjutas upp med högst två år åt gången, om det är motiverat för att trygga pågående inhämtande av information, trygga statens säkerhet eller skydda liv eller hälsa. Enligt domstolens beslut får underrättelsen utebli, om det är nödvändigt för att trygga statens säkerhet eller skydda liv eller hälsa.

Enligt förslaget ska domstolen besluta att underrättelsen får skjutas upp eller utebli, trots att det är fråga om en sådan hemlig metod för inhämtande av information som en anhållningsberättigad polisman har beslutat om.

I den gällande lagen föreskrivs inte om uppskovets längd. Enligt förslaget får underrättelsen skjutas upp med högst två år åt gången. Ett nytt uppskov ska beviljas endast i undantagsfall. Om förutsättningar finns ska i stället ansökas om att någon underrättelse inte behöver göras, eftersom en underrättelse som görs t.ex. efter tio år inte har någon betydelse för den som varit föremål för informationshämtningen. Uppskov ska sökas före utgången av tidsfristen. I annat fall kan den som varit föremål för informationshämtningen under den mellanliggande tiden från tids-

fristens utgång till beslutet få vetskap om den hemliga informationshämtningen med åberopande av partsoffentligheten.

Uppskov kan för det första beviljas för att trygga pågående informationshämtning. Denna kan ha samband med förhindrande, avslöjande eller utredning av vilket som helst pågående brott. Ett uppskov kan motiveras också med hänvisning till tryggnad av statens säkerhet. Denna grund kan i praktiken tillämpas endast i skyddspolisens verksamhet. Dessutom kan ett uppskov motiveras med skyddande av liv eller hälsa. Exempelvis till följd av åtgärder som vidtagits för att skydda en person kan denna grund bortfalla efter en viss tid, varefter föremålet för informationshämtningen kan underrättas. Som förutsättning för uppskov anges att det ska vara motiverat. Till denna del kan tröskeln sålunda inte anses vara särskilt hög.

Enligt en domstols beslut får underrättelsen utebli endast om det är nödvändigt för att trygga statens säkerhet eller skydda liv eller hälsa. Denna tröskel för utebliven underrättelse är däremot hög, vilket anges med uttaget ”nödvändigt”.

Om domstolen inte beviljar uppskov eller om den avslår ett yrkande om att någon underrättelse inte behöver göras får den som framfört yrkandet överklaga beslutet. Eftersom de i paragrafen nämnda skyddsintressena måste anses vara vägnade har föremålet för informationshämtningen inte någon rätt att under behandlingen av överklagandet få information om informationshämtningen, om inte den högre instansen beslutar något annat.

Enligt paragrafens 3 mom. behöver den som varit föremål för inhämtande av information inte underrättas om systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, en täckoperation, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor om inte förundersökning har inletts i ärendet. Om en förundersökning inleds, ska bestämmelserna i 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen iakttas i tillämpliga delar.

Såsom konstaterats ovan accentueras behovet av rättssäkerhet vid en rättegång. Enligt momentet behöver underrättelse inte göras om användning av de i momentet nämnda metoderna för inhämtande av information, om inte förundersökning har inletts i det

ärende som gäller metoderna i fråga. Om förundersökning däremot har inletts ska frågan avgöras i enlighet med tvångsmedelslagens 10 kap. 60 §. Underrättelse behöver inte heller göras om informationshämtning i farosituationer.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs att vid övervägande av om en underrättelse ska skjutas upp eller inte alls göras i sådana fall som avses i 2 och 3 mom. ska man i bedömningen också en parts rätt att på behörigt sätt bevaka sina rättigheter beaktas. Momentet motsvarar i sak 10 kap. 60 § 5 mom. i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition.

Jämfört med den gällande lagen föreskrivs i det nya momentet om intresseavvägning när det gäller kraven på en rättvis rättegång. Rätten till en rättvis rättegång nämns uttryckligen i artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen samt i artikel 14.1 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Rätten till en rättvis rättegång kan anses ingå också i grundlagens 21 § 1 mom. där det föreskrivs att var och en har rätt att på behörigt sätt få sin sak behandlad av en domstol.

I synnerhet täckoperationer och bevisprovokation genom köp används i allmänhet inte för att skaffa bevis för straffprocesser, utan dessa metoder används för att ta fram bevis som öppet läggs fram redan i förundersökningen. Det kan emellertid förekomma också fall där en hemlig metod för inhämtande av information har påverkat ett brott som undersöks eller där det åtminstone misstänks att detta har skett. Någon kan t.ex. påstå att han blivit provocerad att sälja narkotika eller att en polisman under täckmantel har lockat honom att begå ett brott med ett förfarande som kan betraktas som provokation.

En förutsättning för en rättvis rättegång är att denna är öppen, opartisk och baserad på ett och samma rättegångsmaterial som gör det möjligt för parterna att få reda på alla för målet relevanta omständigheter. Till den åtalades rättigheter hör bl.a. att lägga fram motbevis, att i detalj få veta grunderna för åtalet samt att åberopa egna vittnen som kallas in och förhörs. I osäkra situationer kan bristen på bevis leda till att ärendet avgörs till förmån för svaranden. Om identiteten på en per-

son som utfört bevisprovokation genom köp eller uppträtt under täckmantel inte kan röjas måste domstolen pröva vilken betydelse detta har för bevisbedömningen och slutresultatet. Denna fråga kan ha betydelse redan för åtalsprövningen.

Såsom framgår av Europadomstolens praxis är rätten till en rättvis rättegång inte en o villkorlig mänsklig rättighet som åsidosätter andra mänskliga rättigheter. I konfliktsituationer måste de grundläggande och mänskliga rättigheterna vägas mot varandra, vilket också framgår av momentet. Det blir då fråga om intresseavvägning i det enskilda fallet.

Det faller sig naturligt att allmänna åklagaren ger akt på hur kraven på en rättvis rättegång iakttas. Förundersökningsmyndigheten ska inom ramen för det samarbete som föreskrivs i den föreslagna förundersökningslagen underrätta åklagaren om utförda och planerade åtgärder för hemligt inhämtande av information, för att åklagaren ska kunna göra sin egen bedömning av förutsättningarna för användning av dessa metoder och om dess konsekvenser i straffprocessens senare skeden samt också i detta avseende vid behov kunna delta i förundersökningen. Åklagarens tystnadsrätt främjar samarbetet i förundersökningsskedet, i synnerhet när det gäller hemliga metoder för inhämtande av information och hemliga tvångsmedel. Bestämmelser om åklagarens tystnadsrätt ingår i den nya 11 a § som föreslås i lagen om allmänna åklagare. I bestämmelsen hänvisas till de bestämmelser om tystnadsrätt och tystnadsplikt som föreslås i polislagens 7 kap.

I paragrafens 5 mom. föreskrivs att i fråga om handläggning av underrättelseärenden i domstol ska 45 § iakttas i tillämpliga delar. Ärenden som gäller underrättelse om bevisprovokation genom köp och om styrd användning av informationskällor ska behandlas vid Helsingfors tingsrätt, i tillämpliga delar med iakttagande av vad som föreskrivs i 6 mom. i den nämnda paragrafen. Enligt 1 mom. i den paragraf som det hänvisas till ska den nämnda tingsrätten behandla också ärenden som gäller underrättelse om täckoperationer. Hänvisningen till 45 § 6 mom. innebär att till domstolen i underrättelseärenden ska förmedlas endast nödvändiga uppgifter

och att särskild avseende ska fästas vid tystnadsplikten och datasekretessen.

59 §. Protokoll. Enligt denna bestämmelse ska användning av andra hemliga metoder för inhämtande av information än observation protokollföras utan ogrundat dröjsmål efter att användningen har upphört.

I sak motsvarar paragrafen delvis 33 § 3 mom. i den gällande polislagen. Enligt bestämmelsen ska en polisman som utfört teknisk avlyssning, teleövervakning, inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge och teknisk observation utan dröjsmål upprätta protokoll över åtgärden. Genom förordning av inrikesministeriet föreskrivs närmare om sådana protokoll. Protokollet ska tillställas inrikesministeriet som årligen till riksdagens justitieombudsman avger en berättelse om användningen av sådan teknisk avlyssning, teleövervakning och teleavlyssning som avses i detta moment. Samtidigt ska också ges en utredning om användningen av teknisk observation i straffanstalter.

I den föreslagna paragrafen ska till åtskillnad från 33 § 3 mom. i den gällande lagen nämnas att skyldigheten att föra protokoll gäller alla metoder för hemligt inhämtande av information, med undantag för observation. För tydlighetens skull ska observation enligt 13 § 1 mom. avgränsas utanför skyldigheten att föra protokoll. Vid behov ska en anteckning om observation göras i någon annan handling, t.ex. på en särskild blankett. Också i fortsättningen ska genom förordning föreskrivas om de uppgifter som ska nämnas i protokollet 65 §.

60 §. Begränsning av partsoffentlighet i vissa fall. Enligt paragrafens 1 mom. har en person vars rättigheter eller skyldigheter saken gäller inte, oavsett 11 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), rätt att få vetskap om hemligt inhämtande av information enligt detta kapitel förrän en underrättelse enligt 58 § har gjorts. Parten har inte heller rätt till insyn för registrerade enligt personuppgiftslagen (523/1999) eller lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003). Avsikten med momentet är endast att förtydliga situationen i förhållande till lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, personuppgiftslagen och lagen

om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att när en underrättelse enligt 58 § gjorts har den som avses i 1 mom. rätt att få vetskap om en handling eller upptagning som gäller hemligt inhämtande av information, om det inte för att trygga statens säkerhet eller skydda liv, hälsa eller sekretessbelagda taktiska och tekniska metoder är nödvändigt att hålla inne med informationen. Vid övervägande av om en handling, en upptagning eller annan information inte ska lämnas ut ska i bedömningen också beaktas den i 1 mom. avsedda personens rätt att på behörigt sätt bevaka sina rättigheter.

En parts begäran om information ska behandlas i enlighet med lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Om en tjänsteman vägrar att helt eller delvis lämna ut en myndighetshandling, kan vägran hänskjutas till myndigheten för avgörande. Beslutet kan överklagas i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996). Det är i momentet fråga om samma intresseavvägning i anslutning till en rättvis rättegång som enligt 58 §. Till denna del kan sålunda hänvisas till motiveringen till den sist nämnda paragrafen.

Enligt paragrafens 3 mom. kan uppgifter ur en ljud- och bildupptagning lämnas ut endast genom att upptagningen hålls tillgänglig hos en myndighet där den kan avlyssnas eller ses, om det med beaktande av upptagningens innehåll finns anledning att anta att utlämnandet av uppgifterna på något annat sätt kan leda till att integritetsskyddet för de personer som förekommer på upptagningen kränks. Motsvarande bestämmelse ingår i 10 kap. 62 § 3 mom. i den föreslagna tvångsmedelslagen.

61 §. Teleföretags skyldighet att biträda samt tillträde till vissa utrymmen. Enligt paragrafens 1 mom. ska ett teleföretag utan ogrundat dröjsmål göra ett kopplingar i ett telenät som behövs för teleavlyssningen och teleövervakningen samt lämna polismyndigheten de uppgifter och redskap samt den personal som behövs för teleavlyssningen. Dessamma ska gälla också situationer där polismyndigheten genomför teleavlyssning eller teleövervakning med hjälp av tekniska anordningar. Dessutom ska teleföretaget ge en

anhållningsberättigad polisman sådana uppgifter som behövs för teknisk spårning.

Enligt paragrafens 2 mom. har polisen, den som utför åtgärden och den biträdande personalen rätt att för att göra de kopplingar som behövs för teleavlyssningen få tillträde också till andra utrymmen än sådana som är i teleföretagets besittning, dock inte till utrymmen som används för stadigvarande boende. En anhållningsberättigad polisman beslutar om åtgärden. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

Paragrafen motsvarar 10 kap. 62 § i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition, med det undantaget att i polislagen föreskrivs om åtgärder som syftar till att förhindra och avslöja brott. För tydlighetens skull föreslås i 2 mom. ett omnämnande om att det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

62 §. Ersättningar till teleföretag. I 1 mom. föreskrivs att ett teleföretag har rätt att få ersättning av statens medel för direkta kostnader som orsakats av att företaget i enlighet med detta kapitel har biträtt myndigheterna och lämnat uppgifter, så som föreskrivs i 98 § i kommunikationsmarknadslagen. Beslut om betalning av ersättning fattas av den enhet vid polismyndigheten som utfört åtgärden i fråga. Momentet motsvarar det i den proposition som har samband med denna proposition föreslagna 10 kap. 64 § 1 mom., med den skillnaden att det uttryckligen nämns att beslut om betalning av ersättning fattas av en enhet vid polismyndigheten.

I paragrafens 2 mom. ingår om sökande av ändring bestämmelser som motsvarar de som ges i 10 kap. 64 § 2 mom. i den föreslagna tvångsmedelslagen.

63 §. Övervakning av hemligt inhämtande av information. I denna paragraf föreskrivs om övervakning av hemligt inhämtande av information på ett sätt som med vissa preciseringar motsvarar 5 a kap. 15 § i tvångsmedelslagen samt 18 § 1 mom. i inrikesministeriets förordning om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information. I den föreslagna bestämmelsen har dessutom beaktats den organisationsreform inom polisförvaltningen som trädde i kraft i början av 2010. Enligt paragrafens 1 mom. ska Polisstyrelsen och cheferna för de enheter som

använder hemliga metoder för inhämtande av information övervaka informationshämtning enligt detta kapitel.

Enligt paragrafens 2 mom. ska inrikesministeriet årligen till riksdagens justitieombudsman avge en berättelse om hur hemliga metoder för inhämtande av information samt skyddandet av dem har använts och övervakats. Detta förutsätter att Polisstyrelsen tillställer inrikesministeriet de uppgifter som behövs för berättelsen. I fråga om detta moment innebär ändringen jämfört med den gällande lagen att skyldigheten att avge berättelse utsträcks till att gälla alla hemliga metoder för inhämtande av information.

I paragrafens 3 mom. hänvisas till tvångsmedelslagen i fråga om den berättelse som ska avges om hemliga tvångsmedel. Om de övriga berättelser som ska avges till justitieombudsmannen om hemligt inhämtande av information i syfte att förhindra eller avslöja brott föreskrivs i de ändringar i tullagen, i gränsbevakningslagen och i lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten som föreslås i denna proposition.

64 §. Inverkan av lindrigare straffskala. Enligt denna paragraf inverkar det inte på användningen av sådana metoder för inhämtande av information som avses i detta kapitel att straffet eventuellt mäts enligt en lindrigare straffskala med tillämpning av 6 kap. 8 § i strafflagen.

Avsikten med paragrafen är att betona att förutsättningarna för användning av hemliga metoder för inhämtande av information ska bedömas så som det vore fråga om ett fullbordat brott eller en gärningsmans handlande. Av denna anledning ska i bestämmelserna om förutsättningarna inte längre särskilt nämnas försök till brott. Motsvarande tolkningsbestämmelse om förutsättningarna för tvångsmedel ingår i den nya tvångsmedelslagens 11 kap. 1 §.

65 §. Närmare bestämmelser. Enligt denna paragraf kan genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om ordnande och övervakning av användningen av hemliga metoder för inhämtande av information enligt detta kapitel samt om dokumentering av åtgärderna och om de rapporter som ska lämnas för tillsynen.

6 kap. Polisundersökning

1 §. Polisundersökningens inriktning och tillämpliga bestämmelser. Enligt paragrafens 1 mom. avses med polisundersökning annan undersökning som polisen ålagts genom lag än förundersökning med anledning av brott. Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag ska polisen göra undersökning för att med anledning av en anmälan eller av någon annan särskild orsak hitta en försvunnen person.

Detta moment skiljer sig från 37 § 1 mom. i den gällande polislagen på två sätt. Enligt den första meningen ska polisundersökningen vara baserad på lag. Detta beror på att en polisundersökning avsevärt kan inverka på en individs rättigheter och skyldigheter. I detta sammanhang måste man dessutom beakta grundlagens 2 § 3 mom. enligt vilket all utövning av offentlig makt ska bygga på lag. Också den andra ändringen i bestämmelsen har samband med att polisundersökningen ska vara baserad på lag. I momentet föreskrivs särskilt om undersökning för att hitta en försvunnen person, vilket det för närvarande föreskrivs om i polisförordningens 14 § 1 mom. Detta tillägg är konsekvent också såtillvida att i lagens 1 § 2 mom. föreslås en bestämmelse om polisens skyldighet att vidta åtgärder för att söka efter försvunna personer.

Såsom konstateras i motiveringen till polislagens 37 § (RP 57/1994 rd) är avsikten med polisundersökning att inhämta och samla officiell utredning i ärenden som inte är brottmål och där polisen enligt stadganden i annan lagstiftning är skyldig att inhämta och samla sådan. Orsaken till att vissa undersökningsformer kallas polisundersökning är att polisen har den yrkesskicklighet och teknik som behövs för ändamålet. Förundersökning och polisundersökning behöver inte nödvändigtvis hållas isär från varandra. En brottsmisstanke som väckts under en polisundersökning kan leda till att förundersökning inleds.

Förundersökning av ett brott ska inte betraktas som polisundersökning heller i sådana fall där man redan när undersökningen inleds vet att ingen kan åtalas. Exempelvis enligt den gällande förundersökningslagens 3 § 4

mom. och enligt den föreslagna förundersökningslagens 3 kap. 4 § 4 mom. ska förundersökning av målsägandebrott i nödvändig omfattning göras på begäran av målsäganden, även om målsäganden inte yrkar straff på den som är skyldig till brottet, om det för att en åtgärd ska kunna vidtas eller en förmån bestå enligt lag förutsätts att det visas att ett brott har begåtts. Som exempel på en sådan åtgärd kan nämnas abort som orsakats av ett sexualbrott och ersättning av statens medel för en förmån som skadats genom ett brott.

Utgångspunkten är den att från polisundersökning ska särskiljas också polisverksamhet som kan betraktas som förvaltningsförfarande. Som exempel kan nämnas beslut om körkort och tillståndsförvaltningsärenden. Enligt förvaltningslagens 4 § 1 mom. ska förvaltningslagen inte tillämpas på polisundersökning. Det föreskrivs emellertid om undantag i fråga om tillståndsförvaltningsärenden och med sådana ärenden jämförbara godkännandenärenden. I skjutvapenlagens 98 § föreskrivs att vid undersökning som gäller återkallelse av ett tillstånd som meddelats med stöd av denna lag ska 4 kap. i polislagen iakttagas, vilket betyder att det görs en polisundersökning. Polisundersökning enligt polislagens 4 kap. kan inledas också när det är fråga om återkallande av ett godkännande enligt 24 § i lagen om ordningsvakter (533/1999) eller sådan återkallande av auktorisation eller godkännande som avses i 50 a § i lagen om privata säkerhetstjänster (282/2002).

I momentet föreskrivs inte om polisundersökning i andra fall än när det är fråga om att söka efter en försvunnen person. Meningen om sökande efter en försvunnen person omformuleras i samband med att den överförs till lagen så att polisundersökningen ska vara nödvändig för att hitta en försvunnen person. På detta sätt understryks det att ärendet utreds genom polisundersökning i sådana fall där en försvunnen person kan antas vara i behov av hjälp eller har blivit offer för ett brott eller en olyckshändelse. I andra avseenden kan de centrala frågorna gällande polisundersökning behandlas tillsammans i motiveringen. Regleringen av polisundersökning inbegriper flera olika undersökningsformer och syften.

I viltskadelagens (105/2009) 1 § föreskrivs om de grunder och förfaranden som ska iakttagas när medel ur anslag i statsbudgeten beviljas för ersättning av skador som orsakats av vilt och för förebyggande av sådana skador. I viltskadelagens 28 § föreskrivs om konstaterande och värdering av personskador. Enligt paragrafens 1 mom. ska en personskada konstateras av polismyndigheten på skadefallsorten. Polisen ska verkställa en polisundersökning på olycksplatsen för utredning av grunderna för ersättning.

En viktig typ av polisundersökning utgörs av utredande av dödorsak. I 7 § 1 mom. i lagen om utredande av dödsorsak föreskrivs att polisen ska verkställa undersökning för utredande av dödsorsak (exempelvis då det inte är känt att döden förorsakats av sjukdom eller då den avlidne inte under sin sista sjukdom behandlats av läkare). Lagen kompletteras av förordningen om utredande av dödsorsak (948/1973).

I 39 § 4 mom. i lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948) föreskrivs att polisen ska verkställa undersökning på olycksplatsen när det har skett ett olycksfall i arbetet som har lett till döden eller svår skada. I utlänningslagens (301/2004) 97 § föreskrivs om polisens asylutredning. I 5 § 2 mom. i lagen om besöksförbud (898/1998) föreskrivs om polisundersökning i ärenden som gäller besöksförbud och i 21 a § i lagen om näringsförbud (1059/1985) föreskrivs om polisundersökning i samband med tillsyn över att näringsförbud efterlevs.

Lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt (68/1998) upphävdes i augusti 2008. I lagens 13 § 1 mom. konstaterades att utöver bestämmelserna om penningtvätt i denna lag gäller dessutom vad som bestäms om polisundersökning i polislagen, om inte förundersökningslagen tillämpas i ärendet. I 35 § i den ersättande lagen om förhindrande och utredning av penningtvätt och av finansiering av terrorism (503/2008) föreskrivs om centralen för utredning av penningtvätt och dess uppgifter. Enligt paragrafens 1 mom. 1 punkten har centralen till uppgift att förhindra och utreda penningtvätt och finansiering av terrorism. Enligt paragrafens 2 mom. avses med förhindrande och utredning av penningtvätt och av finansiering av terrorism av-

ses mottagande, registrering och utredning av anmälningar som gäller misstankar om penningtvätt och finansiering av terrorism samt undersökning av penningtvätt och finansiering av terrorism och undersökning av det brott genom vilket de tillgångar eller den vinning har fått som är föremål för penningtvätt eller finansiering av terrorism. I detaljmotiveringen till paragrafen konstateras (RP 25/2008 rd) att centralen för utredning av penningtvätt avgör om det finns anledning att misstänka brott. Undersökningen utförs i enlighet med polislagens 37 § som polisundersökning. Den nämnda paragrafen ska ersättas av den paragraf som föreslås i denna proposition.

I den föreslagna polislagens 8 kap. 6 § föreskrivs om förfarandet vid utredning av person- och saksador. Enligt paragrafens 1 mom. ska en polisman utan dröjsmål göra anmälan hos sin förman om en person- eller sakskada som uppstått i samband med en åtgärd, om skadan inte kan anses som ringa. Vid behov eller på begäran av den skadelidande eller den som utfört tjänsteåtgärden ska det göras en polisundersökning där det bl.a. utreds under vilka omständigheter åtgärden har utförts, lednings- och ansvarsförhållandena i samband med åtgärden, skadans storlek samt i vilken mån den skadelidande genom sitt eget handlande eller sina egna försummelser har bidragit till skadan.

I gränsbevakningslagens 80 § 1 mom. föreskrivs om polisundersökning i sådana fall då en person- eller egendomsskada har uppstått när en gränsbevakningsman utfört ett tjänsteuppdrag. Undersökningen ska inte göras av polisen när det är fråga om ett skadeärende som ska handläggas som ett militärt rättegångsärende. I gränsbevakningslagens 27 § 1 mom. föreskrivs dessutom att bestämmelserna om polisundersökning i tillämpliga delar ska iakttas vid gränsbevakningsväsendets utredning av förutsättningarna för en utlännings inresa, vistelse i landet och utresa och för avlägsnande av en utlänning ur landet samt identiteten, inresan och resrutten i fråga om en person som söker internationellt skydd.

I 18 § 2 mom. i lagen om Forststyrelsens jakt- och fiskeövervakning (1157/2005) föreskrivs om en form av polisundersökning. En-

ligt bestämmelsen ska en jakt- och fiskeövervakare utan dröjsmål göra anmälan hos sin chef om en person- eller egendomsskada som uppstått vid jakt- och fiskeövervakningen, om skadan inte är att anse som ringa. En polisundersökning av skadefallet ska göras på begäran av den skadelidande eller jakt- och fiskeövervakaren eller om det annars framkommer behov av en undersökning.

Enligt 8 § i lagen om riksdagens justitieombudsman (197/2002) kan justitieombudsmannen bestämma att polisundersökning enligt polislagen ska verkställas för utredning av ett ärende som justitieombudsmannen prövar. Enligt 8 § i lagen om justitiekanslern i statsrådet (193/2000) har justitiekanslern rätt att vid skötseln av sina uppgifter utan dröjsmål av alla myndigheter få sådan handräckning som myndigheten i fråga är behörig att ge. Bestämmelsen om handräckning har i praktiken tolkats så att också justitiekanslern kan be polisen göra polisundersökning. I den proposition som har samband med denna proposition föreslås att i lagen om justitiekanslern i statsrådet görs ett förtydligande tillägg om detta.

Enligt paragrafens 2 mom. ska vid polisundersökning i tillämpliga delar iakttas förundersökningslagen, på det sätt som undersökningens art förutsätter. Bestämmelsen motsvarar i sak 37 § 2 mom. i den gällande lagen. På polisundersökningen ska emellertid tillämpas kapitlets 2—4 §, som stämmer överens med motsvarande bestämmelser i förundersökningslagen till den del som i bestämmelserna föreskrivs om samma saker. Bestämmelserna om polisundersökning är dessutom subsidiära i förhållande till de specialbestämmelser om polisundersökning som ingår i andra lagar.

På grund av skillnaderna mellan enskilda fall är det inte möjligt att i momentet närmare ange vilka bestämmelser i förundersökningslagen som ska tillämpas. I flera fall framgår det dessutom i fråga om bestämmelsernas innehåll relativt klart om de eller delar av dem kan tillämpas i samband med polisundersökning. Avsikten är att Polisstyrelsen genom allmänna eller för en viss undersökning utfärdade föreskrifter och anvisningar ska kunna främja en enhetlig tillämpning av bestämmelserna. Enligt den föreslagna polisla-

gens 9 kap. 10 § 2 mom. 3 punkten kan genom förordning av inrikesministeriet utfärdas närmare bestämmelser om polisundersökning.

Vid polisundersökning ska fortfarande inte tillämpas de bestämmelser som gäller allmänna åklagarens medverkan vid förundersökning, inte heller bestämmelserna om förundersökningssamarbete i den nya förundersökningslagens 5 kap. och överföring av ärenden till åklagaren för prövning efter att förundersökningen avslutats (10 kap. 2 §).

Frågan om vad som ska utredas vid polisundersökningen beror på vad som föreskrivs om skyldigheten att utföra polisundersökning, vilket innebär att den nya förundersökningslagens 1 kap. 2 § inte ska tillämpas. I synnerhet vid utredning av omfattande, svåra och för parterna betydelsefulla ärenden är det skäl att anlita en undersökningsledare vars befogenheter i tillämpliga delar motsvarar de befogenheter som en undersökningsledare har enligt den nya förundersökningslagens 2 kap. 2 §. I fråga om paragrafen om parterna i en förundersökning (den nya förundersökningslagens 2 kap. 5 §) är det skäl att observera att det vid polisundersökningen inte finns några målsägande eller misstänkta eftersom undersökningen inte avser ett brott. Den nya förundersökningslagens 2 kap. 7 och 8 § om jäv för tjänstemän som utför förundersökning ska tillämpas också vid polisundersökning.

När det gäller förutsättningarna för inledande av polisundersökning ska den nya förundersökningslagens 3 kap. 3 § inte tillämpas eftersom förutsättningarna för utförande av förundersökning regleras i specialbestämmelser. Enligt den nya förundersökningslagens 3 kap. 5 § om undersökning av en brottslig gärning när den misstänkte inte har fyllt 15 år är det då fråga om förundersökning och inte polisundersökning eller därmed jämförbar undersökning. Också i samband med polisundersökning ska tillämpas 3 kap. 7 § om åtgärder som parterna begär, med undantag för paragrafens 2 mom. där det föreskrivs om allmänna åklagarens deltagande i beslutsfattandet. Bestämmelserna i den nya förundersökningslagens 3 kap. 9 och 10 § om när förundersökning inte behöver göras och när förundersökningen får läggas ned samt

om begränsning av förundersökningen kan på grund av sitt innehåll inte tillämpas på polisundersökning. Enligt den nya förundersökningslagens 3 kap. 11 § ska också polisundersökning göras utan ogrundat dröjsmål. Polisundersökning får inte göras summariskt eftersom de i lagens 3 kap. 14 § 1 och 2 mom. angivna förutsättningarna gällande brottets allvarlighet, brott som en polisman misstänks ha begått och summariskt förfarande inte kan uppfyllas.

Bestämmelserna i den nya förundersökningslagens 4 kap. om förundersökningsprinciper och de i förundersökningen deltagande personernas rättigheter kan i stor utsträckning tillämpas också vid polisundersökning. Detta gäller i synnerhet objektivitetsprincipen (1 §), proportionalitetsprincipen (2 §), principen om minsta olägenhet (5 §), principen om finkänslighet (6 §), en persons ställning vid förundersökning (9 §; avser i detta sammanhang orsaken till förhör, rätten att anlita biträde vid förundersökningen (10 §), handläggningsspråket vid förundersökning (12 §) samt språket i meddelanden, kallelser och brev (14 §). Den nya förundersökningslagens 6 kap. om närvaro vid förundersökning har samband med 3 § i det nu aktuella kapitlet, vilket innebär att frågor som gäller närvaro behandlas i motiveringen till den paragrafen.

Av bestämmelserna om förhör i den nya förundersökningslagens 7 kap. kan det bli fråga om att tillämpa i synnerhet bestämmelserna om när den som förhörs ska vara närvarande (1 §; fränsett begränsningen gällande den som är misstänkt för brott) och om bemötande av den som förhörs (5 §). Av bestämmelserna om förundersökningsmaterial i den nya förundersökningslagens 9 kap. ska i tillämpliga delar tillämpas 1 och 2 § om protokoll över förundersökningsåtgärder samt om granskning och korrigerering av förhørsprotokoll. I undantagsfall kan i samband med polisundersökning också göras ljud- och bildupptagning av förhör (9 kap. 3 §). På motsvarande sätt som enligt den nya förundersökningslagens 9 kap. 6 § ska undersökningsprotokoll upprättas även över material som uppkommer i samband med polisundersökning.

Också i samband med polisundersökning kan fattas beslut som eventuellt påverkar parter rättigheter, förmåner och skyldigheter. På sådana beslut ska tillämpas den nya förundersökningslagens 11 kap. 1 § om förundersökningsbeslut. I den nya förundersökningslagens 11 kap. 4 § föreskrivs om sakkunnigutlåtanden som kan behövs också vid polisundersökning.

2 §. En persons ställning vid polisundersökning. I denna paragraf föreskrivs om en persons ställning vid polisundersökning på ett sätt som i sak motsvarar 38 § i den gällande lagen. Andra meningen i den gällande paragrafens 1 mom. avskiljs emellertid till ett nytt 3 mom., eftersom den på grund av sitt innehåll lämpligen kan placeras efter 2 mom.

Det i paragrafens 1 mom. ingående ingående konstaterandet att förundersökningslagens bestämmelser om en parts ställning ska tillämpas betyder fortfarande inte att bestämmelser som enbart gäller målsäganden i ett brottmål kan tillämpas på en sådan person som avses i momentet. Tillämpningen av förundersökningslagens bestämmelser om brottsmisstänkta i 2 mom. betyder inte att vederbörande måste förhöras som misstänkt för brott. En person som avses i paragrafens 2 mom. är inte skyldig att hålla sig till sanningen. På personen i fråga ska utöver bestämmelserna om brottsmisstänkta tillämpas de bestämmelser som över huvud taget gäller parter vid förundersökning. Paragrafens 3 och 4 mom. ska tillämpas istället för den nya förundersökningslagens 7 kap. 6—8 §.

I strafflagens 15 kap. 2 § 1 mom. 3 punkten föreskrivs att om någon annan än den som har sådan ställning som avses i 38 § 2 mom. i polislagen i förhör där han är personligen närvarande vid polisundersökning eller därmed jämförbart myndighetsförfarande lämnar en osann uppgift i saken eller utan lagligt skäl förtiger en omständighet som hör till saken, ska han för osann utsaga vid myndighetsförfarande dömas till böter eller fängelse i högst två år. I den proposition som har samband med denna proposition föreslås att hänvisningen ändras till att gälla den nya polislagens 6 kap. 2 §.

3 §. Skyldighet att infinna sig till polisundersökning. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att en person som eventuellt kan lämna upp-

gifter som behövs för en polisundersökning är skyldig att på kallelse infinna sig till polisundersökning i det polisdistrikt där denne uppehåller sig. I den första meningen i paragrafens 2 mom. föreskrivs att om en person som har kallats till polisundersökning uteblir utan godtagbar orsak får denne enligt beslut av en polisman som hör till befälet hämtas med iakttagande av vad som i 6 kap. 2 § i förundersökningslagen föreskrivs om hämtning till förundersökning. I den andra meningen i paragrafens 2 mom. föreskrivs att om en undersökningsledare har utsetts för polisundersökningen ska denne besluta om hämtning.

Med undantag för paragrafhänvisningen och den andra meningen i paragrafens 2 mom. stämmer paragrafen i sak överens med 39 § 1 och 2 mom. i den gällande lagen. Den nuvarande paragrafens 3 mom. avskiljs till 4 § 1 mom., på grund av att den hänför sig till ett annat sammanhang. Vid polisundersökning ska sålunda inte tillämpas den nya förundersökningslagens 6 kap. 1 § 1 mom. om skyldighet att infinna sig till förundersökning. Däremot ska den sist nämnda paragrafens 2 mom. iakttas i tillämpliga delar. Också i en kallelse till polisundersökning ska nämnas det ärende som undersöks och den inkallades ställning vid polisundersökningen.

Såsom konstateras i motiveringen till den nya förundersökningslagens 6 kap. 1 § kan en polisinrättning ha ett synnerligen vidsträckt verksamhetsområde. När en person åläggs att infinna sig till polisundersökning är det skäl att beakta principen om minsta olägenhet. Detta innebär att förhör om möjligt ska hållas på närmaste polisstation, om inte personen i fråga själv vill bli förhörd på en annan polisstation.

I fråga om hämtning är det skäl att observera att hämtning fortfarande kan ske endast om den inkallade uteblir utan godtagbar orsak. Enligt den nya förundersökningslagens 6 kap. 2 § som det hänvisas till i paragrafen kan en misstänkt person i vissa fall hämtas till förundersökning också utan kallelse. Detta kommer emellertid inte i fråga ens när det gäller en i 2 § 2 mom. avsedd person på vilken tillämpas bestämmelserna om en misstänkt. I 2 kap. 4 § 1 mom. föreslås bestämmelser om husrannsakan eller plats-

genomsökning för att få tag på en person som ska hämtas till polisförhör. I fråga om förfarandet hänvisas till 8 kap. i den nya tvångsmedelslagen.

Vad som i övrigt gäller tillämpning av den nya förundersökningslagens 6 kap. vid polisundersökning kan det bli fråga om att tillämpa vad som i 4—6 § föreskrivs om undersökningsåtgärder som ska vidtas utan dröjsmål, hur länge någon ska vara närvarande och kvarhållande. I fråga om närvarons längd kan det konstateras att också den som ska höras vid polisundersökning i allmänhet är skyldig att vara närvarande vid undersökningen i högst 6 timmar åt gången. En person på vilken i enlighet med 2 § 2 mom. i detta kapitel ska tillämpas bestämmelserna om en person som är misstänkt för brott är emellertid skyldig att vara närvarande högst 12 timmar åt gången. Eftersom det inte kan uppkomma förutsättningar för anhållande enbart på basis av en polisundersökning, kan en sådan person inte åläggas att vara närvarande i högst 24 timmar. En person som hör till tillämpningsområdet för bestämmelserna om brottsmisstänkta kan hindras att avlägsna sig med stöd av den nya förundersökningslagens 6 kap. 6 §.

4 §. Tryggande av polisundersökning. Denna paragrafs 1 mom. motsvarar 39 § 3 mom. i den gällande lagen med det tillägget att åtgärderna ska protokollföras eller antecknas i någon annan handling. Dessutom föreslås att bestämmelserna kompletteras så att de förbud mot beslag och kopiering som följer av 7 kap. 3 § i tvångsmedelslagen i mån av möjlighet ska beaktas när handlingar granskas. Trots att det inte är fråga om brottsundersökning är det skäl att också vid polisundersökning beakta de synpunkter som gäller tystnadsplikt och tystnadsrätt.

Enligt paragrafens 2 mom. krävs förordnande av en polisman som hör till befälet för tillträde till ett utrymme som används för stadigvarande boende i syfte att göra polisundersökning. Motsvarande bestämmelse föreslås i 2 kap. 6 § 3 mom.

Enligt paragrafens nya 3 mom. föreskrivs det i 2 kap. 8 § 4 mom. om en polismans befogenheter att flytta föremål på platser eller områden som är i allmänt bruk. Enligt den första meningen i den bestämmelse som hän-

visningen avser får en polisman förbjuda eller begränsa flyttning av föremål eller bestämma att föremål ska flyttas på en plats eller ett område som är i allmänt bruk om det är nödvändigt för att trygga polisundersökning. Enligt den gällande lagens 18 § 1 mom. och på motsvarande sätt i den föreslagna lagens 2 kap. 8 § 1 mom. får en polisman bl.a. för att trygga polisundersökning avspärra, stänga eller utrymma platser och områden som är i allmänt bruk eller förbjuda eller begränsa trafiken där.

7 kap. Tystnadsplikt och tystnadsrätt

1 §. Tystnadsplikt. Enligt paragrafens 1 mom. får personer som hör till polisens personal inte lämna ut uppgifter som avslöjar identiteten hos en person som har lämnat information konfidentiellt eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller en täckoperation, om utlämnandet av informationen kan äventyra den persons säkerhet som gett uppgifterna eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation, eller en närstående persons säkerhet. Tystnadsplikten gäller också när utlämnandet av uppgifterna om identiteten kan äventyra pågående eller framtida inhämtande av information.

I momentet föreskrivs om sekretessbelagda identitetsuppgifter som enligt den gällande polislagens 44 § 2 mom. under samma förutsättning, dvs. äventyrande av säkerheten, omfattas av tystnadsrätt. Dessutom utsträcks bestämmelsen till att gälla också personer som har lämnat information konfidentiellt. Den sista meningen i bestämmelsen ges en mera allmän utformning än den gällande bestämmelsen, trots att det fortfarande är fråga om informationshämtning på det sättet att någon lämnar information konfidentiellt i samband med bevisprovokation genom köp eller i samband med en täckoperation. Enligt kapitlets 3 § 1 mom. gäller tystnadsrätt fortfarande i fråga om den persons identitet som har lämnat information konfidentiellt i sådana fall då det inte antas föreligga någon risk av det slag som avses i 1 mom.

Uttrycket ”en person som har lämnat information konfidentiellt” inbegriper dels personer som har agerat i samband med sådana informationskällor som avses i tvångsme-

delslagens 10 kap. 39 § och polislagens 5 kap. 40 § och dels också personer som tillfälligt har lämnat information konfidentiellt.

Paragrafens 2 och 3 mom. motsvarar i sak 43 § 1 och 5 mom. i den gällande lagen. I syfte att förtydliga lagstiftningen föreslås att den nuvarande paragrafens bestämmelser om tystnadsplikt avskiljs från bestämmelserna om lämnande och överlåtande av information. I kapitlets 2 och 6 § regleras de sist nämnda frågorna.

Enligt den första meningen i paragrafens 2 mom. gäller i fråga om tystnadsplikt för polisanställda i övrigt vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, i någon annan lag och nedan i detta kapitel. Denna mening ersätter den meningen i den gällande bestämmelsen som hänvisar till 17 § i statstjänstemannalagen. Den sist nämnda bestämmelsen har i sin nuvarande utformning motsvarande innehåll som den föreslagna meningen.

I 2 mom. nämns således uttryckligen den centrala författningen när det gäller tystnadsplikt, dvs. lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Enligt den första meningen i den nyss nämnda lagens 23 § 1 mom. får den som är anställd hos en myndighet eller innehar ett förtroendeuppdrag inte röja en handlings sekretessbelagda innehåll eller en uppgift som vore sekretessbelagd om den ingick i en handling. I 24 § föreskrivs om sekretessbelagda myndighetshandlingar. I paragrafens 1 mom. 3 punkten föreskrivs om sekretessbeläggning av anmälan om brott till polisen samt handlingar som har mottagits eller uppgjorts för förundersökning. Detta har samband med bestämmelsen om förundersökningshandlingars offentlighet i den nya förundersökningslagens 9 kap. 7 § 1 mom. I och för sig gäller denna paragraf liksom de övriga bestämmelserna i det föreslagna kapitlet också förundersökning.

Åtgärder som avses i polislagen och andra polisiära åtgärder nämns i 24 § 1 mom. 4, 5 och 9 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Dessa bestämmelser gäller bl.a. register som förs av polisen för förebyggande eller utredning av brott och rapporter för att förebygga brott, handlingar som innehåller uppgifter om polisens taktiska och tekniska metoder och planer, om utläm-

nandet av uppgifter ur en sådan handling skulle äventyra förebyggande och utredning av brott eller upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet samt skyddspolisens handlingar som gäller upprätthållande av statens säkerhet, om det inte är uppenbart att utlämnandet av uppgifter ur dessa inte äventyrar statens säkerhet.

2 §. Utlämnande av information trots tystnadsplikt. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att tystnadsplikten för tjänstemän som hör till polisens personal och andra som avses i 1 § 2 mom. hindrar inte att information lämnas ut till myndigheter och sammanslutningar som sköter offentliga uppdrag och som på grund av sina lagstadgade uppgifter behöver information om omständigheter som annars är sekretessbelagda eller om en persons tillförlitlighet eller lämplighet för ett uppdrag. I lag föreskrivs särskilt om utlämnande av information som behövs för att kontrollera tillförlitligheten hos en person som söker sig till eller har en ur säkerhetssynpunkt viktig uppgift.

Momentets andra mening skiljer sig från motsvarande mening i den gällande lagens 43 § 3 mom. där det inte utförligt anges vilken information som för lämnas ut och vilka som har rätt att få informationen. Såsom konstateras i den allmänna motiveringen har det efter den gällande polislagen stiftats en lag om säkerhetsutredningar. Denna gäller sådana utlämningsituationer som det är meningen att den gällande polislagen ska täcka. Eftersom momentet inte innehåller någon uttrycklig hänvisning till lagen i fråga lämnas möjligheten att reglera dessa frågor också i någon annan lag öppen.

I praktiken sker sådant utlämnande av information som avses i momentets första mening sker i allmänhet på begäran. Detta skulle emellertid inte vara en nödvändig förutsättning för utlämnande av information. Exempelvis i samband med brottsbekämpning kan det uppkomma situationer där en myndighet för förhindrande av brott på eget initiativ måste förmedla information till en annan myndighet. Detsamma gäller också i övrigt utlämnande av information för utförande av uppgifter som ankommer på en annan myndighet.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att tystnadsplikten enligt 1 § 2 mom. inte hindrar utlämnande av information som i enskilda fall av vägande skäl behövs för att förhindra en händelse som äventyrar liv eller hälsa eller ett brott som riktar sig mot friheten eller för att förhindra betydande skada på miljön eller betydande egendoms- eller förmögenhetsskada eller för att trygga statens säkerhet. Detta gäller inte tiden efter att anställningsförhållandet upphört, såsom enligt 43 § 5 mom. i den gällande lagen, eftersom det kan anses onödigt att utsträcka tystnadsplikten så långt.

Den första meningen i momentet skiljer sig från motsvarande mening i den gällande paragrafens 4 mom. för det första i det avseendet att i stället för ordet "behövs" som används i den gällande lagen föreslås uttrycket "av vägande skäl". Avsikten med denna ändring är att understryka att tröskeln för att röja information måste vara hög. Information får inte lämnas ut i andra fall än sådana som klart uppfyller de i momentet angivna förutsättningarna. Dessutom förutsätts det vara fråga om en betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada. Utbytet av ordet "avvärja" i det gällande momentet mot ordet "förhindra" i det föreslagna har endast gjorts för att bättre beskriva syftet med bestämmelsen.

Röjande av information enligt detta moment kan ske på begäran eller på eget initiativ. Också enligt detta moment kan det i och för sig vara fråga om sådana fall där information i allmänhet röjs på eget initiativ. När det gäller de rättsliga intressen som ska skyddas kan det också nämnas att det fortfarande inte i dessa fall förutsätts några andra bestämmelser i lag om röjande och mottagande av information.

I laglighetsövervakarnas praxis har det förekommit fall där polisen i varningssyfte på eget initiativ har informerat en persons arbetsgivare, uppdragsgivare eller motsvarande om att personen i fråga har en kriminell bakgrund. Riksdagens biträdande justitieombudsman har avgjort ett fall där en arbetsgivare informerades om att en anställd ungdomsledare vid förundersökning medgivit att han använt och för eget bruk innehaft cannabis (beslut 21.10.2002, dnr 2044/4/00). Bi-

trädande justitieombudsmannen påpekade i sitt avgörande att det var fråga om ett obetydligt brott som knappast föranleddes misstanke om att klaganden i sitt arbete skulle ha utsatt barnen för fara.

Det var fråga om ett liknande fall i ett annat avgörande av biträdande justitieombudsmannen (beslut 12.5.2004, dnr 1556/4/2002). En polisman hade informerat en bokförsäljares uppdragsgivare om dennes kriminella bakgrund. I sitt avgörande underströk biträdande justitieombudsmannen att den gällande polislagens 43 § 3 mom. inte kunde tolkas som en bestämmelse som är självständig och fristående från den omfattande och detaljerade regleringen av informationsskyddet och som sålunda berättigar polisen att ge en arbetsgivare sådan allmän muntlig information om en arbetstagares pålitlighet som i övrigt är strängt reglerad.

3 §. Tystnadsrätt. Paragrafens 1 mom. motsvarar 44 § 1 mom. i den gällande polislagen. I paragrafens 2 mom. föreskrivs för tydlighetens skull att det i kapitlets 1 § 1 mom. och i 24 § 1 mom. 5 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet föreskrivs om skyldigheten att i vissa fall hemlighålla uppgifter och metoder som avses i 1 mom. I den nämnda punkten föreskrivs att sådana handlingar är sekretessbelagda som innehåller uppgifter om polisens taktiska och tekniska metoder och planer, om utlämnandet av uppgifter ur en sådan handling skulle äventyra förebyggande och utredning av brott eller upprätthållande av allmän ordning och säkerhet.

4 §. Skyldighet att lämna ut information under en rättegång. I denna paragraf ingår den gällande lagens 44 § 3 mom. med en komplettering. Enligt kompletteringen kan en domstol bestämma att information ska lämnas ut om en parts rätt att försvara sig på behörigt sätt eller på annat sätt bevaka sin rätt under rättegången annars kränks.

Utlämnandet av information ska sålunda ha samband med främjandet av en rättvis rättegång. Trots att kompletteringen framför allt ska gälla de möjligheter som svaranden i ett brottmål har att försvara sig anger ordet "part" att man vid behov måste fästa avseende också vid målsägandens rättigheter. Liksom flera andra av kapitlets bestämmelser

har paragrafen samband med den nya tvångsmedelslagens 10 kap. 60 § och polislagens 5 kap. 58 § där det föreskrivs om underrättelse om hemligt inhämtande av information.

Rätten till en rättvis rättegång nämns uttryckligen i artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen och i artikel 14.1 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Rätten till en rättvis rättegång kan anses ingå också i kravet att var och en har rätt att på behörigt sätt få sin sak behandlad av en domstol, dvs. det krav som uttrycks i grundlagens 21 § 1 mom. Principen är särskilt viktigt vid behandlingen av allvarliga brott.

Också grundlagsutskottet har i samband med att polislagen kompletterades med bestämmelser om okonventionella brottsbekämpnings- och brottsutredningsmetoder uppmärksammat dels rätten till en rättvis rättegång och dels polislagens 44 § (GrUU 5/1999 rd). Utskottet konstaterade att till en rättvis rättegång dessutom anses höra att den åtalade eller dennes försvarare får information och ges tillfälle att uttala sig om det relevanta material som kan påverka domen.

Också riksdagens förvaltningsutskott har i samband med den senaste ändringen av polislagens 44 § uppmärksammat rätten till en rättvis rättegång (FöUB 10/2005 rd). Enligt utskottets åsikt sätts den åtalades rätt att få en rättvis rättegång inte på spel när uppgifter om täckoperation eller bevisprovokation genom köp inte används för att motivera åtalsprövning eller vid rättegången, utan bara hjälper polisen att orientera sig rätt i utredningen. Denna synpunkt gäller i sig också underrättelse om andra metoder samt sådana personers identitet som avses i 3 §.

Redan 44 § 3 mom. i den gällande lagen kan anses bygga på principen om en rättvis rättegång. Utgångspunkten bör vara att rättegången är öppen och opartisk och baserad på samma rättegångsmaterial, vilket innebär att parterna ska informeras om alla för avgörandet relevanta omständigheter. I motiveringen till den gällande paragrafen (RP 57/1994 rd) understryks betydelsen av det material och de utsagor som används som bevis. I ett ackusatoriskt förfarande ankommer det på åklagaren eller målsäganden att bevisa svarandens skuld. I en osäker situation leder bristfälliga

bevis till att ärendet avgörs till svarandens fördel. Om man inte kan röja t.ex. den persons identitet som uppträtt i samband med bevisprovokation genom köp eller i samband med en täckoperation måste domstolen överväga vilken betydelse detta faktum ska tillmätas med tanke på bevisbedömningen och ärendets slutresultat.

Det är i och för sig tänkbart att anlitandet av personer eller användningen av metoder som avses i 1 § 1 mom. eller 3 § 1 mom. kan ha betydelse för bedömningen av straffbarheten när det gäller svarandens gärning, även om de inte har någon betydelse från bevis-synpunkt. Detta gäller, utom frågan om svarandens gärning, också bedömningen av gärningens skadlighet och farlighet med beaktande av strafflagens 6 kap. Påförandet av straff sammanhänger med att polisens uppföljning eller deltagande i vissa fall kan anses göra det möjligt att förhindra eller minimera den fara eller de skador som orsakas av den kriminella verksamheten.

Vid bedömningen av straffbarheten måste man emellertid beakta att det inte finns t.ex. några prejudikat av högsta domstolen när det gäller användningen av de ifrågavarande metoderna eller anlitandet av de ifrågavarande personerna. Åbo hovrätt har i ett ärende som beträffande bedömningen av uppsåtsfrågan sedermera avgjordes av högsta domstolen (HD 2006:64) ansett att polisens observationer i samband med ett brott inte påverkar bedömningen av brottets grovhet och att den omständigheten att polisen spanat på ett gömställe för narkotika inte påverkar helhetsbedömningen av brottets grovhet. Dessutom kan det anses som en utgångspunkt att gärningsmannen svarar för sitt eget förfarande oberoende av om t.ex. den som köpt narkotika av honom är en polisman under täckmantel eller någon annan eller om den som varit medgärningsman i ett brott som han begått är en polisman eller inte. Det är också skäl att beakta den omständigheten att utgångspunkten för de bestämmelser om täckoperationer och bevisprovokation som föreslås i tvångsmedelslagen och polislagen är att ingen genom en bevisprovokation genom köp eller en täckoperation får förmås att begå ett brott som han eller hon inte annars skulle begå.

I paragrafen föreskrivs fortfarande inte hur och på vems initiativ ett ärende som gäller skyldighet att lämna ut information ska prövas i domstol. Detta sker i praktiken på begäran av svaranden i ett brottmål. Enligt paragrafens ordalydelse är det också möjligt att målsäganden ber att det ska lämnas ut information i ett ärende där det enligt vad målsäganden vet kan fås också annan utredning än den bevisning som allmänna åklagaren lägger fram. Det kan finnas anledning att begära utlämnande av informationen först under rättegången.

Också den nya tvångsmedelslagens 10 kap. 60 §, som gäller underrättelse om hemligt inhämtande av information, har samband med rätten till en rättvis rättegång. I den nämnda paragrafen föreskrivs att den som är misstänkt för ett brott i princip ska underrättas om alla metoder för hemligt inhämtande av information som använts i fråga om honom eller henne. I vissa fall kan underrättelsen skjutas upp eller utebli. Möjligheten att skjuta upp underrättelsen eller att inte alls göra någon underrättelse gäller emellertid enligt 5 mom. i den nämnda paragrafen inte sådana fall där en uppskjuten eller utebliven underrättelse skulle kränka rätten till en rättvis rättegång.

5 §. Skyldighet att lämna ut information under en brottsutredning. I denna nya paragrafs 1 mom. föreskrivs att de som hör till polisens personal trots sin tystnadsplikt eller tystnadsrätt är skyldiga att lämna ut sådan information enligt 1 § 1 mom. och 3 § 1 mom. som är nödvändig för bedömning av förutsättningarna för att inleda förundersökning, när det finns grundad anledning att anta att den som konfidentiellt lämnat uppgifter i sin egenskap av uppgiftslämnare eller den som deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation i detta uppdrag har gjort sig skyldig till brott.

Bedömningen av förutsättningarna för förundersökning gäller utredning och prövning av frågan om det finns anledning att misstänka en person för brott. Sådan utredning och prövning gäller i synnerhet sådana polisbrott där allmänna åklagaren med stöd av den nya förundersökningslagens 2 kap. 4 § 1 mom. är undersökningsledare. Det är i dessa fall, såsom avses i slutet av momentet, fråga om att

det finns grundad anledning att anta att personen i fråga gjort sig skyldig till brott.

Av skäl som har samband med förverkligandet av straffansvaret ska information som avses i 1 § 1 mom. eller 3 § 1 mom. lämnas ut alltid då detta kan anses vara nödvändigt. I sådana fall som avses i momentet ska information i praktiken lämnas ut till den som överväger förundersökning. I fråga om denne gäller tystnadsplikt eller tystnadsrätt i enlighet med lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och detta kapitel. För polismyndigheterna och åklagarmyndigheterna gäller t.ex. 23 § 1 mom. och 24 § 1 mom. 3—5 och 9 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Till lagen om allmänna åklagare ska enligt lagförslaget fogas en 11 a § vari hänvisas till 1 och 3—5 § i polislagens 7 kap. i fråga om de personers tystnadsplikt och tystnadsrätt som hör till åklagarväsendets personal. Det är skäl att beakta också den nya förundersökningslagens 4 kap. 15 § enligt vilken förundersökningsmyndigheten kan begränsa en parts rätt att få information om omständigheter som framkommit under förundersökningen också på de grunder som avses i 11 § 2 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Den i momentet angivna förutsättningen ”nödvändig” används i samma bemärkelse som i den föreslagna polislagens 5 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information. Det är fråga om en hög tröskel vilket innebär att förutsättningarna för förundersökning eller utredning av ett brott inte kan bedömas utan att en sådan omständighet röjs som avses i 1 § 1 mom. eller 3 § 1 mom.

Enligt paragrafens 2 mom. är de som hör till polisens personal skyldiga att lämna ut information som avses i 1 mom. också för att få utredning i ett ärende där förundersökning inletts, om det finns grundad anledning att misstänka att den som konfidentiellt lämnat uppgifter i sin egenskap av uppgiftslämnare eller den som deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation i detta uppdrag har gjort sig skyldig till brott.

I momentet avses med begreppet ”brott” inte en gärning som en person som deltar i en täckoperation eller i en bevisprovokation genom köp får begå i enlighet med den nya

tvångsmedelslagens 10 kap. 28 § 2 mom. eller 29 § eller 34 § eller med stöd av den nya polislagens 5 kap. 29 § 2 mom., 30 eller 35 §. Gränsdragningen kan emellertid vara svår i synnerhet när det gäller utredning av förutsättningarna för inledande av förundersökning och därför ska begreppet ”brott” i syfte att främja förtroendet för myndighetsverksamheten och förverkligandet av brottsansvaret inte tolkas alltför snävt. Enligt denna proposition har den som verkar som informationskälla inte någon som helst rätt att i det uppdraget begå gärningar som uppfyller rekvisiten för ett brott. För att ett brott ska ingå i momentets tillämpningsområde ska brottet ha ett tillräckligt fast samband med sådan informationshämtning som avses i 1 § 1 mom. eller 3 § 1 mom. När det gäller omständigheter i anslutning till förverkligande av brottsansvaret ska vid brottsutredningen på motsvarande sätt tillämpas det förfarande som nämns i motiveringen till 1 mom.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att om en person som hör till polisens personal vägrar lämna ut information enligt 1 eller 2 mom. kan en domstol på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman bestämma att informationen ska lämnas till den som framställt yrkandet, om det inte finns någon laglig grund för vägran. Domstolen kan på yrkande av målsäganden bestämma att identiteten på den person som konfidentiellt lämnat informationen till polisen ska avslöjas för målsäganden i ett brott enligt 1 mom., om det är nödvändigt för att säkerställa målsägandens åtalsrätt enligt 1 kap. 14 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997). Vid behandlingen av ett ärende som avses i detta moment ska i tillämpliga delar iakttas vad som i 7 kap. 9 § i förundersökningslagen föreskrivs om vittnesförhör i domstol.

I momentet skapas samma typ av system för att bryta en vägran att lämna ut information som i den nya förundersökningslagens 7 kap. 9 § när det gäller att bryta ett tredskande vittnes vägran. Detta framgår också direkt av momentets sista mening. Av de skäl som nämns i den allmänna motiveringen och har samband med ett avgörande av riksdagens biträdande justitieombudsman har också målsäganden i begränsad utsträckning rätt att kräva att vissa sekretessbelagda uppgifter ska

lämnas ut. En förutsättning är att målsäganden har rätt att väcka åtal med stöd av den paragraf som nämns i momentet.

Såsom framgår av momentet ska den persons identitet som konfidentiellt lämnat ut information röjas också för målsäganden i det eventuella brott som personen i fråga har gjort sig skyldig till i samband med utlämnandet av information till polisen. I praktiken är det i dessa fall fråga om falsk angivelse enligt strafflagens 15 kap. 6 §. I allmänhet får målsäganden under förundersökningens och straffprocessens gång i varje fall reda på den persons namn som konfidentiellt lämnat ut information. Om så ej sker i sådana fall där någon förundersökning inte görs, där förundersökningen avslutas utan att ärendet överlämnas till åklagaren för prövning eller där förundersökningen begränsas eller avbryts och där en person som hör till polisens personal inte på begäran röjer den persons identitet som konfidentiellt lämnat information, kan målsäganden i domstol be att informationen röjs. En förutsättning är att målsäganden behöver informationen för sin åtalsrätt.

I enlighet med tvångsmedelslagens 10 kap. kan endast en polisman uppträda under täckmantel eller genomföra bevisprovokation genom köp, vilket innebär att det i samband med en täckoperation eller bevisprovokation genom köp är fråga om brott som eventuellt begåtts av en polisman. Skyldigheten att lämna ut information enligt momentet gäller inte den polisman som misstänks eller eventuellt kommer att misstänkas för brott. I den nya förundersökningslagens 4 kap. 3 § föreskrivs i enlighet med förbudet mot självkriminalisering att den som är misstänkt för brott har rätt att låta bli att medverka till utredningen av brottet i fråga. Denna princip gäller i enlighet med 3 kap. 3 § 2 mom. i den nämna lagen också sådana fall där det först utreds om det finns anledning att misstänka brott och om det således finns anledning att inleda förundersökning. Problematiken kring sådana brott som ska behandlas enligt momentet granskas i samband med 2 mom.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs att när domstolen överväger att ge ett sådant förordnande som avses i 3 mom. ska den beakta om skyldigheten att lämna ut information kan äventyra statens säkerhet, någons liv eller

hälsa eller pågående inhämtande av information och hur motiverat det å andra sidan är att lämna ut informationen med beaktande av brottsmisstankens art och målsägandens rätt att på ett behörigt sätt bevaka sina intressen vid rättegången.

I detta moment föreskrivs om intresseavvägning av de krav som gäller för en rättvis rättegång. Rätten till en rättvis rättegång föreskrivs uttryckligen i artikel 6.1 i Europeiska människorättskonventionen samt i artikel 14.1 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Principen kan anses framgå också av grundlagens 21 § 1 mom. där det föreskrivs att var och en har rätt att på behörigt sätt få sin sak behandlad av en domstol. Momentets bestämmelse om intresseavvägning stämmer huvudsakligen överens med de modeller för intresseavvägning som föreskrivs i denna lags 5 kap. 58 § 4 mom. och i 10 kap. 60 § 5 mom. i den tvångsmedelslag som föreskrivs i en proposition som har samband med denna proposition.

I allmänhet används inte täckoperationer och bevisprovokation genom köp för att med tanke på en straffprocess skaffa bevis, utan för att med hjälp av dessa metoder komma sådan bevisning på spåren som öppet läggs fram under förundersökningen. Det kan emellertid också förekomma fall där en hemlig metod för inhämtande av information eller ett hemligt tvångsmedel har påverkat det brott som undersöks eller där det åtminstone misstänks att så har skett. Någon kan t.ex. påstå att han blivit provocerad att sälja narkotika eller att en polis under täckmantel har lockat honom att begå ett brott genom ett förfarande som kan karaktäriseras som en provokation.

En rättvis rättegång förutsätts vara öppen, opartisk och baserad på ett rättegångsmaterial som är detsamma för alla parter, vilket innebär att parterna ska informeras om alla relevanta omständigheter. Den åtalade har bl.a. rätt att lägga fram motbevis, rätt att i detalj få veta vad åtalet baseras på samt rätt att få egna vittnen inkallade och förhörda. Bristfällig bevisning leder i en osäker situation till att ärendet avgörs till svarandens fördel. Om t.ex. identiteten på en person som utfört bevisprovokation genom köp eller uppträtt un-

der täckmantel inte kan röjas, måste domstolen överväga vilken betydelse detta har med tanke på bevisbedömningen och slutresultatet. Denna fråga kan ha betydelse redan i samband med övervägandet att väcka åtal.

Såsom framgår av Europadomstolens praxis är rätten till en rättvis rättegång inte en ovillkorlig mänsklig rättighet som åsidosätter andra mänskliga rättigheter. I konfliktsituationer måste de mänskliga och grundläggande rättigheterna vägas mot varandra, vilket framgår av momentet. Det blir då fråga om en intressejämförelse i det enskilda fallet.

Det faller sig naturligt att allmänna åklagaren ger akt på att kraven i anslutning till en rättvis rättegång iakttas, i synnerhet när det gäller undersökning av polisbrott. Förundersökningsmyndigheten ska inom ramen för samarbetet som föreslås bli reglerat i förundersökningslagen underrätta åklagaren om förverkligade och planerade åtgärder för hemligt inhämtande av information för att åklagaren ska kunna göra sin egen bedömning av användningen av dessa metoder och av konsekvenserna i straffprocessens senare skeden och även till denna del vid behov delta i förundersökningen. Åklagarens tystnadsrätt som föreslås bli reglerad i den proposition som har samband med denna proposition främjar förundersökningssamarbetet i synnerhet när det gäller användning av hemliga tvångsmedel.

Enligt momentet är det skäl att överväga bl.a. hur motiverat det är att lämna ut informationen. Man bör sålunda alltid från fall till fall bedöma hur motiverad en konkret brottsmisstanke är. Vid bedömningen av hur motiverat det är att lämna ut informationen är det skäl att också beakta brottsmisstankens art (t.ex. brottets konsekvenser eller allvarlighet) och målsägandens rätt att på behörigt sätt bevaka sina intressen vid rättegången. Det är fullt möjligt att någon försöker störa en pågående förundersökning genom att i chikansyfte göra anmälningar eller uppenbart ogrundade anmälningar om förundersökningsmyndighetens verksamhet. I det först nämnda fallet kan strafflagens 15 kap. 6 § om falsk angivelse eventuellt tillämpas.

I paragrafens 5 mom. konstateras att om ett mål som avses i 3 mom. gäller bevisprovokation genom köp, en täckoperation eller styrd

användning av informationskällor ska målet behandlas vid Helsingfors tingsrätt. Övriga ärenden som gäller skyldighet att lämna ut information ska behandlas vid den tingsrätt där det lämpligen kan ske. Den som framställt begäran om utlämnande av informationen och den som vägrat lämna ut den ska vara närvarande vid handläggningen. Orsaken till att ärenden som gäller bevisprovokation genom köp, täckoperationer och styrd användning av informationskällor styrs till Helsingfors tingsrätt är att dessa ärenden i enlighet med den nya tvångsmedelslagens 10 kap. 43 § 1 mom. och denna lags 5 kap. 45 § 1 mom. ska behandlas vid Helsingfors tingsrätt. Vid handläggningen är tingsrätten domför även med ordföranden ensam.

6 §. Hänvisningsbestämmelse om utlämnande av information. Denna paragraf motsvarar 43 § 6 mom. i den gällande lagen.

8 kap. Skadestånd och arvoden

Allmänt

I den nya polislagens 8 kap. föreslås bestämmelser om skadestånd och arvoden. I den gällande lagen finns flera bestämmelser om ersättningar och arvoden som tagits i en enda paragraf, dvs. 47 §. En ersättningssituation regleras också i den gällande lagens 45 § 2 mom. där det föreskrivs att privatpersoner och privata sammanslutningar är skyldiga att mot full ersättning ställa vissa typer av egendom till polisens förfogande för att avvärja sådana skador som närmare anges i paragrafen. Alla de bestämmelser som det här är fråga om gäller statens skyldighet att i vissa situationer betala ersättningar och arvoden. I den gällande lagens 49 § föreskrivs bl.a. om utredning av person- och egendomsskador.

Bestämmelserna i den gällande lagen kompletteras av polisförordningens 14 § 3 mom. som gäller utredning av omständigheterna under vilka tvångsåtgärder har vidtagits samt av polisförordningens 20 § som reglerar förfarandet vid ansökan om och betalning av ersättningar. Eftersom dessa bestämmelser gäller grunderna för individens rättigheter föreslås att de lyfts upp till lagnivå.

Det föreslås att skadestånd och arvoden regleras i fler bestämmelser på lagnivå än för närvarande. Eftersom bestämmelserna utgör en helhet är det ändamålsenligt att i den nya polislagen ta in dem i ett eget kapitel.

För tydlighetens skull föreskrivs i 1 § 2 mom. att bestämmelserna i 8 kap. inte inskränker den skadelidandes rätt till ersättning med stöd av skadeståndslagen (412/1974) eller någon annan lag. Staten svarar i enlighet med det s.k. principalansvaret, som följer av skadeståndslagen 3 kap. 2 §, för ersättning av alla skador som orsakats till följd av fel och försummelser vid offentlig maktutövning. En förutsättning för ersättningsansvar är att skadan orsakats av oaktsamhet. I rättspraxis har det ansetts att staten kan bli ersättningsskyldig också då en myndighet genom oaktsamt handlande har orsakat skada för utomstående, men det inte har kunnat utredas vilken tjänsteman som vållat skadan (anonym culpa).

Ersättningsansvaret för skada som vållats av en polisman bestäms i enlighet med skadeståndslagens 4 kap. I kapitlets 1 § 1 mom. föreskrivs att för skada som en arbetstagare i sitt arbete vållar genom fel eller försummelse är han ansvarig i den mån det med hänsyn till skadans storlek, handlingens beskaffenhet, skadevållarens ställning, den skadelidandes behov och övriga omständigheter prövas skäligt. Har arbetstagaren endast gjort sig skyldig till lindrigt vållande, skall inget skadestånd dömas ut. Har skadan orsakats uppsåtligt ska enligt 2 mom. utdömas fullt skadestånd, om det ej av särskilda skäl prövas skäligt att skadeståndet nedsättes.

Enligt 2 § i samma kapitel är en tjänsteman enligt de grunder som nämns i 1 § ansvarig för den skada som denne i sin tjänst vållar genom fel eller försummelse. En tjänstemans skadeståndsansvar är således beroende av vållande och på så sätt begränsat att lindrigt vållande inte leder till ersättningsansvar. Dessa bestämmelser tillämpas också på vållande av skada enligt 47 § 2 mom. i den gällande polislagen. Enligt den föreslagna polislagens 8 kap. 1 § 1 mom. ska detta gälla också person- och saksador.

En person som på befallning av en polisman som hör till befälet med stöd av den nuvarande lagens 45 § har bistått polisen eller som i enlighet med 45 a § har deltagit i frivil-

ligverksamhet, kan i anslutning till uppdraget orsakas sak- eller personskada. Motsvarande bestämmelser om deltagande i biståndsuppdrag ingår i detta lagförslags 9 kap. 3 och 4 §. Staten ersätter saksador så som föreskrivs i den gällande lagens 47 § 1 och 5 mom. I det sist nämnda momentet hänvisas till lagen om ersättande av vissa skador som uppkommit i tjänsteutövning eller arbetsuppgift i statens tjänst (794/1980). Vid tillämpningen av lagen kan det uppkomma tolkningsfrågor eftersom lagen i första hand gäller situationer där någon i statens tjänst eller en person som bistått denne har blivit utsatt för överfall eller mött motstånd. Nyare och mera detaljerade bestämmelser om räddningsuppgifter ingår i sjöräddningslagens (1145/2001) 21 § och i räddningslagens (468/2003) 46 §.

Det är skäl att utforma den nya polislagens skadeståndsbestämmelser på samma sätt som de sist nämnda bestämmelserna om räddningsåtgärder. Den grundläggande bestämmelsen om ersättning för hjälpverksamhet ingår i lagförslaget 8 kap. 4 § 1 mom. I momentet räknas upp sådana saksador i anslutning till hjälpverksamhet för vilka betalas ersättning av statens medel. Den som deltagit i hjälpverksamhet är dessutom, liksom för närvarande, berättigad till ett skäligt arvode som beräknas enligt den tid som personen i fråga har använt för arbetet. Enligt 45 § 2 mom. i den gällande lagen och motsvarande bestämmelse i lagförslaget 9 kap. 3 § 2 mom. ska privatpersoner och privata sammanlutningar på befallning av en polisman som hör till befälet i skälig utsträckning och mot full ersättning ställa livsmedel, telekommunikationsmedel, transportmedel, arbetsredskap samt andra behövliga apparater och ämnen till polisens förfogande. Också dessa ersättningar betalas av statens medel.

Till en person som deltagit i polisens hjälpverksamhet och drabbats av ett olycksfall betalas ersättning av statens medel enligt samma grunder som för olycksfall i arbetet, enligt vad som föreskrivs i lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948). Motsvarande bestämmelse föreslås i den nya polislagens 8 kap. 4 § 2 mom.

I den gällande polislagens 49 §, som i vissa avseenden kompletteras av polisförordningens 14 § 3 mom., föreskrivs om undersök-

ning av person- eller egendomsskada som uppstått när en polisman utfört ett uppdrag, om skadan inte är att anses såsom ringa. Motsvarande bestämmelser föreslås i den nya polislagens 8 kap. 6 §. Vid behov eller på begäran av den skadelidande eller den som utfört tjänsteåtgärden ska det göras en polisundersökning om hur skadan har orsakats.

I polisförordningens 20 § föreskrivs om betalning av ersättningar och arvoden i enlighet med polislagen. Av de skäl som nämns ovan i detta avsnitt föreslås att motsvarande bestämmelser tas in i den föreslagna polislagens 8 kap. 7 §. Beslut om ersättning för skador enligt kapitlet och om betalning av arvoden ska fattas av den polisenhet inom vars område åtgärderna eller hjälpverksamheten eller huvuddelen av dessa har utförts eller för vars räkning åtgärderna har vidtagits. Polisenheten i fråga är antingen en polisinsrättning eller en riksomfattande polisenhet. Ärenden som gäller ersättning för olycksfallsrelaterade personskador ska enligt det föreslagna kapitlets 4 § 2 mom., liksom för närvarande, behandlas av Statskontoret.

1 §. Statens skadeståndsansvar. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att person- och egendomsskador som orsakats utomstående genom tvångsåtgärder som polisen vidtagit ska ersättas av statens medel. Bestämmelsen motsvarar i sak den första meningen i 47 § 2 mom. i den gällande lagen. Regleringen gäller i detta skede endast skador som uppkommit i samband med polisverksamhet. De skadestandsfrågor och lagstiftningsbehov som sammanhänger med andra myndigheter som utövar polisbefogenheter måste bedömas separat.

Momentet och därmed kapitlet i fråga gäller direkt endast skada som uppkommit vid utövande av befogenheter enligt polislagen. Det kan bli fråga om att ersätta t.ex. en sakskada som en utomstående person har orsakats i samband med genomsökning enligt polislagens 2 kap. 4 § eller i en sådan faro- eller skadesituation som avses i samma kapitel 6 §. Också i samband med genomsökning och beslag som regleras i någon annan lag kan en utomstående person orsakas skada om det använts sådana maktmedel som avses i lagförslaget 2 kap. 17 §. Statens ersättningsansvar omfattar också motsvarande

skador som utomstående har orsakats i samband med handräckning till andra myndigheter i enlighet med lagförslagets 9 kap. 1 §.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att bestämmelserna i detta kapitel inte inskränker den skadelidandes rätt till ersättning med stöd av skadeståndslagen eller någon annan lag. Enligt skadeståndslagens 3 kap. 2 § är ett offentligt samfund skyldigt att ersätta skada som förorsakats genom fel eller försummelse vid myndighetsutövning.

2 §. Den skadelidandes medverkan. Denna paragraf om jämkning och förvägrande av ersättning motsvarar den andra meningen i 47 § 2 mom. i den gällande polislagen. Exempelvis i situationer där en person grips och maktmedel används kan den skadelidandes medverkan bestå i att någon annan person än den som är föremål för åtgärden motsätter sig en polismans åtgärd eller annars uppträder våldsamt.

3 §. Anställdas ansvar. För tydlighetens skull föreslås att i lagen tas in en bestämmelse i fråga om tjänstemäns och arbetstagares ersättningsansvar hänvisar till skadeståndslagens 4 och 6 kap.

4 §. Ersättning och arvode för hjälpverksamhet. I paragrafens 1 mom. föreskrivs att till en person bistått polisen enligt 9 kap. 3 eller 4 § betalas av statens medel ersättning för förstörda eller försvunna arbetsredskap, kläder och utrustning, för skadat färd- eller transportmedel samt för förbrukat bränsle. Den som deltagit i hjälparbete har dessutom rätt att av statens medel få ett skäligt arvode som beräknas enligt den tid som denne har använt för arbetet.

I det föreslagna momentet sammanslås 1 och 5 mom. i den gällande polislagens 47 §. Såsom framgår av den allmänna motiveringen är innehållet i de nämnda bestämmelserna och förhållandet mellan dem för närvarande oklart. Det föreslagna momentet anger tydligt att det i detta fall är fråga om ersättning av skada till den del som det inte är fråga om arvode. Efter att den gällande polislagen stiftades har i sjöräddningslagens 21 § och räddningslagens 79 § föreskrivits om ersättningar för hjälpverksamhet som avses i dessa moment. Dessa relativt nya bestämmelser kan beaktas vid utformningen av lagförslagets 8 kap. 4 §. I paragrafens 1 mom. föreslås en

förteckning över sakskador som kan ersättas med stöd av bestämmelsen. I den paragraf som det här är fråga om kan samtidigt lämnas bort hänvisningen till lagen om ersättande av vissa skador (794/1980).

Paragrafens 2 mom. motsvarar 3 mom. i den gällande paragrafen, med den ändringen att den sist nämnda hänvisningen korrigeras så att den avser lagen om olycksfall i militärtjänst (1211/1990). Ärenden som gäller ersättning för olycksfallsrelaterade personskador ska fortfarande behandlas av Statskontoret.

5 §. Arbetsgivarens och kommunens rätt. Denna paragraf motsvarar 47 § 4 mom. i den gällande polislagen.

6 §. Skadeutredning. I denna paragraf som motsvarar 49 § i den gällande lagen föreslås för det första den ändringen att meningen om polisundersökningen flyttas från 1 mom. till 2 mom., som kompletteras med en bestämmelse som för närvarande ingår i polisförordningens 14 § 3 mom. Vid polisundersökning av person- eller sakskada ska utredas bland annat under vilka omständigheter åtgärden har utförts, lednings- och ansvarsförhållandena i samband med åtgärden, skadans storlek samt i vilken mån den skadelidande genom sitt eget handlande eller sina egna försummelser har bidragit till skadan. Enligt momentet finns det inte något behov att göra polisundersökning då orsaken till skadan och skadans storlek kan anses uppenbara. Då kan ersättning betalas också utan polisundersökning. Polisundersökning ska dock alltid utföras på begäran av den skadelidande eller den som utfört tjänsteåtgärden.

I paragrafens 3 mom. sammanslås bestämmelserna i den gällande paragrafens 2 och 3 mom. Dessutom justeras paragrafens ordalydelse i vissa avseenden.

7 §. Betalning av ersättning och arvode. Paragrafens bestämmelser om ansökan om ersättning och arvode motsvarar delvis polisförordningens 20 §. Eftersom bestämmelserna berör individens rättigheter föreslås att de lyfts upp till lagnivå.

Enligt paragrafens 1 mom. ska beslut om ersättning för skador enligt detta kapitel och om betalning av arvode fattas av den polisenhet inom vars område åtgärderna eller hjälpverksamheten eller huvuddelen av dessa

har utförts eller för vars räkning åtgärderna har vidtagits. Ansökan om ersättning ska göras skriftligen inom sex månader från den dag då åtgärden eller hjälparbetet utfördes eller den ersättningsberättigade fick vetskap om skadan. Av särskilda skäl får ersättning sökas också senare.

Liksom enligt den gällande polislagens 20 § 1 mom. gäller beslutsfattandet ersättning för skada och betalning av arvode. Den föreslagna bestämmelsen gäller sålunda person- och sakskador som avses i 8 kap. 1 § 1 mom. samt ersättningar och arvoden som avses i 4 § 1 mom.

Enligt momentet ska beslut fattas av en polisenhet. Beslutsfattaren kan sålunda vara en riksomfattande polisenhet i sådana fall där skadan har orsakats då en till denna hörande polisman utövat sina befogenheter. Det kan i ett sådant fall inte anses vara ändamålsenligt att hänskjuta ersättningsärendet till en polis-inrättning. Såsom ovan nämns ska emellertid Statskontoret i första instans behandla ärenden som gäller ersättning för olycksfall av statens medel till en person som deltagit i hjälpverksamhet.

Enligt förordningen ska ansökan om ersättning om möjligt lämnas inom sex månader. Enligt den föreslagna bestämmelsen får ersättning av särskilda skäl sökas också senare. Detta kan komma i fråga t.ex. då det är svårt att utreda skadans orsak eller storlek. Om den skadelidande är missnöjd med polisenshetens avgörande eller om tiden överskrids, kan den skadelidande kräva ersättning eller komplettering av ersättningen genom att väcka skadeståndstalan i tingsrätten eller med stöd av någon annan sådan lag som berättigar den skadelidande till ersättning.

Enligt paragrafens 2 mom. får en polisenshets beslut om ersättning inte överklagas. Såsom ovan konstateras kan den klagande i sådana fall väcka skadeståndstalan. Enligt momentets andra mening, som motsvarar gällande lag, får ändring i beslut om arvode sökas i enlighet med förvaltningsprocesslagen.

9 kap. Särskilda bestämmelser

1 §. Handräckning av polisen. Denna paragraf motsvarar 40 § i den gällande polislagen dock med den ändringen att bestämmelserna

om handräckning till andra myndigheter tas in i 1 mom. medan bestämmelserna om handräckning till privatpersoner tas in i 2 mom. I paragrafens 3 mom. föreskrivs att om inte något annat uttryckligen föreskrivs i lag ska en polisman som hör till befälet fatta beslut om givande av handräckning. Enligt den gällande lagen kan något annat stadgas eller föreskrivas. Med beaktande av ärendets betydelse och övriga motsvarande bestämmelser om beslutsfattande som föreslås i denna proposition stryks ordet ”stadgas”. Det är skäl att i detta sammanhang understryka den omsändigheten att det är fråga om hindrande också i sådana fall där hindrandet inte ännu har påbörjats men det finns grundad anledning att misstänka att det kommer att ske.

I lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet (687/2009) föreskrivs om samarbetet mellan de nämnda myndigheterna. Bestämmelserna om handräckning ska inte tillämpas på samarbetet mellan de nämnda myndigheterna.

2 §. Handräckning till polisen. Denna paragraf motsvarar 41 § i den gällande lagen.

3 §. Biståndsskyldighet. Denna paragraf motsvarar med vissa ändringar 45 § i den gällande lagen. I paragrafens 1 mom. stryks omnämningarna ”en lokal polisenshets område” och ”som fyllt 18 men inte 55 år”. Dessa begränsningar kan inte anses vara motiverade med beaktande av de rättsliga intressen som ska skyddas. Utöver en persons hälsotillstånd och personliga förhållanden är det skäl att beakta dennes ålder. Detta innebär i praktiken att mycket unga och mycket gamla personer inte heller i fortsättningen kommer att vara biståndsskyldiga. I fråga om betalning av ersättning enligt paragrafens 2 mom. ska det förfarande som föreskrivs i 8 kap. 7 § iakttas.

4 §. Frivilligverksamhet. Denna paragraf motsvarar 45a § i den gällande lagen.

5 §. Befogenheter för den som bistår en polisman. I denna paragraf föreskrivs att den som på begäran av en polisman bistår denne i ett enskilt tjänsteuppdrag har rätt att enligt polismannens anvisningar vidta sådana åtgärder för att upprätthålla allmän ordning eller säkerhet som polismannen anvisar inom ramen för sin behörighet. I 2 kap. 17 § 3

mom. föreskrivs om rätten att använda maktmedel.

Denna paragraf bygger delvis på 46 § i den gällande lagen. Vissa förtydligande ändringar föreslås emellertid. Enligt den gällande lagen kan den som bistår en polisman utöva polisbefogenheter, vilket inte ger en korrekt bild av biståndets art. Detta sammanhänger framför allt med att befogenheterna inte begränsas i något avseende.

Det föreslås att till paragrafen fogas ordet ”enskilt” och att biståndet dessutom ska avse åtgärder för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet. Paragrafen innebär att den som bistår en polisman får utföra vissa smärre uppgifter (t.ex. dirigera trafiken på en olycksplats) som inte innebär någon betydande offentlig maktutövning. Paragrafen berättigar sålunda inte privatpersoner att bistå vid utredning eller avslöjande av brott endast när det är fråga om allmän ordning och säkerhet. Hänvisningen till rätten att använda maktmedel avser 2 kap. 17 § 3 mom. Andra myndigheters rätt att använda maktmedel regleras i respektive speciallagar. Hänvisningen i denna paragraf gäller närmast privatpersoners rätt att använda maktmedel på begäran av polisen.

6 §. Tvångsutförande. Denna paragraf motsvarar 48 § i den gällande lagen.

7 §. Straffbestämmelser. Denna paragraf motsvarar 51 § 2 och 3 mom. i den gällande lagen. Den hänvisningsbestämmelse till strafflagens 16 kap. 4 § som ingår i den nuvarande paragrafens 1 mom. är onödig.

När det gäller innebörden av ordet ”orättmätigt” som används i paragrafens 1 mom. har det betydelse om polisens emblem används så att utomstående får det intrycket att det är fråga om polis. Förtroendet för polisinstitutionen får inte äventyras genom att det står andra fritt att använda polisens emblem eller märken som är förvillande lika polisens.

Orättmätig användning av polisens emblem eller ett märke som är förvillande likt detta inbegriper också annat än uniformspersedlar. Som exempel kan nämnas att endast polisen får ge ut tidningspublikationer som för utomstående verkar vara utgivna av polisen. Det är å andra sidan inte straffbart att t.ex. i nyhetsartiklar som berör polisen visa polisens emblem enligt normal journalistisk praxis.

8 §. Begränsningar i rätten att färdas och vistas i ett område. Denna paragraf motsvarar 52 § i den gällande lagen.

9 §. Internationellt samarbete. Denna paragraf motsvarar delvis 53 § i den gällande lagen. Till paragrafen fogas omnämnanden om rättshjälp och handräckning som polisen får från polisen i en annan stat samt om andra staters polismäns rätt att utöva samma befogenheter som finländska polismän.

10 §. Närmare bestämmelser. I denna paragraf föreskrivs i stor utsträckning på motsvarande sätt som i den gällande lagens 54 § om sådant som närmare kan regleras genom förordning av statsrådet och genom förordning av inrikesministeriet. I samband med den nya polislagen utfärdas också en ny polisförordning. Flera av polisförordningens nuvarande bestämmelser hör snarare hemma i polisförvaltningslagen eller en med stöd av denna utfärdad förordning. I detta sammanhang föreslås sålunda ändringar i den sist nämnda lagens bestämmelser om bemyndigande att utfärda förordning.

Med stöd av den gällande polislagen har utfärdats nedan nämnda förordningar vilkas författningsgrund bortfaller i och med att den nya polislagen stiftas. Detta leder i praktiken till att nya förordningar måste utfärdas, vilket dock inte nödvändigtvis innebär ändringar i de gällande förordningarna.

I paragrafen tas inte in den gällande lagens 1 mom. enligt vilket genom förordning av republikens president föreskrivs om polisens förtjänstkors och förtjänstmedalj. Detta bemyndigande att utfärda förordning överförs till polisförvaltningslagen.

Enligt paragrafens 1 mom. kan genom förordning av statsrådet utfärdas bestämmelser om 1) polismän som tillhör befälet, underbefälet och manskapet, 2) polisens funktionella ledningsförhållanden, 3) polisens emblem och tjänstemärke samt maktmedels- och skyddsredskap, och 4) anmälningar och utredningar om utövande av befogenheter enligt internationella överenskommelser.

I den gällande polisförordningens 2—6, 17 och 18 § föreskrivs om polisens funktionella ledningsförhållanden och tjänstemärken samt om maktmedels- och skyddsredskap. Bestämmelser om polisens emblem ingår för närvarande i förordningen om emblem för

polisen samt flaggor och vimplar för dess fordon (234/1952).

I den gällande polislagens 54 § 2 mom. 1 punkten nämns särskilda uppgifter i samband med polisundersökning i vissa fall och förfarandet vid ansökan om och utbetalning av ersättningar enligt 47 §.

Hänvisningsbestämmelsen i polisförordningens 13 § 1 mom. om den skriftliga försäkran som krävs av en polisman och en polisaspirant kan anses vara onödig. De bestämmelser om polismäns uppförande, kondition och yrkesskicklighet som ingick i polisförordningens upphävda 13 § 2 och 3 mom. motsvaras av 9 c och 9 e § i den gällande polislagen, vilka föreslås bli överförda till polisförvaltningslagen. Det är skäl att till lagen överföra polisförordningens 15 och 16 § om rapportering i anslutning till skyddspolisens verksamhet. I polisförordningens 19 § hänvisar till den gällande polislagens 6 a § som föreslås bli överförd till den nya polislagen. I polisförordningens 21 § föreskrivs om protokoll över teknisk avlyssning som utförs i enlighet med polislagen. I 2 § 2 mom. i inrikesministeriets förordning om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information (174/2008) föreskrivs om protokollföring av teknisk observation, inklusive teknisk avlyssning.

Enligt paragrafens 2 mom. kan genom förordning av inrikesministeriet utfärdas närmare bestämmelser om 1) hur polismäns ställning ska anges och polismän identifieras, 2) förvaring av egendom som tagits om hand, 3) polisundersökning, 4) tecken och metoder vid stoppande av fordon, 5) automatisk övervakning av vägtrafiken, 6) definitioner av maktmedel, utbildning i användning av maktmedel, träning i och uppföljning av maktmedel, rätt att bära maktmedelsredskap, förvaring av maktmedelsredskap och övervakning av maktmedel, 7) fasttagande, förvaring och avlivande av djur, 8) handräckning till andra än tullverket och gränsbevakningsväsendet, 9) registrering av polisåtgärder, 10) tekniskt utförande av säkerhetskontrollåtgärder, hur säkerhetskontroller ska ordnas i praktiken och om ordnande av säkerhetskontrollutbildning, och 11) uniformsmodeller och märken som ska användas med uniform samt om när tjänsteuppgifterna är av sådan

art eller karaktär att de förutsätter användning av uniform.

Momentet skiljer sig i vissa avseenden från 3 mom. i den gällande paragrafen. I det föreslagna momentet föreskrivs för det första inte längre om beviljande av polisbefogenheter. De bestämmelser om polisbefogenheter som ingår i den gällande lagens 7 § föreslås bli överförda till polisförvaltningslagen där det också ska föreskrivas om bemyndigande att utfärda förordning om polisbefogenheter. I det föreslagna momentet nämns inte heller behandling av gripna. Enligt 18 kap. 2 § i lagen om behandling av personer i förvar hos polisen kan närmare bestämmelser om verkställigheten av lagen utfärdas genom förordning av statsrådet. Det bemyndigande att utfärda förordning som avses i det föreslagna momentets 10 punkt ingår i den gällande lagens 22 f §. I lagförslaget 5 kap. 65 § föreskrivs om bemyndigande att utfärda förordning i fråga om hemligt inhämtande av information.

Enligt det föreslagna momentets nya 1 punkt kan genom förordning av inrikesministeriet utfärdas närmare bestämmelser om hur polismäns ställning ska anges och polismän identifieras. Detta har samband med 1 kap. 8 § där det föreskrivs om skyldigheten att ange sin ställning som polisman och att se till att en polisman som utfört en tjänsteåtgärd vid behov kan identifieras. Inrikesministeriet har utfärdat förordningar om stoppande av fortskaffningsmedel (1087/2001) samt såsom ovan nämns om ordnande och övervakning av polisens inhämtande av information. Redan tidigare har också nämnts inrikesministeriets förordning om polisens användning av maktmedel, vars bestämmelser om beredskap för och varning om användning av maktmedel samt användning av skjutvapen och metoder för att begränsa rörelsefriheten föreslås bli intagna i den nya polislagens 2 kap. 17—19 §. I momentets 4 och 6 punkt föreskrivs noggrannare än i den gällande lagen om i vilka avseenden stoppande av fordon och användning av maktmedel kan regleras närmare genom förordning av inrikesministeriet. Momentets 11 punkt föreslås bli så kompletterad att inrikesministeriet kan utfärda förordning om när tjänsteuppgifterna är av sådan art eller karaktär att

de förutsätter användning av uniform. I den nya polislagens 1 kap. 10 § föreskrivs om uniform.

11 §. Ikraftträdande. I denna paragraf föreskrivs om lagens ikraftträdande.

Enligt den gällande polislagens 8 § kan Polisstyrelsen ge en namngiven person i polislagen avsedda polisbefogenheter som denne behöver i en viss uppgift (s.k. särskilda polisbefogenheter). Av orsaker som refereras i slutet av detaljmotiveringens avsnitt 4.2 tas en motsvarande bestämmelse inte in i den nya polislagen. Det är dock nödvändigt att i laglig ordning givna särskilda polisbefogenheter gäller ännu en viss tid efter det att den nya polislagen trätt i kraft. I 3 mom. föreslås därför att i paragrafen om ikraftträdelsetas in en bestämmelse enligt vilken de särskilda polisbefogenheter som getts med stöd av 8 § i den upphävda lagen, sådan paragrafen lyder i lag 498/2009, och som är i kraft vid denna lags ikraftträdande förblir i kraft i tre års tid räknat från denna lags ikraftträdande. I ett konkret beslutet om givande av polisbefogenheter kan visserligen bestämmas att de är i kraft en kortare tid.

1.2 Polisförvaltningslagen

2 §. Polisens uppgifter. I denna paragraf föreslås en ändring som innebär att den hänvisar till den nya polislagen.

Mellanrubriken framför 15 § ändras så att den bättre beskriver innehållet i avsnittets paragrafer, dvs. ”Bestämmelser om polismäns tjänsteställning”.

15 a §. Polisbefogenheter. I denna paragraf föreskrivs om polisbefogenheter på motsvarande sätt som i den gällande polislagens 7 §. Den gällande polisförvaltningslagens 15 a § föreslås för konsekvensens skull bli flyttad till 15 i §.

I den nuvarande polislagens 8 § föreskrivs om *särskilda polisbefogenheter*. Det kan ifrågasättas om bestämmelsen är förenlig med legalitetsprincipen som föreskrivs i grundlagens 2 § 2 mom., av de skäl som närmare behandlas nedan i detaljmotiveringens avsnitt 4.2. Av denna anledning föreslås att bestämmelsen om särskilda polisbefogenheter inte tas in i den nya polislagen eller fogas till polisförvaltningslagen. Det föreslås

att den gällande polislagens 8 §, som innehåller föreskrifter om särskilda polisbefogenheter, ska bli i kraft tre år efter det att den nya polislagens ikraftträdande, så som anförs ovan i den detaljerade motiveringen till polislagens 9 kap. 11 §.

15 b §. Komplettering av polispersonal. Denna paragraf motsvarar 42 § i den gällande polislagen. Paragrafens sista moment preciseras så att genom förordning av statsrådet kan föreskrivas närmare om det som nämns i bestämmelsen.

15 c §. Polismans verksamhetsområde och tjänstgöringsskyldighet. Denna paragraf motsvarar 9 § i den gällande polislagen.

15 d §. Inställelse i tjänst. Denna paragraf motsvarar 9 a § i den gällande polislagen.

15 e §. Polismans rätt att vara biträde eller ombud. Denna paragraf motsvarar 9 b § i den gällande polislagen.

15 f §. Polismans uppförande. Denna paragraf motsvarar 9 c § i den gällande polislagen.

15 g §. Bisysslor. Denna paragraf motsvarar 9 d § i den gällande polislagen.

15 h §. Polismans kondition och yrkesskicklighet. Denna paragraf motsvarar 9 e § i den gällande polislagen.

15 i §. Skiljande av en polisman från tjänstutövning för viss tid. Denna paragraf motsvarar 15 a i den gällande polisförvaltningslagen.

16 §. Närmare bestämmelser. Det föreslås att det fogas en ny mellanrubrik framför denna paragraf, dvs. ”Särskilda bestämmelser”. Paragrafen ändras jämfört med den gällande paragrafen för det första så att till den fogas ett nytt 1 mom. Enligt momentet föreskrivs genom förordning av republikens president om polisens förtjänstkors och förtjänstmedalj. Bestämmelsen flyttas från den gällande polislagens 54 § 1 mom. I det nya 2 mom. som motsvarar gällande 16 § 1 mom. föreskrivs att genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om polisens organisation och uppgifter samt om annan lämplig högre högskoleexamen och däri ingående studier som utöver polisbefälsexamen krävs för en polischefstjänst.

1.3 Lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet

1 §. Lagens tillämpningsområde. I paragrafens 1 mom. föreslås en sådan ändring att hänvisningen i stället för den gällande polislagens 1 § avser 1 kap. 1 § i den nya polislagen.

2 §. Informationssystemet för polisärenden. Det förelås att paragrafens 1 mom. och det inledande stycket i 3 mom. ändras så att hänvisningen i dem i stället för den gällande polislagens 1 § 1 mom. avser 1 kap. 1 § i den nya polislagen. Vidare föreslås att 3 mom. 4 punkten ändras så att den i stället för den gällande förundersökningslagen och den gällande tvångsmedelslagen hänvisar till den nya förundersökningslagen och den nya tvångsmedelslagen. I momentets 9 punkt föreslås en sådan ändring att dess hänvisning till den gällande tvångsmedelslagens 6 kap. 4 § 1 och 4 punkten i stället avser den nya tvångsmedelslagens 9 kap. 3 § 1 mom.

3 §. Informationssystemet för förvaltningsärenden. Det föreslås att paragrafens 1 mom. och det inledande stycket i 3 mom. ändras så att hänvisningen i stället för den gällande polislagens 1 § 3 mom. avser 1 kap. 1 § 2 mom. i den nya polislagen.

4 §. Informationssystemet för misstänkta. I det inledande stycket i paragrafens 2 mom. föreslås en sådan ändring att hänvisningen till den gällande polislagens 1 § 1 mom. i stället avser 1 kap. 1 § 1 mom. i den nya polislagen.

6 §. Polisens övriga personregister. Det föreslås att paragrafens 3 mom. ändras så att dess hänvisning till den gällande polislagens 1 § 1 mom. och 1 § 3 mom. ersätts med en hänvisning till 1 kap. 1 § 1 mom. och 1 kap. 1 § 2 mom. i den nya polislagen.

10 §. Behandling av känsliga uppgifter. Det föreslås att paragrafens 4 mom. ändras så att hänvisningen till den gällande tvångsmedelslagens 6 kap. 5 § ersätts med en hänvisning till 9 kap. 4 § i den nya tvångsmedelslagen.

12 §. Behandling av uppgifter som inte hänför sig till ett visst uppdrag. Det föreslås att paragrafens 1 mom. ändras så att hänvisningen till den gällande polislagens 1 § 1

mom. ersätts med en hänvisning till 1 kap. 1 § 1 mom. i den nya polislagen.

13 §. Polisens rätt att få uppgifter ur vissa register. Det föreslås att paragrafens 2 mom. 5 punkten ändras så att hänvisningen till den gällande tvångsmedelslagens 5 a kap. 3 § och den gällande polislagens 31 c § ersätts med en hänvisning till 10 kap. 6—8 § i den nya tvångsmedelslagen och 5 kap. 8 och 9 § i den nya polislagen.

14 §. Uppgifter som andra myndigheter lämnar ut till polisen genom registrering vid direkt anslutning eller för registrering i maskinläsbar form. Det föreslås att paragrafens 4 punkt ändras så att hänvisningen till den gällande polislagens 1 § 1 mom. ersätts med en hänvisning till 1 kap. 1 § 1 mom. i den nya polislagen.

15 §. Användning av uppgifter för det ändamål som uppgifterna har samlats in och registrerats för. Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras så att hänvisningen till den gällande polislagens 1 § 3 mom. ersätts med en hänvisning till 1 kap. 1 § 2 mom. i den nya polislagen.

17 §. Utlämnande av uppgifter till en annan polisenhet för det ändamål som uppgifterna har samlats in och registrerats för. Det föreslås att paragrafens 1 och 3 mom. ändras så att hänvisningen till den gällande polislagens 1 § 1 mom. och 1 § 3 mom. ersätts med en hänvisning till 1 kap. 1 § 1 och 2 mom. i den nya polislagen.

19 §. Utlämnande av uppgifter till andra myndigheter. Det föreslås att 1 mom. 3 punkten ändras så att hänvisningen till den gällande polislagens 1 § 1 och 3 mom. ersätts med en hänvisning till 1 kap. 1 § 1 och 2 mom. i den nya polislagen.

22 §. Utplåning av uppgifter ur informationssystemet för polisärenden. I paragrafens 1 mom. 4 punkten föreslås en sådan ändring att hänvisningen till den gällande polislagens 11 § ersätts med en hänvisning till 2 kap. 2 § i den nya polislagen. I momentets punkt 7 b föreslås en sådan ändring att hänvisningen till den gällande förundersökningslagens 2 § 2 mom. ersätts med en hänvisning till 3 kap. 9 och 10 § i den nya förundersökningslagen. I paragrafens 2 mom. föreslås en sådan ändring att hänvisningen till den gällande tvångsmedelslagens 6 kap. 5 § ersätts med en

hänvisning till 9 kap. 4 § i den nya tvångsmedelslagen.

26 §. Utplåning av uppgifter ur övriga personregister. Det föreslås att paragrafens 1 och 3 mom. ändras så att hänvisningen till den gällande polislagens 1 § 1 och 3 mom. ersätts med en hänvisning till 1 kap. 1 § 1 och 2 mom. i den nya polislagen.

37 §. Utlämnande av uppgifter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Det föreslås att paragrafens 1 mom. ändras så att hänvisningen till den gällande polislagens 1 § 1 och 3 mom. ersätts med en hänvisning till 1 kap. 1 § 1 och 2 mom. i den nya polislagen.

43 §. Information om behandling av uppgifter. Det föreslås att denna paragraf ändras så att hänvisningen till den gällande polislagens 1 § 3 och 1 mom. ersätts med en hänvisning till 1 kap. 1 § 1 och 2 mom. i den nya polislagen.

46 §. Utövande av rätten till insyn i uppgifterna i Europeiska polisbyråns informationssystem. I paragrafens 1, 3 och 4 mom. föreslås strykning av ordet ”härad”.

47 §. Utövande av rätten till insyn i den datafil som upprätthålls av den tekniska stödfunktionen i Schengens informationssystem. Det föreslås att paragrafen ändras så att ordet ”härad” stryks.

1.4 Gränsbevakningslagen

9 §. Åtgärdsfördröjning och åtgärdseftergift. Det föreslås att paragrafens 2 och 3 mom. ändras. Enligt paragrafens 2 mom. har den som begärt en åtgärd av gränsbevakningsväsendet och vars omedelbara rättigheter berörs, rätt att få veta grunden för att gränsbevakningsväsendet avstår från åtgärden. Momentet motsvarar 9 § 3 mom. i den gällande gränsbevakningslagen.

En bestämmelse som motsvarar gällande 9 § 2 mom. föreslås bli fogad till nya 9 § 3 mom. Enligt momentet ska vid åtgärdsfördröjning enligt denna lag i tillämpliga delar iakttas 5 kap. 46 § i polislagen (/). Med uttrycket ” som avser inhämtande av information ” avses hemliga metoder för inhämtande av information enligt polislagens 5 kap. Enligt den nämnda bestämmelsen i polislagen har polisen rätt att dröja med att

ingripa i ett brott, om fördröjningen inte orsakar betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskador. Det förutsätts dessutom att fördröjningen med att ingripa är nödvändig för att dölja att information inhämtas.

10 §. Allmänna principer som ska iakttas i tulluppgifter, polisuppgifter och förundersökningsuppgifter. Enligt denna paragraf ska i polisuppgifter iakttas principerna i polislagen och i andra lagar som gäller polisens uppgifter. I tulluppgifter iakttas principerna i tullagen (1466/1994) och i andra lagar som gäller tullövervakning. I förundersökningsuppgifter iakttas principerna i förundersökningslagen (/), i tvångsmedelslagen (/) och i andra lagar som gäller förundersökningsmyndighetens uppgifter. I paragrafen föreslås närmast författningstekniska justeringar och dessutom nämns i den uttryckligen att principerna i tvångsmedelslagen ska iakttas, vilket inte uttryckligen har beaktats i den gällande gränsbevakningslagens 10 §. Detta kan emellertid i sak härledas från den sista meningen i gällande 10 §, men i fortsättningen understryks principerna om användning av tvångsmedel också i gränsbevakningslagen, eftersom det föreslås att i tvångsmedelslagens 1 kap. tas in en bestämmelse om principerna för användning av tvångsmedel. Ändringen understryker sålunda vid sidan av de allmänna förundersökningsprinciperna också de principer som styr användningen av tvångsmedel.

28 §. Befogenheter i fråga om gränskontroll. Det föreslås att paragrafens 1 mom. 9 punkten ändras så att hänvisningen till den gällande tvångsmedelslagen ersätts med en hänvisning till 8 kap. 29 § 1 punkten samt 30 och 32 § i den nya tvångsmedelslagen.

32 §. En gränsbevakningsmans befogenheter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet vid ett gränsovergångsställe. Det föreslås att denna paragraf ändras så att hänvisningen till polislagens 11, 14 och 16 § samt 18 § 1 mom. och 20 § ersätts med hänvisningar till 2 kap. 2, 5, 6 § och 8 § 1 mom. samt 10 § i den nya polislagen. Förslaget innebär att hänvisningen kommer att avse polislagens 2 kap. 6 § 2 mom. i dess helhet, vilket innebär att en behörig tjänsteman vid

gränsbevakningsväsendet får tillträde till utrymmen och andra platser som omfattas av hemfrid eller offentlig frid samt till andra platser som allmänheten inte har tillträde till eller till fordon och att där vid behov utföra genomsökning om det finns grundad anledning att befara att 1) en gärning eller händelse som äventyrar liv, hälsa eller personlig frihet eller orsakar betydande skada på egendom eller miljön är omedelbart överhängande eller pågår, 2) någon är i behov av omedelbar hjälp på grund av ett brott som redan begåtts eller en olyckshändelse som redan inträffat eller av någon annan motsvarande orsak, eller att 3) en avliden påträffas vid genomsökningen. Gränsbevakningsväsendet har för närvarande befogenhet att få tillträde till nämnda platser endast i sådana fall som avses i 1 punkten. Det är skäl att i viss mån utvidga befogenheterna eftersom gränsbevakningsväsendet enligt gränsbevakningslagens 20 § 1 mom. ska dra försorg om upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet vid gränsövergångsställen i sådana fall då polisen har förhinder.

36 §. Utredande av identitet. Det föreslås att ett nytt 2 mom. fogas till denna paragraf och att nuvarande 2 mom. ändras och blir 3 mom. Paragrafens 1 mom. motsvarar 36 § 1 mom. i den gällande gränsbevakningslagen. I den föreslås inga ändringar.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs att om en person vägrar lämna uppgifter som avses i 1 mom. eller om personen inte kan identifieras på annat sätt har gränsbevakningsmannen rätt att utreda identiteten med hjälp av signalement. Härvid ska i tillämpliga delar iaktas vad som i 8 kap 32 § 2—4 mom. i tvångsmedelslagen föreskrivs om kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Momentet motsvarar 2 kap. 1 § 2 mom. i den nya polislagen. Avsikten med ändringen är att fastställa gällande rättsläge.

Enligt paragrafens 3 mom. har en gränsbevakningsman rätt att gripa en person som vägrar lämna uppgifter som nämns i 1 mom. eller som lämnar sannolikt falska uppgifter om nämnda omständigheter. Den som har gripits ska frigges så snart behövliga uppgifter erhållits, dock senast 24 timmar efter gripandet. Momentet motsvarar 2 kap 1 § 3 mom. i den föreslagna polislagen. Jämfört med 36 §

2 mom. i den gällande gränsbevakningslagen nämns i lagrummet uttryckligen gripande som en tilläggsförutsättning, vilket begränsar prövningsrätten.

41 §. Gränsbevakningsmännens befogenheter för förebyggande och utredning av brott. I paragrafens 2 mom. föreskrivs att med undantag av teleavlyssning, inhämtande av uppgifter i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, täckoperation, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor, gäller i fråga om en gränsbevakningsmans befogenheter inom sitt ansvarsområde för förebyggande och utredning av brott samt för inhämtande av information för åtalsprövning vad som i polislagen, förundersökningslagen och tvångsmedelslagen eller någon annanstans föreskrivs om polisens eller polismäns befogenheter och användning av dem för förebyggande och utredning av brott samt för åtalsprövning. En gränsbevakningsman har dock rätt att utföra teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information och teknisk spårning av en person enligt polislagen och tvångsmedelslagen när gränsbevakningsväsendet utreder grovt ordnande av olaglig inresa enligt 17 kap. 8 a § i strafflagen eller nämnda brott och därmed sammanhängande människohandelsbrott enligt 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen.

Momentet föreslås bli ändrat för det första så att till den negativa befogenhetsförteckningen (den första förteckningen) över hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information fogas inhämtande av uppgifter i stället för teleavlyssning, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person och styrd användning av informationskällor. Tjänstemän vid gränsbevakningsväsendet har inte de i förteckningen nämnda befogenheterna om inte så föreskrivs särskilt. För närvarande använder gränsbevakningsväsendet inte dessa befogenheter och här föreslås inga ändringar i detta avseende. Efter befogenhetsförteckningen konstateras det att i fråga om en gränsbevakningsmans befogenheter gäller vad som föreskrivs om en polismans befogenheter, med de begränsningar som nämns i momentet. Härmed

avses t.ex. att en gränsbevakningsman har rätt att enligt polislagen och tvångsmedelslagen utföra systematisk observation, teknisk observation (dock inte teknisk spårning av en person), inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustningar, kontrollerade leveranser och skyddande av hemligt inhämtande av information.

För det andra föreslås sådana ändringar i momentet att till den positiva befogenhetsförteckningen (den andra förteckningen) över vissa hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information fogas inhämtande av uppgifter i stället för teleavlyssning, förtäckt inhämtande av information och teknisk spårning av en person. Den andra förteckningen över befogenheter inbegriper de befogenheter som en gränsbevakningsman, med avvikelse från den negativa befogenhetsförteckningen, har rätt att använda i syfte att förebygga och utreda sådana brott som uttryckligen nämns i momentet.

I samband med användningen av de metoder som avses i momentet ska också tillämpas andra till dem anslutna bestämmelser i polislagen och tvångsmedelslagen, såsom bestämmelserna om protokollföring och rapportering.

Paragrafens 3 mom. motsvarar sista meningen i den gällande lagen 41 § 2 mom.

I paragrafens 4 mom. föreskrivs om jämställande av en polisman som hör till befälet och en anhållningsberättigad polisman med en anhållningsberättigad tjänsteman vid gränsbevakningsväsendet.

I paragrafens 5 mom. föreskrivs om tjänstemän som har rätt att fatta beslut om vissa metoder. Enligt bestämmelsen ska beslut om förtäckt inhämtande av information, kontrollerade leveranser samt användning av hemligt tvångsmedel, skyddande av användning av hemligt tvångsmedel och skyddande av hemligt inhämtande av information fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen vid juridiska avdelningen vid staben för gränsbevakningsväsendet.

42 §. Brottmål som undersöks av gränsbevakningsväsendet. I denna paragraf föreslås motsvarande ändring som den som görs till följd av ändringen i slutet av 41 § 2 mom.

46 §. Undersökningsledare. Det föreslås att denna paragraf ändras så att hänvisningen till

den gällande tvångsmedelslagens 1 kap. 6 § 4 mom. ersätts med en hänvisning till 2 kap. 9 § 4 punkten i den nya tvångsmedelslagen.

66 §. Omhändertagande av farliga föremål och ämnen. Det föreslås att paragrafens 2 mom. ändras så att hänvisningen till den gällande polislagens 24 § ersätts med en hänvisning till 2 kap 14 § i den nya polislagen.

1.5 Lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet

7 §. Undersöknings- och handräckningsregistret. I paragrafens 1 mom., i det inledande stycket i 3 mom. och i 3 mom. 5 punkten föreslås endast författningstekniska ändringar i fråga om hänvisningen till polislagen.

8 §. Användning av informationssystemet för polisärenden vid utförande av gränsbevakningsväsendets uppdrag. I paragrafens 1 mom. samt i 3 mom. och i momentets 6 punkt föreslås ändringar i hänvisningarna till polislagen (hänvisningen till 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen) och i tvångsmedelslagen (hänvisningarna till 9 kap. 3 § 1 mom. och 4 § i tvångsmedelslagen).

9 §. Registret för tillstånds- och övervakningsärenden. Hänvisningarna i paragrafens 1 mom. och i det inledande stycket i 3 mom. föreslås bli så ändrade att de avser 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen.

10 §. Användning av polisens informationssystem för förvaltningsärenden vid utförande gränsbevakningsväsendets uppdrag. Hänvisningarna i paragrafens 1 mom. och i det inledande stycket i 3 mom. föreslås bli ändrade så att de avser 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen.

11 §. Gränsbevakningsväsendets register över personer misstänkta för brott. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrad så att den avser 1 kap. 1 § 1 mom. i den nya polislagen.

12 §. Säkerhetsdataregistret. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrad så att den avser 1 kap. 1 § 1 mom. i den nya polislagen.

18 §. Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson. I paragrafens 2 mom. föreskrivs att gränsbevakningsväsendet har rätt att i enskilda fall på begäran av ett teleföretag och av en sam-

manslutningsabonnent få kontaktuppgifter om en sådan teledress som inte är upptagen i en offentlig katalog eller uppgifter som specificerar en teledress eller teleterminalutrustning, om uppgifterna behövs för utförande av ett uppdrag som ankommer på gränsbevakningsväsendet. Gränsbevakningsväsendet har motsvarande rätt att få uppgifter om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postverksamhet.

Det föreslås att momentet justeras så att det motsvarar 4 kap. 3 § 2 mom. i den föreslagna polislagen. Uttrycket ”rätt att få kontaktuppgifter med hjälp av en teknisk anordning” föreslås bli ersatt med ”inhämtande av identifieringsuppgifter för teledresser eller teleterminalutrustning”, som används i den nya tvångsmedslagens 10 kap. 25 § och i den nya polislagens 5 kap. 25 §. Gränsbevakningsväsendet får också i fortsättningen använda metoden. Av denna anledning behöver den inte längre nämnas i lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet. Dessutom föreslås i momentet justeringar av de benämningar som motsvarar begreppen i den föreslagna polislagens 4 kap. 3 § 2 mom.

24 §. Användning av uppgifter för det ändamål för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats. Hänvisningarna i paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrade så att de avser 1 kap. 1 § 1 och 2 mom. i den föreslagna polislagen.

26 §. Utlämnande av uppgifter till en annan förvaltningsenhet inom gränsbevakningsväsendet för det ändamål för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats. Hänvisningarna i paragrafens 1 och 3 mom. föreslås bli ändrade så att de avser 1 kap. 1 § 1 och 2 mom. i den föreslagna polislagen.

35 §. Utplåning av uppgifter ur gränsbevakningsväsendets övriga personregister. Hänvisningarna i det inledande stycket i 1 mom. och i 3 mom. föreslås bli ändrade så att de avser 1 kap. 1 § 1 och 2 mom. i den föreslagna polislagen.

38 §. Utlämnande av uppgifter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Hänvisningarna i paragrafens 1 mom. 1 och 2 punkt samt i det inledande stycket i 2 mom. föreslås bli så änd-

rade att de avser 1 kap. 1 § 1 och 2 mom. i den föreslagna polislagen.

40 §. Information om behandling av uppgifter. Hänvisningarna i denna paragraf föreslås bli ändrade så att de avser 1 kap. 1 § 1 och 2 mom. i den föreslagna polislagen.

1.6 Lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning

17 §. Tystnadsplikt och tystnadsrätt. I paragrafen föreskrivs att vad som i 7 kap. 1—5 § föreskrivs om tystnadsplikt och tystnadsrätt för polisens personal ska på motsvarande sätt tillämpas också på gränsbevakningsväsendets personal. Motsvarande ändring föreslås i tullagens 47 a §. Avsikten med ändringen är att förenhetliga de bestämmelser om tystnadsplikt och tystnadsrätt som gäller PTG-myndigheterna.

18 §. Tystnadsrätt. Paragrafen upphävs eftersom det föreslås att det i 17 § föreskrivs också om tystnadsrätt.

1.7 Lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten

3 §. Principerna för polisverksamheten. Hänvisningen i denna paragraf föreslås bli ändrad så att den avser den nya polislagen.

4 §. Befogenheter för utredning av brott. Paragrafens rubrik föreslås bli så ändrad att den bättre motsvarar paragrafens innehåll. Enligt paragrafens 1 mom. gäller för en tjänsteman som avses i 2 § (en tjänsteman som sköter polisuppgifter inom försvarsmakten) vid utredning av brott enligt 1 § 1 mom. 1—3 punkten de befogenheter, med undantag av teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, täckoperation, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser, vad som i förundersökningslagen, tvångsmedslagen och andra lagar föreskrivs om polisens och polismäns befogenheter vid utredning av brott.

I momentet räknas upp de befogenheter som inte får användas inom försvarsmakten för utredning av ärenden som avses i 1 § 1 mom. 1—3 punkten. Momentet är sålunda en

negativ förteckning över befogenheter. Härmed avses å andra sidan också t.ex. att vissa tjänstemän inom försvarsmakten har rätt att utföra systematisk observation och teknisk observation i enlighet med tvångsmedelslagen (dock inte teknisk spårning av en person), eftersom dessa metoder inte nämns i momentets förteckning).

Dessutom föreslås att momentet ändras så att dess hänvisning avser den nya förundersökningslagen och den nya tvångsmedelslagen.

Paragrafens 2 mom. motsvarar den andra meningen i gällande 4 § 1 mom.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs att vid beslut om och användning av befogenheterna ska i tillämpliga delar förfaras så som föreskrivs i förundersökningslagen eller tvångsmedelslagen. Beslut om annan teknisk avlyssning än enligt 10 kap. 18 § 1 mom. och 20 § 1 mom. i tvångsmedelslagen fattas på framställning av undersökningsledaren av den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning eller, om denna tjänsteman är undersökningsledare, av försvarsmaktens operationschef.

Momentet motsvarar delvis 4 § 2 mom. i den gällande lagen. Det föreslås emellertid att momentet preciseras och dess sista mening om undersökningsledarens befogenheter samt brådskande beslut om teknisk avlyssning stryks. Den andra mening som föreslås bli fogad till momentet ger motsvarande befogenhet.

5 §. Befogenheter i säkerhets- och övervakningsuppgifter. Enligt paragrafens 1 mom. gäller för förhindrande av sådan olaglig underrättelseverksamhet som avses i 1 § 1 mom. 4 punkten och riktar sig mot Finland på det militära försvarets område samt sådan olaglig verksamhet som äventyrar det militära försvarets syfte, med undantag för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, täckoperation, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser, vad som i 5 kap. i polislagen föreskrivs i fråga om polisens och polismäns befogenheter. Om vidtagande av åtgärder beslutar den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning.

I momentet föreslås bestämmelser om de befogenheter som försvarsmakten ska ha tillgång till för att förebygga olaglig underrättelseverksamhet mot Finland och förhindra olaglig verksamhet som äventyrar det militära försvaret. Försvarsmakten kan i detta syfte som nya metoder enligt den föreslagna polislagens 5 kap. använda systematisk observation, teknisk spårning av en person och teknisk observation av utrustning. Enligt den gällande lagen har försvarsmakten rätt att för sina säkerhets- och övervakningsuppgifter använda observation och teknisk observation. Försvarsmaktens säkerhets- och övervakningsuppgifter inom ramen för det militära försvaret omfattar också uppgifter som hör till skyddspolisens verksamhetsområde. Det kan med fog anses att försvarsmakten utöver nämnda metoder bör få använda också de med dem jämförbara metoderna systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person och teknisk observation av utrustning.

Också de övriga procedurbestämmelser om användning av informationshämtning ska tillämpas som ingår i polislagens 5 kap., t.ex. om protokollföring och underrättelse om att en metod använts.

5 a §. Tillsyn över hemligt inhämtande av information I denna nya paragraf föreskrivs att protokoll som gjorts upp över hemliga metoder för inhämtande av information ska sändas till försvarsministeriet. Försvarsministeriet ska årligen till riksdagens justitieombudsman avge en berättelse om användning av de nämnda metoderna och skyddande av användningen.

Enligt den gällande lagen ska till försvarsministeriet sändas endast protokoll över teknisk avlyssning. I momentet föreslås att protokoll ska upprättas och en berättelse ska avges till riksdagens justitieombudsman över användning av alla hemliga metoder för inhämtande av information.

13 §. Uppgifter som inte hänför sig till ett visst uppdrag. Det föreslås att till paragrafen fogas en andra mening enligt vilken överskottsinformation får registreras i det register som avses i 11 § under de förutsättningar som anges i 10 kap. 57 § 1 mom. i tvångsmedelslagen och i 5 kap. 55 § 2 mom. i polislagen. Tillägget innebär att regleringen så

som nämns i motiveringen till den föregående paragrafen kommer att omfatta också överskottsinformation.

21 §. Utlämnande av uppgifter till andra än militärmyndigheter. Enligt 1 punkten i paragrafens ändrade 1 mom. får den registeransvarige lämna ut behövliga uppgifter till polisen för de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen. Ändringen beror på att det moment som hänvisningen avser har ett annat innehåll i den nya polislagen.

1.8 Tullagen

3 §. Paragrafens 1 mom. föreslås bli så ändrat att i det stryks definitionerna av teknisk övervakning (punkt 6), observation (punkt 7) och teleövervakning (punkt 10) eftersom dessa i den nya tvångsmedelslagen och den nya polislagen i någon mån avviker från tullagens nuvarande bestämmelser.

15 §. Hänvisningen i denna paragraf ändras så att den avser den nya tvångsmedelslagen.

17 §. Paragrafen om användning av maktmedel föreslås bli ändrad så att hänvisningen i den i stället för den gällande polislagens 27 § 1, 2 och 4 mom. avser 2 kap. 17 § 1, 2 och 5 mom. i den nya polislagen. Dessutom ändras hänvisningen till den gällande polislagens 46 § så att den avser 9 kap. 5 § i den nya polislagen. I fortsättningen kommer tullmän som arbetar med tullbrottsbekämpning och tullövervakning att ha befogenheter att använda maktmedel.

20 a §. I paragrafens 1 mom. föreskrivs om hemliga tvångsmedel vid utredning av tullbrott. Enligt bestämmelsen kan vid utredning av tullbrott kan användas teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, kontrollerade leveranser och skyddande av användning av hemligt tvångsmedel, enligt vad som föreskrivs i 10 kap. i tvångsmedelslagen. När det gäller användningen av befogenheter ska tillämpas också de övriga i tvångsmedelslagens 10 kap. föreskrivna procedurbestämmelserna om användning av hemliga tvångsmedel, t.ex. om

protokollföring och underrättelse om användning av tvångsmedel.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om befogenheter att förhindra tullbrott. Enligt bestämmelsen kan för att förhindra tullbrott kan utöver vad som föreskrivs i denna lag användas systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadress eller teleterminalutrustning och skyddande av hemligt inhämtande av information enligt vad som föreskrivs i 5 kap. i polislagen. I tullagens 20 d § och 20 e § föreskrivs om tullmyndigheternas rätt att för förhindrande av tullbrott använda teknisk observation och teleövervakning.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om beslutanderätt när det gäller sådana befogenheter som avses i 1 och 2 mom.

20 d §. I paragrafens 1 mom. föreslås en språklig justering samt en ändring av benämningen på den tjänsteman som har rätt att fatta beslut.

20 e §. I denna paragraf föreslås bestämmelser om förutsättningarna för teleövervakning i syfte att förhindra tullbrott. Enligt paragrafens 1 mom. kan en tullmyndighet för att förhindra tullbrott ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleanslutning eller teleterminalutrustning som innehas eller annars kan antas bli använd av en person vars yttranden, hotelser eller uppträdande i övrigt ger grundad anledning att anta att denne gör sig skyldig till 1) tullbrott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, 2) tullbrott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning, eller 3) narkotikabrott som bör betraktas som ett tullbrott, eller till 4) grovt tullredovisningsbrott.

I paragrafens 2 mom. föreslås bestämmelser om samtyckesbaserad teleövervakning. Enligt momentet får tullmyndigheten med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning för att förhindra tullbrott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till 1) tullbrott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år, 2) tullbrott som har

begåtts med användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen.

Paragrafen motsvarar huvudsakligen polislagens 5 kap. 8 § 2 mom. och 9 § i samma kapitel. Förutsättningarna för teleövervakning är i stort sett desamma som motsvarande bestämmelser i polislagen. En skillnad är emellertid att tullen får använda dessa befogenheter endast för förebyggande av tullbrott.

20 f §. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för tvångsmedelslagens 1 kap. 9 § avser 3 kap. 1 § i den nya tvångsmedelslagen. Dessutom föreslås att i momentet stryks orden ”eller av en tingsrätt där behandlingen av ärendet lämpligen kan ske”, eftersom motsvarande reglering ingår i den bestämmelse som det hänvisas till i momentet. Dessutom föreslås att momentets hänvisning till den gällande tvångsmedelslagens 5 a kap. 5—9 §, 11 § 1 mom. samt 12 och 14 § ändras så att den avser 5 kap. 2 § 3 mom. och 10, 18, 20, 45, 51, 52 samt 58—60 § i den nya polislagen.

Hänvisningen i paragrafens 3 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande tvångsmedelslagens 5 a kap. 5—9 §, 11 § 1 mom. samt 12 och 14 § avser 5 kap. 2 § 3 mom. och 10, 18, 20, 45, 52 samt 57 § i den nya polislagen.

20 g §. Paragrafens 3 mom. föreslås bli ändrad så att momentets två sista meningar stryks. Ändringen beror på att det föreskrivs närmare om samma sak i 20 j §.

20 i §. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrad så att den i fråga om förbud mot avlyssning och observation i stället för 5 a kap. 10 § avser 5 kap. 50 § i den nya polislagen. I paragrafens nya 2 mom. föreskrivs att i sådana fall som avses i 20 d och 20 e § ska i fråga om förbud att röja hemligt inhämtande av information i tillämpliga delar iaktas 5 kap. 48 § i polislagen.

20 j §. I denna nya paragraf föreskrivs om övervakning av hemliga tvångsmedel och hemliga metoder för inhämtande av information samt om den berättelse som årligen ska avges till riksdagen om användningen av de nämnda metoderna. Enligt paragrafens 2 mom. ska berättelsen i fortsättningen avges av finansministeriet.

43 §. Hänvisningen i paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande tvångsmedelslagens 1 kap. 6 § 3 mom. avser 2 kap. 9 § 1 mom. 2 punkten i den nya tvångsmedelslagen. Dessutom preciseras momentet så att hänvisningen i fråga om befogenheterna avser 20 a § 1 mom. Hänvisningen i paragrafens 4 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande förundersökningslagen avser den nya förundersökningslagen.

47 a §. I denna paragraf föreskrivs det om tullverkets anställdas tystnadsplikt och tystnadsrätt i fråga om brottsbekämpning. Hänvisningen i paragrafen föreslås bli ändrad så att den i stället för polislagens 44 § avser 7 kap. 1 § 1 mom. och 3—5 § i den nya polislagen.

1.9 Lagen om allmänna åklagare

11 a §. Tystnadsplikt och tystnadsrätt. Det föreslås att denna nya paragraf fogas till lagen. Bestämmelserna om polispersonalens tystnadsplikt och tystnadsrätt i 7 kap. 1 och 3—5 § i polislagen ska på motsvarande sätt tillämpas också på åklagarväsendets personal. I fråga om motiveringen till dessa paragrafer hänvisas till det som anförs ovan.

1.10 Veterinärvårdslagen

34 §. Handräckning. Hänvisningen i denna paragraf föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagen avser 9 kap 1 § i den nya polislagen.

36 §. Sekretessbelagda uppgifter. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. 2 punkten föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande tvångsmedelslagens 5 kap. 1 § avser 8 kap. 2 § i den nya tvångsmedelslagen.

1.11 Lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet

4 §. Förfarande vid internationella kontrollerade leveranser. Det föreslås att i paragrafens rubrik tas in ordet ”internationella” före ordet ”kontrollerade” för att rubriken bättre ska motsvara paragrafens innehåll. I paragrafens 1 mom. föreslås motsvarande tillägg och dessutom föreslås för konsekvensens skull att

parentesen med benämningen ”internationella kontrollerade leveranser” flyttas så att den kommer direkt efter definitionen. Det föreslås att bestämmelser om (nationella) kontrollerade leveranser tas in i den nya polislagen och i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition.

Det föreslås att ordet ”internationella” tas in också i paragrafens 2 mom. Dessutom ändras de förutsättningar som nämns i momentet så att de motsvarar definitionerna i den nya tvångsmedelslagen och den nya polislagen.

Till paragrafen föreslås bli fogat ett nytt 4 mom. varvid gällande 4 mom. blir 5 mom. I det nya 4 momentet föreslås en hänvisningsbestämmelse till tvångsmedelslagens 10 kap. 41 § och polislagens 5 kap. 43 § om kontrollerade leveranser och dess förutsättningar samt till tvångsmedelslagens 10 kap. 42 § och polislagens 5 kap. 44 § om beslutsfattandet vid kontrollerade leveranser i polisens regi. Härmed avses att det i de nämnda bestämmelserna i tvångsmedelslagen och polislagen ska föreskrivas om polisens beslutsfattande om kontrollerade leveranser samt om genomförande av sådana leveranser, om inte annat följer av internationella konventioner.

5 §. PTG-kriminalunderrättelseenheter. Det föreslås att paragrafens 1 mom. ändras så att hänvisningen avser den gällande polislagens 8 § sådan den lyder i lag 498/2009. Här avsedda tjänstemän kan ha särskilda polisbefogenheter som i enlighet med övergångsbestämmelsen förblir i kraft i högst tre år.

1.12 Lagen om frivilligt försvar

24 §. Övrig hjälpverksamhet. Hänvisningen i denna paragraf föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 45 a § avser 9 kap. 4 § i den nya polislagen.

1.13 Lagen om farkostregistret

20 §. Utlämnande av offentliga uppgifter i elektronisk form. Hänvisningen i denna paragraf föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 1 § avser 1 kap. 1 § i den nya polislagen.

1.14 Lagen om polisutbildning

16 §. Studerandes deltagande i polisuppgifter och andra uppgifter som de förordnas till. Hänvisningen i paragrafens 3 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 7 § avser 15 a § i polisförvaltningslagen och i stället för den gällande polislagens 46 § avser den nya polislagen 9 kap. 5 §.

1.15 Lagen om sjöfartskydd på vissa fartyg och i hamnar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet

9 §. Lovliga farliga föremål. Hänvisningen i denna paragraf föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 24 § avser 2 kap. 14 § i den nya polislagen.

17 §. Teknisk övervakning. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 28 § 1 mom. 1 punkten avser 4 kap. 1 § 1 mom. i den nya polislagen.

1.16 Utlänningslagen

4 §. Förhållande till andra lagar. Hänvisningen i paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagen avser bestämmelserna om polisundersökning i den nya polislagen.

30 §. Behörighet vid beviljande och förlängning av visum. I paragrafens 3 mom. stryks orden ”i häradet”.

52 c §. Beslut om betänketid. I paragrafens 1 mom. stryks ordet ”i häradet”.

60 §. Ansökan om uppehållstillstånd. I paragrafens 2 mom. stryks orden ”i häradet”.

62 §. Förfarande vid ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband. I paragrafens 1 mom. stryks orden ”i häradet”.

63 §. Utlåtanden om ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband. I paragrafens 1 och 2 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”.

67 §. Migrationsverket som uppehållstillståndsmyndighet. I paragrafens 1 mom. 3 punkten föreslås strykning av orden ”i häradet”.

68 §. *Den lokala polisen som uppehållstillståndsmyndighet.* I paragrafens 1, 2 och 3 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”.

84 §. *Behörighet att bevilja uppehållstillstånd för näringsidkare.* I paragrafens 3 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”.

117 §. *Den lokala polisens behörighet i anslutning till internationellt skydd.* I paragrafens 1, 2 och 4 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”.

123 §. *Beslut om tagande i förvar och placering av utlänningar som tagits i förvar.* I paragrafens 1 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”. Dessutom ändras uttrycket ”en tjänsteman som hör till befälet” till ”en polisman som hör till befälet”, i överensstämmelse med den nya polislagen.

139 §. *Behörighet att bevilja och indra främlingspass och resedokument för flyktning.* I paragrafens 3 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”.

152 §. *Migrationsverket.* I paragrafens 1 och 3 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”.

159 §. *Registrering av unionsmedborgares uppehållsrätt.* I paragrafens 1 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”.

171 §. *Behöriga myndigheter.* I paragrafens 1 och 2 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”.

181 §. *Påförande av påföljdsavgift för transportör.* I paragrafens 1 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”. Dessutom föreslås att uttrycket ”en tjänsteman som ingår i befälet” ändras till ”en polisman som ingår i befälet” i överensstämmelse med den nya polislagen.

210 §. *Migrationsverkets rätt att avgöra ett ärende som hör till polisinsättningen.* I paragrafens rubrik samt i paragrafens 1 och 2 mom. föreslås strykning av orden ”i häradet”.

1.17 Lagen om bemötande av utlänningar som tagits i förvar och om förvarsenheter

23 §. *Förbjudna föremål och ämnen.* Hänvisningen i paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 24 § avser 2 kap. 15 § i den nya polislagen.

1.18 Järnvägstransportlagen

29 §. *Undersökningsrätt.* Det föreslås att i fråga om befogenhet att göra undersökningar ska de särskilda polisbefogenheter enligt 8 § i polislagen (493/1995), sådan paragrafen lyder i lag 498/2009, som gäller vid denna lags ikraftträdande förbli i kraft högst tre år räknat från ikraftträdandet.

1.19 Lagen om säkerhetskontroller vid domstolar

1 §. *Lagens syfte och tillämpningsområde.* Hänvisningen i paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagen avser den nya polislagen.

1.20 Lagen om ordningsvakter

9 §. *Användning av maktmedel.* Hänvisningen i paragrafens 3 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 27 § avser 2 kap. 17 § i den nya polislagen.

21 §. *Tillfälligt återkallande av godkännande som ordningsvakt.* Hänvisningen i paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande tvångsmedelslagens 5 kap. 10 § avser 8 kap. 30 § i den nya tvångsmedelslagen.

24 §. *Polisundersökning.* Hänvisningen i denna paragraf föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 4 kap. avser 6 kap. i den nya polislagen.

1.21 Lagen om förmyndarverksamhet

37 §. *Egendomsförvaltning.* Hänvisningen i paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 40 § avser 9 kap. 1 § i den nya polislagen.

1.22 Lagen om besöksförbud

5 §. *Hur ärenden som gäller besöksförbud väcks och bereds vid tingsrätten.* Hänvisningen i paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 37 § avser 6 kap. i den nya polislagen.

1.23 Skjutvapenlagen

91 §. Omhändertagande. Hänvisningen i paragrafens 2 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande tvångsmedslagens 4 kap. avser 7 kap. i den nya tvångsmedslagen.

97 §. Husrannsakan. Hänvisningen i denna paragraf föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande tvångsmedslagen och den gällande polislagen avser den nya tvångsmedslagen och den nya polislagen.

98 §. Polisundersökning. Hänvisningen i denna paragraf föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 4 kap. avser 6 kap. i den nya polislagen. Det föreslås att tvångsmedslagens författningsnummer stryks eftersom det redan tidigare i skjutvapenlagen hänvisas till tvångsmedslagen.

117 §. Uppvisande av dokument och vapen. I anslutning till denna paragraf skyldigheten att visa upp en handling och ett vapen enligt 117 § för en sådan tjänsteman vid Forststyrelsen som utför tillsynsuppgifter på statens mark i Forststyrelsens besittning och som har sådana särskilda polisbefogenheter enligt 8 § i polislagen (493/1995), sådan paragrafen lyder i lag 498/2009, som gäller när denna lag träder i kraft, ska förbli i kraft högst tre år från ikraftträdandet.

1.24 Statstjänstemannalagen

7 §. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. 8 punkten föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 7 § avser 1 kap. 12 § i den nya polislagen.

1.25 Lagen om näringsförbud

21 a §. Tillsyn över att näringsförbud efterlevs. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagen avser den nya polislagen. Dessutom föreslås att hänvisningen till den gällande polislagens 38 § 2 mom. ändras så att den avser 6 kap. 2 § 2 mom. i den nya polislagen.

1.26 Lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen

9 a §. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 47 § 2 mom. avser 8 kap. i den nya polislagen. Det i momentet använda begreppet ”direkta kostnader” ändras så att det motsvarar begreppet (person- och sak)skador i den nya polislagens 8 kap. 1 §. Dessutom ändras det i momentet använda begreppet ”egendomsskador” till ”saksador”.

1.27 Lagen om behandling av berusade

1 §. Hänvisningen i paragrafens 1 mom. föreslås bli ändrad så att den i stället för den gällande polislagens 11 § 1 mom. avser 2 kap. 2 § 1 mom. i den nya polislagen.

2 Närmare bestämmelser och föreskrifter

I polislagens 9 kap. 10 § föreslås ett bemyndigande att utfärdas bestämmelser. Genom förordning av statsrådet kan utfärdas närmare bestämmelser om 1) polismän som tillhör befälet, underbefälet och manskapet, 2) polisens funktionella ledningsförhållanden, 3) polisens emblem och tjänstemärke samt maktmedels- och skyddsredskap, och 4) anmälningar och utredningar om utövande av befogenheter enligt internationella överenskommelser (1 mom.).

Genom förordning av inrikesministeriet kan utfärdas närmare bestämmelser om 1) hur polismäns ställning ska anges och polismän identifieras, 2) förvaring av egendom som tagits om hand, 3) polisundersökning, 4) tecken och metoder vid stoppande av fordon, 5) automatisk övervakning av vägtrafiken, 6) definitioner av maktmedel, utbildning i användning av maktmedel, träning i och uppföljning av maktmedel, rätt att bära maktmedelsredskap, förvaring av maktmedelsredskap och övervakning av maktmedel, 7) fasttagande, förvaring och avlivande av djur, 8) handräckning till andra än tullverket och gränsbevakningsväsendet, 9) registrering av polisåtgärder, 10) tekniskt utförande av säkerhetskontrollåtgärder, hur säkerhetskon-

troller ska ordnas i praktiken och om ordnande av säkerhetskontrollutbildning, och om 11) uniformsmodeller och märken som ska användas med uniform samt om när tjänsteuppgifterna är av sådan art eller karaktär att de förutsätter användning av uniform (2 mom.).

Enligt 9 kap. 8 § i den nya polislagen kan inrikesministeriet för att trygga synnerligen viktig verksamhet eller egendom eller för att skydda människor genom förordning begränsa trafik eller vistelse i ett område som ska tryggas eller skyddas och i dess omgivning, på grund av den fara som objektet utgör eller utsätts för, eller förbjuda att föremål eller ämnen som äventyrar säkerheten förs till området. Den som bryter mot förbudet eller begränsningen kan dömas till böter, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag.

I den nya polislagens 9 kap. 9 § 2 mom. föreskrivs att inrikesministeriet i frågor som inte hör till området för lagstiftningen eller som inte annars kräver riksdagens samtycke ingå sedvanliga polisiära samarbetsavtal med grannstaterna, Östersjöstaterna och staterna inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Enligt den nya polislagens 5 kap. 65 § kan genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om ordnande och övervakning av användningen av hemliga metoder för inhämtande av information enligt detta kapitel samt om dokumentering av åtgärderna och om de rapporter som ska lämnas för tillsynen.

Enligt 15 b § 5 mom. i polisförvaltningslagen ska genom förordning av statsrådet föreskrivas om den kompletterande polispersonalens uppgifter, utrustning, utbildning och inkallande samt avtalsvillkor. Enligt 15 h § i samma lag kan bestämmelser om den konditionsnivå som olika arbetsuppgifter förutsätter samt om anordnande av konditionstester utfärdas genom förordning av statsrådet. Enligt 16 § 1 mom. i samma lag föreskrivs genom förordning av republikens president om polisens förtjänstkors och förtjänstmedalj. Enligt 16 § 2 mom. föreskrivs genom förordning av statsrådet närmare om polisens organisation och uppgifter samt om annan lämplig högre högskoleexamen och däri ingående

studier som utöver polisbefälsexamen krävs för en polistjänst. Enligt 16 § 3 mom. i samma lag kan genom förordning av inrikesministeriet utfärdas närmare bestämmelser om polisens ställning och uppgifter.

3 Ikraftträdande

Avsikten är att de föreslagna lagarna ska träda i kraft tidigast ca ett år efter att de antagits och stadfästs. Då tidpunkten för ikraftträdandet fastställs måste man beakta de förändringar i myndigheternas verksamhet som propositionen innebär samt behovet att se över de datasystem och dokument som polisen använder i sin verksamhet. Lagarna förutsätter också beredning av ett antal förordningar. Vidare måste det beaktas att ändringarna i lagstiftningen förutsätter utbildning av myndigheternas personal.

4 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

4.1 Inledning

I motiveringsavsnitten till propositionens allmänna motivering och detaljmotivering har redan behandlats vissa frågor i anslutning till grundlagen samt tryggheten av de grundläggande och mänskliga rättigheterna till den del som de har betydelse för utformningen och tolkningen av de föreslagna bestämmelserna. I detta avseende har i beredningen beaktats de högsta laglighetsövervakarnas och Europadomstolens praxis samt grundlagsutskottets ställningstaganden.

Grundlagens 2 § 3 mom. har genomgående beaktats i propositionen. Syftet har varit att heltäckande och exakt reglera myndigheternas befogenheter, med beaktande av att det i den nämnda bestämmelsen föreskrivs att all utövning av offentlig makt ska bygga på lag och att lag noggrant ska iaktas i all offentlig verksamhet. Utvecklingen av regleringen på detta sätt innebär en förbättrad rättslig ställning för dem som är föremål för myndigheternas befogenheter, inklusive bättre rättssäkerhetsarrangemang. I enlighet med grundlagens 18 § 1 mom. föreslås att de bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter som för närvarande finns i

förordningar ska tas in i lagen. Av denna anledning föreslås att vissa av den nuvarande polisförordningens bestämmelser lyfts upp till lagnivå och överförs till den nya polislagen.

En fråga som också har samband med skyddandet av de grundläggande rättigheterna är förhållandet mellan de bestämmelser om hemligt inhämtande av information som ingår i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition och polislagen samt frågan om dessa bestämmelsers konsekventa utformning och tydlighet. De hemliga tvångsmedlen och metoderna för inhämtande av information innebär i många avseenden ingrepp i de grundläggande rättigheterna. Såsom framgår av den allmänna motiveringens inledande avsnitt anser också riksdagens grundlagsutskott att de nämnda två lagarnas bestämmelser om hemligt inhämtande av information utgör en komplicerad och svårhanterligt helhet. I samband med att polislagen stiftades konstaterade grundlagsutskottet också att det med tanke på grundrättighetsskyddet är motiverat att koordinera polislagens bestämmelser om hemligt inhämtande av information med tvångsmedelslagens bestämmelser om hemliga tvångsmedel. Utskottet uppmärksammar den omständigheten att man i den gällande polislagen inte omfattat alla de med tanke på rättssäkerheten optimala lösningar som omfattas i tvångsmedelslagen (GrUU 15/1994 rd). Dessa frågor och ställningstaganden har beaktats vid beredningen av den nya tvångsmedelslagens 10 kap. och den nya polislagens 5 kap. Den sist nämnda lagen är uppbyggd på den först nämnda, utom i sådana avseenden då det föreligger motiverade skäl till avvikelse.

De från grundlagens synpunkt betydelsefullaste ändringarna i lagstiftningen är de som ger myndigheterna nya befogenheter med avseende på individen eller begränsar individens rättigheter eller utvidgar redan existerande befogenheter eller som i något annat avseende begränsar individens rättigheter eller handlingsfrihet. Propositionen måste till denna del bedömas med avseende på de lagreservationer som ingår i grundrättighetsbestämmelserna, samtidigt med beaktande av de allmänna förutsättningarna för begräns-

ning av de grundläggande rättigheterna, nämligen att en sådan begränsning ska vara noggrant definierad och exakt, att grunderna för begränsningen ska vara godtagbara, att kravet på proportionalitet ska vara uppfyllt, att rättssäkerhetsarrangemangen ska vara tillräckliga och att begränsningen inte får stå i konflikt med Finlands internationella förpliktelser när det gäller de mänskliga rättigheterna.

Den gällande och den föreslagna polislagen ger befogenheter som berör flera grundläggande och mänskliga rättigheter. Enligt grundlagens 7 § 1 mom. har alla rätt till liv, personlig frihet, integritet och trygghet. I paragrafens 3 mom. föreskrivs att den personliga integriteten inte får kränkas och att ingen får berövas sin frihet godtyckligt eller utan laga grund. I grundlagens 9 § 1 mom. föreskrivs att finska medborgare samt utlänningar som lagligen vistas i landet har rätt att röra sig fritt inom landet och att där välja bostadsort.

I grundlagens 10 § föreskrivs om skydd för privatlivet. Enligt paragrafens 1 mom. är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. I 2 mom. i samma paragraf föreskrivs att brev- och telefonhemligheten samt hemligheten i fråga om andra förtroliga meddelanden är okränkbar. I paragrafens 3 mom. föreskrivs att genom lag kan bestämmas om åtgärder som ingriper i hemfriden och som är nödvändiga för att de grundläggande fri- och rättigheterna ska kunna tryggas eller för att brott ska kunna utredas. Genom lag kan också bestämmas om sådana begränsningar i meddelandehemligheten som är nödvändiga vid utredning av brott som äventyrar individens eller samhällets säkerhet eller hemfriden, vid rättegång och säkerhetskontroll samt under frihetsberövande.

Grundlagsutskottet har i fråga om grundlagens 10 § 3 mom. uppmärksammat den omständigheten att det vid utövande av befogenheter i praktiken inte är möjligt att dra upp någon exakt gräns när det gäller den tidpunkt då ett brott har begåtts. Många brott är till sin natur sådana att det inte är möjligt att utreda dem om de inte över huvudtaget avslöjas, vilket i sin tur kan kräva att man kan bereda sig för att sådana brott begås. Utskottet har ansett att också sådana åtgärder utgör brotts-

utredning som vidtas med anledning av en konkret och individualiserad brottsmisstanke, trots att brottet inte ännu har fullbordats. Utskottet anser det vara viktigt att det också av bestämmelsens ordalydelse klart framgår att en konkret och individualiserad brottsmisstanke är en förutsättning för att en åtgärd ska vara tillåten från statsförfattningsrättslig synpunkt. Grundlagsutskottets åsikter har särskild betydelse vid bedömningen av befogenheter i anslutning till förhindrande av brott (GrUU 2/1996 rd, 5/1999 rd, 37/2002 rd och 11/2005 rd). Motsvarande synpunkter måste också beaktas när hemliga metoder för inhämtande av information används för att avslöja brott.

4.2 Polislagens bestämmelser

Allmänt

Enligt propositionen ska i polislagens 2 kap. föreskrivas i polisens befogenheter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Dessa bestämmelser stämmer med relativt små ändringar överens med bestämmelserna i den gällande polislagens 2 kap. I det följande granskas endast de bestämmelser som kan ha betydelse för skyddet av de grundläggande rättigheterna.

I den gällande polislagens 3 kap. föreskrivs om inhämtande av information. Dessa bestämmelser har ändrats i flera repriser. Motsvarande bestämmelser föreslås bli intagna i den nya polislagens 5 kap. om hemliga metoder för inhämtande av information. Kapitlet är uppbyggt på motsvarande sätt som 10 kap. i den tvångsmedelslag som föreslås i den proposition som har samband med denna proposition.

I fråga om skyddet av de grundläggande rättigheterna är det skäl att observera att bestämmelserna om de allmänna förutsättningarna för användning av hemliga metoder för inhämtande av information har sammanställts i den föreslagna polislagens 5 kap. 2 § och att de inte upprepas i samband med de särskilda förutsättningarna när det gäller de olika åtgärderna. Enligt kapitlets 2 § 1 mom. är en allmän förutsättning för användning av en hemlig metod för inhämtande av information att man på det sättet kan antas få information

för förhindrande, avslöjande eller avvärjande av risk för brott. En förutsättning för användning av vissa av de metoder för inhämtande av information, som till sin karaktär kan innebära betydande ingrepp i individens skyddade rättsliga intressen är också att metoden kan antas vara av synnerlig vikt för förhindrande eller avslöjande av ett brott. En ytterligare förutsättning för täckoperationer och bevisprovokation genom köp är att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna förhindras eller avslöjas.

Polisens allmänna befogenheter

I polislagens 2 kap. 9 § föreskrivs om skingrande av folksamling. Paragrafen föreslås jämfört med den gällande lagen bli så kompletterad att en polisman har rätt att befalla en folksamling att skingra sig eller flytta på sig också i det fall att personer i folksamlingen uppträder hotfullt eller annars på ett sådant sätt att det är sannolikt att de kommer att göra sig skyldiga till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott. Polisen ska å andra sidan om möjligt avgränsa sina åtgärder till att gälla dem som genom sitt uppträdande orsakar behovet att skingra folksamlingen eller be dem flytta på sig. Paragrafen är betydelsefull i synnerhet med tanke på rörelsefriheten och församlingsfriheten.

Såsom framgår av den allmänna motiveringen kan demonstrationer och motsvarande händelser där folksamlingar är involverade leda till besvärliga situationer beroende på hur stora folksamlingar det är fråga om eller hur snabbt situationen utvecklas. I sådana situationer är det nödvändigt att bedöma folksamlingens uppträdande utifrån de enskilda gruppledarnas agerande. Enligt gällande lag kan polisen redan nu ingripa mot enskilda personer om dessa framför hotelser eller annars uppträder så som nämns ovan. Tillägget om hotfullt eller annat uppträdande täcker situationer där hotet mot liv, hälsa, frihet, hemfrid eller egendom kan konkretiseras. Ordet "sannolikt" anger å andra sidan att tröskeln för att skingra folksamlingen eller be den flytta på sig är relativt hög. Målet är att skydda individualiserade rättsliga intressen inom ramen för grundrättighetssystemet.

Strävandet att i så liten utsträckning som möjligt ingripa i de grundläggande rättigheterna leder till att polisen i varje fall i mån av möjligheter ska begränsa sina åtgärder till personer som orsakar störningar.

Den bestämmelse om hur kroppsvisitation ska utföras som ingår i paragrafen om säkerhetsvisitation (2 kap. 12 §) ändras så att den motsvarar definitionen av kroppsvisitation i tvångsmedslagens 8 kap. 29 § 1 punkten. En polisman får i samband med tjänsteuppsdrag kroppsvisitera en person för att hitta farliga föremål eller ämnen också om det av grundad anledning är nödvändigt för att trygga polismännens arbetssäkerhet och fullgörandet av tjänsteuppsdraget. Enligt paragrafen får kroppsvisitationer göras också i inkvarteringslokaler och i dessas omedelbara närhet. Enligt paragrafens 3 mom. får en polisman kroppsvisitera också personer som anländer till eller avlägsnar sig från en tillställning eller plats, om ordningsstörningar har inträffat under tillställningen eller i inkvarteringslokalerna eller det annars har framkommit något särskilt skäl. I sådana fall som avses i 3 mom. ska kroppsvisitationer dessutom utföras på det sätt och i den omfattning som situationen kräver. Vid en säkerhetsvisitation får en person fråntas sådana föremål och ämnen som det annars enligt lag eller en föreskrift som utfärdas med stöd av lag är förbjudet att inneha. Till polislagens 2 kap. föreslås också bli fogad en ny 13 § som noggrannare reglerar verkställandet av säkerhetsvisitation. Säkerhetsvisitation ska verkställas manuellt, med tränad hund, med metalldetektor eller någon annan motsvarande teknisk anordning eller på något annat jämförbart sätt. I samband med säkerhetsvisitation är det särskilt viktigt att iaktta principerna om minsta olägenhet och finkänslighet.

Såsom riksdagens grundlagsutskott har konstaterat innebär säkerhetsvisitation ett ingrepp i den personliga integriteten. Säkerhetsvisitation görs i syfte att trygga den personliga säkerheten. Förfarandet har också beröringspunkter med församlingsfriheten. Vid säkerhetsvisitation måste proportionalitetskravet beaktas. När det blir fråga om att frånta en person föremål och ämnen berör säkerhetsvisitationen också egendomsskyddet (GrUU 8/1994 rd och GrUU 11/2005 rd).

Bakgrunden till paragrafen om säkerhetsvisitation (2 kap. 12 §) behandlas närmare i den allmänna motiveringen. Att trygga polismännens arbetssäkerhet och därmed deras liv och hälsa kan anses vara ett godtagbart skäl att utvidga tillämpningsområdet för säkerhetsvisitation. Synpunkter i anslutning till förutsättningarna för att trygga personsäkerheten talar för att säkerhetsvisitation vid behov ska kunna utföras också i inkvarteringslokaler och i omedelbar närhet av dessa. Riksdagens biträdande justitieombudsman har uppmärksammat den omständigheten att det enligt lagen inte är möjligt att kroppsvisitera personer som avlägsnar sig från en plats. När det gäller denna mot bakgrunden av praktiska erfarenheter viktiga möjlighet föreslås en särskilt hög tröskel, t.ex. att det förekommit ordningsstörningar under tillställningen eller i inkvarteringslokalerna. Det bör dessutom observeras att säkerhetsvisitation i samband med en tillställning alltid ska göras på det sätt och i den utsträckning som krävs, vilket begränsar sättet för utförande av säkerhetsvisitationen. Att föremål och ämnen som en person innehar olagligt fräntas denne kan inte anses utgöra något problem med tanke på egendomsskyddet.

Hemliga metoder för inhämtande av information

En bidragande orsak till att antalet metoder för inhämtande av information enligt den föreslagna polislagens 5 kap. är större än enligt den gällande lagens 3 kap. att åtgärderna föreslås bli mera detaljerat definierade med kriterier som i så stor utsträckning som möjligt beaktar också den tekniska utvecklingen. Som exempel kan nämnas sådana nya typer av teknisk observation som teknisk spårning av en person och teknisk observation av utrustning. Dessa metoder har genom tolkning kunnat anses vara tillåtna former av sådan teknisk observation som avses i den gällande lagen.

Informationshämtning via telenät

Det kan allmänt konstateras att frågor som gäller inhämtande av information via telenät samt de grundrättsliga och människorättsliga

aspekterna på användningen av sådan information flera gånger har granskats av riksdagens grundlagsutskott. I det sammanhanget har också den utveckling som skett i fråga om regleringen av de grundläggande rättigheterna kunnat beaktas. Här granskas närmast de nya befogenheterna i detta avseende.

I polislagens 5 kap. 6 § föreskrivs om inhämtande av information i stället för teleavlyssning. Om det är sannolikt att meddelanden som avses i paragrafen om teleavlyssning och identifieringsuppgifter inte längre är tillgängliga genom teleavlyssning, kan polisen beviljas tillstånd att inhämta informationen genom beslag under samma förutsättningar som när det gäller teleavlyssning. Dessutom föreskrivs i paragrafen att om inhämtande av information för utredning av innehållet i ett meddelande riktas mot en personlig teknisk anordning som lämpar sig för att sända och ta emot meddelanden och som finns direkt i anslutning till en teleterminalutrustning eller mot förbindelsen mellan en sådan anordning och en teleterminalutrustning kan polisen för förhindrande av brott beviljas tillstånd att utföra teknisk avlyssning endast under de förutsättningar som nämns i 5 §.

Också när det gäller polislagens 5 kap. 6 § är det fråga om komplettering av polisens befogenheter, delvis på grund av den tekniska utvecklingen. Eftersom det är fråga om att skydda innehållet i konfidentiella meddelanden sammankopplas förutsättningarna för användning av befogenheterna till dessa delar med förutsättningarna för befogenheterna att utföra teleavlyssning. Detta innebär för det första att inhämtande av information i stället för teleavlyssning kommer i fråga endast när det gäller mycket allvarliga brott. Enligt förslaget ska dessutom alltid en domstol besluta om inhämtande av information. Den föreslagna regleringen kan sålunda anses vara godtagbar eftersom den på ett heltäckande och exakt sätt reglerar myndigheternas befogenheter, med beaktande av det betydande samhällseliga intresset när det gäller utredning av allvarliga brott och på basis av rättsskyddssystemet som bygger på domstolsavgöranden.

Enligt förteckningen över brott som kan berättiga till teleövervakning (den nya polislagens 5 kap. 8 § 2 mom.) får teleöver-

vakning utföras också då det finns anledning att misstänka en person för brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning, för utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel eller koppleri eller för grovt tullredovisningsbrott.

För det första kan det nämnas att bestämmelsen om brott som begås med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning ersätter den gällande polislagens 3 kap. 31 c § 1 mom. där det föreskriv att såsom brott som berättigar till teleavlyssning bl.a. kommer i fråga brott som är riktade mot ett automatiskt databehandlingssystem och begås med användning av en teleterminalutrustning. Det är till denna del fråga om en utökning av förteckningens brottstyper. Enligt den gällande lagen berättigar utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel inte heller till användning av teleövervakning. Motsvarande utökning av brottstyperna föreslås i bestämmelsen om teleövervakning med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning (den nya polislagens 5 kap. 9 §).

Vid bedömningen av ändringar som föreslås i fråga om regleringen av teleavlyssning är det skäl att för det första beakta den omständigheten att ingreppet i skyddet av konfidentiella meddelanden är mindre än när det är fråga om teleavlyssning. Grundlagsutskottet har konstaterat att genom teleövervakning inhämtas sådana identifieringsuppgifter för ett meddelande som enligt utskottets vedertagna praxis faller utanför kärnområdet för den grundläggande rätten till meddelandehemlighet (GrUU 37/2002 rd och GrUU 11/2005 rd). Teleövervakning är ett effektivt sätt att förhindra och avslöja ett brott uttryckligen när ett brott har begåtts eller när det finns grundad anledning att misstänka att ett brott begås med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning. Utökningen av förteckningen över brott som berättigar till teleövervakning kan motiveras med den tekniska utvecklingen och de nya gärningssätt som den medför. Den gällande lagstiftningen förutsätter inte att brott mot automatiska databehandlingssystem ska uppnå en viss allvarlighetsgrad. Det är också skäl att observera att av de principer som styr användningen av hemliga metoder för inhäm-

tande av information så styr i synnerhet proportionalitetsprincipen användningen av dessa metoder i det avseendet att de inte används i fall som inte har någon större betydelse. När man dessutom beaktar den omständigheten att en domstol fortfarande ska fatta slutgiltigt beslut om användning av teleövervakning, med undantag för vissa situationer där teleövervakning används med samtycke av teleadressens eller teleterminalutrustningens innehavare eller enligt en anhållningsberättigad polismans beslut (s.k. stormningssituationer och spårning i brådska fall), kan det från grundrättighetssynpunkt inte anses vara problematiskt att till förteckningen över brott som berättigar till teleövervakning foga brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning. Grundlagsutskottet har godkänt befogenheterna utföra s.k. stormningsobservation under förutsättning att en sådan åtgärd är nödvändig för att avvärja en överhängande fara som hotar liv eller hälsa (GrUU 11/2005 rd).

Det som konstateras i föregående stycke gäller i många avseenden också användning av teleövervakning för att förhindra att en person utnyttjas för sexhandel, dvs. för ett brott som kriminaliseras i strafflagens 20 kap. 8 §. Maximistraffet för detta brott är visserligen endast fängelse i högst sex månader. Det är emellertid skäl att beakta den omständigheten att det uttryckligen är fråga om utnyttjande av en person som är föremål för koppleri eller människohandel. I samband med att straffbestämmelsen stiftades uppmärksammade riksdagens grundlagsutskott (GrUU 17/2006 rd) sådana prostituerades psykiska och fysiska integritet som är offer för koppleri och människohandel, liksom även deras rätt att bestämma över sig själva och sin kropp. Avsikten med kriminaliseringen är att motverka sådana personer som gör sig skyldiga till människohandel och koppleri.

Ovan i detaljmotiveringen behandlas frågan om i vilka situationer polislagens 5 kap. 8 § 3 mom., den s.k. stormningsbestämmelsen, kan tillämpas. Enligt bestämmelsen har polisen trots 2 § rätt att utföra teleövervakning, om det för att avvärja fara som hotar liv eller hälsa är nödvändigt att sådan utförs omedelbart. Det är fråga om rörelsefriheten

som tryggas i grundlagens 9 § och om skyddet för privatlivet som tryggas i grundlagens 10 § (GrUU 36/2002 rd). Befogenheten gör det möjligt att snabbt spåra en person och ta reda på var denne finns. Det är sålunda fråga endast om att lokalisera mobilteleapparater och inte t.ex. om att ta reda på om någon tagit kontakt med en mobilteleapparat. Befogenheten ger inte rätt att ingripa i skyddet av konfidentiell kommunikation. Förutsättningarna för användning av befogenheterna föreslås vara snäva. Detta framgår av det i momentet använda uttrycket ”om det är nödvändigt att sådan utförs omedelbart”. Med beaktande av de nämnda omständigheterna kan godtagbara skäl läggas fram för denna befogenhet.

I detaljmotiveringen behandlas också situationer där polislagens 5 kap. 8 § 4 mom. kan tillämpas. Det är fråga om en ny bestämmelse enligt vilken polisen har rätt att kortvarigt hindra användning av teleadresser eller teleterminalutrustning inom ett visst område. Som exempel kan för det första nämnas den situationen att polisen får vetskap om ett hot om att en bomb kommer att sprängas på en viss plats. Den nya befogenheten innebär att polisen tillfälligt får hindra användning av teleadresser eller teleterminalutrustningar inom området, för att förhindra att sprängladdningen aktiveras med en mobiltelefon eller radiosändare. Som ett annat exempel kan nämnas den situationen att polisen får vetskap om ett allvarligt hot mot en person som deltar i en internationell toppkonferens. Polisen kan då använda den nya fullmakten för att skydda en bilkortage.

Den befogenhet som avses i det i föregående stycke refererade 4 mom. i polislagens 5 kap. 8 § innebär inte något ingrepp i skyddet av konfidentiell information. Förutsättningarna för denna befogenhet är snäva och den skulle få användas endast i undantagsfall. Därför används uttrycken ”kortvarigt” och ”nödvändigt”. Syftet med att förhindra användning av teleadresser eller teleterminalutrustningar är att skydda högprioriterade och med tanke på grundrättighetssystemet viktiga rättsliga intressen, dvs. liv och hälsa. Enligt polislagens 5 kap. 10 § 1 mom. ska beslutet sålunda fattas av en polisman i chefsställning medan en anhållningsberättigad polisman i

brådskande situationer har rätt att tillfälligt besluta om saken. För denna nya befogenhet kan således läggas fram godtagbara skäl, med beaktande av de nämnda omständigheterna.

Enligt 5 mom. i den föreslagna polislagens 5 kap. 8 § kan polisen beviljas tillstånd att för utredning av dödsorsak utföra teleövervakning av en teleadress eller teleterminalutrustning som en avliden haft i sin besittning. Erfarenheterna har visat att det är synnerligen viktigt att foga denna nya bestämmelse till lagen. Det ligger ett vägande samhälleligt intresse i att utreda oklara dödsfall. Enligt förslaget ska en domstol besluta om teleövervakning i sådana fall men i brådskande fall kan en anhållningsberättigad polisman besluta om inledande av teleövervakning. Ärendet ska då utan dröjsmål, dvs. inom 24 timmar föras till en domstol för avgörande.

Den nya polislagens 5 kap. 9 § innebär en utökning av de brottstyper som berättigar till samtyckesbaserad teleövervakning. Utgångspunkten är i ett sådant fall att teleövervakning ska kunna utföras då någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år. Dessutom kan samtyckesbaserad teleövervakning användas i synnerhet i sådana fall då brottet har riktats mot den som gett samtycket och där det är fråga om att skydda dennes grundläggande rättigheter (exempelvis vederbörandes personliga integritet och hemfrid). Med undantag av sådana fall som för närvarande hör till tillämpningsområdet för 36 § 3 mom. i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (1, 4 och 5 punkten) ska domstolen besluta om användning av teleövervakning också i dessa situationer. Av paragrafens detaljmotivering framgår att den som åtgärden riktas mot ska ha gett sitt samtycke frivilligt innan åtgärden vidtas och ha förstått samtyckets betydelse. Från polisens sida får inte användas någon form av övertalning eller andra motsvarande påtryckningar. Såsom framgår av detaljmotiveringen ska beslutsfattaren omsorgsfullt överväga vem som på ett giltigt sätt kan ge sitt samtycke till teleövervakning. Med beaktande av dessa omständigheter samt de som nämns ovan i samband

med samtyckesbaserad teleövervakning kan det inte anses vara problematiskt från grundrättighetssynpunkt att reglera samtyckesbaserad teleövervakning på det sätt som föreslås.

I den nya polislagens 5 kap. 11 och 12 § föreskrivs om inhämtande av basstationsuppgifter på motsvarande sätt som i den gällande lagen föreskrivs om inhämtande av uppgifter om mobilteleapparaters läge. Det är fråga om en reglering som har samband med grundlagens 9 § om rörelsefrihet och grundlagens 10 § om skydd för privatlivet (GrUU 36/2002 rd). Den nya regleringen skiljer sig från den gällande i det avseendet att inhämtandet av basstationsuppgifter kan gälla också teleadresser och teleterminalutrustningar som registreras i framtiden. Basstationsuppgifternas betydelse för förhindrande och avslöjande av brott inskränker sig inte till tidigare händelser i sådana situationer där gärningsmannen kan antas uppsöka en plats som är relevant när det gäller att förhindra eller avslöja ett brott. En förutsättning för inhämtande av basstationsuppgifter är enligt lagen dessutom i sådana fall att det finns något särskilt skäl. Då man beaktar att ingreppet i de grundläggande rättigheterna i dessa fall är litet jämfört med betydelsen av det samhälleliga intresse som ligger till grund för begränsningarna (det är närmaste fråga om allvarliga brott för vilka det strängaste föreskrivna straffet är fängelse i minst fyra år) och den omständigheten att ärendet efter att en anhållningsberättigad polisman i brådskande fall har fattat beslut om saken ska föras till domstol så snart som möjligt, dock senast inom 24 timmar från det att metoden började användas, finns det godtagbara grunder för regleringen.

Systematisk observation, förtäckt inhämtande av information och teknisk observation

I polislagens 5 kap. 13 § föreslås bestämmelser om observation och systematisk observation. Motsvarande bestämmelser ingår i den gällande polislagens 28 § 1 mom. 2 punkten och 30 §. Observation anses numera enligt sedvanerätt vara tillåten också vid förundersökning. Med observation avses iakttagelse av en viss person för att inhämta information. Observation kan anses vara en av

polisens grundläggande metoder för informationshämtning. Det är därför inte nödvändigt att föreskriva om förutsättningarna för denna metod. Vid observation får användas tekniska anordningar (t.ex. kikare) men observationen får inte riktas mot kärnområdet för hemfridsskyddet, dvs. mot utrymmen som används för stadigvarande boende.

I den nya polislagens 5 kap. 13 § görs det skillnad mellan observation och systematisk observation. Med systematisk observation avses annan än kortvarig observation. Denna hemliga metod för inhämtande av information är relevant för föremålets personliga integritet eftersom den innebär att denne observeras under en viss tid. Det kan t.ex. vara fråga om att systematiskt observera vad en person gör under sin fritid och vilka personer denne då träffar. Inte heller systematisk observation får riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende.

Avsikten med regleringen av systematisk observation är i likhet med regleringen av annan observation att precisera ett för närvarande oklart rättsläge. Också i detta avseende är det sålunda fråga om en exaktare och mera heltäckande reglering av myndigheternas befogenheter. På grund av att det är fråga om ingrepp i integritetsskyddet kan systematisk observation med beaktande av proportionalitetsprincipen inte användas för att förhindra eller avslöja smärre brott. En förutsättning för användning av befogenheten är enligt förslaget att det finns grundad anledning att misstänka att den som observeras begår ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller gör sig skyldig till stöld eller häleri. En förutsättning för systematisk observation är enligt den nya polislagens 5 kap. 2 § 2 mom. dessutom att denna kan antas ha en synnerligen viktig betydelse för att förhindra eller avslöja ett brott. En anhållningsberättigad polisman kan fatta beslut om systematisk observation (5 kap. 14 § 1 mom.) Också regleringen av systematisk observation kan med beaktande av de nämnda omständigheterna anses vara exakt och noga avgränsad. Regleringen av systematisk observation innebär inga problem från grundrättighetssynpunkt.

En ny metod för informationshämtning är också förtäckt inhämtande av information en-

ligt den nya polislagens 5 kap 15 §. Med förtäckt inhämtande av information avses sådant inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla polismannens uppdrag. Förtäckt inhämtande av information får användas när det är fråga om brott av en viss allvarlighetsgrad. Metoden får användas om det med anledning av en persons yttranden eller övriga uppträdande med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till 1) brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år, 2) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel eller koppleri, 3) narkotikabrott, 4) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, 5) grovt tullredovisningsbrott eller till 6) stöd eller häleri i samband med planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet. Den nya befogenheten kan placeras in mellan systematisk observation och täckoperation eftersom avsikten med den dels är att få personlig kontakt med den som är föremål för informationshämtningen men å andra sidan att inte umgås med denne under någon längre tid eller att bygga upp ett sådant särskilt förtroendeförhållande som när det är fråga om en täckoperation. Också vid förtäckt inhämtande av information är det fråga om polisverksamhetens praktiska behov och i anslutning därtill om en heltäckande och exakt reglering av befogenheterna. Förtäckt inhämtande av information innebär inte ett lika djupt ingrepp i integritetsskyddet som en täckoperation. I fråga om förutsättningarna jämföras den med systematisk observation som behandlas ovan

I den nya polislagens 5 kap. 21 § 3 mom. föreskrivs om teknisk spårning av en person. Om syftet med teknisk spårning är att följa hur en person förflyttar sig genom att en spårningsanordning fästs i de kläder som denne bär eller ett föremål som han eller hon bär med sig får åtgärden genomföras bara om personen i fråga med fog kan antas begå ett brott som avses i 17 § 4 mom. (brott som berättigar till teknisk avlyssning). Också till denna del är det delvis fråga om precisering av lagstiftningen, eftersom spårning av föremål ofta innebär spårning av en person som

bär föremålen med sig. Teknisk spårning av en person får i regel användas endast i samband med utredning av relativt allvarliga brott. Enligt den nya polislagens 5 kap. 22 § 1 mom. ska en domstol fatta beslut om teknisk spårning av en person, även om en anhållningsberättigad polisman i brådskande situationer tillfälligt får besluta om teknisk spårning (2 mom.).

I den föreslagna polislagens 5 kap. 23 § föreskrivs om teknisk observation av utrustning, som också är en ny metod för inhämtande av information. Förutsättningarna för användning av denna metod sammankopplas i fråga om de brott som är föremål för åtgärden med förutsättningarna för teknisk avlyssning. Teknisk observation av utrustning får inte användas för att skaffa information om innehållet i ett meddelande eller om identifieringsuppgifter. Beslut om teknisk observation av utrustning ska fattas av en domstol, även om en anhållningsberättigad polisman i brådskande situationer tillfälligt får besluta om åtgärden. För teknisk observation av utrustning krävs sålunda en konkret och individualiserad misstanke (GrUU 12/1998 rd). Också till denna del är det fråga om en heltäckande och exakt definition av myndighetsbefogenheterna, eftersom det för närvarande är oklart vilken karaktär ett sådant förfarande har och hur det placerar sig i förhållande till övriga hemliga tvångsmedel. Det är också skäl att beakta intresset att förhindra och avslöja allvarliga brott.

Enligt den nya polislagens 5 kap. 23 § som föreslås bli överförd från den gällande polislagens 36 § 2 mom. får polisen använda tekniska anordningar för att inhämta identifieringsuppgifter för en teleadress eller teleterminalutrustning när det är fråga om ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år. En anhållningsberättigad polisman får enligt förslaget besluta om användning av metoden. Med avvikelse från den gällande polislagen sammankopplas användningen av metoden med brott av en viss allvarlighetsgrad och beslutsnivån höjs.

Täckoperationer och bevisprovokation genom köp

Bestämmelserna om täckoperationer och bevisprovokation genom köp i den nya polislagens 5 kap. är i vissa avseenden mera detaljerade än motsvarande bestämmelser i den gällande lagen. Grundlagsutskottet har gjort en relativt omfattande granskning av dessa metoder i det sammanhanget då det föreslås att bestämmelserna om dem skulle tas in i den gällande polislagen (GrUU 5/1999 rd).

Definitionen av begreppet täckoperation i den nya polislagens 5 kap. 28 § 1 mom. är exaktare än i den gällande lagen. Till den nämnda paragrafens 2 mom. som gäller förutsättningarna för en täckoperation fogas omnämmandet att inhämtandet av information ska anses nödvändigt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller kan väntas bli fortsatt eller upprepad. Detta krav gäller emellertid inte nätverksbaserade täckoperationer eftersom de inte är förenade med fysiska säkerhetsrisker och som är lättare att dokumentera än andra täckoperationer.

En polisman som företar en täckoperation får enligt den nya polislagens 5 kap. 29 § inte begå eller ta initiativ till brott. Under vissa förutsättningar får polismannen dock begå brott av förseelsekaraktär. Om en polisman som företar en täckoperation under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skaffar lokaler, fordon eller andra sådana hjälpmedel, transporterar personer, föremål eller ämnen, sköter ekonomiska angelägenheter eller bistår den kriminella sammanslutningen på andra jämförbara sätt, går polismannen enligt 5 kap. 30 § fri från straffansvar. Detta förutsätter att det på synnerligen giltiga skäl kan antas att 1) åtgärden genomförs också utan polismannens medverkan, 2) polismannens verksamhet inte kommer att äventyra eller skada eller äventyra någons liv, hälsa, frihet eller orsaka betydande skada på någons egendom, och 3) biståndet avsevärt främjar möjligheter att uppnå syftet med täckoperationen. En polisman som företar en täckoperation får delta i en försändelse som hänförs sig till en kontrollerad leverans, om delta-

gandet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med leveransen.

Enligt den nya polislagens 5 kap. 33 § ska frågan om det finns förutsättningar för en täckoperation hänskjutas till domstolen för avgörande, om avsikten är att information som fåtts genom täckoperationen används i rättegång såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig. Domstolen ska avgöra, om det funnits sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i 28 § 2 mom. eller om det varit fråga om en täckoperation i sådana fall som avses i 3 §. Detta gäller emellertid inte enbart nätverksbaserade täckoperationer. När domstolen avgör ärendet ska den inte ta ställning till den operativa frågan om hur täckoperationen utförs i det konkreta fallet. Om det under en täckoperation framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det brott som ligger till grund för den kommer att begå ett annat brott som avses i 28 § 2 mom., med direkt anknytning till det första brottet, får täckoperationen utvidgas.

I den nya polislagens 5 kap. 35—38 § föreskrivs om bevisprovokation genom köp. I 39 § föreskrivs om säkerheten för en polisman vid täckoperation och bevisprovokation genom köp. Den föreslagna paragrafen gäller utrustande av en polisman med tekniska anordningar för avlyssning och observation.

Den nya polislagens 5 kap. 58 § som gäller underrättelse om hemligt inhämtande av information har samband med hemliga metoder för inhämtande av information och i synnerhet med användning av täckoperationer och bevisprovokation genom köp. Beroende på vilken metod för informationshämtning som används ska föremålet underrättas skriftligen efter att syftet med informationshämtningen har uppnåtts. På de grunder som föreskrivs i lagen (t.ex. för att trygga statens säkerhet eller skydda liv och hälsa) får underrättelsen dock skjutas upp eller lämnas ogjord. Den som varit föremål för inhämtande av information behöver inte underrättas om systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, en täckoperation, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor, om inte förundersökning har inletts i ärendet. När man överväger att skjuta upp underrättelsen eller lämna den og-

jord ska man också beakta en parts rätt att på behörigt sätt bevaka sina rättigheter.

I samband med att bestämmelserna om täckoperationer och bevisprovokation genom köp togs in i polislagen konstaterade riksdagens grundlagsutskott (GrUU 5/1999 rd) att med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna är täckoperation betydelsefullare än bevisprovokation genom köp. Utskottet konstaterade att täckoperationsverksamhet framför allt bör bedömas utifrån skyddet för privatliv. Dessutom konstaterade utskottet att såväl täckoperation som bevisprovokation genom köp bör ställas i relation till bestämmelserna om en rättvis rättegång. Utskottet ansåg det vara sakenligt att täckoperationernas räckvidd i förslaget begränsas till särskilt uppräknade grova brott som dessutom erfarenhetsmässigt är av det slaget att brottsligheten i anslutning till dem lätt blir organiserad. Enligt utskottets åsikt bör det observeras att bakom rubriceringen ”täckoperation” ligger ett synnerligen tungt vägande samhällsligt intresse och att detta intresse också är sammanlänkat med ambitionen att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna för andra människor. Grundlagsutskottet framhöll slutligen att en täckoperation inte bör inledas om den involverade polismannens säkerhet inte kan garanteras i tillräcklig utsträckning.

I propositionens allmänna motivering redogörs för Europadomstolens praxis i fråga om täckoperationer och bevisprovokation genom köp. Enligt domstolens praxis får polisen inte provocera till brott som annars inte skulle begås. När det gäller rätten till en rättvis rättegång har Europadomstolen i mål som aktualiserat frågan om att för en åtalad röja bevis i polisens besittning framhållit att skyldigheten att röja information inte är ovillkorlig. I brottmål kan det finnas intressen som konkurrerar med den åtalades, t.ex. den nationella säkerheten, behovet att skydda vittnen mot hämndåtgärder och hemlighållande av polisens undersökningsmetoder. Enligt Europadomstolens praxis kan utgångspunkten anses vara den att regleringen av täckoperationer och bevisprovokation genom köp bör vara detaljerad.

Såsom konstateras i den allmänna motiveringen är det för att en täckoperation ska lyck-

as viktigt att en polisman som agerar under täckmantel kan vinna förtroende hos medlemmarna i en kriminell sammanslutning. Polismannen måste för att vinna förtroende vistas bland kriminella och vid behov i praktiken visa sin likgiltighet för och t.o.m. sitt godkännande av deras verksamhet. Det kan också vara fråga om att skydda polismannens liv eller hälsa. Om man vill tillåta täckoperationer som innebär infiltration av professionella kriminella organisationer måste man i praktiken godkänna den möjligheten att en polisman som agerar under täckmantel åtminstone vid en efterhandsbedömning kan ha varit delaktig i brott. De noga avgränsade och exakta ändringsförslag som gäller polismäns möjligheter att agera i samband med täckoperationer är baserade på dessa synpunkter.

En täckoperation kan fortsättningsvis gälla endast allvarliga brott som också i övrigt definieras mera exakt än i den gällande lagen. I syfte att säkerställa enhetlig praxis och understryka säkerhetssynpunkter föreslås i 5 kap. 45 § 1 mom. att ärendena som gäller täckoperationer i första instans ska behandlas vid Helsingfors tingsrätt. Liknande bestämmelser föreslås också i fråga om ärenden som gäller underrättande om bevisprovokation genom köp eller om styrd användning av informationskällor. I den föreslagna polislagens 5 kap. 58 § beaktas de krav som grundlagens 21 § och Europadomstolens praxis ställer i fråga om rätten till en rättvis rättegång i straffprocessuella sammanhang.

Användning av informationskällor och kontrollerade leveranser

I den föreslagna polislagens 5 kap. 40—42 § föreskrivs om styrd användning av informationskällor och i 43 och 44 § föreskrivs om kontrollerade leveranser.

Vid styrd användning av informationskällor får en informationskälla inte ombes inhämta uppgifter på ett sätt som förutsätter utövande av myndighetsbefogenheter eller äventyrar informationskällans eller någon annans liv eller hälsa. Avsikten med bestämmelserna om styrd användning av informationskällor är också i övrigt att komplettera lagstiftningen med en noga avgränsad och exakt reglering som uppfyller

grundlagens krav. Beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas av en polisman som är i chefsställning eller av en anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

I den allmänna motiveringen har redan nämnts att riksdagens utskott, inklusive grundlagsutskottet, redan i flera repriser uppmanat regeringen att bereda lagstiftning om kontrollerade leveranser. Detta skede senast i samband med behandlingen av regeringens proposition RP 26/2008 rd med förslag till lag om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet (GrUU 35/2008 rd och LaUU 23/2008 rd). I den nya polislagens 5 kap. 41 § föreslås en definition av begreppet kontrollerade leveranser samt noggrant avgränsade förutsättningar som anknyter till behovet att förhindra allvarliga brott.

En kontrollerade leverans innebär att polisen får avstå från att ingripa i transporten eller någon annan leverans av föremål, ämnen eller egendom eller dröja med att ingripa, om det behövs för identifiering av personer som medverkar i ett brott som håller på att begås eller för att förhindra eller avslöja ett i jämförelse med detta brott allvarligare brott eller mera omfattande brottslig verksamhet. Polisen får använda kontrollerade leveranser för att förhindra brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Det förutsätts dessutom att de kontrollerade leveranserna kan övervakas och att det vid behov går att ingripa i dem. Åtgärden får inte heller orsaka betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskador. Den föreslagna bestämmelsen om kontrollerade leveranser är i första hand en specialbestämmelse i förhållande till den allmänna bestämmelsen i lagförslaget 5 kap. 46 § 1 mom. om polisens rätt att dröja med att ingripa i ett brott. I den sist nämnda bestämmelsen har beaktats de synpunkter som grundlagsutskottet framförde i sitt utlåtande GrUU 11/2005 rd.

Vissa andra bestämmelser i polislagens 5 kap.

I den nya polislagens 5 kap 48 § föreskrivs om röjandeförbud när det gäller hemliga tvångsmedel. Det måste också i samband med användningen av hemliga metoder för inhämtande av information anses nödvändigt att föreskriva om möjligheten att utfärda röjandeförbud, liksom i fråga om användning av hemliga tvångsmedel, eftersom användningen kunde förhindras eller syftet med metoden äventyras om den via en utomstående person skulle komma till målpersonens kännedom.

För röjandeförbudet uppställs en hög tröskel eftersom en förutsättning för förbudet är viktiga skäl som hänför sig till förhindrande eller avslöjande av brott. Också på grund av det straffhot som föreskrivs för överträdelse av förbudet är förfarandet noga reglerat med bestämmelser om skriftliga anmälningar och om omständigheter som ska uppges.

När det gäller de metoder för inhämtande av information som föreslås i den nya polislagens 5 kap. är det skäl att beakta de detaljerade bestämmelserna om användning av överskottsinformation (54 §), avbrytande av teleavlyssning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning (56 §) samt utplåning av information som fått i en brådskande situation (57 §), som kompletterar bestämmelserna om respektive metoder och begränsar möjligheterna att utnyttja information som fått genom användning av hemliga metoder för inhämtande av information.

Särskilda polisbefogenheter

I den gällande polislagens 8 § föreskrivs om särskilda polisbefogenheter. Enligt paragrafens 1 mom. kan Polisstyrelsen ge en namngiven person sådana i denna lag avsedda polisbefogenheter som han eller hon behöver i en viss uppgift. I paragrafens 2 mom. föreskrivs att befogenheter att använda maktmedel som avses i denna lag dock kan

ges endast en namngiven tjänsteman. Befogenheter att göra förundersökning kan ges en tjänsteman endast för undersökning av brott som har anknytning till tjänstemannens eget förvaltningsområde och som särskilt nämns i förordnandet.

Bestämmelsen om särskilda polisbefogenheter kan ifrågasättas med beaktande av legalitetsprincipen som framgår grundlagens 2 § 3 mom., eftersom polisbefogenheter och därtill anslutna befogenheter att använda maktmedel inte kan ges andra än sådana för utövande av befogenheterna utbildade tjänstemän som utför vissa uppgifter. Det är skäl att reglera dessa situationer genom att vid behov i de lagar som reglerar vederbörande tjänstemäns befogenheter ta in detaljerade bestämmelser om befogenheter av typen polisbefogenheter och om förutsättningarna för utövande av dem. Det har under beredningen av denna proposition inte varit möjligt att överväga frågor i anslutning här till. I propositionen ingår därför endast ett förslag som innebär att den gällande polislagens 8 § om beviljande av särskilda polisbefogenheter förblir i kraft i tre år efter att den nya polislagen och lagarna i samband med den har trätt i kraft. Detta innebär samtidigt att nya särskilda polisbefogenheter som eventuellt beviljas inte kan vara i kraft längre än den angivna tiden.

4.3 Bedömning av lagstiftningsordningen

På de grunder som nämns ovan kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Eftersom frågorna om lagstiftningsordningen delvis är tolkningsbara är det skäl att inhämta grundlagsutskottets utlåtande.

Med stöd av det som anförs ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Polislag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Polisens uppgifter

Polisens uppgift är att trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att förebygga, avslöja och utreda brott och föra brott till åtalsprövning. Polisen ska upprätthålla säkerheten i samarbete med andra myndigheter samt med sammanslutningar och invånarna och sköta det internationella samarbete som hör till dess uppgifter.

Polisen ska dessutom sköta uppgifter i samband med tillståndsförvaltningen och andra uppgifter som uttryckligen föreskrivs i lag samt inom ramen för sina uppgifter ge var och en den hjälp som han eller hon behöver. Om det finns skäl att anta att en person har försvunnit eller råkat ut för en olycka ska polisen vidta nödvändiga åtgärder för att finna personen.

I förundersökningslagen (/) föreskrivs om förundersökning av brott och i tvångsmedelslagen (/) om tvångsmedel i samband med förundersökning av brott.

2 §

Respekten för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Polisen ska respektera de grundläggande och mänskliga rättigheterna, och när den utövar sina befogenheter välja det motiverbara alternativ som bäst tillgodoser dessa rättigheter.

3 §

Proportionalitetsprincipen

Polisens åtgärder ska kunna försvaras i förhållande till hur viktigt, farligt och brådskande dess uppdrag är, det mål som eftersträvas samt uppträdande, ålder, hälsa och andra motsvarande omständigheter som gäller den person som är föremål för åtgärden och övriga omständigheter som inverkar på helhetsbedömningen av situationen.

4 §

Principen om minsta olägenhet

Genom polisens åtgärder får det inte ingripas i någons rättigheter inskränkas i större utsträckning och ingen får orsakas större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för att utföra uppdraget.

5 §

Principen om ändamålsbundenhet

Polisen får utöva sina befogenheter endast i föreskrivna syften.

6 §

Utförande av uppgifter och viktighetsordning

Polisen ska i sin verksamhet vara saklig och opartisk samt främja likabehandling och försonlighet. Polisen ska i första hand genom råd, uppmaningar och befallningar sträva efter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet.

Polisen ska utföra sina uppgifter effektivt och ändamålsenligt. När förhållandena krä-

ver det ska uppgifterna ställas i viktighetsordning.

7 §

Information om grunden för en åtgärd

En polisman ska informera en person som utsätts för frihetsbegränsande åtgärder eller en representant för denne om orsaken till åtgärderna så snart detta är möjligt med beaktande av personens tillstånd och övriga omständigheter.

Om inte något annat föreskrivs i lag har också en person som utsätts för andra än frihetsbegränsande åtgärder eller en företrädare för denne rätt att bli informerad om orsaken så snart detta är möjligt utan att åtgärderna äventyras.

8 §

Skyldigheten ange sin ställning som polisman samt identifiering av polismän

En polisman ska vid behov presentera sig som polis för den som är föremål för en åtgärd och på begäran visa upp sitt tjänstemärke, om presentationen eller uppvisandet kan ske utan att åtgärden äventyras.

Polisen ska se till att en polisman som har utfört ett tjänsteuppdrag vid behov kan identifieras.

9 §

Åtgärdseftergift och åtgärdsfördröjning

Polisen har rätt att avstå från en åtgärd om slutförandet av den kunde leda till ett oskäligt slutresultat i förhållande till det mål som eftersträvas.

En person som har bett polisen vidta en åtgärd och vars rätt, fördel eller skyldighet ärendet gäller har rätt att på begäran få veta orsaken till att åtgärden inte vidtas.

I 5 kap 46 § 1 mom. föreskrivs om åtgärdsfördröjning i samband med hemligt inhämtande av information.

10 §

Uniform

Polismän, övervaktare och vaktare ska i tjänsten bära uniform då uppdragets art eller karaktär förutsätter detta.

Uniform får också bäras under resor som har samband med tjänsteuppdrag och representation. Chefen för respektive enhet beslutar om användning av uniform i andra sammanhang.

Polisuniform och polisiära beklädnadsartiklar får inte användas av andra än polismän. Ingen får heller använda en dräkt eller beklädnadsartikel som på ett förvillande sätt påminner om en sådan uniform eller beklädnadsartikel så att användaren kan förväxlas med en polisman. Vad som föreskrivs ovan i detta moment gäller dock inte i 1 mom. nämnda övervaktares eller vaktares eller kompletterande polispersonals rätt att använda föreskrivna uniformer eller beklädnadsartiklar.

Trots 3 mom. kan chefen för polisinsättningen ge tillstånd till användning av polisuniform vid teaterföreställningar och vid motsvarande evenemang.

11 §

En polismans rätt att ge befallningar

En polisman som enligt denna eller någon annan lag utövar sina befogenheter har rätt att i enskilda fall ge befallningar och utfärda förbud som är förpliktande för var och en.

12 §

Polismän

Polismän är i förordning av statsrådet nämnda tjänstemän som hör till befälet, underbefälet eller manskapet.

2 kap.

Allmänna befogenheter

1 §

Identifiering

För utförande av ett visst uppdrag har en polisman rätt att av var och en få veta dennes namn och personbeteckning eller, om sådan saknas, födelsedatum och medborgarskap samt var personen i fråga är anträffbar.

Om en person vägrar lämna uppgifter som avses i 1 mom. och om personen inte kan identifieras på annat sätt har polismannen rätt att utreda identiteten med hjälp av signalement. Härvid ska i tillämpliga delar iakttagas vad som i 8 kap. 32 § 2—4 mom. i tvångsmedelslagen föreskrivs om kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

En polisman har rätt att för identifiering gripa en person som vägrar lämna uppgifter enligt 1 mom. eller som lämnar sannolikt falska uppgifter om de nämnda omständigheterna, förutsatt att gripandet är nödvändigt för att klarlägga identiteten. Den som gripits ska frigges så snart uppgifterna har fåtts, dock senast 24 timmar efter gripandet.

2 §

Gripande av en person för att skydda denne

En polisman har rätt att gripa en person för att skydda denne för en allvarlig fara som utgör en överhängande risk för personens liv, fysiska integritet, säkerhet eller hälsa, om personen är oförmögen att ta vara på sig själv och faran inte annars kan avväjas eller personen omhändertas på annat sätt.

Om den som har gripits enligt 1 mom. är under 18 år ska denne utan dröjsmål överlämnas till sin vårdnadshavare eller, om detta inte är möjligt, till en barnskyddsmyndighet. Andra gripna ska frigges så snart behovet av omhändertagande har upphört, dock senast 24 timmar efter gripandet. En person som inte har frigetts före klockan 20 får dock hållas kvar till klockan 8 nästa morgon om detta är särskilt angeläget för att skydda personens liv eller hälsa och denne saknar bostad eller

nattlogi eller om det är särskilt angeläget av någon annan motsvarande orsak.

I lagen om behandling av berusade (461/1973) föreskrivs om förvaring av berusade. I mentalvårdslagen (1116/1999) föreskrivs om hur personer som befinner sig i ett uppenbart förvirrat sinnestillstånd ska föras till vård och om annan handräckning i ärenden som gäller sådana personer.

3 §

Gripande av efterlysta

En polisman har rätt att gripa en efterlyst person som enligt en behörig myndighets efterlysning ska häktas eller tas i förvar.

En annan efterlyst än en sådan som avses i 1 mom. är skyldig att på uppmaning av en polisman infinna sig på en polisstation eller någon annan plats där åtgärder som förutsätts enligt efterlysningen kan vidtas. Om personen i fråga inte iakttar uppmaningen eller om det är sannolikt att personen försöker undgå en åtgärd som nämns i efterlysningen, har en polisman rätt att gripa personen för att en åtgärd som nämns i efterlysningen ska kunna vidtas.

Om inte något annat föreskrivs i lag om tiden för de åtgärder som efterlysningen förutsätter, är den efterlysta skyldig att i högst sex timmar från gripandet vara närvarande för dessa åtgärder.

4 §

Genomsökning för gripande av en person

En polisman har för att få tag på en person som ska hämtas till polisförhör enligt 6 kap. rätt att göra husrannsakan eller platsgenomsökning enligt vad som föreskrivs i 8 kap. i tvångsmedelslagen.

En polisman som hör till befälet beslutar om genomsökning. En annan polisman kan utan beslut av en polisman som hör till befälet göra genomsökning när det på grund av att ärendet är brådskande är nödvändigt att genomsökning görs omedelbart.

Vad som föreskrivs i 1 mom. gäller också när polisen enligt lag ger en annan myndighet handräckning för gripande av en person.

En polisman som hör till befälet ska besluta om sådan genomsökning.

5 §

Skydd av hemfrid och offentlig frid

En polisman har på begäran av innehavaren av ett utrymme eller en annan plats som omfattas av hemfrid enligt 24 kap. 11 § i strafflagen (39/1889) eller av offentlig frid enligt 3 § i samma kapitel eller på begäran av dennes företrädare rätt att avlägsna en person som utan laglig rätt tränger sig in eller i smyg eller genom att vilseleda någon annan tar sig in eller gömmer sig där inte eller som lyder en uppmaning att avlägsna sig.

En polisman har rätt att från en lokal eller plats som avses i 1 mom. avlägsna en person som lovligen uppehåller sig där, om personen stör andras hemfrid eller den offentliga friden eller på något annat sätt orsakar betydande störning och det finns grundad anledning att befara att störningen upprepas.

Om det är sannolikt att en upprepning av störningen inte kan förhindras genom att personen avlägsnas har en polisman rätt att gripa och hålla den störande personen i förvar. Den gripne får hållas i förvar endast så länge som det är sannolikt att störningen upprepas, dock högst 12 timmar efter gripandet.

6 §

Tillträde och genomsökning i färo- och skadesituationer

En polisman har rätt att få tillträde till ett utrymme eller en annan plats som omfattas av hemfrid eller offentlig frid eller till en annan plats som allmänheten inte har tillträde till eller till ett fordon och där vid behov utföra genomsökning om det finns grundad anledning att befara att

1) en gärning eller händelse som äventyrar liv, hälsa eller personlig frihet eller orsakar betydande skada på egendom eller miljön är omedelbart överhängande eller pågår,

2) någon är i behov av omedelbar hjälp på grund av ett brott som redan begåtts eller en olyckshändelse som redan inträffat eller av någon annan motsvarande orsak, eller att

3) en avliden påträffas vid genomsökningen.

I en situation enligt 1 punkten är en ytterligare förutsättning att åtgärden är nödvändig för att en fara eller skada ska kunna avvärras eller för att sprängämnen, vapen eller andra farliga ämnen eller föremål ska kunna eftersökas och tas om hand.

I andra än brådska fall krävs det för tillträde till ett utrymme som används för stadigvarande boende ett förordnande av en polisman som hör till befälet.

7 §

Vidtagande av åtgärder

I sådana fall som avses i 4—6 § får ett rum, en förvaringsplats eller något annat objekt för åtgärden vid behov öppnas med våld. Efter att åtgärden avslutats ska objektet för åtgärden stängas på lämpligt sätt. Över åtgärder som vidtagits med stöd av de nämnda paragraferna ska upptas protokoll eller göras motsvarande anteckningar i en annan handling.

8 §

Avspärrning av platser och områden

En polisman får spärra av, stänga eller utrymma platser och områden som är i allmänt bruk eller förbjuda eller begränsa trafiken där, om detta är nödvändigt för att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, för att trygga polisundersökning eller för att trygga åtgärder på en olycksplats eller för att skydda den personliga integriteten hos den som är föremål för en åtgärd eller egendom som är i fara.

En polisman får på order av en polisman som hör till befälet och i brådska fall också utan order spärra av eller utrymma ett område som omfattas av hemfrid eller offentlig frid, om detta är nödvändigt för att avvärra en fara som omedelbart hotar liv eller hälsa och om de som finns på området inte annars kan skyddas.

I 10 § i lagen om sammankomster (530/1999) föreskrivs om polisens rätt att anvisa platsen för en allmän sammankomst.

En polisman får förbjuda eller begränsa flyttning av föremål eller bestämma att föremål ska flyttas på en plats eller ett område som är i allmänt bruk om det är nödvändigt för att trygga polisundersökning. En polisman har motsvarande rätt även inom ett hemfridsskyddat område, om åtgärden är nödvändig för att avvärja fara för liv eller hälsa eller för att skydda egendom.

9 §

Skingrande av folksamling

En polisman har rätt att befälla en folksamling att skingra sig eller flytta på sig om folksamlingen äventyrar allmän ordning och säkerhet eller hindrar trafiken. En polisman har samma rätt om personer i folksamlingen uppträder hotfullt eller annars på ett sådant sätt att det är sannolikt att de kommer att göra sig skyldiga till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott. Om folksamlingen inte lyder en befallning att skingra sig eller att flytta på sig har en polisman rätt att med maktmedel skingra folksamlingen samt gripa personer som tredskas. Polisen ska om möjligt avgränsa sina åtgärder till att gälla dem som genom sitt uppträdande orsakar behovet att skingra folksamlingen eller be den flytta på sig.

Personer som gripits ska frigges så snart uppdragets syfte har nåtts, dock senast 12 timmar efter gripandet.

I 21 § i lagen om sammankomster föreskrivs om avbrytande och avslutande av en allmän sammankomst och i 22 § i samma lag om hindrande, avbrytande och avslutande av en offentlig tillställning.

10 §

Skydd mot brott och störande beteende

En polisman har rätt att avlägsna en person från en plats, om det utifrån personens hoter eller övriga uppträdande är sannolikt att denne kommer att göra sig skyldig till brott mot liv, hälsa, frihet eller hemfrid eller till egendomsbrott eller kommer att orsaka betydande störning eller överhängande fara för allmän ordning och säkerhet.

En person kan gripas om det sannolikt inte räcker att denne avlägsnas från platsen och ett brott inte annars kan förhindras eller en störning eller fara inte annars kan avvärjas. En person som gripits får hållas i förvar så länge det är sannolikt att denne kan göra sig skyldig till brott enligt 1 mom. eller orsaka störning eller fara, dock högst 24 timmar efter gripandet.

En polisman kan skydda en person eller bevaka en plats för att förebygga eller avbryta ett sådant brott som avses i 1 mom.

11 §

Stoppande och flyttning av fordon

En polisman har rätt att befälla att ett fordon ska stoppas, flytta ett fordon eller befälla att det ska flyttas, om det är motiverat för att fullgöra polisens uppgifter.

I vägtrafiklagen (267/1981) föreskrivs om övervakning av vägtrafik och i luftfartslagen (1194/2009) om när ett luftfartyg kan beordras att landa.

12 §

Säkerhetsvisitation

En polisman har i samband med gripande, anhållande, häktning, tagande i förvar och andra åtgärder som riktar sig mot den personliga friheten rätt att kontrollera vad en person har i sina kläder eller annars på sig eller i medhavda saker, för att förvissa sig om att personen inte innehar föremål eller ämnen varmed denne kan äventyra sin förvaring eller utsätta sig själv eller andra för fara. En polisman får i samband med tjänsteuppdrag kroppsvisitera en person för att hitta sådana föremål eller ämnen också i andra fall, om det av grundad anledning är nödvändigt för att trygga polismannens arbetssäkerhet och fullgörandet av tjänsteuppdraget.

I samband med frihetsbegränsande åtgärder kan en person kroppsvisiteras eller saker som personen för med sig kontrolleras också för att hitta dokument som behövs för identifiering av denne.

En polisman har på det sätt och i den omfattning som situationen kräver rätt att

kroppsvisitera personer som anländer till eller avlägsnar sig från en rättegång eller en sammankomst, offentlig tillställning eller annan motsvarande tillställning som förutsätter särskilt skydd och personer som anländer till eller avlägsnar sig från deltagarnas inkvarteringslokaler samt personer som uppehåller sig i omedelbar närhet av den plats där tillställningen ordnas eller inkvarteringslokalerna och granska de saker som de för med sig, för att förvissa sig om att de inte innehar föremål eller ämnen som kan äventyra säkerheten för deltagarna, de personer som uppehåller sig i inkvarteringslokaler eller andra personer. För att en person som avlägsnar sig ska få visiteras förutsätts det att ordningsstörningar har inträffat under tillställningen eller i inkvarteringslokalerna eller att det annars har framkommit något särskilt skäl.

Farliga föremål och ämnen som avses i 1 och 3 mom. ska vid behov fråntas den visiterade. Också sådana föremål och ämnen ska fråntas den visiterade som det annars enligt lag eller bestämmelser som utfärdats med stöd av lag är förbjudet att inneha.

13 §

Verkställande av säkerhetsvisitation

Säkerhetsvisitation verkställs manuellt, med tränad hund, med metalldetektor eller någon annan motsvarande teknisk anordning eller på något annat jämförbart sätt.

Visitationen får inte kränka den visiterades personliga integritet mer än vad som är nödvändigt för utförande av uppdraget. Vid visitationen ska iakttas den diskretion som förhållandena kräver.

14 §

Omhändertagande av farliga föremål och ämnen

Utöver vad som föreskrivs i denna eller någon annan lag har en polisman rätt att tillfälligt för polisens räkning ta hand om sprängämnen och andra farliga föremål och ämnen, om innehavaren med hänsyn till sin ålder, sitt berusnings- eller sinness tillstånd eller andra omständigheter med fog kan misstänkas or-

saka överhängande fara för allmän ordning och säkerhet. Polisen ska också ta hand om sprängämnen som innehas i strid med lagen om säkerhet vid hantering av farliga kemikalier och explosiva varor (390/2005) eller föreskrifter som utfärdats eller beslut i enskilda fall som meddelats med stöd av lagen, när innehavaren på eget initiativ gör anmälan till polisen om sprängämnena och överlämnar dem till polisen.

I stället för ett helt föremål kan också en del av eller ett tillbehör till föremålet tas om hand, om en fara som avses i 1 mom. kan avvärjas genom att delen eller tillbehöret fråntas innehavaren.

Över omhändertagande av egendom ska det upprättas protokoll eller göras motsvarande anteckningar i någon annan handling.

I skjutvapenlagen (1/1998) föreskrivs om omhändertagande av skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler.

15 §

Hantering av omhändertagen egendom

Farliga föremål och ämnen som polisen tagit om hand med stöd av 12 § 4 mom. eller 14 § 1 mom. ska återlämnas till innehavaren utan dröjsmål och senast inom 14 dygn, om i det inte redan före det inleds ett förfarande för återkallande av tillståndet att inneha föremålen eller ämnena eller vidtas åtgärder enligt 2 eller 3 mom. eller enligt 7 kap. i tvångsmedelslagen. En del som ingår i eller hör till ett föremål som tagits om hand av polisen med stöd av 14 § 2 mom. ska alltid återlämnas, om polisen inte redan tidigare tagit om hand hela föremålet med stöd av 14 § 1 mom.

Föremål eller ämnen som tagits om hand av polisen med stöd av 14 § 1 mom. och som inte riskfritt kan återlämnas till innehavaren eller ägaren kan med ägarens samtycke säljas eller överlåtas till en person som har rätt att inneha sådana föremål eller ämnen. Om detta inte är möjligt kan föremålen och ämnena säljas på offentlig auktion för ägarens räkning.

Om ett föremål eller ämne inte riskfritt kan återlämnas, säljas eller överlåtas enligt 1 eller 2 mom. eller om det är fråga om ett föremål

eller ämne av ringa värde, kan en polisman som hör till befälet bestämma att föremålet eller ämnet ska förstöras.

Ägaren och innehavaren ska ges tillfälle att bli hörda före försäljningen eller förstöringen, om det inte är fråga om föremål eller ämnen av ringa värde. Över försäljningen och förstöringen ska det upprättas protokoll eller göras motsvarande anteckningar i någon annan handling.

16 §

Fasttagande och avlivande av djur

En polisman har rätt att ta fast och som en sista utväg avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa eller betydande skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken. Ett djur får också avlivas om det skulle innebära uppenbar grymhet mot djuret att hålla det vid liv.

17 §

Användning av maktmedel

I tjänsteuppdrag får en polisman använda maktmedel som behövs och kan anses försvarliga för att bryta motstånd, avlägsna en person från en plats, gripa en person, hindra att en frihetsberövad flyr, avlägsna ett hinder eller förhindra ett överhängande brott eller någon annan farlig gärning eller händelse. Frågan om maktmedlen kan försvaras ska bedömas utifrån hur viktigt och brådskande uppdraget är, motståndets farlighet, vilka resurser som står till förfogande samt övriga omständigheter som är relevanta för en helhetsbedömning av situationen.

En polisman har i tjänsteutövning dessutom rätt till nödvärn enligt vad som föreskrivs i 4 kap 4 § i strafflagen. I sådana fall av nödvärn handlar polismannen under tjänsteansvar. Vid bedömningen av om nödvärn kan försvaras ska de krav beaktas som kan ställas på polismannen med beaktande av dennes utbildning och erfarenhet.

Den som på begäran eller med samtycke av en polisman tillfälligt bistår en polisman i en situation där det är nödvändigt att anlita utomståendes hjälp vid användning av makt-

medel för att utföra ett synnerligen viktigt och brådskande polisiärt tjänsteuppdrag, har rätt att under polismannens uppsikt använda maktmedel som polismannen med stöd av sina bemyndigar honom eller henne att använda.

Polisen har rätt att med försvarsmaktens bistånd använda militära maktmedel för att förhindra eller avbryta ett terroristbrott enligt vad som föreskrivs i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980).

I 4 kap 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen föreskrivs om excess vid användning av maktmedel och i 4 kap. 4 § 2 mom. och 7 § i strafflagen om excess i nödvärn.

18 §

Beredskap för och varning om användning av maktmedel

Den som utför ett tjänsteuppdrag och har anledning att befara motstånd eller ett obehörigt angrepp enligt 4 kap. 4 § 1 mom. i strafflagen ska på ett lämpligt och ändamålsenligt sätt bereda sig på användning av maktmedel.

En person som är föremål för tjänsteuppdrag ska varnas för risken att bli utsatt för maktmedel, om det är möjligt och ändamålsenligt att varna denne. Varningen ska ges på ett för ändamålet lämpligt och begripligt sätt.

19 §

Användning av skjutvapen

Skjutvapen får användas endast när det är fråga om att stoppa en persons verksamhet som orsakar direkt och allvarlig fara för någon annans liv eller hälsa och det inte finns något lindrigare sätt att stoppa verksamheten. Skjutvapen får dessutom användas i brådskande och viktiga uppdrag för att avlägsna föremål, djur eller motsvarande hinder. Skjutvapen får inte användas för att skingra folksamlingar, om det inte i vapnen används gaspatroner eller andra motsvarande projektiler i enlighet med särskilda föreskrifter.

Med användning av skjutvapen avses varning för användning av ett skjutvapen som avses i 2 § i skjutvapenlagen (1/1998), hot

om användning av skjutvapen och avlossande av skott. Det betraktas inte som användning av skjutvapen att ta fram och osäkra ett skjutvapen.

Beslut om vapenhot och avlossande av skott ska fattas av en polisman som hör till befälet, om detta är möjligt med beaktande av hur brådskande situationen är.

20 §

Användning av fängsel

Rörelse- och handlingsfriheten för en person som är föremål för tjänsteuppdrag får begränsas med handbojor, plastfängsel eller på något annat motsvarande sätt, om det är nödvändigt för att i samband med tjänsteuppdraget förhindra rymning, betvinga våldsamt uppträdande eller avvärja överhängande risk för våld.

Begränsning av rörelse- och handlingsfriheten får inte fortgå längre än nödvändigt. Begränsningen får inte åsamka den person som är föremål för åtgärden fara eller onödig smärta.

I 11 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) och i 13 kap. 2 § i häktningsslagen (768/2005) föreskrivs om användning av fängsel på gripna som hålls i förvar hos polisen och på häktade.

21 §

Gränskontroll och tullåtgärder

En polisman har rätt att i gränskontrolluppdrag utföra gränskontroll enligt gränsbevakningslagen (578/2005) vid ett gränsövergångsställe eller på någon annan plats som avses i 14 § i gränsbevakningslagen med de befogenheter som anges i 28 och 29 § i nämnda lag.

I syfte att ta i beslag föremål eller ämnen som tillverkats, importerats eller innehas olagligen har en polisman rätt att utföra tullåtgärder enligt tullagen (1466/1994), med de befogenheter som anges i 14 § i nämnda lag. Om en tullåtgärd utan att förundersökning görs förutsätter kroppsbesiktning eller granskning av annat än resgods eller ytter-

kläder, ska 15 § i tullagen iakttas när dessa åtgärder utförs. Den polisman som beslutar om åtgärderna ska dock höra till befälet.

22 §

Befogenheter för främmande staters tjänstemän

En i artikel 41 i tillämpningskonventionen till avtalet om gradvis avskaffande av kontroll vid de gemensamma gränserna (*Schengenkonventionen*) avsedd behörig tjänsteman i en stat som tillämpar Schengenregelverket har rätt att på finskt territorium förfölja en gärningsman som på tjänstemannens eget lands territorium ertappats på bar gärning eller flyende fot, samt att gripa personen i fråga och utföra en säkerhetsvisitation på finskt territorium enligt vad som föreskrivs i Schengenregelverket som är bindande för Finland. På stoppande av fordon och säkerhetsvisitation tillämpas dessutom vad som i 11 § 1 mom. föreskrivs om stoppande av fordon, i 12 § 1 mom. om visitation i samband med åtgärder som riktar sig mot någons personliga frihet och i 12 § 4 mom. om framtägnande av farliga föremål och ämnen.

Rätt att med maktmedel gripa en person som har ertappats på bar gärning eller flyende fot föreligger dock endast om denne genom att göra motstånd försöker undvika att bli gripen och om det inte utan dröjsmål är möjligt att få hjälp för gripandet av en behörig finländsk tjänsteman. I fråga om förut-sättningarna för och användningen av maktmedel gäller dessutom vad som föreskrivs någon annanstans i denna lag och i strafflagen.

När gripandet grundar sig på 1 mom. ska den gripne utan dröjsmål överlämnas till polisinskrifningen på den ort där gripandet skett och polisinskrifningen ska också underrättas om andra åtgärder som vidtagits på finskt territorium och om följderna av dem.

I fråga om ersättning för skada som orsakats av åtgärder av en tjänsteman som avses i 1 mom. gäller vad som i 8 kap. föreskrivs om skadeståndsansvar.

3 kap.

Säkerhetskontroller i polisens lokaler

1 §

Säkerhetskontroll

I polisinrättningar och andra polislokaler kan säkerhetskontroller ordnas för att trygga säkerheten och ordningen samt skydda egendom.

Beslut om säkerhetskontroll fattas av chefen för polisenheten.

Vid en säkerhetskontroll kan alla som kommer till eller befinner sig i polisens lokaler kontrolleras, liksom även saker som de har med sig. Chefen för polisenheten avgör i vilken utsträckning säkerhetskontroller ska ordnas.

En säkerhetskontroll kan utföras av en polisman eller av någon annan som är anställd hos polisen eller av en person som har utbildats för uppgiften och godkänts av polisen (*säkerhetskontrollör*).

Säkerhetskontroller ska utföras så att de inte medför onödig olägenhet för den som kontrolleras eller inte skadar egendom.

2 §

Utförande av säkerhetskontroll

En säkerhetskontrollör har rätt att med en metalldetektor eller någon annan liknande teknisk anordning kontrollera dem som kommer till eller befinner sig i polisens lokaler och de saker som de har med sig, för att försäkra sig om att de inte för med sig föremål eller ämnen som kan äventyra säkerheten eller ordningen eller som kan användas för att skada egendom. Säkerhetskontrollören har rätt att också på annat sätt kontrollera saker som en person för med sig.

Om det på grund av säkerhetskontroll eller annars finns grundad anledning att misstänka att en person för med sig sådana föremål eller ämnen som avses i 1 mom. ovan kan personen kroppsvisiteras för att hitta dem. Säkerhetskontrollören ska vara av samma kön som den kroppsvisiterade.

3 §

Omhändertagande av föremål som hittats vid säkerhetskontroll

En säkerhetskontrollör har rätt att frånta en person i 2 § avsedda föremål och ämnen som har hittats vid säkerhetskontroll eller på något annat sätt eller som det annars är förbjudet att inneha enligt lag eller bestämmelser som har utfärdats med stöd av lag. Föremål och ämnen som omhändertagits ska, om det enligt lag inte finns något hinder, återlämnas till den kroppsvisiterade när denne lämnar polisens lokaler.

4 §

Användning av maktmedel vid säkerhetskontroll

Om en person vägrar underkasta sig säkerhetskontroll kan säkerhetskontrollören avlägsna denne från polisens lokaler. För att avlägsna en person kan säkerhetskontrollören vid behov använda maktmedel som kan anses vara försvarliga med hänsyn till dennes uppträdande och övriga omständigheter. Någon annan än en polisman eller tjänsteman vid polisen får dock inte använda maktmedel för att avlägsna en person från polisens lokaler, om inte något annat följer av annan lagstiftning.

I 4 kap. 6 § 3 mom. och 7 § i strafflagen föreskrivs om excess vid användning av maktmedel.

4 kap.

Teknisk övervakning och rätt att få information

1 §

Teknisk övervakning och förutsättningar för sådan

Med teknisk övervakning avses fortlöpande eller upprepat iakttagande eller fortlöpande eller upprepad avlyssning av fordon, fordonsförare, fotgängare eller allmänheten med

hjälp av teknisk anordning samt automatisk upptagning av ljud eller bild.

Efter att på förhand ha informerat om saken får polisen företa teknisk övervakning på allmän plats eller väg, för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, förebyggande av brott, identifiering av personer som är misstänkta för brott samt för bevakning av särskilda övervakningsobjekt.

2 §

Rätt att få information av myndigheter

Oberoende av tystnadsplikt har polisen på begäran av en polisman som hör till befälet rätt att för tjänsteuppdrag avgiftsfritt få behövlig information och handlingar av myndigheter och sammanslutningar som tillsatts för att sköta offentliga uppgifter, om inte överlämnande av informationen eller handlingarna till polisen eller användning av informationen som bevis uttryckligen har förbjudits eller begränsats i lag.

För att kunna avgöra om en körrätt, ett vapentillstånd eller ett annat tillstånd ska förbli i kraft har polisen på begäran av en polisman som hör till befälet rätt att oberoende av tystnadsplikt få information om tillståndshavarens hälsotillstånd, bruk av berusningsmedel eller våldsamma beteende, om det finns grundad anledning att anta att tillståndshavaren inte längre uppfyller förutsättningarna för tillståndet.

Sekretessbelagd information som fåtts med stöd av 2 mom. får användas endast för bedömning av tillståndshavarens pålitlighet, lämplighet eller övriga förutsättningar för tillståndets giltighet och för bedömning av om tillståndsvillkoren är uppfyllda.

3 §

Rätt att få information av privata sammanslutningar och personer

Oberoende av att en sammanslutnings medlemmar, revisorer, verkställande direktör, styrelsemedlemmar eller arbetstagare är bundna av företags-, bank- eller försäkringshemlighet har polisen på begäran av en polisman som hör till befälet rätt att få informa-

tion som behövs för förhindrande eller utredning av brott. Om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det har polisen samma rätt att få information som behövs vid polisundersökning enligt 6 kap.

En polisman har i enskilda fall på begäran rätt att av teleföretag och av sammanslutningsabonnenter få kontaktuppgifter för teleadresser som inte är upptagna i en offentlig katalog eller information som specificerar en teleadress eller teleterminalutrustning, om informationen behövs för ett polisuppdrag. Polisen har motsvarande rätt att få information om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postverksamhet.

För sin tillståndsförvaltning har polisen rätt att få information av privata sammanslutningar och personer så som föreskrivs i 2 § 2 och 3 mom.

5 kap.

Hemliga metoder för inhämtande av information

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde och definitioner

I detta kapitel föreskrivs om teleavlyssning, om inhämtande av information i stället för teleavlyssning, om teleövervakning, om inhämtande av basstationsuppgifter, om systematisk observation, om förtäckt inhämtande av information, om teknisk observation (teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning och teknisk observation av utrustning), om inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadress eller teleterminalutrustning, om täckoperationer, om bevisprovokation genom köp, om användning av informationskällor och om kontrollerade leveranser i syfte att förhindra, avslöja eller avvärja risk för brott. Dessa metoder för inhämtande av information kan användas i hemlighet för dem som de riktas mot.

Med förhindrande av brott avses åtgärder som syftar till att förhindra brott, försök till brott och förberedelse till brott, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet

eller utifrån annan information om en persons verksamhet finns grundad anledning att anta att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till brott samt åtgärder som syftar till att avbryta ett redan påbörjat brott eller begränsa den direkta skada eller fara som brottet medför.

Med avslöjande av brott avses åtgärder som syftar till att klarlägga om det för inledande av förundersökning finns en i 3 kap. 3 § 1 mom. i förundersökningslagen avsedd grund, när det utifrån iakttagelser av en persons verksamhet eller utifrån annan information om en persons verksamhet kan antas att ett brott har begåtts.

Vad som i detta kapitel föreskrivs om polisens eller en polismans rätt att använda hemliga metoder för inhämtande av information gäller med undantag för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, förtäckt inhämtande av information, täckoperationer, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor även gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna och militärmyndigheterna enligt vad som särskilt föreskrivs i lag.

I 10 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs om användning av hemliga tvångsmedel vid förundersökning av brott.

2 §

Förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information

En allmän förutsättning för användning av en hemlig metod för inhämtande av information är att man med den metoden kan antas få information för förhindrande, avslöjande eller avvärjande av risk för brott.

Utöver vad som nedan föreskrivs om särskilda förutsättningar för användning av hemliga metoder för inhämtande av information får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, systematisk observation, teknisk avlyssning, optisk observation, teknisk spårning av personer, teknisk observation av utrustning, täckoperationer, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser användas bara om dessa metoder kan antas vara av synnerlig vikt för

förhindrande eller avslöjande av ett brott. För täckoperationer och bevisprovokation genom köp förutsätts dessutom att metoden är nödvändig för att ett brott ska kunna förhindras eller avslöjas.

Användning av en hemlig metod för inhämtande av information ska avslutas inom den tid som anges i tillståndet eller beslutet, om syftet med användningen har nåtts eller om det inte längre finns förutsättningar för att använda metoden.

3 §

Hemligt inhämtande av information för att avslöja brott

Metoderna i detta kapitel får förutom för att förhindra brott användas när det gäller att avslöja följande brott:

- 1) äventyrande av Finlands suveränitet,
- 2) krigsanstiftan,
- 3) landsförräderi, grovt landsförräderi,
- 4) spioneri, grovt spioneri,
- 5) röjande av statshemlighet,
- 6) olovlig underrättelseverksamhet,
- 7) brott enligt 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. i strafflagen som begås i terroristiskt syfte
- 8) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,
- 9) ledande av terroristgrupp,
- 10) främjande av en terroristgrupps verksamhet,
- 11) meddelande av utbildning för ett terroristbrott,
- 12) rekrytering för ett terroristbrott,
- 13) finansiering av terrorism.

4 §

Fortsatt hemligt inhämtande av information för utredning av brott

Om det under tiden för hemligt inhämtande av information som inlett för att förhindra eller avslöja brott framgår att det finns anledning att misstänka att ett brott om vilket inhämtas information har begåtts, får information för utredning av brottet dock inhämtas i ytterligare tre dygn med stöd av ett tillstånd enligt detta kapitel, dock högst så länge

tillståndet är giltigt. Om det för utredningen av ett brott är nödvändigt att använda ett sådant hemligt tvångsmedel som avses i 10 kap. i tvångsmedelslagen, ska ärendet inom den nämnda tiden föras för avgörande till den myndighet som är behörig att besluta om användning av tvångsmedlet.

Inhämtande av information ur telenät

5 §

Teleavlyssning och dess förutsättningar

Med teleavlyssning avses att ett meddelande som tas emot av eller sänds från en viss teleadress eller teleterminalutrustning genom ett sådant allmänt kommunikationsnät eller ett sådant därtill anslutet kommunikationsnät som avses i kommunikationsmarknadslagen (393/2003) avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt för utredning av innehållet i meddelandet och de identifieringsuppgifter i anslutning till det som avses i 8 §. Teleavlyssning får riktas endast mot meddelanden från eller meddelanden avsedda för en sådan person som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott som avses i 2 mom.

Polisen kan beviljas tillstånd till teleavlyssning för att förhindra brott, om den person som är föremål för teleavlyssningen på grund av sina yttranden, hotelser eller uppträdande med fog kan antas göra sig skyldig till

- 1) äventyrande av Finlands suveränitet,
- 2) krigsanstiftan,
- 3) landsförräderi, grovt landsförräderi,
- 4) spioneri, grovt spioneri,
- 5) röjande av statshemlighet
- 6) olovlig underrättelseverksamhet
- 7) brott enligt som begås i terroristiskt syfte och som avses i 34 a kap. 1 § 1 mom. 2—7 punkten eller 2 mom. i strafflagen,
- 8) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte,
- 9) ledande av terroristgrupp,
- 10) främjande av en terroristgrupps verksamhet,
- 11) meddelande av utbildning för ett terroristbrott,
- 12) rekrytering för ett terroristbrott, eller
- 13) finansiering av terrorism.

Polisen kan dessutom beviljas tillstånd till teleavlyssning, om det är nödvändigt för att avvärja en allvarlig fara som omedelbart hotar liv eller hälsa.

6 §

Inhämtande av information i stället för teleavlyssning

Om det är sannolikt att meddelanden som avses i 5 § och dess identifieringsuppgifter inte längre är tillgängliga genom teleavlyssning, kan polisen för att förhindra brott beviljas tillstånd att inhämta informationen hos ett teleföretag eller en sammanslutningsabonent, under de förutsättningar som anges i 5 §.

Om inhämtande av information för utredning av innehållet i ett meddelande riktas mot en personlig teknisk anordning som lämpar sig för att sända och ta emot meddelanden och som finns direkt i anslutning till en teleterminalutrustning eller mot förbindelsen mellan en sådan anordning och en teleterminalutrustning, kan polisen, för att förhindra brott beviljas tillstånd att utföra teknisk avlyssning endast under de förutsättningar som nämns i 5 §.

7 §

Beslut om teleavlyssning och motsvarande inhämtande av information i stället för teleavlyssning

På yrkande av en polisman som avses i 2 kap. 9 § 1 mom. 1 punkten (*anhållningsberättigad polisman*) kan domstolen besluta om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning.

Tillstånd kan beviljas för högst en månad åt gången.

I yrkandet och beslutet om teleavlyssning och inhämtande av information i stället för teleavlyssning ska följande nämnas

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden och brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten,

3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teleavlyssningen grundar sig på,

4) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,

5) den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,

6) den anhållningsberättigade polisman som leder och övervakar teleavlyssningen,

7) eventuella begränsningar och villkor för teleavlyssningen.

8 §

Teleövervakning och dess förutsättningar

Med teleövervakning avses att identifieringsuppgifter inhämtas om ett meddelande som har sänts från en teleadress eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett kommunikationsnät som avses i 5 § eller som har mottagits till en sådan adress eller utrustning samt att uppgifter om en teleadress eller teleterminalutrustnings läge inhämtas eller att användningen av adressen eller utrustningen tillfälligt förhindras. Med identifieringsuppgifter avses i 2 § 8 punkten i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004) avsedda uppgifter om ett meddelande vilka kan förknippas med en abonnent eller användare och behandlas i kommunikationsnäten för att överföra, distribuera eller tillhandahålla meddelanden.

Polisen kan för att förhindra brott beviljas tillstånd till teleövervakning av en teleadress eller teleterminalutrustning som innehas eller sannolikt annars används av en person som på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till

1) brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) brott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning,

3) utnyttjande av person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,

4) narkotikabrott,

5) förberedelse till ett brott som begås i terroristiskt syfte,

6) grovt tullredovisningsbrott.

Polisen har trots 2 mom. rätt att utföra teleövervakning, om det för att avvärja fara som

hotar liv eller hälsa är nödvändigt att sådan utförs omedelbart.

Polisen har rätt att kortvarigt hindra användning av teleadresser eller teleterminalutrustningar inom ett visst område. Åtgärden ska vara nödvändig för att avvärja allvarlig fara som hotar liv eller hälsa och den får inte orsaka större skada eller olägenhet än vad som är nödvändigt för utförande av uppdraget.

Polisen kan beviljas tillstånd att för utredning av dödsorsak enligt lagen om utredande av dödsorsak (459/1973) utföra teleövervakning av en teleadress eller teleterminalutrustning som en avliden haft i sin besittning, om det finns grundad anledning att anta att åtgärden resulterar i information som behövs för att dödsorsaken ska kunna utredas.

I 35 § i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation föreskrivs om utlämnande av uppgifter till myndigheter som tar emot nödmeddelanden.

9 §

Teleövervakning med samtycke av den som innehar teleadress eller teleterminalutrustning

Med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning får polisen för att förhindra brott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

1) ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

2) brott som medför att teleadressen eller teleterminalutrustningen obehörigen innehas av någon annan,

3) brott mot besöksförbud, ofog som avses i 17 kap. 13 § 2 punkten i strafflagen eller hemfridsbrott som avses i 24 kap. 1 § 3 punkten i nämnda lag, om brottet begås genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen,

4) något annat än ett i 3 punkten avsett brott som begås genom användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen, eller

5) utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel.

10 §

Beslut om teleövervakning

På yrkande av en anhållningsberättigad polisman ska domstolen besluta om teleövervakning enligt 8 § 2 och 5 mom. samt 9 § 1, 4 och 5 punkten och om teleövervakning i de fall som avses i 3 §.

Om ett ärende som gäller annan i 1 mom. avsedd teleövervakning än sådan som avses i 3 § inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad polisman besluta om teleövervakning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart det är möjligt, dock inom 24 timmar från det att metoden började användas.

Chefen för centralkriminalpolisen, skyddspolisen eller rörliga polisen eller chefen för en polisinsättning ska besluta om teleövervakning som avses i 8 § 4 mom. Om ett ärende i andra fall än sådana som avses i 3 § inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad polisman besluta om teleövervakningen till dess att chefen för centralkriminalpolisen, skyddspolisen eller rörliga polisen eller chefen för en polisinsättning har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till nämnda polisman så snart det är möjligt, dock inom 24 timmar från det att metoden började användas.

En anhållningsberättigad polisman ska besluta om teleövervakning som avses i 8 § 3 mom. och 9 § 2 och 3 punkten.

Tillstånd kan meddelas för högst en månad åt gången. Tillstånd kan beviljas så att det gäller även en viss tid före beslutet vilken kan vara längre än en månad.

I ett yrkande och ett beslut om teleövervakning ska följande nämnas:

1) det brott som ligger till grund för åtgärden och brottstidpunkten,

2) den person som med fog kan antas göra sig skyldig till brottet som avses i 1 punkten,

3) de fakta som misstanken mot personen och förutsättningarna för teleövervakning grundar sig på,

4) samtycke, om detta är ett villkor för teleövervakningen,

5) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,

6) den teleadress eller teleterminalutrustning som åtgärden riktas mot,

7) den anhållningsberättigade polisman som leder och övervakar teleövervakningen,

8) eventuella begränsningar och villkor för teleövervakningen.

11 §

Inhämtande av basstationsuppgifter och dess förutsättningar

Med inhämtande av basstationsuppgifter avses inhämtande av information om teleterminalutrustningar och teleadresser som redan är eller kommer att bli registrerade i ett telesystem via en viss basstation.

Polisen kan beviljas tillstånd att inhämta basstationsuppgifter som är relevanta för förhindrande av brott som avses i 8 § 2 punkten.

Polisen har dessutom rätt att inhämta basstationsuppgifter om det är nödvändigt för att avvärja en fara som hotar liv eller hälsa.

12 §

Beslut om inhämtande av basstationsuppgifter

Beslut om inhämtande av basstationsuppgifter ska fattas av domstolen på yrkande av en anhållningsberättigad polisman. Om ärendet inte tål uppskov, får en anhållningsberättigad polisman besluta om inhämtande av basstationsuppgifter till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart som möjligt, dock inom 24 timmar från det att metoden började användas.

Tillstånd beviljas för en viss tidsperiod.

I yrkandet och beslutet om inhämtande av basstationsuppgifter ska följande nämnas

1) det brott som ligger till grund för åtgärden samt brottstidpunkten,

2) de fakta som ligger till grund för förutsättningarna för inhämtandet av basstationsuppgifter,

3) den tidsperiod som tillståndet gäller,

4) vilken basstation tillståndet gäller,

5) den anhållningsberättigade polisman som leder och övervakar inhämtandet av basstationsuppgifter,

6) eventuella begränsningar och villkor för inhämtandet av basstationsuppgifter.

Systematisk observation, förtäckt inhämtande av information och teknisk observation.

13 §

Systematisk observation och dess förutsättningar

Med observation avses iakttagande av en viss person i hemlighet i syfte att inhämta information.

Med systematisk observation avses annan än kortvarig observation av en person som med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott.

Polisen får för att förhindra brott systematiskt observera en person som avses i 2 mom. om det finns grundad anledning att misstänka att denne gör sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller till stöld eller häleribrott.

Observation enligt denna paragraf får inte riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende.

14 §

Beslut om systematisk observation

Beslut om systematisk observation ska fattas av en anhållningsberättigad polisman.

Beslut om systematisk observation får fattas för högst sex månader åt gången.

Beslut om systematisk observation ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas

1) det brott som ligger till grund för åtgärden samt brottstidpunkten,

2) den person som med fog kan antas begå det brott som avses i 1 punkten,

3) de fakta för misstanken mot personen och den systematiska observationen grundar sig på,

4) tillståndets giltighetstid,

5) den anhållningsberättigade polisman som leder och övervakar den systematiska observationen,

6) eventuella begränsningar och villkor för den systematiska observationen.

15 §

Förtäckt inhämtande av information och dess förutsättningar

Med förtäckt inhämtande av information avses inhämtande av information genom kortvarig interaktion med en viss person där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter används för att hemlighålla polismannens uppdrag.

Polisen får för att förhindra brott använda förtäckt inhämtande av information, om det med anledning av en persons yttranden eller övriga uppträdande med fog finns anledning att anta att denne kommer att göra sig skyldig till

1) brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel, eller koppleri,

3) narkotikabrott,

4) förberedelse till ett brott som begås i terroristiskt syfte,

5) grovt tullredovisningsbrott eller

6) stöd eller häleri i samband med planmässig, organiserad, yrkesmässig, fortsatt eller upprepad brottslig verksamhet.

16 §

Beslut om förtäckt inhämtande av information

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen, chefen för en polisinrättning eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om förtäckt inhämtande av information ska fattas skriftligen. I beslutet ska nämnas

1) åtgärden och dess syfte tillräckligt specificerat,

2) den polisenhet som ska genomföra det förtäckta inhämtandet av information och den polisman som ansvarar för uppdraget,

3) det brott som ligger till grund för åtgärden,

4) den person som det förtäckta inhämtandet av information riktas mot,

5) de fakta som ligger till grund för brottsmisstanken,

6) den planerade tidpunkten för genomförandet av åtgärden, och

7) eventuella begränsningar och villkor för det förtäckta inhämtandet av information.

Vid förändrade omständigheter ska beslutet vid behov ses över.

17 §

Teknisk avlyssning och dess förutsättningar

Med teknisk avlyssning avses att en viss persons samtal eller meddelande som inte är avsett för utomstående och i vilket samtal avlyssnaren inte deltar, trots 24 kap. 5 § i strafflagen avlyssnas, upptas eller behandlas på något annat sätt med hjälp av en teknisk anordning, metod eller programvara i syfte att ta reda på innehållet i samtalet eller meddelandet eller deltagarnas eller en i 4 mom. avsedd persons verksamhet.

Teknisk avlyssning får inte riktas mot utrymmen som används för stadigvarande boende.

Polisen får i syfte att förhindra brott rikta teknisk avlyssning mot en person som befinner sig utanför ett utrymme som används för stadigvarande boende och mot en person som befinner sig i myndigheternas utrymmen och som berövats sin frihet på grund av brott. Avlyssningen kan riktas mot utrymmen eller platser där det kan antas att den person som inhämtandet av information gäller sannolikt befinner sig eller som denne besöker.

En förutsättning för teknisk avlyssning är dessutom att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till

1) brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) narkotikabrott,

3) förberedelse till brott som begås i terroristiskt syfte, eller till

4) grovt tullredovisningsbrott.

Polisen har trots 2 mom. alltid rätt att utföra teknisk avlyssning, om det är nödvändigt för att en polisåtgärd tryggt ska kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärras som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas.

18 §

Beslut om teknisk avlyssning

Beslut om teknisk avlyssning som riktas mot en misstänkt som berövats sin frihet på grund av brott ska fattas av en domstol på yrkande av en anhållningsberättigad polisman.

Beslut om teknisk avlyssning som avses i 17 § 5 mom. och om annan än i 1 mom. avsedd teknisk avlyssning fattas av en anhållningsberättigad polisman.

Tillstånd kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången.

I ett yrkande och beslut om teknisk avlyssning ska följande nämnas:

1) det brott som ligger till grund för åtgärden samt brottstidpunkten,

2) den person som med fog kan antas göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten,

3) de fakta som misstanken mot personen och för den tekniska avlyssningen grundar sig på,

4) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,

5) det utrymme eller den plats av annat slag som avlyssningen riktas mot

6) den anhållningsberättigade polisman som leder och övervakar den tekniska avlyssningen,

7) eventuella begränsningar och villkor för den tekniska avlyssningen.

19 §

Optisk observation och dess förutsättningar

Med *optisk observation* avses att man trots 24 kap. 6 § i strafflagen iakttar eller gör upptagningar av en viss person eller ett utrymme eller någon annan plats med en kamera eller andra utplacerade tekniska anordningar, metoder eller programvaror.

Optisk observation får inte riktas mot ett utrymme som används för stadigvarande boende.

För att förhindra brott har polisen rätt att rikta optisk observation mot personer utanför utrymme som används för stadigvarande boende. Polisen kan ges tillstånd att rikta optisk observation också mot personer som befinner sig i en myndighetslokal och berövats sin frihet på grund av brott. Optisk observation får riktas mot utrymme eller platser som det på sannolika grunder kan antas att den person som inhämtandet av information gäller befinner sig i eller på eller besöker.

En förutsättning för optisk observation av hemfridsskyddade utrymme och andra platser som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen och av personer som berövats sin frihet på grund av brott är att personen i fråga på grund av sina yttranden eller hotelser, sitt uppträdande eller annars med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott som avses i 17 § 4 mom. En förutsättning för annan optisk observation är att personen med fog kan antas göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet än fängelse i minst ett år.

Polisen har trots 2 mom. alltid rätt att utföra optisk observation, om det är nödvändigt för att en polisåtgärd tryggt ska kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärras som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller den persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas.

20 §

Beslut om optisk observation

Beslut om optisk observation ska fattas av en domstol på yrkande av en anhållningsberättigad polisman, om observationen riktas mot ett hemfridsskyddat utrymme eller en

annan plats som avses i 24 kap. 11 § i strafflagen eller mot en misstänkt som berövats sin frihet på grund av brott.

Beslut om optisk observation som avses i 19 § 5 mom. och om annan än i 1 mom. avsedd optisk observation ska fattas av en anhållningsberättigad polisman.

Tillstånd kan ges och beslut fattas för högst en månad åt gången.

I yrkandet och beslutet om optisk observation ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden samt brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas begå det brott som avses i 1 punkten,
- 3) de fakta som misstanken mot personen och den optiska observationen grundar,
- 4) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,
- 5) det utrymme eller den plats av annat slag som avlyssningen riktas mot,
- 6) den anhållningsberättigade polisman som leder och övervakar den optiska observationen, och
- 7) eventuella begränsningar och villkor för den optiska observationen.

21 §

Teknisk spårning och dess förutsättningar

Med *teknisk spårning* avses att förflyttning av föremål, ämnen eller egendom spåras med hjälp av radiosändare som har fästs eller som redan finns på objektet eller med hjälp av någon annan liknande teknisk anordning, metod eller programvara.

Polisen får för att förhindra brott rikta teknisk spårning mot föremål, ämnen eller egendom som är föremål för ett brott eller som en person antas inneha eller använda, om det på grund av dennes yttranden eller hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas att personen i fråga kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år.

Om syftet med teknisk spårning är att följa hur en person förflyttar sig genom att en spårningsanordning fästs i de kläder som denne bär eller ett föremål som han eller hon bär med sig (*teknisk spårning av en person*), får åtgärden genomföras bara om personen i

fråga med fog kan antas begå ett brott som avses i 17 § 4 mom.

Polisen har dessutom rätt att utföra teknisk spårning om det är nödvändigt för att en polisåtgärd tryggt ska kunna vidtas eller sådan överhängande fara avvärjas som hotar den persons liv eller hälsa som vidtar åtgärden eller en persons liv eller hälsa som ska gripas eller skyddas.

22 §

Beslut om teknisk spårning

Beslut om teknisk spårning av en person ska fattas av en domstol på yrkande av en anhållningsberättigad polisman. Om ärendet inte tål uppskov får en anhållningsberättigad polisman besluta om sådan spårning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart som möjligt, dock inom 24 timmar från det att metoden började användas.

En anhållningsberättigad polisman ska besluta om teknisk spårning som avses i 21 § 4 mom. och om annan än i 1 mom. avsedd teknisk spårning.

Tillstånd kan ges och beslut fattas för högst sex månader åt gången.

I yrkandet och beslutet om teknisk spårning ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden samt brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas begå det brott som avses i 1 punkten,
- 3) de fakta som misstanken mot personen och den tekniska spårningen grundar sig på,
- 4) tillståndets giltighetstid angiven med klockslag,
- 5) det föremål, det ämne eller den egendom som spårningen riktas mot,
- 6) den anhållningsberättigade polisman som leder och övervakar den tekniska spårningen,
- 7) eventuella begränsningar och villkor för den optiska observationen.

23 §

Teknisk observation i av utrustning och dess förutsättningar

Med teknisk observation av utrustning avses att en funktion, informationsinnehållet eller identifieringsuppgifterna i en dator, eller i en liknande teknisk anordning eller i dess programvara på något annat sätt än enbart genom sinnesförmålor observeras, upptas eller behandlas på något annat sätt för att utreda omständigheter som är av betydelse för förebyggande av ett brott.

Genom teknisk observation av utrustning får inte information om innehållet i ett meddelande eller om identifieringsuppgifter som avses i 8 § inhämtas.

Polisen kan ges tillstånd till att utföra teknisk observation av utrustning om det på grund av en persons yttranden, hotelser, uppträdande eller annars med fog kan antas att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott som avses i 17 § 4 mom. Polisen får rikta teknisk observation av utrustning mot en dator eller annan motsvarande teknisk anordning som personen i fråga sannolikt använder eller mot dess programvara.

24 §

Beslut om teknisk observation av utrustning

Beslut om teknisk observation av utrustning ska fattas av en domstol på yrkande av en anhållningsberättigad polisman. Om ärendet inte tål uppskov får en anhållningsberättigad polisman besluta om teknisk observation av utrustning till dess att domstolen har avgjort yrkandet om beviljande av tillstånd. Ärendet ska föras till domstol så snart som möjligt, dock inom 24 timmar från det att metoden började användas.

Tillstånd kan meddelas för högst en månad åt gången.

I yrkandet och beslutet om teknisk observation av utrustning ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden samt brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas göra sig skyldig till det brott som avses i 1 punkten,

3) de fakta misstanken mot personen och den tekniska observationen av utrustning grundar sig på,

4) tillståndets giltighetstid med angivande av klockslag,

5) den tekniska anordning eller den programvara som åtgärden riktas mot,

6) den anhållningsberättigade polisman som leder och övervakar den tekniska observationen av utrustning,

7) eventuella begränsningar och villkor för den tekniska observationen av utrustning.

25 §

Inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning

För att förhindra brott får polisen med en teknisk anordning inhämta identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, när det är fråga om brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst ett år.

För inhämtande av information som avses i 1 mom. får polisen bara använda sådana tekniska anordningar som endast kan användas för identifiering av teleadresser och teleterminalutrustningar. Kommunikationsverket ska kontrollera att de tekniska anordningarna uppfyller kraven i detta moment och att de inte på grund av sina egenskaper orsakar skadliga störningar i ett allmänt kommunikationsnätets anordningar eller tjänster.

Beslut om inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser och teleterminalutrustning fattas av en anhållningsberättigad polisman.

26 §

Installation och avinstallation av anordningar, metoder och programvaror

En polisman har rätt att fästa en anordning, metod eller programvara som används för teknisk observation på föremål, ämnen, egendom, i utrymmen och andra platser eller informationssystem som åtgärden riktas mot, om det behövs för observationen. För att installera, ta i bruk och avinstallera anordningen, metoden eller programvaran har polis-

mannen då rätt att i hemlighet ta sig in i ett ovan nämnt utrymme eller på en ovan nämnt plats eller ett ovan nämnt informationssystem samt att kringgå, låsa upp eller på något annat motsvarande sätt tillfälligt passera eller störa objektens eller informationssystemens säkerhetssystem. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

Anordningar, metoder och programvara som används för teknisk observation får installeras i utrymmen som används för varaktigt boende, endast om en domstol har gett tillstånd till det på yrkande av en anhållningsberättigad polisman eller om installationen är nödvändig i sådana fall som avses i 17 § 5 mom., 19 § 5 mom. eller 21 § 4 mom.

27 §

Observation och teknisk observation som utförs av främmande staters tjänstemän

En i artikel 41 i Schengenkonventionen avsedd behörig tjänsteman i en stat som tillämpar Schengenregelverket har enligt vad som föreskrivs i Schengenregelverket, som är bindande för Finland, rätt att fortsätta observation eller teknisk observation av en person på finskt territorium i syfte att förhindra brott, om observationen eller den tekniska observationen har påbörjats på tjänstemannens eget lands territorium. Dessutom förutsätts att en finländsk polisman eller, inom ramen för sin behörighet, en finländsk gränsbevakningsman eller tullman inte omedelbart kan fortsätta observationen eller den tekniska observationen på finskt territorium.

Vid observation får användas tekniska anordningar som en finländsk polisman har rätt att använda i enlighet med bestämmelserna om teknisk observation. Observationen och den tekniska observationen ska rapporteras till den polisinsättning inom vars område den huvudsakligen har utförts.

Täckoperationer och bevisprovokation genom köp

28 §

Täckoperationer och dess förutsättningar

Med täckoperation avses systematiskt inhämtande av information om en viss person eller dennes verksamhet genom infiltration, där falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter eller registeranteckningar används eller falska handlingar framställs eller används för att förvärva förtroende som behövs för inhämtandet av information eller för att förhindra att inhämtandet av information avslöjas.

Polisen får för att förhindra brott rikta en täckoperation mot en person, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog kan anses att denne kommer att göra sig skyldig eller medverka till något annat i 10 kap. 3 § i tvångsmedelslagen avsett brott än grovt tullredovisningsbrott eller ett brott som avses i 17 kap. 18 § 1 mom. 1 punkten i strafflagen. En förutsättning är dessutom att inhämtandet av information måste anses nödvändigt på grund av att den brottsliga verksamheten är planmässig, organiserad eller yrkesmässig eller kan väntas bli fortsatt eller upprepade.

Polisen får rikta en datanätsbaserad täckoperation mot en person, om det på grund av personens yttranden eller uppträdande i övrigt med fog kan antas att denne kommer att göra sig skyldig till ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller om det är fråga om ett brott som avses i 17 kap. 19 § i strafflagen.

En täckoperation får företas i en bostad endast om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

29 §

Brottsförbud

En polisman som företar en täckoperation får inte begå brott eller ta initiativ till ett brott.

Om en polisman som företar en täckoperation begår en trafikförseelse, en ordningsförseelse eller något annat jämförbart brott för vilket det föreskrivna straffet är ordningsbot, går polismannen fri från straffansvar, om gärningen varit nödvändig för att syftet med täckoperationen ska nås eller för att inhämtandet av information inte ska avslöjas.

30 §

Deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet och i kontrollerade leveranser

Om en polisman som företar en täckoperation under sitt deltagande i en organiserad kriminell sammanslutnings verksamhet skaffar lokaler, fordon eller andra sådana hjälpmedel, transporterar personer, föremål eller ämnen, sköter ekonomiska angelägenheter eller bistår den kriminella sammanslutningen på andra jämförbara sätt, går denne fri från straffansvar, om det på synnerligen giltiga skäl har kunnat antas att

1) åtgärden genomförs också utan polismannens medverkan,

2) polismannens verksamhet inte äventyrar eller skadar någons liv, hälsa eller frihet eller orsakar betydande fara för eller skada på egendom, och

3) biståndet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med täckoperationen.

En polisman som företar en täckoperation får delta i ombesörjandet av en försändelse som är föremål för en kontrollerad leverans enligt 43 §, om deltagandet avsevärt främjar möjligheterna att uppnå syftet med leveransen.

31 §

Framställning om och plan för täckoperation

I en framställning om täckoperation ska följande nämnas:

- 1) den som föreslagit åtgärden,
- 2) den person, tillräckligt specificerad, som är föremål för inhämtande av information,
- 3) det brott, tillräckligt specificerat, som ligger till grund för åtgärden,
- 4) syftet med täckoperationen,

- 5) varför täckoperationen är nödvändig,
- 6) övriga uppgifter som behövs för att bedöma förutsättningarna för täckoperationen.

Över genomförandet av en täckoperation ska en sådan skriftlig plan göras upp som innehåller väsentlig och tillräckligt detaljerad information för beslutsfattandet om och genomförandet av täckoperationen. Vid förändrade omständigheter ska planen vid behov ses över.

32 §

Beslut om täckoperation

Beslut om en täckoperation fattas av chefen för centralkriminalpolisen, av chefen för skyddspolisen eller av chefen för en polisinsättning som anges i en förordning av statsrådet. Chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen, chefen för polisinsättningen eller en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information ska besluta om täckoperationer som genomförs uteslutande i datanät.

Beslut om en täckoperation kan meddelas för högst sex månader åt gången.

Beslut om en täckoperation ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas:

- 1) den som föreslagit åtgärden,
- 2) den polisenhet som genomför täckoperationen och den polisman som ansvarar för genomförandet av täckoperationen,
- 3) identifikationsuppgifter för de polismän som genomför täckoperationen,
- 4) det brott som ligger till grund för inhämtandet av information,
- 5) den som är föremål för täckoperationen och som med fog kan antas begå det brott som avses i 4 punkten,
- 6) de fakta som brottsmisstanken och förutsättningarna för täckoperationen grundar sig på,
- 7) täckoperationens syfte och genomförandeplan,
- 8) beslutets giltighetstid, och
- 9) huruvida åtgärder enligt 30 § får utföras inom ramen för täckoperationen, de fakta som åtgärderna grundar sig på samt eventuella begränsningar och villkor för täckoperationen.

Vid förändrade förhållanden ska beslutet vid behov ses över. Beslut om avslutande av en täckoperation ska fattas skriftligen.

33 §

Beslut om förutsättningarna för täckoperation

Om avsikten är att information som fåtts genom en täckoperation används i rättegång såsom en utredning till stöd för att någon är skyldig, ska den polisman som fattat beslut om täckoperationen låta domstolen avgöra om det fanns sådana förutsättningar för en täckoperation som avses i 28 § 2 mom. eller om det var fråga om en täckoperation i sådana fall som avses i 3 §.

34 §

Utvidgad täckoperation

Om det under en täckoperation framgår att det med fog kan antas att den person som är föremål för täckoperationen utöver det brott som ligger till grund för den kommer att begå ett annat brott som avses i 28 § 2 mom., med direkt anknytning till det första brottet, och som omedelbart måste förhindras med en täckoperation, får den polisman som företar täckoperationen utvidga denna till att omfatta också förhindrande av det brottet. Frågan om utvidgad täckoperation ska dock utan ogrundat dröjsmål och inom tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den polisman som beslutat om täckoperationen.

Om det under en täckoperation framgår att det med fog kan antas att en annan person än den som är föremål för täckoperationen begår ett brott som avses i 28 § 2 mom. och mot vilken det omedelbart bör riktas en täckoperation för att förhindra brottet, får den polisman som företar täckoperationen utvidga denna också till den personen. Frågan om utvidgad täckoperation ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast inom tre dygn från att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till domstolen för behandling i syfte

att avgöra om det finns förutsättningar för en täckoperation enligt det momentet. Frågan om utvidgning av en täckoperation som företas uteslutande i datanät ska dock utan ogrundat dröjsmål och senast inom tre dygn från det att inhämtandet av information inleddes hänskjutas till den polisman som beslutat om täckoperationen.

35 §

Bevisprovokation genom köp och dess förutsättningar

Med bevisprovokation genom köp avses ett köpeanbud eller ett köp av ett föremål, ett ämne, egendom eller en tjänst som polisen för att förhindra ett brott gör i syfte att ta om hand eller påträffa ett föremål, ett ämne eller egendom som har samband med ett brott. En förutsättning för köp av annat än provpartier är att köpet är nödvändigt för genomförandet av bevisprovokation genom köp.

Polisen får i syfte att förhindra brott genomföra bevisprovokation genom köp, om det är fråga om ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år eller stöld eller häleribrott och det är sannolikt att något av de mål som nämns i 1 mom. kan uppnås genom bevisprovokationen.

Den som genomför bevisprovokation genom köp får utföra bara sådant inhämtande av information som är nödvändigt för genomförandet av bevisprovokationen. Bevisprovokationen genom köp ska genomföras så att den inte får den person som är föremål för åtgärden eller någon annan att begå ett brott som denne inte annars skulle begå.

Bevisprovokation genom köp är tillåten i en bostad bara om tillträdet till eller vistelsen i bostaden sker under aktiv medverkan av den som använder bostaden. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

36 §

Beslut om bevisprovokation genom köp

Beslut om bevisprovokation genom köp fattas av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen eller chefen för en

polisinrättning som anges i en förordning av statsrådet. Beslut om bevisprovokation genom köp som gäller säljanbud uteslutande till allmänheten får fattas också av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om bevisprovokation genom köp kan meddelas för högst två månader åt gången.

Beslut om bevisprovokation genom köp ska fattas skriftligen. I beslutet följande nämns:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden,
- 2) den person som är föremål för bevisprovokationen,
- 3) de fakta som brottsmisstanken och förutsättningarna för bevisprovokationen grundar sig på,
- 4) de föremål, de ämnen, den egendom eller de tjänster som är föremål för bevisprovokationen,
- 5) syftet med bevisprovokationen,
- 6) tillståndets giltighetstid,
- 7) den anhållningsberättigade polisman som leder och övervakar genomförandet av bevisprovokationen,
- 8) eventuella begränsningar och villkor för bevisprovokationen.

37 §

Plan för genomförande av bevisprovokation genom köp

Över genomförandet av bevisprovokation genom köp ska det upprättas en skriftlig plan, om det är nödvändigt med hänsyn till operationens omfattning eller andra motsvarande skäl.

Vid förändrade omständigheter ska planen för genomförande av bevisprovokationen vid behov ses över.

38 §

Beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp

Beslut om genomförande av bevisprovokation genom köp ska fattas skriftligen. Beslu-

tet fattas av en anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information och som ansvarar för genomförandet av bevisprovokationen.

I beslutet ska följande nämnas:

1) den polisman och domstol som beslutat om bevisprovokationen, samt beslutens datum och innehåll,

2) den polisenhet som genomför bevisprovokationen,

3) identifikationsuppgifter för de polismän som genomför bevisprovokationen,

4) hur det har säkerställts att bevisprovokationen inte får den som är föremål för åtgärden eller någon annan att begå ett brott som denne inte annars skulle begå,

5) eventuella begränsningar och villkor för genomförandet.

Om åtgärden inte tål uppskov, behöver ett beslut som avses i 2 mom. inte upprättas i skriftlig form före bevisprovokationen. Beslutet ska dock upprättas i skriftlig form utan dröjsmål efter bevisprovokationen.

Vid förändrade omständigheter ska beslutet om genomförande av bevisprovokationen vid behov ses över.

39 §

Säkerheten för en polisman vid förtäckt inhämtande av information täckoperation och bevisprovokation genom köp

En anhållningsberättigad polisman får besluta att en polisman som ska genomföra förtäckt inhämtande av information, en täckoperation eller bevisprovokation genom köp ska förses med en teknisk anordning som möjliggör avlyssning och observation, om utrustningen är motiverad för att polismannens säkerhet ska kunna tryggas.

Avlyssningen och observationen får upptas. Upptagningarna ska utplånas så snart de inte behövs för att trygga polismannens säkerhet. Om upptagningarna trots allt behöver bevaras av orsaker som gäller rättssäkerheten för någon som har del i saken, får upptagningarna bevaras och användas i detta syfte. De ska i så fall utplånas när saken har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut eller lämnats därhän.

40 §

Användning av informationskällor och förutsättningar för styrd användning av informationskällor

Med användning av informationskällor avses annat än sporadiskt konfidentiellt mottagande av information av betydelse för skötsel av i 1 kap. 1 § i polislagen avsedda uppgifter av personer som inte hör till polisen eller till någon annan förundersökningsmyndighet (informationskälla).

Polisen får be att en för ändamålet godkänd informationskälla som har lämpliga personliga egenskaper och är registrerad och har samtyckt till inhämtandet av information ska inhämta information som avses i 1 mom. (styrd användning av informationskälla).

Vid styrd användning av informationskällor får en informationskälla inte ombes inhämta uppgifter på ett sätt som förutsätter utövande av myndighetsbefogenheter eller äventyrar informationskällans eller någon annans liv eller hälsa. Innan styrd användning av informationskälla inleds ska informationskällan upplysas om sina rättigheter och skyldigheter och i synnerhet om vad som är tillåten och förbjuden verksamhet enligt lagen. Informationskällans säkerhet ska vid behov tryggas under och efter inhämtandet av information.

41 §

Behandling av uppgifter om en informationskälla och betalning av arvode

Uppgifter om en informationskälla får registreras i ett personregister. På behandlingen av uppgifterna tillämpas lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003).

Till en registrerad informationskälla kan betalas arvode. Av grundad anledning kan arvode betalas även till en oregistrerad informationskälla. Särskilda bestämmelser gäller om skatteplikt för arvodet.

42 §

Beslut om styrd användning av informationskällor

Beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas av chefen för central-kriminalpolisen, chefen för skyddspolisen, chefen för en polisinrättning eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information.

Beslut om styrd användning av informationskällor kan meddelas för högst två månader åt gången.

Beslut om styrd användning av informationskällor ska fattas skriftligen. I beslutet ska följande nämnas:

- 1) den som föreslagit åtgärden,
- 2) den polisenhet som genomför inhämtandet av information och den polisman som ansvarar för genomförandet av detta,
- 3) identifikationsuppgifterna för informationskällan,
- 4) det brott som ligger till grund för åtgärden,
- 5) syftet med inhämtandet av information och planen för genomförandet av detta,
- 6) beslutets giltighetstid,
- 7) eventuella begränsningar och villkor för den styrda användningen.

När omständigheterna förändras ska beslutet vid behov ses över. Beslut om att styrd användning avslutas ska fattas skriftligen.

43 §

Kontrollerade leveranser och förutsättningar för sådana

Polisen får avstå från att ingripa i transporten eller någon annan leverans av föremål, ämnen eller egendom eller dröja med att ingripa, om det behövs för identifiering av personer som medverkar i ett brott som håller på att begås eller för att förhindra ett brott som är allvarligare eller en brottslig verksamhet som är mera omfattande än det brott som håller på att begås (*kontrollerad leverans*).

Polisen får använda kontrollerade leveranser för att förhindra brott för vilket det före-

skrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år. Det förutsätts dessutom att de kontrollerade leveranserna kan övervakas och att det går att ingripa i dem vid behov. Åtgärden får inte heller orsaka betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada. Det föreskrivs särskilt om myndighetssamarbete för att genomföra kontrollerade leveranser.

I fråga om internationella kontrollerade leveranser som hör samman med för internationella avtal eller andra förpliktelser som är bindande för Finland gäller dessutom vad som särskilt föreskrivs i lag.

44 §

Beslut om kontrollerade leveranser

Beslut om kontrollerade leveranser som utförs av polisen fattas av chefen för central-kriminalpolisen, chefen för skyddspolisen, chefen för en polisinrättning eller av en för uppdraget förordnad anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information. Det föreskrivs särskilt om andra myndigheters beslut om kontrollerade leveranser.

Beslut om kontrollerade leveranser kan meddelas för högst en månad åt gången.

I beslut om kontrollerade leveranser ska följande nämnas:

- 1) det brott som ligger till grund för åtgärden samt brottstidpunkten,
- 2) den person som med fog kan antas begå det brott som avses i 1 punkten,
- 3) de fakta som brottsmisstanken mot personen i fråga grundar sig på,
- 4) syftet med inhämtandet av information och genomförandeplanen,
- 5) den transport eller leverans av annat slag som är föremål för åtgärden,
- 6) beslutets giltighetstid,
- 7) eventuella begränsningar och villkor för de kontrollerade leveranserna.

Bestämmelser om underrättelse av ett beslut enligt denna paragraf till en sådan PTG-kriminalunderrättelseenhet som avses i 5 § i lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet (687/2009) utfärdas genom förordning av statsrådet.

Gemensamma bestämmelser

45 §

Förfarandet i domstol

Vid handläggning och avgörande av tillståndsärenden som gäller hemligt inhämtande av information ska bestämmelserna om handläggning av häktningsärenden i 3 kap. 1, 3, 8 och 10 § i tvångsmedelslagen iakttas i tillämpliga delar. Ärenden som gäller täckoperationer behandlas vid Helsingfors tingsrätt.

Ett yrkande som gäller hemligt inhämtande av information ska utan dröjsmål tas upp till behandling i domstol i närvaro av den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman som är insatt i ärendet. Ärendet ska avgöras skyndsamt. Behandlingen kan också ske med anlitande av videokonferens eller någon annan lämplig teknisk dataöverföring där de som deltar i behandlingen har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra.

Om domstolen har beviljat tillstånd till teleadlyssning eller teleövervakning, får den pröva och avgöra ett ärende som gäller beviljande av tillstånd i fråga om en ny teleadress eller teleterminalutrustning utan att den tjänsteman som framställt yrkandet eller en av denne förordnad tjänsteman är närvarande, om det har förflutit mindre än en månad från den muntliga förhandlingen i ett tillståndsärende som gäller förhindrande eller avslöjande av samma brott. Ärendet kan behandlas utan att tjänstemannen är närvarande också om användningen av metoden för inhämtande av information redan har avslutats.

Ärendet kan avgöras utan att den person hörs som med fog kan antas begå eller har begått brottet eller utan att innehavaren av teleadressen, teleterminalutrustningen eller det utrymme som ska avlyssnas eller övervakas hörs. När ett ärende som avses i 9 § behandlas ska innehavaren av teleadressen eller teleterminalutrustningen dock ges tillfälle att bli hörd, om inte skäl som har samband med förhindrande av brott talar emot det. Vid handläggning av ett ärende som gäller teknisk avlyssning eller optisk observation av en fri-

hetsberövad, ska en företrädare för den inrättning där denne hålls i förvar ges tillfälle att bli hörd, om det inte med beaktande av att denne hörts tidigare ska anses vara onödigt.

Ett beslut i ett tillståndsärende får inte överklagas genom besvär. Klagan mot beslutet får anföras utan tidsbegränsning. Klagan ska behandlas skyndsamt. Den som framställt yrkandet får dock inte anföras klagan mot ett beslut som gäller en täckoperation.

I ärenden som gäller täckoperationer ska domstolen tillställas endast uppgifter som är nödvändiga för behandlingen av ärendet. Vid behandlingen av ärendet ska fästas särskilt avseende vid att skyddet av uppgifter i handlingar och datasystem tryggas genom nödvändiga förfaranden och datasäkerhetsarrangemang.

46 §

Skyddande av hemligt inhämtande av information

När polisen använder hemliga metoder för att inhämta information får den dröja med att ingripa i ett brott, om fördröjningen inte orsakar betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller avsevärd risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskador. Det förutsätts dessutom att fördröjningen med att ingripa är nödvändig för att dölja att information inhämtas eller för att trygga verksamhetens syfte.

Polisen får använda falska, vilseledande eller förtäckta uppgifter, upprätta och använda falska, vilseledande eller förtäckta registeranteckningar samt framställa och använda falska handlingar, när det är nödvändigt för att skydda sådant hemligt inhämtande av information som redan genomförts, pågår eller kommer att genomföras.

En registeranteckning som avses i 2 mom. ska rättas efter att de förutsättningar som nämns i momentet inte längre finns.

47 §

Beslut om skyddande

Beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar enligt 46 § 2 mom. fattas

av chefen för centralkriminalpolisen, chefen för skyddspolisen eller chefen för en polisinsättning enligt vad som anges i en förordning av statsrådet.

En anhållningsberättigad polisman som särskilt utbildats för hemligt inhämtande av information beslutar om annat skyddande av inhämtande av information.

Den myndighet som fattat beslut om registeranteckningar och upprättande av handlingar ska föra förteckning över anteckningarna och handlingarna, övervaka användningen av dem samt rätta anteckningarna.

48 §

Yppandeförbud som gäller hemliga tvångsmedel

En anhållningsberättigad polisman får av viktiga skäl som hänför sig till förhindrande eller avslöjande av brott förbjuda en utomstående att röja sådana omständigheter om användning av ett hemligt inhämtande av information som denne fått kännedom om. Det förutsätts dessutom att den utomstående med anledning av sitt uppdrag eller sin ställning har bistått eller blivit ombedd att bistå vid hemligt inhämtande av information.

Yppandeförbud meddelas för högst ett år åt gången. Förbudet ska bevisligen och i skriftlig form delges den som det gäller. I förbudet ska specificeras de omständigheter som förbudet omfattar, nämnas förbudets giltighetstid och anges hotet om straff för överträdelse av förbudet.

Till straff för överträdelse av yppandeförbud döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag.

49 §

Beräkning av tidsfrister

Vid beräkning av tidsfrister enligt detta kapitel ska inte lagen om beräkning av laga tid (150/1930) tillämpas.

En i månader uttryckt tid går ut den dag i den bestämda månaden som till ordningsnummer motsvarar den då vilken den utsatta tiden börjar löpa. Om motsvarande dag inte

finns i den månad då den bestämda tiden löper ut, löper den bestämda tiden ut månadens sista dag.

50 §

Förbud mot avlyssning och observation

I fråga om förbud som avser teleavlyssning, teknisk avlyssning och optisk observation gäller i tillämpliga delar 10 kap. 52 § i tvångsmedelslagen.

51 §

Granskning av upptagningar och handlingar

En anhållningsberättigad polisman eller en av denne förordnad tjänsteman ska utan ogrundat dröjsmål granska de upptagningar och handlingar som uppkommit vid användning av hemligt inhämtande av information.

52 §

Undersökning av upptagningar

Upptagningar som uppkommit vid hemligt inhämtande av information får undersökas endast av domstol och en anhållningsberättigad polisman. Enligt förordnande av en anhållningsberättigad polisman eller enligt anvisning av domstol får upptagningarna undersökas även av annan polisman, av en expert eller av någon annan som anlitas för inhämtande av information.

53 §

Överskottsinformation

Med överskottsinformation avses information som fåtts genom teleavlyssning, teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter och teknisk observation, när informationen inte har samband med ett brott eller när den gäller något annat brott än det för vars förhindrande eller avslöjande tillståndet har getts.

54 §

Användning av överskottsinformation

Överskottsinformation får användas i samband med utredning av brott, när informationen gäller ett brott för vars förhindrande det skulle ha fått användas sådant inhämtande av information enligt detta kapitel genom vilket informationen har fått, eller när det föreskrivna strängaste straffet för brottet är fängelse i minst två år. Överskottsinformation får användas också vid utredning av stöld och häleribrott.

Överskottsinformation får dessutom användas för förhindrande av brott, för inriktning av polisens verksamhet och alltid som en utredning som stöder det att någon är oskyldig.

Överskottsinformation får också användas för att förhindra betydande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada.

I 10 kap. 56 § i tvångsmedelslagen föreskrivs om hur av överskottsinformation som fått med stöd av tvångsmedelslagen får användas för att förhindra brott eller för sådana syften som nämns i 3 mom.

55 §

Utplåning av information

Hemligt inhämtad information ska utplånas utan dröjsmål efter att det framgått att den inte behövs för att förhindra, avslöja eller utreda brott eller för att avvärja en fara.

Överskottsinformation får dock bevaras eller lagras i ett register som avses i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet, om den gäller ett brott som avses i 54 § 1 mom. eller om den behövs för att förhindra ett brott som avses i 15 kap. 10 § i strafflagen. Information som inte har lagrats i ett register eller fogats till förundersökningsmaterial ska utan onödigt dröjsmål utplånas så snart det blivit uppenbart att den inte kan användas eller den inte längre behövs för att förhindra eller utreda ett brott.

Basstationsuppgifter som avses i 11 § ska utplånas när målet har avgjorts genom en lagakraftvunnen dom eller lämnats därhän.

56 §

Avbrytande av teleavlyssning, teknisk avlyssning och teknisk observation av utrustning

Om det framgår att teleavlyssning riktas mot något annat än i tillståndet avsett meddelande än ett meddelande från eller till den person som tillståndet avser eller att den som den tekniska avlyssningen riktas mot inte befinner sig i det utrymme eller på den plats som avlyssnas, ska avlyssningen avbrytas så snart som möjligt och de upptagningar som fått genom avlyssningen och anteckningarna om de uppgifter som fått genom den omedelbart utplånas. Skyldigheten att avbryta åtgärden och utplåna upptagningarna och anteckningarna gäller också teknisk observation av utrustning, om det framgår att observationen gäller innehållet i ett meddelande eller identifieringsuppgifter som avses i 8 § eller att den som person som avses i 23 § 3 mom. inte använder den anordning som är föremål för observationen.

Om det i en situation som avses i 1 mom. innan användningen av inhämtandet av information har avbrutits har uppkommit skäl att med fog anta att en person kommer att göra sig skyldig till ett brott som avses i 5 § 2 mom., 17 § 4 mom. eller 23 § 3 mom., får teleavlyssning, teknisk avlyssning eller teknisk observation av utrustning riktas mot personen i fråga. På beslutsfattandet ska då 7, 18 eller 24 § tillämpas. Om domstolen inte beviljar tillstånd till teleavlyssning, teknisk avlyssning eller teknisk observation av utrustning, ska inhämtandet av information avslutas och de upptagningar som fått genom det och de anteckningar om uppgifter som fått genom det genast utplånas.

57 §

Utplåning av information som fått i en brådskande situation

Om en anhållningsberättigad polisman i en brådskande situation enligt 10 § 2 mom.,

12 § 1 mom., 22 § 1 mom. eller 24 § 1 mom. har beslutat att teleövervakning, inhämtande av basstationsuppgifter, teknisk spårning av en person eller teknisk observation av utrustning ska inledas men domstolen anser att det inte har funnits förutsättningar för åtgärden, ska inhämtandet av information avslutas och det material som fått på detta sätt och anteckningarna om de uppgifter som fått på detta sätt genast utplånas. Information som fått på detta sätt får dock användas under samma förutsättningar som överskottsinformation enligt 54 §.

58 §

Underrättelse om hemligt inhämtande av information

Den som varit föremål för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation och kontrollerade leveranser ska utan dröjsmål underrättas om detta skriftligen efter det att syftet med inhämtandet av information har nåtts. Personen i fråga ska dock underrättas om det hemliga inhämtandet av information senast ett år efter att det har upphört. Den domstol som beviljat tillståndet ska samtidigt skriftligen informeras om underrättelsen.

På yrkande av en anhållningsberättigad polisman kan domstolen besluta att underrättelsen enligt 1 mom. till den som varit föremål för åtgärden får skjutas upp med högst två år åt gången, om det är motiverat för att trygga pågående inhämtande av information, trygga statens säkerhet eller skydda liv eller hälsa. Domstolen får besluta att underrättelsen ska utebli, om det är nödvändigt för att trygga statens säkerhet eller skydda liv eller hälsa.

Den som varit föremål för inhämtande av information behöver inte underrättas om systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, en täckoperation, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor, om inte förundersökning har inletts i ärendet. Om förundersökning inleds, ska bestämmelserna i 10 kap. 60 § i tvångsmedelslagen iakttas i tillämpliga delar.

När domstolen överväger att skjuta upp underrättelsen eller att avstå från den i sådana fall som avses i 2 och 3 mom. ska domstolen i bedömningen också beakta en parts rätt att på behörigt sätt bevaka sina rättigheter.

I fråga om handläggning av underrättelseärenden i domstol ska 45 § iakttas i tillämpliga delar. Ärenden som gäller underrättelse om bevisprovokation genom köp och om styrd användning av informationskällor ska behandlas vid Helsingfors tingsrätt med beaktande i tillämpliga delar av 6 mom. i nämnda paragraf.

59 §

Protokoll

Användning av andra hemliga metoder för inhämtande av information än observation ska protokollföras utan ogrundat dröjsmål efter att användningen har upphört.

60 §

Begränsning av partsoffentlighet i vissa fall

En person vars rättigheter eller skyldigheter saken gäller har inte, oavsett 11 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), rätt att få vetskap om hemligt inhämtande av information enligt detta kapitel förrän en underrättelse enligt 58 § har gjorts. Han eller hon har inte heller rätt till insyn för registrerade enligt personuppgiftslagen (523/1999) eller lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet.

När en underrättelse enligt 58 § gjorts har en person som avses i 1 mom. rätt att få vetskap om en handling eller upptagning som gäller hemligt inhämtande av information, om det inte för att trygga statens säkerhet eller skydda liv, hälsa eller sekretessbelagda taktiska och tekniska metoder är nödvändigt att inte informera personen i fråga. Vid övervägande av om en handling, en upptagning eller annan information inte ska lämnas ut ska i bedömningen också personens rätt att på behörigt sätt bevaka sina rättigheter beaktas.

Uppgifter ur en ljud- och bildupptagning kan lämnas ut endast genom att upptagningen

hålls tillgänglig hos en myndighet där den kan avlyssnas eller ses, om det med beaktande av upptagningens innehåll finns anledning att anta att utlämnandet av uppgifterna på något annat sätt kan leda till att integritetsskyddet för de personer som förekommer på upptagningen kränks.

61 §

Teleföretags skyldighet att biträda samt tillträde till vissa utrymmen

Ett teleföretag ska utan ogrundat dröjsmål göra de kopplingar i ett telenät som behövs för teleavlyssningen och teleövervakningen samt tillhandahålla polismyndigheten de uppgifter och redskap samt den personal som behövs för teleavlyssningen. Detsamma gäller också situationer där polismyndigheten genomför teleavlyssning eller teleövervakning med hjälp av tekniska anordningar. Teleföretaget ska dessutom ge en anhållningsberättigad polisman sådana uppgifter som företaget har i sin besittning och som behövs för teknisk spårning.

Polisen, den som utför åtgärden och den biträdande personalen har rätt att för att göra de kopplingar som behövs för teleavlyssningen få tillträde också till andra utrymmen än de som är i teleföretagets besittning, dock inte till utrymmen som används för stadigvarande boende. En anhållningsberättigad polisman beslutar om åtgärden. Det föreskrivs särskilt om husrannsakan.

62 §

Ersättning till teleföretag

Ett teleföretag har rätt att få ersättning av statens medel för direkta kostnader som orsakats av att företaget i enlighet med detta kapitel har biträtt myndigheterna och lämnat uppgifter, så som föreskrivs i 98 § i kommunikationsmarknadslagen. Beslut om betalning av ersättning fattas av den enhet vid polismyndigheten som utfört åtgärden i fråga.

Beslutet får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som föreskrivs i förvaltningsprocesslagen (586/1996). När förvaltningsdomstolen handlägger ett så-

dant ärende ska den ge Kommunikationsverket tillfälle att bli hört.

63 §

Tillsyn över hemligt inhämtande av information

Polisstyrelsen och cheferna för de enheter som använder hemliga metoder för inhämtande av information ska övervaka inhämtande av information enligt detta kapitel.

Inrikesministeriet ska årligen till riksdagens justitieombudsman avge en berättelse om hur hemliga metoder för inhämtande av information och skyddandet av dem har använts och övervakats.

I tvångsmedelslagen föreskrivs om de berättelser om hemliga tvångsmedel som ska avges till justitieombudsmannen.

64 §

Inverkan av lindrigare straffskala

Rätten att använda de hemliga metoder för inhämtande av information som avses i denna lag påverkas inte av att straffet eventuellt mäts enligt en lindrigare straffskala med tillämpning av 6 kap. 8 § i strafflagen.

65 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet kan närmare bestämmelser utfärdas om ordnande av och tillsyn över användningen av i detta kapitel avsedda hemliga metoder för inhämtande av information enligt detta kapitel samt om dokumentering av åtgärderna och om de rapporter som ska lämnas för tillsynen.

6 kap.

Polisundersökning

1 §

Polisundersökningens inriktning och tillämpliga bestämmelser

Med polisundersökning avses annan undersökning som polisen ålagts genom lag än förundersökning med anledning av brott. Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag ska polisen göra undersökning för att med anledning av en anmälan eller av någon annan särskild orsak hitta en försvunnen person.

Vid polisundersökning ska förundersökningslagen iakttas i tillämpliga delar på det sätt som undersökningens art förutsätter.

2 §

En persons ställning vid polisundersökning

Om polisundersökning görs för utredning av omständigheter som påverkar en persons rättigheter eller skyldigheter, ska på denne tillämpas förundersökningslagens bestämmelser om part.

Om polisundersökning görs för utredning av om en person ska dömas till straff eller en jämförbar påföljd, ska på denne tillämpas förundersökningslagens bestämmelser om brottsmisstänkta.

En annan part än en sådan som avses i 2 mom. samt dennes lagliga företrädare eller ombud måste hålla sig till sanningen i sin redogörelse för den sak som undersöks eller i sina svar på frågor.

I fråga om andra än sådana personer som avses i 1 och 2 mom. ska förundersökningslagens bestämmelser om vittnen och sakkunniga tillämpas. Personerna ska sanningsenligt och utan att förtiga någonting berätta vad de vet om den sak som undersöks. Vid polisundersökning enligt 2 mom. har de dock rätt eller skyldighet att vägra vittna, röja en omständighet eller besvara en fråga, om de vid en rättegång skulle ha motsvarande rätt eller skyldighet.

3 §

Skyldighet att infinna sig till polisundersökning

En person som eventuellt kan lämna uppgifter som behövs för en polisundersökning är skyldig att på kallelse infinna sig till polisundersökning i det polisdistrikt där denne uppehåller sig.

Om en person som har kallats till polisundersökning uteblir utan godtagbar orsak, får denne enligt beslut av en polisman som hör till befälet hämtas med iakttagande av vad som i 6 kap. 2 § i förundersökningslagen föreskrivs om hämtning till förundersökning. Om en undersökningsledare har utsetts för polisundersökningen, ska denne besluta om hämtning.

4 §

Tryggande av polisundersökning

En polisman har rätt att för polisundersökning få tillträde till en plats eller ett område där en händelse som undersöks har inträffat, kontrollera föremål och handlingar som kan vara av betydelse för undersökningen, utföra försök som behövs för undersökningen ta nödvändiga prover. Ett ytterligare villkor är att åtgärden med fog kan antas ha stor betydelse för utredningen av ärendet. När handlingar granskas ska de förbud mot beslag och kopiering som följer av 7 kap. 3 § i tvångsmedelslagen beaktas i mån av möjlighet. Åtgärderna ska protokollföras eller antecknas i någon annan handling.

För att för polisundersökning få tillträde till ett utrymme som används för stadigvarande boende krävs det ett förordnande av en polisman som hör till befälet.

I 2 kap. 8 § 4 mom. föreskrivs om en polismans befogenheter att flytta föremål på platser eller områden som är i allmänt bruk.

7 kap.

Tystnadsplikt och tystnadsrätt

1 §

Tystnadsplikt

Personer som hör till polisens personal får inte lämna ut uppgifter som avslöjar identiteten hos en person som har lämnat information konfidentiellt eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller en täckoperation, om utlämnandet av informationen kan äventyra den persons säkerhet som gett uppgifterna eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation, eller en närstående persons säkerhet. Tystnadsplikten gäller också när utlämnandet av uppgifterna om identiteten kan äventyra pågående eller framtida inhämtande av information.

I fråga om tystnadsplikt för polisanställda gäller i övrigt vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet, i någon annan lag och nedan i detta kapitel. Samma tystnadsplikt gäller för den som står i anställningsförhållande till polisen och den som med stöd av polisbefogenheter som beviljats honom eller henne eller på någon annan grund utför polisuppgifter.

Tystnadsplikten gäller också efter att anställningsförhållandet till polisen har upphört.

2 §

Utlämnande av information trots tystnadsplikt

Tystnadsplikten för tjänstemän som hör till polisens personal och andra som avses i 1 § 2 mom. hindrar inte att information lämnas ut till myndigheter och sammanslutningar som sköter offentliga uppdrag och som på grund av sina lagstadgade uppgifter behöver information om omständigheter som annars är sekretessbelagda eller om en persons tillförlitlighet eller lämplighet för ett uppdrag. I lag föreskrivs särskilt om utlämnande av information som behövs för att kontrollera tillförlitligheten hos en person som söker sig till el-

ler har en ur säkerhetssynpunkt viktig uppgift.

Tystnadsplikten enligt 1 § 2 mom. hindrar inte utlämnande av information som i enskilda fall av vägande skäl behövs för att förhindra en händelse som äventyrar liv eller hälsa eller ett brott som riktar sig mot friheten eller för att förhindra betydande skada på miljön eller betydande egendoms- eller förmögenhetsskada eller för att trygga statens säkerhet.

3 §

Tystnadsrätt

De som hör till polisens personal är inte skyldiga att lämna ut information om identiteten hos en person av vilken de i sitt anställningsförhållande har fått konfidentiell information och inte heller om sekretessbelagda taktiska eller tekniska metoder.

I 1 § 1 mom. i detta kapitel och i 24 § 1 mom. 5 punkten i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet föreskrivs om skyldigheten att i vissa fall hemlighålla uppgifter och metoder som avses i 1 mom.

4 §

Skyldighet att lämna ut information under en rättegång

En domstol kan bestämma att information som avses i 1 § 1 mom. eller 3 § 1 mom. ska lämnas ut, om en parts rätt att försvara sig på behörigt sätt eller på annat sätt bevaka sin rätt under rättegången annars kränks. Dessutom förutsätts att allmänna åklagaren utför åtal för ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år eller för försök eller medverkan till ett sådant brott. Domstolen får inte ens då bestämma att den persons identitet som lämnat ut konfidentiell information eller deltagit i bevisprovokation genom köp eller täckoperation ska avslöjas, om det är uppenbart att dennes eller för denne närstående personers säkerhet därmed allvarligt skulle äventyras.

5 §

Skyldighet att lämna ut information under en brottsutredning

De som hör till polisens personal är trots sin tystnadsplikt eller tystnadsrätt skyldiga att lämna ut sådan information enligt 1 § 1 mom. och 3 § 1 mom. som är nödvändig för bedömning av förutsättningarna för att inleda förundersökning, när det finns grundad anledning att anta att den som konfidentiellt lämnat uppgifter i sin egenskap av uppgiftslämnare eller den som deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation i detta uppdrag har gjort sig skyldig till brott.

De som hör till polisens personal är skyldiga att lämna ut information som avses i 1 mom. också för att få utredning i ett ärende där förundersökning inletts, om det finns grundad anledning att misstänka att den som konfidentiellt lämnat uppgifter i sin egenskap av uppgiftslämnare eller den som deltagit i bevisprovokation genom köp eller i en täckoperation i detta uppdrag har gjort sig skyldig till brott.

Om en person som hör till polisens personal vägrar lämna ut information enligt 1 eller 2 mom. kan en domstol på yrkande av en anhållningsberättigad tjänsteman bestämma att informationen ska lämnas till den som framställt yrkandet, om det inte finns någon laglig grund för vägran. Domstolen kan på yrkande av målsäganden bestämma att identiteten på den person som konfidentiellt lämnat informationen till polisen ska avslöjas för målsäganden i ett brott enligt 1 mom., om det är nödvändigt för att säkerställa målsägandens åtalsrätt enligt 1 kap. 14 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997). Vid behandlingen av ett ärende som avses i detta moment ska i tillämpliga delar iaktas vad som i 7 kap. 9 § i förundersökningslagen föreskrivs om vittnesförhör i domstol.

När domstolen överväger att ge ett sådant förordnande som avses i 3 mom. ska den beakta om skyldigheten att lämna ut information kan äventyra statens säkerhet, någons liv eller hälsa eller pågående inhämtande av information och hur motiverat det å andra sidan är att lämna ut informationen med beaktande av brottsmisstankens art och målsä-

gandens rätt att på behörigt sätt bevaka sina intressen vid rättegången.

Om ett mål som avses i 3 mom. gäller bevisprovokation genom köp en täckoperation eller styrd användning av informationskällor, ska målet behandlas vid Helsingfors tingsrätt. Övriga ärenden som gäller skyldighet att lämna ut information ska behandlas vid den tingsrätt där det lämpligen kan ske. Den som framställt begäran om utlämnande av informationen och den som vägrat lämna ut den ska vara närvarande vid handläggningen. Vid handläggningen är tingsrätten domför även med ordföranden ensam.

6 §

Hänvisningsbestämmelse om utlämnande av information

Bestämmelser om utlämnande av information ur polisens personregister via teknisk anslutning eller i maskinläsbar form till andra polisenheter och myndigheter och om utlämnande av information till utlandet finns i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet samt i lagen om säkerhetsutredningar (177/2002).

8 kap.

Skadestånd och arvoden

1 §

Statens skadeståndsansvar

Person- och egendomsskador som orsakats utomstående genom tvångsåtgärder som polisen vidtagit ska ersättas av statens medel.

Bestämmelserna i detta kapitel inskränker inte den skadelidandes rätt till ersättning med stöd av skadeståndslagen (412/1974) eller någon annan lag.

2 §

Den skadelidandes medverkan

Ersättning som avses i 1 § kan jämkas eller förvägras, om den skadelidande genom sitt eget handlande eller sina egna försummelser

väsentligen har medverkat till att skadan uppkommit.

3 §

Anställdas ansvar

I fråga om tjänstemäns och arbetstagares ersättningsansvar då de har orsakat skada och i fråga om deras skyldighet att till staten betala vad staten erlagt i ersättning i enlighet med denna lag föreskrivs i 4 och 6 kap. i skadeståndslagen.

4 §

Ersättning och arvode för hjälpverksamhet

Till en person som bistått polisen enligt 9 kap. 3 eller 4 § betalas av statens medel ersättning för förstörda eller försvunna arbetsredskap, kläder och utrustning, för skadat färd- eller transportmedel samt för förbrukat bränsle. Den som deltagit i hjälparbete har dessutom rätt att av statens medel få ett skäligt arvode som beräknas enligt den tid som denne har använt för arbetet.

Om en person som bistått polisen i detta arbete drabbats av ett olycksfall, betalas ersättning av statens medel enligt samma grunder som för olycksfall i arbete, om inte den skadade annars har rätt till ersättning enligt lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948) eller lagen om olycksfall i militärtjänst (1211/1990). Ärenden som gäller ersättning enligt detta moment behandlas i första instans av Statskontoret.

5 §

Arbetsgivarens och kommunens rätt

Om en skadad persons arbetsgivare eller kommunen i ett olycksfallsärende där ersättning ska betalas enligt denna lag har betalt lön eller förskott eller andra betalningar, gäller i fråga om arbetsgivarens och kommunens rätt vad som i 26 § i lagen om olycksfallsförsäkring föreskrivs om arbetsgivarens rätt.

6 §

Skadestånd

En polisman ska utan dröjsmål göra anmälan hos sin förman om en person- eller sakskada som uppstått i samband med en åtgärd, om skadan inte kan anses som ringa.

Vid behov eller på begäran av den skadelidande eller den som utfört tjänsteåtgärden ska det göras en polisundersökning om hur den skada som avses i 1 mom. har orsakats. I undersökningen ska det utredas bland annat under vilka omständigheter åtgärden har utförts, lednings- och ansvarsförhållandena i samband med åtgärden, skadans storlek samt i vilken mån den skadelidande genom sitt eget handlande eller sina egna försummelser har bidragit till skadan.

Den som skadats i samband med en åtgärd ska utan dröjsmål ges vård och vid behov ska läkarhjälp ordnas. Om en person uppger sig ha fått skador på grund av en polisiär åtgärd ska denne så snart som möjligt ges tillfälle att bli undersökt av en läkare eller, om detta inte omedelbart är möjligt, av en ojävig person. Kostnaderna för vården och läkarhjälp ska betalas i förskott av statens medel.

7 §

Betalning av ersättning och arvode

Beslut om ersättning för skador enligt detta kapitel och om betalning av arvode fattas av den polisenhet inom vars område åtgärderna eller hjälpverksamheten eller huvuddelen av dessa har utförts eller för vars räkning åtgärderna har vidtagits. Ansökan om ersättning ska göras skriftligen inom sex månader från den dag då åtgärden eller hjälparbetet utfördes eller den ersättningsberättigade fick vetskap om skadan. Av särskilda skäl får ersättning sökas också senare.

En polisenhets beslut om ersättning får inte överklagas. Ändring i beslut om arvode får sökas i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996).

9 kap.

Särskilda bestämmelser

1 §

Handräckning av polisen

Polisen ska på begäran ge andra myndigheter handräckning om så föreskrivs särskilt. Polisen ska ge andra myndigheter handräckning också för fullgörande av lagstadgad tillsynsskyldighet, om den myndighet som begär handräckning hindras i sin tjänsteutövning.

Polisen kan ge också privatpersoner handräckning när det är nödvändigt för att de ska kunna utöva sina lagliga rättigheter och när det är fråga om en uppenbar rättskränkning. En förutsättning för handräckning är dessutom att en privatperson hindras att utöva sina rättigheter och att det krävs att polisen utövar sina befogenheter för att rättigheterna ska kunna utövas.

Om inte något annat uttryckligen föreskrivs i lag ska en polisman som hör till befälet fatta beslut om givande av handräckning.

2 §

Handräckning till polisen

En myndighet ska inom ramen för sin behörighet ge polisen sådan handräckning som denna behöver för sina uppdrag. Beslut om att begära handräckning ska fattas av en polisman som hör till befälet, om inte något annat föreskrivs särskilt eller om inte sakens brådskande art föranleder något annat.

Det föreskrivs särskilt genom lag om försvarsmaktens handräckning till polisen.

3 §

Biståndsskyldighet

Var och en är skyldig att på befallning av en polisman som hör till befälet bistå polisen med att leta efter personer som har försvunnit och befinner sig i livsfara, med att rädda människoliv, hjälpa skadade samt avvärja betydande skada på egendom eller miljö, om

deltagandet i en sådan åtgärd inte är oskäligt med hänsyn till vederbörandes ålder, hälsotillstånd eller personliga förhållanden eller av andra särskilda skäl.

I sådana fall som avses i 1 mom. samt vid letande efter drucknade ska privatpersoner och privata sammanslutningar på befallning av en polisman som hör till befälet i skäligen utsträckning och mot full ersättning ställa livsmedel, telekommunikationsmedel, transportmedel, arbetsredskap samt andra behövliga apparater och ämnen till polisens förfogande.

4 §

Frivilligverksamhet

Polisen kan som hjälp vid efterspaning samt för andra biståndsuppgifter som inte innebär betydande utövning av offentlig makt anlita frivilligorganisationer samt den i 3 kap. i lagen om frivilligt försvar (556/2007) avsedda Försvarsutbildningsföreningen och även personer som deltar i tjänstgöring enligt nämnda lag.

Beslut om att anlita en frivilligorganisation för efterspaning fattas av den polisman som leder efterspaningen och beslut om att anlita en frivilligorganisation för någon annan biståndsuppgift fattas av en polisman som hör till befälet.

5 §

Befogenheter för den som bistår en polisman

Den som på begäran av en polisman bistår denne i ett enskilt tjänsteuppdrag har rätt att enligt polismannens anvisningar vidta sådana åtgärder för att upprätthålla allmän ordning eller säkerhet som polismannen anvisar inom ramen för sin behörighet. I 2 kap. 17 § 3 mom. föreskrivs om rätten att använda maktmedel.

6 §

Tvångsutförande

Om en person trots uppmaning av polisen underlåter att utföra en uppgift som han eller

hon enligt lag eller med stöd av den utfärdade bestämmelser eller enligt en befallning som getts med stöd av den är skyldig att utföra, och om underlåtelsen kan medföra betydande olägenheter för trafiken eller för allmän ordning, säkerhet eller hälsa, har polisen rätt att på personens bekostnad låta utföra uppgiften. Beslut om åtgärden ska fattas av en polisman som hör till befälet.

Om egendomens ägare eller innehavare inte omedelbart kan anträffas, kan polisen för ägarens räkning vidta eller låta vidta brådsakande åtgärder som är nödvändiga för att egendomen efter en olycka eller ett brott ska skyddas mot ytterligare skador.

Kostnaderna för åtgärder enligt 1 och 2 mom. kan betalas i förskott av statens medel. De får drivas in hos den som försummat att utföra uppgiften eller hos egendomens ägare i den ordning som föreskrivs i lagen om verkställighet av skatter och avgifter (706/2007).

7 §

Straffbestämmelser

Den som uppsåtligt eller av grov oakt-samhet orättmätigt använder polisens emblem, antingen som sådant eller upptaget i märke eller bildlig framställning, eller använder ett märke som är förvillande likt polisens emblem, ska för *orättmätig användning av polisens emblem* dömas till böter.

Den som uppsåtligt eller av grov oakt-samhet bryter mot förbudet i 1 kap. 10 §, ska för *orättmätig användning av polisuniform* dömas till böter, om inte strängare straff föreskrivs någon annanstans i lag.

8 §

Begränsningar i rätten att färdas och vistas i ett område

För att trygga synnerligen viktig verksamhet eller egendom eller för att skydda människor kan inrikesministeriet genom förordning begränsa trafik eller vistelse i ett område som ska tryggas eller skyddas och i dess omgivning, på grund av den fara som objektet utgör eller utsätts för, eller förbjuda att föremål el-

ler ämnen som äventyrar säkerheten förs till området. Den som bryter mot förbudet eller begränsningen kan dömas till böter, om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans i lag.

9 §

Internationellt samarbete

I fråga om rättshjälp och handräckning som polisen ger polisen i en annan stat, i fråga om rättshjälp och handräckning som polisen får från en annan stat och i fråga om andra staters polismäns rätt att utöva samma befogenheter som finländska polismän gäller vad som särskilt föreskrivs eller avtalas i internationella konventioner som är förpliktande för Finland.

Inrikesministeriet kan i frågor som inte hör till området för lagstiftningen eller som inte annars kräver riksdagens samtycke ingå sedvanliga samarbetsavtal inom polisens verksamhetsområde med grannstaterna, Östersjöstaterna och staterna inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

10 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet kan bestämmelser utfärdas om

- 1) polismän som tillhör befälet, underbefälet och manskapet,
- 2) polisens funktionella ledningsförhållanden
- 3) polisens emblem och tjänstemärke samt maktmedels- och skyddsredskap, och
- 4) anmälningar och utredningar om utövande av befogenheter enligt internationella överenskommelser.

Genom förordning av inrikesministeriet kan närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) hur polismäns ställning ska anges och polismän identifieras,
- 2) förvaring av egendom som tagits om hand,
- 3) polisundersökning,
- 4) tecken och metoder vid stoppande av fordon,
- 5) automatisk övervakning av vägtrafiken,

6) definitioner av maktmedel, utbildning i användning av maktmedel, träning i och uppföljning av maktmedel, rätt att bära maktmedelsredskap, förvaring av maktmedelsredskap och övervakning av maktmedel,

7) fasttagande, förvaring och avlivande av djur,

8) handräckning till andra än tullverket och gränsbevakningsväsendet,

9) registrering av polisåtgärder,

10) tekniskt utförande av säkerhetskontrollåtgärder, hur säkerhetskontroller ska ordnas i praktiken och om ordnande av säkerhetskontrollutbildning,

11) uniformsmodeller och märken som ska användas med uniform samt om när tjänsteuppgifterna är av sådan art eller karaktär att de förutsätter användning av uniform.

11 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs polislagen (493/1995), förutom 8 §, sådan den lyder i lag 498/2009. Den nämnda paragrafen upphävs tre år efter att denna lag rätt i kraft. Senast då upphävs också de befogenheter som getts med stöd av denna paragraf.

När polisstyrelsen med stöd av 8 § 2 mom. i polislagen ger en viss tjänsteman befogenhet att göra förundersökning, får Polisstyrelsen samtidigt förordna denne till undersökningsledare.

2.

Lag**om ändring av polisförvaltningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i polisförvaltningslagen (110/1992) 2 §, mellanrubriken före 15 § samt 15 a och 16 §, av dem 2 § sådan den lyder i lag 508/1995, 15 a § sådan den lyder i lag 676/2006 och 16 § sådan den lyder i lag 69/2005, samt
fogas till lagen nya 15 b—15 i § och en ny mellanrubrik före 16 § som följer:

2 §

Polisens uppgifter

I 1 kap. 1 § i polislagen (/) föreskrivs om polisens uppgifter.

Bestämmelser om polismäns tjänsteställning

15 a §

Polisbefogenheter

Vid utförandet av sina uppgifter har en polisman i hela landet sådana befogenheter som anges i polislagen eller i någon annan lag.

En polisaspirant har en polismans befogenheter när aspiranten under sin utbildares ledning och uppsikt utför uppgifter som ingår i utbildningen. En polisaspirant har en polismans befogenheter även då Polisstyrelsen i syfte att trygga statens säkerhet eller för att sköta riksomfattande särskilda situationer inom polisverksamheten har förordnat aspiranten att utföra polisuppgifter.

En yngre konstapel har en polismans befogenheter. Under den praktikperiod som ingår i grundexamen för polis får en yngre konstapel utöva en polismans befogenheter under ledning och uppsikt av handledaren förarbetspraktiken.

15 b §

Komplettering av polispersonal

Statsrådet kan besluta att polisens personal ska kompletteras med särskild kompletteran-

de polispersonal, när sådan behövs med hänsyn till statens säkerhet eller exceptionella förhållanden.

Till den kompletterande polispersonalen kan inkallas en person som till sina personliga egenskaper lämpar sig för uppgiften och som genom ett avtal med chefen för polisdistriktet förbinder sig att sköta uppgiften.

För upprätthållande av allmän ordning och säkerhet har den som tillhör den kompletterande polispersonalen samma befogenheter och skyldigheter som en polisman har enligt polislagen. I fråga om rätten att använda maktmedel gäller 2 kap. 17 § 3 mom. i polislagen.

Den som hör till den kompletterande polispersonalen kan placeras som ordningsvakt enligt 18 § i lagen om sammankomster (530/1999) vid tillfällen som har samband med utbildningen av kompletterande polispersonal och kan förordnas att vid ett sådant tillfälle reglera trafiken så som avses i 49 § i vägtrafiklagen (267/1981).

Om den kompletterande polispersonalens uppgifter, utrustning, utbildning och inkallande samt avtalsvillkor föreskrivs genom förordning av statsrådet.

15 c §

Polismans verksamhetsområde och tjänstgöringsskyldighet

En polisman är skyldig att tjänstgöra inom den polisenhets verksamhetsområde där denne är placerad.

En polisman kan även förordnas att tjänstgöra utanför verksamhetsområdet för den enhet där denne är placerad.

En polisman är utan särskilt förordnande skyldig att i hela landet och även utanför sitt verksamhetsområde och på sin fritid vidta brådskande åtgärder som är nödvändiga för avvärjande av ett allvarligt brott, inledande av undersökning av ett sådant brott, avvärjande av allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet eller som är nödvändiga av andra med dessa jämförbara särskilda skäl.

15 d §

Inställelse i tjänst

Med tanke på särskilda situationer som kan uppstå i polisens verksamhet ska varje polisman se till att polisenheten har dennes kontaktuppgifter.

En polisman ska utan dröjsmål inställa sig i tjänst när en allvarlig gärning eller händelse som hotar allmän ordning och säkerhet nödvändigt kräver det.

En polisman är skyldig att på förordnande inställa sig i tjänst också under sin semester, när detta är nödvändigt för att allmän ordning och säkerhet ska kunna upprätthållas. Ett sådant förordnande kan ges av Polisstyrelsen i fråga om alla polismän samt av chefen för polisens riksomfattande enhet och chefen för polisinrättningen i fråga om polismännen i sin egen enhet.

En polisman som inte är tjänstledig eller har semester är skyldig att på förordnande tillfälligt vara i larmberedskap och inställa sig i tjänst när det är nödvändigt av särskilda skäl i anslutning till polisens verksamhet. Ett sådant förordnande kan ges av Polisstyrelsen i fråga om alla polismän samt av chefen för polisens riksomfattande enhet och chefen för polisinrättningen i fråga om polismännen i sin egen enhet.

15 e §

Polismans rätt att vara biträde eller ombud

En polisman får vara biträde eller ombud för en person som misstänks för brott endast om den misstänkte är nära anhörig till polis-

mannan enligt 15 kap. 2 § 3 mom. i rättegångsbalken och den anhöriga inte har rätt att få en försvarare enligt 2 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997).

En polisman får inte vara biträde eller ombud för en målsägande om detta kan stå i strid med skötseln av polismannens tjänsteåligganden.

15 f §

Polismans uppförande

En polisman ska i tjänsten och i sitt privatliv uppföra sig på ett sätt som inte äventyrar tilltron till att polisens uppgifter sköts på behörigt sätt. Vid bedömningen av en polis-mans uppträdande tas hänsyn också till dennes ställning och uppgifter inom polisförvaltningen.

15 g §

Bisysslor

En polisman får inte ta emot eller sköta bisysslor som avses i 18 § 4 mom. i statstjänstemannalagen om inte tillstånd därtill beviljas på ansökan.

En polisman får inte sköta sysslor som medför rättigheter eller skyldigheter som kan stå i strid med polisens uppgifter.

15 h §

Polismans kondition och yrkesskicklighet

En polisman ska upprätthålla den kondition och yrkesskicklighet som arbetsuppgifterna förutsätter. Bestämmelser om den konditionsnivå som olika arbetsuppgifter förutsätter samt om anordnande av konditionstester kan utfärdas genom förordning av statsrådet.

15 i §

Skiljande av en polisman från tjänsteutövning för viss tid

En polisman som bryter mot eller åsidosätter sin tjänsteplikt kan, om en varning inte kan anses vara tillräcklig, som disciplinstraff

skiljas från tjänsteutövning för en tid av minst en och högst sex månader. Löneutbetalningen avbryts för tiden för skiljandet från tjänsteutövningen.

Beslut om skiljande från tjänsteutövning fattas av den utnämmande myndigheten. Om statsrådet är utnämmande myndighet, fattar inrikesministeriet beslut om skiljande från tjänsteutövning. Den myndighet som fattar beslut om skiljande från tjänsteutövning ska anhängiggöra skiljandet från tjänsteutövningen senast tre månader från det att myndigheten fick kännedom om den omständighet som kan leda till skiljande från tjänsteutövning.

Innan beslut fattas om skiljande av en polisman från tjänsteutövning ska denne ges tillfälle att bli hörd i ärendet. Dessutom ska myndigheten ge huvudförtroendemannen eller förtroendemannen tillfälle att bli hörd, om polismannen begär det och skiljandet från tjänsteutövningen inte på grund av sakens natur ska verkställas omedelbart. Myndigheten ska innan beslutet fattas underrätta polismannen om möjligheten att begära att huvudförtroendemannen eller förtroendemannen ska höras.

I statstjänstemannalagen föreskrivs om överklagande av beslut som gäller skiljande av en polisman från tjänsteutövning för viss tid.

Särskilda bestämmelser

16 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av republikens president föreskrivs om polisens förtjänstkors och förtjänstmedalj.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om polisens organisation och uppgifter samt om annan lämplig högre högskoleexamen och däri ingående studier som utöver polisbefälsexamen krävs för en polischefstjänst.

Genom förordning av inrikesministeriet kan utfärdas närmare bestämmelser om polisenheternas ställning och uppgifter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen av om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003) 1 § 1 mom., 2 § 1 mom. och inledande stycket i 3 mom. samt 3 mom. 4 och 9 punkten, 3 § 1 mom. och inledande stycket i 3 mom., inledande stycket i 4 § 2 mom., 6 § 3 mom., 10 § 4 mom. 12 § 1 mom. 13 § 2 mom. 5 punkten, 14 § 4 punkten, 15 § 2 mom., 17 § 1 och 3 mom., 19 § 1 mom. 3 och 10 punkten samt 3 mom., 22 § 1 mom. 4 punkten, 7 b punkten och 2 mom., 26 § 1 mom. 1 punkten, 37 § 1 mom., 43 §, 46 § 1, 3 och 4 mom. samt 47 §,

sådana de lyder, 2 § 3 mom. 9 punkten i lag 851/2006, 13 § 2 mom. 5 punkten i lag 523/2004, 14 § 4 punkten i lag 256/2006, 19 § 1 mom. 3 punkten i lag 594/2005 och 19 § 3 mom. i lag 529/2005 som följer:

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på automatisk behandling av personuppgifter som behövs för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § i polislagen (/) och på annan behandling av personuppgifter, då de utgör eller är avsedda att utgöra ett personregister eller en del av ett sådant. På behandling av personuppgifter tillämpas personuppgiftslagen (523/1999) och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), om inte något annat föreskrivs i denna lag eller i någon annan lag.

2 §

Informationssystemet för polisärenden

Informationssystemet för polisärenden är ett permanent personregister som är avsett för polisens riksomfattande bruk och förs med hjälp av automatisk databehandling. Informationssystemet för polisärenden kan innehålla personuppgifter som polisen måste behandla för att kunna utföra de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen.

I informationssystemet får även annan nödvändig information som inhämtats för skötseln av de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen registreras enligt följande:

4) för att tiden för frihetsberövande ska kunna följas och övervakas samt säkerheten vid förvaring tryggas, i fråga om personer som har gripits, anhållits eller häktats med stöd av förundersökningslagen (/), tvångsmedelslagen (/), polislagen eller någon annan författning, uppgifter som hänför sig till anmälningar om brott och gripande samt i enskilda fall uppgifter som påverkar säkerheten vid förvaring i fråga om den som varit berövad sin frihet (*uppgifter om anhållna*),

9) för identifiering av personer som misstänks för brott, för utredning av brott och för registrering av gärningsmän, i fråga om personer som misstänks eller har blivit dömda för brott, signalement enligt 9 kap. 3 § 1 mom. i tvångsmedelslagen och DNA-profiler enligt 4 § i nämnda kapitel, videobilder på en person och skospår, uppgifter om ett misstänkt brott samt uppgifter som gäller registrering samt klassificering av en person (*signalementsuppgifter*),

3 §

Informationssystemet för förvaltningsärenden

Informationssystemet för förvaltningsärenden är ett permanent personregister som är avsett för polisens riksomfattande bruk och förs med hjälp av automatisk databehandling. Informationssystemet för förvaltningsärenden kan innehålla personuppgifter som polisen måste behandla för att kunna utföra de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen.

I informationssystemet får även annan nödvändig information som inhämtats för skötseln av de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen registreras enligt följande:

4 §

Informationssystemet för misstänkta

Informationssystemet för misstänkta kan innehålla information som för skötseln av uppgifter enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen inhämtats genom kriminalunderrättelseverksamhet, observation eller iakttagelser som gäller personer som skäligen kan misstänkas

6 §

Polisens övriga personregister

I personregister som polisen inrättat för uppgifter enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen får endast information som behövs för skötseln av dessa uppgifter insamlas och registreras. I personregister som polisen inrättat för uppgifter enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen får endast information som behövs för skötseln av dessa uppgifter registreras.

10 §

Behandling av känsliga uppgifter

Bestämmelser om begränsningar i fråga om registrering av DNA-profiler finns i 9 kap. 4 § i tvångsmedelslagen.

12 §

Behandling av uppgifter som inte hänför sig till ett visst uppdrag

Information som inhämtats i samband med ett visst uppdrag som hör till polisen och som behövs för att de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen ska kunna utföras, men som inte hänför sig till uppdraget eller till ett annat pågående uppdrag, får endast samlas in för eller registreras i personregister enligt 4, 5, 30 och 31 § samt i register som är avsedda att vara temporära enligt 6 § 2 mom. 2 punkten i de registreringssyften som anges i paragraferna.

13 §

Polisens rätt att få uppgifter ur vissa register

Utan hinder av sekretessbestämmelserna har polisen rätt att enligt avtal med den registransvarige genom teknisk anslutning eller i maskinläsbar form få följande uppgifter:

5) av ett teleföretag de uppgifter som avses i 10 kap. 6—8 § i tvångsmedelslagen, i 5 kap. 8 och 9 § i polislagen samt i 35 och 36 § i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004),

14 §

Uppgifter som andra myndigheter lämnar ut till polisen genom registrering vid direkt anslutning eller för registrering i maskinläsbar form

Enligt avtal med den registeransvarige kan uppgifter lämnas till polisens personregister genom direkt anslutning eller i maskinläsbar form enligt följande:

4) av gränsbevakningsväsendet i 2 § avsedda uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen (578/2005) eller någon annanstans i lag, samt i 3 § avsedda uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag,

15 §

Användning av uppgifter för det ändamål som uppgifterna har samlats in och registrerats för

Polisen har rätt att använda informationen i ett personregister som har inrättats för de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen, om informationen behövs för skötseln av dessa uppgifter. Polisen har rätt att använda informationen i ett personregister som har inrättats för de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen, om informationen behövs för skötseln av de uppgifter som den har samlats in och registrerats för.

17 §

Utlämnande av uppgifter till en annan polisenhet för det ändamål som uppgifterna har samlats in och registrerats för

En polisenhet har för de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen rätt att

lämna ut information till en annan polisenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än riksomfattande bruk, om informationen behövs för skötseln av dessa uppgifter.

En polisenhet har för de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen rätt att lämna ut information till en annan polisenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än riksomfattande bruk, om informationen behövs för skötseln av de uppgifter som den har samlats in och registrerats för.

19 §

Utlämnande av uppgifter till andra myndigheter

Utan hinder av sekretessbestämmelserna får polisen lämna ut behövliga uppgifter genom teknisk anslutning eller i maskinläsbar form ur polisens personregister, med undantag för Europolinformationssystemet som avses i 30 § och Schengens nationella informationssystem som avses i 31 §, till

3) gränsbevakningsväsendet när det är fråga om i 2 § avsedda uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, och i 3 § avsedda uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, samt uppgifter som behövs för gränsövervakning, genomförande av gränskontroller och övervakning av personers inresa och utresa,

10) en tjänsteman som har sådana särskilda polisbefogenheter som föreskrivs i 8 § i polislagen (493/1995), sådan den lyder i lag 498/2009, för utförande av uppgifter som avses i 1 kap. 1 § i polislagen; i fråga om ut-

lämnande av uppgifter gäller 17 § 1—3 mom. och 18 § 1 och 2 mom.,

Tjänstemän vid försvarsmakten, gränsbevakningsväsendet eller tullverket som förordnats till kriminalunderrättelse-, brottsanalys- eller observationsuppgifter, kan utan hinder av sekretessbestämmelserna av den registeransvarige av särskilda skäl få teknisk anslutning till det informationssystem för misstänkta som avses i 4 § samt register som avses i 6 § 2 mom. 2 punkten. Detsamma gäller tjänstemän vid fängsväsendet som förordnats till kriminalunderrättelse-, brottsanalys- eller observationsuppgifter och som har sådana särskilda polisbefogenheter som föreskrivs i 8 § i polislagen (493/1995), sådan den lyder i lag 498/2009.

22 §

Utplåning av uppgifter ur informationssystemet för polisärenden

Ur informationssystemet för polisärenden ska uppgifter utplånas enligt följande:

4) uppgifter om anhållna då tio år har förflutit sedan den sista uppgiften antecknades, i fråga om en person som gripits med stöd av 2 kap. 2 § i polislagen dock senast då fem år har förflutit sedan uppgiften antecknades,

7) uppgifter om tillvägagångssätt och om signalement då ett år har förflutit,

b) sedan förundersökningsmyndigheten eller allmänna åklagaren med stöd av 3 kap. 9 eller 10 § i förundersökningslagen beslutade avstå från åtgärder för att få den som gjort sig skyldig till ett brott ställd under åtal,

DNA-profiler som registrerats i polisens personregister med stöd av 9 kap. 4 § i tvångsmedelslagen ska utplånas ur registret då ett år har förflutit sedan den registeransvarige fick kännedom om åklagarens beslut om att det i saken inte varit fråga om ett brott eller det inte funnits bevis för brott eller om att åtalet mot den registrerade genom en lagakraftvunnen dom har förkastats eller straffet

undanröjts. Om en profil inte har utplånats tidigare ska den utplånas senast då 10 år har förflutit från den registrerades död. De förvarade proven ska förstöras samtidigt som motsvarande DNA-profiler utplånas.

26 §

Utplåning av uppgifter ur övriga personregister

Ur de i 6 § avsedda personregister som har inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen utplånas uppgifter enligt följande:

Ur de i 6 § avsedda personregister som har inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen utplånas uppgifter då ett år har förflutit sedan den registrerades död.

37 §

Utlämnande av uppgifter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Polisen får inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ur polisens personregister, som inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen, lämna ut uppgifter till polismyndigheter och andra myndigheter som har till uppgift att trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller att förebygga brott, utreda brott och sörja för att brott blir föremål för åtalsprövning, om uppgifterna är nödvändiga för utförande av uppdragen. Uppgifterna i polisens personregister, som inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen, får lämnas ut, om uppgifterna är nödvändiga för att utföra de uppdrag som uppgifterna har samlats in och registrerats för.

43 §

Information om behandling av uppgifter

Vid insamling av personuppgifter för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen ska polisen fullgöra sin informationsskyldighet enligt 24 § 1 mom. i personuppgiftslagen. Polisen omfattas inte av denna skyldighet när den samlar in, registrerar och lämnar ut personuppgifter som är nödvändiga för skötseln av uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen.

46 §

Utövande av rätten till insyn i uppgifterna i Europeiska polisbyråns informationssystem

Europeiska polisbyrån lämnar ut uppgifter ur Europeiska polisbyråns informationssystem för utövande av insyn. Begäran om detta ska framställas till polisinrättningen, som utan dröjsmål ska föra ärendet till Europeiska polisbyrån för behandling. Polisinrättningen ska underrätta den som framställt begäran att Europeiska polisbyrån kommer att sända sitt svar direkt till denne.

Var och en har dessutom rätt att begära att Europeiska polisbyråns gemensamma tillsynsmyndighet kontrollerar att Europeiska polisbyrån samlar in, registrerar, behandlar och använder hans eller hennes personuppgifter på ett lagligt och riktigt sätt. Begäran om detta ska framställas till dataombudsmannen eller polisinrättningen, som utan

dröjsmål ska föra ärendet till Europeiska polisbyråns gemensamma tillsynsmyndighet för behandling.

En begäran om insyn enligt 1 mom. och en begäran om kontroll till polisinrättningen enligt 3 mom. ska framställas personligen hos polisinrättningen, och den som framställer begäran ska samtidigt styrka sin identitet.

47 §

Utövande av rätten till insyn i den datafil som upprätthålls av den tekniska stödfunktionen i Schengens informationssystem

Var och en har rätt att begära att den tillsynsmyndighet som avses i artikel 115 i Schengenkonventionen kontrollerar att insamlingen, registreringen, behandlingen och användningen av personuppgifter som gäller honom eller henne i den datafil som upprätthålls av den tekniska stödfunktionen i Schengens informationssystem sker på ett lagligt och riktigt sätt. Begäran om detta ska framställas till dataombudsmannen eller polisinrättningen. En begäran om kontroll som framställts hos polisinrättningen ska utan dröjsmål överföras till dataombudsmannen.

En i 1 mom. avsedd begäran om kontroll hos polisinrättningen ska framställas personligen hos polisinrättningen, och den som framställer begäran ska samtidigt styrka sin identitet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av gränsbevakningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gränsbevakningslagen (578/2005) 9 § 2 och 3 mom., 10 §, 28 § 1 mom. 9 punkten, 32 och 36 §, 41 § 2 och 3 mom., 42 § 1 mom., 46 § och 66 § 2 mom.,
 av dem 28 § 1 mom. 9 punkten, 32 och 41 § sådana de lyder i lag 478/2010, samt
fogas till 41 §, sådan den lyder i lag 478/2010, ett nytt 4 mom. som följer:

9 §

Åtgärdsfördröjning och åtgärdseftergift

Den som begärt en åtgärd av gränsbevakningsväsendet och vars omedelbara rättigheter berörs, har rätt att få veta grunden för att gränsbevakningsväsendet avstår från åtgärden.

Vid fördröjning av sådana åtgärder enligt denna lag som avser inhämtande av information ska i tillämpliga delar iakttas 5 kap. 46 § i polislagen (/).

10 §

Allmänna principer som ska iakttas i tulluppgifter, polisuppgifter och förundersökningsuppgifter

I polisuppgifter iakttas principerna i polislagen (/) och i andra lagar som gäller polisens uppgifter. I tulluppgifter iakttas principerna i tullagen (1466/1994) och i andra lagar som gäller tullövervakning. I förundersökningsuppgifter iakttas principerna i förundersökningslagen (/), tvångsmedelslagen (.../...) och i andra lagar som gäller förundersökningsmyndighetens uppgifter.

28 §

Befogenheter i fråga om gränskontroll

Utöver vad som föreskrivs i denna eller någon annan lag har en gränsbevakningsman

för att genomföra gränskontroller, in- och utresekontroller och gränsövervakning enligt kodexen om Schengengränserna rätt att utan brottsmisstanke

9) utföra kroppsvisitation med iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna i 8 kap. 29 § 1 punkten, 30 § och 32 § i tvångsmedelslagen.

32 §

En gränsbevakningsmans befogenheter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet vid ett gränsövergångsställe

I fråga om en gränsbevakningsmans rätt att vidta åtgärder vid ett gränsövergångsställe för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet gäller vad som föreskrivs i 2 kap. 2, 5 och 6 §, 8 § 1 mom. och 10 § i polislagen. Bestämmelserna i 2 kap. 6 § 3 mom. i polislagen om polismän som tillhör befälet tillämpas vid gränsbevakningsväsendet på en anställningsberättigad tjänsteman och på en gränsbevakningsman som tjänstgör som chef vid ett gränsövergångsställe.

36 §

Utredande av identitet

För utförande av ett enskilt uppdrag som ankommer på gränsbevakningsväsendet har en gränsbevakningsman rätt att av var och en få veta namn, personbeteckning, eller om så-

dan saknas, födelsedatum och nationalitet samt var personen i fråga kan anträffas.

Om en person vägrar lämna uppgifter som avses i 1 mom. eller om personen inte kan identifieras på annat sätt har gränsbevakningsmannen rätt att utreda identiteten med hjälp av signalement. Härvid ska i tillämpliga delar iaktas vad som i 8 kap 32 § 2—4 mom. i tvångsmedelslagen föreskrivs om kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

En gränsbevakningsman har rätt att gripa en person som vägrar lämna uppgifter som nämns i 1 mom. eller som lämnar sannolikt falska uppgifter om nämnda omständigheter, förutsatt att gripandet är nödvändigt för att klarlägga identiteten. Den som har gripits ska frigges så snart behövliga uppgifter erhållits, dock senast 24 timmar efter gripandet.

41 §

Gränsbevakningsmännens befogenheter för förebyggande och utredning av brott

Med undantag av teleavlyssning, inhämtande av uppgifter i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, täckoperation, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor, gäller i fråga om en gränsbevakningsmans befogenheter inom sitt ansvarsområde för förebyggande och utredning av brott samt för inhämtande av information för åtalsprövning vad som i polislagen, förundersökningslagen och tvångsmedelslagen eller någon annanstans föreskrivs om polisens eller polismäns befogenheter och användning av dem för förebyggande och utredning av brott samt för åtalsprövning. En gränsbevakningsman har dock rätt att utföra teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information och teknisk spårning av en person enligt polislagen och tvångsmedelslagen när gränsbevakningsväsendet utreder grovt ordnande av olaglig inresa enligt 17 kap. 8 a § i strafflagen eller nämnda brott och därmed sammanhängande människohandelsbrott enligt 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen.

En gränsbevakningsman som deltar i en förundersökning som görs under ledning av en annan förundersökningsmyndighet har rätt att behandla uppgifter som har inhämtats med en metod som inte står till buds för gränsbevakningsväsendet.

Vad som föreskrivs om de befogenheter för förebyggande av brott som tillkommer polismän som hör till befälet och anhållningsberättigade polismän som avses i 5 kap. 7 § 1 mom. i polislagen ska vid gränsbevakningsväsendet tillämpas på anhållningsberättigade tjänstemän. Beslut om förtäckt inhämtande av information, kontrollerade leveranser samt användning av hemligt tvångsmedel och skyddande av hemligt inhämtande av information ska emellertid fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen vid juridiska avdelningen vid staben för gränsbevakningsväsendet.

42 §

Brottmål som undersöks av gränsbevakningsväsendet

Om inte något annat föreskrivs nedan ska gränsbevakningsväsendet göra förundersökning när det på grund av en anmälan till gränsbevakningsväsendet eller annars finns skäl att misstänka brott i den mening som avses i 17 kap. 7 eller 7 a § i strafflagen eller annanstans i lag mot bestämmelserna eller föreskrifterna om passerande av en av gränsbevakningsväsendet övervakad gräns, i 17 kap. 8 och 8 a § i strafflagen avsett brott som gäller ordnande av olaglig inresa eller nämnda brott och i 25 kap. 3 och 3 a § i strafflagen avsedd människohandel som har samband med dem eller något annat i 25 kap. i strafflagen avsett brott som riktar sig mot friheten, i 33 kap. 1—4 § i strafflagen avsett brott som gäller förfalskning av dokument som granskas av gränsbevakningsväsendet, i 17 kap. 7 b § i strafflagen avsedd territoriekränkning eller annan kränkning av Finlands territoriella integritet eller underlåtelse att följa någon annan bestämmelse eller före-

skrift vars efterlevnad gränsbevakningsväsendet ska övervaka.

46 §

Undersökningsledare

Undersökningsledare vid förundersökning som görs av gränsbevakningsväsendet är en sådan tjänsteman vid gränsbevakningsväsendet som avses i 2 kap. 9 § 3 punkten i tvångsmedelslagen.

66 §

Omhändertagande av farliga föremål och ämnen

Egendom som omhändertagits ska utan dröjsmål och senast inom 14 dygn återlämnas till innehavaren. Om ett föremål eller ämne inte riskfritt kan återlämnas till innehavaren, ska det överlämnas till polisen antingen för att återlämnas till innehavaren eller för åtgärder enligt 2 kap. 15 § i polislagen eller enligt skjutvapenlagen (1/1998).

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag**om ändring av lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet (579/2005) 7 § 1 mom. samt det inledande stycket och 5 punkten i 3 mom., 8 § 1 mom. samt det inledande stycket och 6 punkten i 3 mom., 9 § 1 mom. och det inledande stycket i 3 mom., 10 § 1 mom. och det inledande stycket i 3 mom., 11 § 1 mom., 12 § 1 mom., 18 § 2 mom., 24 § 2 mom., 26 § 1 och 3 mom., det inledande stycket i 35 § 1 mom. och 35 § 3 mom., 38 § 1 mom. 1 och 2 punkten och det inledande stycket i 2 mom. samt 40 §, av dem 12 § 1 mom. sådant det lyder i lag 479/2010, som följer:

7 §

Undersöknings- och handräckningsregistret

Undersöknings- och handräckningsregistret kan innehålla uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen (/) som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen (578/2005) eller någon annanstans i lag.

I registret får även andra nödvändiga uppgifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag registreras enligt följande:

5) för utförande och registrering av undersökningar och handräckningsuppdrag, uppgifter som erhållits vid förundersökning enligt förundersökningslagen (/), vid annan undersökning enligt 27 § i gränsbevakningslagen, i samband med gränsbevakningsväsendets åtgärder eller vid ett handräckningsuppdrag eller när tvångsmedelslagen (/) tillämpas (*uppgifter om undersökning och handräckning*) enligt följande:

8 §

Användning av informationssystemet för polisärenden vid utförande av gränsbevakningsväsendets uppdrag

Utöver vad som föreskrivs i polisväsendets personuppgiftslag kan informationssystemet för polisärenden innehålla uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag.

I informationssystemet får även andra nödvändiga uppgifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag registreras enligt följande:

6) för identifiering av personer som misstänks för brott, för utredning av brott och för registrering av gärningsmän, i fråga om personer som misstänks eller har blivit dömda för brott, signalement enligt 9 kap. 3 § 1 mom. i tvångsmedelslagen och DNA-profiler enligt 4 § i nämnda kapitel, videobilder på en person och skospår, uppgifter om ett misstänkt brott samt uppgifter som gäller registre-

ring samt klassificering av en person (signalementsuppgifter).

9 §

Registret för tillstånds- och övervakningsärenden

Registret för tillstånds- och övervakningsärenden kan innehålla uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag.

I registret får även andra nödvändiga uppgifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag registreras enligt följande:

10 §

Användning av polisens informationssystem för förvaltningsärenden vid utförande av gränsbevakningsväsendets uppdrag

Informationssystemet för förvaltningsärenden kan innehålla uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag.

Gränsbevakningsväsendet får i informationssystemet registrera även andra nödvändiga uppgifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag enligt följande:

11 §

Gränsbevakningsväsendets register över personer misstänkta för brott

Gränsbevakningsväsendets register över personer misstänkta för brott kan innehålla uppgifter som för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag inhämtats genom kriminalunderrättelseverksamhet, observation eller iakttagelser som gäller personer som skäligen kan misstänkas göra eller ha gjort sig skyldiga till ett brott som undersöks av gränsbevakningsväsendet och på vilket kan följa fängelse, eller medverkar eller har medverkat till ett brott som undersöks av gränsbevakningsväsendet och på vilket kan följa fängelse i mer än sex månader, eller till straffbart bruk av narkotika.

12 §

Säkerhetsdataregistret

Säkerhetsdataregistret kan innehålla uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller i lagen om sjöfartskydd på vissa fartyg och i hamnanläggningar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet (485/2004), nedan *lagen om sjöfartskydd*.

18 §

Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson

Gränsbevakningsväsendet har på begäran rätt att i enskilda fall av ett teleföretag och av en sammanslutningsabonnent få kontaktuppgifter om en sådan teleadress som inte är upptagen i en offentlig katalog eller uppgifter

som specificerar en teleadress eller teleterminalutrustning, om uppgifterna behövs för utförande av ett uppdrag som ankommer på gränsbevakningsväsendet. Gränsbevakningsväsendet har motsvarande rätt att få uppgifter om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postverksamhet.

24 §

Användning av uppgifter för det ändamål för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Uppgifterna i ett personregister som har inrättats för utförande av i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen avsedda åligganden som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet samt uppgifterna i polisens sådana personregister som direkt används av gränsbevakningsväsendet får användas inom gränsbevakningsväsendet om de behövs för att utföra i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen avsedda åligganden som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet, om inte något annat föreskrivs. Uppgifterna i ett personregister som har inrättats för utförande av i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen avsedda åligganden som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet samt uppgifterna i polisens sådana personregister som direkt används av gränsbevakningsväsendet får användas inom gränsbevakningsväsendet om de behövs för att utföra de uppdrag för vilka uppgifterna har samlats in och registrerats, om inte något annat föreskrivs.

26 §

Utlämnande av uppgifter till en annan förvaltningsenhet inom gränsbevakningsväsendet för det ändamål för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

En förvaltningsenhet har för de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet rätt att lämna ut uppgifter till en annan förvaltningsenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än gränsbevakningsväsendets riksomfattande bruk, om

uppgifterna behövs för utförande av dessa uppdrag som ankommer på gränsbevakningsväsendet.

En förvaltningsenhet har för de åligganden enligt 1 kap. 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet rätt att lämna ut uppgifter till en annan förvaltningsenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än gränsbevakningsväsendets riksomfattande bruk, om uppgifterna behövs för utförande av de uppdrag för vilka de har samlats in och registrerats. Utan hinder av sekretessbestämmelserna får uppgifter lämnas ut även genom teknisk anslutning eller i maskinläsbar form.

35 §

Utplåning av uppgifter ur gränsbevakningsväsendets övriga personregister

Ur gränsbevakningsväsendets andra än permanenta personregister som har inrättats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet utplånas uppgifter enligt följande:

Ur gränsbevakningsväsendets andra än permanenta personregister som har inrättats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet ska uppgifter utplånas då ett år har förflutit sedan den registrerades död.

38 §

Utlämnande av uppgifter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Om inte något annat föreskrivs eller följer av ett internationellt avtal som är förpliktande för Finland får gränsbevakningsväsendet utan hinder av sekretessbestämmelserna lämna ut uppgifter ur sina personregister till polismyndigheter och sådana andra myndigheter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som har till uppgift att trygga rätts- och samhällsordning-

en, upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller förebygga och utreda brott och sörja för att brott blir föremål för åtalsprövning, som följer:

1) för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, om uppgifterna är nödvändiga för utförande av dessa uppdrag,

2) för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, om uppgifterna är nödvändiga för utförande av det uppdrag för vilket de har samlats in och registrerats.

Uppgifter som inhämtats i samband med ett visst uppdrag och som behövs för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet, men som inte hänför sig till uppdraget eller till ett annat pågående upp-

drag, får dock lämnas ut endast, om de är nödvändiga för att

40 §

Information om behandling av uppgifter

Vid insamling av personuppgifter för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet ska gränsbevakningsväsendet fullgöra sin upplysningsplikt enligt 24 § 1 mom. i personuppgiftslagen. Gränsbevakningsväsendet omfattas inte av denna plikt när den samlar in, registrerar och lämnar ut personuppgifter som är nödvändiga för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.**Lag****om ändring av lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) 18 § samt
ändras 17 § som följer:

17 §	polisens personal ska på motsvarande sätt tillämpas också på gränsbevakningsväsendets personal.
<i>Tystnadsplikt och tystnadsrätt</i>	

Vad som i 7 kap. 1—5 § i polislagen föreskrivs om tystnadsplikt och tystnadsrätt för

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag**om ändring av lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten (1251/1995) 3—5 och 13 § samt 21 § 1 mom. 1 punkten, av dem 4 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 648/2003, samt

fogas till lagen en ny 5 a § som följer:

3 §

Principerna för polisverksamheten

När uppgifter som avses i denna lag utförs iaktas principerna enligt polislagen (/).

4 §

Befogenheter för utredning av brott

För en tjänsteman som avses i 2 § gäller vid utredning av brott enligt 1 § 1 mom. 1—3 punkten de befogenheter, med undantag av teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, täckoperation, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser, vad som i förundersökningslagen (/), tvångsmedelslagen (/) och andra lagar föreskrivs om polisens och polismäns befogenheter vid utredning av brott.

Den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning eller försvarsmaktens militärjurist är undersökningsledare i ärenden som avses i 1 § 1 mom. 1—3 punkten och i dessa ärenden har denne även sådana befogenheter som en anhållningsberättigad tjänsteman har enligt tvångsmedelslagen.

Vid beslut om och användning av befogenheterna ska i tillämpliga delar förfaras så som föreskrivs i förundersökningslagen eller tvångsmedelslagen. Beslut om annan teknisk avlyssning och optisk övervakning än enligt 10 kap. 18 § 1 mom. och 20 § 1 mom. i

tvångsmedelslagen fattas på framställning av undersökningsledaren av den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning eller, om denna tjänsteman är undersökningsledare, av försvarsmaktens operationschef.

5 §

Befogenheter i säkerhets- och övervakningsuppgifter

För förhindrande av sådan olaglig underrättelseverksamhet som avses i 1 § 1 mom. 4 punkten och riktar sig mot Finland på det militära försvarets område samt sådan olaglig verksamhet som äventyrar det militära försvarets syfte gäller, med undantag för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, täckoperation, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser, vad som i 5 kap. i polislagen föreskrivs i fråga om polisens och polismäns befogenheter vid utredning av brott. Om vidtagande av åtgärder beslutar den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning.

5 a §

Tillsyn över hemligt inhämtande av information

Protokoll som gjorts upp över användningen av hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information ska sändas till

försvarsministeriet. Försvarsministeriet ska årligen till riksdagens justitieombudsman avge en berättelse om användning och övervakning av de nämnda metoderna och av skyddande av användningen.

13 §

Uppgifter som inte hänför sig till ett visst uppdrag

Information som erhållits i samband med ett visst uppdrag som avses i 1 § och som behövs för att uppgifterna ska kunna skötas, men som inte hänför sig till uppdraget i fråga, får endast inhämtas för och registreras i register enligt 11 och 12 §. Överskottsinformation får registreras i det register som avses

i 11 § under de förutsättningar som anges i 10 kap. 57 § 1 mom. i tvångsmedelslagen och i 5 kap. 55 § 2 mom. i polislagen.

21 §

*Utlämnande av uppgifter till andra än mil-
tärmyndigheter*

Ur personregister som avses i denna lag får den registeransvarige lämna ut behövliga uppgifter till

1) polisen för de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen,

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag**om ändring av tullagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tullagen (1466/1994) 3 § 1 mom., 15, 17, 20 a §, 20 d § 1 mom., 20 e §, 20 f § 1 och 3 mom., 20 g § 3 mom., 20 i §, 43 § 2 och 4 mom. samt 47 a §, av dem 3 § 1 mom. sådant det lyder delvis ändrat i lagarna 331/1996, 241/2001 och 774/2003, 15 § och 20 d § 1 mom. sådana de lyder i lag 1299/2003, 17 § sådana de lyder i lag 519/2003, 20 e §, 20 f § 1 och 3 mom., 20 g § 3 mom. och 20 i § sådana de lyder i lag 774/2003, 20 a och 47 a § sådana de lyder i lag 331/1996, samt fogas till lagen en ny 20 j § som följer:

3 §

I denna lag avses med

1) *Finlands tullområde* området som omfattar rikets landområde, territorialvatten och luftrum, dock så att tullområdet sträcker sig två sjömil utanför territorialvattnets yttre gräns, om därom inte internationellt har överenskommits något annat,

2) *gemenskapens tullområde* området som avses i artikel 3 i kodexen,

3) *tredje land* område som inte ingår i gemenskapens tullområde,

4) *tullåtgärd* tjänsteförrättning som hör till tullverkets behörighet, med undantag för förundersökning av tullbrott,

5) *tullbrott* brott som innebär överträdelse av bestämmelserna i denna lag eller någon annan lag vars iakttagande tullverket ska övervaka eller som tullverket ska verkställa, eller överträdelse av bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av dessa, samt i 46 kap. i strafflagen avsett olaga befattningstagande med infört gods, sådant häleri som avses i 32 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen samt även annan sådan överträdelse av bestämmelser i vilken ingår import eller export av egendom,

6) *teknisk övervakning* iakttagande eller avlyssning av på förhand ospecificerad persontrafik eller godstrafik med hjälp av en teknisk anordning samt automatisk upptagning av ljud eller bild,

7) *undersöknings- och handräckningssystemet* som utgör en teknisk del av informationssystemet för polisärenden samt det

förstnämnda systemets *arkivindex* det informationssystem för polisärenden som avses i 2 § i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003) i fråga om de uppgifter som tullverket registrerat i uppgifterna om undersökning och handräckning samt i arkivuppgifterna om undersökning och handräckning.

— — — — —

15 §

Kroppsbesiktning av person och annan granskning än granskning av resgods eller ytterkläder kan i de fall som avses i 14 § 1 mom. 2 punkten utföras utan förundersökning på person som på sannolika skäl misstänks för brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Den tullman som beslutar om åtgärderna ska vara en till uppgiften förordnad tullman som tjänstgör som chef för tullbrottsbekämpningen eller tullövervakningen. I övrigt iaktas vid utförande av dessa åtgärder i tillämpliga delar vad som föreskrivs om kroppsvisitation och kroppsbesiktning i tvångsmedelslagen (/).

17 §

Vad som i 2 kap. 17 § 1, 2 och 5 mom. i polislagen (/) föreskrivs om polismäns rätt att använda maktmedel i vissa situationer ska på motsvarande sätt tillämpas på tullmän som arbetar med tullbrottsbekämpning och tullövervakning. På den som bistår en tullman i ett tjänsteuppdrag på begäran eller med

samtycke av tullmannen ska tillämpas vad som i 9 kap. 5 § i polislagen föreskrivs om befogenheter för den som bistår en polisman.

20 a §

Vid utredning av tullbrott kan användas teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, kontrollerade leveranser och skyddande av användning av hemligt tvångsmedel, enligt vad som föreskrivs i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

För att förhindra tullbrott kan utöver vad som föreskrivs i denna lag användas systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadress eller teleterminalutrustning och skyddande av hemligt inhämtande av information enligt vad som föreskrivs i 5 kap. i polislagen.

Tullstyrelsen eller chefen för tulldistriktets enhet med ansvar för brottsbekämpning beslutar om förtäckt inhämtande av information samt om skyddande av användning av hemligt tvångsmedel och skyddande av hemligt inhämtande av information. Vad som i 5 kap. i polislagen föreskrivs om anhållningsberättigade polismän ska på motsvarande sätt tillämpas på anhållningsberättigade tullmän och på en tullman som förordnats till chef för tullbrottsbekämpningen.

20 d §

En tullman får utföra teknisk observation av en person som inte befinner sig i ett rum eller utrymme som används för stadigvarande boende eller av ett fordon eller en vara, om det finns grundad anledning att anta att observationen kan ge information som behövs för förhindrande av ett tullbrott. Förordnande för en åtgärd ska ges av en till uppgiften förordnad tullman som tjänstgör som chef för tullbrottsbekämpningen samt för teknisk avlyssning i mer än tre dygn av den för tullbrottsbekämpning ansvarige chefen för Tullstyrelsens bevakningsavdelning eller

av chefen för tulldistriktets enhet för tullbrottsbekämpning.

20 e §

En tullmyndighet kan för att förhindra tullbrott ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleanslutning eller teleterminalutrustning som innehas eller annars kan antas bli använd av en person vars yttranden, hotelser eller uppträdande i övrigt ger grundad anledning att anta att denne gör sig skyldig till

1) tullbrott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,

2) tullbrott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning,

3) narkotikabrott som bör betraktas som ett tullbrott, eller till

4) grovt tullredovisningsbrott.

Med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning får tullmyndigheten för att förhindra tullbrott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

1) tullbrott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,

2) tullbrott som har begåtts med användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen.

20 f §

Beslut om teleövervakning som avses i 20 e § samt om teknisk avlyssning och optisk observation i sådana i 20 d § 2 mom. avsedda fall där den tekniska avlyssningen eller observationen förutsätter att en anordning som används för observationen placeras i ett fordon som den som ska observeras eller övervakas använder eller i ett rum eller utrymme i vilket den som ska observeras eller övervakas vistas, fattas av en domstol som avses i 3 kap. 1 § i tvångsmedelslagen. Ärendet avgörs utan att innehavaren till det utrymme som ska avlyssnas eller observeras hörs. Angående behandlingen av ärendet gäller dessutom i tillämpliga delar 5 kap. 2 § 3 mom., 10, 18, 20, 45, 51, 52, och 58—60 § i polislagen.

Sedan domstolen fått en anmälan enligt 2 mom. kan den förbjuda fortsatt teleövervakning eller fortsatt teknisk observation eller ange begränsningar beträffande en åtgärd eller ställa nödvändiga villkor för användningen av informationen. Angående behandlingen av ärendet i domstol gäller i tillämpliga delar 5 kap. 2 § 3 mom., 10, 18, 20, 45, 52, och 57 § i polislagen.

20 g §

Den tullman som utfört teknisk avlyssning enligt 20 d § eller teleövervakning enligt 20 f § 1 och 2 mom. ska utan dröjsmål upprätta protokoll över åtgärden och tillställa Tullstyrelsen protokollet.

20 i §

I sådana fall som avses i 20 d § ska i fråga om förbud mot avlyssning och observation i tillämpliga delar iakttas 5 kap. 50 § i polislagen.

I sådana fall som avses 20 d och 20 e § ska i fråga om förbud att röja hemligt inhämtande av information i tillämpliga delar iakttas 5 kap. 48 § i polislagen.

20 j §

Tullstyrelsen och cheferna för de enheter som använder hemliga metoder för inhämtande av information ska övervaka användningen av hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information.

Finansministeriet ska årligen till riksdagens justitieombudsman avge en berättelse över användningen och övervakningen av hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information.

43 §

En tullman har vid förundersökning som utförs av tullmyndighet samma rätt att vidta utredningsåtgärder och använda tvångsmedel som en polisman vid polismyndighets förundersökning, om inte annat följer av 20 a § 1 mom. I 2 kap. 9 § 1 mom. 2 punkten i tvångsmedelslagen föreskrivs om anhållningsberättigade tullmän.

Var och en som antas kunna ge upplysningar om tullbrott är skyldig att på kallelse inställa sig på närmaste tullanstalt för att höras vid förundersökningen. Om närvaro i övrigt föreskrivs i förundersökningslagen (/).

47 a §

Bestämmelserna om polispersonalens tystnadsplikt och tystnadsrätt i 7 kap. 1 § 1 mom. och 3—5 § i polislagen ska i fråga om brottsbekämpning på motsvarande sätt tillämpas också på tullverkets personal.

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.

Lag

om ändring av lagen om allmänna åklagare

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen om allmänna åklagare (199/1997) en ny 11 a § som följer:

11 a §

Tystnadsplikt och tystnadsrätt

Bestämmelserna om polispersonalens tyst-
nadsplikt och tystnadsrätt i 7 kap. 1 och 3—

5 § i polislagen ska på motsvarande sätt till-
lämpas också på åklagarväsendets personal.

Denna lag träder i kraft den 20 .

10.

Lag**om ändring av 34 och 36 § i veterinärvårdslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i veterinärvårdslagen (765/2009) 34 § och 36 § 2 punkten som följer:

34 §

Handräckning

Bestämmelser om polisens skyldighet att lämna handräckning vid inspektioner enligt 29 § finns i 9 kap. 1 § i polislagen.

36 §

Sekretessbelagda uppgifter

Bestämmelser om tystnadsplikten i fråga om uppgifter som erhållits vid tillsynen finns i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Utan hinder av tystnadsplikten

får uppgifter som vid tillsynen över efterlevnaden av denna lag eller utförandet av en uppgift som hänför sig till tillsynen erhållits om en enskilds eller en sammanslutnings ekonomiska ställning eller affärs- eller yrkeshemlighet eller om en enskilds personliga förhållanden lämnas ut

2) till åklagar- och polismyndigheterna för utredning av brott enligt 8 kap. 2 § i tvångsmedelslagen (/),

Denna lag träder i kraft den 20 .

11.

Lag**om ändring av 4 och 5 § i lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet (687/2009) 4 § och 5 § 1 mom. som följer:

4 §

Förfarande vid internationella kontrollerade leveranser

En PTG-myndighet ska utan onödigt dröjsmål informera den PTG-myndighet till vars uppgiftsområde ärendet också hör om framställningar som den gjort eller mottagit angående handräckning eller rättslig hjälp i samband med leveranser som passerar riksgränsen (internationella kontrollerade leveranser), när framställningarna baserar sig på ett internationellt avtal eller någon annan förpliktelse som är bindande för Finland.

De behöriga PTG-myndigheterna ska samsam mellan från fall till fall komma överens om internationella kontrollerade leveranser och åtgärder som gäller dem så att de inte orsakar överhängande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller överhängande risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada.

Förfarandet som avses i 2 mom. tillämpas också när det gäller en PTG-myndighets begäran om åtgärder i anslutning till olagliga leveranser som passerar riksgränsen.

I 10 kap. 41 § i tvångsmedelslagen och i 5 kap. 43 § i polislagen (/) föreskrivs om

kontrollerade leveranser och förutsättningarna för sådana och i 10 kap. 42 § i tvångsmedelslagen och i 5 kap. 43 § i polislagen föreskrivs om beslutsfattandet vid kontrollerade leveranser i polisens regi.

Närmare bestämmelser om beslutsförfarandet enligt denna paragraf kan utfärdas genom förordning av statsrådet.

5 §

PTG-kriminalunderrättelseenheter

För PTG-myndigheternas kriminalunderrättelse- och brottsanalysverksamhet kan det inrättas riksomfattande, regionala och lokala PTG-kriminalunderrättelseenheter. En PTG-kriminalunderrättelseenhet kan bestå av företrädare för PTG-myndigheterna som förordnas särskilt och även av företrädare för andra myndigheter, om dessa har särskilda polisbefogenheter enligt 8 § i polislagen (493/1995), sådan den lyder i lag 498/2009, att utföra de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § i den lagen.

Denna lag träder i kraft den

20 .

12.

Lag**om ändring av 24 § i lagen om frivilligt försvar**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om frivilligt försvar (556/2007) 24 § som följer:

24 §

Övrig hjälpverksamhet

tjänsten samt för att bistå polisen finns i 7 § i räddningslagen (468/2003), 6 § i sjöräddningslagen (1145/2001) och 9 kap. 4 § i polislagen (/).

Bestämmelser om användningen av frivilliga personer och organisationer för uppgifter inom räddningsväsendet och sjöräddnings-

_____ Denna lag träder i kraft den

20 .

13.

Lag**om ändring av 20 § i lagen om farkostregistret**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om farkostregistret (976/2006) 20 § 1 mom. 1 punkten, sådan den lyder i lag 1313/2009, som följer:

20 §

Utlämnande av offentliga uppgifter i elektronisk form

Offentliga personuppgifter och andra uppgifter i registret får lämnas ut via teknisk anslutning eller på annat sätt i elektronisk form

1) till polisen när den fullgör uppgifter enligt 1 kap. 1 § i polislagen (/) och till tullverket, gränsbevakningsväsendet, Nödcentralsverket och Trafiksäkerhetsverket för räddnings- och tillsynsverksamheten,

— — — — —

Denna lag träder i kraft den 20 .

14.

Lag**om ändring av 16 § i lagen polisutbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om polisutbildning (68/2005) 16 § 3 mom., sådant det lyder i lag 103/2007,
som följer:

16 §

*Studerandes deltagande i polisuppgifter och
andra uppgifter som de förordnas till*

föreskrivs i 15 a § i polisförvaltningslagen
(110/1992). Beträffande befogenheterna för
andra studerande som utför sådana uppgifter
som avses i 1 mom. gäller vad som i 9 kap.
5 § i polislagen (/) föreskrivs om befö-
genheter för den som bistår en polisman.

—————
När polisaspiranter och andra polismän
som studerar vid Polisyrkeshögskolan utför
uppgifter som avses i 1 och 2 mom. gäller i
fråga om deras polisbefogenheter vad som

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .

15.

Lag**om ändring av 9 och 17 § i lagen om sjöfartsskydd på vissa fartyg och i hamnar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om sjöfartsskydd på vissa fartyg och i hamnar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet (485/2004) 9 § och 17 § 1 mom., sådana de lyder i lag 69/2007, som följer:

9 §

Lovliga farliga föremål

Den som utför kontroller på ett fartyg eller inom ett hamnskyddsområde får förordna att farliga föremål som en person med stöd av ett behörigt tillstånd eller annars lagligen har rätt att föra med sig, före tillträdet till fartyget eller hamnskyddsområdet ska överlämnas för att förvaras separat ombord på fartyget eller inom hamnskyddsområdet. Föremålen ska returneras då personen lämnar fartyget eller hamnskyddsområdet. Om ett föremål inte då riskfritt kan returneras, ska det överlämnas till polisen antingen för att återlämnas till den person som blivit kontrollerad eller för åtgärder som anges i 2 kap. 15 § i polislagen (/).

17 §

Teknisk övervakning

Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag har polisen, gränsbevakningsväsendet och tullverket rätt att, efter att på förhand med ett lämpligt tecken ha meddelat

detta, på platser till vilka allmänheten har tillträde inom området för en finsk hamn som avses i denna lag företa sådan teknisk övervakning som avses i 4 kap. 1 § 1 mom. i polislagen för genomförande av sjöfartsskyddet. Teknisk övervakning får dock inte ske på platser som omfattas av hemfriden, på toaletter, i omklädningsrum eller på någon annan motsvarande plats eller i personalutrymmen eller arbetsrum som anvisats arbetstagarna för deras personliga bruk. Automatisk upptagning av ljud eller bild med hjälp av en teknisk anordning får göras när detta är nödvändigt i syfte att förhindra brott som avses i 34 a kap. i strafflagen eller i syfte att identifiera personer som är efterlysta för brott som avses i nämnda kapitel eller som på sannolika skäl misstänks för sådana brott. De myndigheter som nämns i detta moment får inom hamnskyddsområdet placera anordningar som används för den tekniska övervakningen, om inte detta medför oskälig olägenhet för hamninnehavaren.

—————
Denna lag träder i kraft den

20 .

16.

Lag**om ändring av utlänningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i utlänningslagen (301/2004) 4 § 2 mom., 30 § 3 mom., 52 c § 1 mom., 60 § 2 mom., 62 § 1 mom., 63 §, 67 § 1 mom. 3 punkten, 68 §, 84 § 3 mom., 117 § 1, 2 och 4 mom., 123 § 1 mom., 139 § 3 mom., 152 § 1 och 3 mom., 159 § 1 mom., 171 § 1 och 2 mom., 181 § 1 mom. och 210 §,

av dem 30 § 3 mom. sådant det lyder i lag 323/2009, 52 c § 1 mom. sådant det lyder i lag 619/2006, 60 § 2 mom. sådant det lyder i lag 358/2007, 63 §, 67 § 1 mom., 152 § 1 och 3 mom. samt 210 § sådana de lyder i lag 973/2007, 68 § sådana de lyder i lagarna 358/2007 och 516/2008, 84 § 3 mom. sådant det lyder i lag 1426/2009, 123 § 1 mom. och 181 § 1 mom. sådana de lyder i lag 581/2005, 139 § 3 mom. sådant det lyder i lag 673/2006 samt 159 § 1 mom. och 171 § 1 och 2 mom. sådana de lyder i lag 360/2007 som följer:

4 §

Förhållande till andra lagar

— — — — —
På ett asylsamtal som polisen för i syfte att utreda grunderna för asylansökan tillämpas förvaltningslagen. På polisens utredning av förutsättningarna för en utlännings inresa, vistelse i landet och avlägsnande ur landet samt på utredning av en asylsökandes identitet, inresa och resrutt tillämpas bestämmelserna om polisundersökning i polislagen (/).
— — — — —

30 §

Behörighet vid beviljande och förlängning av visum

— — — — —
Polisinrättningen beviljar återkomstvisum samt fattar beslut om förlängning av giltighetstiden för och om ökning av antalet vistelsedagar i Schengenvisum.

52 c §

Beslut om betänketid

Beslut om att betänketid ska ges och om att den ska avbrytas fattas av polisinrättningen eller gränskontrollmyndigheten.
— — — — —

60 §

Ansökan om uppehållstillstånd

— — — — —
Upphållstillstånd får sökas i Finland med stöd av 49, 49 a, 50—52, 52 a, 54, 56 och 56 a §. Ansökan ska ges in till polisinrättningen.
— — — — —

62 §

Förfarande vid ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband

En utlänning utan uppehållstillstånd (sökande) kan utomlands ansöka om uppehålls-

tillstånd på grund av familjeband genom att lämna in en ansökan till en finsk beskickning. Ärendet kan också anhängiggöras genom att anknytningspersonen lämnar in en ansökan till polisinsrättningen.

63 §

Utlåtanden om ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband

Migrationsverket eller polisinsrättningen kan med anledning av en ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband begära utlåtande hos de sociala myndigheterna eller hälsovårdsmyndigheterna på hem- eller bostadsorten för anknytningspersonen. Utlåtandet kan begäras om de sociala förhållandena eller hälsotillståndet i fråga om anknytningspersonen, om denne är en minderårig som kommit utan vårdnadshavare eller om sökanden är en annan anhörig som inte hör till kärnfamiljen eller om begäran om utlåtande föranleds av andra särskilda skäl som hänför sig till utredningen av familjens situation.

De sociala myndigheterna eller hälsovårdsmyndigheterna är utan hinder av sekretessbestämmelserna skyldiga att med anledning av en ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband i ett utlåtande enligt 1 mom. till Migrationsverket eller polisinsrättningen lämna sådana uppgifter om de sociala förhållandena eller hälsotillståndet för en person som är nödvändiga för att beslut om uppehållstillstånd på grund av familjeband ska kunna fattas.

67 §

Migrationsverket som uppehållstillståndsmyndighet

Migrationsverket beviljar

3) uppehållstillstånd i sådana fall då polisinsrättningen har fört ansökan till Migrationsverket för avgörande.

68 §

Den lokala polisen som uppehållstillståndsmyndighet

Polisinsrättningen på utlänningens bostadsort beviljar

1) uppehållstillstånd för en sådan familjemedlem till en finsk medborgare som befinner sig i Finland samt för dennes minderåriga ogifta barn samt för en familjemedlem till en i Finland bosatt unionsmedborgare som har registrerat sin vistelse samt för dennes minderåriga ogifta barn som befinner sig i Finland,

2) nytt tidsbegränsat uppehållstillstånd,

3) permanent uppehållstillstånd för en utlänning som vistas i Finland, och

4) EG-uppehållstillstånd för varaktigt bosatta.

Polisinsrättningen återkallar på de grunder som anges i 58 § 1, 2, 4 och 5 mom. och 58 a § uppehållstillstånd som den har beviljat.

Polisinsrättningen överför uppehållstillstånd till nya resedokument.

84 §

Behörighet att bevilja uppehållstillstånd för näringsidkare

Om utlänningen har ett gällande uppehållstillstånd när ansökan lämnas in och något annat inte följer av 76 § 2 punkten, beviljar polisinsrättningen efter ett positivt beslut enligt 1 mom. av närings-, trafik- och miljöcentralen ett nytt uppehållstillstånd för näringsidkare.

117 §

Den lokala polisens behörighet i anslutning till internationellt skydd

Polisinsrättningen beviljar en utlänning nytt tidsbegränsat och permanent uppehållstillstånd på grund av internationellt skydd.

Polisinsrättningen beviljar nytt tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd högst tills den tidsperiod för tillfälligt skydd som angetts av statsrådet upphör.

En utlänning som ska sändas tillbaka till en stat som tillämpar rådets förordning om bestämmandet av den ansvariga staten får av polisinrättningen en passersedel i enlighet med förordningen.

123 §

Beslut om tagande i förvar och placering av utlänningar som tagits i förvar

Beslut om tagande i förvar fattas av en tjänsteman som hör till befälet vid polisinrättningen eller vid centralkriminalpolisen, skyddspolisen eller rörliga polisen och av en anhållningsberättigad tjänsteman vid gränsbevakningsväsendet eller av en gränsbevakningsman med minst majors grad samt av chefen för ett gränsbevaknings- eller sjöbevakningsområde och av chefen för en gränskontrollavdelning. Den som tagits i förvar eller hans eller hennes lagliga företrädare ska meddelas grunden för tagandet i förvar.

139 §

Behörighet att bevilja och indra främlingspass och resedokument för flykting

Polisinrättningen beslutar om beviljande av nytt främlingspass och resedokument för flykting när sökanden kan visa upp ett gällande främlingspass eller resedokument för flykting.

152 §

Migrationsverket

Migrationsverket beslutar om avvisning på framställning av polisinrättningen eller gränskontrollmyndigheten eller på eget initiativ.

Migrationsverket beslutar om utvisning på framställning av polisinrättningen eller gränskontrollmyndigheten eller på eget initiativ.

159 §

Registrering av unionsmedborgares uppehållsrätt

En unionsmedborgare som vistas i Finland över tre månader ska registrera sin vistelse genom att lämna in en registreringsansökan till polisinrättningen på sin bostadsort inom tre månader från inresan.

171 §

Behöriga myndigheter

Polisinrättningen på sökandens bostadsort registrerar uppehållsrätten i utlänningsregistret samt utfärdar tidsbegränsade och permanenta uppehållskort.

Polisinrättningen på sökandens bostadsort återkallar registreringen av en uppehållsrätt samt tidsbegränsade och permanenta uppehållskort. Polisinrättningen beslutar också på ansökan att en registrering av uppehållsrätten eller ett uppehållskort inte återkallas i fall som avses i 165 § 4 mom.

181 §

Påförande av påföljdsavgift för transportör

Påföljdsavgiften för transportör påförs i samband med gränskontrollen av kommandören eller biträdande kommandören för den gräns- eller sjöbevakningssektion eller chefen för den gräns- eller sjöbyrå inom vars verksamhetsområde överträdelsen av 173 § i denna lag eller 20 § i lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet har konstaterats. Om polisen har varit gränskontrollmyndighet, påförs påföljdsavgiften för transportör av en tjänsteman som ingår i befälet för polisinrättningen. Om tullmyndigheten har utgjort gränskontrollmyndighet, påförs påföljdsavgiften för transportör av chefen för tulldistriktet eller chefen för tulldistriktets övervakningsenhet.

210 §

*Migrationsverkets rätt att avgöra ett ärende
som hör till polisinrättningen i häradet*

Migrationsverket kan överta avgörandet av
ett ärende som enligt denna lag ska avgöras
av polisinrättningen.

Polisinrättningen kan föra ett ärende som
hör till den till Migrationsverket för avgörande,
om ärendet till sin art är sådant att utredandet
och avgörandet av det kräver Migrationsverkets
sakkunskap, eller om ärendet är av betydelse
för lagens tillämpning i andra liknande fall.

Denna lag träder i kraft den 20 .

17.

Lag**om ändring av 23 § i lagen om bemötande av utlänningar som tagits i förvar och om förvarsenheter**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om bemötande av utlänningar som tagits i förvar och om förvarsenheter
(116/2002) 23 § 1 mom. som följer:

23 §

Förbjudna föremål och ämnen

De föremål och ämnen som avses i 21 § ska tas ifrån den som kontrolleras eller visiteras. De ska återlämnas till den i förvar tagna utlänningen vid frigivandet. Om ett föremål eller ämne vid detta tillfälle inte riskfritt kan

återlämnas till innehavaren, ska det överlämnas till polisen antingen för att återlämnas till den kontrollerade eller visiterade personen eller för åtgärder enligt 2 kap. 15 § i polislagen (/).

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .

18.

Lag**om ändring av 29 § i järnvägstransportlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i järnvägstransportlagen (1119/2000) 29 § 2 mom. som följer:

29 §

Undersökningsrätt

(493/1995), sådan den lyder i lag 498/2009,
getts särskilda polisbefogenheter att göra un-
dersökningar.

Undersökningen får göras av en med stöd
av lag därtill berättigad tjänsteman eller en
person som med stöd av 8 § i polislagen

Denna lag träder i kraft den 20 .

19.**Lag****om ändring av 1 § i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar (1121/1999) 1 § 2 mom. som följer:

1 §

Lagens syfte och tillämpningsområde

Denna lag träder i kraft den

20 .

I fråga om polisens uppgifter och befogenheter gäller dessutom polislagen (/).

20.

Lag**om ändring av lagen om ordningsvakter**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om ordningsvakter (533/1999) 9 § 3 mom., 21 § 2 mom. och 24 §, av dem
 21 § 2 mom. och 24 § sådana de lyder i lag 104/2007, som följer:

9 §

Användning av maktmedel

 När en ordningsvakt bistår polisen gäller
 dessutom vad som i 2 kap. 17 § i polislagen (/)
 föreskrivs om rätten för en person som
 tillfälligt bistår en polisman att använda
 maktmedel.

fålet ska inom 14 dagar besluta om godkän-
 nandet ska återkallas tillfälligt. En polisman
 kan omhänderta ett ordningsvaktskort även
 då godkännandet som ordningsvakt har åter-
 kallats. Utan hinder av vad som föreskrivs i 8
 kap. 30 § i tvångsmedelslagen (/) kan
 kroppsvisitation förrättas för fråtagande av
 ett ordningsvaktskort.

24 §

*Polisundersökning**Tillfälligt återkallande av godkännande som
ordningsvakt*

 Om ett godkännande som ordningsvakt har
 återkallats eller om det finns förutsättningar
 att tillfälligt återkalla ett godkännande, kan
 en polisman omhänderta ordningsvaktskortet
 för att överlämna det till en polisman som
 hör till befålet. Den polisman som hör till be-

I ett ärende som gäller återkallande av ett
 godkännande som meddelats med stöd av
 denna lag kan vid behov verkställas sådan
 polisundersökning som avses i 6 kap. i
 polislagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

21.**Lag****om ändring av 37 § i lagen om förmyndarverksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) 37 § 2 mom. som följer:

37 §

Intressebevakaren ska överta besittningen av den egendom som intressebevakaren ska förvalta till den del det är nödvändigt för att skydda huvudmannens intressen. Intressebevakaren har härvid vid behov rätt till handräckning i enlighet med 9 kap. 1 § i polisla-

gen (/). Egendom som huvudmannen fritt får förfoga över får intressebevakaren dock inte ta i sin besittning mot huvudmannens vilja.

Denna lag träder i kraft den 20 .

22.

Lag**om ändring av 5 § i lagen om besöksförbud**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om besöksförbud (898/1998) 5 § 2 mom. som följer:

5 §

*Hur ärenden som gäller besöksförbud väcks
och bereds vid tingsrätten*

polislagen (/), om detta främjar behandlingen av ärendet. Förordnande om polisundersökning ges av den myndighet som behandlar ärendet som gäller besöksförbud.

I ett ärende som gäller besöksförbud kan
göras polisundersökning enligt 6 kap. i

Denna lag träder i kraft den 20 .

23.

Lag**om ändring av skjutvapenlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i skjutvapenlagen (1/1998) 91 § 2 mom., 97, 98 och 117 §, av dem 91 § 2 mom. sådant det lyder i lag 804/2003 och 117 § sådan den lyder i lag 601/2001, som följer:

91 §

Omhändertagande

Polisen ska också fatta beslut om omhändertagande då innehavare av olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler på eget initiativ gör en anmälan till polisen om föremålen och överlämnar dem i polisens besittning. Ett beslut om omhändertagande av ett föremål förfaller, om polisen tar föremålet i beslag enligt 7 kap. i tvångsmedelslagen (/) eller om föremålet förklaras förverkat till staten.

97 §

Husrannsakan

Om rätten att få tillträde till en hemfrids-skyddad plats för att omhänderta ett skjutvapen, en vapendel, patroner eller särskilt farliga projektiler på grund av att brott misstänks eller för förhindrande av en farlig gärning eller händelse föreskrivs i tvångsmedelslagen och i polislagen (/).

98 §

Polisundersökning

Vid undersökning som gäller återkallelse av ett tillstånd som meddelats med stöd av denna lag ska 6 kap. i polislagen iakttas.

117 §

Uppvisande av dokument och vapen

Ett tillståndsbevis enligt denna lag och ett europeiskt skjutvapenpass samt de skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som innehas med stöd av tillståndsbeviset eller med stöd av sådana tillstånd som antecknats i det europeiska skjutvapenpasset ska på begäran visas upp för polisen, gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna eller för en sådan tjänsteman vid Forststyrelsen som utför tillsynsuppgifter på statens mark i Forststyrelsens besittning och som givits särskilda polisbefogenheter enligt 8 § i polislagen (493/1995), sådan den lyder i lag 498/2009.

Denna lag träder i kraft den

20 .

24.

Lag**om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i statstjänstemannalagen (750/1994) 7 § 1 mom. 8 punkten, sådan den lyder i lag
281/2000, som följer:

7 §
Till följande tjänster kan endast finska 8) i polislagen (/) avsedda polismans-
medborgare utnämnas: tjänster,

_____ Denna lag träder i kraft den 20 .

25.

Lag**om ändring av 21 a § i lagen om näringsförbud**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om näringsförbud (1059/1985) 21 a § 1 mom., sådant det lyder i lag 1220/1997, som följer:

21 a §

meddelats näringsförbud bestäms i enlighet
med 6 kap. 2 § 2 mom. i polislagen.
—————*Tillsyn över att näringsförbud efterlevs*

Tillsyn över att näringsförbud efterlevs ut-
övas av polisen. Angående tillsynen gäller
vad som i polislagen (/) föreskrivs om
polisundersökning. Ställningen för den som

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .

—————

26.

Lag**om ändring av 9 a § i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980) 9 a § 1 mom., sådant det lyder i lag 346/1998, som följer:

9 a §	gäller vad som föreskrivs i 8 kap. i polislagen
Angående ersättning av statens medel för	(/).
skador som åsamkats utomstående i samband	_____
med handräckning samt om ersättning för	_____
sakskador som åsamkats försvarsmakten	Denna lag träder i kraft den 20 .

27.

Lag**om ändring av 1 § i lagen om behandling av berusade**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av berusade (461/1973) 1 § 1 mom., sådant det lyder i lag 502/1995, som följer:

1 §
Den som på grund av berusning gripits i _____
det syfte som nämns i 2 kap. 2 § 1 mom. i
polislagen (/) ska behandlas och vårdas så Denna lag träder i kraft den 20 .
som förskrivs i denna lag.

Helsingfors den 29 oktober 2010

Republikens President**TARJA HALONEN**Inrikesminister *Anne Holmlund*

*Bilaga
Parallelltext*

2.

Lag

om ändring av polisförvaltningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i polisförvaltningslagen (110/1992) 2 §, mellanrubriken före 15 § samt 15 a och 16 §, av dem 2 § sådan den lyder i lag 508/1995, 15 a § sådan den lyder i lag 676/2006 och 16 § sådan den lyder i lag 69/2005, samt
fogas till lagen nya 15 b—15 i § och en ny mellanrubrik före 16 § som följer:

Gällande lydelse

2 §

Polisens uppgift

Om polisens uppgift stadgas i 1 § polislagen (493/95).

Särskilda stadganden

15 a §

Skiljande av en polisman från tjänsteutövning för viss tid

En polisman som bryter mot eller åsidosätter sin tjänsteplikt kan, om en varning inte kan anses vara tillräcklig, som disciplinstraff skiljas från tjänsteutövning för en tid av minst en och högst sex månader. Löneutbetalningen avbryts för tiden för skiljandet från tjänsteutövningen.

Beslut om skiljande från tjänsteutövning fattas av den utnämmande myndigheten. Om statsrådet är utnämmande myndighet, fattar inrikesministeriet beslut om skiljande från tjänsteutövning. Den myndighet som fattar beslut om skiljande från tjänsteutövning skall anhängiggöra skiljandet från tjänsteutövningen senast tre månader från det att myndighe-

Föreslagen lydelse

2 §

Polisens uppgifter

I 1 kap.1 § i polislagen (/) föreskrivs om polisens uppgifter.

Bestämmelser om polismäns tjänsteställning

15 a §

Polisbefogenheter

Vid utförandet av sina uppgifter har en polisman i hela landet sådana befogenheter som anges i polislagen eller i någon annan lag.

En polisaspirant har en polismans befogenheter när aspiranten under sin utbildares ledning och uppsikt utför uppgifter som ingår i utbildningen. En polisaspirant har en polismans befogenheter även då Polisstyrelsen i syfte att trygga statens säkerhet eller för att sköta riksomfattande särskilda situationer inom polisverksamheten har förordnat aspiranten att utföra polisuppgifter.

En yngre konstapel har en polismans befogenheter. Under den praktikperiod som ingår

ten fick kännedom om den omständighet som kan leda till skiljande från tjänsteutövning.

Innan beslut fattas om skiljande av en polisman från tjänsteutövning skall han eller hon ges tillfälle att bli hörd i ärendet. Dessutom skall myndigheten ge huvudförtroendemannen eller förtroendemannen tillfälle att bli hörd, om polismannen begär det och skiljandet från tjänsteutövningen inte på grund av sakens natur skall verkställas omedelbart. Myndigheten skall innan beslutet fattas underrätta polismannen om möjligheten att begära att huvudförtroendemannen eller förtroendemannen skall höras.

I fråga om sökande av ändring i ett beslut som gäller skiljande av en polisman från tjänsteutövning för viss tid bestäms i statstjänstemannalagen (750/1994).

i grundexamen för polis får en yngre konstapel utöva en polismans befogenheter under ledning och uppsikt av handledaren förarbetspraktiken.

15 b §

Komplettering av polispersonal

(Polislag 42 §)

Statsrådet kan besluta att polisens personal ska kompletteras med särskild kompletterande polispersonal, när sådan behövs med hänsyn till statens säkerhet eller exceptionella förhållanden.

Till den kompletterande polispersonalen kan inkallas en person som till sina personliga egenskaper lämpar sig för uppgiften och som genom ett avtal med chefen för polisdistriktet förbinder sig att sköta uppgiften.

För upprätthållande av allmän ordning och säkerhet har den som tillhör den kompletterande polispersonalen samma befogenheter och skyldigheter som en polisman har enligt polislagen. I fråga om rätten att använda maktmedel gäller 2 kap. 17 § 3 mom. i polislagen.

Den som hör till den kompletterande polispersonalen kan placeras som ordningsvakt enligt 18 § i lagen om sammankomster (530/1999) vid tillfällen som har samband med utbildningen av kompletterande polispersonal och kan förordnas att vid ett sådant tillfälle reglera trafiken så som avses i 49 § i vägtrafiklagen (267/1981).

Om den kompletterande polispersonalens uppgifter, utrustning, utbildning och inkallande samt avtalsvillkor föreskrivs genom

förordning av statsrådet.

15 c §

Polismans verksamhetsområde och tjänstgöringsskyldighet

(Polislag 9 §)

En polisman är skyldig att tjänstgöra inom den polisenhets verksamhetsområde där denne är placerad.

En polisman kan även förordnas att tjänstgöra utanför verksamhetsområdet för den enhet där denne är placerad.

En polisman är utan särskilt förordnande skyldig att i hela landet och även utanför sitt verksamhetsområde och på sin fritid vidta brådskande åtgärder som är nödvändiga för avvärjande av ett allvarligt brott, inledande av undersökning av ett sådant brott, avvärjande av allvarlig fara för allmän ordning och säkerhet eller som är nödvändiga av andra med dessa jämförbara särskilda skäl.

15 d §

Inställelse i tjänst

(Polislag 9 a §)

Med tanke på särskilda situationer som kan uppstå i polisens verksamhet ska varje polisman se till att polisenheten har dennes kontaktuppgifter.

En polisman ska utan dröjsmål inställa sig i tjänst när en allvarlig gärning eller händelse som hotar allmän ordning och säkerhet nödvändigt kräver det.

En polisman är skyldig att på förordnande inställa sig i tjänst också under sin semester, när detta är nödvändigt för att allmän ordning och säkerhet ska kunna upprätthållas. Ett sådant förordnande kan ges av Polisstyrelsen i fråga om alla polismän samt av chefen för polisens riksomfattande enhet och chefen för polisinrättningen i fråga om polismännen i sin egen enhet.

En polisman som inte är tjänstledig eller har semester är skyldig att på förordnande tillfälligt vara i larmberedskap och inställa sig i tjänst när det är nödvändigt av särskilda

skäl i anslutning till polisens verksamhet. Ett sådant förordnande kan ges av Polisstyrelsen i fråga om alla polismän samt av chefen för polisens riksomfattande enhet och chefen för polisinrättningen i fråga om polismännen i sin egen enhet.

15 e §

Polismans rätt att vara biträde eller ombud

(Polislag 9 b §)

En polisman får vara biträde eller ombud för en person som misstänks för brott endast om den misstänkte är nära anhörig till polismannen enligt 15 kap. 2 § 3 mom. i rättegångsbalken och den anhöriga inte har rätt att få en försvarare enligt 2 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997).

En polisman får inte vara biträde eller ombud för en målsägande om detta kan stå i strid med skötseln av polismannens tjänsteåligganden.

15 f §

Polismans uppförande

(Polislag 9 c §)

En polisman ska i tjänsten och i sitt privatliv uppföra sig på ett sätt som inte äventyrar tilltron till att polisens uppgifter sköts på behörigt sätt. Vid bedömningen av en polismanns uppträdande tas hänsyn också till dennes ställning och uppgifter inom polisförvaltningen.

15 g §

Bisysslor

(Polislag 9 d §)

En polisman får inte ta emot eller sköta bisysslor som avses i 18 § 4 mom. i statstjänstemannalagen (750/1994) om inte tillstånd

därtill beviljas på ansökan.

En polisman får inte sköta sysslor som medför rättigheter eller skyldigheter som kan stå i strid med polisens uppgifter.

15 h §

Polismans kondition och yrkesskicklighet

(Polislag 9 e §)

En polisman ska upprätthålla den kondition och yrkesskicklighet som arbetsuppgifterna förutsätter. Bestämmelser om den konditionsnivå som olika arbetsuppgifter förutsätter samt om anordnande av konditionstester kan utfärdas genom förordning av statsrådet. □

15 i §

Skiljande av en polisman från tjänsteutövning för viss tid

(Lag om polisförvaltningslag 15 a §)

En polisman som bryter mot eller åsidosätter sin tjänsteplikt kan, om en varning inte kan anses vara tillräcklig, som disciplinstraff skiljas från tjänsteutövning för en tid av minst en och högst sex månader. Löneutbetalningen avbryts för tiden för skiljandet från tjänsteutövningen.

Beslut om skiljande från tjänsteutövning fattas av den utnämmande myndigheten. Om statsrådet är utnämmande myndighet, fattar inrikesministeriet beslut om skiljande från tjänsteutövning. Den myndighet som fattar beslut om skiljande från tjänsteutövning ska anhängiggöra skiljandet från tjänsteutövningen senast tre månader från det att myndigheten fick kännedom om den omständighet som kan leda till skiljande från tjänsteutövning.

Innan beslut fattas om skiljande av en polisman från tjänsteutövning ska denne ges tillfälle att bli hörd i ärendet. Dessutom ska myndigheten ge huvudförtroendemannen eller förtroendemannen tillfälle att bli hörd, om polismannen begär det och skiljandet från tjänsteutövningen inte på grund av sakens natur ska verkställas omedelbart. Myndigheten ska innan beslutet fattas underrätta polismannen om möjligheten att begära att huvudförtroendemannen eller förtroende-

mannen ska höras.

I statstjänstemannalagen föreskrivs om överklagande av beslut som gäller skiljande av en polisman från tjänsteutövning för viss tid.

Särskilda bestämmelser

16 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av statsrådet bestäms närmare om polisens organisation och uppgifter samt om annan lämplig högre högskoleexamen och däri ingående studier som utöver polisbefälsexamen krävs för en polischefstjänst.

Genom förordning av inrikesministeriet kan utfärdas närmare bestämmelser om polisenheternas ställning och uppgifter.

Särskilda bestämmelser

16 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av republikens president föreskrivs om polisens förtjänstkors och förtjänstmedalj.

Genom förordning av statsrådet föreskrivs närmare om polisens organisation och uppgifter samt om annan lämplig högre högskoleexamen och däri ingående studier som utöver polisbefälsexamen krävs för en polischefstjänst.

Genom förordning av inrikesministeriet kan utfärdas närmare bestämmelser om polisenheternas ställning och uppgifter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag**om ändring av lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003) 1 § 1 mom., 2 § 1 mom. och inledande stycket i 3 mom. samt 3 mom. 4 och 9 punkten, 3 § 1 mom. och inledande stycket i 3 mom., inledande stycket i 4 § 2 mom., 6 § 3 mom., 10 § 4 mom. 12 § 1 mom. 13 § 2 mom. 5 punkten, 14 § 4 punkten, 15 § 2 mom., 17 § 1 och 3 mom., 19 § 1 mom. 3 och 10 punkten samt 3 mom., 22 § 1 mom. 4 punkten, 7 b punkten och 2 mom., 26 § 1 mom. 1 punkten, 37 § 1 mom., 43 §, 46 § 1, 3 och 4 mom. samt 47 §,

sådana de lyder, 2 § 3 mom. 9 punkten i lag 851/2006, 13 § 2 mom. 5 punkten i lag 523/2004, 14 § 4 punkten i lag 256/2006, 19 § 1 mom. 3 punkten i lag 594/2005 och 19 § 3 mom. i lag 529/2005 som följer:

Gällande lydelse

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på automatisk behandling av personuppgifter som behövs för skötseln av de uppgifter som avses i 1 § polislagen (493/1995) och på annan behandling av personuppgifter, då de utgör eller är avsedda att utgöra ett personregister eller en del av ett sådant. På behandling av personuppgifter tillämpas personuppgiftslagen (523/1999) och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), om inte något annat föreskrivs i denna lag eller i någon annan lag.

Föreslagen lydelse

1 §

Lagens tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på automatisk behandling av personuppgifter som behövs för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § i polislagen (/) och på annan behandling av personuppgifter, då de utgör eller är avsedda att utgöra ett personregister eller en del av ett sådant. På behandling av personuppgifter tillämpas personuppgiftslagen (523/1999) och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999), om inte något annat föreskrivs i denna lag eller i någon annan lag.

2 §

Informationssystemet för polisärenden

Informationssystemet för polisärenden är ett permanent personregister som är avsett för polisens riksomfattande bruk och förs med hjälp av automatisk databehandling. Informationssystemet för polisärenden kan innehålla personuppgifter som polisen måste behandla för att kunna utföra de uppgifter som anges i 1 § 1 mom. polislagen.

2 §

Informationssystemet för polisärenden

Informationssystemet för polisärenden är ett permanent personregister som är avsett för polisens riksomfattande bruk och förs med hjälp av automatisk databehandling. Informationssystemet för polisärenden kan innehålla personuppgifter som polisen måste behandla för att kunna utföra de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen.

I informationssystemet får även annan nödvändig information som inhämtats för skötseln av de uppgifter som anges i 1 § 1 mom. polislagen registreras enligt följande:

4) för att tiden för frihetsberövande skall kunna följas och övervakas samt säkerheten vid förvaring tryggas, i fråga om personer som har gripits, anhållits eller häktats med stöd av förundersökningslagen (449/1987), tvångsmedelslagen (450/1987), polislagen eller någon annan författning, uppgifter enligt 22 § förordningen om förundersökning och tvångsmedel (575/1988) som gäller anhållande, uppgifter som hänför sig till anmälningar om brott och gripande samt i enskilda fall uppgifter som påverkar säkerheten vid förvaring i fråga om den som varit berövad sin frihet (*uppgifter om anhållna*),

9) för identifiering av personer som misstänks för brott, för utredning av brott och för registrering av gärningsmän, i fråga om personer som misstänks eller har blivit dömda för brott, signalement enligt 6 kap. 4 § 1 och 4 mom. tvångsmedelslagen och DNA-profiler enligt 5 § i nämnda kapitel, videobilder på en person och skospår, uppgifter om ett misstänkt brott samt uppgifter som gäller registrering samt klassificering av en person (*signalementsuppgifter*),

3 §

Informationssystemet för förvaltningsärenden

Informationssystemet för förvaltningsärenden är ett permanent personregister som är avsett för polisens riksomfattande bruk och förs med hjälp av automatisk databehandling. Informationssystemet för förvaltningsärenden kan innehålla personuppgifter som polisen måste behandla för att kunna utföra de uppgifter som anges i 1 § 3 mom. polislagen.

I informationssystemet får även annan nöd-

I informationssystemet får även annan nödvändig information som inhämtats för skötseln av de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen registreras enligt följande:

4) för att tiden för frihetsberövande ska kunna följas och övervakas samt säkerheten vid förvaring tryggas, i fråga om personer som har gripits, anhållits eller häktats med stöd av förundersökningslagen (/), tvångsmedelslagen (/), polislagen eller någon annan författning, uppgifter som hänför sig till anmälningar om brott och gripande samt i enskilda fall uppgifter som påverkar säkerheten vid förvaring i fråga om den som varit berövad sin frihet (*uppgifter om anhållna*),

9) för identifiering av personer som misstänks för brott, för utredning av brott och för registrering av gärningsmän, i fråga om personer som misstänks eller har blivit dömda för brott, signalement enligt 9 kap. 3 § 1 mom. i tvångsmedelslagen och DNA-profiler enligt 4 § i nämnda kapitel, videobilder på en person och skospår, uppgifter om ett misstänkt brott samt uppgifter som gäller registrering samt klassificering av en person (*signalementsuppgifter*),

3 §

Informationssystemet för förvaltningsärenden

Informationssystemet för förvaltningsärenden är ett permanent personregister som är avsett för polisens riksomfattande bruk och förs med hjälp av automatisk databehandling. Informationssystemet för förvaltningsärenden kan innehålla personuppgifter som polisen måste behandla för att kunna utföra de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen.

I informationssystemet får även annan

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

vändig information som inhämtats för skötseln av de uppgifter som anges i 1 § 3 mom. i polislagen registreras enligt följande:

nödvändig information som inhämtats för skötseln av de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen registreras enligt följande:

4 §

Informationssystemet för misstänkta

Informationssystemet för misstänkta kan innehålla information som för skötseln av uppgifter enligt 1 § 1 mom. polislagen inhämtats genom kriminalunderrättelseverksamhet, observation eller iakttagelser som gäller personer som skäligen kan misstänkas:

4 §

Informationssystemet för misstänkta

Informationssystemet för misstänkta kan innehålla information som för skötseln av uppgifter enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen inhämtats genom kriminalunderrättelseverksamhet, observation eller iakttagelser som gäller personer som skäligen kan misstänkas:

6 §

Polisens övriga personregister

I personregister som polisen inrättat för uppgifter enligt 1 § 1 mom. polislagen får endast information som behövs för skötseln av dessa uppgifter insamlas och registreras. I personregister som polisen inrättat för uppgifter enligt 1 § 3 mom. polislagen får endast information som behövs för skötseln av dessa uppgifter registreras.

6 §

Polisens övriga personregister

I personregister som polisen inrättat för uppgifter enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen får endast information som behövs för skötseln av dessa uppgifter insamlas och registreras. I personregister som polisen inrättat för uppgifter enligt 1 kap. 1 § 2 mom. polislagen får endast information som behövs för skötseln av dessa uppgifter registreras.

10 §

Behandling av känsliga uppgifter

Bestämmelser om begränsningar i fråga om registrering av DNA-profiler finns i 6 kap. 5 § tvångsmedelslagen.

10 §

Behandling av känsliga uppgifter

Bestämmelser om begränsningar i fråga om registrering av DNA-profiler finns i 9 kap. 4 § i tvångsmedelslagen.

12 §

*Behandling av uppgifter som inte hänför sig
till ett visst uppdrag*

Information som inhämtats i samband med ett visst uppdrag som hör till polisen och som behövs för att de uppgifter som avses i 1 § 1 mom. polislagen skall kunna utföras, men som inte hänför sig till uppdraget eller till ett annat pågående uppdrag, får endast samlas in för eller registreras i personregister enligt 4, 5, 30 och 31 § samt i register som är avsedda att vara temporära enligt 6 § 2 mom. 2 punkten i de registreringssyften som anges i paragraferna.

12 §

*Behandling av uppgifter som inte hänför sig
till ett visst uppdrag*

Information som inhämtats i samband med ett visst uppdrag som hör till polisen och som behövs för att de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen ska kunna utföras, men som inte hänför sig till uppdraget eller till ett annat pågående uppdrag, får endast samlas in för eller registreras i personregister enligt 4, 5, 30 och 31 § samt i register som är avsedda att vara temporära enligt 6 § 2 mom. 2 punkten i de registreringssyften som anges i paragraferna.

13 §

Polisens rätt att få uppgifter ur vissa register

Utan hinder av sekretessbestämmelserna har polisen rätt att enligt avtal med den registeransvarige genom teknisk anslutning eller i maskinläsbar form få följande uppgifter:

5) av ett teleföretag de uppgifter som avses i 5 a kap. 3 § i tvångsmedelslagen, i 31 c § i polislagen eller i 35 och 36 § i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004),

13 §

Polisens rätt att få uppgifter ur vissa register

Utan hinder av sekretessbestämmelserna har polisen rätt att enligt avtal med den registeransvarige genom teknisk anslutning eller i maskinläsbar form få följande uppgifter:

5) av ett teleföretag de uppgifter som avses i 10 kap. 6—8 § i tvångsmedelslagen, i 5 kap. 8 och 9 § i polislagen samt i 35 och 36 § i lagen om dataskydd vid elektronisk kommunikation (516/2004),

14 §

*Uppgifter som andra myndigheter lämnar ut
till polisen genom registrering vid direkt anslutning eller för registrering i maskinläsbar form*

Enligt avtal med den registeransvarige kan uppgifter lämnas till polisens personregister genom direkt anslutning eller i maskinläsbar form enligt följande:

4) av gränsbevakningsväsendet i 2 § avsedda uppgifter som skall behandlas för utföran-

14 §

*Uppgifter som andra myndigheter lämnar ut
till polisen genom registrering vid direkt anslutning eller för registrering i maskinläsbar form*

Enligt avtal med den registeransvarige kan uppgifter lämnas till polisens personregister genom direkt anslutning eller i maskinläsbar form enligt följande:

4) av gränsbevakningsväsendet i 2 § avsedda uppgifter som ska behandlas för utfö-

de av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen (578/2005) eller någon annanstans i lag, samt i 3 § avsedda uppgifter som skall behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag,

rande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen (578/2005) eller någon annanstans i lag, samt i 3 § avsedda uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag,

15 §

Användning av uppgifter för det ändamål som uppgifterna har samlats in och registrerats för

Polisen har rätt att använda informationen i ett personregister som har inrättats för de uppgifter som anges i 1 § 1 mom. i polislagen, om informationen behövs för skötseln av dessa uppgifter. Polisen har rätt att använda informationen i ett personregister som har inrättats för de uppgifter som anges i 1 § 3 mom. i polislagen, om informationen behövs för skötseln av de uppgifter som den har samlats in och registrerats för.

15 §

Användning av uppgifter för det ändamål som uppgifterna har samlats in och registrerats för

Polisen har rätt att använda informationen i ett personregister som har inrättats för de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen, om informationen behövs för skötseln av dessa uppgifter. Polisen har rätt att använda informationen i ett personregister som har inrättats för de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen, om informationen behövs för skötseln av de uppgifter som den har samlats in och registrerats för.

17 §

Utlämnande av uppgifter till en annan polisenhet för det ändamål som uppgifterna har samlats in och registrerats för

En polisenhet har för de uppgifter som avses i 1 § 1 mom. polislagen rätt att lämna ut information till en annan polisenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än riksomfattande bruk, om informationen behövs för skötseln av dessa uppgifter.

En polisenhet har för de uppgifter som avses i 1 § 3 mom. polislagen rätt att lämna ut information till en annan polisenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än riksomfattande bruk, om

17 §

Utlämnande av uppgifter till en annan polisenhet för det ändamål som uppgifterna har samlats in och registrerats för

En polisenhet har för de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen rätt att lämna ut information till en annan polisenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än riksomfattande bruk, om informationen behövs för skötseln av dessa uppgifter.

En polisenhet har för de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen rätt att lämna ut information till en annan polisenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än riksomfattande bruk,

informationen behövs för skötseln av de uppgifter som den har samlats in och registrerats för.

om informationen behövs för skötseln av de uppgifter som den har samlats in och registrerats för.

19 §

Utlämnande av uppgifter till andra myndigheter

Utan hinder av sekretessbestämmelserna får polisen lämna ut behövliga uppgifter genom teknisk anslutning eller i maskinläsbar form ur polisens personregister, med undantag för Europolinformationssystemet som avses i 30 § och Schengens nationella informationssystem som avses i 31 §, till

3) gränsbevakningsväsendet när det är fråga om i 2 § avsedda uppgifter som skall behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, och i 3 § avsedda uppgifter som skall behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, samt uppgifter som behövs för gränsövervakning, genomförande av gränskontroller och övervakning av personers inresa och utresa,

10) en tjänsteman som har sådana särskilda polisbefogenheter som föreskrivs i 8 § i polislagen för utförande av uppgifter som avses i 1 § i polislagen; i fråga om utlämnande av uppgifter gäller 17 § 1—3 mom. och 18 § 1 och 2 mom.,

Tjänstemän vid försvarsmakten, gränsbevakningsväsendet eller tullverket som förordnats till kriminalunderrättelse-, brottsanalys- eller observationsuppgifter, kan utan hinder av sekretessbestämmelserna av den registeransvarige av särskilda skäl få teknisk anslutning till det informationssystem för misstänkta som avses i 4 § samt register som avses i 6 § 2 mom. 2 punkten. Detsamma gäller tjäns-

19 §

Utlämnande av uppgifter till andra myndigheter

Utan hinder av sekretessbestämmelserna får polisen lämna ut behövliga uppgifter genom teknisk anslutning eller i maskinläsbar form ur polisens personregister, med undantag för Europolinformationssystemet som avses i 30 § och Schengens nationella informationssystem som avses i 31 §, till

3) gränsbevakningsväsendet när det är fråga om i 2 § avsedda uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, och i 3 § avsedda uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, samt uppgifter som behövs för gränsövervakning, genomförande av gränskontroller och övervakning av personers inresa och utresa,

10) en tjänsteman som har sådana särskilda polisbefogenheter som föreskrivs i 8 § i polislagen (493/1995), sådan den lyder i lag 498/2009, för utförande av uppgifter som avses i 1 kap. 1 § i polislagen; i fråga om utlämnande av uppgifter gäller 17 § 1—3 mom. och 18 § 1 och 2 mom.,

Tjänstemän vid försvarsmakten, gränsbevakningsväsendet eller tullverket som förordnats till kriminalunderrättelse-, brottsanalys- eller observationsuppgifter, kan utan hinder av sekretessbestämmelserna av den registeransvarige av särskilda skäl få teknisk anslutning till det informationssystem för misstänkta som avses i 4 § samt register som avses i 6 § 2 mom. 2 punkten. Detsamma

temän vid fängårdsväsendet som förordnats till kriminalunderrättelse-, brottsanalys- eller observationsuppgifter och som har sådana särskilda polisbefogenheter som regleras i 8 § i polislagen.

gäller tjänstemän vid fängårdsväsendet som förordnats till kriminalunderrättelse-, brottsanalys- eller observationsuppgifter och som har sådana särskilda polisbefogenheter som föreskrivs i 8 § i polislagen (493/1995), så-
dan den lyder i lag 498/2009.

22 §

Utplåning av uppgifter ur informationssystemet för polisärenden

Ur informationssystemet för polisärenden skall uppgifter utplånas enligt följande:

4) uppgifter om anhållna då tio år har förflutit sedan den sista uppgiften antecknades, i fråga om en person som gripits med stöd av 11 § polislagen dock senast då fem år har förflutit sedan uppgiften antecknades,

7) uppgifter om tillvägagångssätt och om signalement då ett år har förflutit

b) sedan förundersökningsmyndigheten med stöd av 2 § 2 mom. förundersökningslagen beslutade avstå från åtgärder för att få den som gjort sig skyldig till ett brott ställd under åtal,

DNA-profiler som registrerats i polisens personregister med stöd av 6 kap. 5 § tvångsmedelslagen skall utplånas ur registret då ett år har förflutit sedan den registeransvarige fick kännedom om åklagarens beslut om att det i saken inte varit fråga om ett brott eller det inte funnits bevis för brott eller om att åtalet mot den registrerade genom en laga-kraftvunnen dom har förkastats eller straffet undanröjts. Om en profil inte har utplånats tidigare skall den utplånas senast då 10 år har förflutit från den registrerades död. De förvarade proven skall förstöras samtidigt som motsvarande DNA-profiler utplånas.

22 §

Utplåning av uppgifter ur informationssystemet för polisärenden

Ur informationssystemet för polisärenden ska uppgifter utplånas enligt följande:

4) uppgifter om anhållna då tio år har förflutit sedan den sista uppgiften antecknades, i fråga om en person som gripits med stöd av 2 kap. 2 § i polislagen dock senast då fem år har förflutit sedan uppgiften antecknades,

7) uppgifter om tillvägagångssätt och om signalement då ett år har förflutit,

b) sedan förundersökningsmyndigheten *eller allmänna åklagaren* med stöd av 3 kap. 9 eller 10 § i förundersökningslagen beslutade avstå från åtgärder för att få den som gjort sig skyldig till ett brott ställd under åtal,

DNA-profiler som registrerats i polisens personregister med stöd av 9 kap. 4 § i tvångsmedelslagen ska utplånas ur registret då ett år har förflutit sedan den registeransvarige fick kännedom om åklagarens beslut om att det i saken inte varit fråga om ett brott eller det inte funnits bevis för brott eller om att åtalet mot den registrerade genom en laga-kraftvunnen dom har förkastats eller straffet undanröjts. Om en profil inte har utplånats tidigare ska den utplånas senast då 10 år har förflutit från den registrerades död. De förvarade proven ska förstöras samtidigt som motsvarande DNA-profiler utplånas.

26 §

Utplåning av uppgifter ur övriga personregister

Ur de i 6 § avsedda personregister som har inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 § 1 mom. polislagen utplånas uppgifter enligt följande:

1) ur personregister som har inrättats för polisens riksomfattande bruk och som förs manuellt, då ett år har förflutit sedan den registrerades död,

26 §

Utplåning av uppgifter ur övriga personregister

Ur de i 6 § avsedda personregister som har inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen utplånas uppgifter enligt följande:

1) Ur de i 6 § avsedda personregister som har inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen utplånas uppgifter då ett år har förflutit sedan den registrerades död.

37 §

Utlämnande av uppgifter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Polisen får inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ur polisens personregister, som inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 § 1 mom. polislagen, lämna ut uppgifter till polismyndigheter och andra myndigheter som har till uppgift att trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller att förebygga brott, utreda brott och sörja för att brott blir föremål för åtalsprövning, om uppgifterna är nödvändiga för utförande av uppdragen. Uppgifterna i polisens personregister, som inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 § 3 mom. polislagen, får lämnas ut, om uppgifterna är nödvändiga för att utföra de uppdrag som uppgifterna har samlats in och registrerats för.

37 §

Utlämnande av uppgifter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Polisen får inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ur polisens personregister, som inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen, lämna ut uppgifter till polismyndigheter och andra myndigheter som har till uppgift att trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller att förebygga brott, utreda brott och sörja för att brott blir föremål för åtalsprövning, om uppgifterna är nödvändiga för utförande av uppdragen. Uppgifterna i polisens personregister, som inrättats för skötseln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen, får lämnas ut, om uppgifterna är nödvändiga för att utföra de uppdrag som uppgifterna har samlats in och registrerats för.

43 §

Information om behandling av uppgifter

Vid insamling av personuppgifter för sköt-

43 §

Information om behandling av uppgifter

Vid insamling av personuppgifter för sköt-

seln av de uppgifter som avses i 1 § 3 mom. polislagen skall polisen fullgöra sin informationsskyldighet enligt 24 § 1 mom. personuppgiftslagen. Polisen omfattas inte av denna skyldighet när den samlar in, registrerar och lämnar ut personuppgifter som är nödvändiga för skötseln av uppgifter som avses i 1 § 1 mom. polislagen.

seln av de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen ska polisen fullgöra sin informationsskyldighet enligt 24 § 1 mom. i personuppgiftslagen. Polisen omfattas inte av denna skyldighet när den samlar in, registrerar och lämnar ut personuppgifter som är nödvändiga för skötseln av uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen.

46 §

Utövande av rätten till insyn i uppgifterna i Europeiska polisbyråns informationssystem

Europeiska polisbyrån lämnar ut uppgifter ur Europeiska polisbyråns informationssystem för utövande av insyn. Begäran om detta skall framställas till polisinrättningen i *häradet*, som utan dröjsmål skall föra ärendet till Europeiska polisbyrån för behandling. Polisinrättningen i *häradet* skall underrätta den som framställt begäran att Europeiska polisbyrån kommer att sända sitt svar direkt till honom eller henne.

Var och en har dessutom rätt att begära att Europeiska polisbyråns gemensamma tillsynsmyndighet kontrollerar att Europeiska polisbyrån samlar in, registrerar, behandlar och använder hans eller hennes personuppgifter på ett lagligt och riktigt sätt. Begäran om detta skall framställas till dataombudsmannen eller polisinrättningen i *häradet*, som utan dröjsmål skall föra ärendet till Europeiska polisbyråns gemensamma tillsynsmyndighet för behandling.

En begäran om insyn enligt 1 mom. och en begäran om kontroll till polisinrättningen i *häradet* enligt 3 mom. skall framställas personligen hos polisinrättningen i *häradet*, och den som framställer begäran skall samtidigt styrka sin identitet.

46 §

Utövande av rätten till insyn i uppgifterna i Europeiska polisbyråns informationssystem

Europeiska polisbyrån lämnar ut uppgifter ur Europeiska polisbyråns informationssystem för utövande av insyn. Begäran om detta ska framställas till polisinrättningen, som utan dröjsmål ska föra ärendet till Europeiska polisbyrån för behandling. Polisinrättningen ska underrätta den som framställt begäran att Europeiska polisbyrån kommer att sända sitt svar direkt till denne.

Var och en har dessutom rätt att begära att Europeiska polisbyråns gemensamma tillsynsmyndighet kontrollerar att Europeiska polisbyrån samlar in, registrerar, behandlar och använder hans eller hennes personuppgifter på ett lagligt och riktigt sätt. Begäran om detta ska framställas till dataombudsmannen eller polisinrättningen, som utan dröjsmål ska föra ärendet till Europeiska polisbyråns gemensamma tillsynsmyndighet för behandling.

En begäran om insyn enligt 1 mom. och en begäran om kontroll till polisinrättningen enligt 3 mom. ska framställas personligen hos polisinrättningen, och den som framställer begäran ska samtidigt styrka sin identitet.

47 §

Utövande av rätten till insyn i den datafil som upprätthålls av den tekniska stödfunktionen i Schengens informationssystem

Var och en har rätt att begära att den tillsynsmyndighet som avses i artikel 115 i Schengenkonventionen kontrollerar att insamlingen, registreringen, behandlingen och användningen av personuppgifter som gäller honom eller henne i den datafil som upprätthålls av den tekniska stödfunktionen i Schengens informationssystem sker på ett lagligt och riktigt sätt. Begäran om detta skall framställas till dataombudsmannen eller polisinrättningen *i häradet*. En begäran om kontroll som framställts hos polisinrättningen *i häradet* skall utan dröjsmål överföras till dataombudsmannen.

En i 1 mom. avsedd begäran om kontroll hos polisinrättningen *i häradet* skall framställas personligen hos polisinrättningen *i häradet*, och den som framställer begäran skall samtidigt styrka sin identitet.

47 §

Utövande av rätten till insyn i den datafil som upprätthålls av den tekniska stödfunktionen i Schengens informationssystem

Var och en har rätt att begära att den tillsynsmyndighet som avses i artikel 115 i Schengenkonventionen kontrollerar att insamlingen, registreringen, behandlingen och användningen av personuppgifter som gäller honom eller henne i den datafil som upprätthålls av den tekniska stödfunktionen i Schengens informationssystem sker på ett lagligt och riktigt sätt. Begäran om detta ska framställas till dataombudsmannen eller polisinrättningen. En begäran om kontroll som framställts hos polisinrättningen ska utan dröjsmål överföras till dataombudsmannen.

En i 1 mom. avsedd begäran om kontroll hos polisinrättningen ska framställas personligen hos polisinrättningen, och den som framställer begäran ska samtidigt styrka sin identitet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag**om ändring av gränsbevakningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i gränsbevakningslagen (578/2005) 9 § 2 och 3 mom., 10 §, 28 § 1 mom. 9 punkten, 32 och 36 §, 41 § 2 och 3 mom., 42 § 1 mom., 46 § och 66 § 2 mom.,
 av dem 28 § 1 mom. 9 punkten, 32 och 41 § sådana de lyder i lag 478/2010, samt
fogas till 41 §, sådan den lyder i lag 478/2010, ett nytt 4 mom. som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 §

9 §

*Åtgärdsfördröjning och åtgärdseftergift**Åtgärdsfördröjning och åtgärdseftergift*

En gränsbevakningsman som vidtar i denna lag avsedda åtgärder för att inhämta information får dröja med att ingripa när ett brott håller på att ske, om brottet inte orsakar överhängande allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller överhängande risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetskada och om åtgärdsfördröjningen är nödvändig för att dölja att information inhämtas eller för att trygga syftet med att informationen inhämtas.

Den som begärt en åtgärd av gränsbevakningsväsendet, och vars omedelbara rättigheter berörs, har rätt att få veta grunden för att gränsbevakningsväsendet avstår från åtgärden.

Den som begärt en åtgärd av gränsbevakningsväsendet och vars omedelbara rättigheter berörs, har rätt att få veta grunden för att gränsbevakningsväsendet avstår från åtgärden.

Vid fördröjning av sådana åtgärder enligt denna lag som avser inhämtande av information ska i tillämpliga delar iaktas 5 kap. 46 § i polislagen (/).

10 §

10 §

*Allmänna principer som ska iaktas i tulluppgifter, polisuppgifter och förundersökningsuppgifter**Allmänna principer som ska iaktas i tulluppgifter, polisuppgifter och förundersökningsuppgifter*

I polisuppgifter iaktas principerna i polislagen (493/1995) och i andra lagar som gäller polisens uppgifter. I tulluppgifter iaktas principerna i tullagen (1466/1994) och i

I polisuppgifter iaktas principerna i polislagen (/) och i andra lagar som gäller polisens uppgifter. I tulluppgifter iaktas principerna i tullagen (1466/1994) och i

andra lagar som gäller tullövervakning. I förundersökningsuppgifter iaktas principerna i förundersökningslagen (449/1987) och i andra lagar som gäller förundersökningsmyndighetens uppgifter.

andra lagar som gäller tullövervakning. I förundersökningsuppgifter iaktas principerna i förundersökningslagen (/), *tvångsmedslagen* (/) och i andra lagar som gäller förundersökningsmyndighetens uppgifter.

28 §

Befogenheter i fråga om gränskontroll

Utöver vad som föreskrivs i denna eller någon annan lag har en gränsbevakningsman för att genomföra gränskontroller, in- och utresekontroller och gränsövervakning enligt kodexen om Schengengränserna rätt att utan brottsmisstanke

9) företa kroppsvisitation, i tillämpliga delar enligt 5 kap. 10 och 12 § i tvångsmedslagen (450/1987).

28 §

Befogenheter i fråga om gränskontroll

Utöver vad som föreskrivs i denna eller någon annan lag har en gränsbevakningsman för att genomföra gränskontroller, in- och utresekontroller och gränsövervakning enligt kodexen om Schengengränserna rätt att utan brottsmisstanke

9) *utföra* kroppsvisitation med *iakttagande* i tillämpliga delar *av bestämmelserna i 8 kap. 29 § 1 punkten, 30 § och 32 § i tvångsmedslagen.*

32 §

En gränsbevakningsmans befogenheter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet vid ett gränsövergångsställe

I fråga om en gränsbevakningsmans rätt att vidta åtgärder vid ett gränsövergångsställe för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet gäller vad som i 11, 14 och 16 § samt 18 § 1 mom. och 20 § i polislagen bestäms om polismän. Bestämmelserna i 16 § i polislagen om polismän som tillhör befälet tillämpas vid gränsbevakningsväsendet på en anhållningsberättigad tjänsteman och på en gränsbevakningsman som tjänstgör som chef vid ett gränsövergångsställe.

32 §

En gränsbevakningsmans befogenheter att upprätthålla allmän ordning och säkerhet vid ett gränsövergångsställe

I fråga om en gränsbevakningsmans rätt att vidta åtgärder vid ett gränsövergångsställe för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet gäller vad som *föreskrivs i 2 kap. 2, 5 och 6 §, 8 § 1 mom. och 10 § i polislagen.* Bestämmelserna i 2 kap. 6 § 3 mom. i polislagen om polismän som tillhör befälet tillämpas vid gränsbevakningsväsendet på en anhållningsberättigad tjänsteman och på en gränsbevakningsman som tjänstgör som chef vid ett gränsövergångsställe.

36 §

Utredande av identitet

För utförande av ett enskilt uppdrag som ankommer på gränsbevakningsväsendet har en gränsbevakningsman rätt att av var och en få veta namn, personbeteckning, eller om så-

36 §

Utredande av identitet

För utförande av ett enskilt uppdrag som ankommer på gränsbevakningsväsendet har en gränsbevakningsman rätt att av var och en få veta namn, personbeteckning, eller om så-

dan saknas, födelsedatum och nationalitet samt var han eller hon kan anträffas.

En gränsbevakningsman har rätt att gripa en person som vägrar lämna uppgifter som nämns i 1 mom. eller som lämnar sannolikt falska uppgifter om nämnda omständigheter. Den som har gripits skall frigges så snart behövliga uppgifter erhållits, dock senast 24 timmar efter gripandet.

dan saknas, födelsedatum och nationalitet samt var personen i fråga kan anträffas.

Om en person vägrar lämna uppgifter som avses i 1 mom. eller om personen inte kan identifieras på annat sätt har gränsbevakningsmannen rätt att utreda identiteten med hjälp av signalement. Härvid ska i tillämpliga delar iakttas vad som i 8 kap 32 § 2—4 mom. i tvångsmedelslagen föreskrivs om kroppsvisitation och kroppsbesiktning.

En gränsbevakningsman har rätt att gripa en person som vägrar lämna uppgifter som nämns i 1 mom. eller som lämnar sannolikt falska uppgifter om nämnda omständigheter, förutsatt att gripandet är nödvändigt för att klarlägga identiteten. Den som har gripits ska frigges så snart behövliga uppgifter erhållits, dock senast 24 timmar efter gripandet.

41 §

Gränsbevakningsmännens befogenheter för förebyggande och utredning av brott

Med undantag av täckoperation, bevisprovokation genom köp, teleavlyssning och teleövervakning gäller i fråga om en gränsbevakningsmans befogenheter inom sitt ansvarsområde för förebyggande och utredning av brott samt för väckande av åtal vad som i polislagen, förundersökningslagen, tvångsmedelslagen eller någon annanstans föreskrivs om polismäns befogenheter och utövande av dem för förebyggande och utredning av brott samt för väckande av åtal. En gränsbevakningsman har dock rätt att utföra teleavlyssning och teleövervakning enligt tvångsmedelslagen när gränsbevakningsväsendet utreder grovt ordnande av olaglig inresa enligt 17 kap. 8 a § i strafflagen och därmed sammanhängande människohandelsbrott enligt 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen. Vad som i 31 f § i polislagen och i 5 a kap. 3 a § i tvångsmedelslagen föreskrivs om polisens rätt att inhämta uppgifter om mobilteleapparater och i 33 § i polislagen om teknisk observation tillämpas även på gränsbevakningsväsendet. En gränsbevakningsman som deltar i en förundersökning som görs under ledning av en annan förun-

41 §

Gränsbevakningsmännens befogenheter för förebyggande och utredning av brott

Med undantag av *teleavlyssning, inhämtande av uppgifter i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, täckoperation, bevisprovokation genom köp och styrd användning av informationskällor*, gäller i fråga om en gränsbevakningsmans befogenheter inom sitt ansvarsområde för förebyggande och utredning av brott samt för inhämtande av information för åtalsprövning vad som i polislagen, förundersökningslagen och tvångsmedelslagen eller någon annanstans föreskrivs om polisens eller polismäns befogenheter och användning av dem för förebyggande och utredning av brott samt för åtalsprövning. En gränsbevakningsman har dock rätt att utföra teleavlyssning, *inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information och teknisk spårning av en person enligt polislagen och tvångsmedelslagen* när gränsbevakningsväsendet utreder grovt ordnande av olaglig inresa enligt 17 kap. 8 a § i strafflagen eller nämnda brott och därmed sammanhängande människohandelsbrott en-

dersökningsmyndighet har rätt att behandla uppgifter som har inhämtats med en sådan metod som inte står till buds för gränsbevakningsväsendet.

Bestämmelserna om de befogenheter för förebyggande och utredning av brott samt för väckande av åtal som de som hör till polisbefälet har ska vid gränsbevakningsväsendet tillämpas på anhållningsberättigade tjänstemän och på undersökningsledare. Förordnande för en sådan åtgärd som avses i 31 § 1 mom. i polislagen ska ges av den gränsbevakningsman som förordnats till undersökningsledare och förordnande för teknisk avlyssning i mer än tre dygn ska ges av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen för den juridiska avdelningen vid staben för gränsbevakningsväsendet.

ligt 25 kap. 3 eller 3 a § i strafflagen.

En gränsbevakningsman som deltar i en förundersökning som görs under ledning av en annan förundersökningsmyndighet har rätt att behandla uppgifter som har inhämtats med en metod som inte står till buds för gränsbevakningsväsendet.

Vad som föreskrivs om de befogenheter för förebyggande av brott som tillkommer polismän som hör till befälet och anhållningsberättigade polismän som avses i 5 kap. 7 § 1 mom. i polislagen ska vid gränsbevakningsväsendet tillämpas på anhållningsberättigade tjänstemän. Beslut om förtäckt inhämtande av information, kontrollerade leveranser samt användning av hemligt tvångsmedel och skyddande av hemligt inhämtande av information ska emellertid fattas av avdelningschefen eller biträdande avdelningschefen vid juridiska avdelningen vid staben för gränsbevakningsväsendet.

42 §

Brottmål som undersöks av gränsbevakningsväsendet

Om inte något annat föreskrivs nedan, skall gränsbevakningsväsendet göra förundersökning när det på grund av en anmälan till gränsbevakningsväsendet eller annars finns skäl att misstänka brott i den mening som avses i 17 kap. 7 eller 7 a § i strafflagen eller annanstans i lag mot bestämmelserna eller föreskrifterna om passerande av en av gränsbevakningsväsendet övervakad gräns, i 17 kap. 8 och 8 a § i strafflagen avsett brott som gäller ordnande av olaglig inresa och i 25 kap. 3 och 3 a § i strafflagen avsedd människohandel som har samband med dessa gärningar samt annat i 25 kap. i strafflagen avsett brott som riktar sig mot friheten, i 33 kap. 1—4 § i strafflagen avsett brott som gäller förfälskning av dokument som granskas av gränsbevakningsväsendet, i 17 kap. 7 b § i strafflagen avsedd territoriekränkning eller annan kränkning av Finlands territoriella integritet eller underlåtelse att följa någon annan bestämmelse eller föreskrift vars efterlevnad gränsbevakningsväsendet skall övervaka.

42 §

Brottmål som undersöks av gränsbevakningsväsendet

Om inte något annat föreskrivs nedan ska gränsbevakningsväsendet göra förundersökning när det på grund av en anmälan till gränsbevakningsväsendet eller annars finns skäl att misstänka brott i den mening som avses i 17 kap. 7 eller 7 a § i strafflagen eller annanstans i lag mot bestämmelserna eller föreskrifterna om passerande av en av gränsbevakningsväsendet övervakad gräns, i 17 kap. 8 och 8 a § i strafflagen avsett brott som gäller ordnande av olaglig inresa *eller nämnda brott* och i 25 kap. 3 och 3 a § i strafflagen avsedd människohandel som har samband med dem eller något annat i 25 kap. i strafflagen avsett brott som riktar sig mot friheten, i 33 kap. 1—4 § i strafflagen avsett brott som gäller förfälskning av dokument som granskas av gränsbevakningsväsendet, i 17 kap. 7 b § i strafflagen avsedd territoriekränkning eller annan kränkning av Finlands territoriella integritet eller underlåtelse att följa någon annan bestämmelse eller föreskrift vars efterlevnad gränsbevakningsvä-

sendet ska övervaka.

46 §

Undersökningsledare

Undersökningsledare vid förundersökning som görs av gränsbevakningsväsendet är en sådan tjänsteman vid gränsbevakningsväsendet som avses i 1 kap. 6 § 4 punkten i tvångsmedelslagen *eller en gränsbevakningsman med tillräcklig erfarenhet som genomgått utbildning enligt vad som föreskrivs genom förordning av statsrådet och som förordnats till undersökningsledare av chefen för förvaltningsenheten i fråga.*

66 §

Omhändertagande av farliga föremål och ämnen

Egendom som omhändertagits skall utan dröjsmål och senast inom 14 dygn återlämnas till innehavaren. Om ett föremål eller ämne inte riskfritt kan återlämnas till innehavaren, skall det överlämnas till polisen antingen för att återlämnas till innehavaren eller för åtgärder enligt 24 § i polislagen eller enligt skjutvapenlagen (1/1998).

46 §

Undersökningsledare

Undersökningsledare vid förundersökning som görs av gränsbevakningsväsendet är en sådan tjänsteman vid gränsbevakningsväsendet som avses i 2 kap. 9 § 3 punkten i tvångsmedelslagen.

66 §

Omhändertagande av farliga föremål och ämnen

Egendom som omhändertagits ska utan dröjsmål och senast inom 14 dygn återlämnas till innehavaren. Om ett föremål eller ämne inte riskfritt kan återlämnas till innehavaren, ska det överlämnas till polisen antingen för att återlämnas till innehavaren eller för åtgärder enligt 2 kap 15 § i polislagen eller enligt skjutvapenlagen (1/1998).

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag**om ändring av lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet (579/2005) 7 § 1 mom. samt det inledande stycket och 5 punkten i 3 mom., 8 § 1 mom. samt det inledande stycket och 6 punkten i 3 mom., 9 § 1 mom. och det inledande stycket i 3 mom., 10 § 1 mom. och det inledande stycket i 3 mom., 11 § 1 mom., 12 § 1 mom., 18 § 2 mom., 24 § 2 mom., 26 § 1 och 3 mom., det inledande stycket i 35 § 1 mom. och 35 § 3 mom., 38 § 1 mom. 1 och 2 punkten och det inledande stycket i 2 mom. samt 40 §, av dem 12 § 1 mom. sådant det lyder i lag 479/2010, som följer:

Gällande lydelse

7 §

Undersöknings- och handräckningsregistret

Undersöknings- och handräckningsregistret kan innehålla uppgifter som skall behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen (493/1995) som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen (578/2005) eller någon annanstans i lag.

I registret får även andra nödvändiga uppgifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag registreras enligt följande:

5) för utförande och registrering av undersökningar och handräckningsuppdrag, uppgifter som erhållits vid förundersökning enligt förundersökningslagen (449/1987), vid annan undersökning enligt 27 § i gränsbevakningslagen, i samband med gränsbevakningsväsendets åtgärder eller vid ett handräckningsuppdrag eller vid tillämpning av tvångsmedelslagen (450/1987) (uppgifter om undersökning och handräckning) enligt följande:

Föreslagen lydelse

7 §

Undersöknings- och handräckningsregistret

Undersöknings- och handräckningsregistret kan innehålla uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen (/) som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen (578/2005) eller någon annanstans i lag.

I registret får även andra nödvändiga uppgifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag registreras enligt följande:

5) för utförande och registrering av undersökningar och handräckningsuppdrag, uppgifter som erhållits vid förundersökning enligt förundersökningslagen (/), vid annan undersökning enligt 27 § i gränsbevakningslagen, i samband med gränsbevakningsväsendets åtgärder eller vid ett handräckningsuppdrag eller när tvångsmedelslagen (/) tillämpas (uppgifter om undersökning och handräckning) enligt följande:

8 §

Användning av informationssystemet för polisärenden vid utförande av gränsbevakningsväsendets uppdrag

Utöver vad som föreskrivs i polisväsendets personuppgiftslag kan informationssystemet för polisärenden innehålla uppgifter som skall behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag.

I informationssystemet får även andra nödvändiga uppgifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag registreras enligt följande:

6) för identifiering av personer som misstänks för brott, för utredning av brott och för registrering av gärningsmän, i fråga om personer som misstänks eller har blivit dömda för brott, signalement enligt 6 kap. 4 § 1 och 4 mom. i tvångsmedelslagen och DNA-profiler enligt 5 § i nämnda kapitel, videobilder på en person och skospår, uppgifter om ett misstänkt brott samt uppgifter som gäller registrering samt klassificering av en person (*signalementsuppgifter*).

9 §

Registret för tillstånds- och övervakningsärenden

Registret för tillstånds- och övervakningsärenden kan innehålla uppgifter som skall behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag.

I registret får även andra nödvändiga upp-

8 §

Användning av informationssystemet för polisärenden vid utförande av gränsbevakningsväsendets uppdrag

Utöver vad som föreskrivs i polisväsendets personuppgiftslag kan informationssystemet för polisärenden innehålla uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag.

I informationssystemet får även andra nödvändiga uppgifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag registreras enligt följande:

6) för identifiering av personer som misstänks för brott, för utredning av brott och för registrering av gärningsmän, i fråga om personer som misstänks eller har blivit dömda för brott, signalement enligt 9 kap. 3 § 1 mom. i tvångsmedelslagen och DNA-profiler enligt 4 § i nämnda kapitel, videobilder på en person och skospår, uppgifter om ett misstänkt brott samt uppgifter som gäller registrering samt klassificering av en person (*signalementsuppgifter*).

9 §

Registret för tillstånds- och övervakningsärenden

Registret för tillstånds- och övervakningsärenden kan innehålla uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag.

I registret får även andra nödvändiga upp-

gifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag registreras enligt följande:

gifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag registreras enligt följande:

10 §

Användning av polisens informationssystem för förvaltningsärenden vid utförande av gränsbevakningsväsendets uppdrag

Informationssystemet för förvaltningsärenden kan innehålla uppgifter som skall behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag.

Gränsbevakningsväsendet får i informationssystemet registrera även andra nödvändiga uppgifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag enligt följande:

10 §

Användning av polisens informationssystem för förvaltningsärenden vid utförande av gränsbevakningsväsendets uppdrag

Informationssystemet för förvaltningsärenden kan innehålla uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag.

Gränsbevakningsväsendet får i informationssystemet registrera även andra nödvändiga uppgifter som inhämtats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag enligt följande:

11 §

Gränsbevakningsväsendets register över personer misstänkta för brott

Gränsbevakningsväsendets register över personer misstänkta för brott kan innehålla uppgifter som för utförande av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag inhämtats genom kriminalunderrättelseverksamhet, observation eller iakttagelser som gäller personer som skäligen kan misstänkas göra eller ha gjort sig skyldiga till ett brott som undersöks av gränsbevakningsväsendet och på vilket kan följa fängelse, eller med-

11 §

Gränsbevakningsväsendets register över personer misstänkta för brott

Gränsbevakningsväsendets register över personer misstänkta för brott kan innehålla uppgifter som för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag inhämtats genom kriminalunderrättelseverksamhet, observation eller iakttagelser som gäller personer som skäligen kan misstänkas göra eller ha gjort sig skyldiga till ett brott som undersöks av gränsbevakningsväsendet och på vilket kan följa fängelse, eller

verkar eller har medverkat till ett brott som undersöks av gränsbevakningsväsendet och på vilket kan följa fängelse i mer än sex månader, eller till straffbart bruk av narkotika.

medverkar eller har medverkat till ett brott som undersöks av gränsbevakningsväsendet och på vilket kan följa fängelse i mer än sex månader, eller till straffbart bruk av narkotika.

12 §

Säkerhetsdataregistret

Säkerhetsdataregistret kan innehålla uppgifter som måste behandlas för att de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller i lagen om sjöfartsskydd på vissa fartyg och i hamnar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet (485/2004), nedan *lagen om sjöfartsskydd*, ska kunna utföras.

12 §

Säkerhetsdataregistret

Säkerhetsdataregistret kan innehålla uppgifter som ska behandlas för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller i lagen om sjöfartsskydd på vissa fartyg och i *hamnanläggningar* som betjänar dem och om tillsyn över skyddet (485/2004), nedan *lagen om sjöfartsskydd*.

18 §

Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson

Gränsbevakningsväsendet har rätt att av ett teleföretag och av en sammanslutningsabonnent eller *med hjälp av en teknisk anordning som har godkänts av Kommunikationsverket* få kontaktuppgifter om en sådan teleanslutning som inte är upptagen i en offentlig katalog eller uppgifter som specificerar en teleanslutning, *e-postadress* eller någon annan teleadress eller teleterminalutrustning, om uppgifterna i ett enskilt fall behövs för utförande av ett uppdrag som ankommer på gränsbevakningsväsendet. Gränsbevakningsväsendet har motsvarande rätt att få uppgifter om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postverksamhet.

18 §

Rätt att få uppgifter av en privat sammanslutning eller en privatperson

Gränsbevakningsväsendet har *på begäran* rätt att *i enskilda fall* av ett teleföretag och av en sammanslutningsabonnent få kontaktuppgifter om en sådan teleadress som inte är upptagen i en offentlig katalog eller *uppgifter som specificerar en teleadress eller teleterminalutrustning, om uppgifterna behövs* för utförande av ett uppdrag som ankommer på gränsbevakningsväsendet. Gränsbevakningsväsendet har motsvarande rätt att få uppgifter om utdelningsadresser av en sammanslutning som bedriver postverksamhet.

24 §

Användning av uppgifter för det ändamål för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Uppgifterna i ett personregister som har inrättats för utförande av i 1 § 1 mom. i polislagen avsedda åligganden som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet samt uppgifterna i polisens sådana personregister som direkt används av gränsbevakningsväsendet får användas inom gränsbevakningsväsendet om de behövs för att utföra i 1 § 1 mom. i polislagen avsedda åligganden som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet, om inte något annat föreskrivs. Uppgifterna i ett personregister som har inrättats för utförande av i 1 § 3 mom. i polislagen avsedda åligganden som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet samt uppgifterna i polisens sådana personregister som direkt används av gränsbevakningsväsendet får användas inom gränsbevakningsväsendet om de behövs för att utföra de uppdrag för vilka uppgifterna har samlats in och registrerats, om inte något annat föreskrivs.

26 §

Utlämnande av uppgifter till en annan förvaltningsenhet inom gränsbevakningsväsendet för det ändamål för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

En förvaltningsenhet har för de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet rätt att lämna ut uppgifter till en annan förvaltningsenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än gränsbevakningsväsendets riksomfattande bruk, om uppgifterna behövs för utförande av dessa uppdrag som ankommer på gränsbevakningsväsendet.

En förvaltningsenhet har för de åligganden enligt 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs

24 §

Användning av uppgifter för det ändamål för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

Uppgifterna i ett personregister som har inrättats för utförande av i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen avsedda åligganden som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet samt uppgifterna i polisens sådana personregister som direkt används av gränsbevakningsväsendet får användas inom gränsbevakningsväsendet om de behövs för att utföra i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen avsedda åligganden som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet, om inte något annat föreskrivs. Uppgifterna i ett personregister som har inrättats för utförande av i 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen avsedda åligganden som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet samt uppgifterna i polisens sådana personregister som direkt används av gränsbevakningsväsendet får användas inom gränsbevakningsväsendet om de behövs för att utföra de uppdrag för vilka uppgifterna har samlats in och registrerats, om inte något annat föreskrivs.

26 §

Utlämnande av uppgifter till en annan förvaltningsenhet inom gränsbevakningsväsendet för det ändamål för vilket uppgifterna har samlats in och registrerats

En förvaltningsenhet har för de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet rätt att lämna ut uppgifter till en annan förvaltningsenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än gränsbevakningsväsendets riksomfattande bruk, om uppgifterna behövs för utförande av dessa uppdrag som ankommer på gränsbevakningsväsendet.

En förvaltningsenhet har för de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som fö-

för gränsbevakningsväsendet rätt att lämna ut uppgifter till en annan förvaltningsenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än gränsbevakningsväsendets riksomfattande bruk, om uppgifterna behövs för utförande av de uppdrag för vilka de har samlats in och registrerats. Utan hinder av sekretessbestämmelserna får uppgifter lämnas ut även genom teknisk anslutning eller i maskinläsbar form.

reskrivs för gränsbevakningsväsendet rätt att lämna ut uppgifter till en annan förvaltningsenhet ur ett personregister som inrättats för mer begränsad användning än gränsbevakningsväsendets riksomfattande bruk, om uppgifterna behövs för utförande av de uppdrag för vilka de har samlats in och registrerats. Utan hinder av sekretessbestämmelserna får uppgifter lämnas ut även genom teknisk anslutning eller i maskinläsbar form.

35 §

Utplåning av uppgifter ur gränsbevakningsväsendets övriga personregister

Ur gränsbevakningsväsendets andra än permanenta personregister som har inrättats för utförande av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet utplånas uppgifter enligt följande:

Ur gränsbevakningsväsendets andra än permanenta personregister som har inrättats för utförande av de åligganden enligt 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet skall uppgifter utplånas då ett år har förflutit sedan den registrerades död.

38 §

Utlämnande av uppgifter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Om inte något annat föreskrivs eller följer av ett internationellt avtal som är förpliktande för Finland får gränsbevakningsväsendet utan hinder av sekretessbestämmelserna lämna ut uppgifter ur sina personregister till polismyndigheter och sådana andra myndigheter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som har till uppgift att trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller förebygga och utreda brott och sörja för att

35 §

Utplåning av uppgifter ur gränsbevakningsväsendets övriga personregister

Ur gränsbevakningsväsendets andra än permanenta personregister som har inrättats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet utplånas uppgifter enligt följande:

Ur gränsbevakningsväsendets andra än permanenta personregister som har inrättats för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet ska uppgifter utplånas då ett år har förflutit sedan den registrerades död.

38 §

Utlämnande av uppgifter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Om inte något annat föreskrivs eller följer av ett internationellt avtal som är förpliktande för Finland får gränsbevakningsväsendet utan hinder av sekretessbestämmelserna lämna ut uppgifter ur sina personregister till polismyndigheter och sådana andra myndigheter inom Europeiska unionen och Europeiska ekonomiska samarbetsområdet som har till uppgift att trygga rätts- och samhällsordningen, upprätthålla allmän ordning och säkerhet eller förebygga och utreda brott och sörja för

brott blir föremål för åtalsprövning, som följer:

1) för utförande av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, om uppgifterna är nödvändiga för utförande av dessa uppdrag,

2) för utförande av de åligganden enligt 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, om uppgifterna är nödvändiga för utförande av det uppdrag för vilket de har samlats in och registrerats.

Uppgifter som inhämtats i samband med ett visst uppdrag och som behövs för utförande av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet, men som inte hänför sig till uppdraget eller till ett annat pågående uppdrag, får dock lämnas ut endast, om de är nödvändiga för att

att brott blir föremål för åtalsprövning, som följer:

1) för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, om uppgifterna är nödvändiga för utförande av dessa uppdrag,

2) för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet i gränsbevakningslagen eller någon annanstans i lag, om uppgifterna är nödvändiga för utförande av det uppdrag för vilket de har samlats in och registrerats.

Uppgifter som inhämtats i samband med ett visst uppdrag och som behövs för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet, men som inte hänför sig till uppdraget eller till ett annat pågående uppdrag, får dock lämnas ut endast, om de är nödvändiga för att

40 §

Information om behandling av uppgifter

Vid insamling av personuppgifter för utförande av de åligganden enligt 1 § 3 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet skall gränsbevakningsväsendet fullgöra sin upplysningsplikt enligt 24 § 1 mom. i personuppgiftslagen. Gränsbevakningsväsendet omfattas inte av denna plikt när den samlar in, registrerar och lämnar ut personuppgifter som är nödvändiga för utförande av de åligganden enligt 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet.

40 §

Information om behandling av uppgifter

Vid insamling av personuppgifter för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 2 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet ska gränsbevakningsväsendet fullgöra sin upplysningsplikt enligt 24 § 1 mom. i personuppgiftslagen. Gränsbevakningsväsendet omfattas inte av denna plikt när den samlar in, registrerar och lämnar ut personuppgifter som är nödvändiga för utförande av de åligganden enligt 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen som föreskrivs för gränsbevakningsväsendet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag**om ändring av lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning**

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om gränsbevakningsväsendets förvaltning (577/2005) 18 § samt
ändras 17 § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

17 §

Tystnadsplikt och förbud att utnyttja information

Tystnadsplikt och tystnadsrätt

I fråga om tystnadsplikten för den som är anställd vid eller annars verksam vid gränsbevakningsväsendet, den som handlar på uppdrag av gränsbevakningsväsendet eller är anställd hos den som utför uppdraget samt i fråga om förbud att utnyttja information i samband därmed gäller vad som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999). Tystnadsplikten och förbudet att utnyttja information kvarstår även efter det att anställningsförhållandet har upphört eller uppgiften har blivit slutförd.

Tystnadsplikten hindrar inte att en omständighet röjs för en myndighet eller en sammanslutning som sköter ett offentligt uppdrag och som på grund av en uppgift som föreskrivs höra till den har rätt att få vetskap om en omständighet som annars skall hållas hemlig eller om en persons tillförlitlighet eller lämplighet. För att få visshet om att den som söker sig till eller har en ur säkerhetssynpunkt betydande uppgift är tillförlitlig får information lämnas ut i behövlig omfattning även till en privat sammanslutning eller person. Tystnadsplikten utgör inte heller hinder för att röja sådana uppgifter som i enskilda fall behövs för att förhindra en händelse som utgör fara för liv eller hälsa, ett brott som riktar sig mot friheten eller för att avvärja en betydande skada på miljön eller betydande egendoms-

Vad som i 7 kap. 1—5 § föreskrivs om tystnadsplikt för polisens personal ska på motsvarande sätt tillämpas också på gränsbevakningsväsendets personal.

eller förmögenhetsskada eller för att trygga statens säkerhet.

I lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet (579/2005) finns bestämmelser om utlämnande av uppgifter ur gränsbevakningsväsendets personregister till en annan förvaltningsenhet och andra myndigheter via teknisk anslutning eller i maskinläsbar form och till utlandet.

18 §

Rätt att förtiga uppgifter

Den som tillhör gränsbevakningsväsendets personal är inte skyldig att röja identiteten av en person av vilken han eller hon i sitt anställningsförhållande har fått uppgifter som denna har lämnat konfidentiellt, och inte heller taktiska eller tekniska metoder som skall hemlighållas.

(18 § upphävs)

När synnerligen vägande skäl föreligger, kan en domstol dock förordna att i 1 mom. nämnda uppgifter skall röjas, om allmänna åklagaren utför åtal för ett brott på vilket kan följa fängelse i sex år eller strängare straff. Domstolen får inte ens då förordna att den persons identitet som lämnat uppgifterna skall röjas, om detta uppenbart skulle medföra allvarlig fara för dennes eller denne närstående personers säkerhet.

Denna lag träder i kraft den

20 .

7.

Lag**om ändring av lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om fullgörande av polisuppgifter inom försvarsmakten (1251/1995) 3—5 och 13 § samt 21 § 1 mom. 1 punkten, av dem 4 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 648/2003, samt
fogas till lagen en ny 5 a § som följer:

Gällande lydelse

3 §

Principerna för polisverksamheten

När uppgifter som avses i denna lag utförs iakttas principerna enligt polislagen (493/95)

4 §

Befogenheter

En tjänsteman som avses i 2 § har i de uppgifter som avses i 1 § sådana befogenheter som förundersökningslagen (449/87), tvångsmedelslagen (450/87) och polislagen stadgar för polismän. Den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning eller försvarsmaktens militärjurist är undersökningsledare i de ärenden som avses i 1 § 1 mom. 1—3 punkten och i dessa ärenden har han även sådana befogenheter som förundersökningslagen och tvångsmedelslagen stadgar för en anhållningsberättigad tjänsteman samt som polislagen stadgar för en polisman som hör till befälet. Vid förundersökning som utförs av försvarsmakten får teleavlyssning och teleövervakning inte användas.

När befogenheterna utövas skall i tillämpliga delar förfaras så som bestäms i förunder-

Föreslagen lydelse

3 §

Principerna för polisverksamheten

När uppgifter som avses i denna lag utförs iakttas principerna enligt polislagen (/).

4 §

Befogenheter för utredning av brott

För en tjänsteman som avses i 2 § gäller vid utredning av brott enligt 1 § 1 mom. 1—3 punkten de befogenheter, med undantag av teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, täckoperation, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser, vad som i förundersökningslagen (/), tvångsmedelslagen (/) och andra lagar föreskrivs om polisens och polismäns befogenheter vid utredning av brott.

Den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning eller försvarsmaktens militärjurist är undersökningsledare i ärenden som avses i 1 § 1 mom. 1—3 punkten och i dessa ärenden har denne även sådana befogenheter som en anhållningsberättigad tjänsteman har enligt tvångsmedelslagen.

Vid beslut om och användning av befogenheterna ska i tillämpliga delar förfaras så

sökningslagen, tvångsmedelslagen och polislagen. Beslut om teknisk avlyssning enligt 5 a kap. 5 § 3 mom. tvångsmedelslagen fattas på framställning av undersökningsledaren av den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning eller, om denna tjänsteman är undersökningsledare, av huvudstabens operationschef. *Om saken inte tål uppskov, har undersökningsledaren behörighet enligt 5 a kap. 5 § 4 mom. tvångsmedelslagen att besluta om inledandet av en åtgärd.*

5 §

Observation och teknisk observation vid säkerhets- och övervakningsuppgifter

För förhindrande av olaglig underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland på det militära försvarets område samt sådan olaglig verksamhet som äventyrar det militära försvarets syftemål får observation och teknisk observation företas enligt 30 § samt 31 § 1 och 2 mom. polislagen. Om vidtagande av åtgärderna i fråga beslutar den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning.

Angående meddelande om observation och teknisk observation stadgas i 33 § polislagen och angående hanteringen av material som erhållits genom nämnda observation i 34 § polislagen. Protokoll som gjorts upp över teknisk avlyssning sänds till försvarsministeriet, som årligen avger en berättelse om teknisk avlyssning till riksdagens justitieombudsman.

som föreskrivs i förundersökningslagen eller tvångsmedelslagen. Beslut om annan teknisk avlyssning och optisk övervakning än enligt 10 kap. 18 § 1 mom. och 20 § 1 mom. i tvångsmedelslagen fattas på framställning av undersökningsledaren av den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning eller, om denna tjänsteman är undersökningsledare, av försvarsmaktens operationschef.

5 §

Befogenheter i säkerhets- och övervakningsuppgifter

För förhindrande av sådan olaglig underrättelseverksamhet som avses i 1 § 1 mom. 4 punkten och riktar sig mot Finland på det militära försvarets område samt sådan olaglig verksamhet som äventyrar det militära försvarets syfte gäller, med undantag för teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, täckoperation, bevisprovokation genom köp, styrd användning av informationskällor och kontrollerade leveranser, vad som i 5 kap. i polislagen föreskrivs i fråga om polisens och polismäns befogenheter vid utredning av brott. Om vidtagande av åtgärder beslutar den tjänsteman som är chef för huvudstabens undersökningsavdelning.

5 a §

Tillsyn över hemligt inhämtande av information

Protokoll som gjorts upp över användningen av hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information ska sändas till försvarsministeriet. Försvarsministeriet ska årligen till riksdagens justitieombudsman avge en berättelse om användning och övervakning av de nämnda metoderna och av skyddande av användningen.

13 §

Uppgifter som inte hänför sig till ett visst uppdrag

Information som erhållits i samband med ett visst uppdrag som avses i 1 § och som behövs för att uppgifterna skall kunna skötas, men som inte hänför sig till uppdraget i fråga, får endast inhämtas för och registreras i register enligt 11 och 12 §§.

21 §

Utlämnande av uppgifter till andra än militärmyndigheter

Ur personregister som avses i denna lag får den registeransvarige lämna ut behövliga uppgifter till

1) polisen för uppgifter som avses i 1 § 1 mom. polislagen, samt

13 §

Uppgifter som inte hänför sig till ett visst uppdrag

Information som erhållits i samband med ett visst uppdrag som avses i 1 § och som behövs för att uppgifterna ska kunna skötas, men som inte hänför sig till uppdraget i fråga, får endast inhämtas för och registreras i register enligt 11 och 12 §. *Överskottsinformation får registreras i det register som avses i 11 § under de förutsättningar som anges i 10 kap. 57 § 1 mom. i tvångsmedelslagen och i 5 kap. 55 § 2 mom. i polislagen.*

21 §

Utlämnande av uppgifter till andra än militärmyndigheter

Ur personregister som avses i denna lag får den registeransvarige lämna ut behövliga uppgifter till

1) polisen för de uppgifter som avses i 1 kap. 1 § 1 mom. i polislagen,

Denna lag träder i kraft den 20 .

8.

Lag**om ändring av tullagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tullagen (1466/1994) 3 § 1 mom., 15, 17, 20 a §, 20 d § 1 mom., 20 e §, 20 f § 1 och 3 mom., 20 g § 3 mom., 20 i §, 43 § 2 och 4 mom. samt 47 a §,
 av dem 3 § 1 mom. sådant det lyder delvis ändrat i lagarna 331/1996, 241/2001 och 774/2003, 15 § och 20 d § 1 mom. sådana de lyder i lag 1299/2003, 17 § sådan den lyder i lag 519/2003, 20 e §, 20 f § 1 och 3 mom., 20 g § 3 mom. och 20 i § sådana de lyder i lag 774/2003, 20 a och 47 a § sådana de lyder i lag 331/1996, samt
fogas till lagen en ny 20 j § som följer:

Gällande lydelse

3 §

I denna lag avses med

- 1) *Finlands tullområde* området som omfattar rikets landområde, territorialvatten och lufttrum, dock så att tullområdet sträcker sig två sjömil utanför territorialvattnets yttre gräns, om därom inte internationellt har överenskommits något annat,
- 2) *gemenskapens tullområde* området som avses i artikel 3 i kodexen,
- 3) *tredje land* område som inte ingår i gemenskapens tullområde,
- 4) *tullåtgärd* tjänsteförrättning som hör till tullverkets behörighet, med undantag för förundersökning av tullbrott,
- 5) *tullbrott* brott som innebär överträdelse av stadgandena i denna lag eller någon annan lag vars iakttagande tullverket skall övervaka eller som tullverket skall verkställa, eller överträdelse av stadganden och bestämmelser som utfärdats med stöd av dessa, samt i 46 kap. strafflagen avsett olaga befattningstagande med infört gods, sådant häleri som avses i 32 kap. 1 § 2 mom. strafflagen samt även annan sådan överträdelse av stadganden i vilken ingår import eller export av egendom,
- 6) *teknisk övervakning* iakttagande eller avlyssning av på förhand ospecificerad persontrafik eller godstrafik med hjälp av en teknisk anordning samt automatisk upptagning av ljud eller bild,)

Föreslagen lydelse

3 §

I denna lag avses med

- 1) *Finlands tullområde* området som omfattar rikets landområde, territorialvatten och lufttrum, dock så att tullområdet sträcker sig två sjömil utanför territorialvattnets yttre gräns, om därom inte internationellt har överenskommits något annat,
- 2) *gemenskapens tullområde* området som avses i artikel 3 i kodexen,
- 3) *tredje land* område som inte ingår i gemenskapens tullområde,
- 4) *tullåtgärd* tjänsteförrättning som hör till tullverkets behörighet, med undantag för förundersökning av tullbrott,
- 5) *tullbrott* brott som innebär överträdelse av bestämmelserna i denna lag eller någon annan lag vars iakttagande tullverket ska övervaka eller som tullverket ska verkställa, eller överträdelse av bestämmelser och föreskrifter som utfärdats med stöd av dessa, samt i 46 kap. i strafflagen avsett olaga befattningstagande med infört gods, sådant häleri som avses i 32 kap. 1 § 2 mom. i strafflagen samt även annan sådan överträdelse av bestämmelser i vilken ingår import eller export av egendom,
- 6) *teknisk övervakning* iakttagande eller avlyssning av på förhand ospecificerad persontrafik eller godstrafik med hjälp av en teknisk anordning samt automatisk upptagning av ljud eller bild,

7) observation fortlöpande eller upprepat inhämtande av information om en viss person eller hans verksamhet,)

8) teknisk observation fortlöpande eller upprepad, med hjälp av en teknisk anordning utförd avlyssning av en viss person och upptagning av ljud (teknisk avlyssning), iakttagande och avbildande av honom (optisk övervakning) samt spårning av hur ett transportmedel eller en vara förflyttar sig (teknisk spårning),

9) undersöknings- och handräckningssystemet som utgör en teknisk del av informationssystemet för polisärenden samt det förstnämnda systemets arkivindex det informationssystem för polisärenden som avses i 2 kap. 2 § lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003) i fråga om de uppgifter som tullverket registrerat i uppgifterna om undersökning och handräckning samt i arkivuppgifterna om undersökning och handräckning,

10) teleövervakning inhämtande av hemliga identifieringsuppgifter om teledelanden som har sänts från en teleanslutning eller teleterminalutrustning som är kopplad till ett allmänt telenät eller till något annat telenät som hör till tillämpningsområdet för kommunikationsmarknadslagen (396/1997), eller som har mottagits i en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning, samt tillfällig stängning av en sådan teleanslutning eller teleterminalutrustning.

7) undersöknings- och handräckningssystemet som utgör en teknisk del av informationssystemet för polisärenden samt det förstnämnda systemets arkivindex det informationssystem för polisärenden som avses i 2 § i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003) i fråga om de uppgifter som tullverket registrerat i uppgifterna om undersökning och handräckning samt i arkivuppgifterna om undersökning och handräckning,

15 §

Kroppsbesiktning av person och annan granskning än granskning av resgods eller ytterkläder kan i de fall som avses i 14 § 1 mom. 2 punkten utföras utan förundersökning på person som på sannolika skäl misstänks för brott för vilket det strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Den tullman som beslutar om åtgärderna skall vara en till uppgiften förordnad tullman som tjänstgör som chef för tullbrottsbekämpningen eller tullövervakningen. I övrigt iaktas vid utförande av dessa åtgärder i tillämpliga delar vad som föreskrivs om kroppsvsitation och

15 §

Kroppsbesiktning av person och granskning som gäller annat än granskning eller ytterkläder kan i de fall som avses i 14 § 1 mom. 2 punkten utföras utan förundersökning på person som på sannolika skäl misstänks för brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i mer än sex månader. Den tullman som beslutar om åtgärderna ska vara en till uppgiften förordnad tullman som tjänstgör som chef för tullbrottsbekämpningen eller tullövervakningen. I övrigt iaktas vid utförande av dessa åtgärder i tillämpliga delar vad som föreskrivs om

kroppsbesiktning i tvångsmedelslagen (450/1987).

17 §

Vad som i 27 § 1, 2 och 4 mom. polislagen (493/1995) sägs om en polismans rätt att använda maktmedel i vissa situationer skall på motsvarande sätt tillämpas på en tullman. På den som bistår en tullman i ett tjänsteuppdrag på begäran av eller med samtycke av tullmannen tillämpas 46 § polislagen.

20 a §

Om teleavlyssning, teleövervakning och teknisk observation för utredning av brott stadgas i tvångsmedelslagen (450/87).

kroppsvisitation och kroppsbesiktning i tvångsmedelslagen (/).

17 §

Vad som i 2 kap. 17 § 1, 2 och 5 mom. i polislagen (/) föreskrivs om polismäns rätt att använda maktmedel i vissa situationer ska på motsvarande sätt tillämpas på *tullmän som arbetar med tullbrottsbekämpning och tullövervakning*. På den som bistår en tullman i ett tjänsteuppdrag på begäran eller med samtycke av en tullman ska tillämpas vad som i 9 kap. 5 § i polislagen föreskrivs om befogenheter för den som bistår en polisman.

20 a §

Vid utredning av tullbrott kan användas teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teleövervakning, systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk observation, inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadresser eller teleterminalutrustning, kontrollerade leveranser och skyddande av användning av hemligt tvångsmedel, enligt vad som föreskrivs i 10 kap. i tvångsmedelslagen.

För att förhindra tullbrott kan utöver vad som föreskrivs i denna lag användas systematisk observation, förtäckt inhämtande av information, teknisk spårning av en person, teknisk observation av utrustning, inhämtande av identifieringsuppgifter för teleadress eller teleterminalutrustning och skyddande av hemligt inhämtande av information enligt vad som föreskrivs i 5 kap. i polislagen.

Tullstyrelsen eller chefen för tulldistriktets enhet med ansvar för brottsbekämpning beslutar om förtäckt inhämtande av information samt om skyddande av användning av hemligt tvångsmedel och skyddande av hemligt inhämtande av information. Vad som i 5 kap. i polislagen föreskrivs om anhållningsberättigade polismän ska på motsvarande sätt tillämpas på anhållningsberättigade tullmän och på en tullman som förordnats till chef för tullbrottsbekämpningen.

20 d §

En tullman får utföra teknisk observation av en person som inte befinner sig i ett rum eller utrymme som används för stadigvarande boende eller av ett fordon eller en vara, om det finns grundad anledning att anta att observationen kan ge uppgifter som behövs för avvärijande eller avslöjande av ett tullbrott. Förordnande för en åtgärd skall ges av en till uppgiften förordnad tullman som tjänstgör som chef för tullbrottsbekämpningen samt för teknisk avlyssning i mer än tre dygn av chefen för Tullstyrelsens bevakningsavdelning eller av chefen för en av de enheter vid bevakningsavdelningen som ansvarar för tullbrottsbekämpningen eller av den tjänsteman som är chef för tulldistriktet.

20 e §

En tullman har för att förhindra eller avslöja ett brott rätt att rikta teleövervakning mot en teleanslutning eller teleterminalutrustning som är i en persons besittning eller som denne annars antas använda, eller att tillfälligt stänga en sådan anslutning eller utrustning, om det på grund av personens uttalanden, hotelser eller uppförande eller annars finns grundad anledning att anta att han eller hon gör sig skyldig till ett tullbrott för vilket inte föreskrivits ett lindrigare straff än fängelse i fyra månader, eller till ett narkotikabrott som bör betraktas som tullbrott.

20 d §

En tullman får utföra teknisk observation av en person som inte befinner sig i ett rum eller utrymme som används för stadigvarande boende eller av ett fordon eller en vara, om det finns grundad anledning att anta att observationen kan ge information som behövs för *förhindrande* av ett tullbrott. Förordnande för en åtgärd ska ges av en till uppgiften förordnad tullman som tjänstgör som chef för tullbrottsbekämpningen samt för teknisk avlyssning i mer än tre dygn av den för tullbrottsbekämpning ansvarige chefen för Tullstyrelsens bevakningsavdelning eller *av chefen för tulldistriktets enhet för tullbrottsbekämpning*.

20 e §

En tullmyndighet kan för att förhindra tullbrott ges tillstånd att rikta teleövervakning mot en teleanslutning eller teleterminalutrustning som innehas eller annars kan antas bli använd av en person vars yttranden, hotelser eller uppträdande i övrigt ger grundad anledning att anta att denne gör sig skyldig till

- 1) tullbrott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst fyra år,*
- 2) tullbrott som begåtts med användning av en teleadress eller teleterminalutrustning,*
- 3) narkotikabrott som bör betraktas som ett tullbrott, eller till*

4) grovt tullredovisningsbrott.

Med samtycke av den som innehar en teleadress eller teleterminalutrustning får tullmyndigheten för att förhindra tullbrott rikta teleövervakning mot adressen eller utrustningen om någon på grund av sina yttranden eller sitt uppträdande i övrigt med fog kan antas göra sig skyldig till

- 1) tullbrott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst två år,*
- 2) tullbrott som har begåtts med användning av teleadressen eller teleterminalutrustningen.*

20 f §

Beslut om teleövervakning samt om teknisk observation i sådana i 20 d § 2 mom. avsedda fall där den optiska övervakningen eller tekniska avlyssningen förutsätter att en anordning som används för observationen placeras i ett fordon som den som skall observeras eller övervakas använder eller i ett rum eller utrymme i vilket den som skall observeras eller övervakas vistas, fattas av en i 1 kap. 9 § tvångsmedelslagen avsedd domstol eller att en tingsrätt där behandlingen av ärendet lämpligen kan ske. Ärendet avgörs utan att innehavaren till det utrymme som skall avlyssnas eller observeras hörs. Angående behandlingen av ärendet gäller dessutom i tillämpliga delar 5 a kap. 5—9 §, 11 § 1 mom. samt 12 och 14 § tvångsmedelslagen.

Sedan domstolen fått en anmälan enligt 2 mom. kan den förbjuda fortsatt teleövervakning eller fortsatt teknisk observation eller ange begränsningar beträffande en åtgärd eller ställa nödvändiga villkor för användningen av informationen. Angående behandlingen av ärendet i domstol gäller i tillämpliga delar 5 a kap. 5—9 §, 11 § 1 mom. samt 12 och 14 § tvångsmedelslagen.

20 g §

Den tullman som utfört teknisk avlyssning enligt 20 d § eller teleövervakning enligt 20 f § 1 och 2 mom. skall utan dröjsmål upprätta protokoll över åtgärden och tillställa Tullstyrelsen protokollet. *Tullstyrelsen skall årligen lämna en berättelse om användningen av teknisk avlyssning och teleövervakning enligt detta moment till inrikesministeriet. Inrikesministeriet skall årligen lämna en berättelse om tillämpningen av bestämmelserna om inhämtande av information till riksdagens justieombudsman.*

20 i §

Vad som i 5 a kap. 10 § tvångsmedelslagen bestäms om förbud mot att avlyssna en misstänkt, gäller också annan teknisk avlyssning som sker med stöd av denna lag än sådan som riktas mot den misstänkte.

20 f §

Beslut om teleövervakning *som avses i 20 e §* samt om teknisk *avlyssning och optisk* observation i sådana i 20 d § 2 mom. avsedda fall där den tekniska avlyssningen eller observationen förutsätter att en anordning som används för observationen placeras i ett fordon som den som ska observeras eller övervakas använder eller i ett rum eller utrymme i vilket den som ska observeras eller övervakas vistas, fattas av en domstol som avses i 3 kap. 1 § i tvångsmedelslagen. Ärendet avgörs utan att innehavaren till det utrymme som ska avlyssnas eller observeras hörs. Angående behandlingen av ärendet gäller dessutom i tillämpliga delar 5 kap. 2 § 3 mom., 10, 18, 20, 45, 51, 52, och 58—60 § i polislagen.

Sedan domstolen fått en anmälan enligt 2 mom. kan den förbjuda fortsatt teleövervakning eller fortsatt teknisk observation eller ange begränsningar beträffande en åtgärd eller ställa nödvändiga villkor för användningen av informationen. Angående behandlingen av ärendet i domstol gäller i tillämpliga delar 5 kap. 2 § 3 mom., 10, 18, 20, 45, 52, och 57 § i polislagen.

20 g §

Den tullman som utfört teknisk avlyssning enligt 20 d § eller teleövervakning enligt 20 f § 1 och 2 mom. ska utan dröjsmål upprätta protokoll över åtgärden och tillställa Tullstyrelsen protokollet.

20 i §

I sådana fall som avses i 20 d § ska i fråga om förbud mot avlyssning och observation i tillämpliga delar iakttas 5 kap. 50 § i polislagen.

I sådana fall som avses 20 d och 20 e § ska

i fråga om förbud att röja hemligt inhämtande av information i tillämpliga delar iakttas 5 kap. 48 § i polislagen.

20 j §

Tullstyrelsen och cheferna för de enheter som använder hemliga metoder för inhämtande av information ska övervaka användningen av hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information.

Finansministeriet ska årligen till riksdagens justitieombudsman avge en berättelse över användningen och övervakningen av hemliga tvångsmedel och metoder för inhämtande av information.

43 §

Tullman har vid förundersökning som utförs av tullmyndighet samma rätt att vidta utredningsåtgärder och använda tvångsmedel som polisman vid polismyndighets förundersökning. Om anhållningsberättigade tullmän stadgas i 1 kap. 6 § 3 punkten tvångsmedelslagen.

Var och en som antas kunna ge upplysningar om tullbrott är skyldig att på kallelse inställa sig på närmaste tullanstalt för att höras vid förundersökningen. Om närvaro i övrigt stadgas i förundersökningslagen (449/87).

47 a §

Vad 44 § polislagen (493/95) stadgar om rätt för den som tillhör polisens personal att förtiga uppgifter tillämpas även på den som hör till tullverkets personal.

43 §

En tullman har vid förundersökning som utförs av tullmyndighet samma rätt att vidta utredningsåtgärder och använda tvångsmedel som en polisman vid polismyndighets förundersökning, om inte annat följer av 20 a § 1 mom. I 2 kap. 9 § 1 mom. 2 punkten i tvångsmedelslagen föreskrivs om anhållningsberättigade tullmän.

Var och en som antas kunna ge upplysningar om tullbrott är skyldig att på kallelse inställa sig på närmaste tullanstalt för att höras vid förundersökningen. Om närvaro i övrigt föreskrivs i förundersökningslagen (/).

47 a §

Bestämmelserna om polispersonalens tystnadsplikt och tystnadsrätt i 7 kap. 1 § 1 mom. och 3—5 § i polislagen ska i fråga om brottsbekämpning på motsvarande sätt tillämpas också på tullverkets personal.

Denna lag träder i kraft den 20 .

9.**Lag****om ändring av lagen om allmänna åklagare**

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till lagen om allmänna åklagare (199/1997) en ny 11 a § som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

11 a §

Tystnadsplikt och tystnadsrätt

Bestämmelserna om polispersonalens tystnadsplikt och tystnadsrätt i 7 kap. 1 och 3—5 § i polislagen ska på motsvarande sätt tillämpas också på åklagarväsendets personal.

Denna lag träder i kraft den 20 .

10.

Lag**om ändring av 34 och 36 § i veterinärvårdslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i veterinärvårdslagen (765/2009) 34 § och 36 § 2 punkten som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

34 §

34 §

*Handräckning**Handräckning*

Bestämmelser om polisens skyldighet att lämna handräckning vid inspektioner enligt 29 § ingår i 40 § i polislagen (493/1995).

Bestämmelser om polisens skyldighet att lämna handräckning vid inspektioner enligt 29 § finns i 9 kap. 1 § i polislagen (/).

36 §

36 §

*Sekretessbelagda uppgifter**Sekretessbelagda uppgifter*

Bestämmelser om tystnadsplikten i fråga om uppgifter som erhållits vid tillsynen finns i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Utan hinder av tystnadsplikten får uppgifter som vid tillsynen över efterlevnaden av denna lag eller utförandet av en uppgift som hänför sig till tillsynen erhållits om en enskilds eller en sammanslutnings ekonomiska ställning eller affärs- eller yrkeshemlighet eller om en enskilds personliga förhållanden lämnas ut

Bestämmelser om tystnadsplikten i fråga om uppgifter som erhållits vid tillsynen finns i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Utan hinder av tystnadsplikten får uppgifter som vid tillsynen över efterlevnaden av denna lag eller utförandet av en uppgift som hänför sig till tillsynen erhållits om en enskilds eller en sammanslutnings ekonomiska ställning eller affärs- eller yrkeshemlighet eller om en enskilds personliga förhållanden lämnas ut

2) till åklagar- och polismyndigheterna för utredning av brott enligt 5 kap. 1 § i tvångsmedelslagen (450/1987), och

2) till åklagar- och polismyndigheterna för utredning av brott enligt 8 kap. 2 § i tvångsmedelslagen (/),

Denna lag träder i kraft den

20 .

11.

Lag**om ändring av 4 och 5 § i lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om samarbete mellan polisen, tullen och gränsbevakningsväsendet (687/2009) 4 § och 5 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

4 §

Förfarande vid kontrollerade leveranser

En PTG-myndighet ska utan onödigt dröjsmål informera den PTG-myndighet till vars uppgiftsområde ärendet också hör om framställningar som den gjort eller mottagit angående handräckning eller rättslig hjälp i samband med leveranser som passerar riksgränsen (*kontrollerade leveranser*), när framställningarna baserar sig på ett internationellt avtal eller någon annan förpliktelse som är bindande för Finland.

De behöriga PTG-myndigheterna ska samsamman från fall till fall komma överens om den kontrollerade leveransen och åtgärder som gäller den så att den inte orsakar överhängande allvarlig fara för liv, hälsa eller frihet eller överhängande risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada.

Förfarandet som avses i 2 mom. tillämpas också när det gäller en PTG-myndighets begäran om åtgärder i anslutning till olagliga leveranser som passerar riksgränsen.

Närmare bestämmelser om beslutsförfarandet enligt denna paragraf kan utfärdas genom

Föreslagen lydelse

4 §

Förfarande vid internationella kontrollerade leveranser

En PTG-myndighet ska utan onödigt dröjsmål informera den PTG-myndighet till vars uppgiftsområde ärendet också hör om framställningar som den gjort eller mottagit angående handräckning eller rättslig hjälp i samband med leveranser som passerar riksgränsen (*internationella kontrollerade leveranser*), när framställningarna baserar sig på ett internationellt avtal eller någon annan förpliktelse som är bindande för Finland.

De behöriga PTG-myndigheterna ska samsamman från fall till fall komma överens om *internationella* kontrollerade leveranser och åtgärder som gäller dem så att de inte orsakar överhängande fara för någons liv, hälsa eller frihet eller överhängande risk för betydande miljö-, egendoms- eller förmögenhetsskada.

Förfarandet som avses i 2 mom. tillämpas också när det gäller en PTG-myndighets begäran om åtgärder i anslutning till olagliga leveranser som passerar riksgränsen.

I 10 kap. 41 § i tvångsmedelslagen och i 5 kap. 43 § i polislagen (/) föreskrivs om kontrollerade leveranser och förutsättningarna för sådana och i 10 kap. 42 § i tvångsmedelslagen och i 5 kap. 43 § i polislagen föreskrivs om beslutsfattandet vid kontrollerade leveranser i polisens regi.

Närmare bestämmelser om beslutsförfarandet enligt denna paragraf kan utfärdas genom

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

förordning av statsrådet.

förordning av statsrådet.

5 §

5 §

PTG-kriminalunderrättelseenheter

PTG-kriminalunderrättelseenheter

För PTG-myndigheternas kriminalunderrättelse- och brottsanalysverksamhet kan det inrättas riksomfattande, regionala och lokala PTG-kriminalunderrättelseenheter. En PTG-kriminalunderrättelseenhet kan bestå av företrädare för PTG-myndigheterna som förordnas särskilt och även av företrädare för andra myndigheter, om dessa har särskilda polisbefogenheter enligt 8 § i polislagen (493/1995) att utföra de uppgifter som anges i 1 § i den lagen.

För PTG-myndigheternas kriminalunderrättelse- och brottsanalysverksamhet kan det inrättas riksomfattande, regionala och lokala PTG-kriminalunderrättelseenheter. En PTG-kriminalunderrättelseenhet kan bestå av företrädare för PTG-myndigheterna som förordnas särskilt och även av företrädare för andra myndigheter, om dessa har särskilda polisbefogenheter enligt 8 § i polislagen (493/1995), *sådan den lyder i lag 498/2009*, att utföra de uppgifter som anges i 1 kap. 1 § i den lagen.

Denna lag träder i kraft den

20 .

12.**Lag****om ändring av 24 § i lagen om frivilligt försvar**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om frivilligt försvar (556/2007) 24 § som följer:

Gällande lydelse

24 §

Övrig hjälpverksamhet

Bestämmelser om användningen av frivilliga personer och organisationer för uppgifter inom räddningsväsendet och sjöräddningstjänsten samt för att bistå polisen finns i 7 § i räddningslagen (468/2003), 6 § i sjöräddningslagen (1145/2001) och 45 a § i polislagen (493/1995).

Föreslagen lydelse

24 §

Övrig hjälpverksamhet

Bestämmelser om användningen av frivilliga personer och organisationer för uppgifter inom räddningsväsendet och sjöräddningstjänsten samt för att bistå polisen finns i 7 § i räddningslagen (468/2003), 6 § i sjöräddningslagen (1145/2001) och 9 kap. 4 § i polislagen (/).

Denna lag träder i kraft den _____ *20* .

13.

Lag**om ändring av 20 § i lagen om farkostregistret**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om farkostregistret (976/2006) 20 § 1 mom. 1 punkten, sådan den lyder i lag 1313/2009, som följer:

Gällande lydelse

20 §

Utlämnande av offentliga uppgifter i elektronisk form

Offentliga personuppgifter och andra uppgifter i registret får lämnas ut via teknisk anslutning eller på annat sätt i elektronisk form

1) till polisen när den fullgör uppgifter enligt 1 § i polislagen (493/1995) och till tullverket, gränsbevakningsväsendet, Nödcentralsverket och Trafiksäkerhetsverket för räddnings- och tillsynsverksamheten,

Föreslagen lydelse

20 §

Utlämnande av offentliga uppgifter i elektronisk form

Offentliga personuppgifter och andra uppgifter i registret får lämnas ut via teknisk anslutning eller på annat sätt i elektronisk form

1) till polisen när den fullgör uppgifter enligt 1 kap. 1 § i polislagen (/) och till tullverket, gränsbevakningsväsendet, Nödcentralsverket och Trafiksäkerhetsverket för räddnings- och tillsynsverksamheten,

Denna lag träder i kraft den 20 .

14.

Lag**om ändring av 16 § i lagen polisutbildning**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om polisutbildning (68/2005) 16 § 3 mom., sådant det lyder i lag 103/2007,
 som följer:

Gällande lydelse

16 §

*Studerandes deltagande i polisuppgifter och
 andra uppgifter som de förordnas till*

 När polisaspiranter och andra polismän som studerar vid Polisyrkeshögskolan utför uppgifter som avses i 1 och 2 mom. gäller i fråga om deras polisbefogenheter vad som föreskrivs i 7 § i polislagen (493/1995). Beträffande befogenheterna för andra studerande som utför sådana uppgifter som avses i 1 mom. gäller vad som i 46 § i polislagen föreskrivs om befogenheter för den som bistår en polisman.

Föreslagen lydelse

16 §

*Studerandes deltagande i polisuppgifter och
 andra uppgifter som de förordnas till*

 När polisaspiranter och andra polismän som studerar vid Polisyrkeshögskolan utför uppgifter som avses i 1 och 2 mom. gäller i fråga om deras polisbefogenheter vad som föreskrivs i 15 a § i polisförvaltningslagen (110/1992). Beträffande befogenheterna för andra studerande som utför sådana uppgifter som avses i 1 mom. gäller vad som i 9 kap. 5 § i polislagen (/) föreskrivs om befogenheter för den som bistår en polisman.

Denna lag träder i kraft den

20 .

15.

Lag**om ändring av 9 och 17 § i lagen om sjöfartsskydd på vissa fartyg och i hamnar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om sjöfartsskydd på vissa fartyg och i hamnar som betjänar dem och om tillsyn över skyddet (485/2004) 9 § och 17 § 1 mom., sådana de lyder i lag 69/2007, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 §

9 §

*Lovliga farliga föremål**Lovliga farliga föremål*

Den som utför kontroller på ett fartyg eller inom ett hamnskyddsområde får förordna att farliga föremål som en person med stöd av ett behörigt tillstånd eller annars lagligen har rätt att föra med sig, före tillträdet till fartyget eller hamnskyddsområdet skall överlämnas för att förvaras separat ombord på fartyget eller inom hamnskyddsområdet. Föremålen skall returneras då personen lämnar fartyget eller hamnskyddsområdet. Om ett föremål inte då riskfritt kan returneras, skall det överlämnas till polisen antingen för att återlämnas till den person som blivit kontrollerad eller för åtgärder som anges i 24 § i polislagen (493/1995).

Den som utför kontroller på ett fartyg eller inom ett hamnskyddsområde får förordna att farliga föremål som en person med stöd av ett behörigt tillstånd eller annars lagligen har rätt att föra med sig, före tillträdet till fartyget eller hamnskyddsområdet ska överlämnas för att förvaras separat ombord på fartyget eller inom hamnskyddsområdet. Föremålen ska returneras då personen lämnar fartyget eller hamnskyddsområdet. Om ett föremål inte då riskfritt kan returneras, ska det överlämnas till polisen antingen för att återlämnas till den person som blivit kontrollerad eller för åtgärder som anges i 2 kap. 15 § i polislagen (/).

17 §

17 §

*Teknisk övervakning**Teknisk övervakning*

Utöver vad som bestäms någon annanstans i lag har polisen, gränsbevakningsväsendet och tullverket rätt att, efter att på förhand med ett lämpligt tecken ha meddelat detta, på platser till vilka allmänheten har tillträde inom området för en finsk hamn som avses i denna lag företa sådan teknisk övervakning som avses i 28 § 1 mom. 1 punkten i polislagen för genomförande av sjöfartsskyddet. Teknisk

Utöver vad som föreskrivs någon annanstans i lag har polisen, gränsbevakningsväsendet och tullverket rätt att, efter att på förhand med ett lämpligt tecken ha meddelat detta, på platser till vilka allmänheten har tillträde inom området för en finsk hamn som avses i denna lag företa sådan teknisk övervakning som avses i 4 kap. 1 § 1 mom. i polislagen för genomförande av sjöfarts-

övervakning får dock inte ske på platser som omfattas av hemfriden, på toaletter, i omklädningsrum eller på någon annan motsvarande plats eller i personalutrymmen eller arbetsrum som anvisats arbetstagarna för deras personliga bruk. Automatisk upptagning av ljud eller bild med hjälp av en teknisk anordning får göras när detta är nödvändigt i syfte att förhindra brott som avses i 34 a kap. i strafflagen eller i syfte att identifiera personer som är efterlysta för brott som avses i nämnda kapitel eller som på sannolika skäl misstänks för sådana brott. De myndigheter som nämns i detta moment får inom hamnskyddsområdet placera anordningar som används för den tekniska övervakningen, om inte detta medför oskälig olägenhet för hamninnehavaren.

skyddet. Teknisk övervakning får dock inte ske på platser som omfattas av hemfriden, på toaletter, i omklädningsrum eller på någon annan motsvarande plats eller i personalutrymmen eller arbetsrum som anvisats arbetstagarna för deras personliga bruk. Automatisk upptagning av ljud eller bild med hjälp av en teknisk anordning får göras när detta är nödvändigt i syfte att förhindra brott som avses i 34 a kap. i strafflagen eller i syfte att identifiera personer som är efterlysta för brott som avses i nämnda kapitel eller som på sannolika skäl misstänks för sådana brott. De myndigheter som nämns i detta moment får inom hamnskyddsområdet placera anordningar som används för den tekniska övervakningen, om inte detta medför oskälig olägenhet för hamninnehavaren.

Denna lag träder i kraft den

20 .

16.

Lag**om ändring av utlänningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i utlänningslagen (301/2004) 4 § 2 mom., 30 § 3 mom., 52 c § 1 mom., 60 § 2 mom., 62 § 1 mom., 63 §, 67 § 1 mom. 3 punkten, 68 §, 84 § 3 mom., 117 § 1, 2 och 4 mom., 123 § 1 mom., 139 § 3 mom., 152 § 1 och 3 mom., 159 § 1 mom., 171 § 1 och 2 mom., 181 § 1 mom. och 210 §,

av dem 30 § 3 mom. sådant det lyder i lag 323/2009, 52 c § 1 mom. sådant det lyder i lag 619/2006, 60 § 2 mom. sådant det lyder i lag 358/2007, 63 §, 67 § 1 mom., 152 § 1 och 3 mom. samt 210 § sådana de lyder i lag 973/2007, 68 § sådana de lyder i lagarna 358/2007 och 516/2008, 84 § 3 mom. sådant det lyder i lag 1426/2009, 123 § 1 mom. och 181 § 1 mom. sådana de lyder i lag 581/2005, 139 § 3 mom. sådant det lyder i lag 673/2006 samt 159 § 1 mom. och 171 § 1 och 2 mom. sådana de lyder i lag 360/2007 som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

4 §

*Förhållande till andra lagar**Förhållande till andra lagar*

På ett asylsamtal som polisen för i syfte att utreda grunderna för asylansökan tillämpas förvaltningslagen. På polisens utredning av förutsättningarna för en utlännings inresa, vistelse i landet och avlägsnande ur landet samt på utredning av en asylsökandes identitet, inresa och resrutt tillämpas bestämmelserna om polisundersökning i polislagen (493/1995).

På ett asylsamtal som polisen för i syfte att utreda grunderna för asylansökan tillämpas förvaltningslagen. På polisens utredning av förutsättningarna för en utlännings inresa, vistelse i landet och avlägsnande ur landet samt på utredning av en asylsökandes identitet, inresa och resrutt tillämpas bestämmelserna om polisundersökning i polislagen (/).

30 §

30 §

*Behörighet vid beviljande och förlängning av visum**Behörighet vid beviljande och förlängning av visum*

Polisinrättningen i *häradet* beviljar återkomstvisum samt fattar beslut om förlängning av giltighetstiden för och om ökning av antalet vistelsedagar i Schengenvisum.

Polisinrättningen beviljar återkomstvisum samt fattar beslut om förlängning av giltighetstiden för och om ökning av antalet vistelsedagar i Schengenvisum.

52 c §

Beslut om betänketid

Beslut om att betänketid skall ges och om att den skall avbrytas fattas av polisinrättningen i *häradet* eller gränskontrollmyndigheten.

52 c §

Beslut om betänketid

Beslut om att betänketid ska ges och om att den ska avbrytas fattas av polisinrättningen eller gränskontrollmyndigheten.

60 §

Ansökan om uppehållstillstånd

Upphållstillstånd får sökas i Finland med stöd av 49, 49 a, 50—52, 52 a, 54, 56 och 56 a §. Ansökan skall ges in till polisinrättningen i *häradet*.

60 §

Ansökan om uppehållstillstånd

Upphållstillstånd får sökas i Finland med stöd av 49, 49 a, 50—52, 52 a, 54, 56 och 56 a §. Ansökan ska ges in till polisinrättningen.

62 §

Förfarande vid ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband

En utlänning utan uppehållstillstånd (*sökande*) kan utomlands ansöka om uppehållstillstånd på grund av familjeband genom att lämna in en ansökan till en finsk beskickning. Ärendet kan också anhängiggöras genom att anknytningspersonen lämnar in en ansökan till polisinrättningen i *häradet*.

62 §

Förfarande vid ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband

En utlänning utan uppehållstillstånd (*sökande*) kan utomlands ansöka om uppehållstillstånd på grund av familjeband genom att lämna in en ansökan till en finsk beskickning. Ärendet kan också anhängiggöras genom att anknytningspersonen lämnar in en ansökan till polisinrättningen.

63 §

Utlåtanden om ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband

Migrationsverket eller polisinrättningen i *häradet* kan med anledning av en ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband begära utlåtande hos de sociala myndigheterna eller hälsovårdsmyndigheterna på hem- el-

63 §

Utlåtanden om ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband

Migrationsverket eller polisinrättningen kan med anledning av en ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband begära utlåtande hos de sociala myndigheterna eller hälsovårdsmyndigheterna på hem- eller bo-

ler bostadsorten för anknytningspersonen. Utlåtande kan begäras om de sociala förhållandena eller hälsotillståndet i fråga om anknytningspersonen, om han eller hon är en minderårig som kommit utan vårdnadshavare eller om sökanden är en annan anhörig som inte hör till kärnfamiljen eller om begäran om utlåtande föranleds av andra särskilda skäl som hänför sig till utredningen av familjens situation.

De sociala myndigheterna eller hälsovårdsmyndigheterna är utan hinder av sekretessbestämmelserna skyldiga att med anledning av en ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband i ett utlåtande enligt 1 mom. till Migrationsverket eller polisinsrättningen i *häradet* lämna sådana uppgifter om de sociala förhållandena eller hälsotillståndet för en person som är nödvändiga för att beslut om uppehållstillstånd på grund av familjeband ska kunna fattas.

stadsorten för anknytningspersonen. Utlåtande kan begäras om de sociala förhållandena eller hälsotillståndet i fråga om anknytningspersonen, om denne är en minderårig som kommit utan vårdnadshavare eller om sökanden är en annan anhörig som inte hör till kärnfamiljen eller om begäran om utlåtande föranleds av andra särskilda skäl som hänför sig till utredningen av familjens situation.

De sociala myndigheterna eller hälsovårdsmyndigheterna är utan hinder av sekretessbestämmelserna skyldiga att med anledning av en ansökan om uppehållstillstånd på grund av familjeband i ett utlåtande enligt 1 mom. till Migrationsverket eller polisinsrättningen lämna sådana uppgifter om de sociala förhållandena eller hälsotillståndet för en person som är nödvändiga för att beslut om uppehållstillstånd på grund av familjeband ska kunna fattas.

67 §

Migrationsverket som uppehållstillståndsmyndighet

Migrationsverket beviljar

3) uppehållstillstånd i sådana fall då polisinsrättningen i *häradet* har fört ansökan till Migrationsverket för avgörande.

67 §

Migrationsverket som uppehållstillståndsmyndighet

Migrationsverket beviljar

3) uppehållstillstånd i sådana fall då polisinsrättningen har fört ansökan till Migrationsverket för avgörande.

68 §

Den lokala polisen som uppehållstillståndsmyndighet

Polisinsrättningen i *det härad där* utlänningens bostadsort finns beviljar

1) uppehållstillstånd för en sådan familjemedlem till en finsk medborgare som befinner sig i Finland samt för dennes minderåriga ogifta barn samt för en familjemedlem till en i Finland bosatt unionsmedborgare som har registrerat sin vistelse samt för dennes minderåriga ogifta barn som befinner sig i Finland,

2) nytt tidsbegränsat uppehållstillstånd,

68 §

Den lokala polisen som uppehållstillståndsmyndighet

Polisinsrättningen på utlänningens bostadsort beviljar

1) uppehållstillstånd för en sådan familjemedlem till en finsk medborgare som befinner sig i Finland samt för dennes minderåriga ogifta barn samt för en familjemedlem till en i Finland bosatt unionsmedborgare som har registrerat sin vistelse samt för dennes minderåriga ogifta barn som befinner sig i Finland,

2) nytt tidsbegränsat uppehållstillstånd,

3) permanent uppehållstillstånd för en utlänning som vistas i Finland, och

4) EG-uppehållstillstånd för varaktigt bosatta.

Polisinrättningen *i häradet* återkallar på de grunder som anges i 58 § 1, 2, 4 och 5 mom. och 58 a § uppehållstillstånd som den har beviljat.

Polisinrättningen *i häradet* överför uppehållstillstånd till nya resedokument.

3) permanent uppehållstillstånd för en utlänning som vistas i Finland, och

4) EG-uppehållstillstånd för varaktigt bosatta.

Polisinrättningen återkallar på de grunder som anges i 58 § 1, 2, 4 och 5 mom. och 58 a § uppehållstillstånd som den har beviljat.

Polisinrättningen överför uppehållstillstånd till nya resedokument.

84 §

Behörighet att bevilja uppehållstillstånd för näringsidkare

Om utlänningen har ett gällande uppehållstillstånd när ansökan lämnas in och något annat inte följer av 76 § 2 punkten, beviljar polisinrättningen *i häradet* efter ett positivt beslut enligt 1 mom. av närings-, trafik- och miljöcentralen ett nytt uppehållstillstånd för näringsidkare.

84 §

Behörighet att bevilja uppehållstillstånd för näringsidkare

Om utlänningen har ett gällande uppehållstillstånd när ansökan lämnas in och något annat inte följer av 76 § 2 punkten, beviljar polisinrättningen efter ett positivt beslut enligt 1 mom. av närings-, trafik- och miljöcentralen ett nytt uppehållstillstånd för näringsidkare.

117 §

Den lokala polisens behörighet i anslutning till internationellt skydd

Polisinrättningen *i häradet* beviljar en utlänning nytt tidsbegränsat och permanent uppehållstillstånd på grund av internationellt skydd.

Polisinrättningen *i häradet* beviljar nytt tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd högst tills den tidsperiod för tillfälligt skydd som angetts av statsrådet upphör.

En utlänning som skall sändas tillbaka till en stat som tillämpar rådets förordning om bestämmandet av den ansvariga staten får av polisinrättningen *i häradet* en passersedel i enlighet med förordningen.

117 §

Den lokala polisens behörighet i anslutning till internationellt skydd

Polisinrättningen beviljar en utlänning nytt tidsbegränsat och permanent uppehållstillstånd på grund av internationellt skydd.

Polisinrättningen beviljar nytt tidsbegränsat uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd högst tills den tidsperiod för tillfälligt skydd som angetts av statsrådet upphör.

En utlänning som ska sändas tillbaka till en stat som tillämpar rådets förordning om bestämmandet av den ansvariga staten får av polisinrättningen en passersedel i enlighet med förordningen.

123 §

Beslut om tagande i förvar och placering av utlänningar som tagits i förvar

Beslut om tagande i förvar fattas av en tjänsteman som hör till befälet vid polisinrättningen *i häradet* eller vid centralkriminalpolisen, skyddspolisen eller rörliga polisen och av en anhållningsberättigad tjänsteman vid gränsbevakningsväsendet eller av en gränsbevakningsman med minst majors grad samt av chefen för ett gränsbevaknings- eller sjöbevakningsområde och av chefen för en gränskontrollavdelning. Den som tagits i förvar eller hans eller hennes lagliga företrädare skall meddelas grunden för tagandet i förvar.

123 §

Beslut om tagande i förvar och placering av utlänningar som tagits i förvar

Beslut om tagande i förvar fattas av en tjänsteman som hör till befälet vid polisinrättningen eller vid centralkriminalpolisen, skyddspolisen eller rörliga polisen och av en anhållningsberättigad tjänsteman vid gränsbevakningsväsendet eller av en gränsbevakningsman med minst majors grad samt av chefen för ett gränsbevaknings- eller sjöbevakningsområde och av chefen för en gränskontrollavdelning. Den som tagits i förvar eller hans eller hennes lagliga företrädare ska meddelas grunden för tagandet i förvar.

139 §

Behörighet att bevilja och indra främlingspass och resedokument för flykting

Polisinrättningen *i häradet* beslutar om beviljade av nytt främlingspass och resedokument för flykting när sökanden kan visa upp ett gällande främlingspass eller resedokument för flykting.

139 §

Behörighet att bevilja och indra främlingspass och resedokument för flykting

Polisinrättningen beslutar om beviljande av nytt främlingspass och resedokument för flykting när sökanden kan visa upp ett gällande främlingspass eller resedokument för flykting.

152 §

Migrationsverket

Migrationsverket beslutar om avvisning på framställning av polisinrättningen *i häradet* eller gränskontrollmyndigheten eller på eget initiativ.

Migrationsverket beslutar om utvisning på framställning av polisinrättningen *i häradet* eller gränskontrollmyndigheten eller på eget initiativ.

152 §

Migrationsverket

Migrationsverket beslutar om avvisning på framställning av polisinrättningen eller gränskontrollmyndigheten eller på eget initiativ.

Migrationsverket beslutar om utvisning på framställning av polisinrättningen eller gränskontrollmyndigheten eller på eget initiativ.

159 §

Registrering av unionsmedborgares uppehållsrätt

En unionsmedborgare som vistas i Finland över tre månader skall registrera sin vistelse genom att lämna in en registreringsansökan hos polisinrättningen *i det härad där hans eller hennes bostadsort finns inom tre månader från inresan.*

159 §

Registrering av unionsmedborgares uppehållsrätt

En unionsmedborgare som vistas i Finland över tre månader ska registrera sin vistelse genom att lämna in en registreringsansökan till polisinrättningen på sin bostadsort inom tre månader från inresan.

171 §

Behöriga myndigheter

Polisinrättningen *i det härad* där sökandens bostadsort finns registrerar uppehållsrätten i utlänningsregistret samt utfärdar tidsbegränsade och permanenta uppehållskort.

Polisinrättningen *i det härad* där sökandens bostadsort finns återkallar registreringen av en uppehållsrätt samt tidsbegränsade och permanenta uppehållskort. Polisinrättningen beslutar också på ansökan att en registrering av uppehållsrätten eller ett uppehållskort inte återkallas i fall som avses i 165 § 4 mom.

171 §

Behöriga myndigheter

Polisinrättningen på sökandens bostadsort registrerar uppehållsrätten i utlänningsregistret samt utfärdar tidsbegränsade och permanenta uppehållskort.

Polisinrättningen på sökandens bostadsort återkallar registreringen av en uppehållsrätt samt tidsbegränsade och permanenta uppehållskort. Polisinrättningen beslutar också på ansökan att en registrering av uppehållsrätten eller ett uppehållskort inte återkallas i fall som avses i 165 § 4 mom.

181 §

Påförande av påföljdsavgift för transportör

Påföljdsavgiften för transportör påförs i samband med gränskontrollen av kommandören eller biträdande kommandören för den gräns- eller sjöbevakningssektion eller chefen för den gräns- eller sjöbyrå inom vars verksamhetsområde överträdelsen av 173 § i denna lag eller 20 § i lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet har konstaterats. Om polisen har varit gränskontrollmyndighet, påförs påföljdsavgiften för transportör av en tjänsteman som ingår i befälet för polisinrättningen *i häradet*. Om tullmyndigheten har utgjort gränskontrollmyndighet, påförs påföljdsavgiften för trans-

181 §

Påförande av påföljdsavgift för transportör

Påföljdsavgiften för transportör påförs i samband med gränskontrollen av kommandören eller biträdande kommandören för den gräns- eller sjöbevakningssektion eller chefen för den gräns- eller sjöbyrå inom vars verksamhetsområde överträdelsen av 173 § i denna lag eller 20 § i lagen om behandling av personuppgifter vid gränsbevakningsväsendet har konstaterats. Om polisen har varit gränskontrollmyndighet, påförs påföljdsavgiften för transportör av en tjänsteman som ingår i befälet för polisinrättningen. Om tullmyndigheten har utgjort gränskontrollmyndighet, påförs påföljdsavgiften för trans-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

portör av chefen för tulldistriktet eller chefen
för tulldistriktets övervakningsenhet.

portör av chefen för tulldistriktet eller chefen
för tulldistriktets övervakningsenhet.

210 §

*Migrationsverkets rätt att avgöra ett ärende
som hör till polisinsättningen i häradet*

Migrationsverket kan överta avgörandet av
ett ärende som enligt denna lag ska avgöras
av polisinsättningen i häradet.

Polisinsättningen i häradet kan föra ett
ärende som hör till den till Migrationsverket
för avgörande, om ärendet till sin art är sådant
att utredandet och avgörandet av det kräver
Migrationsverkets sakkunskap, eller om ären-
det är av betydelse för lagens tillämpning i
andra liknande fall.

210 §

*Migrationsverkets rätt att avgöra ett ärende
som hör till polisinsättningen i häradet*

Migrationsverket kan överta avgörandet av
ett ärende som enligt denna lag ska avgöras
av polisinsättningen.

Polisinsättningen kan föra ett ärende som
hör till den till Migrationsverket för avgöran-
de, om ärendet till sin art är sådant att utre-
dandet och avgörandet av det kräver Migra-
tionsverkets sakkunskap, eller om ärendet är
av betydelse för lagens tillämpning i andra
liknande fall.

Denna lag träder i kraft den

20 .

17.

Lag**om ändring av 23 § i lagen om bemötande av utlänningar som tagits i förvar och om förvarsenheter**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om bemötande av utlänningar som tagits i förvar och om förvarsenheter (116/2002) 23 § 1 mom. som följer:

Gällande lydelse

23 §

Förbjudna föremål och ämnen

De föremål och ämnen som avses i 21 § skall tas ifrån den som kontrolleras eller visiteras. De skall återlämnas till den i förvar tagna utlänningen vid frigivandet. Om ett föremål eller ämne vid detta tillfälle inte riskfritt kan återlämnas till innehavaren, skall det överlämnas till polisen antingen för att återlämnas till den kontrollerade eller visiterade personen eller för åtgärder enligt 24 § polislagen (493/1995).

Föreslagen lydelse

23 §

Förbjudna föremål och ämnen

De föremål och ämnen som avses i 21 § ska tas ifrån den som kontrolleras eller visiteras. De ska återlämnas till den i förvar tagna utlänningen vid frigivandet. Om ett föremål eller ämne vid detta tillfälle inte riskfritt kan återlämnas till innehavaren, ska det överlämnas till polisen antingen för att återlämnas till den kontrollerade eller visiterade personen eller för åtgärder enligt 2 kap. 15 § i polislagen (/).

Denna lag träder i kraft den _____ *20 .*

18.

Lag**om ändring av 29 § i järnvägstransportlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i järnvägstransportlagen (1119/2000) 29 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

29 §

Undersökningsrätt

Undersökningen får göras av en med stöd av lag därtill berättigad tjänsteman eller en person som med stöd av 8 § polislagen (493/1995) getts särskilda polisbefogenheter att göra undersökningar.

Föreslagen lydelse

29 §

Undersökningsrätt

Undersökningen får göras av en med stöd av lag därtill berättigad tjänsteman eller en person som med stöd av 8 § i polislagen (493/1995), sådan den lyder i lag 498/2009, getts särskilda polisbefogenheter att göra undersökningar.

Denna lag träder i kraft den 20 .

19.**Lag****om ändring av 1 § i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om säkerhetskontroller vid domstolar (1121/1999) 1 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

1 §

Lagens syfte och tillämpningsområde

I fråga om polisens uppgifter och befogenheter gäller dessutom polislagen (493/1995).

Föreslagen lydelse

1 §

Lagens syfte och tillämpningsområde

I fråga om polisens uppgifter och befogenheter gäller dessutom polislagen (/).

Denna lag träder i kraft den 20 .

20.

Lag**om ändring av lagen om ordningsvakter**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om ordningsvakter (533/1999) 9 § 3 mom., 21 § 2 mom. och 24 §, av dem
 21 § 2 mom. och 24 § sådana de lyder i lag 104/2007, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

9 §

9 §

*Användning av maktmedel**Användning av maktmedel*

 När en ordningsvakt bistår polisen gäller
 dessutom vad som i 27 § polislagen
 (493/1995) bestäms om rätten för en person
 som tillfälligt bistår en polisman att använda
 maktmedel.

 När en ordningsvakt bistår polisen gäller
 dessutom vad som i 2 kap. 17 § i polislagen (/)
 föreskrivs om rätten för en person som
 tillfälligt bistår en polisman att använda
 maktmedel.

21 §

21 §

*Tillfälligt återkallande av godkännande som
ordningsvakt**Tillfälligt återkallande av godkännande som
ordningsvakt*

 Om ett godkännande som ordningsvakt har
 återkallats eller om det finns förutsättningar
 att tillfälligt återkalla ett godkännande, kan en
 polisman omhänderta ordningsvaktskortet för
 att överlämna det till en polisman som hör till
 befälet. Den polisman som hör till befälet
 skall inom 14 dagar besluta om godkännandet
 skall återkallas tillfälligt. En polisman kan
 omhänderta ett ordningsvaktskort även då
 godkännandet som ordningsvakt har återkal-
 lats. Utan hinder av vad som bestäms i 5 kap.
 10 § i tvångsmedelslagen (450/1987) kan
 kroppsvisitation förrättas för frantagande av
 ett ordningsvaktskort.

 Om ett godkännande som ordningsvakt har
 återkallats eller om det finns förutsättningar
 att tillfälligt återkalla ett godkännande, kan
 en polisman omhänderta ordningsvaktskortet
 för att överlämna det till en polisman som
 hör till befälet. Den polisman som hör till be-
 fälet ska inom 14 dagar besluta om godkän-
 nandet ska återkallas tillfälligt. En polisman
 kan omhänderta ett ordningsvaktskort även
 då godkännandet som ordningsvakt har åter-
 kallats. Utan hinder av vad som föreskrivs i 8
 kap. 30 § i tvångsmedelslagen (/) kan
 kroppsvisitation förrättas för frantagande av
 ett ordningsvaktskort.

24 §

Polisundersökning

I ett ärende som gäller återkallande av ett godkännande som meddelats med stöd av denna lag kan vid behov verkställas sådan polisundersökning som avses i 4 kap. i polislagen.

24 §

Polisundersökning

I ett ärende som gäller återkallande av ett godkännande som meddelats med stöd av denna lag kan vid behov verkställas sådan polisundersökning som avses i 6 kap. i polislagen.

Denna lag träder i kraft den

20 .

21.

Lag**om ändring av 37 § i lagen om förmyndarverksamhet**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) 37 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

37 §

Intressebevakaren skall överta besittningen av den egendom som intressebevakaren skall förvalta till den del det är nödvändigt för att skydda huvudmannens intressen. Intressebevakaren har härvid vid behov rätt till handräckning i enlighet med 40 § polislagen (493/1995). Egendom som huvudmannen fritt får förfoga över får intressebevakaren dock inte ta i sin besittning mot huvudmannens vilja.

Föreslagen lydelse

37 §

Intressebevakaren ska överta besittningen av den egendom som intressebevakaren ska förvalta till den del det är nödvändigt för att skydda huvudmannens intressen. Intressebevakaren har härvid vid behov rätt till handräckning i enlighet med 9 kap. 1 § i polislagen (/). Egendom som huvudmannen fritt får förfoga över får intressebevakaren dock inte ta i sin besittning mot huvudmannens vilja.

Denna lag träder i kraft den

20 .

22.**Lag****om ändring av 5 § i lagen om besöksförbud**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om besöksförbud (898/1998) 5 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

5 §

*Hur ärenden som gäller besöksförbud väcks
och bereds vid tingsrätten*

I ett ärende som gäller besöksförbud kan göras polisundersökning enligt 37 § polislagen (493/1995), om detta främjar behandlingen av ärendet. Förordnande om polisundersökning ges av den myndighet som behandlar ärendet som gäller besöksförbud.

Föreslagen lydelse

5 §

*Hur ärenden som gäller besöksförbud väcks
och bereds vid tingsrätten*

I ett ärende som gäller besöksförbud kan göras polisundersökning enligt 6 kap. i polislagen (/), om detta främjar behandlingen av ärendet. Förordnande om polisundersökning ges av den myndighet som behandlar ärendet som gäller besöksförbud.

Denna lag träder i kraft den 20 .

23.

Lag**om ändring av skjutvapenlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i skjutvapenlagen (1/1998) 91 § 2 mom., 97, 98 och 117 §, av dem 91 § 2 mom. sådant det lyder i lag 804/2003 och 117 § sådan den lyder i lag 601/2001, som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

91§

91§

*Omhändertagande**Omhändertagande*

Polisen skall också fatta beslut om omhändertagande då innehavare av olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler på eget initiativ gör en anmälan till polisen om föremålen och överlämnar dem i polisens besittning. Ett beslut om omhändertagande av ett föremål förfaller, om polisen tar föremålet i beslag enligt 4 kap. tvångsmedelslagen (450/1987) eller om föremålet förklaras förverkat till staten.

Polisen ska också fatta beslut om omhändertagande då innehavare av olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler på eget initiativ gör en anmälan till polisen om föremålen och överlämnar dem i polisens besittning. Ett beslut om omhändertagande av ett föremål förfaller, om polisen tar föremålet i beslag enligt 7 kap. i tvångsmedelslagen (/) eller om föremålet förklaras förverkat till staten.

97 §

97 §

*Husrannsakan**Husrannsakan*

Om rätten att få tillträde till en hemfrids-skyddad plats för att omhänderta ett skjutvapen, en vapendel, patroner eller särskilt farliga projektiler på grund av att brott misstänks eller för förhindrande av en farlig gärning eller händelse bestäms i tvångsmedelslagen (450/1987) och i polislagen (493/1995).

Om rätten att få tillträde till en hemfrids-skyddad plats för att omhänderta ett skjutvapen, en vapendel, patroner eller särskilt farliga projektiler på grund av att brott misstänks eller för förhindrande av en farlig gärning eller händelse föreskrivs i tvångsmedelslagen och i polislagen (/).

98 §

98 §

*Polisundersökning**Polisundersökning*

Vid undersökning som gäller återkallelse av ett tillstånd som meddelats med stöd av denna

Vid undersökning som gäller återkallelse av ett tillstånd som meddelats med stöd av

lag skall 4 kap. polislagen iakttas.

denna lag ska 6 kap. i polislagen iakttas.

117 §

Uppvisande av dokument och vapen

Ett tillståndsbevis enligt denna lag och ett europeiskt skjutvapenpass samt de skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som innehas med stöd av tillståndsbeviset eller med stöd av sådana tillstånd som antecknats i det europeiska skjutvapenpasset skall på begäran visas upp för polisen, gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna eller för en sådan tjänsteman vid Forststyrelsen som utför tillsynsuppgifter på statens mark i Forststyrelsens besittning och som givits särskilda polisbefogenheter enligt 8 § polislagen.

117 §

Uppvisande av dokument och vapen

Ett tillståndsbevis enligt denna lag och ett europeiskt skjutvapenpass samt de skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som innehas med stöd av tillståndsbeviset eller med stöd av sådana tillstånd som antecknats i det europeiska skjutvapenpasset ska på begäran visas upp för polisen, gränsbevakningsmyndigheterna, tullmyndigheterna eller för en sådan tjänsteman vid Forststyrelsen som utför tillsynsuppgifter på statens mark i Forststyrelsens besittning och som givits särskilda polisbefogenheter enligt 8 § i polislagen (493/1995), sådan den lyder i lag 498/2009.

Denna lag träder i kraft den

20 .

24.

Lag**om ändring av 7 § i statstjänstemannalagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i statstjänstemannalagen (750/1994) 7 § 1 mom. 8 punkten, sådan den lyder i lag
281/2000, som följer:

Gällande lydelse

7 §

Till följande tjänster kan endast finska medborgare utnämnas:

8) i polislagen (493/1995) nämnda polis-
manstjänster,

Föreslagen lydelse

7 §

Till följande tjänster kan endast finska
medborgare utnämnas:

8) i polislagen (/) *avsedda* polismans-
tjänster,

Denna lag träder i kraft den 20 .

25.

Lag**om ändring av 21 a § i lagen om näringsförbud**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om näringsförbud (1059/1985) 21 a § 1 mom., sådant det lyder i lag
 1220/1997, som följer:

Gällande lydelse

21 a §

Tillsyn över att näringsförbud efterlevs

Tillsyn över att näringsförbud efterlevs ut-
 övas av polisen. Angående tillsynen gäller
 vad som i polislagen (493/1995) bestäms om
 polisundersökning. Ställningen för den som
 meddelats näringsförbud bestäms i enlighet
 med 38 § 2 mom. polislagen.

Föreslagen lydelse

21 a §

Tillsyn över att näringsförbud efterlevs

Tillsyn över att näringsförbud efterlevs ut-
 övas av polisen. Angående tillsynen gäller
 vad som i polislagen (/) föreskrivs om po-
 lisundersökning. Ställningen för den som
 meddelats näringsförbud bestäms i enlighet
 med 6 kap. 2 § 2 mom. i polislagen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

26.

Lag**om ändring av 9 a § i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om försvarsmaktens handräckning till polisen (781/1980) 9 a § 1 mom., sådant det lyder i lag 346/1998, som följer:

Gällande lydelse

9 a §

Angående ersättning av statens medel för direkta kostnader som åsamkats en utomstående i samband med handräckning samt om ersättning för egendomsskador som åsamkats försvarsmakten gäller vad som bestäms i 47 § 2 mom. polislagen (493/1995).

Föreslagen lydelse

9 a §

Angående ersättning av statens medel för *skador* som åsamkats utomstående i samband med handräckning samt om ersättning *för sakskador* som åsamkats försvarsmakten gäller vad som föreskrivs i 8 kap. i polislagen (/).

 Denna lag träder i kraft den

20 .

27.**Lag****om ändring av 1 § i lagen om behandling av berusade**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av berusade (461/1973) 1 § 1 mom., sådant det lyder i lag 502/1995, som följer:

Gällande lydelse

1 §
Den som på grund av berusning gripits i det syfte som nämns i 11 § 1 mom. polislagen (493/95) skall behandlas och vårdas så som stadgas i denna lag.

Föreslagen lydelse

1 §
Den som på grund av berusning gripits i det syfte som nämns i 2 kap. 2 § 1 mom. i polislagen (/) ska behandlas och vårdas så som förskrivs i denna lag.

Denna lag träder i kraft den _____ *20 .*